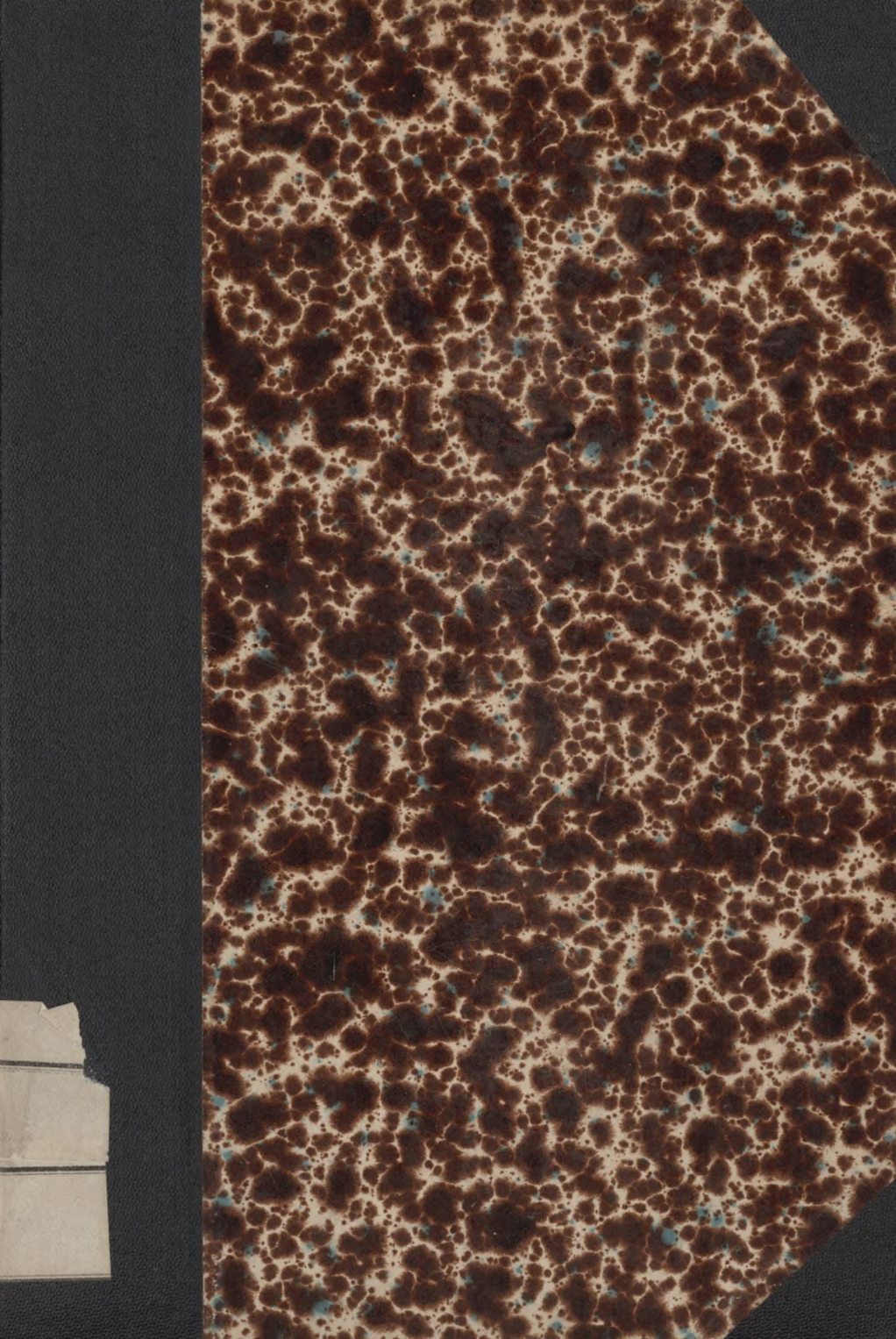

1083

Lestyánszky Sándor
és
Lekky István.
MAGYAR
MEZŐGAZDASÁGI
KÖZIGAZGATÁS.

L

49

V. 2. 15.

1866. 11. 14.

OEE Könyvtár
Áll.Ell. 2018

1902. A m. kir. földmivvelésügyi minister kiadványa, 7. sz.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
KÖNYVTÁRA

MAGYAR

MEZŐGAZDASÁGI KÖZIGAZGATÁS

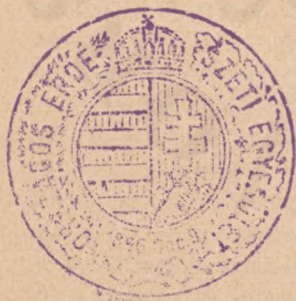
TANKÖNYV A KÖZSÉGI KÖZIGAZGATÁSI TANFOLYAMOK
ÉS
KEZIKÖNYV A KÖZIGAZGATÁSI TISZTVISELŐK, VALAMINT
A MEZŐGAZDASÁGGAL FOGLALKOZÓ KÖZÖNSÉG SZÁMÁRA.

A M. KIR. FÖLDMIVVELÉSÜGYI MINISTER MEGBIZÁSÁBÓL

ÖSSZEÁLLITOTTÁK

LESTYÁNSZKY SÁNDOR,
MINISTERI TANÁCSOS, FŐSZERKESZTŐ

LEKKY ISTVÁN,
MINISTERI TITKÁR, SZERKESZTŐ.

A. N. 1848.

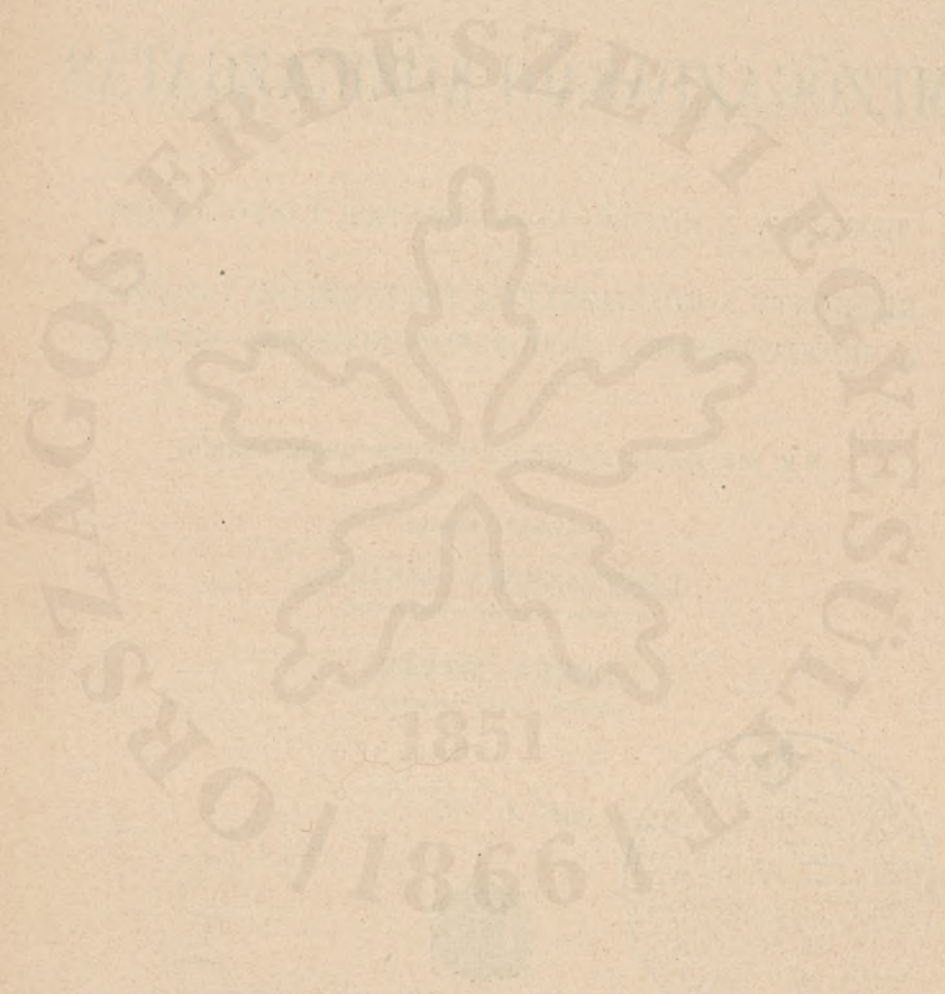

*IV/2/3
I*

BUDAPEST
PALLAS RÉSZVÉNYTÁRSASÁG NYOMDÁJA
1902.

Magyarországi Erdészeti Múzeum

HAYDAN

ELŐSZÓ.

A községi közigazgatási tanfolyam tantárgyai közé a mezőgazdasági igazgatás is fel van véve. Minthogy nálunk különösen kívánatos, hogy a közigazgatás közegei a mezőgazdasági igazgatás körébe eső tennivalókat alaposan ismerjék, a földművelésügyi minister úr ő nagyméltósága elhatározta, hogy a mezőgazdasági igazgatásról egy olyan könyvet készített és ad ki, a mely míg egyfelől a tanfolyamon tankönyvképen használható lesz, addig másfelől a közigazgatási tisztviselőknek, valamint a mezőgazdasággal foglalkozó közönségnek kézikönyvül is szolgál és így alkalmas eszköz lehet nemcsak arra, hogy maguk e közegek rendszeres tájékoztatást szerezzenek a tennivalók felől, hanem arra is, hogy annak útmutatásai nyomán felvilágosítással, tanácsadással szolgálhassanak az érdekelt közönségnek, mely a mezőgazdasági igazgatás körébe eső dolgokban is méltán s joggal számít a közigazgatási tényezők jóakarató támogatására.

A földművelésügyi minister úr ő nagyméltósága ezen elhatározása alapján készült el ez a könyv. Az egyes fejezeteket a következők írták: *Lekky István* min. titkár a «Bevezetés»-t, a «Mezőgazdaság és mezőrendőrségről» szóló fejezetet (az állattenyésztés és lótenyésztés, a fatenyésztés, gyümölcsstermelés, továbbá a hegyközségekről szóló rész kivételével) valamint a «Közigazgatási eljárás egyszerűsítésé»-t tárgyaló függelékét, *Pirkner János* orsz. állattenyésztési főfelügyelő a «Szarvasmarha-, sertés-, juh- és baromfitenyésztés»-t, *br. Podmaniczky Gyula* min. titkár a «Lótenyésztés»-t, *Molnár István* gyümölcsészeti és fatenyésztési ministeri biztos a «Fatenyésztés és gyümölcsstermelés»-t, *dr. Vásárhelyi Zoltán* min. fogalmazó a «Hegyközségek»-ről, *dr. Szomjas Lajos* min.

titkár a «Mezőgazdasági termények és czikkek védelméről», a «Mezőgazdasági kísérletügy»-ről, az «Általános érdekű tudományos intézetek»-ről, a »Mezőgazdaság különböző ágait szolgáló intézkedések»-ről, a «Mezőgazdasági szeszgyártás»-ról és a «Mezőgazdasági érdekképviselő»-ről, *Arató Gyula* erdőmester az «Erdőgazdaság»-ról és «Vadászat»-ról, *dr. Koos Mihály* min. segédtitkár az «Állategészségügy»-ről és a «Hegyvidéki kirendeltség»-ről, *dr. Dubravszky Róbert* min. osztálytanácsos a «Vízjog»-ról és «Halászat»-ról, *dr. Saárossy Kapeller Ferencz* min. osztálytanácsos a «Méhészet» és «Selyemtenyésztés»-ről, *dr. Lónyay Ferencz* min. osztálytanácsos a «Szőlőművelés és borászat»-ról, *dr. Bartóky József* min. osztálytanácsos a «Gazdasági munkásügyek»-ről, *dr. Balázsovits Dezső* min. segédfogalmazó a «Birtokos és gazdatiszt közötti jogviszony szabályozásá»-ról, *Szántó Menyhért* min. titkár a «Szövetkezeti és biztosítási ügyek»-ről, *Keller Gyula* gazdasági tanintézeti tanár «Magyarország gazdasági oktatásá»-ról. A szerkesztés munkáját *Lestyánszky Sándor* ministeri tanácsos vezetése mellett *Lekky István* min. titkár végezte, a kik az imént megnevezett munkatársakkal együtt őszintén óhajtják, hogy mindazok, a kiknek szánva van ez a könyv, olyan haszonnal forgassák azt, mint a milyen igaz úgyszeretettel iparkodtak ők a földművelésügyi minister úr ő nagyméltóságának elhatározását valóra váltani.

BEVEZETÉS.

A gazdasági élet az emberi szellem nagy küzdelme a természettel, melyben az ember a természet erőit legyőzni, magának alávetni igyekszik, hogy saját céljaira átalakítsa.

Az anyagi javak termelése és megszerzése az egyesek munkájának tárgya s eredménye.

De vannak a gazdasági fejlődésnek oly nagy és általános feltételei, a melyeket az egyes korlátolt ereje megszerezni nem képes.

Itt — a hol e nagy és általános feltételek létesítéséről van szó, — kezdődik az állam közigazgatási tevékenysége.

A közigazgatás közvetlenül nem nyújt anyagi javakat az egyeseknek, de köteles az anyagi javak könnyebb és biztosabb megszerzésének feltételeit biztosítani, a mely a gazdasági élet közigazgatási rendszerében nyilvánul.

Tárgyunk a gazdasági élet ezen közigazgatási rendszerét, még pedig ennek egy különleges ágát, *a mezőgazdasági igazgatást és intézményeit* lehetőleg gyakorlati irányban megismertetni.

A mezőgazdasági igazgatás fogalma.

A mezőgazdasági igazgatás azon jogszabályok, törvények, kormányrendeletek és szabályrendeletek összessége, a melyek a mezőgazdasági életviszonyokat szabályozzák a mezőgazdaság elemeivel, a földműveléssel, állattenyésztéssel, az erdők, vizek és más termelési ágak használatával és kezelésével közvetlen vagy közvetett összefüggésben vannak és azok fentartására, védelmére és javítására befolyással bírnak, vagyis a melyek az 1889. évi XVIII. t.-cikkkel újjá szervezett m. kir. földművelésügyi ministerium ügykörére vonatkoznak.

A földművelésügyi ministerium ügyköre magában foglalja:

1. az összes földművelés és mezőgazdasági ügyeket;
2. az erdészeti,
3. az állattenyésztési,
4. az állategészségügyi,
5. a vízjogi, vízszabályozási és ármentesítési,
6. a mezei munkásügyi,
7. a mezőrendőrségi,
8. a szőlészeti és borászati,
9. a halászati,
10. a talajjavítási,
11. a telepítési és földbirtokfeldarabolási igazgatást és
12. a mezőgazdasági szakoktatást.

A mezőgazdasági igazgatás szervei.

A mezőgazdasági igazgatás feladatának megvalósítására

- a) *hatósági* és
- b) *szakszervekkel* rendelkezik.

A hatósági szervezetet az általános közigazgatási hatóságok adják, a szakszervezetet pedig kizárólag a mezőgazdaság szolgálatára rendelt s nagyobbára különleges szakképzettséggel bíró szakszervek alkotják.

A szakszervek háromfélék:

1. *államiak,*
2. *önkormányzatiak* és
3. *társadalmiak.*

1. Az állami szakszervek ismét háromfélék:

a) egyéni szakközegek, pl. országos állattenyésztési főfelügyelő, országos tejgazdasági, halászati és vadászati felügyelő stb.;

b) szakhivatalok, pl. országos vízépítészeti igazgatóság, gazdasági műszaki hivatal, kulturmérnöki, folyammérnöki és közegészségügyi mérnöki hivatal stb.;

c) szakintézetek, pl. állatorvosi főiskola, gazdasági akadémia és az összes tanintézetek, földtani, meteorológiai és földmágnességi központi intézet, vegyakisérleti és rovar-tani állomás stb.

2. Önkormányzati szakszervek: a vármegyei és járási mezőgazdasági bizottságok, hegyközségek, gazdasági egyesületek, pinceegyletek, öntözési és halászati társulatok stb.

3. Társadalmi szakszervek: közigazdasági előadók, gazdasági és rovarkártudósítók.

Jogforrások.

A mezőgazdasági igazgatás jogforrásai:

- a) törvények,
- b) ministeri rendeletek,
- c) törvényhatósági és községi szabályrendeletek,
- d) nemzetközi egyezmények és
- e) szokás.

Mezőgazdasági törvények.

Azokat a törvényeket, a melyek az újabkori gazdasági tanok befolyása alatt az összes földbirtokviszonyokat átalakították és szabályozták vagy azok átalakítására irányozták, s a melyek a mezőgazdasági igazgatás feladatait körülírják, *mezőgazdasági törvényeknek* nevezzük.

Ezek a mezőgazdasági törvények a következők:

1. Az erdőtörvény (1879: XXXI. t.-cz.).
2. A phylloxera vastatrix terjedése ellen teendő óvintézkedésekről szóló törvény (1883: XVII. t.-cz.).
3. A vadásatról szóló törvény (1883: XX. t.-cz.).
4. A vízjogról szóló törvény (1885: XXIII. t.-cz.).
5. A selyemtenyésztés védelméről szóló törvény (1885: XXV. t.-cz.).
6. Az állategészségügy rendezéséről szóló törvény (1888: VII. t.-cz.).
7. A halásatról szóló törvény (1888: XIX. t.-cz.).
8. A ragadós tüdőlob kiirtásáról szóló törvények (1893: II. és 1897: X. t.-cz.).
9. A mesterséges borok készítésének és forgalomba hozatalának tilalmazásáról szóló törvény (1893: XXIII. t.-cz.).
10. A telepítésről szóló törvény (1894: V. t.-cz.).

11. A mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló törvény (1894 : XII. t.-cz.).

12. A mezőgazdasági termények, termékek és czikkek hamisításának tilalmazásáról szóló törvény (1895 : XLVI. t.-cz.).

13. A munkaadók és mezőgazdasági munkások közötti jogviszony szabályozásáról szóló törvény (1898 : II. t.-cz.).

14. A községi és némely más erdők és kopár területek állami kezeléséről, továbbá a közbirtokosságok és a volt úrbéresek osztatlan tulajdonában lévő, közösen használt erdők és kopár területek gazdasági ügyvitelének szabályozásáról szóló törvény (1898 : XIX. t.-cz.).

15. A gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló törvény (1898 : XXIII. t.-cz.).

16. A vízi munkálatoknál, az út- és vasútépítésnél alkalmazott napszámosokról és munkásokról szóló törvény (1899 : XLI. t.-cz.).

17. A gazdasági munkavállalkozókról és segédmunkásokról szóló törvény (1899 : XLII. t.-cz.).

18. A gazdasági munkás- és cseléd-segélypénztárról szóló törvény (1900 : XVI. t.-cz. és 1902 : XIV. t.-cz.).

19. Az állatorvosi közszolgálat államosításáról szóló törvény (1900 : XVII. t.-cz.).

20. A birtokos és gazdatiszt közötti jogviszony szabályozásáról szóló törvény (1900 : XXVII. t.-cz.).

21. Az erdőmunkásokról szóló törvény (1900 : XXVIII. t.-czikk).

22. A dohánytermelők és dohánykertészek közötti jogviszony szabályozásáról szóló törvény (1900 : XXIX. t.-cz.).

23. A közérdekű öntöző csatornák létesítéséről szóló törvény (1900 : XXX. t.-cz.).

Ezeket a törvényeket nem keletkezésük sorrendje, nem is szakok, nem is a földművelési ministerium ügybeosztása szerint csoportosítva, hanem e munka különös rendeltetésénél fogva abban a sorrendben ismertetjük, a melyet a belügyminister a közigazgatási tanfolyamok tananyagának tanrendszerinti beosztásánál 100,000/901. számú rendeletével megállapított.

Mezőgazdaság, mezőrendőrség.

Mezőgazdasági
rendészetünk
keletkezése és
fejlődése.

Az ország szűkebb népességű részein az 1840. évet megelőzőleg kezdődött haladó gazdasági élet bizonyos mezei rendet kezdett meghonosítani, mely helyhatósági szabályrendeletekben nyert kifejezést.

1840-ben a magyar törvényhozás vetette meg alapját mezei rendészetünknek, megalkotván a negyvenes évek törvényhozásának kétségtelenül egyik legbecsesebb törvényét, az 1840. évi IX. t.-cikket, a mely kiterjedt a földbirtok mezőgazdasági használatának úgyszólván minden olyan mozzanatára, a mely a rendőrhatalóság óvó vagy segítő ténykedését az akkori viszonyok között szükségessé tette.

Mint hogy azonban az 1840. évi IX. t.-cz. az ország egy jelentékeny területére, az erdélyi részekre és a polgárosított hárarórvidek területére ki nem terjedt s mert annak életbelépte óta mezőgazdaságunk jelentékenyen átalakulván, változott viszonyaink között egy szerves mezőrendőri és mezőgazdasági törvény hiányát éreztük, már a hetvenes években kísérletek tétettek egy az egész ország területére kiterjedő mezőgazdasági törvény megalkotása iránt.

Az ügykör által érdekelt egyes ministeriumok, törvényhatóságok és gazdasági egyesületek nyilatkozatai és az 1888-ban tartott értekezlet megállapodásai 1889-ben törvényjavaslat alakjában kerültek a törvényhozás elé, mely javaslat azonban visszavonatván, új tárgyalás alá vétetett s átdolgozva csak 1893-ban terjesztetett a képviselőház elé.

Az ügy fontosságához méltó beható tárgyalás után a törvényhozás mindkét háza elfogadván s Ő Felsége szentesítvén, 1894. évi november 1-én lépett életbe újabb törvényhozási alkotásainknak ezen mélyreható törvénye az 1894. évi XII. törvénycikk, melylyel itt részletesen foglalkozunk.

I. FEJEZET.

A földbirtok gazdasági használatáról.

A birtok haszná-
latának szabad-
sága.

A tulajdonjog fogalmában gyökerezik, hogy tulajdonával mindenki szabadon rendelkezik.

A gazdasági haladás és az általános jóllét emelése érdekében azonban ott, a hol több akarat követel érvényt, egyes eltérő akaratnak a közérdekkel szemben való alárendelését szentesíteni kell, mert fejlettebb viszonyok között élő államok is belátták, hogy a tulajdon korlátlan használatának elve jelentékeny érdekeket sérthet s fejlődés és gazdasági haladás csak úgy remélhető, ha a gazdálkodást a szomszédos érdekeltek többségének megállapodása bizonyos okszerű korlátok között irányítja.

Ott tehát, a hol többérdek közös, a többség akaratának az egyesek tulajdonhasználati jogával szemben bizonyos fokig érvényt kell szerezni.

Ezt az elvet fejezi ki a törvény 1. §-a, a mely szerint *mezei földbirtokát a törvény korlátai között, gazdaságilag mindenki szabadon használhatja.*

A birtok haszná-
latának okszerű
korlátozása.

Tekintettel azonban az ország egyes vidékeire és azon községeire, a hol a fennálló gazdasági viszonyok közepette az úgynevezett nyomásos gazdálkodás fõntartása a birtokosok érdekében áll, a külsõ birtok mezõgazdasági kezelésének és rendjének egyes részletei közös elhatározással állapítandók meg.

Ott is, a hol a gazdálkodás teljesen szabad, a birtokhasználat tekintetében a törvény bizonyos korlátozásai szemelõtt tartandók, u. m. :

1. Fordulás gazdasági rendszernél, azon határrészen, a melyben az érdekelt birtokosság kétharmad része ezen rendszert fogadta el, a kisebbség is köteles ehhez a rendszerhez alkalmazkodni (2. §.).

2. A vízmosásos és kopár területeket a tulajdonos záros határidõ alatt köteles befásítani (13. és 14. §§.).

3. Az előirt határjelzést köteles mindenki alkalmazni (32. §.).

4. A hernyókat és káros állatokat irtani, a hasznos állatokat oltalmazni (50. és 57. §§.).

5. A szerb tövist és arankát irtani (51. és 52. §§.).

6. A hegyközségben bizonyos esetekben tagnak lenni és az előirt kötelességeket teljesíteni (62. és 64. §§.).

Nem korlátozható azonban a külső határban való építkezés (1895. évi 25096. sz. f. m. h.), valamint a szőlőhegyeken való állandó lakás (1898. évi 79691. sz. b. ü. m. h.).

A birtok szabad használatát korlátozó intézkedések között legfontosabb a *nyomásos gazdálkodási rendszer*, mely a törvény 2. §-a szerint ott, hol a nyomásos gazdálkodás a törvény életbelépésének idejében is gyakorlatban van, az érdekelt birtokosságnak birtokarány szerint számított két harmad többsége által az érdekelt birtokosságra, az illető törvényhatóság jóváhagyásával jövőre is kötelezőleg fentartható, ha a külső birtok:

a) tagosítatlan határookban vagy határrészekben fekszik,

b) tagosított határookban fekszik, de több dülőben van kiosztva,

c) réteknél oly kis földrészetekből (parcellákból) áll, hogy azok egyenként alig alkalmasak a legeltetésre.

Ezeknél a birtokoknál a birtokosság közgyűlése határozza meg a vetésforgókat, továbbá azon módozatokat, a melyek szerint a rétek használandók és a tarló, ugar és rét legeltethető.

Azt, hogy az ilyen községekben a birtokhasználat tekintetében jelenleg fennálló rendezetlen állapot mielőbb megszüntetessék a végr. rend. 2. §-a szerint a törvény életbeléptétől számított három hó alatt a járási főszolgabírák kötelesek voltak az érdekelt községek előljáráseit utasítani, hogy a községben szokásos módon hirdetmény útján a birtokosságot közgyűlésre hívják össze.

Habár a nyomásos gazdálkodás kérdésében az érdekelt birtokosoknak már a törvény életbeléptét követő évben kellett határozni és így e határozathozatal módozatai és az

A nyomásos
gazdálkodási
rendszer.

eljárás mikéntje már a gyakorlatban érvényesült, mind a mellett meg kell azt az eljárási szabályokat ismernünk azért, mert megtörténhetett, hogy

1. a nyomásos gazdálkodás kérdésében a birtokosság bármely okból még nem határozott, vagy ha határozott is, de határozata jogerőre nem emelkedett s később akár hatósági, akár magánkezdeményezésre határozni kell (64922/895. sz. f. m. h.);

2. az érdekelt birtokosság terület szerint számított $\frac{1}{10}$ része a hat éves ciklus elteltével a nyomásos gazdálkodás megszüntetését a törvény 4. §-a alapján kéri, és mert

3. a nyomásos gazdálkodás fentartását kimondó birtokossági határozat a tagosítás keresztülvitelével azonnal érvényét veszti.

Ha azonban a tagosítás után a nyomásos gazdálkodásnak a törvény 2-ik §. b) pontja értelmében helye volna, a szóban levő gazdasági rendszer fentartásának kérdése újra az érdekeltek elhatározása alá bocsátandó (5975/894. sz. f. m. h.).

A birtokossági
közgyűlés össze-
hívása.

Ezekben az esetekben a községi előjáráságnak kötelessége a birtokosok közgyűlését a következő hirdetmény-nel összehívni.

Hirdetmény.

A mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894. évi XII. törvényczikk 2. §-a értelmében fölhivatnak azon birtokosok, a kik a községi határnak nyomásokba osztott részeiben földbirtokkal bírnak, hogy a jelen hirdetmény keltétől számított 30 nap mulva, azaz:

190 évi.....hó.....ik napján.....helyiségében tartandó közgyűlésen jelenjenek meg.

Ezen közgyűlésen a birtokosság a fölött fog határozni, hogy a nyomásos gazdálkodás a községben továbbra is fentartassék-e?

A következő birtokosok:

minthogy a nyomásba eső területen bekerített területük, szőlőjük, önálló tagjuk, önálló pusztájuk van, ezen közgyűlésen csak az esetben bírnak szöls- és szavazatjoggal, ha birtokukat a nyomásba osztatni akarják.

Tudnivalók: 1. A nyomásos gazdálkodás a törvény szerint csak akkor tartható fenn, ha az érdekelt birtokosoknak birtokarány szerint számított kétharmad többsége a nyomásos gazdálkodás fentartására szavaz.

Ha a nyomásos gazdálkodás fentartását az érdekelt birtokosság birtokarány szerint számított kétharmad többséggel elhatározza, ezen határozat hat éven belől meg nem változtatható.

Az 1894-ik évi XII. t.-cz. 3. §-a szerint egyes területek a nyomásokba való beosztásból az esetre, ha ezáltal a többi birtokrészek a nyomásos gazdálkodás meg nem nehezítették, akkor is kibocsáthatók, ha nincsenek bekerítve, vagy szőlővel beültetve, vagy nem képeznek önálló pusztát, illetőleg különálló gazdasági területet vagy tagot.

Fölvívatnak azon birtokosok, a kik a törvény ezen engedélyével élni akarnak, hogy eziránti igényüket a községi előljárásnak a közgyűlés határideje előtt egy nappal jelentsék be. Bejelentéseik fölött a közgyűlés birtokarány szerint számított szavazattöbbséggel dönt.

A közgyűlésen (főszolgabíró, szolgabíró, főszolgabíró által megbízott) fog elnökölni.

Kelt

..... község előljárársága.

(P. H.)

A községben nem lakó érdekelt birtokosok ezen közgyűlésre írásban hivandók meg.

2. Ezen a közgyűlésen a főszolgabíró, vagy helyettese köteles elnökölni. A mennyiben a főszolgabíró vagy helyettese az elnöki tiszt ellátásában elháríthatlanul akadályozva lenne, a közgyűlésen való elnököléssel alkalmas egyént bizhat meg s annak nevét a hirdetmény kibocsátása előtt esetleg a gyűlés megtartása előtt a községi előljárársággal közli.

Az első birtokosági közgyűlés elnöke.

A jelen törvény alapján tartott többi birtokossági közgyűléseken a főszolgabíró akkor elnököl, vagy e célból akkor küldi ki helyettesét, ha szükségét látja; egyébként a mennyiben a birtokosság a törvény 11. §-a értelmében szervezve nem volna, a községi bíró köteles elnökölni.

A későbbi birtokossági közgyűlések elnöke.

A birtokossági közgyűléseken a jegyzői teendőket a községi vagy körjegyző, esetleg a közgyűlés által a jegyzői teendők elvégzésére megválasztott egyén teljesíti.

Az első
birtokossági köz-
gyűlés rendje.

3. A birtokossági közgyűlésen az elnöklő hatósági személy mindenek előtt figyelmezteti a megjelenteket a hozandó határozatok gazdasági fontosságára s fölolvassa az előljárásság által kibocsátott hirdetményt.

Ezután egyszerű birtokarány szerinti többséggel azon bejelentések fölött határoz a közgyűlés, melyek szerint egyes birtokosok birtokuknak a nyomásokból való kivonását kérik. Azok a birtokosok, a kiknek birtoka a nyomásos beosztásból a közgyűlés által kivétellett, a további határozatok hozatalában részt nem vesznek.

Másodszor, azon kérdés fölött rendelendő el a szavazás, hogy kívánja-e a birtokosság a nyomásos gazdálkodás föntartását vagy sem?

A szavazatok
megállapítási
módja.

A szavazatok akként állapítandók meg, hogy az igenel és nemmel szavazók birtoka terület szerint külön-külön összegeztetik. Az összegezésnél a kataszteri egyéni birtokívek összesítése (summáriumum) használandó.

A birtokossági gyűléseken a birtokterületek összegezésénél használandó segédeszközül a kataszteri birtokívek összesítése (summáriumum) van ugyan megjelölve, azonban annak adatai a birtokos személyében vagy birtokában történt s beigazolt változások szerint eszközölt helyesbítésekkel használandók. (3380/895. sz. f. m. h.)

A nyomásos gazdálkodás a legelő, erdő, kert, szőlő és nádas területekre ki nem terjedvén, ezek a területek a birtokossági gyűléseken a szavazat arányának megállapításánál tekintetbe nem vehetők. (49923/895. sz. f. m. h.)

A nyomásos gazdálkodás körül felmerülő kérdésekben a birtokosok csak azon birtoktestek beszámításával szavaznak, a melyek a határnak nyomásos gazdálkodás szerint használt részében fekszenek.

A birtokossági közgyűlésnek szabálytalan szavazással vagy a szavazásra nem jogosultak közrehatásával hozott határozatai semmisek. (47560/896. sz. f. m. h.)

A birtokossági közgyűlés által továbbra is fentartott nyomásos gazdálkodási rendszer fennállását az ide vonatkozó határozat ellen benyújtott felebbezés nem érinti s e

határozat a végleges döntésig fel nem függeszthető, mert a hatóságnak ellenkező rendelkezés hiányában a létező állapotot kell oltalmaznia. (64627/895. sz. f. m. h.)

Megtörténhetik és meg is történt, hogy a gazdálkodás rendjének megállapítása céljából összehívott birtokossági közgyűlésen az érdekeltek nem vesznek részt olyan számban, hogy a törvényszerű kétharmad többség megállapítható legyen.

A törvényszerű $\frac{2}{3}$ -ad többség megállapításának módja

Ebben az esetben nem lehet a jelenlevő szavazatok arányából határozni, sem a távollévők szavazatát a fennálló gazdasági rend fentartása mellett vagy ellen figyelembe venni, hanem az eljáró hatóság feladata újabb gyűlés összehívása és ha ez sem vezetne eredményre, megfelelő intézkedések, pótszavazások alkalmazása a célból, hogy az érdekeltség birtokarány szerint kétharmad többségének akarata kipuhathatassék és megállapíttassék. (64922/895. sz. f. m. h.)

A mely községben a községnek mint jogi személynek telekkönyvi tulajdonát képező földbirtoka a nyomásba esik, a községi képviselő-testület a birtokossági közgyűlést megelőzőleg köteles határozni az iránt, hogy a község mint birtokos a nyomásos gazdálkodás fentartása mellett szavaz-e vagy sem?

A község mint jogi személy szavazatának gyakorlása.

Ha a nyomásos gazdálkodás fentartása mellett szavazók birtokterületének összege, az egész a nyomásokba eső határnak két harmadánál több, a törvény 2. §-a értelmében kimondandó azon határozat, hogy a községben a nyomásos gazdálkodás fentartatik.

Ezen határozat meghozatala után birtokarány szerinti többséggel az döntendő el, hogy a birtokosság a nyomásos gazdálkodás ügyeinek vitelével a községi előljárást szándékozik-e megbizni, vagy pedig a törvény 11. §-a alapján külön tanácsot és végrehajtó szerveket választ, vagyis önálló birtokossági szervezetet óhajt.

A birtokosság ügyvitelének megállapítása.

Ez utóbbi esetben a birtokossági tanács a közgyűlés által birtokarány szerint számított szavazattöbbséggel megválasztandó.

Ha az igennel szavazók birtokterülete a nyomásokba eső határ $\frac{2}{3}$ részénél kisebb, határozatként az mondandó

ki, hogy a birtokosság a nyomásos gazdálkodás fön-
tartását nem kívánja s a közgyűlés föloszlatandó.

További teendők
a nyomásos
gazdálkodás ügy-
vitele és
a közgyűlési
határozat jóvá-
hagyása
érdekében.

4. A hol a nyomásos gazdálkodás fön-
tartott, az első birtokossági közgyűlésen, miután határozat hozatott
az iránt, hogy az ügyvitellel az előljáróság vagy a birto-
kossági tanács bizassék-e meg s az meg is választott: a
törvény által rendelt további teendők tekintetében való
javaslattételre az előljáróság, illetve a birtokossági tanács
küldendő, s a közgyűlés föloszlatandó.

Mínthogy pedig ezen határozat a törvény 2. §-a sze-
rint a törvényhatóság jóváhagyása alá bocsátandó, a bir-
tokossági gyűlésről fölvett jegyzőkönyv, a gyűlésen részt
vett birtokosok név és birtokszerint való föltüntetésével, s
a gyűlés szabályszerű összehívását igazoló előljárósági je-
lentéssel együtt rendes közigazgatási uton a törvényható-
sági közgyűlés elé terjesztendő.

5. Az első birtokossági közgyűlés fentebb említett
határozatának jóváhagyása után vagy szervezkedik a bir-
tokosság vagy nem, előbbi esetben az előljáróság, illetve
a birtokossági tanács javaslatot dolgoz ki a következőkre
nézve:

a) miként osztassanak be a nyomásokba a határ egyes
részei?

b) mely időponttól kezdve lehet a közös dülőben levő
rétre, tarlóra, ugarra marhát és mennyit kihajtani?

c) hány pásztor fogadtassék föl?

d) az apaállatokat a birtokosság szerezzé-e be, vagy
azoknak megszerzését a községre bizza?

e) mi legyen az ügyvitellel megbízottak javadalma-
zása? s végül

f) javaslat teendő a nyomásos gazdálkodás folytán az ér-
dekeltek által fedezendő költségek teljes előirányzatára nézve.

A javaslat a birtokosoknak újlag, legalább 30 napi
határidőre összehívandó közgyűlése elé terjesztetik, mely a
fölött birtokarány szerint számítandó többséggel dönt.

A javaslat tekintetében hozott határozat végrehajtás
végett a községi előljáróságnak, illetve a birtokossági ta-

nácsnak adatik ki, mely a költségeket leghelyesebben a földadó arányában kiveti s behajtásuk iránt intézkedik.

Az apaállatok beszerzése és tartása folytán felmerült költségek az anyaállatok létszáma, a többi költségek birtokarány szerint osztandók föl s a községi előljáróság által közadók módjára hajtandók be.

A községi előljáróság, illetve birtokosági tanácsnak az ezen szakaszban körvonalozott javaslatára nézve a következő minta vehető irányadóul.

Minta.

----- } *község előljáróságának* } *javaslat* A nyomásos gazdálkodás rendjére vonatkozó javaslati minta.
 ----- } *községi birtokosság tanácsának* }

a nyomásos gazdálkodás ügyében.

I. *A határnak nyomásokba való beosztása.* A határnak-----

----- része (dűlője), a jövő gazdasági éven őszivel, a----- része (dűlője), tavaszival vettetik be, a----- rész ugarnak marad.

A határnak-----

----- része a nyomásból kivétetik s a birtokosok által tetszés szerint használható.

II. 1. *A legeltetés módozatai és a legelő rendtartás.* Minden birtokosnak----- hold külső birtoka után----- drb lovat, tehenet, bikát, ökröt,----- drb csikót, borjút,----- drb----- juhót,----- drb sertést van jogában a nyomásos gazdálkodásban résztvevők által használt legelő területre kihajtani.

Egy ló, tehen, bika, ökör helyett----- darab csikó, borjú,----- drb sertés,----- drb juh hajtható ki.

Legelődíj czímén egy ló, tehen, bika, ökör után----- (k. f.), egy csikó, borjú után----- f., egy drb juh után----- f., egy drb sertés után----- f. fizetendő.

Szopós állatokért legelődíj nem jár.

A kihajtás idejét évről-évre a----- *községi előljáróság* határozza meg.
 ----- *a birtokosági tanács*

Minden birtokos köteles, mielőtt marháját a legelőre kihajtaná, a legelődíjat a----- *községi birtokosági* pénztárnál befizetni.

Az ugar és tarló legeltetés megkezdésének idejét minden évben a----- *községi előljáróság birtokosági tanács* határozza meg.

Az ugar és tarló legeltetésben csakis azon birtokosok vehetnek részt, a kiknek birtoka a nyomásokba esik s kik birtokukat a nyo-

másokba beosztás szerint használják. Az ugar és tarló legeltetésért díj nem fizetetik.

2. A nyomásos gazdálkodásban résztvevők által használt legelő terület.....részén.....hó.....tól.....hó.....ig a szarvasmarha és ló legel. Juh legelőül.....hó.....tól.....hó.....ig a legelő.....részé.....jelöltetik ki, sertés legelőül.....hó.....tól.....hó.....ig.....része.

A szarvasmarha.....hó.....tól kezdve a legelő.....részére hajtatik. A sertés és juh a tarlónak.....részére. A juh.....hó.....tól kezdve a tarlónak.....részére.

A szarvasmarhának tarlóra és az ugarlegelőre hajtása után a juh és sertés a tarló és az ugar azon részein legel, a melyet a szarvasmarha elhagyott.

A szóban levő területnek fönt meg nem jelölt részein *ez éven* legeltetni tilos.

3. Annak meghatározására, hogy a szóban levő legelőre hány szarvasmarha, ló, juh és sertés legyen a jövő gazdasági éven kihajtható, NN....., tagokból álló bizottság küldetik ki. Ezen bizottság kötelessége lesz ahhoz képest, hogy a legelőn hány marha lesz képes táplálkozni, meghatározni a legelőre kihajtható szarvasmarha, ló, juh és sertés számát. Ha a birtokosság állapotállománya nagyobb lenne, mint a mennyit a legelő táplálni tud, a ^{községi előjárásnak} birtokossági tanács az 1894. évi XII. t.-cz. végrehajtása tárgyában.....sz. a. kiadott rendelet 23-ik §-a értelmében jár el.

4. A birtokosság.....pásztor fogad föl. Azok fizetése a következő:

5. Azon birtokos, a ki nem hajt ki annyi marhát a nyomásos gazdálkodásban résztvevők által használt legelőre, mint a hánynak kihajtására joga van, egy szarvasmarha után.....k., egy ló után.....k., egy sertés után.....k., egy juh után.....k. kárpótlásban részesíttetik.

A ^{községi előjárásnak} birtokossági tanácsnak joga van, a ki nem használt legeltetési jogoknak megfelelő számú marhát a legelőre befogadni olyanoktól, a kiknek legeltetési joga nincs, vagy pedig több marhát tartanak, mint a mennyire joguk van. Az így a legelőre fölvett szarvasmarha után darabonként.....k., ló után darabonként.....k., sertés után darabonként.....k., juh után darabonként.....k. díj fizetendő.

(Vagy az 5-ik pontban foglaltak helyett:)

Legeltetési jogosultságát senki másra át nem ruházhatja.

6. A birtokosság drb magyar
pirostarka fajta bikát, drb
borzderes
értéskant, drb kost (tart) szerez be. A beszerzés költségeit a
birtokosok a birtokukban levő tehének, koczák illetve anyajuhok száma
arányában viselik.

(Vagy a 6-ik pont helyett:)

A birtokosság a község által tartott apaállatokat használja.

(Ha a birtokosság szerezte be az apaállatokat:)

Hágatási díj fejében azon birtokosok által, a kik az apaállatok
beszerzési költségeihez hozzájárultak, a következő összegek fizetendők:

(A hágatási díjak beszedése a szerint szabályozandó, a mint az
apaállatok a legelőre hajtának vagy kézből hágatnak.)

III. A birtokosság ez évi költségvetése a következő:

I.

Kiadás.

1. Birtokossági írásbeli teendők elvégzéseért	k.
2. Birtokossági pénztár kezeléséért	«
3. Apaállatok beszerzésére	«
4. Pásztorok fizetésére	«
5. Mezei örök fizetésére	«
6. Legelőn kút készítésére	«
7. Bika-istálló bére	«
8. Közös legelő földadója	«
9. Épületek fentartása és biztosítása	«
10. Legelő javítása és tisztántartása	«
11. Előre nem láthatók	«
összesen	

II.

Bevétel.

1. Legelő díjakból	k.
2. Hágatási díjakból	«
3. Apaállatok beszerzési költségeinek kivetéséből	«
4. Egyéb közös költségek kivetéséből	«
5.	«
6.	«
összesen	

A javaslat alapján hozott határozatot a birtokossági
közgyűlés a 3. és 4. alatt említett esetleg más hasonló

természetű s kivetés tárgyát képező bevételek kivétele és közadók módjára leendő behajtása végett a községi előljárásnak adja át.

Ezen határozatnak csak azon részei veendőek évenként újra tárgyalás alá a birtokossági közgyűlés által, a melyek természetüknél fogva évenként változásnak vannak alávetve.

A birtokossági közgyűlés hatásköre, ha az érdekeltség nem szervezkedik.

Abban az esetben, ha az érdekeltség nem szervezkedik, csak az iránt határoz a közgyűlés, hogy a határ egyes részei miként osztassanak nyomásba, míg az 5. b) pont alatt jelzett kérdésben a községi előljáráóság intézkedik, a c) és d) e) és f) pont alattiak tekintetében pedig a községi képviselőtestület határoz.

Mely területek tulajdonosai nem kötelezhetők a nyomásos gazdálkodás rendszerének elfogadására?

A nyomásos gazdálkodási és közös legelőbeli érdekeltségek közgyűléseinek határozatképességéhez az érdekeltek birtokarány szerinti legalább $\frac{1}{10}$ részének jelenléte szükséges.

A nyomásos gazdálkodás rendszerének elfogadására nem kötelezhetők az önálló puszták, tagosított határookban az önálló tagok, továbbá az állandóan bekerített vagy a szőlővel beültetett területek tulajdonosai.

Más területek csak abban az esetben vonhatók ki, ha a kivonás által a többi birtokrészekben a nyomásos gazdálkodás meg nem nehezítettetik.

Kinek területére a nyomásos gazdálkodás nem terjed ki, azt az abból származó előnyök sem illetik meg (3. §.).

A 2. §. határozmányának következménye, hogy a nyomásos gazdálkodás rendszerének elfogadása alól a törvénynek kivételeket is kell megengedni. A 3. §-ban ezen kivételek vannak felsorolva. Az önálló puszták és önálló tagok alatt minden olyan terület értetik, a mely mint önálló gazdaság kezeltetik. Ilyenek tehát nemcsak a puszták lehetnek, hanem kisebb területek is, ha azok nem egy, a többi fordulóban is fekvő birtoktestnek részét képezik. Önálló tagnak tekintendő minden olyan tag, a mely nem több fordulóban osztatott ki, hanem egy dülőben fekszik.

Ugyanez áll az állandóan bekerített helyekre, valamint a szőlővel beültetett területekre még akkor is, ha ezen utóbbi

területek állandóan bekerítve nincsenek, mert a szőlő természete maga kizárja azt, hogy a nyomásos gazdálkodás rendszerébe besoroltassék. A szőlővel beültetett helyeknek őrizete azonban a szőlőbirtokos kötelessége, ha az ilyen területet bekerítetlenül hagyná. Más területek csak akkor vonhatók ki a nyomásos gazdálkodás rendszere alól, ha a kivonás által a többi birtokrészekben a nyomásos gazdálkodás meg nem nehezítettetik.

Az iránt, hogy valamely terület a nyomásos gazdálkodásból kibocsáttassék-e vagy sem, első fokon a birtokosság közgyűlése határoz. A közgyűlés határozata ellen a közigazgatási bizottsághoz, onnan a földművelésügyi miniszterhez lehet felebbezni (törv. 9. §-a).

A törvényszakasznak azon rendelkezése alatt, hogy kinek területére a nyomásos gazdálkodás nem terjed ki, azt az abból származó előnyök sem illetik meg, az értendő, hogy az ily birtokos a közös ugar és tarló legeltetésben részt nem követelhet, a birtokosság apaállatait a nyomásos gazdálkodásban részt vevőkkel azonos föltételek mellett nem használhatja stb.

Ha valaki birtokát a nyomásból kivenni akarja, tartozik igazolni, hogy az előirt feltételek megvannak (63338/895. f. m. h.).

Azon körülmény, hogy valaki a nyomásból kivenni szándékolt birtokát az első birtokossági gyűlésen vagy ezt megelőzőleg be nem jelentette, ezen jog érvényesítését nem gátolja. ($\frac{2934}{896}$ f. m. h.)

A kibocsátás kérdésében első fokon a birtokossági közgyűlés, másodfokon a közigazgatási bizottság, harmadfokon a földművelésügyi miniszter határoz (T. 8. és 9. §.).

A nyomásos gazdálkodás alól kiengedett birtokrészek telekkönyvi és helyrajzi szám szerint sorolandók fel. (61289/895. sz. f. m. h.)

A nyomásos gazdálkodás alól kivett birtoktestek tulajdonosai kötelesek a szükséges intézkedéseket megtenni az iránt, hogy földjeiken a legelő marha kárt ne tehessen (52360/896. sz. f. m. h.).

A nyomásos gazdálkodási rendszer megszüntetésének módzatai.

Hol a nyomásos gazdálkodás fentartatott és a jelen törvény életbeléptetése óta hat év eltelt, vagyis 1901-ik évben a terület szerint érdekelt birtokosok egy tizedrésze azon gazdálkodási rendszernek megszüntetését kérheti.

Az elsőfokú hatóság, ha a kérelem a kellékeknek megfelelő, az érdekelteket a községben szokásos módon a községben tartandó gyűlésre összehívja s arról a távol lakó birtokosokat is külön értesíti.

A gyűlés megtartására kitűzendő határidő a kitűzés idejétől számítandó harmincz napnál rövidebb nem lehet (4. §.).

A törvénynek célja a nyomásos gazdálkodásról a szabad gazdálkodásra való átmenetelt megkönnyíteni. Ennélfogva egy jelentékeny kisebbségnek, t. i. a terület szerint érdekelt birtokosok egy tizedrészének megadja a jogot, hogy a nyomásos gazdálkodás megszüntetését kérhesse. E kérelem, ha a nyomásos gazdálkodás fentartatott, csak akkor nyújtható be a hatóságnak, ha a jelen törvény életbelépte óta hat év eltelt.

A törvény ezen határozmányánál az országban leginkább divó három nyomású gazdálkodás vétetett tekintetbe; a nyomásos gazdálkodás megszüntetése két turnus teljes befejezéseig lehetetlen. Ennyi idő legalább is kell arra, hogy a nyomásos gazdálkodás által föltételezett primitiv viszonyok javuljanak s a szabad gazdálkodásra való áttérés kárral ne járjon.

A nyomásos gazdálkodás megszüntetésére irányuló kérvény kellékei.

A nyomásos gazdálkodás megszüntetésére irányuló kérvény *kellékei*: hiteles kimutatása annak, hogy a kérelmet az érdekelt birtokosoknak területük szerint számított egy tizedrésze kéri. A kérvény tehát az illetők által aláírandó (keresztvonással ellátandó) s ahhoz a birtokterületüknek a községi előjáróság által hitelesített kimutatása csatolandó.

A szabad gazdálkodásra való áttérést a törvény ezen §-a egyszerű birtokarány szerinti többséggel engedi meg, a nyomásos gazdálkodás további föntartásához azonban birtokarány szerinti kétharmad többség szükséges.

A gyűlésen a főszolgabíró vagy polgármester, illetve ezek helyettese elnököl s az érdekelteket a hozandó határozat gazdasági fontosságára figyelmezteti, azután az indít-

vány mellett és ellene felhozott indokokat, valamint a hozott határozatot jegyzőkönyvbe véteti.

A jogerőre emelkedett határozat, ha a szabad gazdálkodást mondja ki, egyáltalán, ha pedig a nyomásos gazdálkodást mondja ki, a birtokosságnak birtokarány szerint számított kétharmadtöbbsége, ujabbi hat éven belül meg nem változtatható. (5. §.)

A közgyűlés összehívására s az elnöki teendők teljesítésére, a határozatok sorrendjére s a szavazás mikéntjére nézve ugyanazon szabályok tartandók szem előtt, mint az első birtokossági közgyűlésnél.

Megtörtént, hogy egyik községben a szabad gazdálkodás jogerős határozattal kimondatott.

Később azonban a birtokosság nagy többsége belátván, hogy a szabad gazdálkodási rend káros és a nyomásos gazdálkodásra akart áttérni.

Határozott is e tekintetben és kérte a határozat felsőbb jóváhagyását.

Az ügy felülvizsgálat utján a földművelésügyi minister döntése alá kerülvén, a 39.681/897. sz. határozatával kimondotta, hogy a nyomásos gazdálkodásra való visszatérés egyáltalán nem esik az 1894. évi XII. t.-cz. hatálya alá, hanem csakis az érdekeltek közakarata folytán létrejött magánmegegyezés jellegével bír.

A törvény idevonatkozó azon határozmányai tehát, a melyekkel a nyomásos gazdálkodás kérdésében a birtokosok többségét a kisebbségre is kötelező határozatok hozatalára és szervezkedésre jogosítja fel, továbbá a mellyel a vetésforgóra megállapított rendelkezések meg nem tartását kihágásként bünteti (94. §. *i* pont), a nyomásos gazdálkodásra visszatérni szándékozó községekben nem alkalmazhatók.

(^{39.681.}/_{1897.} sz. f. m. h.)

Ha a közgyűlés a szabad gazdálkodást kimondja, abban az esetben az átmenettel kapcsolatos intézkedéseket a főszolgabíró, illetve a polgármester fogantatosítja, s erről a törvényhatóságnak jelentést tesz.

A legelő
rendtartás meg-
állapítása
osztatlan közös
tulajdont képező
legelőknél.

Osztatlan közös tulajdont képező legelőknél az érdekeltektől birtokosok közgyűlése — tehát nem a képviselőtestület s nem az előjáróság — állapítja meg a legelő-rendtartást, a legeltetés, az állattenyésztés s az apaállattartás módozatait.

Ha a legeltetéshez való jog egyes, a közösségben részes tulajdonosok közt kétséges és a jogosultság, illetve használat aránya biróilag ideiglenesen vagy véglegesen nem rendeztetett, addig, míg a birói rendezés megtörténik, a közigazgatósági hatóság a legeltetéshez való jog ideiglenes rendezéséről gondoskodik (6. §.).

A törvény ezen határozmányának végrehajtásánál különbség teendő azon községek között, melyekben a nyomásos gazdálkodás fentartatott s a birtokosságnak külön osztatlan, csakis legeltetésre használt területe van és azok között, melyekben a gazdálkodás szabad, csupán a legelő birtoklás és használat közös.

Az első helyen említett községeknél a legelő rendtartás s ezzel együtt a legeltetés és apaállat tartás módozatai tekintetében az ezen törvény alapján tartott első birtokossági közgyűlés által megbízott községi előjáróság, illetve birtokossági tanács tesz javaslatot, mely fölött a második birtokossági közgyűlés (lásd a v. r. 2. §-ának 5. pontját) határoz.

Az utóbb említett községekben, vagyis a hol a gazdálkodás szabad, csak a legelő közös, az érdekeltek, illetve jogosultak közgyűlése a községi előjáróság által a törvény életbeléptétől számított 3 hó alatt a következő hirdetmény útján hivandó össze.

Minta.

Hirdetmény.

Az 1894: XII. törvényzcikk 6. §-a értelmében a községi határban levő osztatlan közös legelőn a legelő rendtartást s a legeltetés módozatait a legelőt osztatlanul bíró birtokosság állapítja meg.

Fölvivatnak tehát mindazon birtokosok, a kiknek az osztatlan legelőben részük van, hogy az ezen hirdetmény keltétől számított 30 nap mulva, azaz

190.....évi.....hó.....án tartandó közgyűlésen jelenjenek meg.

Ezen közgyűlésen az iránt fog határozat hozatni, hogy :

1. a fennálló legeltetési jogosultságok értelmében ki hány és minő állatot van jogosítva a legelőre kihajtani. A vitás legeltetési jogosultságok fölött addig is, míg azok bíróilag rendeztetnek, a törvény 6. §-a értelmében a közigazgatási hatóság (első fokon a járási főszolgabíró) határoz ;

2. mily föltételek alatt ruházhatja át valaki legeltetési jogosultságát másra ;

3. a birtokosság a legelő használatából kifolyó ügyek intézésére szervezkedjék s külön végrehajtó szerveket válaszson-e ?

4. mily összegben állapíttassanak meg a közös legelő fentartásával, ápolásával s a pásztorok tartásával járó költségek ?

A hozandó határozatra nézve a javaslatot a községi előljáróság fogja a birtokosság elé terjeszteni.

Kelt stb.

(P. H.)

községi előljáró.

A közgyűlésen, ha szükségét látja, a járási szolgabíró, egyébként a községi előljáró elnököl.

A legeltetés módozatára vonatkozó javaslat tekintetében azzal az önként folyó különbségekkel, hogy t. i. közös ugár- és tarló-legeltetés nincs, — a 2. §-nál közölt minta II. része, — a birtokosság szervezeti szabályai tekintetében a 11. §-nál közölt minta használható.

A szervezési szabályzat jóváhagyás végett a rendes úton a törvényhatósághoz, — onnan pedig tudomásvétel, esetleg a kormányzati főfelügyeleti jog gyakorlása czéljából a földművelésügyi ministerhez fölterjesztendő.

Ezen közgyűlés a jelen szakaszban körülírt módon, a birtokossági szervezet és a legelőrendtartásnak az 1894 : XII. t.-cz. értelmében való újjáalakítása végett azon községekben is összehívandó és megtartandó, a hol a közös legelőt bíró birtokosság már a törvény életbelépte előtt szervezkedett s a legelőrendtartást megállapította. A közgyűlés határozatai a jelen szakasz fönnebbi kikezdésének határozmányai alá esnek.

A legelő használatával és ápolásával kapcsolatos költségek a legelő használatához való jogosultság arányában, vagy a községben dívó más kulcs szerint vetendők ki s a községi előljáróság által közadók módjára hajtandók be.

A kik a közös legelőre állatot nem hajtanak, azokra ezen költségek ki nem vehetők.

Ha a birtokosság szervezve nincs és nem hajlandó a legelő használatára és legelőrendtartásra vonatkozó határozatokat meghozni, ezek meghozatala a községi képviselőtestület köteleessége (37900/897. sz. f. m. h.).

Közös tulajdont képező legelő használatának szabályozása kérdésében az érdekelt birtokosok azon község által hivatandók össze, melynek határában a közös legelő fekszik (115,551/897. sz. f. m. h.).

A közös legelőre nézve az érdekelt birtokosok közgyűlése állapítja meg, hogy :

a) mennyi és minő állatot van jogosítva minden egyes birtokos vagy községbeli lakos a legelőre bocsátani ;

b) mily kötelezettség terheli azt, ki nem saját állatait bocsátja a közös legelőre, hanem jogának gyakorlását másnak engedi át. (7. §.)

A birtokosok közgyűlése a törv. 8. §-ában előírt módon hivatandó össze és határozatai csak a 9. §-ban említett esetekben felelbevezhetők.

A 7. §. intézkedései csak azon közös legelőkre nézve irányadók, a melyek a birtokosok egyetemének vagy egyes egyéneknek tulajdonát képezik és közös legeltetés alá bocsátatnak, nem vonatkoznak azonban a község tulajdonát képező legelőkre, a melyekre nézve a legeltetés módozatait és egyéb jogviszonyt illetőleg nem a birtokosok közgyűlése, hanem községi képviselőtestület illetékes dönteni és a mihez a felsőbb hatóságoknak is, és pedig nemcsak a legeltetési jog arányosításának szempontjából, hanem a törvény 15. §-a szerint azon szempontból is van beleszólása és határozathozatali joga, hogy az illető községi terület a gazdasági jóvedelmeztetés tekintetében helyesen műveltetik, illetve hasznosíttatik-e ?

A törvény 7. §-a alapján a községi előjáróság illetve birtokossági tanácsra a közbirtokossági legelők használása tekintetében háramló teendők részletesen a törvény és végrend. 2. szakaszának 5. pontja alatt tárgyaltattak.

A 2-ik, 3-ik, 4-ik, 5-ik, 6-ik és 7-ik §§-okban elsorolt ügyekben az érdekelt birtokosok birtokossági közgyűlése határoz.

E közgyűlés tagjai mindazok, kik a közös gazdálkodásban részt vesznek. Ezek szavazati jogukat személyesen, vagy igazolt meghatalmazottjaik által illető birtokuk arányában gyakorolják.

A közgyűlés elnöke rendszerint a községi bíró (polgármester), azonban valahányszor szükségét látja, azon a járási főszolgabíró vagy helyettese elnökölhet, az 5. §. esetén pedig elnökölni tartozik.

Összehívandó, valahányszor az elnökség, vagy községi előljáróság (illetőleg a 11. §-ban említett gazdatanács) szükségesnek találja, vagy a tagoknak birtokaránylag számított egytizedrésze kívánja.

Határnapja a tárgyalásra kerülő ügyek kitüntetéssel mellett legalább 15 nappal előre kihirdetés s a távol lakó birtokosok levélbeni értesítése által közhírré teendő s a főszolgabírónak bejelentendő. (8. §.)

E szakasz a birtokossági közgyűlés illetékességi körét határozza meg, annak összehívási módját, a tagokat, az elnöklést és a határozathozatal módjait állapítja meg és a birtokossági közgyűlésnek saját belügyeiben hatósági jogkört biztosít (l. törv. 9. §.).

A határozat mindenkor a megállapított szervezési szabályzatnak megfelelően hozandó. Az első közgyűlés a felett határoz, hogy a fordulószabályzatot fentartja-e vagy nem és ha nem tartja fenn, de osztatlan közös legelő van, annak gazdasági vezetését maga akarja-e végezni avagy annak végzését a községre bizza-e, a mennyiben pedig ezeket az ügyeket maga akarja végezni, a szervezeti szabályok kidolgozása iránt azonnal rendelkezik. Ha a nyomásos gazdálkodás nem tartatott fenn s közös osztatlan tulajdon nincs, a birtokossági közgyűlés az első határozat után feloszlik.

Az 1894. évi XII. t.-cz. alapján hozott birtokossági határozatok felülvizsgálatánál a járási mezőgazdasági bizottságok véleménye előzetesen kikérendő (53.530/895.).

Szavazati jog
gyakorlása meg-
határozással.

Azok, a kik szavazat jogukat nem személyesen gyakorolják, igazolt meghatalmazottjaik által vehetnek részt a közgyűlés határozatában.

Az ily esetekben kiállított meghatalmazások szabatoságának, valamint a nem önjogú személyek képviselőletének kérdése a magánjog elvei szerint bírálendő el.

A birtokossági közgyűlés oly határozatai ellen, melyek annak hatáskörét túllépik, törvénybe ütközők, vagy egyesek jogait sértik, felebbezésnek van helye.

A birtokossági
közgyűlés hatá-
rozatainak felül-
vizsgálatára ren-
delte hatóságok.

E felebbezések felett első fokon a közigazgatási bizottság, második és végső fokon a földművelésügyi miniszter határoz (9. §.)

A felülvizsgálati hatáskör következő szabályok szerint gyakorlandó.

1. A birtokossági közgyűlési határozatok közül a törvényhatóság jóváhagyását igénylik az 1894. évi XII. t.-cz. 2. §-a és az idézett végrehajtási rendelet 2. §-a 4. pontja, utolsó kikezdése értelmében azok, a melyekkel a nyomásos gazdálkodás fentartása értelmében döntött a birtokosság;

továbbá a szóban levő törvény és a végrehajtási rendelet 11. §-a értelmében azok, a melyekkel a nyomásos gazdálkodásban részt vevő birtokosság szervezete állapított meg;

végül az idézett végrehajtási rendelet 6. §-a értelmében azok, a melyekkel az osztatlan közös legelő használatára jogosult birtokosság szervezete állapított meg.

Ellenben a nyomásos gazdálkodás és az osztatlan közös legelő használatának gazdasági rendjét megállapító birtokossági közgyűlési határozatok az idézet végrehajtási rendelet 2. §-a 5. pontja s az erre hivatkozó 6. §. 6. kikezdése értelmében nem esnek törvényhatósági közgyűlési jóváhagyás alá, következőleg;

2. Az utóbbiak ellen beadott felebbezések felett a szóban levő törvény 9. §-ában említett hatóságok — vagyis elsőfokon a közigazgatási bizottság, másodfokon a földművelésügyi miniszter — döntenek.

A szóban levő törvény és rendelet ily értelmű intézkedése abban találja indokát, hogy a nyomásos gazdálkodás

és közös legelő-használat gazdasági rendjére vonatkozó határozatok ellen benyújtott felebbezések gyors elbírálást igényelnek s törvényhatósági közgyűlési tárgyalásra nem alkalmasak.

3. Minthogy a nyomásos gazdálkodás fentartása értelmében hozott határozatokat a törvényhatósági közgyűlés illetékes fölülbírálni, az által bírálandók el ezen határozatokkal kapcsolatosan az ellenük beadott felebbezések is.

4. A törvényhatósági közgyűlésnek van jogában, többször említett hatásköréből kifolyólag, felebbezés esetén azt is megvizsgálni és eldönteni, vajjon a birtokosság a nyomásos gazdálkodás megszüntetését kimondó határozat hozatalánál megtartotta-e az 1894. évi XII. t.-cz. és annak végrehajtása iránt kiadott rendeletben előirt szabályokat; ennél fogva a törvényhatóság által bírálandók el azok a felebbezések is, a melyek a nyomásos gazdálkodás megszüntetését kimondó birtokossági határozatok ellen nyújtattak be.

A birtokossági közgyűlés határozatait a községi előjáróság hajtja végre; a nyomásos gazdálkodás, közös legeltetés és apaállattartás ügyeit az intézi. Megállapítja továbbá az ugar, tarló, rét és legelő legeltetésének idejét; gondoskodik az apaállatok beszerzéséről és eltartásáról.

A birtokossági közgyűlés határozatait a községi előjáróság hajtja végre.

Ezen teendők ellátásának költségei a községi költségvetéssel együtt, de a többi kiadásoktól elkülönítve állapítandók meg s azok által viselendők, kik a közös gazdálkodásban és állattenyésztésben részt vesznek.

Az ide vonatkozó költségek elszámolási módja.

Az állattenyésztési kiadások fedezésére jogában áll a községi képviselő-testületnek a tenyészapaállatok után bizonyos díjakat állapítani meg. Az ezekből származó bevétel azonban kizárólag állattenyésztési célokra fordítandó.

A birtokossági közgyűlés határozatainak végrehajtása a törvény 11. §-ban foglalt eltérés kivételével a községi előjáróságra van ruházva. Hatáskörébe utaltatott továbbá azoknak az ügyeknek intézése, melyek a 10. §-ban részletesen felsorolva.

Minthogy eme teendők ellátásának költségei a községi költségvetéssel együtt — bár külön tételek alatt állapítan-

dók meg, — az első fokú hatóságoknak rendelkezni kell az iránt, hogy ezek a költségek abban az időben állítassanak össze, a mikor a község költségvetése az 1886: XXII. t.-cikk intézkedései szerint tárgyalás alá kerül.

A mennyiben a község képviselő-testülete a törvény ezen szakaszában nyert felhatalmazás folytán a tenyész-állatok után bizonyos díjakat állapítana meg, abban az esetben ebből az intézkedésből előírányozható reménybeli bevétel a községi költségvetés tárgyalása alkalmával a kiadások fedezésénél számba veendő.

Az előjáróságot ezen ügykörben is a képviselő-testület ellenőrzi és sérelmes intézkedései az elsőfokú hatósághoz felelbezhettek.

További felelbezés esetén a másodfokú hatóság végérvényesen határoz. (10. §.)

A birtokossági
szervezkedési
joga és annak
módja.

A birtokossági közgyűlésnek jogában áll a 10. §-ban említett teendőket saját közzegeire bízni s e célból külön tanácsot és végrehajtó közzegeket választani.

Ez azonban csak a törvényhatóság által jóváhagyott szervezési szabályok alapján eszközölhető.

Ez esetben a községi előjáróságnak és képviselőtestületnek a 10. §-ban körülírt jogai és kötelességei ezen tanácsra és végrehajtóközzegekre mennek át s ezek intézkedései is a 10. §. értelmében felelbezhettek. (11. §.)

Ezen szakasz jogosítja fel a birtokosságot, hogy az előző szakaszban említett teendőket maga végezhesse, e célra külön tanácsot és végrehajtó közzegeket választhasson. Ez az alakulás azonban a törvény világos határozata alapján nem lehet minden alaktság nélkül, hanem a törvény megköveteli, hogy a birtokossági közgyűlés szervezési szabályokat dolgozzon ki és azokat a törvényhatóság jóváhagyja. A szervezési szabályzat mintája a végr. rend. 11-ik §-ánál van.

A birtokossági
tanács.

A birtokossági közgyűlés által választott birtokossági tanács áll elnökből, jegyzőből, pénztárosból

és a birtokossági közgyűlés által megállapított számú, de legalább 4 tagból:

A községi előljáráóság tagjai a tanács tagjaiul megválaszthatók; a községi vagy körjegyző a jegyzői tisztet, a község pénztárosa a pénztárosi tisztet az esetre, ha a községi képviselő-testület megengedi, elfogadni köteles.

A községi képviselő-testület tagadólagos határozata ellen a törvényhatóság közgyűléshez lehet fölebbezni.

Az esetben, ha a birtokosság az ügyvitelre külön tanácsot választ, szervezési szabályokat kell alkotnia.

A birtokosság
szervezési szabá-
lyai.

A szervezési szabályzat megalkotásánál a következő minta használható:

Minta.

A.....i birtokosság szervezési szabályai.

..... községben a nyomásos gazdálkodás fentartatván, a nyomásokba eső földeket bíró birtokosok az 1894: XII. t.-cz. 11. §-a alapján a következő szervezési szabályokat alkották:

1. §. A birtokosság ügyeinek intézése ezéjából összehítt közgyűléseken szólás- és szavazatjoggal bir minden a községi határ részében bíró birtokos.

Kivéve a következőket: (Fölsorolandók itt, a törvény 2. §-a értelmében a nyomásos gazdálkodásból kivett birtokok és azok tulajdonosai.)

Minden birtokosnak jogában van magát a közgyűléseken meghatalmazott által képviseltetni. A képviselő neve a közgyűlés megnyitásáig a birtokosság elnökének írásbelileg bejelentendő.

2. §. A közgyűlések rendszerint évenként . . .-szer és pedig hóban tartatnak. Rendkívüli közgyűlés a birtokossági tanács határozatából, vagy a birtokosság birtokarány szerint számított $\frac{1}{10}$ -ed részének kívánatára bármikor összehívandó.

3. §. A rendes közgyűlések határnapja legalább 30, a rendkívülieké legalább 15 nappal hirdetés útján, a községben nem lakó érdekeltekkel pedig levél útján közlendő.

A közgyűlés határnapja 8 nappal előbb a járási főszolgabirónak bejelentendő.

4. §. A közgyűlésen a szavazatok birtokarány szerint gyakoroltatnak, még pedig aként, hogy úgy az igennel, mint a nemmel szavazók birtoka külön-külön összegeztetik s a határozat a szerint mondatik ki, a mint az igennel vagy nemmel szavazók birtokának összege nagyobb.

Hogy a közgyűlés határozatképes legyen, a jelenlevők birtokának az összes birtokossági tagok birtoka legalább ($\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{5}$) részét kell kitenni.

Ha az első ízben összehívott közgyűlés határozatképes nem lenne, 15 napi határidőre újabb közgyűlés hívandó egybe. Ezen közgyűlésen a jelenlevőket határoznak.

5. §. A közgyűlésen csak önjogú személyek szavazhatnak; kiskorúak, gyámság, vagy gondnokság alatt levők helyett gyámjuk vagy gondnokuk szavaz.

6. §. A közgyűlés hatáskörébe tartozik:

1. a vetésforgó (a nyomások) meghatározása;
 2. a birtokossági tanács tagjainak megválasztása;
 3. a közös apa-állattartás, pásztor-tartás, mező-örtartás költségeinek, egyszóval a birtokosság egyetemét érdeklő közös kiadásoknak s a járulékok befizetési határidejének megállapítása;
 4. a birtokossági tanács intézkedései ellen beadott felebbezések fölött való határozathozatal;
 5. egyesek birtokának a nyomásból való kibocsátása;
 6. a pénztári számadások megvizsgálása;
 7. megállapítani a tisztviselők javadalmazását;
 8. elbocsátani az arra okot adott tisztviselőket.
7. §. A közgyűléseken egy tárgyhoz csak kétszer lehet szólni.
8. §. A közgyűlést zavarókat az elnök egyszeri megintés után a közgyűlésből kiutasíthatja.

9. §. A birtokossági tanács áll:

- elnökből,
- elnökhelyettesből,
- pénztárnokból,
- jegyzőből

és legkevesebb 4 legfeljebb 12 tagból.

Ugy a tisztviselők, mint a tagok a közgyűlés által 3 évre választatnak.

10. §. A birtokossági tanács hatáskörébe tartozik:

1. a közgyűlési határozatok végrehajtása;
2. gondoskodás az irodai helyiségről és eszközökről;
3. a birtokossági számadások vezetése;
4. a pénztárnok ellenőrzése;
5. a birtokossági költségek kivetése; még pedig az apaállatok beszerzési és tartási költségeit az anyaállatok létszáma, a többi a föld-birtok arányában; feladata továbbá
6. beszerezni az apaállatokat és tartásukról gondoskodni;
7. fölfogadni és elbocsátani a pásztorokat, mezőőröket és a birtokossági szolgaszemélyzetet;
8. megállapítani a közgyűlések tárgysorozatát és a tárgyalást előkészíteni;
9. intézni a nyomásos gazdálkodás, közös legeltetés és apaállat tartás folytán fölmerült s a birtokossági közgyűlés hatáskörébe nem tartozó ügyeket.

11. §. Az elnök kötelességei különösen :

1. összehívni, vezetni és bezárni a köz- és birtokossági tanácsi gyűléseket ;

2. állandóan ellenőrizni a pénzkezelést és a számadások vezetését;

3. hatóságok és magánfelekkel szemben a birtokosságot képviselni;

4. felügyelni arra, hogy a tisztviselők kötelességüket pontosan teljesítsék.

12. §. A pénztáros köteles a birtokossági pénzt a tanács utasításai értelmében kezelni, a számadásokat vezetni, a tagok kivetett járulékait beszedni s a határidőre be nem fizetett járulékok összegét behajtás végett a községi elöljáróságnak átadni. Kifizetéseket csak az elnök utalványára eszközölhet.

13. §. A jegyző vezeti a köz- és birtokossági tanácsi gyűlések jegyzőkönyveit és végzi az összes írásbeli teendőket.

14. §. Ha a nyomásos gazdálkodás a birtokossági közgyűlés határozatából megszűnik, az esetleg létező birtokossági vagyon hova fordítása fölött azon közgyűlés határoz, a melyen a nyomásos gazdálkodás megszűnése kimondatott.

15. §. Ha a birtokossági közgyűlés vagy tanács az alapszabályokban megállapított hatáskörét túllépi, szervezete a hatóság által fölfüggeszthető vagy megszüntethető. Ez esetben a birtokosság ügyeinek vitelét a községi elöljáróság veszi át.

A szervezési szabályzat a járási főszolgabíró útján, jóváhagyás végett a törvényhatósághoz terjesztendő.

A szervezési szabályzat jóváhagyása.

A mennyiben a törvényhatóságnak a jóváhagyásra vonatkozó határozata ellen felebbezés nyujtatnék be, a szabályzat érdemleges felül bírálat végett, egyébként pedig tudomásvétel és a kormányzati főfelügyelet gyakorlása céljából a földművelésügyi miniszterhez fölterjesztendő.

Gazdasági szempontból nagyfontosságú a közös legelők fentartása s ezért osztatlan közös tulajdont képező közlegelek csak akkor oszthatók fel, ha földművelésügyi miniszter a felosztáshoz az engedélyt megadta.

Osztatlan közös legelők felosztása.

Közös havasi legelőknél igazolandó, hogy más művelési módok alkalmazása esetén, sem a felosztás alá kerül legelő, sem pedig az az alatt elterülő földek vízmosások képződése vagy a feltalajnak más módoni eltünése által, állagukban veszélyeztetve nem lesznek. (12. §.)

A törvény ez az intézkedése a közös legelők felosztására vonatkozó 1871. évi LXXX. t.-cz. rendelkezéseit nem érinti; de miután ezen törvény szerint gazdasági szempont-

ból bírálat tárgyát nem képezi az, vajjon a közös legelő felosztása után a felosztandó területen más művelési mód észszerűen alkalmazható-e vagy sem? Valamint a havasi legelőknél nem bíráltatik meg, hogy más művelési módok alkalmazása mellett a gyakran igen csekély feltalaj nem fog-e elenyészni és az egész terület értéktelenné válni? Gondoskodni kellett arról, hogy ezen körülmények a termőföld megfelelő kihasználása és közvetve az egyéni érdek megvédése céljából is a földművelésügyi minister által bíráltassanak meg s csak ha ez megadta az engedélyt, akkor legyen a bíróság előtti eljárásnak helye.

Ehhez képest, mielőtt a fölosztási eljárás az illetékes bíróság előtt folyamatba tételnek, a fölosztás iránti kérvény összes mellékleteivel együtt a járási főszolgabíróhoz nyújtandó be, ki azt véleményes jelentéstétel végett a járási mezőgazdasági bizottsághoz teszi át,

A járási mezőgazdasági bizottságnak véleményyt kell mondani az iránt, vajjon:

1. a fölosztandó legelő más használati illetve művelési módra alkalmas-e?

2. A legelő fölosztása, a fennálló viszonyok között nem hátrányos-e a község állattenyésztésére s gazdasági üzemére?

Havasi legelőknél az is igazolandó, hogy más művelési módok alkalmazása esetén sem a fölosztás alá kerülő legelő, sem pedig az az alatt elterülő földek vízmosások képződése, vagy a feltalajnak más módon való eltünése által állagukban veszélyeztetve nem lesznek. A havasi legelők fölosztására vonatkozó kérvény a járási főszolgabíró és a vármegye alispánja útján a vármegyei közigazgatási bizottság erdészeti albizottságához, ez által pedig véleményes jelentésével együtt a földművelésügyi ministerhez terjesztendő föl.

A fölosztás iránt a további törvényes lépések csak az engedély megadása után tehetők meg.

A fölosztás iránti kérvényhez a vonatkozó telekkönyvi kivonatot és a legelőben részszel bírók birtokarány szerinti

szavazatát feltüntető jegyzőkönyvet kell csatolni (23446/895. sz. f. m. h.).

A járási mezőgazdasági bizottságoknak föladata a benyújtott kérvények oly fölszereléséről gondoskodni, hogy a fölosztani kért területek megjelölése a vonatkozó okmányok és térképek csatolása mellett kétséget kizárólag megállapítható legyen (95925/895. sz. f. m. h.).

A birói fölosztáshoz az 1871 : LXXX. t. cz. 42. §-a értelmében az érdekeltek birtokarány szerinti $\frac{1}{4}$ -ének hozzájárulása szükséges.

Nem kell a földművelésügyi minister engedélyét kikérni : Milyen közös legelők felosztásához nem kell a földművelésügyi minister engedélyét kikérni ?

a) a vásárlás útján szerzett s telekkönyvileg és egyéenként kitüntetett, de közösen használt (13989/895. sz. f. m. h.);

b) az 1894 : XII. t. cz. életbelépte előtt legelőként használt s fölosztás céljából közösen megvásárolt (32389/895. sz. f. m. h.);

c) a tagosítás alkalmával egyéenként kihasított, de a tulajdonosok által önként legelőnek hagyott területek tényleges felosztásához (19303/895. sz. f. m. h.); és végül

d) a volt úrbéres telkes gazdák legelőilletőségének a volt zsellérekétől való elkülönítéséhez (5548/896. sz. f. m. h.).

A földbirtok szabad használatának jelentékeny korlátozásáról szól a törvény 13. §-a, mely szerint

Vízmosásos és vízmosás veszélyének kitett területeken, a legeltetés egészben vagy részben eltiltható. Vizmosásos helyek legeltetésének és szabad használatának korlátozása.

Ha a létező vagy keletkező vízmosások másnak birtokát is károsítanak, vagy kárral fenyegetnék, a szükséges óvintézkedéseket, esetleg ezen területeknek záros határidő alatti befásítását a hatóság elrendelheti s meg nem egyezés esetén a költségek viselése tekintetéből az érdekelttség arányában határoz.

Ha az érdekeltek a hatóság által elrendelt intézkedéseket a kitűzött határidő alatt, elfogadható indok nélkül, végre nem hajtánák, a hatóság által kötelezettségeik teljesítésére annyiszor, amennyiszor 200 koronáig terjedhető pénzbírsággal szoríthatók. (13. §.)

A vízjogi törvény 55., 66., 175., 176. §-ai, továbbá ezen törvény 184. §-ának 6. pontja, valamint a vízj. törv. végrehajtása tárgyában 1885. évi 45., 689. sz. a. kiadott ált. rend. XIV. r. 85—86. §-ai hatályon kívül vannak ezen szakasz által helyezve.

Ámbár ezen intézkedés a tulajdon szabad használatát korlátozza, éppen a tulajdonosok érdekében áll, hogy a vízmosásos birtok tulajdonosa a birtok értékének sülyedését eredményező, sőt a szomszéd birtokos tulajdonát is megkárosító használattól eltiltható és más alkalmasbb művelési mód gyakorlására legyen kötelezhető.

Különösen fontos a hatósági beavatkozás oly esetekben, a midőn egy vízmosásos terület többek tulajdonát képezi, midőn tehát a hatóságnak védelmezni kell azt, aki birtokának tönkretételét megakadályozandó, a helyes művelési rendszerhez folyamodik.

A vízmosásos helyek bejelentése és az ennek folytán szükséges hatósági intézkedések.

A végrehajtási rendelet 13. §-a szerint káros vízmosások megszüntetése czéljából a jelen törvény életbe lépésétől számított egy év alatt minden község előjárósága köteles a határában levő állandó vízmosásos helyeket a járási főszolgabírónak írásban bejelenteni.

A járási főszolgabírák a községeket a bejelentés megtételére utasítani kötelesek.

A bejelentésben körülírandó a vízmosások fekvése, hozzátevőleges kiterjedése, valamint az általuk károsodásnak kitett terület hozzátevőleges nagysága.

A főszolgabíró a bejelentések alapján mindenekelőtt helyszíni szemlét tart, s a mennyiben a vízmosásos terület legeltetésre használtatnék, a legeltetést, ha ez veszélyes vagy a vízmosás terjedését előmozdítja, a törvény értelmében megtiltja. A mennyiben a vízmosások mások birtokát (közutakat, vízműveket stb.) károsítanak vagy kárral fenyegetnék és megkötésük csakis befásítással volna elérhető, a vonatkozó intézkedéseknél a főszolgabíró az illetékes kir. erdőfelügyelőséget igénybe veheti. Ha pedig a vízmosások elleni védekezés szempontjából messzebb menő kulturmérnöki munkálatok szükségesek, ezek tervezése és foganato-

sítása iránt az illetékes kerületi kulturmérnöki hivatal kere- sendő meg.

Törvényhatósági joggal bíró és rendezett tanácsu városok saját hatáskörükben kötelesek gondoskodni az iránt, hogy a törvény szóban forgó rendelkezésének érvény szereztessék.

Erdőterületen fekvő s az erdőtörzskönyvbe bevezetett vízmosások az 1879 : XXXI. t. cz. 165. és 177. §-ai, vala- mint az 1898 : XIX. t. cz. értelmében föltétlenül vagy a birtokosok kérelmére államerdészeti kezelésbe vétetnek. (Lásd az erdészeti fejezetet.)

A korlátolt forgalmú birtokon létező kopár területek, melyek befásításra alkalmasak és más módon okszerűbben nem használhatók, záros határidő alatt befásítandók.

Mely területek s minő határidő alatt fásítassanak be, azt az érdekelt birtokos meghallgatása után a törvényható- ság közigazgatási bizottsága határozza meg.

Ha az illető birtokos a hatóság által elrendelt intéz- kedéseket elfogadható indok nélkül a kitűzött határidő alatt végre nem hajtáná, a hatóság által kötelezettségének telje- sítésére, annyiszor, a mennyiszor 200 koronáig terjedhető pénzbírsággal szorítható. (14. §.)

A 13. §. a vízmosások területeken a legeltetés egészben vagy részben való eltiltásáról, ezen területek befásításáról, a 14. §. pedig a korlátolt forgalmú birtokokon létező kopár területek befásításáról rendelkezik. Mindkét esetben a hatóság és pedig a 13. §. esetében az elsőfokú közigazgatási hatóság (törv. 102. §.), a második esetben pedig a közigazgatási bizottság határozza meg a befásításra vonatkozó záros határidőt.

A törvény értelmében a törvényhatóság közigazgatási bizottsága szabja meg a határidőt, mely alatt a korlátolt for- galmú (egyházi, közalapítványi, községi, közbirtokossági, tör- vényhatósági) birtokokon létező kopár területek befásítandók.

Erdőterületen fekvő s az erdőtörzskönyvbe felvett kopárok az 1879 : XXXI. t. cz. 165—177. és az 1898 : XIX. t. cz. 1. és 2. §-ai alapján feltétlenül vagy a birtokosok kérelmére beerdősíttetnek (lásd az erdészeti fejezetet).

Korlátolt for-
galmu birtokon
létező kopár te-
rületek befási-
tása.

Ehhez képest minden járási főszolgabíró köteles utasítani a községi elöljáróságokat, hogy a községük határában levő ily területeket nagyságuk és fekvésük föltüntetésével hozzá záros határidő alatt írásban jelentsék be, illetve a kataszt. birtokívek alapján, kimutatást terjeszzenek föl.

A járási főszolgabíró a bejelentéseket közli a járási mezőgazdasági bizottsággal, mely esetleg az illetékes kir. erdőfelügyelőség meghallgatásával is, véleményt mond, vajjon:

1. alkalmasak-e a bejelentett területek a befásításra?
2. más módon okszerűbben nem művelhetők-e?
3. mily határidő tűzessék a befásításra, illetve más művelési mód alkalmazására?

A bejelentéseket a járási főszolgabíró a járási mezőgazdasági bizottság véleményes jelentésével együtt a vármegye közigazgatási bizottságához terjeszti.

Törvényhatósági joggal fölruházott városok közigazgatási bizottsága, a szóban forgó területek fölött közvetlenül intézkedik.

Rendezett tanácsú városok a bejelentést saját szakközégük véleményével terjesztik föl a vármegyei közigazgatási bizottsághoz.

A közigazgatási bizottság az ide vonatkozó bejelentéseket mindig a legközelebbi ülésében tartozik tárgyalás alá venni s annak eredményéhez képest a megfelelő művelési módra való áttérést, illetve befásítást záros határidő és a törvény 14. §-ában említett birság alatt elrendelni. Rendelkezése foganatosításának ellenőrzésével a törvény szerint első fokban eljáró hatóságok közegeket bizza meg.

A községi jövedelmek fokozása és így a községi lakosok adózási terhének könnyítése s általában a gazdasági haladás előmozdítása szempontjából szükséges az, hogy a közel 3 millió kat. holdat kitevő községi birtokok jövedelmezőkké tétessenek s e végből a törvény 15. §-a elrendeli, hogy a városoknak, továbbá a kis- és nagyközségeknek mint jogi személyeknek tulajdonát képező mezőgazdasági birtokok, a

Városoknak,
községeknek
tulajdonát
képező birtokok
kezelése és ellen-
őrzése.

ezélszerű gazdasági hasznosítás és jövedelmeztetés szempontjából is hatósági ellenőrzés alatt állanak.

Kis- és nagyközségekben a főszolgabíró vagy helyettese a helyszínén járta alkalmával köteles a községi birtokok mikénti kezeléséről is személyes meggyőződést szerezni s a tapasztalt hiányokról jelentést tenni, illetve a mennyiben hatáskörében áll, azok megszüntetése iránt intézkedni. (15. §.)

Ezen cél elérésére a kis- és nagyközségek birtokainál hathatósan közreműködni a járási mezőgazdasági bizottságok hivatvák.

A járási főszolgabíró köteles ennél fogva ezen bizottságoknak közreműködését mindenütt, a hol ezt szükségesnek látja, igénybe venni.

Főladatuk lesz a bizottságoknak különösen :

a községi birtokok jelenlegi kezelését megvizsgálni s a mennyiben az a fentebb körvonalozott céloknak meg nem felel, a szükséges útmutatásokat megadni, a melyek szerint a községi birtok házilag kezelendő, illetve a községi birtokok bérbeadása esetén oda hatni, hogy a bérleti szerződésben a talaj termő erejének fentartását biztosító és az okszerű gazdálkodás követelményeinek megfelelő kikötések fölvétessenek.

A mennyiben a község birtokát szakszerűen megállapított üzemterv szerint kívánja kezelni, az üzemterv kidolgozása végett a területileg illetékes gazdasági tanácsadó bizottsághoz fordulhat. Ezen tanácsadó bizottságok szervezete, igénybevételük módja és föltételei az 1893. évi 68,293. szám alatt kiadott földművelésügyi ministeri rendeletben vannak szabályozva.

A jelenleg fennálló, a községi birtokokra vonatkozó bérleti szerződéseket a törvény nem érinti; a törvény életbe lépte után azonban a törvényhatóság, a midőn a községi birtokokra vonatkozó bérszerződések az 1886: XXII. t.-cz. 24. §. b) pontja, 25. és 120. §-a értelmében hozzá fölterjeszhetnek, köteles azt is megvizsgálni, hogy a bérbeadás föltételei mennyiben felelnek meg az 1894: XII. t.-cz. 15. §-a határozmányainak s a mennyiben a bérszerződések a cél-

szerű gazdasági hasznosítás és jövedelmeztetés követelményeinek meg nem felelnének, azokat a megfelelő új megállapítás végett az illető községeknek visszaadni.

A rendezett tanácsú városok birtokai kezelésének ellenőrzését, szükség esetén a vármegyei gazdasági bizottság avagy az illetékes gazdasági tanácsadó bizottság szakvéleményének kikérésével, közvetlenül a törvényhatóság teljesíti.

Törvényhatósági városok birtokainak kezelése fölött az ellenőrzést a belügyi és földművelésügyi ministerek egyetértőleg gyakorolják.

Haszonbérbe adott birtokoknál a haszonbéri szerződés határozza meg, hogy a birtokos a jelen törvényben gyökerező jogait és kötelezettségeit mily mérvben ruházza át a bérlőre.

Ha a szerződés ez iránt intézkedéseket nem tartalmaz, vagy ha intézkedéseket tartalmaz, de az a községi előljárásnál be nem mutattatik: minden ezen törvényen alapuló jogok és kötelezettségek a bérlőre ruházottaknak tekintetnek. A birtok állagát érintő tárgyaláshoz azonban a birtokos mindig meghívandó. (16. §.)

A kender- és lenáztatás módzatai.

Kendert és lent áztatni csak a hatóság által e célra kijelölt helyeken és megállapított módozatok mellett szabad. (17. §.)

Azzal a bizonytalansággal szemben, a mely eddig a kender- és lenáztatásra nézve fennállott, a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló törvény erre nézve is határozott útmutatást ad, a mennyiben a hatóságot, tehát vármegyékben a főszolgabíró és városokban a törv. 102. §-ban megnevezett hatóságokat ruházza fel azon joggal, hogy a helyet, a hol kendert áztatni nem szabad, és a módozatokat, a melyek mellett a kenderáztatás megengedettik, meghatározhassa.

A hatóságra nézve a kenderáztatók kijelölésénél irányadó szempontokat a végrehajtási rend. 17. §-a következőkben sorolja föl.

Mínthogy a kendernek és lennek folyóvizekben s általában a községek belterületén vagy közvetlen a községek

közelében levő vizekben való áztatása közegészségügyi és halászati szempontból meg nem engedhető, másrészt pedig mivel a kender értéke s ennél fogva a termelés jövedelmezősége a helyes áztatás által jelentékenyen gyarapodik, a hatóságoknak s a járási mezőgazdasági bizottságoknak oda kell törekedniök, hogy — esetleg több község termelőinek szövetkezésével is — alkalmas helyeken mesterséges áztatók létesüljenek.

A mely községekben mesterséges áztatók vannak, illetve létesíttetnek, a kender- vagy lenáztatás más helyen meg nem engedhető.

Égyáltalán nem engedhető meg az áztatás :

1. a község belterületén vagy közvetlen közelében levő vizekben ;
2. azon vizekben, a melyek rendszeren ivásra vagy állatok itatására használatnak ;
3. azon vizekben, a melyekben rendszeres halászat vagy haltenyésztés üzetik.

A kender- illetve lenáztató helyeket ezen határozmányok figyelemmel tartásával minden községben, és pedig évenként május hó végéig a községi vagy körorvos meghallgatásával a járási főszolgabíró jelöli ki, közhírré tétetvén egyuttal, hogy a ki hatóságilag meg nem jelölt helyeken áztat, a törvény értelmében büntetés alá esik.

A járási főszolgabíró engedélye nélkül kenderáztató gödrök senki által nem áshatók, még saját birtokán sem. A járási főszolgabíró az ily gödröknek tisztántartását vagy behányását az áztatás befejezése után elrendelheti s fogatosíttathatja.¹

¹ A vízjogi törvény 24. §-a a len- és kenderáztatásra nézve ezen törvény által hatályon kívül van helyezve.

II. FEJEZET.

A legeltetésről.

A legeltetés gazdasági fontossága.

A mezei gazdálkodásnak alig van olyan ága, a melylyel másoknak több kár okoztatnék, mint éppen a legeltetés. Ez okból szentel az 1894. évi XII. t.-cz. a legeltetés rendezésének külön fejezetet.

A törvény 18. §-a alapelvül kimondja, hogy:
 «Legelteteni csak kellő felügyelet mellett szabad.»

Mi a kellő felügyelet?

Hogy kik felügyelhetnek kellően a legelő állatokra, azt a törvényhatóságnak a törvény 19. §-a és a végr. rend. 19. §-a értelmében alkotandó vagy már meglevő s érvényben tartott szabályrendelete határozza meg. Nevezetesen ez mondhatja ki, hogy csordák, nyájak, csürhék, falkák csak szabályszerűen fölfogadott pásztorok fölügyelete alatt legelhetnek, valamint azt is, hogy a magánlegeltetésnél a felügyelet éretlen gyermekekre, erőtlen aggokra vagy bármi, a felügyeletet akadályozó fogyatkozással bíró egyénekre bízható ne legyen.

A felügyelet kellő voltának megítélésénél, a felügyelő személyek minőségén kívül a legeltetés helye is tekintetbe veendő. Egy a közforgalomtól félre, károsítható terményektől távolabb eső legelőterületen nagyobb állatállomány mellett is csekélyebb felügyelet kell, mint más, ezzel ellenkező körülmények között legeltetett kevés számú állatnál. Ezen szempontok azonban általánosan nem szabályozhatók, s így a kellő felügyelet elbírálása jó részben a rendészeti hatóságok belátására van bízva. A kellő felügyelet legfőbb ismérve az, hogy a felügyelt állatok kárt nem tesznek. Ha tehát pásztor vagy bárki más által legeltetett állat kárt tesz, mindenekelőtt a pásztornak vagy legeltetőnek kell beigazolni azt, hogy a kártételt megakadályozni módjában nem volt. Ellen esetben az anyagi felelősségen kívül még

a törvény 95. §-a *a*, *g*, vagy *m*) pontja alkalmazásának is helye van.

Bekerített helyeken az állatok felvigyázó nélkül is legelhetnek.

Mennyiben kell a vasutak mentén legelő állatokra közbiztonsági szempontból fokozott felügyeletet gyakorolni, azt a vasúti üzletrendtartás és a fennálló külön szabályok határozzák meg. Legeltetés a vasutak mentén.

A vasúti üzletrendtartás 99. §-a kimondja, hogy a pálya szomszédjainak a pálya környékén oly intézkedéseket tenni nem szabad, melyek a pálya és tartozékai fennállását vagy ezeknek rendszeres és biztos használatát veszélyeztetnék. Ugyancsak az üzletrendtartás 100. §. pedig szöszereint a következőleg szól: «Az erdők, csalitok vagy bokrok kivágása, egyes fák levágása vagy lebocsátása, a marhának legelőre hajtása, kavics termelése, agyag ásása és egyáltalán minden oly cselekmény, mely által a talaj porhanyóssá válik, tárgyak a pályára hullanak, a telkek azon vonalain és pontjain, melyek az erre hivatott hatóság részéről e végből különösen megjelöltettek, tilos». Végül a 101. §. kimondja, hogy a község-előjárók, a közbiztonsági közegek és egyáltalán a közigazgatási hatóságok kötelesek a fent előadott szabályok pontos megtartása fölött őrködni, a felügyelettel megbízott vaspálya-személyzetnek e tekintetben leghatályosabban segílyt nyujtani, az áthágókat a körülményekhez képest letartóztatni és az illetékes bírói hatóságnak megfenyítés végett átszolgálatni.

Az ide vonatkozó büntető határozatok az 1879:XL. t.-cz. 111. és 112. §§-aiban foglaltatnak. Ezen szakaszok a következőleg szólnak:

Egy hónapig terjedhető elzárással és kétszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő: ki a gőz-, vagy más gépekre, mozdonyokra, vaspályákra vonatkozó, az életbiztonság s az egészség oltalma végett kiadott rendeletet vagy szabályrendeletet megszegi.

A ki vaspályán, vagy ahhoz tartozó épületekben, a biztonság szempontjából kiadott rendeletet vagy intézke-

dést — miután a felügyelő személyzet tagja által figyelmeztetve lett — megszegi: ötven forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A közutakon való legeltetés tárgyában az 1890 : I. t.-cz. 137. §-ának határozmányai irányadók.

Legeltetés a köz-
utakon.

Az 1890 : I. t.-cz. 137. §-a következőleg szól: «A ki az utak árkait, padkáit, a töltések és bevégások rézsűit állatokkal legelteti, feltűrni engedi, vagy az úton etet, 100 firtig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Ezen tilalom a baromfi legeltetésére nem terjed ki».

A végrehajtási rendelet az első fokú hatóságok kötelességévé teszi a megfelelő rendelkezéseket fogamatba venni, s azoknak következetes fentartásáról kellően gondoskodni akként, hogy a községi rendőrök, az út-, a mező- és hegyőrök, ez irányból reájuk háramló szolgálati kötelességeiket pontosan teljesítsék.

Tekintettel a kecskék legelése által okozható nagy mérvű károokra, a kecskelegeltetés módozatai külön szabályozandók.

A pásztorokról
és a legeltetésről
szóló szabályren-
delet kellékel.

A pásztorokra, valamint az állatok legelésénél való felügyelet módozataira nézve, a törvényhatóság szabályrendeletileg intézkedik. (19. §.)

A törvény ezen §-a értelmében a pásztorokra, valamint az állatok legelésénél való felügyelet módozataira nézve a törvényhatóság szabályrendeletileg intézkedik.

Ezen szabályrendeletben elő kell írni:

1. milyen minősítéssel (kor, előélet) bíró egyének fogadhatók föl pásztorokul;
2. minő legyen a pásztorok igazolási jegye?
3. a pásztorok nyilvántartásának módját;
4. a fogadalom mintáját, melyet a közös csordák, nyájak stb. őrzésére fölfogadott pásztorok letenni kötelesek;
5. a pásztorok szolgálati szabályait.

A pásztorok
fogadalma.

A pásztorok által leteendő fogadalom mintáját, az 1888. VII. t.-cz. végrehajtása tárgyában 1888. évi 40,000 sz. a. kiadott rendelet 53. §-ában foglalt fogadalmi minta helyett is — a végrehajtási rendelet következőleg állapítja meg:

«Én N N. községben alkalmazott pásztor (csikós, gulyás stb.) ezennel ünnepélyesen fogadom, hogy a rám bízott nyáját (csordát, gulyát stb.) hűségesen fogom őrizni; idegen vagy tiltott területen nem legeltetek, a gondjaimra bízott állatokat tiltott területre bemenni szándékosan nem engedem; a nyájba gazdám tudta nélkül állatot semmi szín alatt föl nem veszek, a gondjaimra bízott állatok bármelyikén észlelt megbetegedést azonnal bejelentem s a beteg vagy gyanus állatot a többitől azonnal elkülönítem.»

A törvényhatósági szabályrendelet megalkotásánál a következő minta használható: A pásztorokról szóló szabályrendelet mintája.

Minta.

----- vármegye szabályrendelete a pásztorokról.

1. §.

Közösen legeltetett állatok felügyeletére pásztorokul csakis..... évet betöltött, megbízható egyének fogadhatók föl.

2. §.

Az 1. §. értelmében alkalmazott pásztorok az alábbiak szerint összeállított könyvecskét kapnak, mely egyúttal igazolási okmányul is szolgál.

A könyvecske első lapján a következő szöveg foglaltatik.

Pásztorönyv.

----- pásztor részére.
----- község előljárósága ezennel igazolja, hogy a fentnevezett pásztor..... (községi, közbirtokossági, legelőtársaság tulajdonát képező stb.) legelőn közösen legeltetett (szarvasmarha, ló, sertés, juh) (csorda, nyáj, falka) legeltetésére fölfogadtatott s a szabályszerű fogadalmat az előljáróság előtette.

A legelő, illetve határrész megjelölése, melyen a fentnevezett pásztor legeltet.....

Szolgálatba lépésének ideje:

(P. H.)

(aláírás.)

A könyvecske többi számozott lapjain a jelen szabályrendeletnek a pásztorok szolgálati kötelességeire vonatkozó határozmányai foglaltatnak. A két üres lapra a felfogadó (község, birtokosság, legelőtársaság stb.) által különösen megállapított szolgálati szabályok irandók.

Ezen könyvecskek a vármegye házipénztárából darabonkint..... fillérért kaphatók.

3. §.

A község tulajdonát képező közös legelőkön alkalmazott pásztorok a községi alkalmazottak névjegyzékébe iktatandók.

A közös legeltetésre használt egyéb területeken alkalmazott pásztorok a községi előljárásnak a szolgálatadó által bejelentendők s az előljárátság által nyilvántartandók.

(A mely törvényhatóságokban ezt rendőri szempontok követelik, a szabályrendeletben kimondható, hogy a pásztorok nyilvántartás végett a járási főszolgabírónak jelentendők be.)

4. §.

Minden a jelen szabályrendelet határozmányai alá eső pásztor szolgálatába lépése előtt a községi előljárátság előtt a következő fogadalmat tartozik letenni.

(Ide iktatandó a fogadalomnak a rendelet jelen szakaszában megállapított szövege.)

5. §.

1. A pásztor köteles a felügyeletére bízott állatokat napkeltével azonnal legelőre hajtani s tilos neki azokat napnyugta előtt háló helyűkre visszahajtani. Az állatok déli . . . órától délutáni . . . óráig a delelő helyen tartandók.

2. Tilos bottal, kóvel és más ily tárgygyal a marhát megdobálni, egyáltalában bármí módon bántalmazni.

3. Ha valamely marha megbetegszik, köteles a pásztor erről azonnal, de legkésőbb . . . óra alatt a megbetegülés észrevétele után a tulajdonost értesíteni.

4. Kötelesek a pásztorok megfelelő segédszolgálat-személyzetet tartani, a melyért teljes vagyoni és személyi felelősséggel szavatolnak.

5. A pásztorok kötelesek arra felügyelni, hogy a legelőről a trágyát el ne hordják; kötelesek továbbá a trágyát a községi előljárátság által megszabott módon a legelőn elteregetni.

6. A pásztorok a hatóság által kijelölendő helyen minden kártékony tövist és bogácsot gyökeresen kiirtani tartoznak.

7. Legeltetési báreza nélkül marhát a csordába hajtani, vagy befogni tilos.

8. A pásztor úgy saját, valamint szolgálainak mulasztása vagy hibája által az őrizetére bízott marhában, vagy a marha által okozott kárért felelős.

9. A folyató és megfolyatott tehen állapotát köteles a pásztor a tulajdonosnak haladéktalanul tudomására juttatni.

10. Méneket, egy éven felüli ménsikókat és egy évet meghaladott bika-borjukat a legelőn tartani szigorúan tilos.

11. Tilos idegeneket, vagy mészárosokat a legelőre bocsátani s általuk a marhákat a legelőn vizsgálni hagyni.

Ezen határozmányokon kívül minden községnek joga van a pásztorok szolgálatára nézve szabályrendeletileg, saját viszonyaihoz alkalmazott intézkedéseket tenni.

6. §.

A jelen szabályrendelet 5. §-a 5., 6., 7., 10., 11. pontjának határozményaiiba ütköző cselekmények, vagy mulasztások az 1894. évi XII. t.-cz. 94. §-ának *i*) pontja értelmében kihágást képeznek s kétszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendők.

A mennyiben egyes törvényhatóságoknak a pásztorokra vonatkozólag érvényben levő s a szóban forgó törvény és a fentebb említett végrehajtási rendelet határozmányainak megfelelő szabályrendelete volna, újnak alkotása nem szükséges.

Közös vagy községi tulajdont képező legelőkön és oly határookban vagy határrészekben, hol a nyomásos gazdálkodás van elfogadva: lovat, szarvasmarhát és sertést legeltetni rendszerint csak közös csordákban, nyájokban, falkákban, csürhékben és ménesekben szabad. (20. §.)

Közös legelők és nyomásba eső területek legeltetése.

A közös haszonélvezetnél fődolog, hogy egyes jogosítottak a többiek rovására több előnyt ne élvezzenek. Ha a közös legelőkön egyeseknek a külön legeltetés megengedtetik, ezek módot nyernek arra, hogy a legelő legjobb helyeit használják ki, s a közös csordában legeltetők rovására a legelőből aránytalanul több hasznot húzzanak. A közös legelőn való külön legeltetés módot ad továbbá a pásztor tartásra vonatkozó szabályok kijátszására; megakadályozza a legelőnek a 21. §-a *b*) pontja értelmében részekre való osztását s megnehezíti a közös apaállatok használatát, ha nem kézből hágatás útján, hanem mint az az országban ezidő szerint még legnagyobb részt szokásos, legelőn használtatnak tenyésztésre.

A nyomásos gazdálkodással egybekötött közös ugar- és tarlólegeltetésnél nemcsak a legelő, hanem az összes a nyomásba eső földek közösek a legeltetés szempontjából. Minden egyes birtokos állatja az egész határt járja be, s mindenki azért engedi át a saját területét a legeltetésre, mert saját marhája is járja a másét. A külön legeltetésnek a közös legeltetésre használt ugaron és tarlón való megengedése egyértelmű volna egyes területeknek a közös használat alól megfelelő rekompenzáció nélkül való elvonásával.

Ezért állítja föl szabályul a törvény a közösen használt legelőterületeken a közös nyájakban stb. való legeltetést.

A 21. §-a g) pontja lehetővé teszi, hogy különösen indokolt esetekben ezen szabály alól kivétel tétessék.

Ilyen indokolt esetek lehetnek:

A külön való legeltetés fel-tételei.

1. ha egyes, a közös legelőterület használatára jogosult birtokosoknak a közös legelőre hajtott apaállatoktól eltérő, de a tenyészkerületbe beillő fajtájú s jelentékenyebb számú (20 szarvasmarha, 40 sertés, 150—200 juhból álló) állatállománya van, a tenyésztést tisztavérben kívánják üzni, külön pásztort tartanak, külön apaállatokat szereznek be, vagy ilyenek használatáról másként gondoskodnak;

2. ha egyes birtokosok tejgazdaságot kívánnak üzni, s ezért a legelőnek a községhez közelebb eső részét kívánják, ezen előnyt, megfelelő rekompenzációja ellenében, használni.

Különös figyelmet érdemelnek ezen kivételek akkor, ha azokat állattenyésztési vagy tejszövetkezet keretében egyesült gazdák kérik.

A külön legeltetés engedélyezésére illetékes hatóságok.

A külön legeltetés megengedését, ha községi tulajdont képező legelőről van szó, a községi képviselőtestülettől, ha közbirtokossági, vagy ugar-, illetve tarlólegelőről, a birtokossági tanácstól kell kérni.

A legeltetésre vonatkozó kérdésekben, tehát abban is, hogy egyeseknek vagy többeknek együtt a közös csordákban, nyájakban, falkákban, csürhékben és ménesekben való legeltetés megengedtetik-e, a törvény 21. §-a szerint a községi képviselőtestület, illetve a birtokossági külön tanács határoz.

A legeltetés módjának a törvény 20-ik §-ában megjelölt esetekben való korlátozása a 18-ik §-hoz hasonlóan rendőri felügyelet tárgyát képezvén: az első fokú hatóságok kötelesek a megfelelő ellenőrzést gyakorolni.

A közös legeltetésre használt birtokoknál a községi képviselőtestület, illetve a birtokossági külön tanács (11. §.) megállapítja, hogy:

- a) a legelőre hány állat bocsátható,
- b) a területnek mely részei, mely időben és minő sorrendben felváltva kerüljenek legeltetés alá,
- c) egymást a legeltetésben hátráltató állatnemek a legelőnek mely részeiben és minő sorrendben legelhessenek,
- d) hol nem szabad állategészségi vagy más okból legeltetni,
- e) hol legyenek a kutak, itatók, delelők és védhelyek stb. készítendőik,
- f) egy állat után legeltetési költségek (pásztorbér, legelő stb.) czimén mily összeg fizetendő,
- g) mely esetekben engedhető meg az, hogy a 20. §-ban elrendelt legeltetési módtól eltérőleg egyesek külön legeltethessenek.

A legelő okszerű használatának legfontosabb kérdése, hogy a legelőre hány állat bocsátható, mert a legelőtúlterhelés a talaj termő erejének kifogyására, a jobb fajta füvek kiveszésére vezet.

A törvény ezen szakasza végrehajtásával kapcsolatos teendők iránt a végrehajtási rend. következőleg intézkedik:

Az osztatlan közös tulajdont képező legelők használatának, továbbá az ugar és tarló legeltetésének rendszabályairól a törvény 21. §-ának határozmányaihoz képest a végrehajtási rendelet 2. és 6. szakaszaiban van szó. Ezek szerint az osztatlan közös tulajdont képező legelőknél az érdekelt birtokosság — föltéve, hogy szervezkedett vagy bármikor szervezkedik — közgyűlésen állapítja meg a legelőrendtartást, a legeltetés és az apaállattartás módozatait, tehát azt, hogy mennyi és minő állatot van jogosítva minden egyes birtokos a legelőre bocsátani és hogy mily kötele-

A közös legeltetés szabályozása.

zettség terheli azt, ki saját állatjait nem hajtja legelőre, hanem jogának gyakorlását másnak engedi át.

Ha a közös legelőben érdekelt birtokosság nem szervekedett, a közös legeltetés, apaállattartás s a legeltetés idejének megállapítása a *községi elöljáróság*, az ezekre vonatkozó előirányzat megállapítása pedig a községi *képviselőtestület* hatáskörébe tartozik.

Ugyancsak a képviselőtestület határoz a legelő használatára és a legelőrendtartásra vonatkozólag ott is, a hol a birtokosság szervezve nincs vagy a hol a birtokosságnak szervezési szabályai még *nincsenek jóváhagyva*.

A törvény 21. §-ában foglalt határozmányok kiterjednek még:

1. a községek telekkönyvi tulajdonát képező, továbbá
2. azon magántulajdont képező legelőterületekre, a melyek rendszeresen, több birtokos állataiból álló esordák, nyájak, falkák, csürhék és ménések legeltetésére használatnak.

A törvény ezen szakasza a községeknek törzsvagyonuk kezelésénél biztosított örkormányzati hatáskörét nem érinti. Az állattenyésztés érdekei, továbbá az állategészségügy követelményei szempontjából kötelezi azonban a községi képviselőtestületet az a)—g) pontok alatt felsorolt kérdések elintézésére.

A község idevonatkozó határozatát *szabályrendelet* alakjában hozza meg.

A jelen szakasz 2. pontjában említett legelő-területeken a legelő állatok fölfogadása, a legeltetési díjak meghatározása, az itató, delelő és védhelyek kijelölése teljesen a tulajdonosok birtokhasználati jogkörébe esvén, a községi hatóság felügyeleti hatásköre ezek tekintetében csak azon legelő-részletek kijelölésére terjed ki, a melyeken állategészségügyi vagy más közérdekű szempontokból legeltetni nem szabad.

3. A tagosítás után, a midőn a közösen használt legelő-területek felosztattak s mindenkinek illetménye természetben külön is kijelöltetett, de a birtokosok saját elhatározásukból illetményük egy részét közösen hagyták, a legelőterület

Közös használatára ugynevezett *legeltetési társulatok* alakulhatnak, melyeknek alapszabályai megalkotásánál a szóbanlevő törvény vonatkozó határozmányai értelmében figyelemmel kell lenni arra, hogy :

a) a közösen használt legelőn, külön engedély nélkül, lovat, szarvasmarhát és sertést legeltetni csak közös ménesekben, csordákban, nyájokban, falkákban szabad (1894 : XII. t. cz. 20. §. és 21. §. g) pont) ;

b) egy évnél idősebb méncsikók és félévnél idősebb bikaborjuk közös legelőkön csak elkülönített helyeken legeltethetők (1894 : XII. t. cz. 22. §.).

c) pásztorokra és a legeltetésnél való felügyelet módzataira nézve törvényhatósági szabályrendelet intézkedik. (1894 : XII. t. cz. 19. §.) Az alapszabályokba tehát ennek megfelelő határozmányok veendőek fel.

Meghatározandó az alapszabályokban továbbá :

d) a legeltetési haszonélvezet kulcsa, vagyis hogy a közösen használandó területből birt hány hold föld hány marha legeltetésére jogosít.

A társulat közgyűlésének, illetve választmányának hatáskörébe utalandó :

e) annak meghatározása, hogy a legelőre a tulterhelés megakadályozása végett időszakonként hány állat bocsátható,

f) annak meghatározása, hogy a legelőterületnek mely részei, mely időben és minő sorrendben felváltva kerüljenek legeltetés alá ;

g) annak meghatározása, hogy egymást a legeltetésben hátráltató állatnemek a legelőnek mely részein és minő sorrendben legelhessenek ;

h) megjelölése a legelő azon helyeinek, a hol állategészségügyi okokból vagy a mezei károk megakadályozása, esetleg a legelő ápolása érdekében legeltetni vagy bizonyos ideig, vagy az egész legeltetési évadban vagy egyáltalában nem szabad.

i) az intézkedés az iránt, hogy az állatok egészséges itatása, delelő és védő helyeiről, a hol pedig az állatok a

legelőn éjjelre is künn maradnak, éjjeli menhelyekről is gondoskodva legyen,

j) megszabása a legelő használatáért járó díjakkal,

k) engedélyadás arra, hogy egyes birtokosok külön csordákban legeltessenek,

f) megállapítása a legelőápolással, esetleg a tenyész apaállatok beszerzésével járó évi költségek előirányzatának, kivetésének és beszedésének.

Az alapszabályok büntető határozmányokat meg nem állapíthatnak, hanem hivatkozniok kell a törvény 94. §-a *i)* pontjára, mely a legeltetésre megállapított rendelkezések megszegését kétszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel rendeli büntetni.

A törvényhatóságoknak kötelessége volt a végrehajtási rendelet vétele után, a lehető legrövidebb idő alatt intézkedni az iránt, hogy a területükön működő ily társulatok alapszabályai a fent foglalt határozmányok értelmében át-dolgoztassanak s jóváhagyás végett a földművelésügyi miniszterhez felterjesztessenek.

A társulatok alakulása illetve újjáalakulásánál a következő irányelvek figyelembe veendőek:

1. Az alakuló gyűlésen az összes érdekelteknek jegyzőkönyvben kell kinyilatkoztatniok, hogy az alakítandó társulatba belépnek;

2. hogy magukat a társulat jogérvényesen megállapított alapszabályainak alávetik s a tulajdonukat képező ingatlant az alapszabályok keretén belül meghatározott kezelésbe bocsátják;

3. hogy milyen módozatok mellett lehet a társulattól kilépni. (78449/895. f. m. r.)

Egy évnél idősebb méncsikók és félévnél idősebb bikaborjuk közös legelőkön, csak elkülönített helyen legeltethetők (22. §.)

A törvény ezen rendelkezése az időelőtti párzást akadályozza meg, mely a legelőn, ha az évesnél idősebb méncsikók és félévnél idősebb bikaborjuk teljesen el nem különíttetnek, föltétlenül bekövetkezik s a fiatal állatok fejlődésére igen káros hatással van.

Ménscikók és
bikaborjuk legeltetése.

E rendelkezés megtartásáról a községi képviselőtestület illetve birtokossági tanács tartozik kellően gondoskodni.

A haszonállatok összeírása.

Minden községben, a községbeli összes haszonállat létszáma, faj és kor szerint megkülönböztetve évenként akkor, midőn a közös legelőre kihajtandó állatok az 1888: VII. t. cz. 17. §-ának megfelelően számba vétetnek és egészéleg megvizsgálatnak, összeirandó és az összeírás márczius hó végéig a járási főszolgabírónak egy példányban felterjesztendő.

Oly esetben, midőn a legelő-jogosult később szándékozik a legelőre marhát kihajtani, ezt a községi előljárásnak bejelenteni s az állatot a bejelentéstől számítva 48 óráig saját külön területén tartani köteles, mely idő alatt egészségi állapotáról, hol a községben állatorvos van, az, ennek hiányában az előljárásnak egy tagja meggyőződni tartozik s az állat a közlegelőre csak akkor bocsátható ki, ha egészségesnek találtatott.

Hol közös legelő nincsen, az összeírás legkésőbb márczius hóban teljesítendő. (23. §.)

Az összeírás a községi előljárásnak közbenjöttével az alábbi űrlapon történik.

Az összeírásnál használandó űrlap-minta.

Ezen összeírási lapot a községi előljárásnak két példányban állítja ki; az egyik példány a község saját használatára, irattárában helyezendő el, a másik pedig legkésőbb április hó 10-éig a járási főszolgabíróhoz beküldendő.

A járási főszolgabíró az összes járásbeli községek összeírási lapjait egy lapra összegezvén, ezen összegezést legkésőbb április hó végéig a vármegyei alispánhoz juttatja. A vármegye alispánja a járási, valamint a rendezett tanácsú városok által fölterjesztett összegező lapokból az egész vármegye állatállományát föltüntető egy összesített kimutatást készít s azt legkésőbb június hó 1-éig terjeszti a földmivelésügyi miniszterhez.

Törvényhatósági joggal bíró városok az összeírást legkésőbb június hó 1-éig a földmivelésügyi miniszterhez, rendezett tanácsú városok pedig legkésőbb április 15-éig a vármegye alispánjához terjesztik föl.

Az állatok megnevezése	Felnőtt állat db	Növen- dék állat db	Közlege- lőre megy db	A közös legel- tésre használt terület nagysága az ugar és tarló külön feltűnte- tésével
Ló				
Szamár és öszvér				
<i>Szarvasmarha</i> : tisztavérű magyar				
« borzderes				
« tarka				
Bivaly				
Sertés				
Juh				
Kecske				
Összesen				

Tenyészmén ;db. Tenyészbika : magyar.....db. Idegen fajta bika
.....db. Bivalybika.....db. Tenyészkan.....db. Tenyészkos.....db.
Betegnek találtatott.....db. ló,db. szamár vagy öszvér,db.
szarvasmarha,db. bivaly,db. sertés,db. juh,db. kecske.

P. H.

(a kitöltő aláírása.)

A járási főszolgabíró a kis- és nagyközségek össze-
írási lapjait összegezés után átteszi a járási mezőgazda-
sági bizottsághoz.

A járási mező-
gazdasági bizott-
ság teendője
a haszonállat-
összeírás alapján.

A bizottság azon községek összeírasi lapjait, a me-
lyek határában osztatlan közös, vagy községi tulajdont
képező legelő van, azon szempontból vizsgálja meg: nem
mutatkozik-e valamely községben a törvény 21. §-ának a)
pontjába ütköző legelő-túlterhelés? Továbbá valamennyi

községét azon szempontból: van-e a községekben a törvényhatóság által az anyaállatok aránya szerint megállapított számu apaállat?

Ha legelő-túlterhelés mutatkozik, a bizottság erről a főszoigabirót értesíti, a kinek utasítani kell a birtokossági tanácsot illetve községi előljáróságot, hogy a legelőre kihajtott állatok létszámát megfelelőleg kevesbitse.

A mennyiben egyes birtokosok, megfelelő kárpótlás mellett önként nem vállalkoznának arra, hogy a közös legelő használatáról lemondjanak, a legelőre hajtott állatok számának apasztása azon birtokosokra nézve foganatosítandó, a kik egynél több állatot hajtanak ki a közös legelőre.

A közös legelőről ekként kimaradt állatok részére, ha a tulajdonosok úgy kívánják, legelő-terület bérelhető, esetleg a tulajdonosok, a közös legelőről kimaradt állatok legettetése értékének megfelelő kárpótlásban részesíthetők. A kárpótlásba az esetleg fizetendő közlegelő-használati díjak be kell hogy számíttassanak.

A legelő-bérlet, illetve kárpótlás költségei, a közös legelőre kihajtott állatok száma arányában, a közös legelőt használó birtokosok között osztandók meg.

A községi előljáróság köteles gondoskodni arról, hogy a községi apaállatok a közös legelőről kiszorult anyaállatok fedezésére is használhatók legyenek.

Ha a járási mezőgazdasági bizottság azt találja, hogy valamely községben nincs kellő számu apaállat, a törvény III. fejezetének határozmányai szerint jár el.

A tavaszi haszonállatvizsgálat állategészségügyi szempontból is nagy jelentőségü.

A végrehajtás módozatait az 1901. évi deczember hó 30-án 104.300. sz. a. kibocsátott földművelésügyi ministeri rendelet (lásd az állategészségügyi fejezetnél) szabályozza.

III. FEJEZET.

Állattenyésztés.

Az állattenyész-
tés közgazdasági
fontossága.

Magyarországnak legnagyobb és mezőgazdasági szempontból legértékesebb mozgó tőkéje állatállományában rejlik.

Ezen közel két milliárd koronára becsülhető kincsnek fentartása, szaporítása és lehetőleg legelőnyösebb kamatoztatása nemcsak az érdekelt gazdaközönségnek képezi törekvését, hanem figyelemmel ama körülményre, hogy állami életünk az ország mezőgazdaságában birja legbiztosabb alapját, egyuttal kormányzási feladatnak is tekintendő.

Azon befolyásnak tehát, mely az állattenyésztésre és ennek egyes ágaira akár törvényhozási, akár kormányzási úton gyakoroltatik, más célja, mint az állattenyésztést űző gazdaközönség érdekét szolgálni, illetve azt esetleges károktól megóvni, nem lehet.

Fennálló törvényeink erre vonatkozó rendelkezései nemkülönben kormányzási intézkedéseink is a jelzett célnak szem előtt tartásával terveztetvén, terhelőknek egyáltalában nem mondhatók, sőt még korlátozó erejükben is, a meny nyiben tudniillik a közös apaállatok használatára utalt kistenyésztők közös tenyésztésének, vagy röviden mondva a «köztenyésztés»-nek irányítására és fejlesztésére vonatkoznak, minden tekintetben áldást hozóknak bizonyultak.

Ennélfogva kétségtelennek látszik, hogy állattenyésztésünk űzésébe akár hatóságok, akár a kormány részéről e célra fölhasznált gazda társadalmi faktorok (gazdasági egyesületek, gazdakörök stb.) beavatkozásának hasznossága mindenkor a fennálló törvények és kormányzási intézkedések megfelelően helyes értelmezésétől függ, vagyis a szóban forgó beavatkozás akkor fog a gyakorlatban üdvösnek bizonyulni, ha az a fennálló törvények és kormányzási intézkedések szellemében történik.

Allatszámilálási
adatok, az állomá-
ny gyarapodása.

Mielőtt ennek részletes és az egyes állattenyésztési ágak szerint különített ismertetésébe bocsátkoznánk, hivatkozással a számok bizonyító erejére, az 1884-iki és az 1895-ik

évi állatszámolás sommás eredményét és annak különbözetét látjuk szükségesnek föltüntetni egyrészt azért, hogy az ország állatállományában rejlő kincsnek a házi állatok egyes nemei közt mily arányban való megoszlására, másrészt pedig, hogy az állattenyésztés terén a két összeírás 11 évi időközében elért fejlődésből az állattenyésztésnek köz- és mezőgazdasági fontosságára még azon időszakból is lehessen következtetni, melynek nagyobbik felében a termelés ezen legértékesebbnek bizonyult ága, a lótenyésztést kivéve, jóformán teljesen magára volt hagyatva, a kisebbik felében, vagyis az utolsó három-négy év alatt pedig számba csak alig vehető állami támogatásban részesült.

	ló	szarvasmarha	sertés	juh	baromfi
		d a	r a	b	
1884-ben	1,748.859	4,879.038	4,803.639	10,594.831	32,916.668
1895-ben	1,972.448	5,829.018	6,446.573	7,526.686	29,352.141
Különbözet*	+ 223.589	+ 949.980	+ 1,642.934	- 3,068,145	- 3,564.527

+ = szaporulat.

- = apadás.

Ezen számadatok első sorban a szarvasmarhatenyésztésnek, továbbá a ló- és sertésenyésztésnek fellendüléséről tanuskodnak. Ugyancsak feltüntetik a juhtenyésztésnek a belterjes gazdálkodási rendszer felkarolásával és terjedésével némileg szintén kapcsolatba hozható hanyatlását, mely azonban sokkal inkább a gyapjuárak csökkenésére és a juhhus kivitel teljes szünetelésére vezethető vissza. Csupán a baromfitenyésztésnél tapasztalható apadás nem igazolja az ezen tenyésztési ágazat valódi mibenlétét, mert itt a mutatkozó s feltüntetett csökkenés csupán a két számlálás megejtésének évszabbeli időpontjának eltérésében nem pedig a kérdéses tenyésztési ág visszaesésében leli magyarázatát. Mig ugyanis az 1884-ik évi számlálás őszzsel lett megejtve, az 1895-iki január hóban eszközöltetett, mely utóbbi időszakban a szaporulat okozta felesleg már java részben értékesítettet és inkább csak a tenyésztési célokra fentartott törzsanyag volt található.

Ezt figyelembe véve a baromfitenyésztésre vonatkozó statisztikai adatok összehasonlítása igen kedvező és lényeges emelkedésre következtetni engedő tanuság, mert 1884-ben

a baromfi törzsanyag csupán egy harmadát képezte az öszeirt állománynak.

Ezek előrebocsátása után térjünk át az egyes állattenyésztési ágak részletes ismertetésére.

A lótenyésztés.

A lótenyésztés feladata.

Országos lótenyésztésünk vezetésénél és irányításánál kettős célt követünk.

1. Hogy a lótenyésztés ne csak hasznos, hanem jövedelmező is legyen.

2. Hogy hadseregünk jó és kellő számú lóval legyen ellátható.

Ezen célok eléréséhez háromféle tényező helyes együttműködése szükséges:

1. Jól megválasztott anyakanczák.

2. A kanczaanyagnak megfelelő ménék.

3. A csikók okszerű felnevelése.

A lótenyésztés vezetése.

Az országos lótenyésztés ügyeit a földművelésügyi ministeriumban szervezett «Lótenyésztésügyi osztály» vezeti. A m. kir. állami ménések és ménetelek tenyésztési és személynete ügyei intézésén kívül ezen ügyosztály gondoskodik a szükséges ménék beszerzése és kiosztásáról s a fedeztetési állomások kijelöléséről. Ellátja a községeket a rendelkezésére álló ménék számához képest — községi ménekkel. Intézkedik, illetve előterjesztést tesz lóversenyek, lódíjazások, közös csikólegelők segélyezésére vonatkozólag. Egyáltalában működése kiterjed minden az országos lótenyésztésre vonatkozó ügyekre.

A m. kir. állami lótenyész-intézetek szervezete és tenyésziránya.

Kisbér, angol telivér és angol félvér tenyésztés.

Bábolna, arabs telivér és arabs félvér tenyésztés.

Mezőhegyes, angol-norman (Nonius), angol-arabs (Gidran) és angol félvér tenyésztés.

Fogarás, a lippiczai fajta tenyésztése.

Allami ménések katonai szervezettel.

Gödöllői m. kir. korona-uradalomban angol-norman (Nonius) tenyésztés.

Mezőhegyesi m. kir. ménesbirtokon angol-norman (Nonius) tenyésztés.

Kolozs-tordai ménesgazdaság angol félvér tenyésztés.

Kisbéri m. kir. ménesbirtokon a nyugoti hidegvérű tenyésztés. Állami gazdasági ménesek polgári szervezettel.

Bábolnai m. kir. állami ménesbirtokon muraközi nyugati fajtájú tenyésztés.

Úgy a négy m. kir. állami, valamint az öt gazdasági ménes feladata, hogy a m. kir. állami ménetelek részére méneket szolgáltatassanak. Az állami ménesek rendeltetése.

Az állami ménesek számafeletti anyaga nyilvános árverésen lesz eladva, és pedig a hazai lótenyésztés érdekében kikötött azon feltétellel, hogy a tíz éves koron felül eladásra kerülő kanczákat csupán magyarországi tenyésztő vásárolhatja meg. 10 éves koron felüli anyakanczák eladása.

Az ország területén négy méntelep van, melyek 10 teleposztályból állanak: Állami ménetelek.

I. A székesfehérvári: a székesfehérvári, bábolnai, nagyatádi, nyitrai és palini osztályokkal.

II. A nagykőrösi: a nagykőrösi, dorozsmai, verseczi, bajai és békéscsabai osztályokkal.

III. A debreczeni: a debreczeni, szatmár-németi, túrja-remetei, eperjesi, rimaszombati és jászberényi osztályokkal.

IV. A sepsi-szent-györgyi: a sepsi-szent-györgyi, homoródi és deési osztályokkal.

A ménetelek állományából lesznek a földművelésügyi minister által megállapított helyeken a fedeztetési állomások szervezve, ezenfelül magánosok és községek a ménetelek állományából bérelhetnek ki bizonyos feltételek mellett méneket.

Kerületi állattenyésztési kir. felügyelőségek.

Az állattenyésztés körüli egyéb teendőik és feladataik mellett, melyek más helyen tárgyaltnak, a ker. állattenyésztési kir. felügyelőségek szintén öreik a lótenyésztés- Kerületi állattenyésztési kir. felügyelőségek ténykedése a lótenyésztés terén.

nek. Szemmel tartják a községi és köztenyésztésre igazolvánnyal ellátott méneket. Közvetítik a községek kérelmeit községi méneknek a földművelésügyi minister részéről való engedélyezésére vonatkozólag.

Törvényhatósági lótenyésztő-bizottságok.

Törvényhatósági lótenyésztő-bizottságok feladata.

A lótenyésztés ügyének előmozdítása érdekében az egyes vármegyék és városok területén lótenyésztő bizottságok vannak szervezve, s ezek elnökei közvetítik a kormány és tenyésztők között felmerülő ügyeket, ellenőrzik a törvényhatóság által alkotott lótenyésztési szabályrendeletek pontos és célirányos végrehajtását és általában gondoskodnak a lótenyésztés érdekében felmerülő teendőknél részint átruházott hatáskörben, részint pedig szervezeti szabályrendeletében megjelölt módon és eszközökkel való ellátásáról.

Állami fedezettő állomások.

Minden vármegyében és törvényhatósági joggal felruházott városban az alispán illetve polgármester, a törvényhatóság lótenyésztő-bizottságának elnöke és az illető menteleposztály parancsnokából alakított hármass bizottság van hivatva évenként a fedezettő állomások szervezése iránt a földművelésügyi miniszternek javaslatot tenni.

Miként kaphatnak községek fedezettő állomást.

Azon községek, melyek fedezettő állomást óhajtanak nyerni, ez iránti kérvényüket az illető lótenyésztő-bizottsági elnök útján terjesztik a földművelésügyi miniszterhez, s abban kötelezettséget kell vállalniok az iránt, hogy a mének számára az istállót ingyen átengedik, azt világítással, istállószerekkel ingyen ellátják, a mének körül alkalmazott legénységnek megfelelő szobát adnak, s a legénységet a megszabott katonai eledel-pénzért ellátásban részesítik, úgyszintén a lovak számára szükséges szénát és zabot, a minisztérium által a hármass bizottság javaslata alapján megszabott áron, szalmát pedig ingyen szállítanak.

A fedezettő állomás fentartásáért, az illető község előjárósága minden fedezettett kancza után a tenyésztőktől méltányos, szintén a hármass bizottság javaslata alapján a földművelésügyi minister által megszabott pótdíjat szedhet, erről azonban az évi rendes számadás során beszámolni köteles.

A mének rendszeresen minden év márczius hava elsejétől június hó végéig vannak az állomáson, azonban a földművelésügyi minister a község ez iránti indokolt kérelmére a mének korábbi kivonulását is engedélyezi.

Állami bérmének.

Magánosok, erkölcsi testületek (városok, községek), gazdasági egyesületek az állami méntelepek állományából bizonyos feltételek mellett a fedezettési idényre, vagy egész éven át való megtartásra megfelelő biztosíték mellett méneket bérelhetnek.

Bérelhető minden telivérmén, és oly félvérmén, mely még fedezettési állomáson nem állott. Kivételt képeznek a nyugati fajtájú hidegvérű mének, melyek ki nem bérelhetők.

Bérmén iránti kérelem a bérlendő mén megnevezése mellett, a földművelésügyi ministerhez terjesztendő fel, ki ez ügyben az illető méntelepparancsnokság útján intézkedik.

Állami bér-
mének.

Az állami méntelepek állományából kor folytán kisorolt mének.

A méntelepekből előrehaladt kor miatt kisorolt, de tenyésztésre még alkalmas mének az egyes ménteleposztályoknál évenként július és augusztus hónapok folyamán tartatni szokott s előre meghirdetett ménszelejtezés alkalmával a helyszínen nyilvános árverés útján, avagy a jelenlévő ministeri biztos közbenjöttével megállapított méltányos becsárban tenyésztőknek eladatnak, kik ebbeli minőségüket valamely hatóság bizonyítványával igazolni tudják, másrésztől kellő erkölcsi biztosítékot nyújtanak az iránt, hogy

Az állami mén-
telepek állomá-
nyából kor foly-
tán kisorolt mé-
neknek tenyész-
tők részére való
eladása.

a megveendő mént nem nyereszkesedési célból, hanem tenyésztésre szándékozzák megvenni. A megvett mén az illető ménteleposztály-parancsnokság felügyelete alatt marad, s azt tulajdonosa, a földművelésügyi minister előzetes engedélye nélkül sem el nem adhatja, sem pedig ki nem herél-tetheti.

A földművelésügyi minister által kedvezményes áron részletfizetés mellett, avagy teljesen díjtalanul engedélyezett községi mének.

A földművelésügyi minister a m. kir. lótenyésztő-intézetek állományából egyes városoknak és községeknek méneket kedvezményes, 600—800 korona közötti árban, 3 évi részletfizetés mellett elad, a mennyiben ott elegendő számú ménekről egyébként gondoskodva nincsen, s a község a szükséges méneket beszerezni nem képes.

Ez iránti kérvények minden év szeptember hava folyamán a vármegye vagy város lótenyésztő-bizottsága elnökéhez nyújtandók be, kinek feladata azokat véleményének nyilváníttatása mellett a miniszternek előterjeszteni.

Az engedély megadásáról a község a ménkiválasztásra szükséges «Igazolvány» és «Meghatalmazás» megküldése mellett a lótenyésztő bizottság elnökétől nyeri az értesítést.

Községi mének beszerzése a m. kir. állami lótenyésztő-intézetek állományából.

A ménátvételkor kötendő szerződés értelmében a község megbizottai a vételár első részletét azonnal lefizetni tartoznak.

A megvett mén tartására, felügyeletére, kibaszására vonatkozólag a vétel alkalmával kötött vagy kötendő szerződés intézkedik.

A megvett mén elhullása avagy hasznavehetetlené váltá esetén pótménre igény nem támasztható.

Különös méltánylást érdemlő esetekben a földművelésügyi minister díjtalanul is enged át méneket egyes községeknek, azonban ily mének 5 éven át maradnak az állami községek felügyelete alatt, míg a vásároltakra nézve ez csupán 3 évig áll fenn s eddig a ménvizsgáló bizottságok hatásköre ily ménekre ki nem terjed.

Köztenyésztésre szánt magánmének.

Az 1894. évi XII. t.-czikk 29. §-a alapján, minden oly magántulajdont képező mén, melylyel tulajdonosa más kancait szándékozik fedeztetni, vagyis köztenyésztésre akarja használni, «Igazolvány»-nyal látandó el.

Köztenyésztésre szánt magánmének igazolványa.

Ezen okból ily mének a járási főszolgabírónak, illetve törvényhatósági joggal felruházott városokban a tanácsnak bejelentendők. A bejelentett méneket az illető járási (városi) ménvizsgáló bizottság, az általa közhírré tett napon és helyen megvizsgálja, s a köztenyésztésre alkalmasaknak találta, mindenkor csupán 1 évi időtartamra szóló «Igazolvány»-nyal ellátja, mely azonban csupán azon járás területére érvényes, melynek bizottsága által az kiállított.

A járási ménvizsgáló bizottságok.

A járási ménvizsgáló bizottság határozata ellen a méntulajdonos a másodfokú hatósághoz felelbezhethet, és pedig a vármegyékben az alispánhoz, törvényhatósági joggal bíró városokban a közigazgatási bizottsághoz, mely másodfokú hatóság végérvényesen dönt. Azonban köteles a járási ménvizsgáló bizottságban résztvevő lótenyésztési bizottsági elnök vagy méneskari tiszt véleményével ellenkező határozatát *végrehajtás* előtt felülvizsgálat céljából a földművelésügyi miniszterhez hivatalból felterjeszteni.

A járási ménvizsgáló bizottságok határozata elleni felelbezzések.

A ménvizsgáló bizottságok működése, valamint a közhasználatra szánt mének ügyei iránt, a mennyiben a törvényhatóság területére, az 1894. évi XII. t.-czikk intézkedései szemmeltartása mellett alkotott, és a földművelésügyi miniszter által jóváhagyott lótenyésztési szabályrendelet nem lenne, intézkedik a földművelésügyi miniszter által e tárgyban kibocsátott 41730/97. számú körrendelet, mely mindaddig irányadó, míg a törvényhatóság a fentiek figyelembe vétele mellett a lótenyésztésre szabályrendeletet nem alkot.

Ez a rendelet következőleg szól:

Tekintettel a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894. évi XII. t. cz. 29. §-ának azon rendelkezésére, mely szerint közös használatra szánt apaállatok, tehát a lovak is, köztenyésztési célokra csak akkor bocsájthatók,

A ménvizsgáló bizottságok működésére vonatkozólag kibocsátott min. körrendelet.

ha azokat a járási mezőgazdasági bizottság tenyésztésre alkalmasnak találta, s kapcsolatosan a fent idézett törvény végrehajtása iránt 1894. évi 48.000. sz. a. kiadott itteni rendelet 24. §-a utolsóelőtti bekezdésében foglalt azon kijelentéssel, miszerint a tenyészmenek megvizsgálása iránt külön rendeletben fog intézkedés tétetni: addig is, míg a törvényhatóságok az 1894. évi XII. t. cz. 24., 25. és 26. §-aiban, a lótenyésztésre vonatkozólag hatáskörükbe utalt kérdésekben határoznának, s a járási mezőgazdasági bizottságok szervezetét, a lótenyésztés terén az idézett törvény által elrendelt teendőkre való tekintettel kiegészítenék, illetve mindezekről szabályrendeletet alkotnának, a köztenyésztésre szánt tenyészmenek megvizsgálása tárgyában a következőket rendelem:

1. §.

Köztenyésztésre szánt ménnek.

A járási mezőgazdasági bizottságoknak az alább foglaltak szerint szervezendő kiküldöttségei által mindazon nem állami tulajdont képező ménnek, a melyek mások anyaállatainál tenyésztésre használatnak, illetve használni szándékoltnak, évenként megvizsgálandók.

Mindenki, a kinek a fenti határozmány alá eső ménje van, köteles ezt a járási főszolgabírónak minden év augusztus hava 16-ig bejelenteni s a mént a vizsgálatra az alábbiak szerint kitűzött határidőben és helyen elővezetni.

A járási főszolgabíró a bejelentéseket szeptember hó 1-ig a vármegye alispánjához köteles terjeszteni.

2. §.

Köztenyésztésre használható azonban a ménvizsgáló-bizottság hatáskörébe nem tartozó ménnek.

Az 1. §. határozmányai alá nem esnek: az állami ménesekből egyes községeknek kedvezményes áron tenyésztési célra eladott ménnek mindaddig, míg azok a ménes-kari, illetve állami alkalmazottak felügyelete alatt állanak, vagyis mindaddig, míg azok vételára teljesen lefizetve nincsen, valamint a méntelepekből selejtezés útján egyes tenyésztőknek tenyésztési célra eladott ménnek.

3. §.

A törvényhatóság a jelen rendeletem vétele után a legközelebbi közgyűlésén intézkedjék az iránt, hogy a járási mezőgazdasági bizottságok, a mennyiben ez szükséges, két a lótenyésztésben jártas taggal, esetleg a már meglévő szabályrendeletben megállapított létszámon felül is, kiegészíttessenek.

A járási mezőgazdasági bizottság kiegészítése.

Ezen két új tag, a vármegyei lótenyésztőbizottmány javaslatára, a törvényhatósági bizottság által annyi időre választandó, a meddig a választott járási mezőgazdasági bizottsági tagok megbízása tart. Ezen idő leteltével ugyanazok is újra megválaszthatók.

Ha a járási mezőgazdasági bizottság meglévő tagjai közül a lótenyésztésben jártas két egyén a vármegyei lótenyésztőbizottmány által kijelölhető, újak választása nem szükséges.

4. §.

A vármegyei lótenyésztőbizottmány elnöke valamennyi járási mezőgazdasági bizottságnak tagja s mindenik ményvizsgáló küldöttség működésében részt vehet.

A járási mezőgazdasági bizottságnak a tenyészmenek vizsgálatát végző küldöttsége álljon :

1. a vármegyei lótenyésztőbizottmány elnökéből, illetve a lótenyésztőbizottmány tagjai közül a lótenyésztőbizottmány elnöke által maga helyett kiküldött elnökből;

2. a járási főszolgabíró vagy helyettese mint társelnökből;

3. egy a 3. §. szerint választott vagy kijelölt, a lótenyésztésben jártas gazdából;

4. az illetékes méntelep parancsnoksága által kiküldött méneskari tisztből;

5. egy hatósági állatorvosból.

Érvényes határozathozatalhoz az elnök vagy társelnökön kívül a méneskari tiszt s az állatorvos jelenléte szükséges.

A járási ményvizsgáló-bizottság megalakítása.

Az állatorvos szakvéleményt ad, de nem szavaz.
Szavazategyenlőség esetén azon vélemény válik határozottá, melyhez szavazatával az elnök csatlakozott.

5. §.

A ménvizsgálatok határnapjai és helyei megállapítása.

A ménvizsgálatok határnapjait és helyeit a vármegye alispánja, illetve törvényhatósági joggal bíró városokban a polgármester, a lótenyészbizottmányi elnök és a ménes-kari tisztből álló hármass bizottság akkor állapítja meg, a midőn a jövő évi fedeztetési állomások iránt tárgyal.

Ezen megállapítást a vármegye alispánja az illető járási főszolgabirónak megküldi.

A járási főszolgabíró a megállapított ménvizsgálati határidők és helyekről a járásbeli községeket közhirre tétel végett, továbbá a kiküldöttség tagjait, legalább 14 nappal a vizsgálatok megkezdése előtt szétküldendő meghívókkal értesíti. Önálló törvényhatósági joggal bíró városokban a fent jelzett intézkedéseket a polgármester, illetőleg a törvényhatóság által megfelelő hatáskörrel felruházott tisztviselő végzi.

6. §.

A ménvizsgálatokért fizetendő díjak.

A ménvizsgálatokért a tulajdonosok által díjak fizetendőek, melyek jelen rendeletem vétele után a legközelebbi törvényhatósági közgyűlésen határozatilag megállapítandók.

Ezen §. határozmányai alá nem esnek a 2. §-ban említett ménnek.

7. §.

Helyszíni ménvizsgálatok a méntulajdonos kívánságára.

Az 5. §. szerint kitűzött határidőben és helyeken elő nem vezetett köztenyésztésre szánt méneket a ménvizsgáló kiküldöttség a tulajdonosok kívánságára a helyszínen külön köteles megvizsgálni, ez esetben azonban a vizsgálati és kiszállási összes költségek teljesen az illető tulajdonos által fedezendőek.

8. §.

A rendes vizsgálatban résztvevő méneskari tiszt illetményei tárczám terhére esnek, kivéve azon eseteket, a midőn az 5. §. szerint kitűzött határidőkön és helyeken kívül, a tulajdonos kérésére külön eszközöltetik a vizsgálat s a midőn annak összes költségei a mén tulajdonosát terhelik.

A vizsgálaton résztvevő méneskari tiszt illetményei.

A járási és városi tisztviselő és állatorvos rendes illetményei, a közszolgálatban nem álló egyének 4 korona napidíjat, vasúti költséget, illetve kilométerenkint 40 fillér kocsipénzt számíthatnak fel.

Ezen költségek, kivéve a 7. §-ban említett eseteket, a vizsgálati díjából, illetve az esetleg fedezetlenül maradt részük a törvényhatóság által határozatilag kijelölt alapból fedezendőek.

9. §.

A ménvizsgálatok eredménye fölött hozott határozatok ellen a küldöttségi, illetőleg lótenyészbizottmányi elnök, a méneskari tiszt és a méntulajdonos felelhet.

Tisztviselők illetményei a ménvizsgálatok alkalmából.

A másodfokú hatóság köteles a lótenyészbizottmányi elnök, vagy a méneskari tiszt véleményével ellenkező határozatát végrehajtás előtt felülvizsgálat céljából a földművelésügyi miniszterhez hivatalból felterjeszteni.

A földművelésügyi miniszter által esetleg elrendelt felülvizsgálat költségeit, ha a magánfél felelősségének hely nem adatott, a felelőző magánfél viseli.

10. §.

A vizsgálat jogerős eredményeképen köztenyésztésre alkalmasnak talált tenyészménekre a bizottság bélyegmentes tenyészigazolványt állít ki a következő minta szerint:

Ménvizsgálatok eredménye fölött hozott határozatok elleni felelősségek és ezek kikénti elintézése.

IGAZOLVÁNY.

A köztenyész-
tésre alkalmasak-
nak talált mének
igazolványa.

birtokos
község

----- nevű ----- számú

----- fajtájú ----- korú
----- magasságú ménjét a ménvizsgáló bizott-
ság az 19-----ik évi tenyésztési évadra alkalmasnak találta.

A mén részletes leírása: -----

Kelt, stb. -----

a vizsgáló bizottság elnöke.

a vizsgáló bizottság társelnöke.

A járási főszolgabíró pecsétje.

tagok.

11. §.

A köztenyész-
tésre szánt mé-
nek igazolványá-
nak érvényes-
sége.

Az igazolványok csak azon járás területén érvényesek
a melynek kiküldöttsége által kiállítottak.

12. §.

A köztenyész-
tésre szánt mé-
nek igazolvá-
nyainak lajstro-
mozása.

A kiosztott igazolványok, valamint nyilvántartás végett
a 2. §-ban említett mének jegyzéke, a járási, illetőleg városi
elsőfokú hatóság által lajstromozandók s az illető községek-
ben kihirdetendők; a 2. §-ban említett mének azonban
csakis nyilvántartás végett lajstromozandók, mivel azok a
ménvizsgáló küldöttség elé a 2. §. határozményára folytán
nem vezetendők.

A lajstrom két példányban állítandó ki a következő minta szerint:

Kimutatás vármegye
.....járásában az 19..... évre
tenyészigazolványnyal ellátott ménekről:

A mén állomáshelye	A tulajdonos neve	A m é n													
		neve	színe	kora	magassága	angol telvér	arab telvér	félvér	Furlóso	Gádran	Nonius	Lippicád	Hidgverü	Fedeztetési díja	Jegyzet*

* A jegyzet rovatban a 2. §-ban említett ménnek megjelölendők és pedig «állami s. mén» vagy «községi mén» megjegyzéssel.

A lajstrom egyik példánya az elsőfokú hatóság iratárában helyezendő el, a másik példány a vármegye alispánjához, illetőleg a polgármesterhez terjesztendő.

A vármegye alispánja s a törvényhatósági város polgármestere ezen lajstromokat minden év márczius hava végéig a földművelésügyi ministerhez felterjeszti.

13. §.

A ménvizsgálatról jegyzőkönyv veendő fel, melyben a vizsgálat lényeges ténykörülményei, valamint az egyes tagok szavazatai feltüntetendők, s a vizsgálat eredményét képező indokolt határozat a jegyzőkönyv végén írásba foglalandó, a mely azonban a tulajdonosoknak szóval hirdetendő ki, távollétében vele írásban közlendő, s ez, valamint azon körülmény, hogy a határozat megfeleltetett, és ki által, feljegyzendő.

Ménvizsgálati
jegyzőkönyv.

A vizsgáló kiküldöttség működésével kapcsolatos összes írásbeli teendőket a járási szolgabírói hivatal látja el.

14. §.

Büntető határoz-
mányok igazol-
vánnyal el nem
látott méneknek
köztenyésztésre
való használata
esetében.

Az 1894. évi XII. t. cz. 94. §-a g) pontja értelmében kihágást követ el s 200 koronáig terjedhető pénzbüntetés-
sel büntetendő:

a) az, a ki tenyészigazolvánnyal el nem látott apa-
állatot másnak tenyésztési czélokra átenged, vagy a ki ily
állatot másnemű állatokkal közös legelőre hajt;

b) kihágást követ el továbbá és 100 koronáig terjed-
hető pénzbüntetéssel büntetendő az, a ki a köztenyésztési
czélra használni szánt apaállatját vizsgálat végett a kitűzött
határidőben elfogadható ok nélkül elő nem vezeti.

Azon mentulajdonos, a ki tenyészigazolvánnyal el
nem látott ménjét köztenyésztési czélokra használta, a bün-
tető eljárás folyamán az elsőfokú hatóság által azzal köte-
lezendő a szabálytalan eljárás abbahagyására, illetve mén-
jének vizsgálat alá bocsátására, hogy ellenesetben ménjének
a tulajdonos költségére és veszélyére való kiheréltetése
fog elrendeltetni.

Az apaállat kiheréltetése az 1894. XII. t. cz. 29. §-a
alapján elrendelendő, illetve az a tulajdonos költségén és
veszélyére foganatosítandó, ha

1. a tenyésztésből kizárt apaállat tenyésztésre hasz-
nálatot;

2. ha alapos ok van annak vélelmezésére, hogy az
illető apaállat köztenyésztésre való használata másként meg
nem akadályozható.

Ezen szakasz határozmányai az 5. §-ban említett
határidőkkel egyidejűleg dobszó útján vagy más szokásos
módon a községekben kihirdetendők.

Magánosoktól beszerzett községi mének.

A községek magánosoktól is beszerezhetnek méneket,
azonban ezek ép úgy mint egyéb magán-mének köz-
tenyésztésre szóló igazolvánnyal látandók el. Ugyanily elbi-

Községek be-
szerzése magá-
nosoktól.

rálás alá esnek azon, az állami lótenyésztési intézetek állományából kedvezményes áron vásárolt községi ménnek, melyek az előbb említett 3 illetve 5 évi állami felügyelet után a községek korlátlan tulajdonába átmennek s így igazolvánnyal el is látandók.

A községek korlátlan tulajdonába átment állami felügyelet alatt állott ménnek elbírálása.

Állami segélyek.

A földművelésügyi minister a kiskgazdák lótenyésztésének emeléséhez a következő módon járul:

Az egyes törvényhatóságok területén rendezett lótenyésztési jutalomdíjosztások czéljaira a földművelésügyi minister a lótenyésztés-bizottság elnöke kérelmére, megfelelő segélyt adományoz, mely összegből kitűzött díjakra *csupán kiskgazdák* pályázhatnak, nagyobb tenyésztők pénzdíjakban nem, csupán díszoklevelek adományozásában részesülhetnek.

Lódíjazások segélyezése.

A mostani gazdasági viszonyok között a legtöbb helyütt már oly kevés legelő áll a községek rendelkezésére, hogy a csikók csupán a saraglyához kötve tesznek mozgást, mely körülmény a csikók fejlődését hátráltatja, ezen okból a földművelésügyi minister gazdasági egyesületek, lótenyésztés-bizottságok esetleg községek által létesített közös csikólegelőket avagy községi csikókifutókat az illetők kérelmére megfelelő pénzbeli segélyben részesíti.

Közös csikólegelők és kifutók segélyezése.

Az állam mén- és méncsikó-vásárlásai.

A földművelésügyi minister részint hogy a méntelepek szükséglete fedezve legyen, részint pedig hogy az eziránt hozzá forduló községeket ménekkel elláthassa, magánosoktól beszerez illetve vásárol 3—8 éves korú méneket, valamint egyéves méncsikókat is.

Teljes korú mének vásárlása a lótenyésztési intézetek számára. (Bejelentési határidő.)

Hároméves és idősebb mének eladására vonatkozó bejelentések az erre vonatkozólag évenként közzé tett felhívásra a földművelésügyi ministerhez minden év augusztus hava 20-ikáig felterjesztendők.

A bejelentők a szemlehelyekről értesítve lesznek.

Eves méncsikók
vásárlása az
állam számára.
(Bejelentési ha-
táridő.)

Az eladó egy éves méncsikók bejelentésére a tenyész-
tők minden év január hava folyamán lesznek felhiva, beje-
lentési határidő február hó 1-je. Ha egy tulajdonos legalább
4 drb méncsikót jelent be, ezen esetben a vásárló biztos
előzetes értesítés után a helyszinre kiszáll, ha ennél keve-
sebbet jelent be, akkor megkapja az értesítést, hogy mikor,
hová vezesse bemutatás végett méncsikait.

Mindkét vásárlásnál az alkalmasaknak találtak azon-
nal átvétetnek.

A hadsereg lóbeszerzése.

A cs. és kir. kö-
zös hadsereg
lóbeszerzése.

1. *A cs. és kir. közös hadseregnél* a pótlószükséglet
fedezése háromféle módon történik és pedig először három
éves csikók vásárlása által, melyek négyéves korig a hadügy-
minister által fentartott s katonailag szervezett csikólegelő-
kön nyernek elhelyezést, másodsor négy éves és idősebb
korban vásárolt pótlovak által. Mind a két vásárlást az
állandó lóavató bizottságok eszközlik. Ily bizottság az ország-
ban öt van, és pedig Budapesten, Szegeden, Nagy-Kanizsán,
Bilakon és Miskolczon.

Eladó 3 éves és idősebb csikók ezeknek székhelyükön
elővezethetők avagy bejelenthetők.

A harmadik beszerzési mód abból áll hogy egyes
lovasszeredek maguk vásárolják meg a kiegészítésükre szük-
séges pótlovakat.

A m. kir. honvéd-
lovasság lóbe-
szerzése.

2. *A m. kir. honvédlóvasságnál* maguk az egyes
szeredek vásárolják a szükséges pótlovakat, miért is csupán
négy éves és idősebb pótlovakat vesznek.

Pótlovak átlag-
ára.

(A pótlovak átlag-ára ez idő szerint ugy a cs. és kir.
közös hadseregnél, mint a m. kir. hovédlóvasságnál 650
korona.)

Törvényhozási intézkedés a lótenyésztés érdekében.

Az 1894. évi XII. t.-cikknek a lótenyésztésre vonatkozó intézkedései.

A 22. §-a szerint egy évnél idősebb méncsikók közül legelőkön csak elkülönített helyen legeltethetők.

Egy évnél idősebb méncsikók elkülönített helyen való legeltetése.

A 25. §. szerint a törvényhatóság határozza meg, hogy területe egyes vidékein hány kanczára szerzendő be egy mén. A beszerzendő mén elhelyezéséről, tartásáról a község, illetve a birtokossági tanács gondoskodik. Az anyakanczák számához mértén szükséges ménnek avagy mén beszerzéséről, a mennyiben a községben állami ménokról kiegészítőleg nincs gondoskodva, a község, illetve birtokossági tanács, 1904-ik évig gondoskodni tartozik, hogy mennyiben menthető fel ebbeli kötelelőse alól valamely község, azt a hatóság indokolt javaslatára a földművelésügyi minister állapítja meg. Ha a község, birtokossági tanács a szükséges számú mén a jelzett határidőig be nem szerzi s a kötelező ménlőtartás alól a földművelésügyi minister által fel nem mentetett, azok beszerzéséről a hatóság a járási mezőgazdasági bizottság közreműködése mellett a község költségére gondoskodik.

Községek kötelező ménbeszerzése.

A 27. §. alapján ha egy községben oly kevés anyakancza van, hogy a miatt egy mén tartása nem lenne indokolt, a hatóság megengedheti, hogy ily község a mén beszerzése és tartása végett más szomszéd községekkel egyesülhessen.

Társulás ménbeszerzés érdekében.

A 28. és 29. §. a köztenyésztésre használandó mének megvizsgálásáról intézkedik.

A 31. §. kimondja, hogy a tenyésztő saját vagy alkalmazottjai kanczáira tekintet nélkül a megállapított, vagy megállapítandó tenyészkerület követelményeire, bármily fajtájú mén használhat, de ha ily ménnel mások kanczáit is akarja fedeztetni, akkor ménje a járási ménvizsgáló bizottság által köztenyésztésre jogosító «Igazolvánnyal» látandó el.

A tenyésztő által saját vagy alkalmazottjai kanczáira tartott mén kihasználása.

Kihágás idegen
kanczák fedezte-
tése által.

A 94. §. alapján kihágást követ el és 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, a ki tenyész igazolvánnyal el nem látott ménjével idegen kanczákat fedeztet, avagy ménjét a közös legelőre kiereszti.

Lovaknak hazai tenyésztőink részéről igényelhető kedvezményes vasúti szállítása.

Angol telivér-
lovak kedvezményes vasúti szállítása.

Az angol telivér lovaknak kedvezményes vasúti szállítására vonatkozó igazolványok kiállítására, a magyar lovar egylet vezértitkársága van feljogosítva.

Egyéb tenyész-
lovak kedvezményes vasúti szállítása.

Egyéb tenyészlovak kedvezményes vasúti szállítására vonatkozó «Tenyészlőszállítási igazolványok» kiállítására, az 1890. évi 34.422. sz. ministeri rendelet alapján az elsőfokú közigazgatási hatóság illetékes. Megjegyzendő, hogy tenyészlovak teherszállítványként csupán azon esetben szállítatnak a vonatkozó kedvezményes díjtétel mellett, ha legalább 3 darab ló szállítatik, egy vagy két darab ló után csakis gyorsárúként szállítva vehető igénybe a kedvezmény. (Közös díjszabás I. rész C) fejezet, VIII. e) pont.)

A kedvezményes
szállításra vonatkozó úrlapok.

A kedvezményes szállításra vonatkozó úrlapok, azok kiállítására jogosított elsőfokú közigazgatási hatóságnál állanak rendelkezésre.

A szarvasmarhatenyésztés.

A szarvasmarhatenyésztés szerepe mezőgazdaságunk keretében.

A mint az általános részben foglalt statisztikai adatokból kitünik, de mezőgazdasági életünk megfigyelői előtt is szembeötlően nyilvánvaló: állattenyésztésünkben a szarvasmarhatenyésztése áll első helyen.

A szarvasmarha sokoldalú kihasználhatása, tej-, hús- és erőtermelési képessége, párosulva eltartásának könnyen kielégíthető feltételeivel, ezen házi állatnak hazánkban oly szerepkört biztosított, melyben egyéb állatnemmel sehogy, vagy legalább is alig pótolható.

Közgazdasági életünk fejlődésének történeti feljegyzéseiből kitűnik, hogy nemcsak most vagy a közelebbi multban, hanem már a XV—XVIII. századok során európai híre volt szarvasmarhatenyésztésünknek, mely főlegében képezte külkereskedelmünk és ennek révén állami jövedelmünk oroszlánrészét.

Az ekemivelés alá vont területnek rohamos gyarapításával a szarvasmarba, mint mezőgazdasági motor értékében ismét emelkedett.

Mióta pedig a tejgazdaság is bevonatott gazdasági üzemünkbe, a szarvasmarhatenyésztés vezérszerepre emelkedett.

Ennek tudatában míg maga a gazda arra törekedett, hogy a tenyésztés, nevelés és kihasználás titkait megismerve, azoknak mesterévé váljék, beállott annak szüksége, hogy a tenyésztés általában, de különösen az állomány azon 76%-ra nézve, mely az apaállatok közös használatára utalva a köztenyésztés alapját képezi, törvényhozási úton szabályoztassék és fejlesztése céljából, a mennyiben és ott, a hol annak szüksége fennforog, állami támogatásban is részesíttessék.

Törvényhozási rendelkezések.

Rámutatva az 1894-ik évi XII. t.-cikk II. fejezetében (18—23. §§.) foglaltakra, melyek a legeltetés szabályozásával a szarvasmarhatenyésztés egyik lényeges mozzanatára, a közös csordáknak legelőn való tartására kedvező befolyást gyakorolni hivatvák, melyek azonban az illető fejezetben részletesen ismertetve vannak, itt az idézett törvénynek csupán III-ik, az állattenyésztésről szóló fejezetével, valamint az ugyanezen t.-cikk végrehajtása tárgyában kibocsátott ministeri rendeletnek ide vonatkozó részével fogunk foglalkozni.

Az 1894. évi XII. t.-cikk és végrehajtási rendelete.

Az 1894. évi XII. t.-cikk III-ik fejezetének rendelkezései kiterjednek:

a) a szarvasmarha köztenyésztés irányítására (24. §.);

b) a köztenyésztésben szükségelt megfelelő fajtájú és minőségű apaállatok számára (25. §.);

c) ezek beszerzési, elhelyezési és tartási módjára, a beszerzés idejére (25. és 26. §§.) és végül

d) a fenti rendelkezések mikénti foganatosítására és ellenőrzésére. (28—31. §§.)

A végrehajtási rendelet magában foglalja:

a) az ország tenyésztési kerületi beosztását (24. §. I., II., III.);

b) a törvényhatóságok által alkotandó állattenyésztési szabályrendeletek határozmányainak tervezetét (24. §. 1., 2., 3. a—f.);

c) a járási mezőgazdasági bizottságnak szervezését és az apaállatok vizsgálatánál követendő eljárás mikéntjét (28. és 29. §§.);

d) a község előljárósága által minden év november havában megejtendő azon vizsgálatot, mely az apaállatoknak az anyaállatokhoz való számarányából az esetleges hiányokat kideríteni van hivatva. (25. §. második bekezdése.)

Az állattenyésztés érdekét szolgáló ezen rendelkezések a törvényhatóságok jogkörébe utalvák, a földmivelésügyi kormány részére csupán a megalkotott állattenyésztési szabályrendeletek jóváhagyása, valamint az apaállat beszerzés és tartás kötelezettsége alóli felmentés megadása van fentartva.

E szerint tehát a törvényhatóságok megalkotván állattenyésztési szabályrendeletüket, a mennyiben az jóváhagyást nyert, a törvényhatóság területén csupán a szabályrendeletben megállapított fajtájú bikákat szabad a köztenyésztésben használni és ilyen fajtájú bikákat kötelesek úgy a nyomásos gazdálkodásban résztvevő és osztatlan közös legegővel bíró birtokosok, valamint a községek is ugyancsak a szabályrendeletben megállapított számban beszerezni, megfelelően elhelyezni, tartani és használni. A mennyiben a község, illetve a birtokossági tanács ebbeli köteletségének meg nem felel, az apaállatoknak a község, illetve a közbirtokosság költségén való beszerzéséről a hatóság gondos-

A törvényhatóságok állattenyésztési szabályrendelete.

codik. Indokolt esetben megengedheti a hatóság, hogy az apaállatok beszerzése és tartása tekintetében községek egyesülhessenek.

Annak ellenőrzésére, vajjon a bikatartásra kötelezettek mennyiben felelnek meg a szabályrendeletben foglaltaknak, hivatvák a járási mezőgazdasági bizottságok, miért is a köztenyésztésben szükségelt bikák használata a nevezett bizottság előzetes szemléjéhez és az általa kiállítandó «igazolvány»-hoz van kötve.

Olyan bikákat, melyek igazolványnyal ellátva nincsenek, vagy melyektől egy későbbi szemle alkalmával a bizottság az igazolványt megvonta, a köztenyésztésben használni nem szabad. Ezen kötelezettség és tilalom kiterjed azon magántulajdonosok apaállataira is, kik ezeket párzás végett másoknak engedik át.

Járási mező-
gazdasági bizott-
ságok mint apa-
állatvizsgálók.

Kormányzási intézkedések, állami támogatás.

A szarvasmarha- és ezzel kapcsolatosan a sertés-, juh- és baromfi-tenyésztés érdekének szolgálatára a földművelésügyi ministerium kebelében az «állattenyésztési ügyosztály» és ennek alárendelve, alább felsorolt székhelylyel és kerületi beosztással, húsz «állattenyésztési kerületi felügyelőség» van szervezve.

Nevezetesen:

Budapesten: Pest-Pilis-Solt-Kiskun- és Jász-Nagykun-Szolnok,

Állattenyész-
tési kerületi kir.
felügyelőségek.

Pozsonyban: Pozsony, Nyitra és Moson,

Szombathelyen: Vas, Sopron, Zala és Veszprém,

Komáromban: Komárom, Győr, Fehér és Esztergom,

Pécsett: Baranya, Tolna és Somogy,

Szegeden: Bács-Bodrog, Csanád és Csongrád,

Nagyváradon: Bihar, Békés és Arad,

Temesvártt: Temes, Torontál és Krassó-Szörény,

Debreczenben: Hajdu, Szathmár és Szabolcs,

Máramaros-Szigeten: Máramaros és Ugocea,

Ungvárott: Bereg és Ung,
Kassán: Abauj-Torna, Sáros és Zemplén,
Beszterczebányán: Zólyom, Turóc és Trencsén,
Liptó-Szt.-Miklóson: Liptó, Szepes és Árva,
Miskolczon: Borsod, Heves és Gömör,
Balassagyarmathon: Nógrád, Bars és Hont,
Kolozsvártt: Kolozs, Torda-Aranyos, Maros-Torda és

Alsó-Fehér,

Nagyszebenben: Szeben, Hunyad, Fogaras és Brassó,
Segesvártt: Nagy- és Kis-Küküllő, Csik, Háromszék és

Udvarhely, végre

Deésen: Szolnok-Doboka, Besztercze-Naszód és Szilágy vármegyék területével, mely hivatalok mindegyike a területén levő és önálló törvényhatóságokat képező városokra is kiterjed.

Az állattenyésztési felügyelőségek feladata.

Az állattenyésztési felügyelőségek feladata a következő:

1. az állattenyésztés minden ágának fejlesztésére hatni;
2. felügyelni az 1894-ik évi XII. t.-cikkben és az ennek végrehajtására vonatkozó 1894. évi 4800. számú földművelésügyi ministeri rendeletben, valamint a törvényhatóságok által alkotott és a földművelésügyi minister által jóváhagyott állattenyésztési szabályrendeletekben foglalt mindazon rendelkezések és intézkedések végrehajtására, melyek akár közvetlenül, akár közvetve az állattenyésztésre vonatkoznak;

3. az apaállat-vizsgálatokon résztvenni;

4. a köztenyésztésben mutatkozó apaállat-szükséglet földzetéről gondoskodni;

5. résztvenni az állattenyésztés érdekében megindított mindenféle társadalmi mozgalomban, mint díjazások, kiállítások, eladások stb.;

6. az állattenyésztés érdekében felvetett kérdésekre szakvéleményt adni, valamint a kisgazdáknak minden állattenyésztési ügyben tanácsadója lenni és

7. nyert ministeri rendeleteket végrehajtani.

Ezen szervezet a földművelésügyi kormánynak alkalmat biztosít arra, hogy a tenyésztő gazdaközöniséggel úgyszólván

közvetlenül érintkezve, a szarvasmarhatenyésztés fellendítésére kedvező befolyást gyakorolhasson és elháríthassa mindama és egyébként nehezen leküzdhető akadályokat, melyek a fennebb idézett törvény rendelkezéseinek fogantatása körül a gyakorlatban tényleg beállanak és különösen a megfelelő minőségű és fajtájú bikáknak kellő számban való beszerzésénél mutatkoznak.

A földművelésügyi kormánynak e téren az egész országra terjeszkedő munkásságához a törvényhozás évente emelkedő és oly tekintélyes összegeket bocsátott rendelkezésre, melyek felhasználásával a köztenyésztésben szükségelt bikák beszerzésére kötelezettek részére nemcsak kamatmentes és 3 fél évi részletben törlesztendő kölcsön fejében volt módjában bikákat engedélyezni és kiosztani, hanem ezek árából a kérelmezők anyagi helyzetéhez mérten állami segélyképen husz százalékgig terjedő engedményeket is nyújt, hogy ekként a jó minőségű bikákért a tenyésztő által jogosan követelt ár és a közbirtokosság vagy község vevőképessége közt mutatkozó különbözet könnyebben áthidalható legyen.

Bikabeszerzés
állami közvetítéssel.

De nemcsak bikák, hanem tenyésztőhenek vagy üszők beszerzéséhez is módot nyújthat a földművelésügyi kormány, melynek ily czélokot szolgáló kölcsönök engedélyezésére az 1895. évi XLVII. t.-cikkkel létesített országos szarvasmarhatenyésztési alap áll rendelkezésére.

Országos
szarvasmarha-
tenyésztési alap.

Ezen alap azonban csakis minden kétséget kizáró biztosíték esetén vehető igénybe és az egy-két, vagy legfeljebb három év alatt törlesztendő kölcsönök után hivatkozott törvény rendelkezése szerint négy százalék kamat is fizetendő.

Ugy a bikák engedélyezése, mint az országos szarvasmarhatenyésztési alap igénybe vétele iránti kérelmek az illetékes állattenyésztési felügyelőségek útján intézendők a földművelésügyi ministerhez.

Nem csekély mértékben szolgálja a szarvasmarhatenyésztés érdekét az ország minden vidékén évente tartani szokott tenyészállatvásárok, kiállítások vagy díjazások intézménye, mely alkalmakhoz kizárólag kistenyésztők díjazására állami díjak is engedélyeztetnek.

Állami díjazás.

A sertéstenyésztés.

A sertéstenyésztés előmozdítása.

Az 1894-ik évi XII. t.-cikknek fennebb ismertetett rendelkezései alapján a törvényhatóságok által alkotott és a ministeri jóváhagyás esetén érvénybe lépett állattenyésztési szabályrendeletek hasonlóan a szarvasmarhatenyésztést illető intézkedéseikhez a sertéstenyésztésre is kiterjednek.

Nevezetesen megjelölik a követendő tenyésztési irányt, valamint az apaállatoknak az anyaállatok számához viszonyított arányát.

A megfelelő minőségű s fajtájú kanoknak elegendő számban való beszerzése és tartása szintén kötelező és használatuk, hasonlóan a bikákéhoz, a járási mezőgazdasági bizottság szemléljéhez és az általa kiállítandó igazolvány előzetes elnyeréséhez van kötve.

A tenyésztés ezen ágát is támogatja a földművelésügyi kormány, a mennyiben, hasonlóan a szarvasmarhatenyésztés érdekében követett eljárásához az állattenyésztési kir. felügyelőségek útján hozzá intézett kérelmekre a kanszükséglet földözeteről kamatmentes és részletekben törlesztendő kölcsön, valamint méltánylást érdemlő esetekben árengedmény mellett kanokat engedélyez és oszt ki.

A juhtenyésztés.

A juhtenyésztés előmozdítása.

A tenyésztés ezen ágára a többször idézett 1894. évi XII. t.-cikk némi tekintetben szintén kiterjed, a mennyiben ugyanis a törvényhatóságok által alkotott állattenyésztési szabályrendeletekben a közös használatra szükségelt kosoknak megfelelő számban való beszerzése szintén elrendeltetik.

Az által, hogy ily célra használt kosoknak beszerzését, valamint kedvezményes fizetési feltételek és árengedmény mellett való engedélyezését a földművelésügyi kormány szintén gyakorolja, a juhtenyésztés emeléséhez is hozzájárul.

Tekintélyesebb mértékben támogatja azonban a tenyésztés ezen ágát a fejősjuh-gazdaságra nézve a juhtej-termékek szakszerű előállításának és értékesítésének előmozdításával.

Kosok engedélyezése iránti kérelmek az állattenyésztési kir. felügyelőségek útján, a juhtej értékesítésére vonatkozók ellenben közvetlenül terjesztendők a földművelésügyi ministerhez.

A baromfitenyésztés.

Bár a tenyésztésnek ezen ága, valamint a havasi és tej-gazdaságról szóló következő két rövid szakaszban foglaltak a fennálló törvények- és rendeletekkel semmiféle tekintetben kapcsolatba nem hozhatók, mégis figyelemmel ama körülményre, hogy a helyes közigazgatásnak ideális célja a közjólét megteremtésében, fentartásában és növelésében is keresendő, továbbá miután a közjólét előmozdítására éppen a legszegényebb földművelő nép sorában a baromfitenyésztés, valamint az ezután érintendő havasi és tejjgazdaság igen alkalmasnak bizonyult, minderről e helytt meg kell emlékezni.

A baromfitenyésztés méltatása.

A baromfitenyésztésnek jóformán az ország minden udvarában helye van. Szerepe a közéletmezésben pótolhatatlan és feleslegünk kivitele az utolsó évben egyenértékűvé emelkedett búzakivitelünkkel.

A földművelésügyi kormány az anyag javítása, a termelés szervezése és a kivitel előmozdítása tekintetében fáradozik.

Közönséges baromfiért cserében kioszt nemesítésre alkalmas himnemű baromfit és szervez tojásgyűjtő állomásokot és szövetkezeteket.

A baromfitenyésztésre vonatkozó ügyekben szintén az állattenyésztési kir. felügyelőségek útján kell a földművelésügyi ministerhez fordulni.

A havasi gazdaság.

A havasi gazdaság meghatározása.

Hegységeink ama kimagasló gerinczein és csúcsain elterülő legelők, melyek a fa vegetationalis vonalán felül emelkednek, «havasi legelők»-nek neveztetnek.

A mezőgazdaság és állattenyésztés egymással szoros kapcsolatban álló oly ténykedése, melynek célját ezen legelőterületek fentartása, javítása és lehetőleg legelőnyösebb kihasználása képezi. «havasi gazdaság» elnevezés alatt ismeretes.

Noha az 1894: XII. t.-czikk II. fejezetében rendelkezik a legeltetésről, mégis az itt szóban forgó legelők kihasználása és ápolása külön és a fennebb említett törvényes rendelkezésektől sok tekintetben eltérő szabályozásra szorul.

Addig is, míg e tekintetben egyébként fog gondoskodás történni, a földművelésügyi kormány, figyelemmel ama körülményre, hogy hazánkban közel másfél millió katasztrális hold kiterjedésű havasi legelővel rendelkezünk, az ezen legelőknek megfelelő különleges gazdálkodási rendszer meghonosítását szorgalmazza, ebbeli működését egyelőre az ország északkeleti határszéli vármegyéire kiterjesztvén, hol a «hegyvidéki kirendeltség» czíme alatt ezen különleges gazdasági érdekeket is szolgáljon a m. kir. hegyvidéki kirendeltség.

A tejgazdaság.

A tejgazdaság fontossága

Mezőgazdasági üzemünkbe a legutóbbi időkben bevont ezen új ágazat immár nemcsak a nagy- és középbirtokosnak képezi jövedelmi forrását, hanem a vajtermelés meghonosításával bevonult az 1—2 tehenes kiscgazda udvarába is, hogy a háziszükséglet földzetén felül még fenmaradó tejnek értékesítésével hozzájáruljon a kiscgazda jövedelmének égetően szükségessé vált szaporításához.

Ezen szempontból láttuk szükségesnek e helyen a termelés ezen ágát is felemlítve jelezni, hogy a földművelésügyi ministeriumnak fennebb ismertetett állattenyésztési

osztálya alá rendelve és annak kebelében van szervezve az «országos tejjgazdasági felügyelőség», mely hivatal egyébként és tisztán szakbeli felvilágosítás tekintetében a felekkel közvetlenül is érintkezik.

Feladata kizárólag a tejjgazdaságnak előmozdítása, tejszövetkezetek és egyéb tejjgazdasági vállalatok szervezése, fentartása és ellenőrzése.

Tanácsot és felvilágosítást nyújt minden tejjgazdasági kérdésben, végre előmozdítja a tejjgazdasági termékek értékesítését.

IV. FEJEZET.

A birtokhatár megjelöléséről.

A birtokhatárok megjelöléséről kodifikált magánjogi törvényünk hiányában mezőgazdasági viszonyaink között a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló törvényben intézkedni kellett.

A birtokhatár-
jelzés általános
szabályai.

A törvény 32. §-a kötelezőleg elrendeli, hogy «a földbirtok határai, minden birtokos által látható módon megjelölendők.

Ha a földbirtok határát folyók, csatornák, patakok, rendesen vízzel bíró erek vagy el nem mozdítható természetes jelek képezik, más határjelzés nem szükséges.»

A birtok határainak jelzése tárgyában a törvényhatóságok a törvény életbeléptetésétől számítva egy év alatt szabályrendeletet alkotni tartoznak. (33. §.)

A birtok határainak jelzése tárgyában a törvény szabályrendelet alkotását írja elő, a melyet a törvényhatóságok a törvény életbeléptetésétől számítva egy év alatt megalkotni kötelesek. Törvény hiányában eddig is a legtöbb törvényhatóságnak szabályrendelete van a birtokhatár megjelöléséről, tehát a törvény tulajdonképen újat nem rendel el és a mint eddig volt, jövőre is a törvényhatóságok hatáskörébe utalja a szabályrendeletek alkotását.

A törvényhatóság birtokhatár-jelzési szabályrendelete.

Ebben a szabályrendeletben meg kell állapítani különösen azt:

A birtokhatár-
jelzési szabály-
rendelet különös
kellékei.

1. mik és minő alakú tárgyak lehetnek a határjelek;
2. a birtoktestek melyik határpontjain alkalmazandók ezek;
3. mily határidő alatt állítandók föl, illetve pótlandók a határjelek.

Ha kétséges volna az, hogy:

a határjel melyik szomszédos birtokos által állítandó föl, illetve javítandó ki;

vagy a fölállítás illetve javítás költségei mily arányban legyenek a szomszéd birtokosok által fedezendőek;

Eljárási szabá-
lyok vitás bir-
tokhatárjelzés
körüli.

ha a megjelölendő birtokhatár vitás, végül egyáltalán ha a határjelek kijavítása és megújítása körül vitás kérdés merül föl;

a törvény 34. §-ában körvonalazott eljárásnak van helye.

A törvény 34 §-a a következőleg szól:

«A határjelek felállítása, kijavítása és megújítása körül felmerülő vitás kérdések elintézése a községi előljárásnál kérendő.

Az előljáráóság (városi tanács, Budapesten kerületi előljáráóság) a vitás kérdésnek egyezség útján való elintézését megkísérli s ha az nem sikerül, Budapesten a kerületi előljáráóság elsőfokulag határoz, egyéb helyeken az előljáráóság a feleket az elsőfoku közigazgatási hatósághoz utasítja.

Az elsőfoku közigazgatási hatóság a vitás kérdésre nézve az érdekelteknek, a helyi viszonyokkal ismerős egyéneknek, esetleg szakértőnek meghallgatása és szükség esetében helyszíni szemle megtartása után, az egy évi békés és háborítatlan birtoknak épségben tartása mellett határoz.

Ha a határ vitás, ebben az esetben a határozat ellen közigazgatási uton felebbezésnek helye nincs; de az abban meg nem nyugvó fél 30 napi záros határidő kitűzése mellett birói utra utasítandó.

Ha ez alatt a határidő alatt a kereset be nem adatik, a határjelek a határozat értelmében azonnal felállítandók.

Azon határozat ellen, mely a határjelzések módozataira, vagy közös határjeleknél a költség viselésére vonatkoznak, közigazgatási uton felebbezésnek van helye, mely esetben a másodfoku hatóság végérvényesen határoz».

E §. szelleme az, hogy a határjelek felállítása, kijavítása és megújítása körüli kérdések, sőt ha ezen kérdések tárgyalása alkalmával a határ is vitásnak találtatnék, ez a kérdés is ha csak lehet, a felek kölcsönös egyetértése mellett a közigazgatási hatóság közbejöttével végkép rendeztessék és csak akkor kerüljön a határ vitás volta iránti kérdés birói eldöntés alá, ha a közigazgatási hatóság előtt erre nézve is a békés egyezkedés eredményre nem vezetett.

A törvény jelen szövege szerint a közigazgatási hatóságnak joga van abban a kérdésben is határozni, ha a határ vitás. Ha mind a két fél a határozatban megnyugszik, akkor a dolog úgy tekintetik, mintha az ügy békés uton egyenlítettett volna ki. A közigazgatási hatóságnak azonban, ily esetekben a feleket figyelmeztetni kötelessége, hogy a telek-könyvi állapotot rendezzék, mert ellenkező esetben magánjogi szempontból az egyezés jogerős nem lesz. Másrészt pedig kötelessége a feleket figyelmeztetni arra is, hogy ha a határozatban meg nem nyugszanak, 30 napi záros határidő alatt a jogviszony rendezése végett bíróhoz forduljanak, mert ha ez alatt az idő alatt a kereset egyik fél részéről sem adatik be, a határjel a hozott közigazgatási hatósági határozat értelmében állítandó fel. Az ekként felállított határjel, a mennyiben az által maga a földbirtok-tulajdon határvonala is jeleztetik, magánjogi szempontból különös értékkel nem bír, mert magánjogi tulajdont a közigazgatási határozat akkor se adhat, hogyha a felek 30 napon belül a bíró előtti eljárást meg nem indítják.

A közigazgatási hatóság ezen eljárásának, mindamellett, hogy magánjogilag is érvényesíthető eredményeket ez által elérni nem lehet, mégis meg lesz az a kedvező hatása, hogy a felek a közigazgatási hatóság közbenjötté mellett megtartott helyszíni tárgyalás alkalmával a kölcsönös felvilágosítás és kapacitáció alapján egyezsége lépnek és ez által

egyrészt az egymás közti vizálynak, másrészt a hosszadalmas bírói perlekedésnek eleje fog vétetni.

A határjeleknél felmerülő vitás kérdésekben e törvényszakaszban előírt egyeztető eljárásnak a községi előjáróság által való foganatosítása előtt a járási hatóság nem határozhat (33399/896. sz. f. m. h.).

Vitás határkérdések elbírálására a közigazgatási hatóságok a törvényszakasz alapján csak akkor illetékesek, ha azok a határjelek felállításával illetve elhelyezésével kapcsolatosan merültek fel vagyis elszántások, foglalatok miatt indított panaszok a birtokbiróság elé tartoznak (68867/896. sz. f. m. h.).

A törvény ezen §-ában tárgyalt határozmányok az erdőbirtokra is kiterjednek (63676/898. sz. f. m. körrend.).

Több község, járás vagy vármegye közös határpontjain felmerülő határjelzési kérdéseknél követendő eljárás szabályai.

Több község, járás vagy vármegye közös határpontjain felmerülő határjelzési kérdéseknél követendő eljárást a f. m. 65848/897. sz. körrendelete következőleg szabályozza :

Több község, járás vagy törvényhatóság közös határvonalain, avagy több község, járás vagy törvényhatósági birtokon a birtokhatárjelek felállítása, kijavítása és megújítása körül felmerülő és a mezőgazdaságról és a mezőrendőrségről szóló 1894 : XII. t.-cz. 34. §-a alapján elintézendő vitás kérdések tárgyalásánál követendő eljárásra nézve, a belügyminister ural egyetértőleg, a következőket rendelem :

1. Ha a birtok-határjelzési vitás kérdések több község határvonalán, vagy több községhez tartozó birtokon merülnek föl, az illető községek előljárásgai közösen tartoznak az 1894 : XII. t.-cz. 34. §-a szerint eljárni, a vitás kérdésnek egyezség útján való elintézését megkísérteni s ha az egyezség nem sikerül, az ügyet az első foku hatósághoz utasítani.

2. Azon esetben, ha a birtok több járás (rendezett tanácsu város) határvonalán vagy területén fekszik, az érdekelt járási (rendezett tanácsu városi) hatóságok közül egyet az eljárásra a vármegye alispánja delegál.

3. Ha a birtok több törvényhatósághoz tartozik, vagy határai több törvényhatóságéval közösek, az eljárásra illetékes hatóságot a földmívelésügyi minster delegálja.

A földbirtok határjeleinek a szabályrendelet értelmében leendő felállítására és fentartására a községi előjáróság (városi tanács, Budapesten kerületi előjáróság) ügyel fel, mely a megszabott idő alatt fel nem állított, megrongált vagy megsemmisült határjeleket, ha azok a felszólítás után tizenöt nap alatt elfogadható indok nélkül nem állíttatnak fel, az illető tulajdonos költségére állíttatja fel. (35. §.)

A birtokhatárjelzés felügyelete.

A törvény ezen §-a szerint a határjelek fölállítása, kijavítása és megújítására közvetlenül a községi előjáróság (városi tanács, kerületi előjáró) ügyel föl.

A községi előjáróság (városi tanács, kerületi előjáró) ezen hatáskörében csak azután járhat el, ha a birtok határainak jelzése tárgyában, a törvény 33. §-ában említett törvényhatósági szabályrendelet megalkottatik.

A határjelek évenkénti megvizsgálása.

A községi előjáróság köteles a községi határban levő határjeleket a mezőőri személyzet által, vagy más alkalmas módon évenként a tavaszi hó olvadás után, de legfőlebb május hó 1-ig megvizsgáltatni.

A mennyiben a vizsgálat eredményéhez képest, a törvényhatósági szabályrendeletnek meg nem felelő határjelzések találtatnának, az előjáróság (városi tanács, kerületi előjáró) záros határidő alatt elrendeli a határjelzések szabályszerű fölállítását, pótlását, esetleg javítását.

Az előjáróság (városi tanács, kerületi előjáró) ezen rendeletével kitzűött határidőn belül elfogadható indok nélkül föl nem állított, vagy ki nem javított határjeleket a törvény 35. §-a értelmében tizenöt nap alatt a mulasztó költségére, a községi előjáróság állítja föl, illetve javíttatja ki s a költségeket közigazgatási úton hajtja be.

A községi előjáróság ezen felügyeleti jogát a mezőőr útján gyakorolhatja, a kinek a határjelekre való felügyelet szolgálati kötelessége.

V. FEJEZET.

A mezei közös dülő-utakról.

A mezei közös
dülő-utak rendel-
tetése.

A közutakról és vámokról szóló 1890 : I. t.-cz. meg-
határozza a különböző utakat, de az ugynevezett mezei
dülő-utakról nem rendelkezik.

Szükséges volt tehát e törvényben az utak ezen kate-
góriájáról gondoskodni.

A törvény 36. §-a szerint «A mezei közös dülő-utaknak
rendeltetése az, hogy más utak hiányában, egy község hatá-
rában, az egyes birtokokhoz hozzá lehessen jutni.

A mezei közös
dülő-utak létesí-
tése.

A mennyiben az 1890 : I. t.-cz. 1. §-ában felsorolt utak
ezen igényt nem elégítik ki, a tagosítás alkalmával kell
ilyen utak kihasításáról gondoskodni.

Hol a tagosítás már megtörtént s a mezei dülő-utak
nem akként lettek kijelölve, hogy birtokához mindenki
hozzájuthasson, a még hiányzó útvonalakat a község az
érintett tulajdonosok kérelmére létesíteni tartozik».

A törvény ezen §-ában foglalt és a mezőgazdasági
közlekedés szükségletének biztosítására irányuló rendelkezés
a hatóság közreműködését igényli egyfelől ott, hol a tago-
sítás meg nem történt, s a meglévő állapot szerint a dülő-
utak rendeltetésüknek meg nem felelnek, másfelől ott, a hol
a tagosítás már megtörtént, de az utak nem akként lettek
kijelölve, hogy birtokához mindenki hozzájuthasson.

Az előbbi esetben az elsőfokú hatóságok kötelesek
felügyelettel lenni, hogy a birtokos ebbeli jogos igénye
a kihasítás alkalmával kielégítést nyerjen.

Az utóbbi esetben a községek feladatát képezi arról
gondoskodni, hogy az érintett birtokosok kérelmére és a
szükséges terület átengedése mellett ily utak létesíttessenek.

A mezei közös
dülő-utak
felügyelete és
fentartási
kötelezettsége.

A mezei közös dülő-utak létesítésére, valamint azoknak
és azok tartozékainak jókarban tartására a községi előljá-
róság ügyel fel.

A létesítés és jókarban tartás költségeihez, más meg-
állapodás hiányában mindazok kötelesek haszonaránylag

hozzájárulni, a kiknek érdekében az út létesített vagy fentartatik.

Ha a községi előjáróság a hozzájárulási arányra nézve egyezséget létre nem hozhatna, a hozzájárulási arány felett a hatóság határoz (37. §.).

Ezen törvényszakasz végrehajtása tekintetében a végrehajtási rendelet következőleg intézkedik:

«A mezei közös dülő-utak létesítésére, valamint azoknak és tartozékainak jókarban tartására a községi előjáróság ügyel föl.

Ezen felügyeleti hatásköréből kifolyólag, köteles a községi előjáróság (városi tanács, kerületi előjáró) a tavaszi hóolvadás s minden nagyobb esőzés után a mezei utak állapotát, a mezőöri személyzet által vagy más alkalmas módon megvizsgáltatni s a szükséges javításokra az érdekelteket kötelezni.

A községi előjáróság felügyeleti jogának gyakorlása.

A mezei utak fentartási költségeinek viselése tekintetében a községi előjáróság az érdekelteket egyezség létesítése útján tartozik kötelezettségeik teljesítésére szorítani. A mennyiben az előjáróság ezt egy év alatt nem eszközölhetné, tartozik az eljárásra vonatkozó iratokat megfelelő véleményezés s kidolgozott tervezet kapcsán határozathozatal végett a járási főszolgabíróhoz fölterjeszteni.

A községi előjáróság köteles ellenőrizni azt, hogy a mezei közös dülő-utak és ezeken a hidak az egyesség, illetve a határozat értelmében jókarban tartassanak. Ha az érdekeltség az utakat vagy hidakat elhanyagolná és az utak évszakonkénti rendes gondozását elmulasztaná, a községi előjáróság köteles az érdekelteket utasítani, hogy a szükséges munkálatokat 8 nap alatt foganatosítsák. Ha az érdekeltek kötelezettségüket a kitűzött határidőben nem teljesítik, az előjáróság a szükséges munkálatokat a következő 8 nap alatt az érdekeltek költségére végrehajthatni tartozik. Azt, hogy a közös mezei dülő-utak jókarban vannak-e vagy sem, s hogy az érdekeltség által foganatosított munkák megfelelnek-e a karban tartás követelményeinek vagy sem, a községi előjáróság bírálja és állapítja meg. A községi

előjáróság ezen birálata, illetve eljárása ellen, a mezei út állapotával meg nem elégedő fél a főszolgabíróhoz emelhet panaszt.»

A községi előjáróság ezen felügyeleti jogának gyakorlására a földművelésügyi miniszternek 1896. évi november hó 12-én kiadott 69,909. sz. rendelete irányadó, mely következőleg szól:

Elfoglalt vagy áthelyezett mezei közös dűlő-utak helyreállítása körül követendő eljárás szabályozása.

A mezei közös dűlő-utak köztudomás szerint igen sok esetben az útmenti birtokosok által az idők folytán eszközölt foglalások által meg vannak szakítva, eredeti irányuktól el vannak térítve és sok esetben teljesen el vannak vonva rendeltetésüktől.

A telekkönyvi betétszerkesztő munkálatok során pedig a telekkönyvi állapot kiigazításánál, a telekkönyvi betétek szerkesztésénél a meglevő tényleges állapot vétetik alapul és így, miután a tényleges állapot a jogi állapotnak igen sokszor meg nem felel, a telekkönyvi betétek szerkesztése által esetleg törvénytelen állapot nyer törvényes alakot, úgy hogy az így elfoglalt, vagy megcsontított és nem eredeti irányában és szélességében telekkönyvezett mezei közös dűlő-utak később csak per- vagy kisajátítás útján állíthatók vissza eredeti állapotukba.

A mezei gazdálkodásra felette hátrányosan kiható eme viszonyok lehető megszüntetése érdekében felhívom ennél fogva a közönséget, utasítsa a hatósága alá tartozó összes községek előjáróit és járások főszolgabíróit (városi tanácsot), hogy mindazokban a községekben, a melyekben telekkönyvi betétszerkesztési munkálatok foganatosítatnak, ezeket a munkálatokat megelőzőleg kellő időben, a mennyiben pedig ezek a munkálatok már folyamatban volnának, azonnal állapítsák meg azt, hogy a birtokberendezés, vagy a tagosítás alkalmával hol, mily irányban és mily szélességben lettek a mezei közös dűlő-utak kijelölve, az így minden rendelkezésre álló eszközökkel kinyomozott mezei közös dűlő-utakat a vármegyei szabályrendeletben meghatározott határjelekkel, vagy a mennyiben a határjelzésre vonatkozólag a vármegye közönsége szabályrendeletet még nem alkotott volna, egyéb-

ként megfelelő módon jelöljék meg és a megállapított és megjelölt mezei közös dülő-utakra vonatkozó adatokat bocsássák a telekkönyvi betétszerkesztő bizottság rendelkezésére.

A felmerülő vitás kérdésekben a törvény 102. §-ában megjelölt hatóságok döntenek.

Fölvivom végre a közönséget arra, hogy évenként, mindaddig, míg a törvényhatóság területén a betétszerkesztési munkálatok teljesen befejezve nem lesznek, jelen intézkedésem pontos végrehajtásának ellenőrzéséről gondoskodni sziveskedjék.

A posta a mezei közös dülő-utakon is bármikor szállít, a nélkül, hogy ezért az állam az előállítás vagy jókarban tartás költségeihez hozzájárulni tartoznék. Azok mentén az 1888:XXXI. t. cz. által tárgyalt közhasználatú berendezések vezetékének támszerkezetei is felállíthatók. (38. §.)

A törvény eme kedvezményes intézkedése a 37-ik §. esetében felmerülő hatósági intézkedések alkalmával figyelembe veendő.

A község által közérdekből létesítendő új mezei közös dülő-utak céljaira vagy a létezők kiszélesítésére szükséges területek, ha az érdekelt tulajdonosokkal megegyezés nem jön létre, kisajátítás útján vehetők igénybe.

Új mezei
közös dülő-utak
létesítése egyez-
ség vagy
kisajátítás útján.

A kisajátítási eljárásra, az 1881:XXI. t. cz. intézkedései azon módosítással alkalmazandók, hogy a kisajátítási jogot a földművelésügyi minister adja meg. (39. §.)

Új mezei utak létesítésének helye van: a törvény 37. §-a utolsó kikezdése értelmében ott, a hol egyes birtokosoknak nincs birtokukhoz vezető útja és a fenti szakasz szerint közérdekből kell ilyet létesíteni. A közérdek kriteriumát e helyen csak abban kereshetjük, hogy az új utak kihasítása vagy a meglévők szélesítése egy nagyobb érdekesoport czélszerű gazdasági üzemvitele érdekében föltétlenül szükséges-e vagy nem. Ehhez képest indítja meg a községi eljáróság az *egyezségi*, vagy ha ez nem vezet célhoz, a *kisajátítási* eljárást.

A törvény 37. §-a azt mondja, hogy a hol a tagosítás után sincs a birtokosnak birtokához vezető útja, a még hiányzó útvonalakat a község az érdekelt tulajdonosok kérelmére létesíteni tartozik. Az ily utaknak azonban nemcsak létesítési költségei terhelik a községet; mert hiszen idegen földterületek is lesznek megszerzendők, hogy az utak létesíthetők legyenek, a mi természetesen ugyancsak a község feladata. A szükséges terület megszerzése iránt az egyezségeen kívül csak akkor lehet más módot, t. i. a kisajátítási eljárást igénybe venni, ha a szükséges út létesítése a közérdek körébe esik.

A *kisajátítást* a községnek, nem pedig az érdekeltnek kell kérni. Az idevonatkozó eljárást a földművelésügyi minster 1897. évi 61,463. sz. rendelete így szabályozza :

Mezei közös dűlő-
utak létesítéséhez
szükséges területek
megszerzése
kérdésében hozott
határozatok
felülbíráására
illetékes hatóságok.

Kérdés merülvén fel az iránt, hogy a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894. évi XII. t. cz. 36. és 39. §-ai alapján létesítendő mezei közös dűlő-utakon szükséges területek megszerzése körül mely eljárás követtetett s az első fokon a község képviselőtestülete által hozott határozatokat mely hatóságok illetékesek felülbírálni? Ezen kérdések szabályozása tárgyában következőket rendelem :

1. Az 1894. évi XII. t. cz. 36. és 39. §-aiban említett mezei közös dűlő-utakhoz szükséges területek megszerzése egyezségi úton kísérleendő meg. Az egyezségi eljárás a községi előljárásság vagy annak kiküldöttei által foganatosítandó s arról jegyzőkönyv veendő fel.

2. Az út létesítése s a terület megszerzése céljából előkészített egyezség elfogadása, vagy annak mellőzésével a szükséges terület kisajátítása iránt a beterjesztett jegyzőkönyv alapján a képviselőtestület határoz.

A kisajátítás szükségét kimondó határozatban elrendelendők a kisajátítási engedély iránt való felterjesztéshez szükséges intézkedések.

3. A községi képviselőtestületnek ezen határozatai az 1886. évi XXII. t. cz. 24. §-a értelmében a törvényhatóság által jóváhagyandó ugyanezen törvény 25. §-a, illetve 62. §-a

értelmében a közigazgatási bizottsághoz, onnan pedig a földművelésügyi ministerhez felebbezhetők.

4. A kisajátításra való engedély csak a szóban levő határozatok jogerőre emelkedése után kérhető az illető község képviselőtestülete által.

A kisajátítási jog megszerzése.

A községi előljárásság a kisajátításra mindenek előtt a jogot tartozik megszerezni. Az ennek megadása iránti kérvény a földművelésügyi ministerhez terjesztendő föl a fölöttek hatóságok útján.

A kérvényben részletesen föl kell sorolni a kisajátítás indokait, és igazolni kell a kisajátítást szükségelő mezőgazdasági közérdeket, a kérvényhez mellékelni kell a kisajátítandó területterképét, annak térmértékét és a tulajdonosok nevét.

A kisajátítás iránti kérvény felszerelése.

A jog megnyerése után az előmunkálatokra kell az engedélyt kérni, még pedig a vármegye alispánjától (1881. évi XLI. t. cz. 7. §.). Az előmunkálatokkal az út iránya és szélessége jelöltetik meg.

Azután készítendő el a kisajátítási terv azon módon, a mint az 1881 : XLI. t. cz. 31. §-ában van részletesen körülírva.

Ha a kisajátítási terv ellen felszólamlás nem volt vagy a vonatkozó határozat jogerőre emelkedett, a törvény 40. §-a szerint «Az új mezei közös dülő-utak kihalásánál vagy a létezőknek szélesbítésénél vagy áthelyezésénél felmerülő kártalanítási kérdésekben határozni, az 1881 : XLI. t. cz. a kártalanításra nézve megállapított eljárás megfelelő alkalmazásával, a birtokbiróság illetékes», tehát a község a kártalanítás eldöntése végett egyenesen a bírósághoz fordul.

A törvény 41. §-a szerint «Minden községben meghatározandók azok az utak (marhacsapások), a melyeken szarvasmarhák, lovak, juhok, sertések stb. szabadon hajthatók».

Marhahajtó utak kijelölése.

Kötelessége tehát a községek előljárásságainak, hogy évenként a levegőre való kihajtás előtt és a 23-ik §-ban előirt összeírás alkalmával — a mennyiben a községnek

erre vonatkozó szabályrendelete nem intézkednék. — a marhahajtó utakat, csapásokat szabatosan megállapítsák s erről az állat-tulajdonosokat s az állatörzéssel megbízottakat, valamint a mező-őröket kellően értesítsék.

Engedély nélkül
vert mezei utak
tilalmazása.

A birtokos engedélye nélkül vert mezei, szekér- vagy gyalogutak tilalmát az illető birtokos kérelmére az elsőfokú hatóság a község területén és a szomszédos községekben kihirdettetni tartozik. (42. §.)

A tilalom megszegése a törvény 94. §-a *h*), 95. §. *f*) és *n*) pontjai értelmében büntetés alá esik.

Felmerülő esetekben, a birtokos indokolt kérelmére a kihirdetést az elsőfokú hatóság kellően foganatosíttatja s ennek megtörténte felől a birtokost 8 nap alatt írásban értesíti.

Önként értetik, hogy a kérelem alaposága előzetes tárgyalás alapján bírálandó meg.

Megjegyezzük még e fejezetnél, hogy a közbirtokoságnak mint jogi személynek a közforgalomban álló mezei közös dülőutak használata fölött határozni, hatásköre nincs (59951/896. sz. f. m. h.).

A mezei közös dülőutak közterületeket képeznek, a melyek tehát el nem birtokolhatók, ezek használatától senkit eltiltani nem lehet, hanem csak arra lehet kötelezni az utat használókat, hogy a fentartás költségeihez hozzájáruljanak (76492/897. sz. f. m. h.).

Mezei közös dülőutak áthelyezése kérdésében az 1894 : XII. t.-cz. 102. §-ában megjelölt hatóságok határoznak.

Az 1894. évi XII. t.-cz.-nek a mezei közös dülőutakra vonatkozó határozmányai a magántulajdont képező utakra ki nem terjednek.

VI. FEJEZET.

Fatenyésztés, gyümölcsstermelés.

A fatenyésztés és gyümölcsstermelés fontossága.

A fatenyésztés
fontossága.

A fatenyésztés, különösen pedig a gyümölcsfa tenyésztése igen fontos úgy közgazdasági, mint közegészségügyi szempontból is; ezenkívül a befásítás egyike a művelődés legmegbízhatóbb fokmérőinek. Ugy az ipari feldolgozásra alkalmas, mint a tüzelésre való fa árának fokozatos emelkedése nagyon is indokoltta teszi, hogy a községek, valamint egyesek birtokában levő minden oly tér befásíttassék, a mely más termelési ág céljára nem használható; főleg áll ez a községek határaiban előforduló legelők, kopár hegyoldalak, vízmosságok, patak- és folyópartokra nézve, a melyek megfelelő fanemekkel való beültetés által hasznot hajtó területekké válhatnak.

Fontos továbbá a fásítás az égalj javítása, a levegő tisztítása céljából is, valamint a községekben tűzrendészeti szempontból is.

Különös jelentőséggel bír a gyümölcsstermelő fák és cserjék tenyésztése gyümölcsstermelés céljából; mert a gyümölcs a nép részére a legegészségesebb póttáplálékot képezi, ezenkívül pedig az egyenlő fajtájú gyümölcs nagyban termelése igen fontos jövedelemnek válhatik forrásává, főleg a hegyes-völgyes vidékeken, a homokterületeken, — tehát ott, hol a búza- és tengeri-termelés lehetősége úgyszólván ki van zárva.

Igy pl. ismeretes, hogy az alföldi futóhomokon Kecskemét, Nagykőrös egy millió koronát meghaladó értékű kajszinbarackot, meggyet és szőlőt termel és szállít el vasuton külföldre; Máramaros megyéből bőtermő évben (pl. 1895-ben) 600—740 vasúti koci alma vitetik ki Németországba mintegy 600—900 ezer korona értékben. Kis-Szeben sárosmegyei városka kajszinbarackból 18—24 ezer korona bevételt csinál

és cseresznyéből Göncz nagyközség 16—18 ezer koronát, Nagyvárad 40—50 ezer, Eger város pedig 80—120 ezer koronát vesz be évenként.

Jelentékeny kivitelünk van kocsin Pozsony, Sopron és Vas vármegyéből a szomszédos Alsó-Ausztria és stájer tartományokba, továbbá a Kárpátok mentén levő vármegyéből Galicziába.

Gyümölcskiviteli
adatok.

Gyümölcskivitelünket a külföldre a statisztikai adatok az utóbbi években a következőkben mutatják ki:

a) Friss gyümölcsben (szőlőt bele nem értve):

1891. évben	130,294 q	2.989,256 korona értékben.
1898. " "	169,296 " "	4.647,400 " "

b) Aszalt gyümölcsben :

1891. évben	190,997 q	11.583,674 korona értékben.
1898. " "	199,904 " "	5.347,920 " "

c) Dinnye, eper és kerti terményekben :

1898. évben	118,059 q	1.890,077 korona értékben.
-------------	-----------	----------------------------

Az 1899. évben gyümölcs és összes kerti termények kivitele 295,532 q lett 36.128,000 korona értékben.

Az országban magában értékesített gyümölcs és egyéb kerti termények értéke a kertileg művelt terület és gyümölcsösök után megközelítő számítás szerint 34—35 millió koronára becsülhető.

Láthatjuk tehát ezen adatokból, miszerint a gyümölcs-termelés és kerti termelés főleg a kisgazdák és földművesekre nézve mily nagy közgazdasági horderővel bír.

Községi faiskolák.

Községi
faiskolák terü-
lete.

A fatenyésztés és gyümölcsstermelés előmozdításának alapja az 1894. évi XII. t.-cikk VI. fejezetében van letéve, mely elrendeli, hogy minden község, a határ kiterjedéséhez, valamint a befásítandó utak és területekhez mért; de leg-

alább is $\frac{1}{4}$ kat. holdnyi nagyságú, kellően berendezett faiskolát köteles fentartani.

A hol ily faiskola eddig is megvolt, ott az ezután is fentartható, feltéve, hogy ily célra alkalmas és a kellő nagyságú. A hol eddig nem volt faiskola, ott köteles a község egy év leforgása alatt oly alkalmas és legalább 400 □öl területet szerezni, mely faiskolai üzemre alkalmas.

Oly kisebb és szegényebb községek, melyeknek a 400 □ölnél kisebb területű faiskolájuk van, s a melyeknek a befásítási területe aránylag nem nagy, a hol továbbá a nagyobbítás nem lehetséges, kérhetik a törvényhatóságtól, hogy az eddigi területet használhassák továbbra is nagyobbítás nélkül.

Kisebb és szegényebb községek — ha különben gyümölcsstermelésre alkalmasak — nem menthetők fel faiskola tartása alól, hanem az megengedhető, hogy több egymáshoz közelebb fekvő község közös erővel tartson fenn faiskolát. (43. §.)

Községi faiskolák csoportosítása.

Oly községekben, hol több felekezeti iskola van és mindegyiknek van egy-egy faiskolája, ott a község külön köteles községi faiskolát felállítani, vagy valamely felekezetét bérbe venni és községi jellegű faiskolaként fentartani. Ha valamely községben csak egy felekezet van, s ennek a kertet annak idején a község adományozta a faiskola fentartási célra, ez esetben ez községi faiskolául tekintendő.

A faiskola fentartásának kötelezettsége alól csakis oly községek menthetők fel törvényhatóságaik által, a melyeknek égalji avagy talajviszonyai a gyümölcsstermelésre és egyáltalában a fatenyésztésre nem alkalmasak.

Mely község menthető fel faiskola-tartás alól?

Tekintettel arra, hogy a községi faiskola másodsorban arra is szolgál, hogy a tanköteles gyermekek abban a fatenyésztésből gyakorlati oktatást nyerjenek (45. §.), czélszerű, ha a faiskola az iskolához minél közelebb van.

Ugyancsak a községi faiskolában oktathatók a gyakorlati fatenyésztésben az újabban felállított és még ezentúl felállítandó gazdasági ismétlő iskolák tanulói is.

Szakoktatás a faiskolában.

Tekintettel mégis a törvény intentiójára, miután a községi faiskola első sorban a fa- és gyümölcsstenyésztés előmozdítására van hivatva s a népiskolai szaktanítás csakis másodsorban képezi feladatát: a községi faiskola úgy az állami népiskoláknak, valamint a gazdasági ismétlő iskoláknak csak úgy engedhető át gyakorlati taneszközü, hogy ez által a faiskola tulajdonképeni és a törvény által előirt első és főcélja ne kockáztassék. E szerint az átvevő iskola a vármegyei hatóság által jóváhagyott faiskolai üzemtervet tartozik szigorúan betartani és a nevelt fákat, oltványokat köteles a községnek a törvény által előirt befásításokra évenként átszolgáltatni.

Hogy azután állami iskoláknál a kert berendezési, kerítési és fentartási költségeit — ha külön szerződésben ki nem köttetett — a község viseli, az csak természetes, miután a termelt fák is őt illetik meg.

A mennyiben továbbá a gazdasági ismétlő iskola a kertészet egyéb ágait is — pl. zöldségtermelést is gyakorlatilag kívánja bemutatni, ezen célra a faiskolának csakis az üzemben pihenő u. n. «közben mívelet alatt álló» táblákat szabad alkalmazni.

Ha valamely község az előirtnál nagyobb terjedelmű területet ad faiskolai célra, azon esetben megengedhető, miszerint a faiskola egy része — kihagyva a faiskolai üzemtervből, — csakis a gazd. ismétlő iskola céljaira legyen berendezhető.

Faiskola iskola-
kertté nem
engedhető át.

Szóval a községi faiskola nem engedhető át u. n. iskola-kertté, sem át nem adható állami iskolának oly célból, hogy a község a faiskola fentartási gondjától és költségeitől megszabaduljon. (22,307/901. sz. f. m. r.)

Faiskola költség-
vetése.

Nagyobb, vagyonosabb községnél a legjobb, ha külön faiskolát tart és külön ad területet az iskolakert részére is.

A községi faiskola berendezése, fentartása, a terület nagysága szerint, több-kevesebb évi kiadással jár. A hol még eddig faiskola sem volt, ott a még alkalmas terület megszerzése is a költséget fogja terhelni. A rendes évi fentartási költségek évenként a község költségvetésében irányozandók elő.

A terület szerzése hitelmivelet útján, vagy területcsere útján is megszerezhető; de lehet 10—15 évre területet ily célra bérelni is, mely esetben az évi bérösszeg évenként a költségvetésben veendő előirányzatba.

A faiskola főbb berendezési kiadásaihoz tartoznak a bekerítés és a kúttal, esetleg egy kis épület-, vagy fabódéval való felszerelés, mely csak az első évben terheli meg a község költségvetését.

A kerítésnek 160 cm. magasnak és oly sűrűnek kell lennie, hogy azon a nyúl át ne mehessen; holmi eleven sövénynyel és árokkal való körülvétel tehát kerítésnek nem tekinthető.

A rendes évi folyó kiadások: a kezelő tiszteletdíja, a mely díj a faiskola területe szerint 20—100 koronában állapítható meg; azután kat. holdankint szükség van 200 korona fentartási költségre, a melyből rendszeren ki szokott kerülni a munkáltatás, az oltásához szükséges anyagok és kisebb anyagok beszerzése is. Az első évben külön kell az eszközök beszerzésére még 40—80 koronát előirányozni.

Oly faiskoláknál, hol a kezelő szorgalma és ügyessége folytán a község faszükségletén felül még eladásra is kerül a fákból, meg van engedve a kezelőnek az általa eredményezett faiskolai jövedelemből is osztalékot, jutalomdíjat megszavazni.

A faiskola kezelésével a tanító bizható meg. A hol több tanító van egy községben, ott a fatenyésztéshez legjobban értőre kell bízni a kezelést. A mennyiben gyümölcsenyésztési tanfolyamot végzett tanító is akad — a kezelés okvetlenül erre bízandó.

A tanító ingyen nem köteles kezelni a faiskolát. (44. §.)

Nagyobb községek, hol a faiskolaterület 6 holdat vagy ennél többet is tesz, szakértő — tehát legalább is kertmunkás iskolát végzett — kertészt köteles a község tartani. Törvényhatósági joggal bíró városoknak pedig ajánlható szakintézetet végzett kertészt alkalmazni.

A faiskola kezelője — legyen az akár tanító, akár községi kertész — köteles a faiskolát a jóváhagyott üzem-

Ki kezelje a faiskolát?

Faiskola-kezelő teendői.

terv és az illetékes hatóságoktól nyert utasítás és a megyei jóváhagyott szabályrendelet értelmében kezelni, jókarban tartani s a faiskolai számadásokat vezetni. Köteles továbbá tanítani a népiskolai és ismétlő iskolai tanulókat is, és pedig a vallás- és közoktatásügyi minister által a földmivelésügyi ministerrel egyetértőleg kiadott 1894. évi 48,000 sz. rendelet értelmében. (45. §.)

Ha valamely községben több felekezeti iskola van és azoknak nincsen kellő iskolakertjük, ezen esetben bizonyos — a községi előljáráóság által megállapított — sorrendben minden iskola tanulói külön nyernek a községi faiskolában a kezelőtől gyakorlati oktatást, hova őket tanítójuk köteles vezetni.

A faiskolakezelő néptanítók ezen hatáskörükben elkövetett mulasztásaikért a néptanítókra vonatkozó fegyelmi szabályok értelmében felelősek. Oly faiskolakezelők, kik nem tanítók, fegyelmi tekintetben a községi alkalmazottakra vonatkozó szabályok alá esnek.

Hogy a községi faiskola feladatának megfelelhessen, a legszükségesebb, hogy az bizonyos — a község céljának legmegfelelőbb — üzemterv szerint kezeltesék.

Az ily üzemtervet a községi előljáráóság meghallgatásával az illetékes törvényhatóság szabályrendelettel állapítja meg, illetőleg ő hagyja jóvá. (46. §.)

Az üzemterv két okból szükséges és pedig először annak meghatározása céljából, hogy mily megfelelő gyümölcsfajok és egyéb fanemek legyenek abban szaporítva; másodsorban pedig azért, hogy a folytonosan faiskolai célra használt területnek részletenkint és legalább két évig tartó pihenő (ugar, közbenművelet) trágyázással engedtesék.

Hogy ugyanis a legtöbb faiskolában nem nő kielégítő módon a fa, annak oka éppen leginkább abban rejlik, hogy alig ürül ki egyik tábla, már abba ismét gyümölcs- vagy epercsemétét ültetnek, minek következtében a fa-tápanyagokban kimerült talaj erőteljes tenyészet fejlesztésére képtelen lesz.

A mi a faiskolában szaporítandó fanemeket illeti, első sorban a gyümölcstermő fák szaporítására és nevelésére fordítandó a főszűly.

Különösen oly gyümölcsnemek és fajták lesznek szaporítandók a faiskolában, a melyek a község égalji és talajviszonyai között a helyi tapasztalatok szerint legjobban díszlenek. Meleg szőlőégalj és mészből gazdag talajnál pl. a csontmagú gyümölcsfajokra kell a súlyt fektetni; viszont hűvösebb, harmatosabb égalj és mély kötöttebb talajban ismét az almafélék, valamint a szilvára helyezendő a fősúly.

A földmivelési miniszter egyébként összeállította minden egyes vármegye területére azon gyümölcsfajták jegyzékét, a melyek ott a nagyban termelést megérdemlik. Egyáltalában minél kevesebb fajtát kell szaporítani, hogy így a községben nagyobb mennyiségű egyenlő fajtájú gyümölcsstermelés állhasson elő, a melynek azután könnyebb a jó értékesítése.

Ott, ahol az égalji viszonyok az eperfa tenyésztésére, valamint selyemhernyó nevelésére kedvezők, a faiskola egy része epercsemeték nevelésére fordítandó. Mindazonáltal eperfa nevelésre a faiskola területének felénél nagyobb rész nem fordítható; mert a gyümölcs, valamint a gazdasági fák szaporítása első sorban a célja a községi faiskolának, s ezek szaporítására a faiskolai területnek legalább fele biztosítandó.

A faiskola kétharmadának eperfával való elfoglalása *egyelőre* — tehát első beültetés és nevelési időtartamra — csakis oly megyék területén engedhető meg, hol igen kevés az eperfa és hol a selyemtenyésztésnek nagy jövője ígérkezik.

Hol a kosárfonás mint házi ipar meghonosítható, ott a községi faiskolákban a nemesebb és kosárfonásra alkalmas fűzfajok tenyésztésére is gond fordítandó (46. §.).

Községi fűztelep
létesítése.

Legcélyszerűbb, ha e célra a faiskola legmélyebb, nedvesebb része jelöltetik ki. Megjegyzendő azonban, hogy a községi faiskolai fűztelep inkább a szaporításra szolgáló dugványok nevelésére és kiadására szolgálhat és a különben is kis területű faiskola egy része távolról sem szolgáltathat elegendő anyagot a kosárfonásnak, mint házi iparnak táplálására; mi okból sokkal célyszerűbb, ha a község valamely patak vagy folyó partján

külön rendez be nemes füztelepet, mely esetben még a földmívelésügyi miniszterium által anyagilag is fogna támogatni.

Ha tisztában van a község, hogy mily gyümölcsfákat és mily gazdasági fákat kell faiskolájában szaporítania, akkor a faiskola üzemterve már elkészíthető.

E célra a földmívelésügyi miniszterium által kiadott «Fatenyésztés» könyv 7. fejezetében részletes minták találhatóak, a melyek szerint bármely község elkészítheti a viszonyainak legmegfelelőbb üzemtervet. A «Fatenyésztés» különben 1 koronáért ifj. Nagel Ottó könyvkereskedőtől (Budapest, Muzeum-körút 1. sz.) rendelhető meg. Faiskolakezelő tanítók ingyen is megkaphatják, ha aziránt egyszerű levélben Molnár István orsz. gyümölcsészeti és fatenyésztési miniszteri biztoshoz (Budapest, földmívelésügyi miniszterium) fordulnak.

Az üzemterv mindenesetre úgy állapítandó meg, hogy minden tábla, ha abból a felnevelt fák már kiszedettek, legalább két évig pihenjen s azokban ez idő alatt trágyázás mellett talajkímélő kapás növények, vagy vetett hüvelyes vetemények termeltessenek.

A községi faiskolák üzemterve a vármegyei törvényhatóság által készített és a földmívelésügyi miniszter által jóváhagyott faiskolai és befásítási szabályrendelet értelmében készítenő el és a törvényhatóságnak is bemutatandó jóváhagyás végett.

Ha valamely községben a faiskola a megyei szabályrendeletben előirt határidő alatt megfelelően be nem rendeztetik, akkor a törvényhatóság tartozik a kötelességmulasztó községi előljárásság költségére a faiskolát rendbe hozatni. (48. §.)

Községi faiskolák felügyelete.

A járási faiskolafelügyelőről.

A községi faiskolák felügyeletét s a kezelés ellenőrzését a járási faiskolafelügyelők teljesítik. Ezeket a fatenyésztéshez értő szakképzett egyének, s első sorban a gyümölcsfatenyésztési tanfolyamot végzett tanítók közül járá-

sonkint az illetékes főszolgabíró és tanfelügyelő meghallgatása után a vármegye alispánja nevezi ki. Ugyancsak a vármegye alispánjának hatáskörébe tartozik a faiskolafelügyelőket ezen állásuk alól, hivatali mulasztások, szolgálatra alkalmatlanság vagy lemondás esetén fölmenteni.

A járási faiskolafelügyelők állásukról, betegség esetét kivéve csak január és július hónapokban mondhatnak le.

A járási faiskola felügyelők kötelessége a felügyeletük alá tartozó községek faiskoláit évenként kétszer, még pedig tavasszal és augusztus hóban a járási főszolgabírónak bemutatandó és általa jóváhagyandó utíterv szerint meglátogatni, azok üzemtervszerű és célirányos kezelését ellenőrizni, s az e tekintetben szükséges szakútmutatásokat megadni; a községek faiskoláinak meg szemlélésekor az azokból teljesített közúti fásításokat megvizsgálni, s az e tekintetben szükséges útmutatásokat megadni; a talált hiányok orvoslása iránt intézkedni, szükség esetén a járási főszolgabírónak jelentést tenni.

A járási faiskola-
felügyelők teen-
dői

Azon törvényhatóságokban, a melyekben selyemtenyésztés üzetik — tartozik a felügyelő a községi faiskolákban a szederfa tenyésztésre vonatkozó utasításokat az országos selyemtenyésztési felügyelőség utasításai szerint tavaszi látogatáskor megadni, az őszi látogatáskor pedig azok foganatosítását ellenőrizni; a látogatások befejeztével a faiskolákban a szederfatenyésztés, továbbá a szederfaültetvények állapotáról az országos selyemtenyésztési felügyelőségnek jelentést tenni.

Kötelessége továbbá a felügyelőknek szakkérdésekben a faiskolákra és ültetvényekre felügyelő hatóságoknak véleményes jelentéseket adni.

A járási faiskolafelügyelők a fentebb körülírt kötelességeik teljesítésében elkövetett mulasztásaikért a vármegye alispánja által felebezés kizárásával esetről-esetre 10 koronáig terjedhető rendbírósággal büntethetők.

A járási faiskolafelügyelők az illető községek terhére, minden látogatás után meghatározott napidíjat és természetben fuvart kapnak. Ez ügyben részletesen minden törvényhatóság, szabályrendelettel külön intézkedik.

A községi faiskolákból nyert fák hováfordítása iránt a törvény 47. §-a intézkedik.

E szerint mindenekelőtt a község határában levő vízmosásos helyek, kopár helyek, vizenyős és futóhomokos területek lesznek a községi faiskolából kikerült fákkal befásítandók. Nagyon természetes, hogy azon esetben, ha ezen helyek fekvése és talaja gyümölcsfák tenyésztésére nem alkalmas, azon esetben ide ákác, eper, juhar vagy egyéb gazdasági fa lesz ültetendő.

Másodsorban a községi terek, utcák és utak lesznek az ily fákkal beültetendők — szintén a talajviszonyoknak megfelelő fákkal. Selyemtenyésztésre alkalmas községben legezlszerűbb ezen utcák, terek beültetése eperfákkal.

Ha a most említett célokra a községnek már fák nem kellenek, — a midőn tehát ily szükséglete fedeztetett — azon esetben az előjáróság a fákat a községi lakosoknak mérsékelt árban eladhatja. Ezen esetben is azon lakosok részesítendők előnyben, kik a fákat utak mellé, vagy vízmosások, kopárok befásítására kívánják felhasználni.

Czélszerű a fákat tavasszal vasárnap délelőtt elárverezni a községi lakosok között, hogy a fák lehetőleg a községben maradjanak.

Csak ha mindezen helyi igények ki lettek elégítve, akkor szabad a fennmaradt fákat a községen kívül álló idegeneknek pénzért eladni.

Nem helyes és tilos tehát sok községi faiskolakezelő azon eljárása, mely szerint a faiskolát kereskedelmi faiskolául tekinti és a törvény által előirt helyi szükségletet figyelembe sem véve, a fákat idegen helyre adja el.

Minden, a községi faiskolában termelt és abból eladott facsemete vagy egyéb termény ára a faiskola bevételét képezi és csakis a faiskola fentartására fordítható. (47. §.)

Az utak befásítására nézve minden törvényhatóság ugyancsak szabályrendeletében intézkedik. E célból külön befásítási tervet készít, amelyben az egyes községeken átmenő állami és törvényhatósági utak befásítására nézve

is intézkedés történik. A községi faiskola köteles adni a fákat, a saját területén átvonuló útrészletekre, — az állami utakat kivéve, a melyek befásítását a törvényhatóságok anyagi terheinek könnyítése végett a kereskedelmi miniszterium eszközli s a melyeken a fák gondozását is közegei végzik.

Némely törvényhatóság külön gondoskodik a törvényhatósági utakra szükséges fák beszerzéséről is, s evégből megyei faiskolákat tart fenn.

Hogy mely utak, minő határidő alatt fásíttassanak be, s a fák hová, s egymástól mily távolságban ültetessenek ki, azt az illetékes törvényhatóságok állapítják meg.

Azon törvényhatóságok területén, a melyekben a selyemtenyésztés üzetik, a közutaknak, a községek belterületén átvonuló, valamint a községek belterületére eső részletei, ez utóbbiak a községen kívül is, legalább öt kilométer hosszúságban eperfákkal ültetendők be. A közutak többi részletei minden községben oly fákkal ültetendők be, a melyek az illető község faiskolájában szaporíttatnak és neveltetnek; megjegyzendő mégis, miszerint a kajszinbaraczk és őszibaraczkfa utak beültetésére teljesen alkalmatlan.

A községi utak fásítását és a fák gondozását a község teljesíti és költségeit is ő viseli és pedig az 1890. I. t.-cziknek az útfenntartásra vonatkozó határozmányai szerint és az azok alapján megállapított arányban. A törvényhatósági utak befásításai, valamint ezen fásítások fentartási és gondozási költségei — a mennyiben ezek másként nem lettek biztosítva — a törvényhatósági útalap által viselendők, és az ültetés az útfenntartó személyzet által végzendő.

Olyan utak befásítása, illetve olyan utak fainak gondozása és pótlása, a melyek akár magánosok által egyedül, akár magánosok és községek által közösen, akár a vasut és községek által közösen ültetettek — ugyancsak az illetők által egyedül avagy közös erővel és költséggel eszközöndő. Ezen utak az 1890 : I. t.-cz. 1. §-ának 3., 4., 5. és 6. pontjai alatt vannak részletesen felsorolva.

A fák ültetését illetőleg megjegyzendő, hogy azok ott, hol közút mentén mindkét árkon túl fekvő földszalagok az

Ki viseli a befásítás költségeit ?

Hová ültetendők a fák ?

úthoz tartoznak, ezen földszalagokra; — ott, hol ezen eset nem forog fenn és a forgalom jelentékeny, az árok belső lejtőjére; — ott pedig, hol az út szélessége és a kisebb forgalom azt megengedi: az út padkájára ültetendők, mely utóbbi esetben az út szélétől mintegy 0.3 méterre helyezendők el.

A fasorok nem egymással ellentétben, hanem hármaskötésben ültetendők.

A fák koronájáig a törzs magassága a gyümölcsfáknál legalább 2 méter, egyéb gazdasági fáknál 2.2 méter legyen.

A fák ültetési távolsága.

Hogy a fák koronái kellően kifejlődhessenek, azoknak kellő ültetési távolság hagyandó meg, és pedig az alma-, körte- és cseresznyefák egymástól 15—20 méter távolságra, a dió és gesztenye 20 m. távolságra; a szeder-, szilva- és meggyfák 8—10 méter távolságra, az erdei és gazdasági fák 15 méter távolságra ültetendők. A fák minden közút mentén oly karban tartandók, hogy az út mentén fennálló távirat- és távbeszélő-készülékeket ne érintsék.

Minden a befásításra vonatkozó részletes rendelkezés a törvényhatóságok által készített és a földművelésügyi minister által jóváhagyott szabályrendeletben foglaltatik.

A faiskolák és fásításokban kárt okozó cselekmények az 1894. XII. t.-cz. 93., 94., 95. §§-ainak büntető határozmányai alá esnek.

A faiskolák és gyümölcsstermelés támogatására { szolgáló kormányintézkedések.

semeték és oltóvesszők díjtalan adományozása a községi faiskolák részére.

Hogy a községi faiskolák mielőbb üzembe legyenek helyezhetők, a földművelésügyi minister hajlandó a községeket ez irányban az által támogatni, hogy az első betelepítéshez szükséges vad- és magcsemetéket, valamint később a nemes oltóvesszőket a községeknek ingyen adományozza az állami faiskolákban rendelkezésre álló készlethez képest; de csak oly községi faiskolák részére, a melyek megfelelő talajjal és fekvéssel, továbbá kellő kerítéssel, kúttal és felszereléssel vannak ellátva; végül a melyek kezelője a kellő szakismerettel bír és a hol a faiskola megmunkáltatása akadályba nem ütközik.

Ezen feltételek létezése a tanfelügyelő, a fatenyésztési vándortanító, vagy a járási faiskolafelügyelő, vagy a törvényhatóság hivatalos bizonyítványával igazolandó.

A községi faiskolák számára igényelt ingyenes adományokért a kellően felszerelt folyamodványok 1 koronás bélyeggel ellátva a földművelésügyi m. kir. ministerhez minden évben december 31-éig nyújtandók be; a később érkezett folyamodványok nem fognak figyelembe vétetni.

A folyamodványban az elősoroltakon kívül még megjelölendő:

- a) a folyamodó község neve;
- b) az utolsó vasuti vagy hajóállomás és az utolsó posta;
- c) a kívánt magcsemeték neve és azok mennyisége;
- d) a faiskola nagysága, beosztási tervezete és a jövő év tavaszán beültetni szándékolt terület nagysága.

Községi faiskolák, egyesületek, lelkészek és földművesek részére az egyes telepeken készletben levő nemes oltóvessző darabonként egy filléres szedési díj mellett küldetik meg az egyes megrendelőknek. Az eziránti bélyegmentes megkeresések (levelek) mindenkor február 15-éig egyszerű levélben az orsz. gyüm. ministeri biztoshoz intézendők.

Az ingyenesen adományozott csemeték szállítási és csomagolási költségét azok tartoznak viselni, kik az adományt kapják és ezen költségek utánvétellel szedetnek be. Oly kérelmezők, kiknél a kiváltásnál vonakodás, vagy késedelem tapasztaltatik, — a jövőben minden állami kedvezménytől elesnek.

Tüzzvész, vagy más elemi csapás által szenvedett községek szegényebb lakóinak külön a földművelésügyi ministerhez intézett kérelemre már nemesített gyümölcsfák is adományoztatnak, mely esetben a kérvény a járási főszolgabíró által igazolandó és terjesztendő fel. Lelkészek, tanítók, községi jegyzők, kisgazdák oltott gyümölcsfákat kedvezményes árban is kérhetnek. E kérvények szintén hatóságilag igazolandók és terjesztendőek fel a ministerhez.

A gyümölcsértékesítés előmozdítására a földművelésügyi minister következő intézményei szolgálhatnak:

Gyümölcsoltványokat ingyenes és kedvezményes árban kik kaphatnak?

Aszalókemenczék
adományozása.

Oly szegényebb községek, melyekben igen sok a szilvafa s nagy a termés, kérhetnek használatra szeszfőző vándorüstöt és kérhetnek adományul szilva-aszaló kemenczét. Ez utóbbihoz a szükséges épület 400—500 korona költségbe kerül s ezt a községnek kell elvállalnia. A község köteles továbbá a kemencze jó állapotban tartásáról is gondoskodni, a mely célra az aszaló felektől mérsékelt és métermázsánként a 10 fillért meg nem haladó díjat szedhet be. Az aszaló használata az elüljáróság által a jelentkezők sorrendje szerint méltányosan és igazságosan állapítandó meg.

Bérbeadni a községi aszalót tilos.

Almaborkészítő
gépek és pálinka-
főzőüstök kiosz-
tása használatra.

A hol sok a silányabbfajta alma, oda borkészítő gépek u. m. szidermalom és sajtó kérhető használatra. A gépek oda szállítási költségeit a község tartozik viselni s tartozik azokat hibátlanul visszaszolgáltatni.

Az ily gyümölcsértékesítő gépekért a kérvény minden évben június hó végeig küldendő be a földmivelésügyi ministerhez. Nagyobb gyümölcsstermelő községeknek ajánlatos értékesítés céljából szövetkezetekké alakulni; az ily szövetkezetek állami támogatásban is részesülnek. Minden a gyümölcsészet, fatenyésztés, befásítás és értékesítés ügyében szükséges részletesebb felvilágosítást ad az orsz. gyümölcsészeti és fatenyésztési ministeri biztos (Budapest, földmivelésügyi ministerium), hová az érdeklődő felek bélyegnélküli levélben is fordulhatnak útbaigazításért.

VII. FEJEZET.

A kártékony állatok és növények irtásáról s a hasznos állatok oltalmazásáról.

A kártékony állatok és növények irtása s a hasznos állatok oltalmazása a mezőgazdaság fontos érdeke. S mint-hogy bizonyos káros állatok és növények elszaporodása nemcsak egyes földbirtokosnak kára, hanem a szomszédokat, sőt esetleg távolabbi területek birtokosait is károsítja, a tör-

vény ezen fejezete egyes tulajdonosokra a közjó érdekében oly kötelezettségeket ró, a melyek a tulajdon szabad használatát is érintik, sőt korlátozzák.

Így a törvény 50. §-a elrendeli, hogy:

«Minden birtokos köteles a fák rügyeinek fakadása előtt, legkésőbbben azonban *márczius hó végeig*, a belsősegekben, majorokban, szőlőkben, gyümölcsösökben és kertekben levő fáit és bokrait a kártékony hernyóktól, illetőleg hernyófészkektől és lepketojásoktól megtisztítani s az összegyűjtött hernyókat, hernyófészkeket és hernyótojásokat elégetni.

A később mutatkozó kártékony hernyók, valamint a cserebogarak tömeges megjelenésök alkalmával is megfelelő módon pusztítandók.»

A káros rovarok elleni védekezésnél a gazdaközönségnek rendelkezésére áll a m. kir. rovarügyi állomás (II., Oszloputca), melynek feladata a 629-ik lapon van ismertetve.

Az országban nagyobb mérvű károkat okozott egyes rovarfajok és az ellenük való védekezés ismertetése tárgyában e rovarügyi állomás utasításokat dolgozott ki.

Azon állatok, a melyek irtására nézve utasítások vannak, a következők:

1. Kolumbácsi légy (*Simulium columbacense*).
2. A veresnyakú árpabogár (*Lema melanopus*).
3. Marokkói sáska (*Stauronotus maroccanus*).
4. Olasz sáska (*Caloptenus italicus*).
5. Gabona zsizsik (*Calandra granaria*).
6. Hesszeni légy (*Cecidomyia destructor*).
7. Gabona futrinka (*Zabrus gibbus*).
8. A szőlómoly (*Cochylis biquella*) és a szőlőilonca (*Tortrix pilleriana*).
9. Vértetű (*Schizoneura lanigera*).
10. Vetési bagolypille (*Agrotis segetum*).
11. Az apionok (lőherepusztító rovarok).
12. Csíkos lábú búzalegy (*Chlorops taeniopus*).
13. Szalma darázs (*Cephus pygmaeus*).
14. Répabogár (*Cleonus punctiventris*).
15. Cserebogarak.

A rovarügyi állomás feladata.

Azon káros állatok megnevezése, amelyek irtására utasítások vannak.

16. Rügyfúró bogarak.
17. Kukoriczamoly (Botys nubilalis).
18. Ovantag (Argas reflexus).
19. Fonálféreg (Tylenchus devastator).
20. Almamoly (Carpocarpa pomonella).
21. Egerek.
22. Varjak.
23. Darazsak.

Ezeket az utasításokat a rovar-tani állomás a községi előljáráásoknak levélbeli megkeresésre díjtalanul küldi.

Ugyancsak elrendeli a törvény 51. §-a, hogy:

«Minden birtokos köteles birtoka egész területén a szerb tövist (*xanthium spinosum*) virágzása előtt, az arankát pedig megjelenése után azonnal alkalmas módon irtani. Az irtás módját a földművelésügyi minister rendeletileg állapítja meg.

A szerb tövis és aranka irtásának kötelezettsége.

Lóher- és luczerna-magvak forgatombi hozatala.

Lóher- és luczerna-magvakat, ha azok nem teljesen arankamentesek, termesztés céljából forgalomba hozni tilos.»

A szerb tövis irtási módja általánosan ismeretes lévén, ez iránt külön rendelkezni nem kellett, ellenben az aranka irtásmódját a törvényben nyert fölhatalmazáshoz képest a törvény végrehajtási rendelete következőleg szabályozza:

Az aranka irtási módja.

Kisebb arankafoltok, ha éppen kezdődnek s még csupán néhány arankaszálból állanak, azonnal, azonban minden esetre a virágzás előtt az ott lévő növényekkel együtt közvetlenül a föld színe felett lesarlózkodók s a folt talaja is felásandó vagy felkapálandó. Az ily módon kitisztított folt közepére az arankával együtt levágott zöld növényzet halmocskába összerakandó, jól megtaposandó és teljes elrothadásáig vagy ott hagyandó vagy pedig a levágás után azonnal zsákba rakva, vagy ruhába bekötve eltávolítandó és elpusztítandó.

Ez utóbbi esetben a lekaszált terület szalmával beborítandó és a szalma elégetendő. A kiégetett terület, ha felkapáltatott, újból bevethető.

Az arankával jelentékenyebb nagyságban ellepített foltokon az aranka az egész növényzettel együtt azonnal,

mindenesetre azonban az aranka virágzása előtt lekaszálandó. Biztosság okáért egy kaszavágással tovább kell vágni, mint a meddig az aranka indája mutatkozik.

Ezután a levágott arankás zöld takarmány körülbelül tizenöt centiméter vastagon szalmával behintendő és az, a folt fölszínén levő növényzettel együtt, elégetendő, vagy ha az égetés könnyen gyuló dolgok közelsége miatt veszélylyel járna, a levágott takarmány nedves hamuréteggel borítandó be. Égetés után a foltok felásandók vagy jól felkapálandók s a felásott vagy felkapált folt szalmával újból behintendő és felégetendő. Az égetés és felásás után néhány napra a foltot újból be lehet vetni.

Ha a községi előjáróság (polgármester) a mezőöri személyzet jelentéséből vagy más módon tudomására jut annak, hogy valamelyik birtokos az aranka irtását elmulasztotta, a mulasztót záros határidő alatt — melynek azonban az aranka virágzását föltétlenül meg kell előznie — az irtás foganatosítására, a mezőöri személyzetet pedig az irtás ellenőrzésére és jelentéstételre utasítja.

Ha az illető birtokos az arankairtást a kitűzött határidő alatt sem teljesítette, az előjáróság az irtást az 1894 : XII. t.-cz. 52. §-a értelmében a mulasztó költségére teljesíteti s ellene a büntető eljárást az idézett törvény 95. §-a k) pontja értelmében megindítja.

Jelen rendelet ezen intézkedéséről ott, hol lóherét és luczernát termelnek, a mezőöri személyzet kioktatandó és az az érdekelt községekben időnként a szokásos módon ismételve kihirdetendő.

A törvény 51. §-ának második kikezdése szerint lóhere- és luczerna-magvakat, ha azok nem teljesen arankamentesek, termesztés czéljából forgalomba hozni tilos. Ezen tilalom áthágóit a törvény 94. §-ának k) pontja kétszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel rendeli büntetni.

Ezen intézkedésnek czélja az, hogy az aranka ne csak a lóhere- és luczerna-termelésnél irtassék, és az aranka-irtással ne csak a termelő gazdák terheltessenek, hanem az aranka terjedése a magvak kereskedelmi forgalomba hoza-

A községi előjáróság kötelessége az aranka-irtás körül.

Lóhere és luczerna-magvak arankamentesítése.

talánál is hathatósan megakadályoztassék, ezért a törvény ezen rendelkezése a lóhere- és luczerna-magkereskedéssel üzletszerűen foglalkozókat terheli.

Hogy a termelő közönség a vásárolni szándékolt lóhere- vagy luczerna-magvak arankamentessége tekintetében megbízható tájékoztatást nyerhessen, intézkedés történt az iránt, hogy az összes gazdasági tanintézeteknél, a m.-óvári gazdasági akadémiánál, valamint Budapesten fennálló kir. vetőmagvizsgáló állomások, gazdák részére a lóhere- és luczerna-magvakat az arankatartalom tekintetében díjmentesen vizsgálják. Ugyanezen állomások a lóhere- és luczerna-magvakat tartalmazó zacskókat akár a termelők, akár a kereskedők kérelmére az arankamentességet igazoló okmányokkal és ólomzárral látják el.

Ezenkívül a luczerna és lóhere arankamentes termelésének biztosítása tárgyában a földművelésügyi minister 1895. évi április 5-én 21,915. sz. a. az alábbi rendeletet intézte a közigazgatási bizottságokhoz:

Hogy a mezőgazdasági szempontból fontos luczerna és lóhere arankamentes termelését minél inkább biztosítsam és a gazdaközönséget az arankamentes luczerna- és lóheremag-kereskedés terén előfordulható visszaélésektől és károsításoktól lehetőleg megóvjam, a következőkre hívom fel a közigazgatási bizottság figyelmét:

Az 1894: XII. t.-cz. 94. §-a értelmében kihágást követ el és kétszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, a ki az idézett szakasz *k)* pontja szerint nem arankamentes luczerna- vagy lóheremagot termelés céljából forgalomba hoz.

Ezen kihágást képező cselekménynek megtorlására irányuló eljárás az idézett törvényszakasz utolsó bekezdésében foglalt rendelkezés szerint hivatalból indítandó meg.

Eme határozmányokra tekintettel elrendelem, hogy az 1894: XII. t.-cz. 103. §-ában megjelölt elsőfokú hatóságokat megfelelően és haladék nélkül arra utasítsa, miként hatóságuk területén a hereféle magvak kereskedelmének és forgalomba való hozatalának ellenőrzését szigorúan foganato-

Lóhere és
Luczerna aranka-
mentes termelés-
ének biztosítása
és e magvak áru-
sítása körül elő-
forduló visszaélés-
ek meggátlása.

sítsák s a tapasztalt visszaélések megtorlása iránt a szükséges eljárást azonnal indítsák meg.

Az ellenőrzés sikeres foganatosítása érdekében a következő tájékoztatást nyújtom a bizottságnak:

1. A m. kir. állami vetőmagvizsgáló állomás által megvizsgált és plombozott hereféle magvak felismerésére:

Mindazon hereféle magvaknak, melyeket a m. kir. állami vetőmagvizsgáló állomás megvizsgált és plombozott, varratlan zsákokban kell elhelyezve lenniök.

Ha azonban az elárúsításnál kettős zsák használtatik, a mely esetben a külső zsák varrott is lehet, akkor csak a belső varratlan zsáknak kell plombozva lennie.

A zsák szája nem varrva, hanem kötve van egy háromszorosan körülesavart ép szál zsineggel.

Az így bekötött zsákban a mag tetején található a belső fél bárcza, a mely az arankamentességet igazolja.

A zsákot bezáró plomb alatt ugyanannak zsinegére van két kis lyukon át a külső fél bárcza fűzve, a melyre a zsák jelzése és száma feljegyezve található.

A plomb egyik oldalán a magyar czímer, másikon «Budapesti m. kir. magvizsgáló állomás» körirat látható.

Ezekből a plombokból ----- példányt ismertetés céljából a bizottságnak idemellékelve megküldök.

2. A hamisítások és a törvénybe ütköző elárúsítási módok felismerésére:

Kereskedelem útján nemcsak plombozott hereféle magok hozhatók forgalomba és pedig kiesinyben való elárúsítással, hanem jogában áll a kereskedőnek egyáltalában nem plombozott heremagot is forgalomba hozni, ha az arankamentes.

Abban az esetben tehát, ha a kereskedő az utóbb jelzett módon áruba bocsátott heremagfélék készletének arankamentességét a vizsgálatra kiküldött hatósági közeg előtt feltétlen hitelességgel igazolni nem tudná, vagy esetleg az a gyanu merülne fel, hogy az árusításra megnyitott plombozott zsákba nem arankamentes mag lett utólag elhelyezve, ebből a készletből minta veendő, s ez a borítékba zárt minta kellően lepecsételve, az illető kereskedőnek a magok

A m. kir. állami magvizsgáló állomás által megvizsgált és plombozott hereféle magvak felismerése.

A hamisítások és tiltott elárúsítási módok felismerése.

származására vonatkozó jegyzőkönyvi vallomása kíséretében a budapesti m. kir. állami vetőmagvizsgáló állomásnak (Rottenbiller-utca 31. szám) megvizsgálás és véleményadás végett megküldendő.

Különös súlyt helyezvén végül arra, hogy a gazdaközönség a felmerülhető visszaélésekkel szemben hatályos és rendszeres védelemben részesíttessék, kötelességévé teszem a közigazgatási bizottságnak, hogy a fentebbiek szerint foganatosítandó ellenőrzésnek minden év őszén és tavaszán pontosan leendő megújításáról kellőképen gondoskodjék.

Kártékony állatok és növények irtása az utak mentén.

A törvény 52. §-a szerint: «Az utak mentén, valamint az úttesten a szerb tövist, továbbá egyéb gyomot és gazt irtani, az útfentartó, a gyümölcsfákat pedig a kártékony hernyóktól megtisztítani a gyümölcsfa birtokosa köteles.

Ki a kártékony állatokat és növényeket a meghatározott időben (50. §.) irtani elmulasztja, helyette az irtást a községi előljáróság, a mulasztó költségére köteles végeztetni.»

A községi lakosságnak az irtásra való figyelmeztetése.

Hogy a községi lakosság a törvény 50., 51., 52., 53. és 95. §-a *k*) pontja alatt foglalt rendelkezésekre idejekorán figyelmessé tétessék, a községi előljáróság köteles azokat dobszó útján, vagy más szokásos módon (városokban a hatósági hirdetések szokott módja szerint) évenként márczius hó első napjaiban közhírré tétetni.

A szerb tövis és aranka, valamint az utak mentén levő fákon mutakozó hernyók irtásának foganatosítását a község a községi mezőőri személyzet által, a község belterületén levő fákon fellépő hernyók irtását pedig belső rendészeti közgei által ellenőrizteti.

Gaz és gyom irtása aratás után.

Aratás vagy kaszálás alkalmával a gaz- és gyomfoltokat meghagyni tilos.

A foltokban levő, már magba ment gyomok aratás vagy kaszálás után azonnal összegyűjtendők és elégetendők. (53. §.)

Ezen törvényszakasz alapján a gazdaközönség oly gyomok kiirtására is igénybe veheti a hatóságok ellenőrző és megtorló közreműködését, melyek a törvényben felsorolva

ugyan nincsenek, de az ellenük való védekezés közérdekű. Így például, hogy a vetésekben kárt okozó gyakoribb gyomok közül csak egyet hozzunk föl: az aczat, másutt gondonak nevezett tövises gyom valamely határrészből csak úgy irtható ki, ha minden gazda foganatosítja az irtást. Egy hanyag gazda irtatlan földje az egész határrészt újra veszélyezteti s a védekező gazdák költsége és fáradsága kárba vész. Ezen törvényszakasz s a 95. §. k) pontjának büntető határozata megadja a módot arra, hogy a mulasztók a hatóság közbejöttével szoríttassanak az irtásra.

A községi előljáráóság tartozik gondoskodni, hogy a mező-őrség a szolgálati szabályzat 8-ik §. 18. pontjában megszabott ez irányú kötelességeiket pontosan teljesítsék s ennek nyomán a mulasztások megtoroltassanak.

Ha a káros állatok vagy növények a község határában oly tömegesen lépnek fel, hogy azoknak irtása csak törvényhatósági közérővel vagy az államsegély igénybevételével sikerülhet, ez esetben a törvényhatóság első tisztviselője azonnal foganatosítja a szükséges intézkedéseket és egyúttal haladéktalanul jelentést tesz a földművelésügyi miniszterhez, ki az esetet szakközegeivel megvizsgálta, azok által a szakszerű irtási eljárást megállapítja és a végrehajtást szakközegeivel ellenőrizteti.

Káros állatok vagy növények irtása közérővel vagy államsegélyvel.

Állami segély esetén az irtást állami szakközeg vezeti.

Felhatalmaztatik továbbá a földművelésügyi miniszter, hogy az állami segély- és intézkedéssel foganatosított irtások alkalmával, a ministeri szakközeg által elrendelt óvintézkedések következtében felmerülő és indokolt károkat megállapíttassa és állami költségen megtéríttethesse. (54. §.)

Hatósági engedély és a tulajdonos előzetes értesítése mellett az erdőtulajdonos tűrni tartozik, hogy a szomszédos gyümölcsös birtokosa a hernyót az erdőben is harmincz méter széles területen saját költségén kiirthassa. (55. §.)

Hernyóirtás az erdőben.

Az engedélyt az illetékes községi előljáráóságnál kell kérni.

Ha a kártékony növények vagy rovarok elhurcolása által valamely növénytermelési ág veszélyeztetnék, növények,

növényrészek, továbbá bizonyos gyümölcsök vagy magvak forgalmát a földművelésügyi minister megtilthatja, illetőleg korlátozhatja.

A filloxa terjedése ellen teendő óvintézkedésekről az 1882 : XV. és 1883 : XVII. törvénycikkek intézkednek. (56. §.)

A hasznos
madarak oltal-
mazásáról.

A hasznos madarak pusztítása tilos. Azok fészkeinek és tojásainak elszedése, valamint a hasznos madaraknak és tojásaiknak forgalomba hozása hatósági engedély nélkül tilos.

Ezen tilalom a lakóházakon levő madárfészkekre nem terjed ki. (57. §.)

A hasznos állatok
oltalmazása érde-
kében kiadott
ministeri ren-
delet.

A törvény ezen szakaszainak helyes végrehajtása céljából a földművelésügyi minister 1901. évi márczius hó 18-án 24.655. sz. a. valamennyi törvényhatósághoz következő körrendeletet intézte :

A mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894. évi XII. t.-cz. 57. és 58. §-a alapján a mezőgazdaságra hasznos állatok oltalmazása érdekében a törvényhatóságok meghallgatása után a belügyi és kereskedelemügyi minister urakkal egyetértőleg a következőket rendelem.

1. §.

Védelemben részesítendők a következő állatok :

I. E m l ő s ő k.

Védelemben
részesítendő
hasznos emlősök.

1. Denevér, népies nevén szárnyas egér, púp-denevér, púp-egér stb. ; minden fajai, minden időben.
2. Vakondok, kivéve a virágos, veteményes kerteket és csemeteltetvényeket, hol pusztíthatók.
3. Cziczkányok fajai, kivéve a vízi cziczkányt, mely a halászatra káros.
4. Sün, népies nevén sündisznó, töviskes disznó, tövis-disznó, töviskes kutya, szórdisznó stb.

II. M a d a r a k.*

Védelemben
részesítendő
madarak.

Álmos madár (Vasm.), *Kecskefejő*. Aranyáruló (Zalamegye), *Czitrom*
Álomflkó (Fehérm.), *Kecskefejő*. *sármány*.

* Könnyebb kezelés céljából a védelmet igénylő madárfajok betűsoros jegyzékébe ezen madárfajoknak az ország különböző vidékein használatos nevei is felvették a megfelelő tudományos név dűltbetűs jelzésével.

- Aranymáj (Szilágym.), *Sárga rigó.* — búbos cz.
 Aranymál (Szilágym.), *Sárga rigó.* — búzavirág cz., *Lazur czinege.*
 Aranymálé (Vasm.), *Sárga rigó.* — fenyves cz.
 Aranymálingó (Pestm.), *Sárga rigó.* — függő cz.
 Aranymálinkó, *Sárga rigó.* — gyászos cz.
 Aranymáringó (Pestm., Dunántúl),
Sárga rigó. — kék cz.
 — kontyos cz., *Búbos czinege.*
 Ásó fecske, *Parti fecske.* — lazur cz.
 — parti fecske, *Parti fecske.* — mocsári cz., *Barát czinege.*
 — szakállas cz.
Babutka, Búbos banka. — molnár cz. (Vasm.), *Kék czinege.*
 Bagoly. — nádi cz. (Fehérm.), *Szakállas czinege*
 — gyöngyös, *Gyöngybagoly.* — szén cz.
 — mezei b., *Réti fülesbagoly.* — szövő cz., *Függő czinege.*
 — nádi, *Réti fülesbagoly.* Czinegető, Nádi czinege, *Szakállas*
czinege.
 Bagolyföcske (Dunántúl), *Kecskefejő.* — szakállas cz., *Szakállas czinege.*
 Banka. Czinke.
 — búbos b. — barát cz., *Barát czinege.*
 — bűdös b., *Bubos banka.* — barkós cz., *Szakállas czinege.*
 Barát poszáta, *Barátka poszáta.* — bóbítás cz., *Búbos czinege.*
 Barázda-billegető. — búbos czinege.
 Bébicz (Dunántúl), *Bibicz.* — dorongfarku cz. (Dunántúl), *Őszapó.*
 Bfibicz. — farkos cz., *Őszapó.*
 Bfibocz, *Bibicz.* — fekete cz., *Fenyves czinege.*
 Billegető. — fenyves cz., *Fenyves czinege.*
 — barázda b. — függő cz., *Függő czinege.*
 — fejér b., *Barázda billegető.* — hosszufarkú cz., *Őszapó.*
 — füstfarkú b., *Kerti rozsdafarkú.* — kék cz., *Kék czinege.*
 — hegyi b. — kékefejű cz., *Kék czinege.*
 — kúsmás b. — lazur cz., *Lazur czinege.*
 — mezei b. — nádi cz., *Nádi czinege.*
 — sárga b. — rudas cz., *Őszapó.*
 — szürke b., *Barázda billegető.* — szakállas cz., *Szakállas czinege.*
 Billegető. — szén cz., *Szén czinege.*
 Borpintyöke (Baja), *Erdei pinty.* Csacska madár, *Pásztormadár.*
 Bugyboka, *Bubos banka.* Csádészó (Dunántúl), *Ökörszem.*
 Butykás kató (Szilágymegye), *Búbos*
pacsirta. Csaláncsúcs.
 — czigány cs.
 Czerkó (Tiszamente), *Kormos szerkő.* — rozsdás cz.
 Czincze, *Nádi czinege.* Csaláncsattogató, *Czigány csaláncsúcs.*
 Czinege. Csélla, *Szerkő.*
 — barát cz. Csér.
 — bóbás cz. (Erd. r.), *Búbos czinege.* — czigány cs., *Kormos szerkő.*

- fekete es. (Tiszamente), *Kormos szerkő*.
 Csicsimé madár (Baranyamegye), *Erdei pinty*.
 Csicsiri (Dunántúl), *Sordély*.
 Csicsörke.
 — kerti es., *Csicsörke*.
 — nyiri es. (Sopronm.), *Nyíri zeseze*.
 Csizik (Alföld), *Csiz*.
 Csóka.
 — kék es. (Tiszántúl és Erd. rész.), *Szalakóta*.
 Csovánka (Diós-Jenő), *Mezei poszáta*.
 Csuszka.
 — tömzsi es., *Csuszka*.
 Csuk, *Ökörsem*.
 Csuvik.
 — gatyás es.
 Csücsörgő (Csallóköz), *Mezei pacsirta*.
- Dalos poszáta.**
 Danka sirály (Szabolcsmegye).
 Doromboló madár (Fehérm.), *Nádi tücsökmadár*.
 Dorongfarkú cinke (Dunántúl), *Őszapó*.
 Dorongos őszapó, *Őszapó*.
 Dunai halászmadár (Dunántúl), *Danka sirály*.
 Dutka, *Búbos banka*.
- Énekes rigó.**
 Éneklő rigó, *Énekes rigó*.
 Erdei fülemile, *Kis fülemile*.
 Erdei pacsirta.
 Erdei pinty.
 Erdei pipis.
 Erdei pityér, *Erdei pipis*.
 Erdei szürkebegy, *Közönséges szürkebegy*.
 Európai kecskefejő, *Kecskefejő*.
- Fakopáncs.**
 — fehérhátú f.
 — kis f.
- közép f.
 — nagy f.
 Fakopogtató, *Fakopáncs*.
 Fakó poszáta, *Karvaly poszáta*.
 Fakúsz.
 — közönséges f.
 Falmászó.
 — köszáli f., *Sziklamászó*.
 Farkas cinke, *Őszapó*.
 Fatetű (Baja, Dunántúl stb.), *Fakúsz*.
 Fattyu fülemile, *Geze*.
 Fattyu szerkő.
 Favágó, *Fakopáncs*.
 — kurta f., *Csuszka*.
 Fecske.
 — ásó f., *Parti fecske*.
 — fekete f., *Sarlós fecske*
 — gatyás f., (Bia, Abaujmege), *Házi fecske*.
 — hanyi f. (Fertő), *Sarlós fecske*.
 — házi f.
 — kőfali f., *Sarlós fecske*.
 — köszáli f. (Erd. r.), *Sarlós fecske*.
 — lábatlan f., *Sarlós fecske*.
 — lármás f. (Hontm.), *Házi fecske*.
 — parti f. (Abauj-, Borsodmegye).
 — pelyheslábú f., *Házi fecske*.
 — tarka f. (Székelyföld), *Füstű fecske*.
 — visító f. (Erd. r.) *Sarlós fecske*.
 Fehérhátú kopáncs, *Fehérhátú fakopáncs*.
 Fehérmellű házi fecske, *Házi fecske*.
 Fehérszárnyú halászká, *Fehérszárnyú szerkő*.
 Fehérszárnyú pacsirta.
 Fehérszárnyú szerkő.
 Fejér billegető, *Barázda billegető*.
 Fekete cinke, *Fenyves cinke*.
 Fekete csér (Tiszamente), *Kormos szerkő*.
 Feketefejű légykapó, *Kormos légykapó*.
 Feketefolt (Kolozsvar), *Barátka poszáta*.

- Fekete fülemile, *Magyar fülemile*. — közönséges f., *Házi rozsdafarkú*.
 Fekete halászká, *Kormos szerkő*. Füstfarkú billegető, *Kerti rozsdafarkú*.
 Fekete harkály. Füstfarkú madár, *Rozsdafarkú*.
 Feketelábú juhászká, *Széki lile*. Füstifecske, *Villásfecske*.
 Feketelábú lile, *Széki lile*. — közönséges f., *Füstifecske*.
 Fekete rigó. — villás f., *Füstifecske*.
 Fekete stiglincz (Baja), *Czigány csaláncsúcs*. Füsti villásfecske, *Füstifecske*.
 Fenyves czinege. Fűzikék fajai.
 Fenyves czinke, *Fenyves czinege*.
 Figemadár, *Függőczinege*.
 Findzsa (Miskolcz vidéke), *Hantmadár*.
 Foltos mocsári poszáta, *Foltos sitke*.
 Foltos sitke.
 Föske.
 — parti f. (Dunamente. Dunántúl).
 Földi kalapács (Keszthely), *Hantmadár*.
 Földi szarka, *Hantmadár*.
 Függőczinege.
 Függő czinke, *Függőczinege*.
 Fülemile, *Kis fülemile*.
 — barna f., *Magyar fülemile*.
 — erdei f., *Kis fülemile*.
 — kerti f., *Karvaly poszáta*.
 — kis f.
 — ligeti f., *Magyar fülemile*.
 — magyar f.
 — nagy f., *Magyar fülemile*.
 — pap f., *Barátka poszáta*.
 — svéd f., *Kékbegy*.
 Foltos sitke.
 Fülemile sitke.
 Fűlespacsirta.
 — havasi f.
 Fűlesbagoly.
 — apró f., *Fűleskuvik*.
 — nádi f., *Réti fűlesbagoly*.
 — réti f.
 Fűleskuvik.
 — kis f., *Fűleskuvik*.
 Füstfark, *Rozsdafarkú*.
 — házi f., *Házi rozsdafarkú*.
 — kerti f., *Kerti rozsdafarkú*.
 Gatyás csuvik.
 Gatyás fecske.
 Geze.
 Girlicz pinty, *Csicserörke*.
 Gyagya (Baja), *Nyíri zeszse*.
 Gyászos czinege.
 Gyászos légykapó. *Kormos légykapó*.
 Gyöngybagoly.
 Gyöngyös bagoly, *Gyöngybagoly*.
 Hajnalmadár, *Sziklamászó*.
 Halálbagoly, *Kuvik*.
 Halálmadár, *Kuvik*.
 Halászká, *Szerkő*.
 — fehérszárnyú h., *Fehérszárnyú szerkő*.
 — fekete h., *Kormos szerkő*.
 Halászmadár.
 — dunai h. (Dunántúl), *Danka sirály*.
 — nagy h. (Dunántúl), *Danka sirály*.
 — kis fekete h. (Dunántúl), *Kormos szerkő*.
 Halkapó, nagy (Borsodm.), *Danka sirály*.
 Hantmadár.
 Harkály.
 — cifra h. (Vasmegeye), *Fakopáncs*.
 — csonka h., *Höcsik*.
 — háromujjú h., *Háromujjú höcsik*.
 — kis h., *Kis fakopáncs*.
 — közép h., *Közép fakopáncs*.
 — nagy h., *Nagy fakopáncs*.
 — szürke h., *Szürke küllő*.

- vas h. (Mármarosmegye), *Fekete harkály*.
 — zöld h., *Zöld küllő*.
 Háromujju höcsik.
 Havasi fülespacsirta.
 Havasi höcsik, *Háromujju höcsik*.
 Havasi lile.
 Havasi pacsirta, *Havasi fülespacsirta*.
 Havasi pinty.
 Havasi pipis.
 Havasi pityér, *Havasi pipis*.
 Házi fecske (Tiszántúl, Erdély), *Közönséges házifecske*.
 Házi füstfark, *Házi rozsdafarkú*.
 Hegyi billegető.
 Hegyi pinty, *Fenyőpinty*.
 Helvét lile, *Ujjas lile*.
 Hógalamb (Csallóköz), *Danka sirály*.
 Hontmadár, *Hantmadár*.
 Hópinty, *Havasi pinty*.
 Hószármány.
 Hosszufarkú cinke, *Őszapó*.
 Hős (Dunántúl), *Csuszka*.
 Hősök (Dunántúl), *Csuszka*.
 Hősik.
 Hősik (Vasmegye), *Kis fakopáncs*.
 Judás madár (Drávafok), *Danka sirály*.
 Juhászka, *Lile*.
 — kis j., *Kis lile*.
 — nagy j. (Velenceze), *Parti lile*.
 Juhászka lile, *Parti lile*.
 Kaczagó sirály, *Danka sirály*.
 Kakuk, közönséges.
 Kalangya varju (Erd. r.), *Szalakóta*.
 Kanakucz, *Törpe kuvik*.
 Kazári fecske, *Sarlósfecske*.
 Kazári sarlós fecske, *Sarlósfecske*.
 Kecskefeje.
 — európai k.
 Kecskeszopó (Alföld), *Kecskefeje*.
 Kékbecgy.
 Kék czinege (Vasmegye).
 Kék cinke, *Kék czinege*.
 Kék csóka (Erd. részek és Tiszántúl), *Szalakóta*.
 Kékfejtű cinke, *Kék czinege*.
 Kék ktlü (Erd. rész), *Csuszka*.
 Kék rigó, *Kék kövirigó*.
 Kék szalakóta, *Szalakóta*.
 Kék varnyu (Pestmegye), *Szalakóta*.
 Kéményfecske (Székelyföld), *Füstifecske*.
 Kendelicze (Abauj, Borsodmegye), *Kenderike*.
 Kendericze (Vasmegye), *Kenderike*.
 Kenderike.
 Kenderike zsezse, *Kenderike*.
 Kendermagos rigó (Székelyföld), *Léprigó*.
 Kerti csicsörke, *Csicsörke*.
 Kerti füstfark, *Kerti rozsdafarkú*.
 Kerti sármány.
 Királyka.
 — búbos k., *Sárgafejtű királyka*.
 — sárgafejtű k.
 — tüzesfejtű k.
 — tűzfejtű k., *Tüzesfejtű királyka*.
 — zizike, *Sárgafejtű királyka*.
 Kis lile.
 Kisebb tarka harkály, *Kis fakopáncs*.
 Kis harkály, *Kis fakopáncs*.
 Kis füleskuvik, *Füleskuvik*.
 Kis legyész, *Kis légykapó*.
 Kis légykapó.
 Kis légyvadász, *Kis légykapó*.
 Kis zsezse, *Nyíri zsezse*.
 Kontyos czinege, *Búbos czinege*.
 Kontyos madárka (Székelyföld), *Bubospacsirta*.
 Kopács, kurta, *Csuszka*.
 Kopáncs, *Fakopáncs*.
 — kis k., *Kis fakopáncs*.
 — közép k., *Közép fakopáncs*.
 — nagyobb k., *Nagy fakopáncs*.

- Kormos légykapó.
 Kormos légyvadász, *Kormos légykapó*.
 Kormos szerkő.
 Kotró fecske.
 Kölesi sármány, *Sordély*.
 Kölesmadár (Felső-Magyarország), *Sordély*.
 Kólmászó, *Sziklamászó*.
 Közöstsős veréb (Veszprémmegye), *Kövirigó*.
 Kövirigó.
 Kövi sármány, *Bajszos sármány*.
 Közép harkály, *Közép fakopáncs*.
 Közép tarka harkály, *Közép fakopáncs*.
 Közönséges füstfark, *Közönséges rozsdafarkú*.
 Közönséges füstifecske.
 Közönséges lappantyú, *Kecskefejő*.
 Közönséges libucz, *Bibicz*.
 Közönséges nyaktekeres, *Nyaktekeres*.
 Közönséges szűrkebegy.
 Közönséges ökörzem.
 Közönséges sármány, *Czitrom sármány*.
 Közönséges sirály, *Danka sirály*.
 Közönséges vörösbegy.
 Kucmás billegető.
 Kucmás legyész, *Kormos légykapó*.
 Kurta kalapács (Pestm.), *Csuszka*.
 Küllő (Dunáninnen, Dunántúl, Erdélyi részek)
 — szürke l.
 — zöld k.
 Kuvik.
- Lángbagoly, *Gyöngybagoly*.
 Lappantyú, *Kecskefejő*.
 — közönséges l., *Kecskefejő*.
 Lazur czinege.
 Lazur cinke, *Lazur czinege*.
 Leánykamadár (Székelyf.), *Barázda billegető*.
- Legyész, *Légykapó*.
 — kis l., *Kis légykapó*.
 — kucmás l., *Kormos légykapó*.
 — örvös l., *Örvös légykapó*.
 — szürke l., *Szürke légykapó*.
 — vörösbegyű l., *Kis légykapó*.
 Légyfogó, *Légykapó*.
 Légyfogó madár (Vasmegeye), *Szürke légykapó*.
 Légykapó.
 — kis l.
 — kormos l.
 — örvös l.
 — szürke l.
 Légyvadász, *Légykapó*.
 — kis l., *Kis légykapó*.
 — kormos l., *Kormos légykapó*.
 — Örvös l., *Örvös légykapó*.
 — szürke l., *Szürke légykapó*.
 Libocz, *Bibicz*.
 Libucz, közöns. lib., *Bibicz*.
 Lile.
 — apró l., *Kis lile*.
 — arany l., *Pettyes lile*.
 — havasi l.
 — helvét l., *Ujjas lile*.
 — kis l.
 — libucz l., *Ujjas lile*.
 — moesári l., *Széki lile*.
 — morinell l., *Havasi lile*.
 — parti l.
 — pettyes l.
 — reznek l. *Ugartyúk*.
 — sárga l., *Havasi lile*.
 — széki l.
 — szürke l., *Ujjas lile*.
 — vízi l., *Parti lile*.
 Lipinka madár (Székelyföld), *Billegető*.
 Lórike, *Zöldike*.
- Magyar fülemile.**
 Málingó, Arany málingó (Nestmegye),
Arany málinkó.
 Málinkó, Arany málinkó = Sárgarigó.

- sár m., *Arany málinkó*.
 Máringó, Arany máringó (Pestmegye és Dunántúl), *Arany málinkó*, *Sárga rigó*.
 Málonfekvő, *Fülesbagoly*.
 Marti fecske (Erd. r.), *Parti fecske*.
 Mezei bagoly (Alföld), *Réti fülesbagoly*.
 Mezei billegető.
 Mezei pacsirta.
 Mezei pipis, *Parlagi pipis*.
 Mezei pityer, *Parlagi pipis*.
 Mocsárbagoly, *Réti fülesbagoly*.
 Mocsári czinege, *Barátczinege*.
 Mocsári lile, *Széki lile*.
 Mocsári poszáta, *Sitke*.
 Molnárczinege (Vasmege), *Kék czinege*.
 Molnár fecske, *Közöns. házifecske*.
 Morinell lile, *Havasi lile*.
- Nádi bagoly, *Réti fülesbagoly*.
 Nádi czinege (Fehérm.), *Szakállas czinege*.
 Nádi czinke, *Szakállas czinege*.
 Nádi fülesbagoly, *Réti fülesbagoly*.
 Nádi poszáták.
 — cserregő nádi p.
 — énekes n.
 — hangos n., *Cserregő n. poszáta*.
 — nagy n. = Nádi rigó.
 Nádi rigó = Nagy nádiposzáta.
 Nádi sármány.
 Nádi szarvasbagoly, *Réti fülesbagoly*.
 Nádi veréb (Tiszántúl, Erd. részek), *Nádi sármány*.
 Nádi veréb (Dunántúl), *Sitkék, Mocsári poszáták*.
 Nagy fülemile, *Magyar fülemile*.
 Nagy halkapó, *Danka sirály*.
 Nagy harkály, *Nagy fakopáncs*.
 Nagyobb tarka harkály, *Nagy fakopáncs*.
- Narancsmadár, *Sárgafejű királyka*.
 Narancs zizike, *Sárgafejű királyka*.
 Nevető sirály, *Danka sirály*.
 Nikovicz (Vasmege), *Fenyőpinty*.
 Nyaktekeres.
 Nyaktekerő, *Nyaktekeres*.
 Nyári rigó, *Énekes rigó*.
 Nyíri csíz (Sopronm.), *Nyíri zeszse*
 Nyíri zeszse.
- Ostoba sármány (Erd. részek), *Bajszos sármány*.
 Ökörszem.
 Örvös legyész, *Örvös légykapó*.
 Örvös légykapó.
 Örvös légyvadász, *Örvös légykapó*.
 Őszapó.
- Pacsirták.
 — búbos p.
 — erdei p.
 — füles p.
 — havasi p., *Fülespacsirta*.
 — mezei p.
 — szántóka p., *Mezei pacsirta*.
 Pacsirta, szibériai p., *Fehérszárnyú pacsirta*.
 Papfilemile (Zalamegye), *Barátka poszáta*.
 Parlagi pipis.
 Parti fecske.
 Parti lile.
 Pásztormadár.
 Pettyes lile.
 Pinty.
 — árva p., *Erdei pinty*.
 — erdei p.
 — havasi p.
 — siró p., *Erdei pinty*.
 — szemeti p. (Erd. r.), *Erdei pinty*.
 — tarka p. (Udvarhelymegye), *Tengelicz*.
 Pintyőke (Dunántúl), *Erdei pinty*.
 — bor p. (Baja), *Erdei pinty*.

- Pipis (Bodrogköz).
 — erdei p.
 — havasi p.
 — mezei p., *Parlagi pipis*.
 — réti p.
 — rozsdás torkú p.
 Pipiske (Alföld), *Búbos pacsirta*.
 Pipőke, *Királyka*.
 — sárgafejű p., *Sárgafejű királyka*.
 — tűzfejű p., *Tüzesfejű királyka*.
 Pirregő, *Tücsökmadár*.
 — berki p., *Berki tücsökmadár*.
 — nádi p., *Nádi tücsökmadár*.
 — réti p., *Réti tücsökmadár*.
 Pityer (Vas megye), *Pipis*.
 — búbos p., *Búbos pacsirta*.
 Pityér, *Pipis*.
 — erdei p., *Erdei pipis*.
 — havasi p., *Havasi pipis*.
 — mezei p., *Parlagi pipis*.
 — réti p., *Réti pipis*.
 Poszáta.
 — barát p., *Barátka poszáta*.
 — moesári p., *Sitke*.
 — nádi p.
 Pütsetek, *Fülespacsirta*.
- Remete rigó**, *Kövirigó*.
 Remete veréb, *Kövirigó*.
 Réti bagoly (Alföld), *Réti fülesbagoly*.
 Réti fülesbagoly.
 Réti pipis.
 Réti pirregő, *Réti tücsökmadár*.
 Réti pityér, *Réti pipis*.
 Rigó.
 — csipegő r., *Szölőrigó*.
 — énekes r.
 — éneklő r., *Énekes rigó*.
 — kendermagos r. (Székelyföld), *Léprigó*.
 — kövi r. (Erdélyi részek).
 — léprigó.
 — nádi r., *Nádi poszáta*.
 — nyári r., *Énekes rigó*.
- örves r.
 — sárga r., *Arany málinkó*.
 — szőke r. (Erd. részek), *Léprigó*.
 — szőlő r.
 — tekerményes r. (Háromszékm.), *Énekes rigó*.
 Rózsaszínű sáskamadár, *Pásztor-
madár*.
 Rózsaszínű seregély, *Pásztormadár*.
 Rozsdafarkú.
 — házi r.
 — kerti r.
 Rozsdás csaláncsúcs.
 Rozsdástorkú pipis.
 Rudas czinke (Drávacfok), *Őszapó*.
 Rüttyű (Tiszamente), *Zöldike*.
- Sárga billegető.
 Sárgafejű királyka.
 Sárgafejű zizike, *Sárgafejű királyka*.
 Sárgafejű pipőke, *Sárgafejű királyka*.
 Sárga lile, *Havasi lile*.
 Sárga rigó, *Arany málinkó*,
 Sárga velyhe, *Arany málinkó*,
Sárga rigó.
 Sárgyóka, *Sárga billegető*.
 Sarlós fecske.
 Sármadár (Velenceze), *Kis lile*.
 Sármálinkó, *Sárga rigó*.
 Sármány (Dunántul).
 — bajszos s.
 — citrom s.
 Sármány.
 — kerti s.
 — kölesi s., *Sordély*.
 — kövi s., *Bajszos sármány*.
 — közöns. s., *Citrom sármány*.
 — nádi s.
 — ostoba s. (Erdélyi rész.), *Bajszos
sármány*.
 — sarkantyús s.
 Sármánytyu (Székelyföld), *Citrom
sármány*.
 Sáskamadár, rózsaszínű, *Pásztormad.*

- Serege** (Tiszántúl), *Seregély*.
 — rózsaszínű s., *Pásztormadár*.
Seregény (Somogy), *Seregély*.
Seregje (Tiszántúl), *Seregély*.
Sirály.
 — danka s. (Szabolcs megye).
 — kaczagó s., *Danka sirály*.
 — közönséges s., *Danka sirály*.
 — nevető s., *Danka sirály*.
Siró pinty, *Erdei pinty*.
Sitke.
 — csikósfejű s.
 — foltos s.
 — fülemile s.
Sordéj (Dunáninnen, Dunántúl, Tiszáninnen, Tiszántúl, Erdélyi részek), *Sordély*.
Sordély.
Sorja (Dunántúl), *Kormos szerkő*.
Sörje (Dunántúl), *Kormos szerkő*.
Stiglicz (Baja), *Tengelicz*.
Surgyé (Tiszántúl), *Sordély*.
Süvöltő.
Süvöltő madár, *Süvöltő*.
Süvöltő, *Süvöltő*.
Süvöltő, *Süvöltő*.
Svéd fülemile, *Kékbegy*.
Szakállas czinege.
Szakállas cinke, *Szakállas czinege*.
Szakállas nádi czinege, *Szakállas czinege*.
Szalakóta.
 — kék sz., *Szalakóta*.
Szántóka (Székelyföld), *Mezei pacsirta*.
Szántóka pacsirta, *Mezei pacsirta*.
Szarvasbagoly, *Fülesbagoly*.
Széki csér.
Széki lile.
Szemeti pinty (Erd. r.), *Erdei pinty*.
Szenczinege.
Szenczinke, *Szenczinege*.
Szerkő.
 — ezigány sz., *Kormos szerkő*.
 — kormos sz., *Fehérszárnyú szerkő*.
 — tarka sz., *Fehérszárnyú szerkő*.
Szibériai pacsirta, *Fehérszárnyú pacsirta*.
Sziki csire (Alföld), *Széki csér*.
Sziki csirke (Debreczen), *Széki csér*.
Sziklamászó, *Hajnalmadár*.
Szikla rigó (Veszprém), *Kövi rigó*.
Szotty (Udvarhely), *Csuszka*.
Szókerigó (Székelyföld, Szilágym.), *Léprigó*.
Szövőczinege, *Függőczinege*.
Szürkebegy.
 — erdei sz., *Közönséges szürkebegy*.
 — közönséges sz.
Szürke billegető, *Barázda billegető*.
Szürke harkály, *Szürke küllő*.
Szürke küllő.
Szürke legyész, *Szürke légykapó*.
Szürke légykapó.
Szürke légyvadász, *Szürke légykapó*.
Szürke lile, *Ujjas lile*.
Tarka harkály, *Fakopáncs*.
 — közép t., *Közép fakopáncs*.
 — nagyobb t., *Nagy fakopáncs*.
Tarka pinty (Udvarhely megye), *Tengelicz*.
Tarka szerkő, *Fehérszárnyú szerkő*.
Tekerményes rigó (Háromszék megye), *Énekes rigó*.
Tekerlinc (Sopron), *Nyaktekerics*.
Tekermény (Székelyföld), *Nyaktekerics*.
Tengelicz.
 — tarka t.
Tiglicz (Abauj), *Tengelicz*.
Töklicz (Palócság), *Tengelicz*.
Tömzsi csuszka, *Csuszka*.
Tűsökmadár.
 — berki t.
 — nádi t.
 — réti t.
Tüskebujkáló (Dunántúl), *Ökörsem*.
Tűzesfejű királyka.

Tüzesfejű pipóke, *Tüzesfejű királyka*. Vizi lile, *Parti lile*.
 Tüzesfejű zizike, *Tüzesfejű királyka*. Vörösbegy (Csongrádm.), *Süvöltő*.
 Tüzfű királyka, *Tüzesfejű királyka*. Vörösbegyű.
 Tüzfű pipóke, *Tüzesfejű királyka*. Vörösbegyű legyész, *Kis légykapó*.

Ujjas lile. *Zizike, Királyka*.
 Zöld harkály, *Zöld küllő*.
 Varnyiskék (Pestm.), *Szalakóta*. Zöldike.
 Vasharkály (Máramarosmegye), *Fekete harkály*. Zöldike rütyű, *Zöldike*.
 Vasvarju (Kecskemét), *Szalakóta*. Zöldkánya (Dunántúl), *Szalakóta*.
 Velyhe: sárga v., *Sárgarigó, Sár málincó*. Zseze, *Nyíri zseze*.
 — barna zseze, *Nyíri zseze*.
 Villás fecske, *Füsti fecske*. — kis zseze, *Nyíri zseze*.
 Villás füstifecske, *Füsti fecske*. — nyíri zs.
 Vizi galamb (Velencez), *Danka sirály*. Zsolna (Borsodmegye). *Zöld küllő*.

2. §.

A ki az 1. §-ban felsorolt emlős állatokat és madarakat pusztítja, a madarak fészkeit és tojásait, fiait elszedi vagy azokat hatósági engedély nélkül forgalomba hozza, az 1894. XII. t.-cz. 95. §. o) pontjába ütköző kihágást követ el és 100 (száz) koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntethető.

3. §.

A jelen rendeletem 1. §-ában felsorolt állatokat élve elfogni, vagy megölni, a madarak fészket vagy tojásait elszedni csakis tudományos célra és hatósági engedéllyel szabad.

Hasznos állatok
elfogása és szállí-
tása hatósági
engedélyei.

Csakis hatósági engedéllyel eszközölhető az 1. §-ban felsorolt madarak fészkeinek és tojásainak, nemkülönben az ott felsorolt állatoknak élő vagy holt állapotban való szállítása is.

4. §.

A ki az 1. §-ban felsorolt állatoknak fogására, madárfészkek vagy tojások elszedésére, vagy mindezek szállíthatására engedélyt óhajt kapni, annak valamely hazai tudományos intézet, szaktudós, vagy természettudományokkal igazoltan foglalkozó egyéntől, írásban való megbízást vagy megrendelést kell felmutatni.

Ezen engedélyek megadására az 1894. évi XII. t.-cz. 102. §-ában felsorolt elsőfokú hatóságok illetékesek.

5. §.

Hatósági engedély azonban a 4. §-ban foglalt korlátozások mellett is csak legfeljebb 10 drb állat fogására, vagy 10 drb madárfészkek és

tojás elszedésére adható; s ez a mennyiség is csak annyiban, a mennyiben az az illető állatra nézve pusztítás jellegével nem bír.

6. §.

Az 1. §-ban felsorolt állatok fogására, madárfészkek, tojások szedésére az engedély a következő minta szerint állítandó ki:

Engedély.

A szedési engedély mintája. Alulirott hatóság.....i lakosnak, a ki..... (tudományos intézet, iskola stb., természettudományokkal foglalkozó szakember neve).....tól.....darab.....(állatfaj, madárfészkek, tojás megnevezése) szállítására megrendelést kapott, a mai naptól számítandó két hét tartamára, tehát.....évi.....hó.....napjáig terjedő hatálylyal megengedem, hogy.....darab.....(állat, madárfészkek, tojás megnevezése) elfoghasson vagy elszedhessen s nevezett állatokat élő vagy holt állapotban birtokában tarthassa.

Kelt.....aláírás.....pecsét.

7. §.

Az 1. §-ban felsorolt állatoknak, madarak fészkeinek, tojásainak bármily módon való szállítására az engedély a következő minta szerinti úrlapon adatik:

Szállítási engedély.

A szállítási engedély mintája. Alulirott hatóság.....(állatoknak, madarak fészkeinek tojásainak megmevezése) ^{elfogására} ^{elszedésére} szabályszeri hatósági engedély felmutatása alapján.....i lakosnak megengedi, hogy a fent megnevezett állatokat fészkeket vasuton, hajón, postán vagy kézben.....ra szállithassa. tojásokat

Kelt.....pecsét.....aláírás.

8. §.

A 6. §-ban említett engedély csak 14 napig érvényes.

A szállítási engedély, ha a szállítás vasúton, hajón, vagy postán történik, az illető szállító vállalat által átveendő és visszatartandó.

A kézben vagy szekéren való szállításra adott engedély is csak 14 napig tartó érvénnyel adható ki.

Ugy a 6. mint a 7. §-ban említett engedély csupán az abban megnevezett számú és fajú állatok, fészkek és tojások szállítására jogosít s csak egyszer használható.

9. §.

Jelen rendeletem valamennyi községben a szokásos módon kihirdetendő, annak határozmányaira a mezőőri személyzet külön kioktatandó s a határozmányok megtartásának ellenőrzése az erdőőri és útfenntartási személyzetnek is kötelességévé teendő.

Budapest, 1901. évi márczius hó 18-án.

A törvény 58. §-a felhatalmazza a földművelésügyi minis-
tert, hogy ha a jelen törvényben említett állatokon s növénye-
ken kívül a mezőgazdaság érdekében más káros állatok
vagy növények irtása válnék szükségessé vagy a kimélendő
hasznos madarak és állatok megnevezése kívánatosnak mutat-
koznék, ezek iránt rendeleti úton intézkedhessék.

A törvényben
nem említett
káros állatok és
növények irtása.

A hasznos homokkötő növények védelméről a föld-
művelésügyi minister hasonlókép rendeleti úton intézkedik.

A helyi hatóságok, a mennyiben egyes káros állatok
vagy növények közkötelező irtását szükségesnek s tömeges
vagy állandó csapásszerű föllépésük folytán indokoltnak tart-
ják, a törvény ezen szakasza értelmében leendő intézkedés
végett a földművelésügyi ministerhez fölterjesztést intéznek.
Az ezen szakasz szerinti rendelkezés egyes káros állatok
és növények irtását s a hasznosak védelmét rendszeresíti
és hatósági felügyelet alá helyezi.

A törvény ezen §-ában foglalt felhatalmazás alapján a
földművelésügyi minister a vértetű kötelező irtása tárgyában
1899. évi február hó 14-én 9679. sz. a. a következő kör-
rendeletet intézte a törvényhatóságokhoz:

A vértetű köte-
lező irtásáról.

Szakközegeim, valamint az állandó gazdasági tudósítók
jelentéseiből sajnálattal értesültem, hogy a virágzásnak
indult gyümölcstermelés egyik ágát, az almatermelést, a vér-
tetűnek nevezett rovar a legnagyobb mértékben veszélyez-
teti és azok a szabályrendeletek, a melyek ezen kárté-
kony rovar irtása végett egyes törvényhatóságok által meg-
alkottattak, a kívánt cél elérésére és a fenyegető veszély
elhárítására elégtelenek; ez oknál fogva tehát, midőn egy-
részt a vértetű irtására vonatkozó érvényben levő törvény-
hatósági szabályrendeleteket hatályon kívül helyezem, egy-
úttal a többször említett kártékony rovar kötelező irtására

nézve az 1894. évi XII. t.-cz. 58. §-ában foglalt felhatalmazás alapján a következőket rendelem:

1. §. Minden birtokos köteles birtoka egész területén, minden mező-(hegy)-őr az őrizetére bízott egész területen az almafákat és almaceseteket folytonos figyelemmel kíséreni és ha azok törzsének vagy ágainak kérgén kisebb-nagyobb, a vértetű jelenlétét feltűntető fehér gyapjas foltokat észlel, erről az előjáráságnak azonnal jelentést tenni.

2. §. Törvényhatósági városok tanácsának, rendezett tanácsú városok polgármestereinek és a községi előjáróságának meghagyom, hogy a birtokosokat, a mező-(hegy)-őröket az 1. §-ban körülírt kötelességük pontos teljesítésében szigorúan ellenőrizzék, a város, illetve község határában lévő almafákat, városokban a kiküldött tisztviselővel, nagy- és kisközségekben az előjáróság egy tagjával és a községi faiskola szakértő kezelőjével, vagy ha a városban, illetőleg községben faiskolakezelő nem volna, más alkalmas egyén közbejöttével, az ezen körrendelettel egyidejűleg kiadott «Utmutatás» segélyével, a birtokosok, mező- vagy hegy-őrök jelentése folytán esetről-esetre azonnal, a folyó évben pedig hivatalból — tehát jelentés nélkül is a város vagy község egész területén — legkésőbb márczius hó 31-ig megvizsgálják.

3. §. Ha a vizsgálat teljesítésével megbizottak a vértetű jelenlétét megállapították, az illetékes helyi hatóság a birtokost vagy megbizottját azonnal felhívja, hogy annak irtását az «Utmutatás» szerint és az 1894. évi XII. t.-cz. 52. §-ában foglalt következmények és ugyanezen t.-cz. 95. §-ában megszabott büntetés súlya alatt, 3 napon belül kezdje meg és ezen irtást mindaddig folytassa, a meddig a vértetű a fákról teljesen elpusztul.

4. §. Ha a vizsgálatlaltal megbizottak az «Utmutatás» segélyével nem volnának képesek megítélni és eldönteni, hogy a vértetű jelen van, abban az esetben a megvizsgált almafának gyanúsnak talált részét (ágát, gallyát, vagy gyökérdarabját) kötelesek az illetékes helyi hatóságnak

beszolgáltatni, ez pedig köteles közvetlenül a m. kir. állami rovtartani állomásnak Budapestre beküldeni.

5. §. Az előjáróság, illetve a tanács vagy polgármester által kiküldött tisztviselő kötelessége megvizsgálni azt, hogy a 3. §. értelmében elrendelt irtást a birtokos vagy helyettese az «Utmutatás» szerint lelkiismeretesen teljesítette-e? és ha arról győződnék meg, hogy valaki az elrendelt irtást a meghatározott időn belül elmulasztotta vagy hiányosan foganatosította, azt az 1894. évi XII. t.-cz. 52. §-ában foglaltak értelmében, a mulasztó költségére, az illetékes helyi hatóság végezteti, egyidejűleg a mezőrendőri kihágási eljárást is megindítja, esetleg nagy- és kisközségekben, a mennyiben a mulasztás mértéke a 40 koronát meghaladó pénzbüntetés kiszabását indokolná, az eljárás megindítása végett a mulasztót a járás főszolgabirójának bejelenti.

6. §. Az utak mentén levő fákon — ha azok nem magánosok tulajdonai — a vértetű-irtás az útfentartó költségére foganatosítandó.

7. §. A vértetűirtás a folyó 1899. évben április hó végéig, a következő években azonban mindig márczius hó 31-ig végrehajtandó.

8. §. Minthogy a vértetű nagymértékű elterjedésének a fertőzött faiskolákban rejlik legfőbb oka, a mennyiben az azokban eladott alma- vagy körtefaoltvány és csemete vértetűvel fertőzve kerül forgalomba, a községi előjáróságok (városi tanács) figyelmébe ajánlom, hogy a község (város) területén levő valamennyi, tehát a magán és kereskedelmi faiskolákat is a legszigorúbb felügyelet alatt tartsák s az ezekben netalán szükséges irtómunkálatokat fokozott éberséggel ellenőrizzék.

9. §. Ha a vértetű jelenléte valamely város vagy község területén megállapított, erről a szokott hivatalos úton hozzám azonnal jelentés teendő.

10. §. Vármegyékben az alispán, törvényhatósági városokban a tanács tartozik folyó évi márczius hó 31-ig hozzám jelentést tenni arról, hogy a jelen körrendeletet a törvény-

hatóság területén szokott módon a legkiterjedtebben kihirdette és ennek szigorú végrehajtását elrendelte.

Köteles továbbá az alispán, illetőleg a tanács minden év október hó végéig hozzám bejelenteni, hogy a törvényhatóság területén mely város vagy község területén van vértetű? megtörtént-e az irtás s mily eredménnyel, s hány esetben indított meg a mulasztók ellen a mezőrendőri kihágási eljárás?

Elvárom a törvényhatóságoktól, hogy a fenyegető veszély nagyságát felismerve, annak elhárítására a legodaadóbb buzgalommal közreműködjenek s az ezen rendelet végrehajtásában esetleg részt vevő szakközegeimet, valamint rendelet végrehajtását ellenőrző központi tisztviselőimet eljárásukban minden irányban támogatják.

Kirepült méhraj keresése.

Kirepült méhraját a tulajdonos, ha a keresést nyomban eszközöli, másnak telkén szükség esetén a községi előljárásság közbenjötté mellett is keresheti és elfoghatja, tartozik azonban a netán okozott károkat megtéríteni.

Ha a méhrajtulajdonos raját két nap alatt nem kereste s el nem fogta, a raj annak tulajdonává válik, kinek birtokán letelepült, vagy ki azt a két napon túl elfogta. (59. §.)

Ezen §. első bekezdése azon esetekre veszi hatósági oltalom alá a méhraj tulajdonosát, ha az a keresésben az idegen telek tulajdonosa által akadályoztatnék. Ezen esetekben jogosítva van a méhraj tulajdonosa az előljárásság segítségével folytatni a keresést, s az előljárásság annak biztosítása érdekében köteles közbenjárni, hogy a tulajdonos a keresést és elfogást szükség esetében másnak telkén is eszközölhesse.

Méhesben előforduló költés-rothadásos törzsek megsemmisítése.

Ha valamely méhesben ragadós költés-rothadás üt ki, a rothadásos törzsek a baj felismerése után azonnal megsemmisítendőek. Ha ez elmulasztatnék, a községi előljárásság köteles a megsemmisítés iránt intézkedni. (60. §.)

Hogy a méhek ragadós költés-rothadása terjedésének meggátlása érdekében a kellő felügyelet és ellenőrzés eredményesen gyakoroltassék, a községi előljárásság a méhesek időszakonként való megvizsgálásáról, s ennek a bajnak felismerése esetén, a törzsek megsemmisítéséről gondoskodni tartozik.

VIII. FEJEZET.

A hegyközségekről.

A «Hegyközség» egyes szőlőbirtokosoknak önkormányzati joggal és meghatározott szervezettel bíró olyan testülete, melynek célja a szőlőművelésre és bortermelésre vonatkozó közös érdekek előmozdítása.

A szőlőművelés természete hozza magával, hogy az azzal foglalkozókban már a legrégebb időkben megvolt a hajlandóság közös érdekeik, így különösen az oly nagy fáradsággal és gondnal megszerzett termés megőrzése végett egyesülni, társulni s e célból bizonyos szervezetet alkotni.

Ilyen célra egyesült szervezetek, melyeket legtöbb helyen hegyközségnek, szőlőközségnek neveztek, már a legrégebb időktől kezdve voltak és működtek hazánkban, a nélkül, hogy törvény által szabályozva lettek volna, törvényes szabályozást a hegyközségi intézmény csak a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894. évi XII. törvényzcikkben nyert. (Lásd a törvény VIII. fejezetét s a törvény végrehajtása tárgyában a földművelésügyi miniszter által 1894. évi 48.000 sz. a. kiadott rendelet 61—73. §§-ait.)

Hegyközségek
alakítása.

A hegyközségek megalakítását a törvény nem rendeli el föltétlenül, vagyis az érdekelteket nem kötelezi arra, hogy szükségkép hegyközségeket alakítsanak, hanem csak megengedi, hogy az érdekeltek ott, a hol a törvénykövetelte föltételek megvannak, hegyközségi szervezetben egyesülhessenek.

A föltételek, a melyektől a hegyközségek törvényengedte alakulása függ, kétfélék, és pedig olyanok, a melyek a területre és olyanok, a melyek az érdekelt birtokosokra, illetőleg azok számára és akaratnyilvánítására vonatkoznak.

Hegyközségek ugyanis az alább megállapított feltételek mellett alakíthatók (1894: XII. t.-cz. 62. §):

a) oly területeken, a melyek szőlővel vannak beültetve, vagy a melyek eddig szőlőművelésre használtattak, de a filloxera pusztítása következtében vagy más okból

parlagon hevernek, vagy jelenben más művelésre használ-
tának ;

b) eddig más művelésre használt oly területeken, a
melyeken új szőlők létesülnek.

A hol egy határban száz kataszteri hold vagy ennél
nagyobb összefüggő ilyen terület van s e terület birto-
kosainak száma husznál nem csekélyebb, a birtokosoknak
birtokarány szerinti egyharmada a hegyközség alakítását
kimondhatja, midőn az érdekelt terület többi birtokosai is
kötelesek a hegyközség alakításához hozzájárulni.

Ha a száz kataszteri hold terület összefüggését egy
vagy több helyen oly közbeeső kisebb, de az egész terület
térfogatának egy negyed részénél nem nagyobb birtok-
részletek szakítják meg, a melyek sem eddig nem használ-
tattak szőlőművelésre, sem jelenben nincsenek szőlővel be-
ültetve, a hegyközség ennek daczára az egész területre
megalakítható s az esetre az ily közbeeső részletek bir-
tokosai, ha a hegyközség megalakításához szükséges kel-
lékek egyébként megvannak, a hegyközségi kötelékbe be-
vonandók.

A száz kataszteri holdnál kisebb összefüggő terület
birtokosai csak a hegyközségi kötelékbe bevonható összes
terület tulajdonosainak beleegyezése mellett alakíthatnak
külön hegyközséget.

Az egészen különálló kisebb területek birtokosai kíván-
ságukra a határban levő hegyközségek kötelékébe felveendők,
de ezek csak annyiban járulnak a hegyközség közös
terheinek viseléséhez, a mennyiben a hegyközségi kötelék-
ben szolgáltatatható előnyöket igénybe veszik.

Egy községben
több hegyközség
alakítása.

Ha egy községben több határrészben két vagy több
egészen különálló szőlőterület van, a melyek külön-külön
nagyobbak ötven holdnál s külön-külön legalább húsz
birtokos kezén vannak, ezeknek birtokosai az összes bir-
tokosok számszerinti általános többségének határozata alapján
külön hegyközségekké vagy a határ egyéb részeinek be-
vonása nélkül közös hegyközséggé alakulhatnak. (1894 : XII.
t.-cz. 63. §.)

Ugyanazon törvényhatóság több községében fekvő szőlőterületek tulajdonosai is alakíthatnak egy hegyközséget, ha ezek a szőlőterületek egy összefüggő területet képeznek. (1894: XII. t.-cz. 63. §.)

Több községben egy közös hegyközség alakítása.

Ha a birtokosoknak az egyik vagy másik alakulási mód mellett nyilatkozó száma egyenlő, a külön hegyközségek vagy közös hegyközség alakítása iránt az elsőfokú hatóság határoz.

Az ugyanazon törvényhatóság két vagy több községe határába eső, de összefüggő szőlőterületen való *hegyközségi alakulásnál*, ha az összefüggő terület nem tartozik ugyanazon elsőfokú hatóság alá, az eljárás azt az elsőfokú hatóságot illeti, a melynek kerületébe az összefüggő terület nagyobb része esik. Ha ez kétséges volna, az illetékes vármegyei törvényhatóság rendeli el, hogy melyik elsőfokú hatóság tartozik a hegyközség megalakítása körül eljárni. (Végr. Rend. 63. §.)

Ha az egy község határában lévő szőlőterületek birtokosai már jogérvényesen külön hegyközségekké alakultak, egységes hegyközséggé (68,675/1900. sz. földm. rend.) csak a következő két módon alakulhatnak:

Több külön hegyközségnek egységes hegyközséggé alakulása.

a) vagy úgy, hogy a létező hegyközségek a törvény 73. §-a alapján jogérvényesen feloszlának s azután a birtokosok új alakuló gyűlésre hívatnak össze;

b) vagy úgy, hogy a létező hegyközségek feloszlás nélkül az érvényes hegyközségi határozatokra nézve előirt törvényes formák betartásával az egységes hegyközséggé való egyesülést érvényesen elhatározzák.

Magának a hegyközséggé alakulás tényének elbírálása, hogy t. i. a hegyközség szabályszerűen a törvényben előirt módon alakult-e meg, a törvényhatóságra tartozik, mely ezen jogát a hegyközségi rendtartás felülbírálása alkalmával gyakorolja. (1899. évi 81.008. sz. földm. rend.)

A hegyközséggé alakulás tényének elbírálása.

A hegyközség mindaddig, míg a szervezetét magában foglaló rendtartást nem alkotja meg, végleg megalakultnak nem lévén tekinthető, hegyközségi teendőket sem teljesíthet. (56.216/1899.sz. f. m. r.) Ennélfogva a közig. község

mindazon ügyekben, melyek a hegyközség megalakulása nélkül hatáskörébe tartoznának, továbbra is eljárhat. Ellenben oly ügyekben, melyeket az 1894: XII. t.-cz. egyenest a hegyközségek hatáskörébe utal — ilyen különösen a hegyközségi járulék kivetése — a község nem, hanem csakis a hegyközség van jogosítva eljárni. A község csak annyiban lehet hivatva valamely intézkedésre, a mennyiben az esetleges teendők (különösen a hegyrendőri ügyek) községileg intézhető ügyeknek minősíthetők. Az ily esetekben eljáró községi előjáróság természetesen csak a községi képviselőtestületnek s nem a hegyközségnek tartozik felelősséggel.

A hatóságok és állami közegek eljárása a hegyközségek alakításánál.

A hegyközségek megalakítása érdekében az alantás hatóságok által követendő eljárásra vonatkozó részletes utasítások a következők (Végr. Rend. 62. §.):

a) Minden szőlőszeti és borászati felügyelőség a kerületébe eső azon területek kimutatását, a melyeken a törvény 62. §-a a) é b) pontjainak rendelkezései szerint hegyközségek alakíthatók, az 1894: XII. t.-cz. életbeléptetésétől számított legfőlebb három hó alatt tartozott elkészíteni. E kimutatások községenként voltak készítenők s egy példányban az illetékes járási főszolgabírónak megküldendők.

A község közreműködésével elkészítendő s a illetékes járási főszolgabírónak megküldendő volt továbbá a hegyközségi alakulásra alkalmas területek birtokosainak pontos névjegyzéke is, a mely feltünteti, hogy minden egyes birtokosnak mekkora birtokrésze van (1600 □ öles holdakbau és □ ölekben számítva) a hegyközség alakítására a törvény szerint alkalmas területben.

E kimutatásoknak tehát minden egyes községre vonatkozólag az illetékes jár. főszolgabírónál meg kell lenniök.

Ha már most valamely község szőlőbirtokosai hegyközséget akarnak alakítani, ez iránt a szükséges lépések megtétele végett a községi előjáróság útján a jár. főszolgabíróhoz kell fordulniok.

b) A főszolgabíró azután tartozik az összes szőlőbirtokosokat 30 napi határidőre az illető községbe a község-házhoz alakuló gyűlésre meghívni.

Alakuló közgyűlés összehívása.

A meghívó nemcsak szabályszerű módon közzé teendő és kihirdetendő, hanem lehetőleg minden érdekelt birtokosnak külön is megküldendő, vagy vele más alkalmas módon személyesen közlendő.

Az alakuló gyűlésre meghívandó az illető kerületi szőlőszeti és borászati felügyelő is s az alakuló gyűlés határnapja lehetőleg akként tűzendő ki, hogy az állami szakközeg valamennyin jelen lehessen.

c) Az alakuló gyűlésen az elsőfokú hatóság illetékes tisztviselője, esetleg hivatalbeli helyettese megismerteti az összegyűlt birtokosokkal a törvény hegyközségekre vonatkozó fejezetének tartalmát és rendelkezéseit, megmagyarázza nekik a hegyközségek szervezésének célját, felvilágosítja őket arra nézve, hogy minő nagy előnyök származnak a szőlőművelésre a szőlők felújítására s a szőlő veszedelmei ellen való védekezésre az egyesülésből s a közös és együttes, vagy legalább egyöntetű s egyirányú működésből s aztán szavazás alá bocsátja azt a kérdést, hogy akarnak-e az érdekelt birtokosok hegyközséget alakítani?

d) A szavazás, illetőleg az érdekelteknek a hegyközség megalakítását eldöntő akaratnyilvánítása kétféle, a szerint, hogy a törvény 62. §-ának negyedik vagy hatodik bekezdése alá tartozó esetben kell határozni.

Szavazás az alakuló közgyűlésen.

1. Az előbbi esetben, ha t. i. száz kataszteri hold, vagy ennél nagyobb s legalább husz birtokos kezén levő területről van szó s a birtokosoknak *birtokarány* szerinti egyharmada a hegyközség megalakítására szavazott, a hegyközség azzal már létrejött, habár a terület két harmadának birtokosai a megalakulás ellen szavaznának. (Például egy 120 holdas területből 40 hold négy birtokosé, a többi 80 hold pedig 60 birtokos kezén van. Ha ez esetben az a négy birtokos, a kié a 40 hold, vagyis az egész terület egy harmada a hegyközség megalakítására szavazott, a többi 80 hold hatvan birtokosa nem akadályozhatja meg a hegyközség létrejövetelét, hanem köteles ahhoz hozzájárulni.)

2. Ha a törvény 62. §-a ötödik bekezdésének rendelkezése alá eső azok a területek, a melyek sem eddig nem

használtattak szőlőművelésre, sem jelenben nincsenek szőlővel beültetve, a hegyközségi kötelékbe törvényenél fogva vonandók be, e területrészek birtokosainak az alakuló gyűlésen az alakulás kérdésében nincs szavazati joguk.

e) A törvény 62. §-a hatodik bekezdése alá tartozó esetben, vagyis ha a hegyközségi kötelékbe vonható összefüggő terület kisebb száz holdnál, a hegyközség csak akkor alakulhat meg, ha az egész terület összes birtokosai a hegyközségi alakulás mellett szavaznak.

f) A törvény 62. §. utolsó bekezdésének rendelkezése alá eső területek birtokosai külön szólítandók fel az iránti nyilatkozásra, hogy kívánják-e vagy sem a határban levő hegyközség kötelékébe való felvételüket?

Ezek, a nyilatkozatok eredményéhez képest, személyükre és birtokukban levő területekre nézve vagy tagjai lesznek a hegyközségnek, vagy a hegyközségi köteléken kívül maradnak. Előbbi esetben a törvény 62. §-a utolsó bekezdésében megállapított elbánás alá esnek.

g) A szavazást minden esetben az kezdi meg, a kinek a hegyközségi kötelékbe vonható területen a legkisebb birtoka van, s folytatják a birtokaik térfogata szerint növekvő sorrendben következő birtokosok. Egyenlő területek birtokosai közül a szavazás elsőbbsége azt illeti, a kinek neve betűsorrend szerint előbb sorakozik.

A szavazás meghatalmazott útján is eszközölhető.

Az első fokú hatóságok a hegyközség megalakítása körüli eljárásokról az illetékes másodfokú hatóságnak részletes jelentést tenni tartoznak.

A másodfokú hatóságok pedig kötelesek minden év január hó 1-ig a földművelésügyi miniszternek pontos kimutató felterjesztése mellett bejelenteni, hogy területükön hol alakultak új hegyközségek, mekkora területtel s hány birtokossal. (Végr. Rend. 63. §)

Annak megállapítására, hogy a hegyközség megalakítása ügyében eljáró törvényhatósági tisztviselő felmerült költségei (napi- és fuvardíja) útiátalányuk terhére esnek-e, vagy pedig külön számíthatók fel s ha igen, kinek a ter-

A megalakult
hegyközségek
bejelentése.

Törv. hat. tisztvi-
selők felmerült
utiköltségei és
napidíjai.

hére, a törvényhatósági közgyűlés illetékes. (22,454/1896. sz. földm. rend.).

A hegyközség feladatait a törvény 64. §-a a következőleg állapítja meg: A hegyközségek feladata.

A hegyközségek kötelesek intézkedni:

1. a közös őrzés és a hegyrendészeti szervezkedés iránt;
2. a filloxera által elpusztított szőlők felújításának vagy új szőlők ültetésének, továbbá a szőlőpenész (peronospora viticola) ellen való közös védekezésnek előmozdítása iránt.

Intézkednek továbbá:

3. minden egyéb szőlőbetegség ellen való közös védekezés elősegítése;

4. az okszerű szőlőmivelés és szüretelés s a szőlők jövedelmezőségének fokozása érdekében szükséges vagy kívánatos közös gazdálkodási és kezelési szervezkedés iránt. (1894: XII. t.-cz. 64. §.)

Ezen intézkedések legczélszerűbben a hegyközségi rendtartás keretében részletezhetők. A hegyközségi rendtartás.

Minden hegyközség köteles ezt a rendtartást megalkotása után legkésőbb egy fél év alatt megalkotni s hatósági jóváhagyás alá terjeszteni. (1894: XII. t.-cz. 70. §.)

A hegyközségi rendtartás érdemleges felülbírálatára és jóváhagyására a törvényhatóság hatáskörébe tartozik, de a jóváhagyott rendtartás egy példánya a kormányzati főfelügyeleti jog gyakorlása, illetőleg felebbezés esetén érdemleges felülbírálat végett felterjesztendő a földművelésügyi miniszterhez. (6456/1897. sz. földm. rend.). A rendtartás jóváhagyása.

A hegyközségi rendtartásban a hegyközség területén való kintlakás nem tiltható meg (l. a földművelésügyi miniszternek a belügyi és igazságügyi ministerekkel egyetértőleg kiadott 77299/1900. sz. rendeletét). A hegyközség területén való kintlakás.

A hegyközségek részére ide iktatjuk a következő rendtartás-mintát:

Rendkívüli közgyűlés azonban..... tag indokolt és írásban bejelentett kívánatára, vagy a választmány határozata folytán bármikor egybehívható.

7. §.

A közgyűlést a hegybíró hívja össze.

8. §.

A közgyűlés határnapja előtt legalább 8 nappal hivandó össze és a tárgysorozat a tagokkal közlendő. Más községben lakó tagok feltétlenül írásban hivandók meg.

9. §.

A közgyűlés határozatainak érvényességéhez a szavazatok általános többsége szükséges.

Oly határozatot, vagy oly intézkedést azonban, mely az összes tagokat az 1894: XII. t.-cz. 64. §-a 4. pontjában megállapított hegyközségi feladatban (az okszerű szőlőművelés és szüretelés s a szőlők jövedelmezőségének fokozása érdekében szükséges vagy kívánatos közös gazdálkodási és kezelési szervezkedés) való részvételre köteleznél, a hegyközség nem hozhat, illetőleg nem tehet, hanem ily intézkedéshez szükséges, hogy abba minden egyes tag beleegyezzék, aki a közös intézkedésben részt akar venni.

10. §.

Érvényes határozathozatalra legalább.....tag jelenléte szükséges.

Ha a határozatképességhez szükséges számú tag nem jelent meg, nyolcz nappal új közgyűlés hivandó össze, mely az előbbi közgyűlés napirendjére kitűzött tárgyak felett a megjelent tagok számára való tekintet nélkül, általános szótöbbséggel határoz.

11. §.

A közgyűlés elnöke a hegybíró vagy helyettese, mindkettőjük akadályoztatása esetén a legidősebb választmányi tag elnököl.

A gyűlést az elnök nyitja meg és zárja be; ő vezeti a tanácskozást és őrökdi a rend fentartása felett.

12. §.

A közgyűlés hatáskörébe tartozik:

a) a hegyközségi rendtartás megalkotása és módosítása (a törvényhatóság jóváhagyásának fentartása mellett);

b) a választmányi tagok és a hegybíró választása;

c) a működési terv és az ez évi költségvetés megállapítása;

d) az évi zárszámadás megvizsgálása és a választmánynak a felmentés megadása vagy megtagadása ;

e) a kötelességellenesen működő választmányi tagok és hegybíró elmozdítása ;

f) a választmány intézkedései elleni felszólamlások elbírálása ;

g) új hegyközségi tagok fölvétele, vagy tagoknak a hegyközség köteleikéből való kiboecátása ;

h) a hegyközség feloszlásának kimondása ;

i) a választmány vagy az egyes hegyközségi tagok által tett indítványok feletti határozathozatal ;

j) a hegybíró tiszteletdíjának és a hegyőrök évi bérének megállapítása.

13. §.

A közgyűlés határozatai ellen az elsőfokú közigazgatási hatósághoz és tovább fokozatos felebbezésnek van helye az 1894:XII. t.-cz. 102. §-ában megállapított hatóságokhoz.

14. §.

A közgyűlés jegyzőkönyvét a választmány egy tagja vezeti. A jegyzőkönyv hitelesítését a választmány eszközli.

A közgyűlésen egy tárgyhöz rendszerint mindenki csak kétszer szólhat. Többször csak az elnök engedélyével.

IV. A választmány.

15. §.

A választmány áll a hegybíróból, mint elnökből és (6— . . .) választmányi tagból.

16. §.

A választmányi tagokat a hegyközségi közgyűlés általános szótöbbséggel (3—6) évre választja ; de az első évben alakított választmány egyharmada a második, egyharmada pedig a harmadik évben kisorsoltatván, új választás alá esik. Az ekként kisorsolt választmányi tagok újból megválaszthatók.

17. §.

A választmány ülésein a hegybíró vagy helyettese, ezek akadályoztatása esetén a legidősebb választmányi tag elnököl.

18. §.

A választmány havonként egyszer rendszeren, szükség esetén, vagy ha . . választmányi tag írásban kéri, többször is tart ülést, melyet a hegybíró hív össze. .

19. §.

Érvényes határozathozatalra ... tag jelenléte szükséges.

20. §.

A választmány hatáskörébe tartozik :

- a) a hegybíró helyettesét, a szükséghez képest pénztárnokot és jegyzőt saját tagjai sorából (3—6) évre választ;
- b) a hegybíró javaslata alapján felfogadja és elbocsátja a hegy-öröket;
- c) a közgyűlés tárgysorozatát megállapítja;
- d) az évi működési tervet és költségvetést, valamint a zárszám-adást elkészíti;
- e) ellenőrzi a hegyközségi pénztár kezelését;
- f) elrendeli és ellenőrzi a közgyűlés által jóváhagyott költségvetés alapján a hegyközségi járulék kivetését és behajtását, úgyszintén a kiadások eszközölését;
- g) intézkedik a hegyközségi rendtartásban megállapított szabályok betartásáról és az évi működési terv végrehajtásáról;
- h) elkészíti a közgyűlés elé terjesztendő indítványokat;
- i) megállapítja az általános szüret idejét;
- j) képviseli a hegyközséget peres és perenkívüli ügyekben s érintkezik a hegybíró, vagy helyettese útján a hatóságokkal.

21. §.

A választmány, valamint a hegybíró határozatai ellen csak az esetben van a közgyűléshez való felelbezésnek helye, ha azok hatáskörüket túllépték s a közgyűlés, illetve a választmány határozatait megszügték volna.

A hegybíró és a választmány tagjai az ily intézkedések folytán szenvedett károkért felelősek.

V. A hegybíró.

22. §.

A hegybíróat a közgyűlés választja (3—6) évre.

23. §.

A hegybíró hatáskörébe tartozik :

- a) összehívni a rendes és rendkívüli köz- és választmányi gyűléseket és azokon elnökölni;
- b) a közgyűlés és a választmány által hozott határozatokat végrehajtani s azok végrehajtását ellenőrizni;
- c) a választmánynak leendő utólagos bejelentési kötelezettség mellett rendkívüli szüretelési engedélyt adhat;

d) a hegyőrök felfogadása és elbocsátása iránt a választmánynak javaslatot tesz;

e) a hegyőröket saját hatáskörében utasításokkal ellátja, reájuk mindenképen felügyel és működésüket ellenőrzi;

f) a hegyközséget a közgyűlés vagy a választmány megbízásából a hatóságok előtt képviseli;

g) a pénztár kezelését ellenőrzi;

h) a kiadásokat és bevételeket utalványozza;

i) a hegyközségi járulékok kivetését behajtás végett a községi előljáróságnak átadja;

j) a ... -ik §-ban foglalt szabályok ellen vétőket a községi előljáróságnak feljelenti.

(Ide sorozhatók továbbá a helyi viszonyokhoz képest még a hegybíró hatáskörébe utalandó egyéb ügyek és teendők.)

VI. A hegyőrök.

24. §.

A hegyőrök számát és évi bérét a hegyközségi közgyűlés az évi költségvetés keretében állapítja meg. Felfogadásuk és elbocsátásuk iránt a hegybíró javaslata alapján a választmány határoz.

25. §.

A hegyőrökre vonatkozólag minden tekintetben irányadók az 1894. XII. t.-cz. és az ennek végrehajtása tárgyában a m. kir. földművelésügyi miniszter által 1894. évi 48,000. sz. alatt kiadott rendeletben (és annak *D*) mellékletében) foglalt rendelkezések és azok pontos betartására a választmány és a hegybíró tartozik felügyelni.

VII. A hegyközségi pénztár és a hegyközségi járulék.

26. §.

A hegyközségi közgyűlés a közös őrzés és a hegyrendészet költségeinek fedezésére a hegyközségi tagokra, azok által birtokaránylag fizetendő és a közgyűlésen évről-évre megállapítandó hegyközségi járulékot vet ki, mely járulék a közadók módjára vettetik ki és szedetik, illetőleg hajtatik be.

Ezen a közös őrzés és a hegyrendészet költségeinek fedezésére kivetett járulékot minden hegyközségi tag köteles fizetni, tekintet nélkül arra, hogy tényleg foglalkozik-e szőlőműveléssel vagy sem; ez alól csak az egészen különálló területek birtokosai vétetnek ki, akik ezen járulékot csak akkor tartoznak fizetni, ha területük őrzése a hegyközségi szervezetben teljesíttetik, vagy teljesíthető.

27. §.

A hegyközségi közgyűlésnek azonban jogában van a filloxera által elpusztított szőlők felújításának vagy új szőlők ültetésének előmozdítására és a szőlőbetegségek ellen való közös védekezésnek elősegítésére (feltéve, hogy ezen feladatokat, vagy azok valamelyikét az évi működési tervbe felvette) szükséges költségek fedezésére is járulékot kivetni. Ezen járulékot azonban csak azon hegyközségi tagok kötelesek fizetni, akiknek tényleg szőlővel beültetett területeik vannak, illetőleg akik elpusztult szőlőiket felújítják, vagy új szőlőket létesítenek, avagy akik a hegyközség ezen célba vett működéséből egyébként hasznot húznak.

Ezen költségek fedezésére kivetett járulékok az előző §-ban említett járuléktól elkülönítve vetendők ki és kezelendők.

28. §.

Amennyiben a hegyközség működési tervébe az okszerű szőlőművelés és szüretelés s a szőlők jövedelmezőségének fokozása érdekében szükséges vagy kívánatos közös gazdálkodási és kezelési szervezkedés feladatait is felveszi — ezek költségeinek fedezésére szintén vehet ki járulékot, de e járulék csak azok által fizetendő, akik a tervbe vett közös intézkedésben részt akarnak venni.

Ezen járulékok az előző §§-ban jelzett járulékokból szintén elkülönítve vetendők ki és kezelendők.

29. §.

A hegyközségi pénztár kezelésére a választmány évről-évre saját tagjai sorából pénztárnokot választ, kit ezen működésében a választmány és a hegybíró ellenőrizni tartozik.

VIII. A hegyközség működési terve.

30. §.

A hegyközségi közgyűlés minden évben megállapítja — a választmány által előkészített — működési tervet.

31. §.

E működési tervnek magában kell foglalnia mindazon feladatokat s ezen feladatok megvalósításának módját, melyeket az 1894. XII. t. cz. 64. §-a a hegyközség hatáskörébe utal, illetőleg, a melyeket a hegyközség megvalósítani óhajt.

Tehát megállapítandó benne:

a) hogy a hegyközség miként szándékozik a hegyközség területén a közös őrzés iránt s általában a hegyi rend fentartásáról gondoskodni;

b) hogy a filloxera által elpusztított szőlők (feltéve, hogy ilyenek a hegyközség területén vannak) felújítása vagy új szőlők ültetése iránt mily intézkedéseket óhajt tenni;

c) a szőlőpenész (*peronospora viticola*) ellen teendő óvó intézkedések;

d) az egyéb szőlőbetegségek: lisztharmat (*oidium*), szőlómoly, szőlőiloncza stb. ellen esetleg teendő óvó intézkedések;

e) hogy az okszerű szőlőművelés és szüretelés s a szőlők jóvelmezőségének fokozása érdekében szükséges vagy kívánatos közös gazdálkodási és kezelési szervezkedés iránt esetleg mily intézkedéseket szándékozik tenni.

32. §.

E működési terv betartása és illetőleg végrehajtása és foganatosítása iránt a választmány és a hegybíró intézkedik.

IX. A hegyközségi költségvetés.

33. §.

A hegyközségi költségvetést a közgyűlés állapítja meg, a választmány által tett előterjesztés alapján.

34. §.

A költségvetésnek magában kell foglalnia a hegyközség azon évben remélt bevételeit és előirányzott kiadásait.

A bevételeknél megkülönböztetendők a rendesek (a 23. §-ban jelzett hegyközségi járulékból befolyó összegek) s a rendkívüliek. Ugyan ily különbség teendő a rendes kiadások (a hegybíró és pénztárnok esetleges tiszteletdíja, a hegyőrök bére) és rendkívüli kiadások közt is.

X. Hatóságok és büntetések.

35. §.

A jelen rendtartásban megállapított rendszabályok megszegése a földművelésügyi m. kir. minister által az 1894. évi XII. t. cz. végrehajtása tárgyában 48.000/1894. szám alatt kiadott rendelet 70. §-a utolsó bekezdése értelmében kihágást képez és 100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

36. §.

A befolyó pénzbüntetéseknek a törvényhatóság által a feljelentő hegyőrök részére megállapítandó százalék (mely azonban a büntetéspénz 25%-át meg nem haladhatja) levonása után fenmaradó része az 1894. XII. t. cz. 101. §-a értelmében felerészben az országos közigazgatási alapot, felerészben pedig azon (közigazgatási) községet illetik meg, melynek területén a kihágás elkövetett.

37. §.

Mindazon ügyekben, melyek a jelen rendtartásból kifolyólag hatósági intézkedést igényelnek, az 1894: XII. t.-cz. 102. §-ában megállapított hatóságok, illetőleg az 1896: XXVI. t.-cz. 70. §-ában megállapított esetekben a m. kir. közigazgatási bíróság, illetékesek; — a kihágási ügyekben pedig a hivatkozott törvény 103. §-ában (illetőleg a közigazgatási eljárás egyszerűsítéséről szóló 1901: XX. törvényzikk életbelépése után, az ezen törvény 13. és 14. §-aiban) megállapított hatóságok illetékesek.

XI. A hegyközségből való kilépés, a hegyközség feloszlása.

38. §.

A hegyközség kötelékéből való kilépés csak az 1894. évi XII. t.-cz. 71. §-ában megállapított esetekben és feltételek mellett lehetséges.

39. §.

Jelen hegyközség csak a megalakulás után három év múlva oszlozhat fel, de ennek kimondásához a hegyközségi tagok birtok és szám szerinti (háromnegyedrészt túlhaladó, ha a hegyközség területe 100 kat. holdat eléri, ha ellenben 100 holdnál kisebb, csak birtok és szám szerinti) többségének szavazata kívántatik meg.

A feloszlás iránti határozat azonban csak a hatóság jóváhagyása után lép hatályba.

XII. A hegyrendészet.

[Ezen fejezetbe tartozik mind annak a helyi viszonyokhoz képest való meghatározása és megállapítása, a mit az 1894: XII. t.-cz. végrehajtása tárgyában 48.000/1894. sz. a. kiadott földmiv. min. rendelet 64. §-a a hegyrendészeti szervezkedés fogalma alá sorol, vagyis a mi a szőlőművelés érdekében a hegyközségi területen hegyrendőri szempontból megengedhető, vagy eltiltandó, mint például: a hegyközségi terület határai megjelölésének módja; a határjelek (árkok, kerítések) megvédése; hogy állatok tartása, legeltetése általában, vagy minő állatok tartása és mily feltételek és övrendszabályok mellett van a hegyközségi területen megengedve; hogy idegeneknek szabad-e s ha igen, mely esetekben és minő feltételek mellett a hegyközségi területen járkalni; hogy a hegyközségi területen, tekintettel a szőlőművelés érdekeire, minő más gazdasági művelés van vagy nincs megengedve; hogy a hegyközségi területen levő utak és útszéli árkok miként használandók, miként tartandók fenn és óvandók meg; hogy vízmosságok keletkezését miként kell megakadályozni; hogy a szűretelés mikor kezdhető meg; hogy hány csősz (hegyőr) alkalmazandó és mik a kötelességeik s hogy miként gyakorlandó az ellenőrzés stb.]

Működési terv és
költségvetés.

A hegyközségi rendtartásnak mintegy kiegészítő részeit képezi a hegyközség évi működési terve és költségvetése. Mig ugyanis a rendtartás a szervezkedésre és a hegyközségi belélet működésére vonatkozó elveknek és rendszabályoknak foglalata s ennél fogva a hegyközségre nézve maradandó vagy legalább hosszabb időre szóló alkotás jellegével bír, — addig a működési tervnek magában kell foglalnia mindazon feladatokat s ezen feladatok megvalósításának módját, melyeket a törvény a hegyközség hatáskörébe utal, illetőleg, a melyeket a hegyközség megvalósítani szándékozik, mi természetesen évről-évre változásnak lehet alá vetve.

A költségvetés megállapítása pedig főleg attól függ, hogy minő működési tervet fogadott el a hegyközség.

A hegyközségek
működése.

A hegyközségek a törvény rendelkezései szerint érdekükbe tartozó ügyekben önkormányzati alapon maguk intézkednek. (1894 : XII. t.-cz. 61. §.).

A hegyközség ügyeinek intézésére hivatva vannak :

1. a hegyközségi közgyűlés ;
2. a hegyközségi választmány ;
3. a hegyközségi hegybíró. (1894 : XII. t.-cz. 68. §.)

A közgyűlés.

A közgyűlésnek tagja és azon szavazati joggal bír minden birtokos, a ki a hegyközségi kötelékbe tartozik. (1894 : XII. t.-cz. 69. §.)

A közgyűlés határozatainak érvényességéhez a szavazatok általános többsége szükséges. 800 négyszögöl vagy ennél csekélyebb terület birtokosa egy szavazattal, az ennél nagyobb terület birtokosa pedig annyi szavazattal bír, a hányszor 800 négyszögöl területe van. (1894 : XII. t.-cz. 69. §.)

Az összes hegyközségi birtokosok szavazatainak egy negyed részénél több szavazatot saját nevében egy birtokos sem gyakorolhat. (1894 : XII. t.-cz. 69. §.)

A közgyűlés leglényegesebb teendői a hegyközségi rendtartás megalkotása, a működési terv és az évi költségvetés megállapítása, a választmányi tagok és a hegybíró választása. (Végr. Rend. 70. §.)

A hegyközségi közgyűlés határozata ellen az első fokú hatósághoz és tovább fokozatos felelősségnek van helye

az 1894: XII. t.-cz. 102. §-ában megállapított hatóságokhoz. (47,205/1901. sz. földm. rend.).

A választmány tagjait a hegyközségi közgyűlés választja. Ez állapítja meg a rendtartás keretében a választmány tagjainak számát, továbbá azt is, hogy a tagok hány évre választassanak, s általában szabályozza és megállapítja a választmány hatáskörét. (1894: XII. t.-cz. 70. §.)

Választmány.

A választmány határozatai ellen a közgyűléshez lehet felebbezni.

A hegyközség élén a hegybíró áll, kit a hegyközségi közgyűlés választ.

Hegybíró.

A hegybíró jogai és kötelességei szintén a hegyközségi rendtartásban állapítandók meg. (1894: XII. t.-cz. 70. §.)

Az 1894: XII. t.-cz. nem mondja ugyan ki, hogy a községi birói és a hegybírói állás összeférhetetlen volna, minthogy azonban a hegyközségnek a törvény a közigazgatási község mellett bizonyos önállóságot biztosít, és megeshetik, hogy a hegybírónak a közigazgatási községgel szemben kell a hegyközséget képviselnie — kívánatos, hogy e két tisztség ugyanazon község területén ne bizassék egy és ugyanazon személyre.

A hegyközségek a feladataik teljesítéséhez szükséges költségek fedezése végett tagjaikra hegyközségi járulékot vethetnek ki (1894: XII. t. cz. 65. §.).

Hegyközségi járulék.

A hegyközségi járulék azonban nem egyszerűen birtokarány szerint, hanem az alábbiak szem előtt tartásával abban az arányban vetendő ki az egyes hegyközségi tagokra, a mint az illetők a hegyközség működésének előnyeit élvezik.

Ehhez képest a következő elvek tartandók szem előtt a hegyközségi járulékok kivetésénél (1894: XII. t.-cz. 65. §. és Végr. Rend. 65. §.):

1. A közös őrzési és hegyrendészeti költségekhez a hegyközségi kötelékbe tartozó minden birtokos, tekintet nélkül arra, hogy tényleg foglalkozik-e szőlőműveléssel vagy sem, köteles birtokaránylag hozzájárulni; az önként belépett birtokosok azonban csak akkor, ha területeik őrzése a hegyközségi szervezetben teljesítettik vagy teljesíthető.

2. A filloxa által elpusztított szőlők felújításának vagy új szőlők ültetésének előmozdítására és a szőlőbetegségek ellen való közös védekezésnek elősegítésére szükséges költségekhez a hegyközségi kötelekbe tartozó birtokosok közül azok kötelesek hozzájárulni, a kiknek tényleg szőlővel beültetett területeik vannak, illetőleg, a kik elpusztult szőlőiket felújítják vagy új szőlőket létesítenek, avagy a kik a hegyközségnek a jelzett czélok elérése érdekében teljesített vagy teljesítendő működéséből egyébként hasznot húznak.

3. Az okszerű szőlőművelés és szüretelés s a szőlők jövedelmezőségének fokozása érdekében szükséges vagy kívánatos közös gazdálkodási és kezelési szervezkedésre a hegyközség az összes tagokat kötelező módon nem intézkedhetik. Az e czimen felmerülő kiadások költségei tehát csak azokra a tagokra vethetők ki, a kik ezen intézkedéshez hozzájárultak és az abból származó előnyökben résztvesznek.

Azok a birtokosok, a kik az elpusztult szőlők felújítását vagy új szőlők létesítését a hegyközség megalakulása után határozzák el, valamint azok, a kik a hegyközség kötelekébe annak megalakulása után vétetnek fel, kötelesek azon létesítmények költségeinek, a melyeknek jövőben hasznát vehetik birtokarány szerint reájuk eső részleteit a hegyközségi pénztárba pótlólag befizetni. (1894: XII. t.-cz. 66. §.)

A hegyközségi járulékok kivétele és beszedése.

A hegyközségi járulékok oly községekben, a melyekben községi pótdadó van, a közadók módjára a községi pótdáóval egyszerre vettetnek ki és ezekkel egyszerre szedetnek, illetőleg hajtatnak be, de külön számolandók el és szolgáltatandók át a hegyközségi előljáróságnak; a hegyközségnek azonban szabadságában áll a járulékokat saját előljárósága által is beszedetni. A hol községi pótdadó nincs, ott a járulékok külön vetendők ki és a hegyközségi előljáróság által szedetnek be. (1894: XII. t. cz. 67. §.)

Kötelesek a hegyközségek minden évben legkésőbb addig az időpontig, a mikor a községi adó vettetik ki, saját költségvetésüket és a szükséglet fedezésére megkívántató hegyközségi járulékot megállapítani, azt a hegyközségi

tagokra a törvény értelmében kivetni, s a jogerőre emelkedett kivetést a községi előjárásnak szabályszerű kezelés végett bemutatni. (Végr. Rend. 67. §.)

Ha a hegyközségi járulékot maga a hegyközség saját közégeivel szedeti is be, olyan esetekben, a mikor a járulék-tartozásokat végrehajtás utján kellene behajtani, a végrehajtási eljárás foganatosítása a hegyközségi előjáráságot semmi körülmények közt nem illeti, hanem a hegyközségi előjárás tartozik a végrehajtás foganatosítására szükséges eljárás végett a községi előjáráságot megkeresni, mely a további lépéseket az 1883: XLIV. t. cz. III. része, illetőleg az 1886: XXII. t. cz. 139. §-a értelmében megtenni köteles. (Végr. Rend. 67. §.)

A hegyközségi járulékok számadási kezelése és annak ellenőrzése minden tekintetben az 1886: XXII. t. cz. értelmében és annak rendelkezéséhez képest teljesítendő (Végr. Rend. 67. §.).

Az a birtokos, a kinek birtoka az összefüggő hegyközségi terület szélén fekszik, a hegyközség megalakulásától számított hat év után, a hegyközségi kötelékből kiléphet:

A hegyközségből való kilépés.

a) ha kilépésével a hegyközségnek kárt nem okoz;

b) ha a hegyközség irányában fennálló esedékes tartozásainak eleget tett. (1894: XII. t. cz. 71. §.)

A hegyközségen fekvő, az egész hegyközségi területet egyetemlegesen kötelező terhek a kilépő birtokost mindaddig terhelik, a míg azok véglegesen törlesztve nincsenek.

Ha azonban a kilépni kívánó tag birtokát addig szőlőművelésre használta, a hegyközségi kötelékből tényleg csak akkor bocsáttatik ki, ha más művelésre szándékozik áttérni s ebbeli szándékát a szőlő kiirtásával igazolta is.

Ha az összefüggő hegyközségi terület be van kerítve vagy körül van árkolva, a kilépő szélső birtokos, ha a hegyközséggel más megegyezésre nem jutna, tartozik a létező kerítést vagy árkot saját költségén oda áthelyeztetni, a hol az ő kilépése következtében a hegyközségi területnek új határa lesz.

A hegyközségbe önként belépett birtokos (62. §. utolsó bekezdés) a hegyközség irányában fennálló tartozásának lerovása után a hegyközségi kötelékből bármikor kiléphet.

A hegyközségből kilépett tag a közös létesítményekből részt nem követelhet (1894: XII. t.-cz. 71. §.).

A hegyközség feloszlása.

A már megalakult hegyközségek csak a megalakulás után 3 év múlva oszolhatnak fel, és pedig csak akkor:

a) ha ezt a száz holdra vagy ennél nagyobb összefüggő területre nézve az e czélból külön összehívott közgyűlésen a hegyközség kötelékébe tartozó összes birtokosok birtok és számszerint háromnegyed részét túlhaladó többsége kívánja;

b) ha a feloszlást a száz holdnál kisebb, összefüggő területen alakult hegyközségekre nézve a hegyközségi kötelékbe tartozó birtokosok birtok és szám szerinti többsége kívánja.

A feloszlás iránti határozat csak a hatóság jóváhagyása után lép hatályba (1894: XII. t.-cz. 73. §.).

Hegyközségi ügyekben való eljárásra hivatott hatóságok.

A hegyközségi ügyekben ugyanazon hatóságok vannak hivatva eljárni, a melyek a mezőrendőri ügyekben: vagyis az 1894: XII. t.-cz. 102., illetőleg kihágási ügyekben a 103. §-ban megállapított hatóságok. A m. kir. közigazgatási bíróságról szóló 1896. évi XXVI. t.-cz. 70. §-a, a különböző közös költségekhez való hozzájárulási arányokra vonatkozó több kérdés harmadfokú eldöntését a közigazgatási bíróság hatáskörébe utalta.

Ugyanis a közigazgatási bíróság előtti eljárásnak van helye az alispánnak, városi közigazgatási bizottságnak és a székes főváros tanácsának azon határozata ellen melylyel megállapítja:

a) a hegyközségi feladatok teljesítéséhez szükséges költségekhez a hozzájárulás arányát;

b) a hegyközség kötelékébe felvett tagoknál a hozzájárulás arányát;

c) a hegyközség kötelékéből kilépni kívánó tagnál a kár vagy a tartozások nagyságát.

A hegyközségnek illetőleg a hegyközségi tagoknak törvényeink a szőlődézsmatartozások lerovására, valamint az 1896: V. t.-cz. alapján felvett szőlőkölcsönök után fizetendő kamatlábra vonatkozólag bizonyos feltételek mellett kedvezményt biztosítanak (Lásd a 498. és 499. lapon).

A hegyközségi tagoknak törvényeinkben biztosított előnyök.

IX. FEJEZET.

A mezei rendőrségről.

A mezőn, illetve szőlőhegyen levő ingó és ingatlan vagyon biztos védelme és megőrzése céljából mezei, illetve hegyrendőrség szervezéséről kellett gondoskodni.

A határok őrzéséről és mezőőrök alkalmazásáról.

E végből a törvény 74. §-a elrendeli, hogy: «A községek kötelesek a határ őrzetére, a viszonyok által kívánt számban, mező-, minden hegyközség pedig megfelelő számú felesketett hegyőrt alkalmazni s javadalmazásukról gondoskodni.

Mennyiben menthetők fel egyes községek az állandó mezőőr alkalmazása alól, mennyiben szövetkezhet több szomszédos község közös mezőőr tartására, vagy mennyiben bízhatók meg egyes erdőőrök mezőrendőri teendők ellátásával is, azt az illetékes hatóság határozza meg.»

A községek a törvényben előirt ezen kötelezettségüket úgy teljesítik, hogy a mezei és szőlőhegyi határt oly terjedelmű és fekvésű járásokra osztják be, hogy az oda alkalmazott mező- illetve hegyőr az őrzésére bízott terület naponként többször is bejárhassa s ekként a felügyeletére bízott mezei vagy szőlőhegyi jószágot a károsításoktól megvédhesse és a közvetlen hatósági felügyeletet a törvény sok fontos határozmányának teljesítése tekintetében gyakorolhassa.

A községek köteleessége a mezőőrök alkalmazása körül.

Ebből következik tehát, hogy a mezőőröket nem a birtokosság vagy érdekeltség választja s hogy javadalmazásukról sem ezek gondoskodnak, hanem ez a község köteleessége. A járási főszolgabiráknak szoros köteleessége, hogy

a községeket, fent körülírt köteletségük teljesítésében hatályosan ellenőrizték s a mennyiben mulasztást tapasztalnának, erről a vármegye alispánja útján a törvényhatósági bizottságnak jelentést tegyenek, mely aztán a mulasztó községeket az 1886: XXII. t.-cz. 126. §-a értelmében, a községi előírányzat megfelelő emelése által elegendő számú mező-, illetve hegyőr tartására kötelezi.

Mikor van helye a mezőőr tartása alól felmentésnek?

A törvény 74. §-a a járási főszolgabírótól fölhatalmazza, hogy egyes községeket állandó mezőőr tartása alól fölmenthessen, illetve megengedje, hogy egyes községek más községekkel együtt közösen tarthassanak mezőőrt, végül, hogy a mezőőri teendőkkel az erdőőröket is megbízhassák.

Az állandó mezőőr tartása alól fölmentésnek csak akkor lehet helye, ha:

1. a községi határ területe összesen 300 kat. holdnál nem nagyobb;

2. ha a községbeli, legalább 100 kat. holddal, illetve a külső határban bekerített területtel, kerttel, gyümölcsös-sel és szőlővel bíró birtokosok külön mezőrendőrt tartván, az ezeken kívül még a határban levő kisebb birtokok összesege 300 kat. holdat meg nem halad.

Mikor van közös mezőőr tartásának helye?

Más községgel közös mezőőr tartásának helye van, az 1. és 2. pont alatt említett eseteken kívül akkor is, ha a községi határnak 300 holdnál nem nagyobb része oly módon szögellik más község határába, hogy azon határrész őrzését célszerűbb a szomszédos községbeli mezőőrrre bízni.

Mikor bizható meg erdőőr mezőőri teendőkkel?

Erdőőr csak akkor bizható meg a községi mezőőri teendőkkel, ha:

az erdőbirtokos megengedi;

az erdőőr tulajdonképeni hivatásában ez által nem akadályoztatik;

az erdőőr felügyelete alá helyezendő mezei terület 200 kat. holdnál nem nagyobb.

Mikor van helye ideiglenes örök alkalmazásának?

A mely község az állandó mezőőr tartása alól fölmentetett, a termények érése idejére azok teljes betakarításáig a határ őrzésére ideiglenes örök alkalmazására kötelezhető.

A mezőőrök javadalmazása az érdekelt birtokosok terhére történik. Kik viselik a mezőőrök javadalmazását?

Kinek egy vagy több szomszédos község határában száz katasteri hold vagy annál nagyobb birtoka van, az külön mezőört is tarthat és ha külön mezőört tart, a községi mezőőr tartási költségeihez hozzájárulni nem köteles. Ki tarthat külön mezőört?

A száz holdnál kisebb birtokosok akkor is kötelesek a községi mezőőr tartási költségeihez hozzájárulni, ha külön pásztort tartanak. Az ilyen pásztorok a mezőőröknek a jelen törvényben biztosított jogokkal nem ruháztatnak fel.

Bekerített helyek, kertek, gyümölcsösök és szőlők tulajdonosainak, tekintet nélkül a terület nagyságára, joguk van felesketett mezőört tartani s ha ilyeneket tartanak, az illető területre a községi mezőőr költségeivel nem terhelhetők. (75. §.)

A törvény ezen §-a szerint a község által tartott mezőőrök javadalmazása az érdekelt birtokosokra kirovandó községi közterhet képezvén, azok számát és javalmazását a községi költségelőirányzat keretében átfutó tételként a bevételek és kiadások rovatában a községi képviselőtestület állapítja meg. A mezőőrök illetményeiről külön kivetés készítenendő s az a költségvetéshez csatolandó. Ezen kivetésben a természetbeli, illetve terménybeli járulékok pénzértékben fejezendők ki. A mezőőrök javadalmazásának megállapítása.

A községi előljáráóság a községi előirányzat összeállítása előtt fölhívja mindazon birtokosokat, a kiknek 100 kat. holdnál nagyobb, vagy bekerített birtokuk, illetőleg a külső határban fekvő kertjük, gyümölcsösük vagy szőlőjük van, miszerint záros határidő alatt nyilatkozzanak: kívánna-e külön fölesketett mezőört tartani?

Az előljáráóság a nyert nyilatkozatokhoz képest állítja össze a mezőőrök számára és javadalmazására vonatkozó javaslatát.

Ha a külön mezőőr tartására jogosított birtokosok évenként legfőlebb ápril hó végeig a mezőört föl nem fogadnák s föl nem eskettetnék, birtokuk a községi mezőőrök

felügyelete alá osztandó; a községi mezőőr-személyzet esetleg a szükséghez képest szaporítandó s a mezőőrök tartási költségei ezen birtokosokra is kivetendők.

A községi mezőőrök javadalmazásának kivetése mindenütt, tehát törvényhatósági városokban is, csakis az érdekeltek földadója alapján eszközölhető, és ez oly különleges érdekeltségi közterhet képez, melyre az 1886:XXII. t.-cz. 138. §-ában a tiszti fizetésekre, illetve nyugdíjakra nézve adott kedvezmény ki nem terjeszthető. (3573/1896. sz. f. m. h.)

A mezőőröknek minden illetményét a községi előljáróság tartozik beszedni, tehát a mezőőrök maguk nem szedhetik azt be. (28,132/896. sz. B. ü. m. r.)

A mezőőrök javadalmazását csakis a költségvetés tárgyalásának során és a törvényhatóság jóváhagyásával lehet leszállítani. (78,843/897. sz. B. ü. m. h.)

A mezőőrök javadalmazása érdekeltségek, illetve őrzések szerinti külön kulcsok alapján való kivetésének helye nincs, hanem javadalmazásának összege az érdekeltekre egy kulcs szerint földadójuk arányában vetendő ki. (4985/1897. sz. f. m. h.)

A mezőőrök községi alkalmazottak lévén, annak, hogy javadalmazásukat az érdekelt birtokosság vállalja el, helye nem lehet. (15,134/897. sz. f. m. h.)

A mezőőrök javadalmazása czímén az érdekelt birtokosokra kirovandó közteher az általánosan kötelező pótdók fejében egyezményileg megállapított átalányösszeggel lero-vottnak nem tekinthető. (A m. kir. közig. bíróság 1364/897. sz. határozata.)

A községi mező-
őrtartási kötele-
zettség alól való
mentesség esetei.

A községi mezőőrtartási költségek kivetése ellen irányuló felszólamlások a közigazgatási bizottsághoz tartoznak, ennek határozata ellen pedig a közigazgatási bíróságnál emelhető panasz. (108,688/897. sz. B. ü. m. h.)

A községi mezőőrtartási kötelezettség alól, ha külön felesketett mezőőrt tartanak, mentesek:

a) azok a birtokosok, a kiknek egy vagy több szomszédos község határában 100 kat. hold vagy annál nagyobb kiterjedésű birtokuk van;

b) tekintet nélkül a terület kiterjedésére, a bekerített helyek, kertek, gyümölcsösök és szőlők tulajdonosai.

Nehogy azonban a törvény ezen rendelkezése a közös mezőőri költségekhez való hozzájárulás kijátszására használtassék, a földművelésügyi minister 1897. évi 34,996. sz. határozatával egy felmerült kérdésben elvileg kimondotta, hogy «a 100 holdnál nagyobb, de nem egy tagban fekvő területtel bíró birtokosok a községi mezőőri költségekhez való járulás alól csak akkor menthetők föl, ha birtokuk megőrzésére *elegendő számú s a törvényes minősítésnek megfelelő mezőőröket tartanak*».

Az 1894. évi XII. t.-cz. 75. §-ának világos értelme szerint ugyanis csak azon 100 holdnál nagyobb birtoktestek nem tartoznak a község által fogadott mezőőrök javadalmaszásához hozzájárulni, a melyek külön fölesketett, az idézett törvény végrehajtása tárgyában 1894. évi 48,000. sz. a. kiadott rendelet 75. §-ában előirt időben fölfogadott s ugyan csak az idézett törvény 76. és 77. §-ának megfelelő mezőőrök felügyelete alatt állanak.

A 100 holdnál nagyobb birtoktestek bár nem összefüggőleg, de oly részletekben is fekehetnek, a melyeket egy mezőőr megőrizni képes.

Ha azonban a 100 holdnál nagyobb birtoktestek részletei oly távol feküsznek egymástól, hogy egy mezőőr által nem őrizhetők, az illetők csak úgy felelhetnek meg a szóban levő törvény 75. §-ának, ha mindenik birtokrészletre külön mezőőrt fogadnak.

Ellenkező esetben, ha t. i. az ily birtokosok csak egy mezőőrt tartanak, az ez által meg nem őrizhető birtokrészleteken az idézett törvény 74. §-a értelmében a község köteles az őrzésről az aránylagos költségek kivetése mellett gondoskodni.

Minthogy pedig a gyakorlatban egy a törvénynek megfelelő mezőőr tartási költségeit ötszáz holdon alóli birtok csak kivételes jövedelmezőség mellett birhatja, a felmerült esetekből az gyanítható, hogy az illetők pusztán a községi közterhek alól való kibuvásukat akarták elérni a külön mezőőr bejelentésével, a mi a fent idézett rendelet 75. §-a

értelmében különben sem mentesít a községi mezőőri költségekhez való járulás alól.

Ilyen esetekben tehát mindenkor megvizsgálandó, vajjon az illető külön mezőőrt bejelentők a mezőőrt tényleg föl- eskettették-e? az 1894. évi XII. t.-cz. 76. §-ába ütközőleg nem valamely más szolgálatot teljesítő cselédjüket eskettették-e föl? a fölesketett mezőőrök képesek-e az illető tulajdonos összes birtokát őrizni s egyáltalán birnak-e az idézett törvény 77. §-ában előirt minősítéssel?

A vizsgálat eredményéhez képest a szóban levő törvény és rendelet 75. és 76. §-ának a fentebbiek értelmében való szigorú végrehajtása foganatosítandó.

Felszólamlások a községi mező-
őrtartási költsé-
gek kivétele ellen.

A községi mezőőrtartási költségek kivétele ellen irányuló felszólamlások az 1876. évi VI. t.-cz. 58. §. alapján a közigazgatási bizottsághoz tartoznak, ennek határozata ellen pedig a közigazgatási bíróságnál panasz emelhető. (1897. évi 108,688. sz. b. ü. m. és f. m. h.)

A községi mezőőröknek a költségvetésbe felveendő javadalmazása a törvényhatóság hozzájárulása nélkül le nem szállítható; a járandóság leszállítása pedig aratási idő engedélyezésével nem kárpótolható.

Mert a mezőőrök részére megállapított s a községi költségvetésbe szükségképen felveendő javadalmazásnak leszállítása csakis indokoltan, a községi költségvetés előirányzása alkalmával, s a törvényhatóság hozzájárulásával törtenhetik. (1897. évi 78,843. sz. b. ü. m. h.)

Ki eskethető fel mezőőri szolgál-
latra?

Mezőőri szolgálatra csak az eskethető fel:

a) a ki a község által a községi határnak vagy egyes részeinek őrizetére, vagy

b) a ki egyes birtokos által száz kataszteri hold vagy annál nagyobb birtok, továbbá bekerített helyek, kertek, gyümölcsösök és szőlők őrizetére fogadtatott fel. (76. §.)

A törvény ezen szakasza lehetetlenné teszi azt, hogy a mezőőr tartási kötelezettség alól, csupán a fölesketés formalitásával ki lehessen bujni.

Nem tekinthető e §. szerint a mezőőr-tartási kötelezettség betöltésének, ha pl. valamely birtokos belső cseléd-

jét, béresét, kocsisát stb., valamely község egyik alkalmazottját felesketteti mezőőrnek, s azután nem mezőőri minőségben alkalmazza, de azt sem zárja ki a törvény, hogy a mezőőr a birtokosnak más gazdasági munkát is ne végezhesen, csak ez a munka ne legyen olyan, a mely őt az őrzésben gátolja.

A mezőőrnek — ezen szakasz folyományaképen — őrzésére bizott területen kell tartózkodni s mezőőri szolgálatot teljesíteni.

Mező- (hegy-) őrként az eskethető fel, a ki magyar állampolgár, gondnokság vagy csőd alatt nem áll, büntett vagy vétség miatt vád alá helyezve vagy általában szabadságvesztés büntetése alatt nincs, bármely büntett vagy nyereségvágyból eredő vétség miatt elítélve nem volt, hivatalvesztésre szóló ítélet hatálya alatt nem áll, erkölcsi tekintetben kifogás alá nem esik és huszonnégy évet betöltött. A felesketés megtagadható még az oly elmebeli, testi vagy erkölcsi fogyatkozás esetén, a mely az illető egyént hivatása teljesítésére képtelenné teszi.

Irni, olvasni tudók hasonló minősítés mellett mások mellett elsőbbséggel bírnak. (77. §.).

Az elsőfokú hatóságnak, mielőtt az egyes birtokosok által bejelentett külön mezőőröket felesketté, valamint a közös költségekhez járulás tekintetében való határozathozatal előtt is, az 1894. évi XII. t.-cz. 76. és 77. §-aiban előirt feltételek meglétét pontosan meg kell állapítania. (1898. évi 56,082. számú földmív. min. hat.)

A törvény által a mező- és hegyőrökre rótt fontos kötelességek betöltése szükségessé teszi, hogy az alkalmazandó egyének értelmesek, kifogástalan előéletűek, testileg edzettek, erősek és egészségesek legyenek.

A mező- vagy hegyőrt fölfogadó községi előljáró, birtokos, illetve hegyközségi előljáró, igazolni tartozik az őrnek fölesketés végett a főszolgabírónál való bejelentése alkalmával a törvény 76. és 77. §-aiban megszabott kellékeket, vagyis hogy a föleskettendő:

1. magyar állampolgár;
2. gondnokság vagy csőd alatt nem áll;

Mezőőrök képe-
sítése.

3. büntett vagy vétség miatt vád alá helyezve, vagy általában szabadságvesztés büntetés alatt nincs;

4. bármely büntett vagy nyereségvágyból eredő vétség miatt elítélve nem volt;

5. hivatalvesztésre szóló ítélet hatálya alatt nem áll;

6. erkölcsi tekintetben kifogás alá nem esik és huszonegy évet betöltött;

7. oly elmebeli testi vagy erkölcsi fogyatkozása nincs, a mely hivatása teljesítésére képtelenné tenné.

A fölvételre jelentkezők közül azok, a kik a fősorolt kellékeknek megfelelnek s írni olvasni tudnak, hasonló minősítés mellett, mások fölött elsőbbséggel birnak.

A mezőöri teendőkkal megbizott, már egyizben föl-
esketett erdőörököt újból fölesketni csak akkor szükséges,
ha szolgálatidejük vagy az őrizetükre bizott terület változik.

Hol kell a mező-
öri esküt le-
tenni?

Az eskü a főszolgabíró (polgármester, Budapesten a kerületi előljáróság) előtt teendő le, ki az eskületételről jegyzőkönyvet vesz fel és bizonyítványt állít ki, mely a kirendelő nevét és az őrizendő terület leírását is tartalmazza. E bizonyítvány az esküt tett mezőőr igazolására szolgál.

Ugyanakkor átadja a felesküdtött mezőőrnek a föld-
művelésügyi minster által rendeleti úton meghatározott
szolgálati jelvényt, melyet a mezőőr szolgálat közben lát-
ható helyen viselni tartozik.

A szolgálat megszüntekor úgy a bizonyítványt, mint
a jelvényt a mezőőr a községi előljáróságnak köteles átadni,
mely azt 15 napon belül azon hatóságnak, mely azt kiadta,
beszolgáltatja.

A felesküdtött mezőőrök, illetőleg a szolgálatadó a
községi előljáróság és a főszolgabíró által is nyilvántartan-
dók. (78. §.).

A mezőőrök
eskübizonyít-
ványa.

A törvény ezen §-a értelmében a mező-(hegy)-őrnek
az eskü letételéről az alábbi minta szerint bélyegmentes
bizonyítvány állítandó ki, s ugyanakkor átadandó a szolgál-
lati jelvény és a szolgálati könyv.

.....szám.

Bizonyítvány.**Minta.**

városi mező
községi hegy-őr részére.

Fentnevezett mező-őr az 1894. t. cz. 79. §-ában előirt esküt mai napon előttem letette.

Kelt.....

P. H.

főszolgabíró.
polgármester.

Az alkalmazó (város, község, birtokos, hegyközség) neve:.....

A mező-
hegy-őr őrzésére bizott határrész megjelölése:.....

Szolgálati jelvényként a föleskető hatóság a mező-(hegy)-őrnek az alkalmazó költségére kerülékalkaku bádoglemezt ad, melynek hosszabb átmérője 12 cm., rövidebb átmérője pedig 10 cm., a magyar czimmerrel és «Mezőőr» vagy «Hegyőr» jelzéssel és folyószámmal van ellátva s akként készítve, hogy a mező-(hegy)-őr mellére vagy fövé-
gére fölérősíthető legyen.

A mezőőrök
szolgálati jel-
vénya.

Ezen jelvények a kir. adóhivataloknál darabonként 50 fillérért kaphatók. Az eladásukból befolyó jövedelem fölött a földmivelésügyi minster rendelkezik.

A főszolgabíró (polgármester) a fölesketett mező- és hegy-őrökről az alábbi minta szerint nyilvántartást vezet.

A mezőőrök
nyilvántartása.

A mező- és hegyőrök alkalmazói (községek, hegyközségek, birtokosok) kötelesek a mező- vagy hegyőröknek szolgálatból való kilépését 15 nap alatt a föleskető hatóságnak bejelenteni s a fölesketésről szóló bizonyítványt és szolgálati jelvényt beszolgáltatni.

Kötelesek továbbá mindazon eseteket, a melyek miatt a törvény 77. §-a értelmében a mező- és hegyőrök szolgálatukból azonnal elbocsátandók, legfőlebb 15 nap alatt a föleskető hatóságnak bejelenteni.

Nyilvántartás

Minta.

-----vármegye -----járásában alkalmazott mező-őrökről.

Sorszám	A bejelentés kelte	A bejelentő neve, lakhelye	A felesketett mező-(hegy)-őr		Szolgálat tartama	Az őrzésére bizott terület megjelölése	A szolgálatból el- bocsátás napja és oka	Eszrevétel
			neve	ír, olvas				

Ugyanezen határidő alatt új mező- vagy hegyőr alkalmazásáról is gondoskodni kell.

A mezőőrök
esküje.

A törvény 79. §-a értelmében a mezőőrök szolgálatba lépésük alkalmával a következő esküt teszik le:

«Én esküszöm a mindenható és mindentudó Istenre, hogy az őrizetem alá bizott határra (dülőre, vadászati, halászati területre stb.) s mindarra, mi hozzá tartozik, hűségesen felvigyázok és azokat, kik az őrizetem alá bizott területen kárt okoznak vagy kárt okozni megkísérlik, késedelem nélkül feljelentem, ha szükséges, megzálogolom vagy letartóztatom, minden kárt lehetőségemhez képest gátolok s az okozott károkat legjobb tudomásom és lelkiismeretem szerint megbecsülöm, ártatlant hamisan nem vádolok s nem gyanúsítok, az őrizetet és szolgálatomat gazdám tudta és beleegyezése avagy mellőzhetlen szükség nélkül el nem hagyom s mindarról, a mi gondviselésem alá bizatik, mindenkor felelős leszek. Isten engem úgy segéljen!»

A felesketett
mezőőr bizonyító
képessége.

A mezőőr mezőrendőrségi kihágási ügyekben, saját érzelki észleletek alapján letett esküjére való hivatkozással tett vallo-

mása, a mennyiben a bíró által aggályosnak nem találtatik, ellenbizonyíték hiányában teljes bizonyító erővel bír (80. §.).

A mezőöri szolgálatra felesketett személyzet ezen szolgálat gyakorlásában nyilvános örnek tekintetik s a törvényen alapuló mindazon jogokat élvezzi, melyek a közbiztonsági közegeket megilletik (81. §.).

A kir. Kuria 1895. évi 4552. sz. a. hozott ítéletében kimondotta, hogy:

«A mezőőr csak akkor tekinthető a törvény által rendelt feltételek szerint alkalmazottnak s a vele szemben elkövetett erőszak a B. T. K. 156. §-a értelmében csak akkor állapíthatja meg a hatóság elleni erőszak büntettét, ha a mezőőr a szabályszerű esküt letette.»

1897. évi 7894. sz. ítéletében kimondotta, hogy:

«A ki a mezőőrt a tilosban talált állatok behajtásában erőszakkal megakadályozza vagy bántalmazza, hatóság elleni erőszak büntettét követi el.

A hatóság vagy hatósági közeg hivatalos eljárása ellen csak világos törvényellenes és hatáskörükbe nem tartozó intézkedés esetében van helye a jogos védelemnek és erőszakos ellenszegülésnek.»

1897. évi 11,789. számú ítéletében pedig kimondotta, hogy:

«A mezőőr az 1894 : XII. t.-cz. IX. fejezetében megjelölt hatósági teendők teljesítésére eskü alatti szolgálatánál fogva kötelezve van s mint ilyen a B. T. K. 461. §-a szerint közhivatalnoknak tekintendő. Midőn tehát a mezőőr állítólagos szabálytalanság miatt valakit tetteleg bántalmaz, nem becsületsértést, hanem hivatalos hatalommal való visszaélést követ el.»

A mezőőr a bizonyítási képességet azonnal elveszti, a mint a 77. §-ban felsorolt kizárási okok vagy hiányok valamelyike — kivéve hivatása teljesítése közben előállott testi fogyatkozást — beáll és ebben az esetben állásából azonnal elbocsátandó (82. §.).

A mezőőrnek hatáskörébe tartozó hivatalos felszólítására mindenki engedelmeskedni köteles, viszont azonban a

A mezőőr közbiztonsági közeg.

Mikor veszti el a mezőőr bizonyítási képességét.

mezőőrnek felelősség terhe alatt kötelessége minden törvényellenes eljárástól tartózkodni (83. §.).

A mezőőrnek mikor van zálogolási és letartóztatási joga?

A mezőőr megzálogolhatja, vagy alkalmas zálog hiányában, valamint, ha az illető alkalmas zálogot adni vonakozik, a községi előljárásság elé bekísérheti azt, kit az őrizetére bízott területen a mezei lopáson vagy az őrizete alatt levő tárgyak rongálásán rajtaért, ha az előtte ismeretlen vagy állandó lakhelye nincs.

Más egyént csak akkor tartóztathat le, ha az a mezőőr felszólításának ellenszegül, azt gyalázó szavakkal illeti vagy jelentékeny kárt okozott (84. §.).

Ha az, a kit a mezőőrnek letartóztatni joga van, el akar menekülni, azt a mezőőr üldözőbe veheti és a felügyeletére bízott terület határán kívül is letartóztathatja (85. §.).

A mezőőr köteles a mezei lopás elkövetésén vagy a mezei vagyon egyéb rongálásán ért egyénektől a lopott tárgyakat és a lopás vagy rongálás elkövetésére használt eszközöket lefoglalni, jogában áll továbbá a mezei kár elkövetésével alaposan gyanúsítható személyektől, ha ezek más földjén éretnek, a föld terményeinek előállítására közönségesen használt szerszámokat elvenni, ha az illető igazolni nem képes, hogy azokat minő okból hozta magával (86. §.).

A községi előljárásság kötelessége a mezőőr által bekísért egyénekkal szemben.

A községi előljárásság a hozzá bekísért egyént haladéktalanul az illetékes hatóság elé állítja. A lefoglalt tárgyak, szerszámok és zálogok a magán mezőőrök által (75. §.) szolgálatadójuknak, a községi mezőőrök által pedig a községi előljárásságnak haladéktalanul átadandók.

A tilosban talált állatokat köteles a mezőőr behajtani és azokat a magán mezőőr szolgálatadójának, a községi mezőőr pedig a községi előljárásságnak átadni (87. §.).

A mezőőrök kárbejelentési kötelessége.

A mezőőrnek kötelessége minden tudomására jutott mezei kárt vagy elidegenítést a községi előljárásságnak vagy szolgálatadójának lehetőleg azonnal, de legfeljebb huszonegy óra alatt még akkor is bejelenteni, ha a tettes előtte ismeretlen.

Ha a magán mezőőrök által szolgálatadójuknak átadott tárgyakat vagy állatokat a kárt tevő három nap alatt nem váltja ki, azok is a községi előljárásnak adandók át (88. §.).

A földbirtokosnak, bérlőnek, családtagjainak vagy alkalmazottjainak joguk van mezei lopáson vagy a mezei vagyron rongálásán ért egyénektől a lopott tárgyakat és a lopás vagy rongálás elkövetésére használt eszközöket lefoglalni, vagy a tilosban talált állatokat behajtani, kötelesek azonban a tárgyakat vagy állatokat, ha azok három nap alatt ki nem váltatnak, a községi előljárásnak átadni (89. §.).

A tilosban talált baromfi, ha behajtása nehézségekre ütközik, megölhető. A kóbor ebeket és macskákat saját birtokán mindenki elpusztíthatja (90. §.).

A mezőrendőri kihágások által okozott károk megbecslése közvetlenül a mezőőr kötelessége.

A kár újabb megbecslését annak bejelentésétől számított három nap alatt, ha a mezőőr által eszközlött becsléssel megelégedve nem volna, mind a kárttevő, mind a károsított a községi előljárásnál kérheti (91. §.).

Ha a mező-(hegy)-őrnek a kihágás följelentésével egyidejűleg az előljárátság elé terjesztett becslését akár a kárttevő, akár a károsult kifogásolja s a följelentéstől számított három nap alatt a törvény 91. §-a értelmében újabb becslést kér, akkor az előljárátság mindenekelőtt a becslést foganatosíttatja.

A becslés megejtésére úgy a kárttevő, mint a károsult egy-egy becslőt jelöl meg. Ezekhez az előljárátság egy harmadik becslőt küld ki. Ha a becslést kérő félnek ellenfele nem jelöl ki becslőt, helyette a községi előljárátság küld ki becslőt.

Ha a becslők a kár értékének meghatározásában meg egyezni nem tudnak, akkor az egyes becslők által javasolt kárösszegek összeadandók s hárommal elosztandók. Az osztás eredménye képezi a kár becsértékét.

A becslésről az alábbi minta szerint bélyegmentes jegyzőkönyv veendő föl s a községi előljárátság elé terjesztendő.

A földbirtokos és bérlő zálogolási joga.

Mezei károk megbecslése.

Becslési jegyzőkönyv.

Becslési jegyzőkönyv

Minta.

fölvétetett községben év hó-én
 a terményeiben okozott kárról.

A terület s a termény megnevezése, a melyen a kár tétetett	Mi által okoztatott a kár?	A kárt becslíti						A kár becsértéke kitesztétel?	Megjegyzés	
		az I. becstis		a II. becstis		a III. becstis				
		K	f	K	f	K	f			K
(búza föld, rét, szőlő, gyümölcsös stb.; búzavetés, szőlőtermés, gyümölcs stb.)	marha, lopás, legázolás, kivágás stb.	6	70	5	—	6	—	5	90	

I. becstis
(a károsult becstise)

II. becstis
(a kártevő becstise)

III. becstis
(a közs. előjáróság által kiküldött becstis)

Ha a panasz nem a mező-(hegy)-őr útján tétetett, az előjáróság haladéktalanul utasítja azon mező-(hegy)-őrt, kinek őrzésében a kár történt, hogy a bejelentett kárt becsülje meg; esetleg ha a károsult kívánja, a becslést egyenesen becslők által foganatosíttatja.

A mezőőr az általa eszközölt becslés eredményét szóval jelenti be a községi előjáróságnak.

A mező-(hegy)-
őrök szolgálati,
fegyelmi, fegy-
verviselési és
fegyverhaszná-
lati szabálya.

A törvény 92. §-a értelmében a mező-, hegy- és erdő-őrök fegyelmi, fegyverviselési és fegyverhasználati ügyeire nézve a belügyi és a földművelésügyi ministerek felhatalmazottak rendeleti úton intézkedni.

A nyert felhatalmazás alapján az említett kérdésekben következő rendeletek adattak ki.

A mező- és hegyőrök szolgálati, fegyelmi, fegyverviselési és fegyverhasználati szabályai.

A mező-(hegy)-őrök tisztje, magaviselete, jogai.

1. §.

Az 1894:XI. t.-cz. 81. §-a szerint a mező- vagy hegy-
 őri szolgálatra fölesketett személyzet ezen szolgálat gyakor-
 lásában nyilvános őrszemélyzetnek tekintetik.

A mező-(hegy)-
 őrk tisztje,
 magaviselete és
 jogai.

A mező- vagy hegyőr ezen állásához képest köteles
 erkölcsileg kifogástalan életet élni.

Tartózkodnia kell föltétlenül a szeszes italok mérték-
 telen élvezetétől.

Vadházasságban vagy egyéb a közerkölcsöt sértő módon
 nem élhet.

2. §.

Szolgálatában a rendes gazdasági foglalkozásaikat űző
 birtokosok iránt tisztességtudással és előzékenységgel tar-
 tozik. A kártevők vagy tilos cselekményeket elkövetők elle-
 nében szigorral kell eljárnia, mely azonban durvasággá vagy
 az illetők bántalmazásává nem fajulhat.

3. §.

Jogában van bárkit, a ki meg nem engedett módon
 vagy akként jár el, hogy előreláthatólag kárt okoz, fölszó-
 lítani, hogy eljárását hagyja abban, s fölszólításának min-
 denki engedelmeskedni tartozik.

Jogában van azt, a kit nem ismer vagy a kinek állandó
 lakhelye nincs, s mezei lopáson vagy kártételen ér, meg-
 zálogolni; ha pedig zálogot nem ad, letartóztatni és a köz-
 ségi előjáróság elé bekisérni. Ha az illető el akar mene-
 külni, üldözőbe veheti s elfoghatja az őrizetére bizott terü-
 leten kívül is.

Jogában áll a mezei lopás elkövetésén vagy a mezei
 vagyon egyéb rongálásán ért egyénektől a lopott tárgyakat

és a lopás vagy rongálás elkövetésére használt eszközöket lefoglalni, valamint azon személyektől, a kik a mezei kár elkövetésével alaposan gyanúsíthatók, ha ezek más földjén éretnek, a föld terményeinek előállítására közönségesen használt szerszámokat (ásó, kapa, fejsze stb.) elvenni, ha csak az illetők nem igazolják, hogy ezen szerszámokat miért hozták magukkal.

Letartóztathat mindenkit, a ki fölszólításának ellen-szegül, őt gyalázó szavakkal illeti vagy jelentékeny kárt okozott.

A mező- vagy hegyőrök fegyverviselése és fegyverhasználatára.

4. §.

Minden községi vagy hegyközségi mező-(hegy)-őr szolgálatadója által forgópisztolyal látandó el. Ugyanily fegyverrel láthatók el a magánosok által tartott mező-(hegy)-őrök is.

A mezőőr a forgópisztolyt szolgálatában állandóan magával viselni köteles.

A forgópisztolynak a mező-(hegy)-őr által szolgálaton kívül való viselése fegyelmi vétséget képez.

A mely törvényhatóságok szükségesnek találnák, hogy területükön a mező-(hegy)-őrök más fegyverrel láttassanak el, ez iránt indokolt határozatot hozhatnak. Ezen határozat azonban a belügyi minister úrral egyetértőleg leendő jóváhagyás végett hozzám fölterjesztendő.

A forgópisztoly, illetve fegyver a szolgálatadó tulajdonát képezvén, kimérendő s mindig oly állapotban tartandó, hogy szükség esetén használni lehessen.

A mezőőrök mily esetekben és minő eljárás alapján láthatók el forgópisztoly helyett löfegyverrel, a földművelésügyi minister a belügyi és honvédelmi ministerekkel egyetértőleg következőleg szabályozta:

Tekintettel arra, hogy a mező-(hegy)-őrök az 1894. évi XII. t. czikk 79., 80., 81., 83., 84., 85., 86. §-aiban s az

A mező-(hegy)-
őrök fegyver-
viselése és fegy-
verhasználatára.

ezen törvény végrehajtása iránt kiadott 1894. évi 48.000. sz. a. kelt rendelet *D*) mellékletében szabályozott szolgálatukat egyes törvényhatóságokban, a fennálló viszonyok között fegyverzettel sikeresebben láthatják el, továbbá arra, hogy a mezői rendőrség a fent idézett törvény célzataihoz képest fokozatosan oda fejlesztendő, miszerint az a közbiztonsági szervezetnek minden tekintetben megfelelő kiegészítő részét képezze s azzal szoros kapcsolatba hozassék, fölhívom a közönséget, hogy az e célból szükséges intézkedéseket a következők figyelemmel tartásával fogantossítsa:

A járási főszolgabírák utasítandók, miszerint gondosan és lelkiismeretesen vizsgálják meg azt, vajjon a községeikben már alkalmazott, illetve fölesketés végett bejelentett mezőőrök megfelelnek-e az 1894. évi XII. t.-cz. és az annak végrehajtása tárgyában 1894. évi 48.000. sz. rendelet 76. és 77. §-aiban, továbbá az idézett rendelet *D*) melléklete 1. §-ában előírt erkölcsi és személyi minősítésnek s a talált szabálytalanságok kiküszöbölése iránt saját hatáskörükben intézkedjenek.

Vizsgálják meg továbbá azt is, hogy községeikben nem szükséges-e a mezőőrök számát csökkenteni, javadalmazását emelni, vagyis oly intézkedéseket tenni, melyek folytán az érdekelt közönség teherviselési képességének méltányos és szükséges kimélése mellett lehetővé tétetik az, hogy a mező-őri szolgálat alkalmas egyének által láttassék el.

A járási főszolgabíráktól ezen eljárásuk eredményéről két hónapi határidő alatt jelentés bekívánandó. Ezen jelentések alapját képezzék a törvényhatóság ama határozatának, melylyel a községi mezőőröknek egyes községekben, vagy az egész törvényhatóság területén a mutatkozó és indokolt szükséghez képest lőfegyverrel való ellátást kimondja, s ehhez képest ki kell terjedniök a jelentéseknek az alkalmazott mezőőrök erkölcsi és személyi minősítését illető adatokon fölül azon közbiztonsági szempontokra, a melyek a mezőőrök lőfegyverrel való ellátását különösen indokolják, esetleg mellőzendővé teszik. Hasonló rendelkezés bocsátandó ki a rendezett tanácsú városok polgármestereihez is.

Az ekként előkészített s meghozott törvényhatósági határozatok a belügyminister úrral egyetértőleg leendő megbírálás és jóváhagyás végett hozzám felterjesztendők.

Mihez tartásul közlöm még a következőket:

A mező-(hegy)-
örök fölfegyver-
ezése.

1. a mező-(hegy)-örök fölfegyverzésére a magy. kir. honvédség használatában volt Werndl-féle kisebb lőpor-mennyiséggel készített töltényekkel ellátott szuronyos fegyverek használhatók legczélszerűbben, melyek darabonként szuronynyal és az összes szerelvényekkel együtt öt (5) frtért a *budapesti honvéd központi fegyvertárból*, a hozzájuk való töltények pedig száz darabonként négy (4) frtért a pozsonyi honvéd lőszerbizottságtól szerezhetők be;

2. a lőfegyverek és töltények megküldése iránt való megkeresés a vármegye alispánja által intézendő a főt- említett intézetekhez s csatolandó hozzá:

a) a mezőörök lőfegyverrel ellátását kimondó szabály- szerűleg *jóváhagyott* törvényhatósági határozat hiteles máso- lata s a jóváhagyást tartalmazó földművelésügyi ministeri határozat hiteles másolata;

b) a megrendelt fegyverek, illetve töltények ára.

3. A rendelmények elcsomagolásából és vasúthoz való szállításából felmerülő költségek számlája az illető rendelő hatóság által a szállítmányok vétele után a földadó intéze- teknek azonnal megtérítendő. Az elcsomagoláshoz már hasz- nált és 24 drb puska vagy 1000 drb élestöltény befogadá- sára készült puska, illetőleg töltényszakaszok a beszerzési ár $\frac{2}{3}$ -ával, vagyis a puskaszakaszok három (3) frt 12 krral, a töltényszakaszok egy (1) frt 30 krral s ezernél kisebb mennyiségű töltények elcsomagolásához házilag készített ládácskák 40—50 krral fognak darabonként fölszámíttatni.

4. A beszerzett s a községeknek átadott töltények a községi előljárásság által őrzendők s akként kezelendők, hogy a mező-(hegy)-örök minden egyes tölténynek elhaszná- lásáról a községi előljárásságnak számolni tartoznak.

5. A járási főszolgabiráknak (rendezett tanácsú városi polgármestereknek) gondoskodni kell arról, hogy a mező-(hegy)-örök a Werndl-féle fegyverek kezelésére alkalmas

módon kitaníttassanak s a községi vizsgálatoknál személyesen is meg kell győződniek arról, hogy a mező-(hegy)-őrök fegyverüket miként kezelik s szolgálati kötelességeiket, különösen a fegyverhasználati jogukat illető szabályokat kellőleg ismerik-e ?

5. §.

A förgőpisztolyt vagy esetleg fegyvert a mező-(hegy)-őr azonban csak akkor használhatja :

1. ha valaki őt életveszélyt okozható eszközzel (lőfegyverrel, bottal, késsel, fejszével stb.) támadja meg ;
 2. ha kártékony állatokat akar elriasztani.
- Vadat lőnie semmi esetben sem szabad.

A mező- (hegy-) őr kötelességei.

6. §.

A mező-(hegy)-őr esküt tesz arra, hogy :

A mező-(hegy)-őr
kötelességei.

1. az őrzésére bizott területre hűségesen fölvigyáz ;
2. a ki kárt tesz vagy a kártételt megkísérli, azt haladéktalanul följelenti, ha kell, megzálogolja vagy bekíséri ;
3. minden kártételt tehetsége szerint meggátol ;
4. a károkat igaz lelkiismerete és tudomása szerint megbecsüli ;
5. ártatlant hamisan sem nem vádol, sem nem gyanúsít ;
6. az őrzést és a szolgálatot szolgálatadója tudta és beleegyezése, vagy mellőzhetetlen szükség nélkül el nem hagyja ;
7. mindenért, a mi gondviselése alá bízott, mindenkor felelős lesz.

7. §.

A letett eskü folytán és az 1894 : XII. t.-cz. rendelkezéseihez képest köteles a mező- (hegy-) őr :

1. az őrzésére bizott területet naponta többször is, a termények éréseinek idején pedig éjjel is bejárni, s úgy megismerni, hogy a kártételeket azonnal észrevegye;

2. a talált kárt megbecsülni s szolgálatadójának 24 óra alatt följelenteni;

3. azt, a kit kártételen kapott s előtte nem ismeretes, állandó lakhelye nincs, megzálogolni vagy a mint az a 3. §-ban meg van mondva, a községi előjárósághoz bekisérni;

4. a kártételre használt vagy használható tárgyakat, a mint az a 3. §-ban megmondott, elvenni és a községi előjáróságnak átadni;

5. a kárban talált állatokat behajtani, s ha a mezőőr magánbirtokosnál van alkalmazva, annak, máskülönben a községi előjáróságnak átadni;

6. ügyelni, hogy közúton ne legeltessenek;

7. a pásztorokra fölügyelni, hogy az őrzendő állatokat el ne hagyják;

8. ügyelni arra, hogy a határjelek meg ne rongáltassanak, el ne vétessenek, s ha ilyet tapasztal, a községi előjáróságnak jelentést tenni;

9. ügyelni a mezei utak állapotára, s ha azok valamelyikén oly romlást vagy rongálást lát, mely a közlekedést akadályozza, erről a községi előjáróságnak jelentést tenni;

10. ügyelni arra, hogy a birtokosok az arankát és szerbtövist irtják-e;

11. ügyelni arra, hogy az őrzésébe eső utak mentén a fákat a hernyóktól idejekorán megtisztítják-e?

12. ügyelni arra, hogy a hasznos madarakat ne pusztítsák.

8. §.

Föl kell jelentenie a községi előjáróságnál mindenkit:

1. a ki gazdasági terményeket gyümölcsös kertből, szőlőből, faiskolából vagy a mezőről lop vagy a ki másnak

lábón levő termését, fán levő gyümölcsét jogosulatlanul leszedi, levágja vagy ellopja ;

2. a ki a szomszédra nézve káros határjelzést alkalmaz, vagy a ki magán határ- és tilalmi jeleket jogosulatlanul szándékosan megsemmisít, elvisz, más helyre áttesz, megrongál vagy kiás ;

3. a ki a gazdasági terményeket, a fákat és a csemétéket vagy azok gyümölcseit jogosulatlanul rongálja, levágja, kitördeli, legalyazza vagy kiássa ;

4. a ki gazdasági czélokra szolgáló megfigyelő eszközöket, hatósági jeleket vagy mérnöki jelvényeket jogosulatlanul rongál, megsemmisít, elvisz vagy más helyre áttesz ;

5. a ki mezei dülő utakat jogosulatlanul megszükit, másfelé irányít, elszánt vagy megrongál ;

6. a ki szabadban levő kórót, trágyát, tarlót, avart, nádast, tőzeget oly helyen meggyújt, hogy abból másnak kára származhat és azt felügyelet nélkül hagyja, vagy a ki másnak eféle gyúlékony dolgát mulasztás vagy gondatlanságból meggyújtja ;

7. a ki másnak területén jogosulatlanul legeltet ;

8. a ki másnak földjén jogosulatlanul szekerez vagy azon marhát hajt ;

9. a ki kendert vagy lent nem a hatóság által kijelölt helyen és megállapított módozatok mellett áztat ;

10. a ki idegen szántóföldről, rétről, legelőről, kertből, gyümölcsösből vagy szőlőből fűvet, trágyázó vagy fűtő anyagot jogosulatlanul szed ;

11. ki állatokat felügyelet nélkül legeltet ;

12. ki a szederfa-lombot megfertőzteti ;

13. a ki szántóföldön hátrahagyott mezőgazdasági eszközöket jogosulatlanul használ ;

14. a ki tilalmi jelzéssel ellátott területre jogosulatlanul megy vagy jögtalanul azon átjár ;

15. a ki másnak művelés alá vett földekre állatokat gondatlanságból bemenni enged vagy betiltott mezei utat használ ;

16. a ki a termés teljes betakarítása előtt jogosulatlanul tarlóz vagy böngész;

17. a ki másnak földjére jogosulatlanul trágyát, csontot, döglött állatot, követ, cserepet és szemetet visz, illetőleg elás; avagy ha másnak földjén gödröt ás, vásznat fehérít, ruhát szárít vagy kendert áztat;

18. a ki a káros állatokat, illetőleg növényeket a hatóság figyelmeztetése daczára a kitűzött határidő alatt irtani elmulasztja;

19. a ki a homok-, agyag-, kő-, mész- és egyéb gödröket vagy kútakat bekeríteni a hatóság utasítása ellenére elmulasztja;

20. a ki parancsoló szükség nélkül a rábízott állatokat kellő felügyelet nélkül hagyja;

21. a ki az utak vagy bekerített földek elzárására szolgáló kerítéseket, sorompókat, kapukat és más hasonló készülékeket jogosulatlanul kinyitja;

22. a ki a hasznos madarakat pusztítja, azoknak fészkeit és tojásait, fiait elszedi vagy azokat hatósági engedély nélkül forgalomba hozza;

23. a ki saját területén bárminemű döglött állatot tudva elásatlanul hagy vagy bármely területen elásott döglött állatot jogosulatlanul kiás.

9. §.

A mező-(hegy-)őr, őrzését szolgálatadójának tudta nélkül csak akkor hagyhatja el, ha:

1. kártevőt üldöz;

2. kártevőt kísér be, kárban talált állatot hajt be vagy káresetet jelent föl;

3. megbetegszik s ápolás végett megy be a községbe, de szolgálatadóját bármi okból nem értesítheti.

Szolgálatát csak úgy hagyhatja el, ha ezen szándékát szolgálatadójának legalább 14 nappal előbb bejelenti.

10. §.

A mező-(hegy-)őrök, legyenek azok község, hegy-
község vagy magánbirtokos szolgálatában, alkalmazásukból
csakis 14 napi felmondással bocsáthatók el, kivéve, ha :

1. büntett vagy vétség miatt vád alá helyeztetnek
vagy előzetesen letartóztattnak ; gondnokság vagy csőd
alá kerülnek, erkölcsi tekintetben kifogás alá esnek ;

2. az alábbi szakaszban körülírt fegyelmi vétségek
valamelyikét követik el.

A szolgálatából kilépő mezőőr szolgálati esküjéről
szóló bizonyítványát és szolgálati jelvényét, legkésőbb a
szolgálatából való eltávozása előtti napon a községi elől-
járásának átadni köteles ; ellenesetben kihágást követ el
és 100 koronáig terjedhető büntetéssel büntethető. (1894:
XII. t.-cz. 96. §.)

11. §.

Fegyelmi vétséget követ el az a mező-(hegy-)őr :

A mező-(hegy-)őr
fegyelmi vét-
sége.

1. a ki valamely mezei kárt, a melyről tudomása van,
24 óra alatt föl nem jelent ;

2. a ki a kártevővel összejátszik ;

3. a ki őrzését a szolgálatadó tudta és fontos ok
nélkül elhagyja ;

4. a ki kétszeri megintés után szolgálatában oly
részegen találtatik, hogy kötelességét teljesíteni képtelen ;

5. a ki szolgálatát kétszeri megintés után is hanyagul
teljesíti ;

6. a ki szolgálatadójával szemben engedetlenséget
tanúsított ;

7. a ki hivatalos eljárásában bárkit durván megsértett
vagy tetteleg bántalmazott ;

8. a ki fegyverét szolgálaton kívül hordja.

Fegyelmi vétségnek minősítette a földművelési minister
83,670/895. sz. határozatával azt is, ha a mezőőr fölületes
és hanyag eljárása folytán alaptalanul panaszt emel, s

kimondotta, hogy az ilyen alaptalan panasz folytán felmerült eljárási költségek a mezőőr terhére fegyelmi határozattal megállapíthatók.

12. §.

A mező-(hegy-)
őrök fegyelmi
ügyeiben eljáró
hatóságok.

A mező-(hegy-)őrök fegyelmi vétségeit kis- és nagyközségekben a községi előljáró, a fő- és székvárosban a kerületi előljáró, törvényhatósági városokban a rendőrkapitány, rendezett tanácsú városokban a polgármester van jogosítva megállapítani.

Azon magánbirtokos vagy hegyközségi előljáró tehát, a ki az általa alkalmazott mező-(hegy-)őrt fegyelmi vétség miatt a 14 napi fölmondási határidő előtt szándékozik elbocsátani, köteles a fegyelmi vétség megállapítása végett a fenti kikezdés szerint illetékes hatóságnál jelentést tenni, mely a följelentést írásbeli határozattal, az esetleg megnevezett tanúk kihallgatása után, elintézni tartozik.

Ha a följelentés még az nap elintézhető nem volna, a birtokos, illetve hegyközségi előljáró a fegyelmi vétséggel vádolt mező-(hegy-)őrt azonnal is elbocsáthatja ugyan, de az esetre, ha a hatóság utólag a fegyelmi vétséget meg nem állapítaná, a mező-(hegy-)őrnek 14 napi felmondási időre eső illetményeit kiszolgáltatni köteles.

Mezőőrök megbízása vadgondozással.

Kérdés merülvén fel az iránt, hogy az 1894: XII. t.-cz. alapján alkalmazott községi mezőőrök egyszersmind vadgondozók (vadőrök) lehetnek-e? Erre a kérdésre a földművelésügyi minster 1898. évi 53,489. sz. a. belügyminister úrral egyetértőleg hozott határozatában kijelentette, hogy semmi észrevétele sincs az ellen, sőt előnyösnek tartja, ha a községi mezőőrök a vadórzéssel is megbízottnak, úgy azonban, hogy erre az engedélyt kis- és nagyközségekben, a községi előljáróság meghallgatása után, a járási főszolgabíró, városokban pedig az 1894: XII. t.-cz. 102. §-a szerint illetékes elsőfokú hatóság adja meg s hogy a vadórzésért megállapítandó díjak annak a pénztárnak képezzék bevételét, a melyből a mezőőr fizetését húzza.

A vadőri teendőkkal szabályszerűen megbízott mezőőröknek vadászfegyverrel való ellátása az 1883:XXIII. t.-cz. 6. §-a alapján történik, ehhez tehát az 1894:XII. t.-cz. végrehajtása tárgyában 1894. évi 48,000. sz. a. kiadott rendelet D) melléklete 4. §-ában előirt engedély nem szükséges. (7/898. sz. f. m. r.)

X. FEJEZET.

Kihágások és büntetések.

Mezőgazdaságunk érdekében czélszerűnek mutatkozott, hogy a gyakran előforduló némely büntetendő cselekmények, különösen a mezei lopások és a mezei vagyonrongálások a büntető törvény szigora alól kivéssenek s enyhébb, de gyorsan végrehajtható büntetéssel sujtassanak, mert ha valahol, úgy főleg a mezei lopásoknál kell a nem túlságosan súlyos, de annyival gyorsabb megtorlásról gondoskodni.

Az élet ugyanis nem tekinti lopásnak a más fájáról való gyümölcszedést, farlózást vagy böngészést stb. s ezen könnyelműségből, a tulajdon tiszteletének hiányából származó elidegenítés iránt érzett hajlamot inkább gyógyítjuk, ha kisebb büntetés mellett gyorsabban sujtjuk, mintha nagyobb büntetést szabunk reá, de azt épen nem vagy nagyon későn alkalmazzuk.

A büntető törvény a vagyon ellen elkövetett bűncselekményeket bizonyos esetekben aránylag túl magas büntetésekkel sujtja s ez által a feljelentőben, illetőleg a károsultban gyakran a szánakozás érzelmét keltik fel, ezért, másrészt meg azért, mert a büntető törvénykönyvek szerinti eljárás több alakisághoz van kötve, vagy önbíráskodásra, vagy arra indította a károsultat, hogy inkább hallgatással tűrte a szenvedett sérelmet, semhogy a reá nézve sok kellemetlenséggel járó birói eljárást igénybe vegye.

Ezek az okok indították a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló törvény megalkotásakor a törvényhozást

A mezei vagyon
védelméről s a
mezőrendőri ki-
hágásokról álta-
lában.

arra, hogy a büntető törvény és az élet között tapasztalt nagy ellentéteket részben kiegyenlítse, s mert az 1840. évi IX. törvény érvénye sem eredetileg ki nem terjedt, sem utólag ki nem terjesztetett Erdélyre s a volt és időközben polgárosított határőrvidékekre, e területekre tehát a belügy-minister 1885. évben 2357. sz. a. kiadott rendeletével szabályozta a mezőrendőri kihágásokat és eljárást: egységes anyagi és eljárási szabályokról kellett gondoskodni a mezei vagyon védelme érdekében s ezeket a törvény alábbirt szakaszaiba foglalta.

93. §.

Kihágást követ el és kétszáz koronáig terjedhető pénz-büntetéssel büntetendő az:

A mezőrendőri
kihágásokról
különösen.
1894: XII. t.-cz.
93. §. a) pont.

a) a ki gazdasági terményeket gyümölcsös kertből, szőlőből, faiskolából vagy mezőről lop, vagy a ki másnak földtől el nem választott termékét jogosulatlanul leszedi, levágja vagy ellopja, a mennyiben a dolog értéke hatvan koronát meg nem halad. De ha ezen esetek valamelyikénél azon körülmények forognak fenn, melyeknél a lopás, tekintet nélkül a dolog értékére, a büntető törvénykönyv 336-ik §-a szerint büntettnek minősítetik: az eset büntettet képez akkor is, ha a lopott tárgy értéke a hatvan koronát meg nem haladja, azon kivétellel, hogy ha a gazdasági terményeknek az itt felsorolt helyekről való ellopása bemászás által bekerített helyekről vitetik véghez, mely esetek kihágást képeznek, ha a lopott dolog értéke hatvan koronát meg nem halad;

b) a ki magán határ- és tilalmi jeleket jogosulatlanul szándékosan megsemmisít, elvisz, más helyre átesz, megromlál vagy kiás;

c) a ki a gazdasági terményeket, a fákat és a csemétét vagy gyümölcsseit jogosulatlanul rongálja, levágja, kitördeli, legalyazza vagy kiássa, a mennyiben az általa okozott kár hatvan koronánál nem nagyobb.

Ezen esetekben az eljárás csak a károsult fél indítványára indítandó meg. A c) pont esetében az eljárás, ha a

kihágás köztereken vagy közutakon levő fákon és csemetéken követtetett el, hivatalból indítandó meg.

A törvény ezen szakaszának a) pontjában körülírt mezőrendőri kihágás meghatározásánál különös figyelem fordítandó: 1. a *lopás tárgyára*, 2. az *elkövetés színhelyére* és 3. a *lopott dolog értékére*.

Az 1894 : XII. t.-cz. 93. §-ának a) pontjába ütköző mezőrendőri kihágás lényeges alkotóelemei.

A lopott dolog vagyis a lopás tárgya csak gazdasági termény lehet, tehát erőművilag vagy iparszerűleg még fel nem dolgozott *nyers termény*, pl. gyümölcs, széna, kukoricza, dohány stb., ellenben a szőlőkaró, dorongfa, faoszlop, a termelő területéről elszállított, már kicsépelte lóhere már nem; ezeknek ellopása tehát, habár az ezen §-ban megjelölt helyről és értékben történt volna is, nem minősíthető mezőrendőri kihágásnak, hanem az 1878. évi V. t.-cz. 333. §-ába ütköző s a fenforgó körülményekhez képest vétség vagy büntett ismérveit foglalja magában.

Az elkövetés színhelye gyümölcsös kert, szőlő, faiskola vagy mező.

Az, hogy a kert, szőlő vagy faiskola a község bel- vagy külterületén fekszik-e, közömbös, mert az 1894. évi XII. t.-cz. hatálya a község belterületén levő bekerített helyekre is kiterjed.

A lopott dolog értéke 60 koronánál nagyobb nem lehet, de ezen alól és pedig valamely pénzben kifejezhető értékkel kell bírnia.

A B. T. K. 336. §-a szerint:

«Tekintet nélkül a lopott dolog értékére, büntettet képez a lopás, ha 3. épületben, *bekerített helyen* vagy hajón követtetik el, *hová a tolvaj betörés vagy bemászás által jutott* vagy ha a lopás céljából a zár vagy a megőrzésre szolgáló egyéb készülék feltörtetett; 4. csata, tűzvész, vízáradás vagy más közveszély színhelyén, vagy közelében követtetik el; 5. elkövetésénél rabló- vagy tolvajszövetségnek két vagy több tagja működött közre; 6. szolgálatban álló személy azon, kinek szolgálatában áll vagy annak házához tartozó személyen követi el; 7. a tolvajjal házközösségben vagy közös háztartásban élő személy ellen követtetik el; 8. a

A B. T. K. 336. §-a, a lopás minősített, eseteiről.

lopást közhivatalnok közhivatalnoki jellegének felhasználásával követi el; 9. a tolvaj, vagy ha többen volnának, ezek egyike a lopás elkövetése végett közhivatalnoki jelleget vagy hatósági megbízást szinlel.»

Ha a B. T. K. ezen §-a érintetlenül marad, minden kis kerti gyümölcslopás vagy bármily bekerített helyről való lopás a büntető törvény hatálya alatt maradt volna. A törvény 93. §-ának *a*) pontja tehát azért mondja határozottan, hogy gazdasági terményeknek kert, szőlő, faiskola vagy mezőről való ellopása, ha 60 koronánál nagyobb kárt nem okoz, még akkor is kihágást képez, ha a lopás helye be van kerítve s a tolvaj bemászott, mert ezeket az eseteket kisebb büntetéssel, de egyszersmind gyorsan akarja sujtani.

Az 1894: XII. t.-
cz. 93. §-ának *b*)
pontjába ütköző
mezőrendőri ki-
hágás tárgyai.

Az ezen § *b*) pontjában körülírt mezőrendőri kihágás csupán a magán határ- és tilalmi jelekre vonatkozhatik, tehát azokra, a melyek az 1894. évi XII. t.-cz. 33. §-a alapján alkotott törvényhatósági szabályrendelettel a földbirtok határainak megjelölésére alkalmasak gyanánt felsorolva.

A barázda ilyen határjelnek nem tekinthető, annak elszántása a B. T. K. 421. §-ába ütköző vétség ismérveit tünteti fel.

Ugyancsak e vétség ismérveit foglalja magában a községi határjel vagy határhalom megrongálása vagy eltávolítása, s ezen cselekmény elbírálása a kir. bíróság hatáskörébe tartozik.

Az 1894: XII. t.-
z. 93. §-ának *c*)
pontjába ütköző
mezőrendőri ki-
hágás tárgyai.

Az ezen § *c*) pontjába ütköző mezőrendőri kihágás tényálladéka bővebb magyarázatot nem igényel, csupán annyit jegyzünk meg, hogy a nyilvános téren, a község használatára szánt sétányon, közutak mentén levő, köztulajdont képező ültetvények, fák jogtalan rongálása, levágása stb. a K. B. T. K. 80., esetleg a közutakról szóló 1890. évi I. t.-cz. 125. §-a alapján büntetettik.

Az *a*), *b*) és *c*) pont alatt felsorolt mezőrendőri kihágások csupán a károsult fél indítványára büntethetők, a *c*) pont alatti mégis azzal a különbséggel, hogy ha a kihágás mezőgazdasági jellegű köztereken vagy mezei közös

dülőutakon levő fákon vagy csemetéken követtetett el, hivatalból is üldözendő.

94. §.

Kihágást követ el és kétszáz koronáig terjedhető pénz- Az 1894 : XII. t
büntetéssel büntetendő az: cz. 94. §-ába új
közös mezőrend
őri kihágások

a) a ki gazdasági célra szolgáló megfigyelő eszközöket, hatósági jeleket vagy mérnöki jelvényeket jogosulatlanul rongál, megsemmisít, elvisz vagy más helyre áttesz, a mennyiben az általa okozott kár hatvan koronát meg nem halad ;

b) a ki jogosulatlanul zálogol ;

c) a ki jogos zálogolást meghiusítani törekszik, a mennyiben cselekménye a büntető törvénykönyv 165. és 368. §-a értelmében súlyosabb beszámítás alá nem esik ;

d) a ki mezei közös dülő-utat jogosulatlanul megszükit, másfelé irányít, elszánt vagy megrongál ;

e) a ki, bár tulajdonát képező, szabadban lévő kórót, trágyát, tarlót, avart, nádast, tőzeget oly helyen meggyújt, hogy abból másnak kára származhat és azt felügyelet nélkül hagyja, vagy a ki másnak hasonló tulajdonán gondatlanságból tüzesetet idéz elő ;

f) a ki másnak területén jogosulatlanul legeltet ;

g) a ki apaállatot tenyészigazolvány megszerzése nélkül másoknak tenyésztési célokra átenged vagy a ki ily állatot másnemű állatokkal együtt a közös legelőre hajt ;

h) a ki másnak földjén jogosulatlanul szekerez vagy azon marhát hajt ;

i) a ki a vetésforgóra és legeltetésre nézve megállapított rendelkezéseket nem tartja meg ;

k) a ki nem arankamentes luczerna- vagy lóheremagot termelés céljából forgalomba hoz ;

l) a ki kendert vagy lent nem a hatóság által kijelölt helyen és megállapított módozatok mellett áztat.

Az eljárás a *b), e), f), h)* esetekben a károsult fél indítványára, az *a), c), d), g), i), k), l)* esetekben pedig hivatalból indítandó meg.

A 1894. XII.
t.-e 94. §-ába
ütköző mező-
rendőri kihágá-
sok magyarázata
a) pont.

Az ezen szakasz *a)* pontjába ütköző mezőrendőri kihágás lényeges ismérve, hogy az ebben felsorolt megfigyelő eszközök, jelek és jelvények *gazdasági célra* szolgáljanak.

A birtokrendezési eljárás alkalmával a működő mérnök által akár ideiglenesen, akár véglegesen az egyes földrésztetek elhatárolása céljából kitűzött jelző karók nem gazdasági célra szolgáló jelvények, hanem az egyes földbirtokokosok tulajdona határainak megjelölésére szolgáló határjelek, következésképp ezeknek eltávolítása azzal a szándékkal, hogy a birtokrendezés előtti állapot visszaállítsák és hogy az új tulajdonos a neki jutott földrészlet fekvése iránt magát nem tájékozhatván, azt birtokba nem veheti: nem az 1894. évi XII. t.-cz. 94. § *a)* pontjába, hanem a B. T. K. 407. §-ába ütközik (6940/897. Kir. Kuria).

A ki a kataszteri felmérési jeleket megsemmisíti, az 1891. évi XLI. t.-cz. 4. §-ába ütköző határjelrongálás vétességét követi el. (A nagyvárad kir. ítélőtábla 1956/896. sz. ítélete.)

b) pont.

A *b)* pontba ütköző mezőrendőri kihágás tárgya a jogosulatlan zálogolás.

A zálogolás joga megilleti a mezőört vagy a károsultat; a jogos zálogolás esetei a törvény 84. és 89. §§-ban vannak ismertetve; az ott felsorolt eseteken kívül elkövetett zálogolás jogtalan.

Ha a mezőör szolgálatadója rendeletéből jogtalanul zálogol, e cselekményért csak a szolgálatadó büntethető s nem egyszermind a mezőör is.

A községi bíró magánterületen elkövetett mezőrendőri hihágás esetén a zálogolásra nincs jogosítva. (6356/897. sz. f. m. i.)

) pont.

A *c)* pont alatt megállapított mezőrendőri kihágást az követi el, a ki a jogos zálogolást megghiusítani törekszik, úgy hogy cselekménye a bttk. 165. és 368. §-a értelmében súlyosabb beszámítás alá ne essék.

A B. T. K. 165. §-a következésképp szól: A hatóság elleni erőszak büntettét követi el és három évig terjedhető börtönnel büntetendő az is: a ki valamely hatóságnak küldött-

ségét, választmányát, bizottságát, hivatalnokát vagy más közegét, vagy a küldöttség, választmány, bizottság valamely tagját vagy közegét, a törvény, vagy a hatóság meghagyásának végrehajtásában, erőszak, vagy veszélyes fenyegetés által akadályozza, vagy valamely intézkedésre kényszeríti, vagy pedig hivatalos eljárása alatt tetteleg bántalmazza. Ugyanezen büntetés alkalmazandó, hogy ha a cselekmény a fentebb megjelölt testületek vagy személyek védelmére rendelt vagy megjelent személyek ellen követtetik el.

Ha tehát valaki a *mezőőr* által a törvény 94. §-a értelmében jogosan fogamatba vett zálogolást erőszak, veszélyes fenyegetés, vagy tetteleges bántalmazás által törekszik meg-hiusítani, nem az ezen §. alapján minősülő kihágást, hanem a B. T. K. idézett 165. §-ába ütköző büntettet követ el. Kihágási eljárás alá inkább csak azon zálogolásoknak meg-hiusítása tartozik, melyet a törvény 89. §-a alapján magán egyének vettek fogamatba.

A B. T. K. 368. §-a következőleg szól: «Vétséget követ el, és hat hónapig terjedhető fogházzal, valamint ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő: a ki saját- vagy a tulajdonos beleegyezésével, vagy annak számára más ingó dolgot a haszonélvezőtől, vagy zálogbirtokostól, vagy attól, a ki a dologra nézve használati vagy megtartási joggal bír, jogtalanul elveszi.»

Ezen vétség ismerveit a *jogosulatlan zálogolás* öltheti föl, ennélfogva nem a *c)*, hanem a *b)* pontra bír vonatkozással.

Azon cselekmény, hogy valaki zálogként behajtott ökreit a községi bíró udvaráról jogtalanul elhajtja, a btkv. 368. §-ában körülírt jogtalan elsajátítás vétségének ismerveivel bír s elbírálása a kir. bíróságok hatáskörébe tartozik. (6857/896. sz. f. m. h.)

Azon cselekmény, ha valaki a jogos zálogolás meg-hiusítása közben a zálogolni akaró mezőőrt tetteleg bántalmazza, nem az 1894. évi XII. t.-cz. 94. §-ába ütköző kihágás, hanem a B. T. K. 165. §-ába ütköző hatóság elleni erőszak büntettének ismerveivel bír. (62,107. sz. f. m. h.)

Zálogba vett lónak a mezőőrtől erőszakkal való elvétele a hatóság elleni erőszak büntettének ismérveit tünteti föl s elbírálása a kir. bíróság hatáskörébe tartozik. (70,557/897. sz. f. m. h.)

Azon cselekmény, hogy valaki a mezőőr által zálogba vett és a majorsági juhakolba behajtott állatokat innen jogosulatlanul elhajtja, nem az 1894. évi XII. t.-cz. 94. §-ának *e)* pontjába ütköző mezőrendői kihágást képez, hanem a btk. 368. §-ában ütköző jogtalan elsajátítás vétségének ismérveit foglalja magában, melynek elbírálására a kir. bíróság illetékes.

Ugyancsak a kir. bírósághoz tartozik a jogtalan elsajátítás vétségével összefüggő jogosulatlan legeltetés által elkövetett s az 1894. évi XII. t.-cz. 94. §-ának *f)* pontjába ütköző mezőrendői kihágás elbírálása is.

d) pont.

A *d)* pontban körülírt mezőrendői kihágás csak az ezen törvény V. fejezetében tárgyalt utak közé sorolható *mezei közös dűlő* úton követhető el.

A község belterületén fekvő, a községi közutak hálózatába fel nem vett útnak megszükitése sem útrendőri, sem mezőrendőri kihágásnak nem minősíthető, hanem ilyen esetben megvizsgálendő: nem forog-e fenn esetleg az 1879. évi XL. t.-cz. 119. §-a szerint büntetendő kihágás.

Mezei út megszükitése, rongálása vagy irányának megváltoztatása által elkövetett mezőrendőri kihágás esetén a marasztalt a büntetésen felül az út helyreállítására is kötelezendő. (20,268/896. sz. f. m. h.)

A ki utczai területen jogtalanul gödröt ás és abból homokanyagot saját használatára elvisz, más tulajdonát képező ingatlan vagyont rongál meg, mely cselekmény az okozott kár nagysága szerint vétség vagy kihágás s elbírálására a kir. bíróság illetékes. (59,890/897. sz. f. m. h.)

e) pont.

Az *e)* pontban megjelölt kihágás azt célozza meg akadályozni, hogy mezei területen felügyelet nélkül senki tüzet ne gyújtson, ha abból másnak kára lehet.

f) pont.

Az *f)* pont alatt meghatározott mezőrendőri kihágás lényeges kelléke, hogy a legeltetett terület másé legyen s a legeltetés jogtalanul történjék.

Oly területen tehát, melynek tulajdonjoga iránt a rendes bíróság előtt per van folyamatban, a perben álló s tulajdoni igényt formáló felek e mezőrendőri kihágást el nem követ-
hetik. (18.607/898. sz. f. m. h.)

Jogosulatlan legeltetés által elkövetett kihágás tény-
álladékának megállapításához a szándékosság fenforgása
szükséges. A felügyelet nélkül hagyott állatok által okozott
kártétel tehát nem az 1894. évi XII. t.-cz. 94. §-ának
f) pontja, hanem 95. §-ának g) pontjába ütközik. (22.034/897.
szám f. m. h.)

Állami út árkában való legeltetés nem az 1894. évi
XII. t.-czikk 94. §-ának f) pontjába ütköző mezőrendőri,
hanem az 1890. évi I. t.-czikk 137. §-a alapján minősülő
útrendőri kihágást képez. (34.667/896. sz. f. m. h.)

A ki a baromvásártéren kapuzár feltörésével éjjel
legeltet, az az 1894. évi XII. t.-cz. 94. §-ának f) pontjába
ütköző mezőrendőri kihágáson kívül még a btkv. XXXVI.
fejezetében körülírt és az 1880. évi XXXVII. t.-cz. 38. és
39. §-ai értelmében a kir. bíróságok hatáskörébe utalt idegen
vagyron rongálásának vétségét is elköveti.

Büntetendő cselekmények halmazata esetében a széle-
sebb hatáskörrel felruházott hatóság a szűkebb hatáskörrel
bíró hatóság elé utalt ügyeket is elbírálhatja, de nem meg-
fordítva. (48.777/898. sz. f. m. h.)

A g) pontban megjelölt mezőrendőri kihágás az állat-
tenyésztés és fajta nemesítés érdekében állapított meg.

g) pont

Lényeges ismérvei: hogy az apaállat tenyészigazol-
vánnyal nem bír és mégis másoknak köztenyésztési czé-
lokra átengedtetik, vagy ilyen apaállat másnemű állatokkal
együtt a közös legelőre kihajtatik.

Saját és alkalmazottainak anyaállataihoz tekintet nélkül
a tenyésztés követelményeire mindenki tetszés szerinti apa-
állatot használhat. (Törv. 31. §-a.)

Tenyészigazolvánnyal el nem látott apaállatoknak
tenyésztésre való használata, nem a vármegyei szabályrendelet
alapján, hanem az 1894. évi XII. t.-cz. 94. §-a g) pontja értel-
mében minősülő kihágást képez. (69948/896. sz. f. m. h.)

h) pont.

A *h*) pont alatti mezőrendőri kihágás lényeges kelléke a szándékosság, a szekerezés vagy marhahajtás jogtalansága másnak földjén.

Magándülőúton való jogosulatlan szekerezés az 1894. évi XII. t.-czikk 94. §-a *h*) pontjába ütköző mezőrendőri kihágást képez. (34,655/897. sz. f. m. h.)

Oly úton való szekerezés, a melynek közúti jellege, vagy magántulajdonhoz tartozása kérdéses, az 1894. évi XII. törvényczikk 94. §-a *h*) pontja és 95. §-a *f*) pontjába ütköző kihágásnak nem minősíthető. (4574/897. szám f. m. h.)

g) pont.

Az *i*) pont alatt körülírt mezőrendőri kihágás a gazdálkodás és legeltetés rendjének megszegőit bünteti.

Feltétele tehát, hogy a gazdálkodás és legeltetés rendje jogerős határozattal megállapítva legyen.

Míg a nyomásos gazdálkodás rendje, vagyis a fordulók beosztása iránt hozott birtokossági határozat nem jogerős, az 1894. évi XII. t.-cz. 94. §-a *i*) pontjába ütköző kihágás el nem követhető. (76,714/896. sz. f. m. h.)

Az 1894. évi XII. t.-cz. 94. §-ának *i*) pontjába ütköző mezőrendőri kihágás tényálladékának megállapításához okvetlenül szükséges, hogy a meg nem tartott legeltetési szabályok az idézett törvény 21. illetve 11. §-ában megjelölt és arra illetékes községi képviselő testület vagy birtokossági külön tanács által állapíttassanak meg.

Az éjjeli legeltetés tilalmazására a községi előljáróság nem illetékes.

Ha a legelőrendtartás jogerős határozattal még jóváhagyva nem lett, az abban foglalt legeltetési szabályok meg nem tartása az 1894. évi XII. t.-cz. *i*) pontjába ütköző mezőrendőri kihágásnak nem minősíthető. (265/898. sz. f. m. h.)

k) pont.

A *k*) szakaszba ütköző mezőrendőri kihágás a tiszta luczerna- és lóhere-magtermelést akarja előmozdítani, melynek érdekében kívánatos, hogy a *termelés* céljából forgalomba hozott, vagyis elárusításra szánt e fajta magvak arankamentesek legyenek.

E czélből messzemenő óvintézkedések tétettek a földmívelésügyi minister részéről, a melyek a törvény VII. fejezete alatt ismertetve vannak.

Az *l)* pont alatt körülírt mezőrendőri kihágás a kenderés lenáztatás kérdését hivatott rendszabályozni.

l) pont.

A törvény 17. § a ugyanis feltétlenül elrendeli, hogy «kendert és lent áztatni csak a hatóság által e czélra kijelölt helyeken és megállapított módozatok mellett szabad.»

Ezt sanctionálja e pont alatt tárgyalt mezőrendőri kihágás úgy a közegészség, mint a halászat érdekeinek megóvása czéljából.

Ha tehát valaki saját területén, de olyan helyen áztat kendert vagy lent, a mely e czélra hatóságilag kijelölve nincs, elköveti ezt a mezőrendőri kihágás.

95. §.

Kihágást követ el és száz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő:

Az 1894: XII. t. cz. 95. §-ba ütköző kihágások.

a) a ki idegen szántóföldről, rétről, legelőről, kertből, gyümölcsösből vagy szőlőből, füvet, trágyázó vagy fűtőanyagot jogosulatlanul szed;

b) a ki állatokat felügyelet nélkül legeltet;

c) a ki közös vagy községi legelőkön és oly határokon vagy határrészeken, hol a nyomásos gazdálkodás van elfogadva, engedély nélkül külön csordákban, csürhékben és ménesekben legeltet;

d) a ki a közutakon, köztereken vagy utcázakon levő szederfákról (*morus alba*) selyemtenyésztési czélra a lombzedést jogszerűen megakadályozza, vagy a lombot megfertőztetés által selyemtenyésztési czélra használhatlanná teszi;

e) a ki szántóföldön hátrahagyott mezőgazdasági eszközöket jogosulatlanul használ;

f) a ki idegen területre jogosulatlanul megy vagy jogszerűen azon átjár és onnét az illető felhívása folytán el nem távozik, vagy a ki tilalmi jelzéssel ellátott idegen területre

jogosulatlanul megy vagy jogtalanul azon átjár, a mennyiben cselekménye a büntető-törvény 421. §-a értelmében súlyosabb beszámítás alá nem esik;

g) a ki másnak művelés alá vett földeire állatokat gondatlanságból bemenni enged vagy betiltott mezei utat használ;

h) a ki jogosulatlanul tarlóz vagy böngész;

i) a ki másnak földjére jogosulatlanul trágyát, csontot, döglött állatot, követ, cserepet és szemetet visz, illetőleg elás; avagy ha másnak földjén gödröt ás, vásznat fehérit, ruhát szárít vagy kendert áztat;

k) a ki a káros állatokat, illetőleg növényeket a hatóság figyelmeztetése daczára a kitűzött határidő alatt irtani elmulasztja;

l) a ki a homok-, agyag-, kő-, mész- és egyéb gödröket vagy kutakat bekeríteni a hatóság utasítása ellenére elmulasztja;

m) a ki parancsoló szükség nélkül a rábizott állatokat kellő felügyelet nélkül hagyja;

n) a ki az utak vagy bekerített földek elzárására szolgáló kerítéseket, sorompókat, kapukat és más hasonló készülékeket jogosulatlanul kinyit;

o) a ki a hasznos madarakat pusztítja, azoknak fészkeit és tojásait, fiait elszedi vagy azokat hatósági engedély nélkül forgalomba hozza;

p) a ki a rothadásos méh törzseit a baj felismerése után azonnal meg nem semmisíti;

r) a ki saját területén bárminemű döglött állatot tudva elásatlanul hagy, vagy bármely területen elásott döglött állatot jogosulatlanul kiás.

Az eljárás az *a), e), f), g), h), i)* és *n)* pontok alatti esetekben a károsult fél indítványára, a *b), c), d), k), l), m), o), p)* és *r)* pontok alatti esetekben hivatalból indítandó meg.

Az *a)* pontban körülírt mezőrendőri kihágás lényeges alkateleme, hogy az abban megjelölt fű, trágyázó vagy fűtőanyag az ott meghatározott helyekről jogosulatlanul szedessék.

Az 1894: XII.
t.-cz. 95. §-ába
ültköző mező-
rendőri kihágá-
sok magyarázata.
a) pont.

Az elvétel tehát nem szükséges, hanem a szedés ténye maga már befejezett kihágást állapít meg.

A b) pont alatti mezőrendőri kihágás a kellő felügyelet nélkül való legeltetést bünteti.

b) pont.

Mit értünk kellő felügyelet alatt, azt a 18. §-nál már elmondottuk.

Ennek a felügyeletnek a hiánya még akkor is megállapítja a kihágás tényálladékát, ha a legeltetés saját tulajdont képező területen történt.

A c) pontban meghatározott mezőrendőri kihágás a legeltetés rendjének megóvását célozza és azt feltételezi, hogy a közös vagy községi legelőkön, avagy azokon a határreszeken, a hol a nyomásos gazdálkodás van elfogadva, a legeltetés rendje meg legyen állapítva.

c) pont.

A közös használatból eredő jogok védelme követeli, hogy ilyen területeken engedély nélkül külön csordákban, csürhékben vagy ménesekben senki se legeltethessen.

A d) pont alatti mezőrendőri kihágás a selyemtenyésztés fontos érdekeit védi.

d) pont.

Minden selyemtenyésztőnek jogában áll a közutakon, köztereken vagy utcákon levő szederfák lombjait leszedni. A ki ezt jogtalanul megakadályozza vagy a lombot megfertőzteti, úgy hogy az ez által a selyemtenyésztés céljaira használhatatlanná válik, ezt a mezőrendőri kihágást elköveti.

Sok helyütt szokásban van, hogy a gazdasági munkák idejében a mezőgazdasági eszközök a szántóföldön hagyatnak.

Ilyen eszközök jogtalan használatát tilalmazza az e) pont.

) pont.

A tulajdon tisztelete megköveteli, hogy más területére jogtalanul senki ne lépjen, senki azon át ne járjon, de ha ezt valaki mégis megteszi, a tulajdonos felhívására távozni köteles.

f) pont.

Ott, a hol ez gyakran előfordul, tilalmi jelzéseket is használnak.

Az ilyen jogtalan cselekményeket bünteti az f) pont, utalással a B. T. K. 421. §-ára, mely így szól:

«A ki másnak ingatlan vagyontát jogtalanul elfoglalja vagy szándékosan és jogtalanul megrongálja, vagy annak

a földtől el nem választott termékét fölhasználja, a meny-nyiben súlyosabb büntetés alá eső cselekmény nem forog fönn és az okozott kár öt forint értéket fölülmúl: vétséget követ el és három hónapig terjedhető fogházzal, valamint kétszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. A bűnvádi eljárásnak csak a sértett fél indítványára van helye».

Ennélfogva a jelen szakasz *f)* pontja értelmében csak akkor büntethető kihágási úton a jogtalan átjárás, ha 5 frton alól levő kár okoztatott. A K. B. T. K. (1879: XI. t.-cz.) a büntetés és az eljárási illetékesség tekintetében az 1894: XII. t.-cz. szóban levő rendelkezésével ellenkezvén, az utóbb idézett törvény 121. §-a értelmében mezei kártételeknél figyelembe nem jöhet.

g) pont.

A *g)* pont alatti mezőrendőri kihágás a művelés alá vett földeket védi a gondatlanság folytán bekövetkezhető állatkárosítástól s a 42. §. alapján tilalmazott mezei utak használatát védelmezi.

h) pont.

A *h)* pont alatti mezőrendőri kihágás a jogtalan tarlózást és böngészést bünteti.

i) pont.

Az *i)* pont alatti mezőrendőri kihágás védi a mezei tulajdont káros behatásoktól.

Tilos tehát trágyát, esontot, döglött állatot, követ, cserepet, szemetet más területére lerakni, elásni, másnak földjén gödröt ásni, vásznat fehéríteni, ruhát szárítani vagy kendert áztatni, utóbbi még akkor is, ha a hely kender-áztatásra a tulajdonosnak ki van jelölve.

A község belterületén való szemétkirakás az 1894: XII. törvényezikk 95. §. *i)* pontja alapján minősülő kihágást nem képez.

Ez a cselekmény az 1879: XL. t.-cz. 125. §-ába ütköző rendőri kihágás ismérveit foglalja magában. (48,911/896. sz. f. m. h.)

A közlekedésre és testi épségre veszélyes gödrök ásása, ha azt valaki saját területén eszközli, az 1894: XII. t.-cz. 95. §-ának *i)* pontjába ütköző mezőrendőri kihágásnak nem minősíthető.

E kihágást csak az követi el, a ki az ilyen közveszélyes gödröket bekeríteni, a hatósági utasítás ellenére elmulasztja. (67,390/898. sz. f. m. h.)

A kártékony állatokat és növényeket a községi előljáróság megállapította időn belül a törvény 52. §-a alapján mindenki köteles saját területén irtani. Ha ezt elmulasztja, helyette és költségére az irtást az előljáróság köteles végeztetni, ezenfelül a mulasztó a *k*) pont alapján büntetendő.

k pont.

Az *l*) pont alatti mezőrendőri kihágás az emberek és állatok testi épségének megóvását czélozza, feltétele, hogy a bekerítésre az illető hatóságilag utasíttassék.

l) pont.

Az *m*) alatti mezőrendőri kihágás elkövetésénél lényeges ténykérdést képez annak megállapítása, hogy az állatok felügyeletével megbízott *parancsoló szükség nélkül* hagyta kellő felügyelet nélkül az állatokat.

m) pont.

Az *n*) alatti mezőrendőri kihágás az utak, földek elzárására szolgáló kerítések, sorompók, kapuk stb. jogtalan kinyitását tilalmazza.

n) pont.

A törvény 57. §-a megtiltja a hasznos madarak pusztítását, azok fészkének elszedését, valamint a hasznos madaraknak és tojásaiknak hatósági engedély nélküli forgalomba hozását.

Melyek a hasznos madarak s miként lehet azokat és tojásaikat engedély elnyerésével forgalomba hozni, az illető §-nál ismertettük.

A ki az előírt szabályokat megszegi, az *o*) pont alapján büntetendő.

o) pont.

A *p*) pont alatti mezőrendőri kihágás a méhtenyésztés érdekeinek megóvását czélozza s bünteti azt a méhtenyésztőt, a ki rothadásos méhtörzseit a baj *felismerése után* azonnal meg nem semmisíti.

p) pont.

Fontos közegészségügyi és állategészségügyi érdek követeli, hogy a döglött állatok elásassanak, az elásottak pedig ki ne ásassanak. Ezért bünteti az *r*) alatti mezőrendőri kihágás azt, a ki *saját* területén bárminemű döglött állatot *tudva* elásatlanul hagy vagy *bármely* területen elásott dögöt kiás.

r) pont.

96. §.

Az 1894. XII. t.-
ez. 96. §-ába üt-
közö mezőrend-
őri kihágás.

A mennyiben a jelen törvény 78. §-ában foglalt intézkedés szerint a szolgálatból elbocsátott vagy kilépő mezőőr esküjének letételéről tanuskodó bizonyítványát és szolgálati jelvényét, legkésőbb a szolgálatból való eltávozása előtti napon a községi előljáróságnak át nem adná, kihágást követ el és négyszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Úgy a törvény 78. §-a, mint a mezőőrök szolgálati szabályzatának 10. §-a kötelességévé teszi a mezőőrnek, hogy ha szolgálatát bármely okból elhagyja, eskübizonyítványát és szolgálati jelvényét a községi előljáróságnak a szolgálat elhagyása előtt átadja.

A melyik mezőőr ezt elmulasztja, e §. alapján büntetendő s a végrehajtási rendelet értelmében *hivatalból* üldözendő kihágást követ el.

97. §.

Az okozott kár
értékhatára me-
zőrendőri kihá-
gások eseteiben.

A 93., 94. és 95. §§-okban felsorolt cselekmények, ha a kár hatvan koronánál nagyobb, a büntetőtörvények alapján bírálандók el, ha ellenben a károsult fél panaszára megindítandó ügyekben, a károsult fél kártérítési igényét hatvan koronára szállítja le, a cselekmény felett a mezőrendőri kihágások elbírálására a jelen törvény szerint illetékes hatóság ítél.

A mint később látni fogjuk, az állatok által okozott kárnál a törvény 109. §-a értelmében a károsultnak jogában áll az okozott kár megtérítése helyett a 110. §-ban megszabott kárdij megfizetését kívánni, mely esetben a kár mennyiségének bizonyítása nem szükséges; a törvény szerint tehát ezen kárdij mennyisége a valóságos és nehezen ki-puhatolható kár hozzávetőleges összegének felelven meg és ez utóbbit helyettesítvén, ugyanazon hatálya van a bírói hatáskör megállapítására, mint a tényleg bebizonyított kár összegének.

Ennélfogva, ha a károsult a kárdij igényét 60 koronára le nem szállítja, hanem ennél nagyobb összegben követeli, az állatok által okozott károsítással járó tiltott cselekmények is ezen §. értelmében nem a mezőrendőri kihágá-

sok elbírálására hatáskörrel bíró közigazgatási hatóságok, hanem a kir. bíróság elé tartoznak.

98. §.

Mezőrendőri kihágásnál a cselekmény súlyosabb beszámítás alá esik, ha a kihágás vásár- és ünnepnapon vagy a vásár- és ünnepnapot megelőző hétköznapon, továbbá ha éjjel, bekerített helyen vagy határozott figyelmeztetés ellenére követtetett el; vagy ha a mezei lopás elkövetésére valaki a helyszínén szekérrel jelent meg.

A mezőrendőri kihágások eseteit súlyosbító körülmények.

E §-ban új és más törvényeink hasonló intézkedéstől eltérő azon rendelkezés, hogy a mezőrendőri kihágásnál a cselekmény súlyosabb beszámítás alá esik akkor is, ha a kihágás vásár- vagy ünnepnapot megelőző hétköznapon követtetett el vagy ha a mezei lopás elkövetésére valaki a lopás színhelyén szekérrel jelent meg. Az első minősítés hazai különleges viszonyainkból következik, a mennyiben élvezeti czikkeket, mint gyümölcsöt és veteményt rendszerint az ünnepnapot megelőző napon szoktak lopni. A második pedig azon nem ritkán előforduló esetek megtorlására lett a törvénybe felvéve, hogy egyes vidékeken, különösen aratás és a termények betakarításának idején a lopások azon módja se szokatlan, hogy a helyszínére szekérrel mennek és több tulajdonosnak terményeiből szekérszámra lopnak.

99. §.

Visszaesés esetében, ha az utolsó büntetés kiállításától két év még nem telt el, a 93., 94. és 95. §§-okban meghatározott legmagasabb büntetés kétszerese is megállapítható.

Büntetés kiszabása visszaesés esetén.

A községi előjáróság a törvény 117. §-a értelmében 40 koronánál súlyosabb büntetést ki nem szabhat. Az ennél súlyosabban büntetni vélt eseteket köteles a főszolgabíróhoz fölterjeszteni.

Az 1879: XL. t.-czikkek a mezőrendőri kihágások elbírálásánál is figyelembe veendő általános határozmányai.

100. §.

A jelen törvény szerint büntetendő cselekményekre is, a mennyiben az eltérő határozmányokat nem tartalmaz, a

kihágásokról szóló büntető-törvénykönyv (1879: XL. t.-cz.) általános határozmányai érvényesek.

Ezen törvénykönyv általános határozmányai közül hatá-lyon kívül helyezve nincsenek, illetve az 1894: XII. t.-cz. értelmében való büntető eljárásra vonatkozással birnak a következők:

A pénzbüntetés legkisebb összege egy korona (50 krajczár). (17. §.) Az elzárás-büntetés legkisebb mérvét az 1894: XII. t.-cz. 114. §-a 12 órában szabja meg.

Az 1879: XL. t.-cz. 18. §-át az 1892: XXVII. t.-cz. 1. §-a módosította. Az elzárás helyére nézve tehát a végrehajtási rendelet 103. §-ának 24. pontjában foglaltak irányadók. Az elzárásra ítélt önmagát élelmezheti s ha csak büntetése az ítéletben közmunkára átváltoztathatónak nyilvánítva nem volt, munkára az alább meghatározott eset kivételével nem kényszeríthető.

Olyan helyeken, a hol javító intézet létezik, három napnál hosszabb elzárásra ítélt egyének, a kik életkoruk huszadik évét még nem haladták túl, büntetésüket a javító intézetben állják ki s ez esetben a házszabályokban meghatározott munkára kényszerítendők. (19. §.)

Mezőrendőri kihágások miatt kirótt pénzbüntetés csak behajthatatlanság esetén változtatható át közmunkára vagy elzárásra. (1879. XL. t.-cz. 20. §. 1894: XII. t.-cz. 115. §.)

A kihágás az esetben is büntetendő, ha az gondatlanságból követtetett el, kivéve ha a törvény vonatkozó rendelkezése csak a szándékos elkövetést rendeli büntetni. (28. §.)

Ha egy ugyanazon egyén a panasz tárgyát képező cselekményével a törvénynek több, büntetés terhe alatt megszabott rendelkezését sérti meg, a kihágások halmazata áll elő.

Ezen esetben az 1879: XL. t.-cz. 29. §-a értelmében a pénzbüntetés mindenik kihágása miatt külön állapítandó meg, aként azonban, hogy a pénzbüntetések összege 40 koronát meg nem haladhat, s ehhez képest változtatható át a pénzbüntetés elzárásra vagy közmunka teljesítésére.

Ha tehát mezőrendőri kihágások halmazata miatt az eljáró tanács 40 koronánál nagyobb büntetés kiszabását

vélné indokoltnak, a panasz a vonatkozó összes iratokkal együtt a járási főszolgabíróhoz terjesztendő föl.

A büntető eljárás megindíthatása hat hó alatt, a kiszabott büntetés pedig egy év alatt évül el. (1879. XL. t.-cz. 31. §.)

101. §.

A mezőrendőri kihágásokból befolyó pénzbüntetések felerészben az országos közigazgatási alapot, felerészben pedig azon községi alapot illetik meg, melynek területén a kihágás elkövetetett.

A mezőrendőri
kihágásokból
befolyó pénz-
büntetések
hováfordítása

A mezőőr szegődségében a befolyó büntetéspénzek bizonyos, de azok 25%-át meg nem haladható része is biztosítható. Ebben az esetben a befolyó büntetéspénzből első sorban a biztosított százalék vonandó le s csak a fennmaradó rész osztandó meg.

A mezőrendőri kihágásokból a községet megillető pénzbüntetéseknek felhasználása iránt a belügyi és a földművelésügyi ministerek rendeletileg intézkednek.

A törvény ezen §-a értelmében a mező-(hegy-)őrnek szegődségében a befolyó büntetéspénzek bizonyos, de azok 25%-át meg nem haladó része biztosítható.

A büntetéspénzeknek a mező-(hegy-)őröket illető százalékát a törvényhatóság állapítja meg, s csupán azt kell e tekintetben figyelembe venni, hogy a magán egyének által tartott fölesketett mező-(hegy-)őrök részére is a büntetéspénzeknek ugyanazon százaléka állapítható meg, mint a község által tartott mező-(hegy-)őröknek.

A mező-(hegy-)őrök mindenike csak az általa följelentett esetek után befolyt pénzbüntetésekben részesíthető.

A pénzbüntetések kezelése tekintetében a következő rendelet intézkedik.

A pénzbüntetések kezelése.

A törvényben nyert fölhatalmazásom folytán a
pénzbüntetések kezelése

tekintetében a következőket rendelem:

1. Az 1894: XII. t.-cz. alapján büntetendő kihágásoknál első fokban eljáró hatóságok, a megállapított pénzbüntetésokről az alábbi minta szerint nyilvántartást vezetnek.

A nyilvántartásnak azon esetekre, a midőn a kihágási ügyből kifolyó pénzbeli szolgáltatások, elárvezett állatok és tárgyakból vétettek be, külön rovata nincs. Az ily esetek az elárvezett tárgy megnevezése és a befolyt összeg, valamint a pénztári napló tételének föltüntetésével a jegyzetrovatban jegyzendők föl.

Ezen nyilvántartásba a kihágási ügyek a jogerőre emelkedés sorrendje szerint bevezettetnek; a megállapított pénzbüntetés összege és a mennyiben a pénzbüntetésnek végrehajtás utján történő beszédésénél költség merül föl s ez az illető féltől szintén behajtandó, ezen költségkárpótlás is a nyilvántartásban az erre szolgáló külön hasábon jegyzendő föl.

A nyilvántartás a naptári év elején 1 sorszámmal kezdendő s szakadatlan sorrendben a naptári év végeig vezetendő.

2. A nyilvántartási könyv a behajtásra előirt pénzbüntetésekben és költség-kárpótláson kívül előtűnteti a tetteges befizetéseket, a netáni leírásokat s ezen tényezők egybevetése mellett a számadási félév végén mutatkozó hátralékokat, mely hátralékok a következő félévi nyilvántartásba új, folytatólagos sorszám alatt az eredeti sorszám megjelölése mellett tételenként átvezettetnek.

3. A tényleg beszédett pénzbüntetések, kártérítések, káridjak, eljárási költségek, valamint a törvény alapján kihágási ítéletből kifolyólag, vagy gazdátlanokként eladott tárgyakból befolyt pénzek az alábbi minta szerint vezetett pénztári naplóban bevételeztetnek s azután a nyilvántartási könyvbe az illető tételnél bejegyeztetnek, a minek igazolásául a pénztári naplóban a nyilvántartás tételére s a nyilvántartásban a pénztári napló tételeire történik hivatkozás. Ugyanazon pénztári naplóban számoltatnak el kiadásban a netáni végrehajtási költségek is.

Pénztári napló.

Pénztári napló.

az 1894. évi XII. törvényzikk alapján beszedett pénzbüntetésekről, eladatott állatok és tárgyak eladási áráról 190.....év.....felében.

Tétel	Az okmányok darabszáma	Kezelési idő	T á r g y	Bevétel		Kiadás		A nyilvántart. költségvonnakozó tételé
				kor.	fill.	kor.	fill.	
		1888						
1	3	szsept. 6	Hajdu Imre végrehajtási költség fejében fizet	8	—	8	—	1
2	—	« 15	Ugyanaz pénzbüntetés fejében	20	—	—	—	1
3	4	okt. 14	2 gazdátlan ökör eladási áras az ezen alkalommal felmerült árverési költség ...	102	—	18	50	2
4	1	« 20	A m. i. adóhivatalba a járási főszolgabíróhoz beszállított. 2. és 10. tétel stb....			60	50	
Összesen :				—	—	—	—	—

A beszedett pénzbüntetések fele az orsz. közigazdasági állapot, fele pedig azon községet illeti, melynek területén a kihágás elkövetett.

4. A törvény 101. §-a értelmében a befolyt pénzbüntetések bizonyos része a mező-(hegy-)őrnek javadalmasására fordítható. Ezen határozatilag vagy szerződésileg megállapított része a büntetéspénznek a befolyt összegből levonandó, — s az illető mező-(hegy-)őrnek nyugta ellenében kifizetendő.

A büntetésekből befolyt pénzt az első fokban eljáró hatóság saját pénztárában kezeli mindaddig, míg az a fenn-

álló számviteli szabályok szerint ott kezelendő, de minden esetben csak addig, míg annak összege 60 koronát el nem ér; akkor annak az orsz. közgazdasági alapot illető fele része az illetékes kir. adóhivatalba, a másik fele része pedig az illetékes község pénztárába nyugta ellenében beszállítandó, illetve az illető község javára számolandó el s a kifizetett pénz a pénztári naplóban kiadásba helyezendő. A számadási félév végén azonban a meglévő egész pénzkészlet beszállítandó az illetékes pénztárba, úgy, hogy a félévi számadás mindig pénzmaradvány nélkül záratik le.

A pénznek az illetékes pénztárba való befizetése az alábbi minta szerinti ellennyugtával történik.

A pénznek az illetékes pénztárba való befizetése.

Minta.

Ellennyugta.

..... k. f. azaz korona f.-
 ről, mely összeg alólirt..... által, mint az
 1894: XII. törvényzikk $\left. \begin{array}{l} \text{beszedett büntetés} \\ \text{eladott tárgyakból befolyt} \end{array} \right\}$ alapján pénz a
 $\left. \begin{array}{l} \text{kir. adóhivatalba} \\ \text{községi pénztárba} \end{array} \right\}$ mai napon készpénzben
 hiánytalanul befizettetett.

Kelt.....

6. A mező-(hegy-)örök jutaléka, s a netáni végrehajtási s egyéb költségek, a vonatkozó végrehajtási végzések, esetleg útinaplók és a pénzfölvevők szabályszerű nyugtáinak csatolása mellett számoltatnak el a pénztárnaplóban bevételben, illetve kiadásban.

7. A nyilvántartási könyv és pénztári napló minden félév végén lezárandó s a kezelőhatóság által úgy a könyv, mint a naplóról hiteles, aláírt másodlat készítettvén, ezek -- a kis- és nagyközségekben eljáró hatóságtól a főszolgabíróhoz terjesztendőek föl, ki által a másodlatok az ezen

A nyilvántartás és pénztári napló félévenként való felterjesztése.

hatóságnál vezetett könyv és nyilvántartás másodlatával együtt a vármegyei alispán útján, —

rendezett tanácsu városokban vezetett ezen könyv és napló másodlata szintén a vármegye alispánja útján, —

törvényhatósági joggal bíró városokban a tanács által közvetlenül

a vezetésem alatt álló ministeriumhoz fölterjesztendők.

A jogerőre emelkedett s a nyilvántartásba bejegyzett pénzbüntetések esetleges leírása, valamint az eladott tárgyakból befolyt összegeknek a jogosult kezeihez való kitizésére vonatkozó tárgyiratok szintén csatolandók.

A községek (városok) javára a föntiek szerint befolyt összegek a községi pénztárba vételeztetnek be s a rendes pénztári naplóban könyveltetnek el; csakis mezőgazdasági czélokra fordítandók s a községi számadásokban számo-landók el.

A⁵ kir. bíróságok által kirótt mezőrendőri pénzbüntetések kezelése.

A kir. bíróságok által kirótt mezőrendőri pénzbüntetések kezelése.

E tárgyban a földművelésügyi minister 1896. évi 6290. sz. a. következő rendeletet intézte valamennyi törvényhatóságához: Az igazságügyminiszter úr f. évi január hó 14-én 46418/95. sz. a. kibocsátott rendeletével utasította a kir. ügyészségeket és kir. járásbíróságokat, hogy azok minden oly esetben, midőn valamely kir. bíróság ítéletében a pénzbüntetésnek az 1894. évi XII. t.-czikkben megjelölt célra leendő fordítását mondja ki, az ily ítéletet jogerőre emelkedése után hiteles másolatban s azonnal közöljék azon járási főszolgabírói vagy városi rendőrkapitányi hivatallal, a melynek hatásköre alá tartozó területen a hihágás elkövettetett, azon czélból, hogy a pénzbüntetés az illető közgazgatási hatóság által kirótt hasonló pénzbüntetésekről vezetett nyilvántartásban behajtás végett előjegyeztessék.

Midőn az igazságügyminister úrnak ezen rendeletéről tudomásvétel és az abban említett hatóságokkal való közlés végett (a czímet) értesitem, felhívom egyúttal, hogy a kir. bíróságok által az 1894. évi t.-cz. alapján hozott s a (czímmel) közölt ítéletben kirótt pénzbüntetések behajtva, azokat az

1894. évi XII. t.-cz. végrehajtása tárgyában kibocsátott 1894. évi 48.000. számú földművelésügyi ministeri rendelet 101. §-ában megállapított nyilvántartás és pénznaplóban számolja el s a behajtás alapjául szolgáló birói ítéletet a behajtott összegel számolását igazoló eredeti nyugtákkal együtt a rendes félévi számadások kapcsán hozzám terjeszsze fel.

A földművelésügyi m. kir. minister 5718/895. VII/I. a. számú rendelete a mezőrendőri pénzbüntetésekből és gazdátlan jószágok árából befolyt pénzek elszámolása tárgyában.

A mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894. évi XII. t.-cz. végrehajtása tárgyában kibocsátott m. évi 48.000. számú rendeletem 101. §-ában részletes utasításokat tartalmaz a gazdátlan jószágok eladásából s mezőrendőri bírságokból befolyt pénzek elszámolása s ezen elszámolásról vezetett nyilvántartások körüli eljárására vonatkozólag.

Az abban adott utasításoktól azonban több törvényhatóság eltér annyiban, hogy

1. A befolyt pénzekről szerkesztett nyilvántartási könyvhöz s pénztári naplóhoz nem csatolja mindazon nyugtákat, ellennyugtákat, útinaplókat stb., melyek a befolyt pénzekből netán kifizetett összegek hova fordítását igazolják.

2. A vármegye összes járásából és rendezett tanácsu városaiból a vármegye alispánjához beérkezett nyilvántartásokat nem együttesen, hanem külön-külön járásonkint terjeszti fel hozzám.

Mint hogy pedig ezen eljárás nagyon megnehezíti azt, hogy ezen nyilvántartások egy-egy vármegyére vonatkozólag egységesen kezeltessenek s hatályosan ellenőriztessenek, — felhívom a vármegye közönségét, intézkedjék az iránt, hogy jövőre a gazdátlan jószágok eladásából és mezőrendőri kihágásokból befolyt pénzekről szerkesztett nyilvántartási könyvhöz és pénztári naplóhoz a mezőőrök jutaléka s a netáni végrehajtási költségek kifizetését igazoló nyugták, útinaplók stb. is csatoltassanak s hogy a vármegye alispánja a hozzá beérkezett kimutatásokat nem külön-külön járásonkint, hanem az egész vármegyére vonatkozólag egyszerre együttesen terjeszsze fel hozzám.

A mezőrendőri pénzbüntetések és gazdátlan jószágok árából befolyt pénzek elszámolása.

XI. FEJEZET.

Hatóságok és eljárás.

Hatósági fokoza-
tok mezőgaz-
dasági és mező-
rendőrségi
ügyekben.

Mindazon ügyekben, a melyek a jelen törvény szerint hatósági intézkedést igényelnek, ha a jelen törvény egyes szakaszaiban külön illetékesség nem állapított meg, a kihágási ügyeket kivéve, a következő hatóságok illetékesek:

Első fokban:

1. a székesfővárosban a kerületi előljáró;
2. rendezett tanácsú városokban a polgármester, törvényhatósági joggal bíró városokban a tanács;
3. kis- és nagyközségekben a járási főszolgabíró.

Másodfokban:

1. vármegyékben az alispán;
2. törvényhatósági joggal bíró városokban a közigazgatási bizottság; a székesfővárosban a tanács.

Harmadfokban:

a földművelésügyi miniszter. (102. §.)

A törvény ezen §-a azon hatósági fokozatokat jelöli meg, melyek szerint a törvény végrehajtása és alkalmazása folytán felmerült, kihágási eljárás alá nem tartozó esetek hatóságilag intézhetnek, a 103. §. pedig azon hatóságokat sorolja föl, melyek első-, másod- és harmadfokban a mezőrendőri kihágási ügyekben intézkednek.

A törvény egyes szakaszai a 102. §-ban megállapított hatósági fokozatoktól eltérőleg intézkednek, részben mert külön hatósági fokozatokat állapítanak meg, részben pedig, mert az első fokban való intézkedésre nem a 102. §-ban említett elsőfokú hatóságot utasítják. (Lásd a törvény 9., 10., 11., 12., 14., 29., 34., 35. és 72. szakaszait.)

Mínthogy a hatóságoknak az illetékesség szempontjából kifogás alá eső eljárása az egész eljárás megsemmisítését vonja maga után, a törvény fent körvonalozott határozmányaira az eljáró hatóságok különös figyelemmel kell hogy legyenek.

A magyar kir. közigazgatási bíróságról szóló 1896. évi XXVI. t.-cz. a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló törvénynek ezen §-át jelentékenyen megváltoztatta, annak 70. §-ában kimondván, hogy a közigazgatási bíróság előtt lehet panaszt emelni:

«Az alispánnak, városi közigazgatási bizottságnak és a székesfőváros tanácsának azon határozata ellen, melylyel megállapítja:

1. a tenyészaállatok beszerzési, elhelyezési és tartási költségeihez a hozzájárulás arányát, vagy a tenyészállatok után fizetendő díjak nagyságát (1894. évi XII. t.-cz. 10. és 25. §-ok);

2. a közös határjeleknél a költség megosztását (i. t. 34. §.);

3. a mezei közös dűlőutak létesítésénél, valamint azoknak és azok tartozékainak jókarban tartásánál a hozzájárulás arányát (i. t. 37. §.);

4. a hegyközségi feladatok teljesítésére szükséges költségekhez a hozzájárulás arányát (i. t. 65. §.);

5. a hegyközség kötelékébe felvett tagoknál a hozzájárulás arányát (i. t. 66. §.);

6. a hegyközségi kötelékből kilépni kívánó tagnál a kár vagy a tartozások nagyságát (i. t. 71. §.);

7. a községi mezőőrök javadalmazásánál a hozzájárulás arányát (i. t. 75. §.).

A 7. alatt említett kérdés hatósági fokozatának megállapítása tárgyában a magy. kir. földművelésügyi minister 1897. évi 71.955. sz. a. következő rendeletet intézte valamennyi törvényhatósághoz:

Előfordult, hogy az alsófokú hatóságok a mezőőri költségek kivetésénél fölmerült kérdéseknél néha az 1894. évi XII. t.-cz. 102. §-ában előírt hatósági fokozatok szerint, néha pedig az 1876. évi VI. t.-cz. 58. §-a értelmében határoztak.

E bizonytalanság megszüntetése céljából a belügyminister úrral egyetértőleg értesitem a közönséget, hogy a községi mezőőrök javadalmazása az 1886. évi XXII. t.-cz. 130. §-a alá eső községi közteher, a melynek kivetésénél

előforduló vitás kérdésekben az 1876. évi VI. t.-cz. 58. §-a értelmében a közigazgatási bizottsághoz van felebbezésnek helye.

A községi mezőőri költségek kivétele ellen való felszólamlásoknál tehát az 1894. évi XII. t.-cz. 102. §-ában említett hatóságoknak hatáskörük nincs.

Hatósági fokozatok mezőrendőri kihágási ügyekben.

A jelen törvény szerint minősített kihágási ügyekben illetékes:

Első fokban:

1. a székesfővárosban a kerületi előljáró;
2. törvényhatósági joggal bíró városokban a rendőrkapitány vagy a tanács által e célra megbízott tisztviselő, rendezett tanácsú városokban a polgármester vagy helyettese;
3. kis- és nagyközségekben:

ha a kár negyven korona értéket meghalad, a járási főszolgabíró;

ha ellenben a kár negyven korona értéket meg nem halad, vagy a károsult a 110. §-ban jelzett kárdíjjal megelégszik:

a) nagyközségekben a bíró az előljáróság egy tagjával és a jegyzővel vagy helyettesével;

b) kisközségekben a bíró az előljáróság két tagjával.

Másodfokban:

a) a székesfővárosban, a rendezett tanácsú és törvényhatósági joggal bíró városokban a közigazgatási bizottság;

b) vármegyékben:

1. nagy- és kisközségektől érkező és első fokban az előljáróság által elbírált esetekben a főszolgabíró;

2. a főszolgabíró által első fokban elbírált esetekben a közigazgatási bizottság.

Harmadfokban:

a közigazgatási bizottság a főszolgabíró másodfokú határozata ellen és a földművelésügyi miniszter, a közigazgatási bizottság másodfokú határozata ellen. (103. §)

Törvényhatósági városi tanácsnak mezőrendőri kihágási ügyekben hatásköre nincs. (7149/896. sz. f. m. h.)

Rendezett tanácsú városokban a mezőrendőri kihágási ügyekben az 1894. évi XII. t.-cz. 103. §-a értelmében a

polgármester vagy helyettese lévén elsőfokú illetékes hatóság, a város aljegyzője által a polgármester jelenléte nélkül megtartott tárgyalás és az ennek alapján hozott ítélet még az esetben is semmis, ha a jegyzőkönyv a polgármester által utólag aláíratott s az ítélet az ő nevében hozatott (49.158/898. sz. f. m. h.)

A községi előljárási mezőrendőri kihágási ügyekben nem járhat el, ha a követelt kárdíj összege a 40 koronát meghaladja, hanem az ily ügyek első fokon való elbírálására éppen úgy, mint a 40 koronát meghaladó kárköveteléseknél, a járási főszolgabíró illetékes. (66.017. sz. f. m. h.)

A községi előljárási az átadott állat elhelyezése iránt intézkedik s a zálogként letartóztatott marha tulajdonosát és a károsultat, ha azok előtte ismeretesék, legkésőbb negyvennyolcz óra alatt értesíti; hogy ha ez utóbbi nyolcz nap alatt igényét nem érvényesíti, a marha a tulajdonosnak kiadatik.

A községi előljárási feladata zálogba vett és megőrzés végett átadott állatok elhelyezése körül

Ha a károsult igényét nyolcz nap alatt érvényesítette, a községi előljárási, a marha tulajdonosa és a károsult közt a kártérítésre nézve a békés kiegyezést megkísérli s ha ez nem sikerül, meghatározza az állattartásért járó díjat és a leteendő biztosíték összegét s ezek lefizetése mellett a zálogba vett marhát a tulajdonosnak kiadja.

Az előljárási ebbeli intézkedése ellen a megállapított összeg letétele után az összeg nagyságára nézve felebbezésnek van helye. (104. §)

Állattartási díjak.

Az állattartási díjak legfőlegben a következő összegekben állapíthatók meg: ló és szarvasmarha után darabonként és naponként télen 1 korona, nyáron 60 fillér; sertés és birka után télen 20, nyáron 10 fillér.

Az előljárási ebbeli intézkedése ellen a megállapított összeg letétele után és csakis az összeg nagyságára nézve lehet a főszolgabíróhoz felebbezni. Ha a főszolgabíró az előljárási határozatát jóváhagyta, további felebbezésnek nincs helye.

Ha úgy a károsult, mint a kárban talált marha tulajdonosa ismeretes s a károsult a kihágási eljárás megindí-

tását kívánja, a tárgyalást 8 napon belül meg kell tartani s a ki nem váltott marha, illetve a biztosítékul letett pénz iránt az ítéletben kell intézkedni.

Zálogba vett
állat eladása
nyilvános ár-
verés útján.

Ha a zálogban levő állat tulajdonosa a községi előljáróság intézkedésétől számítva nyolcz nap alatt nem jelentkezik vagy más biztosítékot nem nyújt, a zálogba vett állatok kellő közhirréttétel után, nyilvános árverés útján eladandók.

Az ekként befolyt pénz első sorban a tartási költségek, a hajtópénz és az eljárási költségek fedezésére, azután a kárdíjak, illetőleg a károk megtérítésére fordítandó.

Az esetleg fenmaradó összeg az állat tulajdonosának, ha az a kár megtörténtétől számítandó egy év alatt jelentkezik, visszaadandó, ellenkező esetben felerészben a községet, felerészben pedig az országos közigazdasági alapot illeti.

Ugyanazon eljárás alkalmazandó abban az esetben is, ha gazdátlan állat találtatott. (105 §.)

A jelen törvény alapján, a mezei kártételekkel kapcsolatosan három nemű pénzek folynak be a községi előljáróshoz :

1. A zálogba vett s ki nem váltott, vagy gazdátlan állatokból befolyó pénzek (a törv. 105., 106. §-ai);

2. az elkobzott tárgyak eladásából befolyó pénzek (a törv. 106. § a);

3. a mezőrendőri kihágások miatt kirótt büntetéspénzek (a törv. 114. §-a).

Az 1. és 3. alatt említett pénzek felerészben a községet, felerészben az orsz. közigazdasági alapot, a 2. alatt említettek a községi szegény alapot illeti. (Kezelésükre nézve l. a végr. rend. 105. §-át.) A talált tárgyakra vonatkozólag a jelen törvény nem intézkedik, az azok után befolyt összegek tehát mint eddig, úgy jövőre is az államkincstárt illetik.

Az eladott marha árából a fent elsorolt költségek kifizetése után fenmaradó összeg, a kifizetett összegekre vonatkozó nyugták s az eladásra vonatkozó iratokkal együtt 8 nap alatt a járási főszolgabíróhoz terjesztendők föl.

Az elvett és a községi előljárósnak átadott tárgyakat, eszközöket és zálogokat a községi előljáróság őrizetbe veszi

A mezei kártételekkel kapcsolatos pénzek kezelése.

és azoknak tulajdonosát és a károsítottat, ha előtte ismeretesek, legkésőbb negyvennyolcz óra alatt értesíti, hogy ez utóbbi, ha igényét nyolcz nap alatt nem érvényesíti, a zálogtárgyak a tulajdonosnak visszaadtnak.

Ha a károsult igényét nyolcz nap alatt érvényesítette, a községi előljáró a zálogtárgy tulajdonosa és a károsult közt a békés kiegyezést megkísérli s ha ez nem sikerül, meghatározza a leteendő biztosíték összegét és ennek lefizetése mellett a zálogba vett tárgyat a tulajdonosnak kiadja. Az előljáró ebbeli intézkedése ellen felelősségnek nincs helye.

A romlásnak kitett tárgyakat a községi előljáróság haladéktalanul értékesíti. (106. §.)

A romlásnak kitett tárgyakért befolyt pénz akként használandó föl, mint a törv. 107. §. értelmében a 8 napl határidőn túl eladott állatok vagy zálogtárgyak után bevett összegek.

Romlásnak kitett tárgyak értékesítése.

A biztosítéki összeg hová fordítása iránt a községi előljáróság s ha büntető eljárás tétetett folyamatba, az eljárásra illetékes hatóság intézkedik.

Ha a károsult kártérítési igényét nyolcz nap alatt nem érvényesítette és ezen idő alatt a zálogtárgy tulajdonosa nem jelentkezik vagy más biztosítékot nem nyújt, a zálogba vett tárgyak eladandók.

Az ekként befolyt pénz első sorban a hajtópénz és a költségek, azután a kárdíjak, illetőleg károk megtérítésére fordítandó.

Az esetleg fenmaradó összeg a zálogtárgy tulajdonosának, ha az a kár megtörténtétől számítandó egy év alatt jelentkezik, visszaadandó, ellenben pedig a községi szegényalap javára bevételezendő. (107. §.)

A község határában szabadon, felügyelet nélkül legelő vagy csatangoló lovak, öszvérek, szamarak, szarvasmarhák, kecskék, sertések, juhok és baromfiak, ha kárban nem is találtak, a mezőőrök vagy azon birtokosok által, kiknek birtokán, illetve birtoka mellett megtaláltak, elfoghatók s a községi előljáróságnak adandók át.

Gazdátlan (bitang) jószágok kezelése.

A községi előljáróság, ha az átadott szarvasmarha, ló, szamár, öszvér, felnőtt sertés, kecske vagy juh tulajdonosát nem ismeri s oka van azt vélelmezni, hogy az állat más község határából tévedt el, úgy a saját, mint a közvetlenül határos községekben az állat leírását dobszó útján közhírré téteti s a közhírré tételtől számított nyolcz napi határidőt tűz ki, mely alatt a tulajdonos jelentkezhetik s tulajdonjogát beigazolhatja.

Fiatal sertés, juh, kecske vagy baromfira vonatkozó ilyen hirdetmény csak a községben teendő közzé.

Ha tulajdonjogát beigazolni képes tulajdonos a kitűzött határidő alatt nem jelentkezik, az állat mint gazdátlan jószág, nyilvános árverésen eladandó.

Az árverés növendék kecskék, juhok, sertések és baromfiakra, csupán a községben való közhírré tétel után, 3 napi határidőre tűzendő ki.

A felnőtt lovak és szarvasmarhákra nézve az árverés 20 napi-, szamarak, öszvérek, felnőtt juhok és sertésekre nézve pedig 14 napi határidőben tűzendő ki s az árverési hirdetmény egy helyi vagy vidéki lapban is közzé teendő.

Ha a tulajdonos az árverési határidő alatt jelenkezik s tulajdonjogát beigazolja, az állat a fölmerült költségek kiegyenlítése után kiadandó.

Az árverésről az előljáróság jegyzőkönyvet vesz föl s az eljárási és tartási költségek levonása és nyugtákkal igazolt kifizetése után az árverésre vonatkozó iratokat és a fölmaradt pénzt 8 nap alatt a járási főszolgabíróhoz terjeszti föl.

Határozata költségek és kártérítés érdekében.

A büntetéssel egyidejűleg a hatóság a költségek és a kártérítés érdekében is határoz. (108. §.)

A tárgyalás folyamán fel nem számított költségek meg nem ítélték. (96005/895. sz. f. m. h.)

A községi jegyzőnek székhelyén és hivatalos hatásköréhez tartozó nyilatkozataiért tanudíj nem jár. (9808/897. sz. f. m. h.)

Ha a mezőrendőri kihágási ügy a kezdetben eljárt községi előljáróságtól illetékességi szempontból felsőbbható-

ságilag máshoz tétetik át, az első eljárás költségeit is az érdemben határozó községi előljáróság állapítja meg.

Az áttételt elrendelő felsőbbhatósági határozat tehát az eljárási költségek tekintetében nem rendelkezhetik. (32027/897. sz. f. m. h.)

A szabályszerűleg föl nem becsült mezei károk az 1894. évi XII. t.-cz. alapján meg nem ítéltetők.

A mennyiben a becsi hiányának oka az eljáró hatóság mulasztásában van, a kárkövetelés az eljáró hatósági személy ellen érvényesíthető. (49028/895.)

Ha a mezőrendőri kihágási ügyben fölbecsült kárösszeg ellen a panaszlott kifogást nem tesz s új becslés nem fogantatosíttatik, a kártérítés összege az eljáró hatóság által meg nem változtatható. (70351/895. sz. f. m. h.)

Ha a mezőrendőri kihágási ügygel kapcsolatosan fölvelt becslevélben többek részére megállapított kár végösszege a károsultak által önként leszállíttatik, a leszállított kárösszeg a károsultakat az eredeti becslésben foglalt összegek arányában illeti. (70469/895. sz. f. m. h.)

Mezőrendőri kihágási ügyeknél azon körülmény, hogy a kárt nem a mezőőr, hanem más hites becsüsök állapították meg, a kártérítési igény elutasítására okul nem szolgálhat. (8568/897. sz. f. m. h.)

Mezőrendőri kihágási ügyben, ha a kár okozása és mértéke iránt a károsult és kártevő megegyeztek, a kár bizonyítása fölösleges és a becslésre megszabott eljárás mellőzhető. (26110/897. sz. f. m. h.)

A pénzbüntetés behajtása s hovaforditása iránt az ítéletben a hatóságnak minden egyes esetben gondoskodnia kell.

A kihágást képező ténykedéssel okozati összefüggésben nem álló károk az ítéletben meg nem állapíthatók. (40337/897. sz. f. m. h.)

Állatok által okozott kárnál a károsultnak jogában áll az okozott kár megtérítése helyett a kárdíj megfizetését kivánni, ezen esetben a kár mennyiségének bizonyítása nem szükséges.

A kárdíj az elkövetés idejétől számítva négy hétig követelhető. (109. §.)

A kárdíjról.

Kárdij csak *állatok* okozta kártételek esetén az elkövetés idejétől négy héten belül követelhető.

Ilyen károk ugyanis gyakran csak nagyon nehezen, körülményes és hosszadalmas eljárás után állapíthatók meg, mely eljárás mellőzése és a kihágási ügy gyors lebonyolítása a felek közös érdeke lévén, a *kárdij* intézményének meghonosítása szükséges volt.

Ha a mezőrendőri kihágás által elkövetett kár összege meg van állapítva, kárdij megítélésének helye nincs. (28868/897. sz. f. m. h.)

Mezőrendőri kihágási ügyekben, ha a károsult kára értékét követeli, annak akarata ellenére kárdij nem ítéltető meg, hanem a követelt kár szabályszerűen megbecsülendő. (80812/895. sz. f. m. h.)

A kárdij az okozott kárt helyettesítvén, hogy követelhető legyen, kár létezése bizonyítandó. (71426/898. sz. f. m. h.)

A kárdij mennyisége.

A kárdij legelőkön :

1 drb lóért, öszvéért, szamarért					
	vagy szarvasmarháért	---	---	---	egy korona
1 drb kecskéért		---	---	---	hetven fillér
1 « sertésért		---	---	---	ötven «
1 « juhért		---	---	---	harmincz «
1 « lúdért		---	---	---	tíz «
1 « más baromfiért		---	---	---	öt «

Ha a legeltetés bevetett, illetve beültetett földeken, réteken, árvédelmi vagy csatornatöltéseken történt, a kárdij kétszeres, ha pedig a mezei termények érési idejében avagy kertekben, faiskolákban vagy szőlőkben, avagy általában éjjel történt, a kárdij háromszoros összege állapítandó meg. (110. §.)

A törvénynek a kárdij megállapítására vonatkozó ezen szakasza a felmerülő esetekben, akár ítéletileg, akár egyezségileg intéztessek el a kérdés, irányadónak veendő.

A hajtópénzről.

A hajtópénz lovak és sertéseknél darabonként negyven, szarvasmarháknál, szamaraknál, öszvéreknél és kecskéknél darabonként husz, egyéb gazdasági állatnál darabonként tíz fillér. Éjnek idején a hajtópénz kétszeresen számítandó.

Husz darabot meghaladó csapatoknál az első husz darabon felül a hajtópénznek csak fele jár.

Ezen összeg a behajtót illeti s fizetésre, ha a behajtott állatok többeknek tulajdonát képezik, a behajtott állatok tulajdonosai egyetemlegesen kötelesek. (111. §.)

A törvénynek a hajtópénz megállapítására vonatkozó ezen szakasza, a felmerülő esetekben akár ítéletileg, akár egyességileg intéztessék el a kérdés, irány adónak veendő, önként értetvén, hogy hajtópénz csupán a *kárban talált és tényleg behajtott* állatok után követelhető.

Az 1890. évi I. t.-cz. rendelkezései alá tartozó s ezen törvény alapján elbírálandó úrendőri kihágási ügyekben hozott ítéleteknél a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894. évi XII. t.-czikre való hivatkozással hajtópénz meg nem állapítható. (48922/897. sz. ker. m. h.)

Családtagok, továbbá gyámság és gondnokság alatt álló egyének által elkövetett károkért a családfők, gyámok és gondnokok, a cselédek által okozott károkért pedig gazdák felelősek, ha a kötelességszerű felügyeleti jog gyakorlását elmulasztották.

Családtagok,
családfők, gyámok,
gondnokok és gazdák felelőssége mezei károkért.

A visszkereseti jog a cseléd ellenében a gazda számára fenmarad.

Állatok által okozott károkért azok gazdája felelős. (112. §.)

E törvényszakasz arról gondoskodik, hogy a hatóság előtt ki tartozzék felelősséggel, ha a kárt családtagok, gyámoltak vagy gondnokoltak és cselédek okozzák.

Ez a felelősség csupán magánjogi és ez is csak azon esetben állapítható meg, ha a kötelességszerű felügyeleti jog gyakorlása elmulasztatott és valamely mezőrendőri kihágás az elkövető terhére beigazoltatott.

Büntetőjogi felelősséggel azonban a családfők, gyámok, gondnokok és gazdák csak bűnrészesség esetén tartoznak.

Cselédek által elkövetett legeltetési kihágásoknál nem a gazda, hanem a cseléd büntetendő meg; ellenben a kárt és egyéb költségeket a visszkereseti jog fönmaradása mellett, a gazda köteles megtéríteni. (71620/896. sz. f. m. h.)

A gazda a cselédje által elkövetett mezőrendőri kihágásért büntetőjogi felelősséggel nem tartozik.

Hogy a gazda az állatai által okozott kár megtérítésére kötelezhető legyen, feltételezi, hogy a mezőrendőri kihágás a cseléd terhére megállapíttassék. (54147/497. sz. f. m. h.)

A mezei kár
érvényesítése
iránti jog el-
évülési ideje.

A mezei kárnak érvényesítése iránti jog, a kár megtörténtétől számítandó hat hónap alatt elévül. Az ítéletben megállapított kártérítés elévülésére nézve a polgári törvények rendelkezései irányadók. (113. §.)

A kár érvényesítése iránti jognak elévülésére azért állapítottatott meg csak hat hónap, hogy a büntethetőségre, mely az 1879. évi XL. t. cz. 32. §-a szerint szintén hat hónap, és a kártérítési jogra nézve ne legyen kétféle elévülési idő.

Hat hónap elegendő is arra, hogy az, aki kárt szenvedett, ez iránti jogát érvényesíthesse, s ha ezt annyi idő alatt nem érvényesíti, megérdemli, hogy azt elveszítse.

Ha azonban a kártérítés már ítéletileg megállapítottatott, arra nézve a polgári törvények rendelkezései irányadók.

A behajthatatlan
pénzbüntetést
helyettesítő el-
zárásról.

Az ítéletben a pénzbüntetéssel együtt meghatározandó egyszersmind az elzárás tartama, mely a pénzbüntetés behajthatatlansága esetén ennek helyébe lép.

Öt koronáig terjedő pénzbüntetés helyett egy napi elzárás állapítandó meg, az elzárás azonban tizenkét óránál kevesebb nem lehet. (114. §.)

Közmunka ki-
szabása elzárás
helyett.

A hatóságnak joga van a pénzbüntetést akként átváltoztatni, hogy elzárás helyett a büntetés közmunka teljesítése által is leróható legyen, midőn egy napi elzárás helyett egy napi közmunka teljesítendő.

Ha az elítélt az első felszólítás után huszonnégy óra alatt a közmunka teljesítését meg nem kezdené és a kiszabott egész közmunkát egymásután le nem szolgálná, ellene az ítéletben kiszabott elzárás úgy alkalmazandó, mintha semmi közmunkát sem teljesített volna (115. §.).

Ez a törvényszakasz büntető igazságszolgáltatásunkban egy eddig szokatlan elvet fogad el, de igen czélszerű eszköz a mezőrendőri kihágások számának csökkentésére, ha a

kihágást elkövetők a semmibe se vett elzárás helyett hasznos közmunkára szoríttatnak.

Azon költségek, melyek a hatóságok által ezen törvény alapján a birtokosok terhére elrendelt munkákból merülnek fel, közadók módjára hajtandók be (116. §.).

A behajtás azonban csakis jogerős ítélet vagy határozat alapján történhetik.

Mindazon esetekben, midőn a felebbezés magában a törvényben kizárva nincs vagy más felebbezési határidők nincsenek megállapítva, a felebbezésnek a határozat kézbesítésétől számított tizenöt nap alatt van helye.

A felebbezés határideje.

Két hatóság egybehangzó határozata után felebbezésnek csak az esetben van helye, ha vagy az eljáró hatóság nem volt illetékes, vagy nem a jelen törvény szerint minősülő cselekmény felett ítélezett vagy pedig, ha a felebbezés a közérdek megóvása céljából indokolt.

A felebbezés korlátozása.

A községi előjáróság 40 koronánál súlyosabb büntetést ki nem szabhat, az ennél súlyosabban büntetni vélt eseteket tartozik elbírálás végett a főszolgabíró elé terjeszteni, ki is abban ítélezni köteles.

Milyen összeg erejéig büntethet a községi előjáróság.

A községi határozatok csak a közigazgatási bizottságig, a főszolgabírói határozatok pedig a földművelésügyi miniszterig felebbezhetők (117. §.).

A felebbezés ki van zárva:

1. az elsőfokú hatóság határozatai ellen a törvény 34. §-ában említett esetekben;
2. a másodfokú hatóság határozatai ellen a törvény 10., 11. és 29. §§-ban említett esetekben.

Mezőrendőri kihágási ügyekre a felebbezést korlátozó 1890. évi 2608. sz. belügyministeri rendelet nem terjed ki (14,980/896. sz. f. m. h.).

Mezőrendőri kihágási ügyekben két egybehangzó ítélet ellen való felebbezésnél igazolni kell, hogy vagy az eljáró hatóság nem volt illetékes, vagy nem az 1894. évi XII. t.-cz. szerint minősülő cselekmény felett ítélezett, vagy pedig, hogy a felebbezés célja a közérdek megóvása (79,443/895. sz. f. m. h.).

A mezei rendőri ügyekben hozott közbenszóló határozatok ellen felebbezésnek nincs helye, hanem az ezek ellen irányuló panaszok az érdemleges határozatokban bírálандók el (42,390/897. sz. f. m. h.).

Mezőrendőri kihágási ügyekben a közigazgatási bizottság harmadfokú határozata ellen felebbezésnek helye nincs (27,382/897. sz. f. m. h.).

XII. FEJEZET.

Zár-határozatok.

Felhatalmaztatik a földművelésügyi minister, hogy

1. Fiume városára és kerületére nézve ezen törvényt külön rendelettel léptethesse hatályba és a kibocsátandó rendeletben a jelen törvényben az ottani viszonyoknak megfelelő módosításokat tehessen meg (119. §.);

2. hogy a jelen törvény végrehajtására vonatkozó rendeleteket kiadhassa, azokat hatályon kívül helyezhesse vagy módosíthassa (120. §.);

3. hogy a törvény életbelépésének idejét rendelettel megállapíthassa (123. §.);

4. hogy a törvényt a belügyi és igazságügyi miniszterekkel végrehajtsa.

Jelen törvény életbeléptével a mezőrendőrségről szóló

1840: IX. törvényezikk, valamint általában mindazon törvények, rendeletek és szabályok, melyek a jelen törvény tárgyára vonatkoznak és annak határozataitól eltérnek, hatályon kívül helyeztetnek.

A közutakról és vámokról szóló 1890: I. törvényeziknek a jelen törvény által nem módosított határozatai érintetlenül hagyatnak (121. §.).

Hatályon kívül helyeztettek az osztrák polg. törvénykönyvnek a határjelzésekre vonatkozó s a jelen törvény intézkedésével analog határozmányai, az ország azon részében természetesen, a hol az osztrák polgári törvénykönyv

Felhatalmazás a törvény életbeléptetésére.

Mely törvények, rendeletek és szabályok vannak hatályon kívül helyezve e törvény által?

érvényben van, nemkülönben a belügyi miniszternek az erdélyi részekre és a polgárosított határvidékekre vonatkozó, a mezei hites rendőrszemélyzetről és mezőrendőri kihágásokról szóló 1885. évi 2357. sz. rendelete.

Ezen §. intézkedése, a törvény határozmányjaival rokon tárgyú szabályrendeletek revízióját teszi szükségessé. A végrehajtási utasítás ezt az állattenyésztési, legeltetési, faskolai és befásítási, valamint a pásztorokra vonatkozó szabályrendeletekre nézve kifejezetten elrendeli.

A közutak és vámokról szóló 1890 : I. t.-cz.-nek csupán egy intézkedését érinti ezen törvény, a 134. §-t, melyet a 49. §-ban hatályon kívül helyez.

A vízjogi törvény 24., 55., 56., 175., 176. §-ai, továbbá 184. §-ának 6. pontja és a végrehajtási rendeletnek ezekre a §-okra vonatkozó határozmányai szintén hatályon kívül helyezetteknek tekintendők, ezen törvény 13. és 17. §-aiban foglalt rendelkezések folytán.

Eljárási szabályok.

I. RÉSZ.

A kis- és nagyközségi előljáróság eljárása mezőrendőri kihágási ügyekben.

103. §.

A törvény 103. §-a értelmében, mindazon tilos események fölött, melyeket az 1893 : XII. t.-cz. 94., 94. és 95. §-a kihágásoknak minősít és az általuk okozott kár 40 korona értéket meg nem halad, vagy pedig a károsult a törvény 110. §-ában említett, 40 koronát meg nem haladó kárdíjjal megelégszik s azon felül kártérítést nem kér, — végül a mennyiben a kihágás már természeténél fogva oly súlyosnak nem látszik, hogy azt 40 koronánál magasabb pénzbüntetéssel kellene sújtani (1894 : XII. t.-cz. 117. §.) :

nagyközségekben a bíró az előljáróság egy tagjával és a jegyzővel vagy helyettesével;

A kis- és nagyközségi előljáróság mezőrendőri kihágási ügyekben milyen esetekben ítél ?

Az ítélő tanács tagjai nagy- és kisközségekben.

kisközségekben pedig a bíró az előjáróság két tagjával együtt ítél.

A kisközségekben, a kihágások felett ítélő ezen tanácsban a körjegyzőnek rendszerint részt kell venni, a mely esetekben ez nem lehetséges, az írásbeli teendőket egy e célra az előjáróság által meghívott, alkalmas egyén végzi.

1. A mezőrendőri kihágási ügyekben ítélő előjárósági tanács mindenekelőtt a büntető eljárásnak szükségét s az eljárásra való illetékességét kell hogy megállapítsa.

A büntető eljárásnak szükségét, azon kívül, hogy a panasz az eljárás megindítására egyáltalán kellő alapot nyújt-e, még a törvény 93., 94. és 95. §-ának azon határozmányai szempontjából is meg kell állapítani, melyek szerint némely cselekmények csak akkor vehetők büntető eljárás alá, ha azt a károsult kívánja, más cselekményeket azonban az előjáróság a károsult fél kívánata nélkül is, hivatalból köteles büntetni.

Csak a károsult fél kiváratára indítható meg a büntető eljárás a törvény 93. §-ának *a)*, *b)* és *c)* pontja alatt foglalt cselekményeknél. Ha azonban a *c)* pontban említett cselekmény köztereken vagy közutakon levő fákon és csemetéken követtetett el, az hivatalból büntetendő.

Csak a károsult fél kiváratára indítandó meg a büntető eljárás, a törvény 94. §-ának *b)*, *e)*, *f)*, *h)* pontjaiban foglalt cselekmények miatt; az ezen szakasz *a)*, *c)*, *d)*, *g)*, *i)*, *k)*, *l)* pontjaiban említett cselekmények hivatalból büntetendők.

Csak a károsult fél kiváratára indítandó meg az eljárás a törvény 95. §-ának *a)*, *e)*, *f)*, *g)*, *h)*, *i)* és *n)* pontjaiban foglalt cselekmények miatt; az ezen szakasz *b)*, *c)*, *d)*, *k)*, *l)*, *m)*, *o)*, *p)* és *r)* pontjaiban említett cselekmények hivatalból büntetendők.

A törvény 95. §-ában említett mulasztás hivatalból büntetendő.

Ha a mező- (hegy-) őr becslésében úgy a kártevő, mint a károsult megnyugszik s a kár 40 koronánál nem nagyobb, vagy ha a károsult egyszerűen a kárdíjat követeli s ez sem

Mire figyeljen
különösen az
előjárósági ítélő
tanács.

több 40 koronánál, az előjárósági tanács illetékessége kétségtelen lévén, az eljárás az alább foglalt szabályok szerint tovább folytatandó.

A *becslési eljárásra* nézve lásd a 91. §-t.

2. Ha a végérvényesen eszközölt becslés szerint a kár értéke 40 koronát meghalad vagy a követelt kárdíj 40 koronánál több, akkor a községi előjáróság a panasz, illetve a följelentésről jegyzőkönyvet vesz föl s azt a kár megbecsülésének eredményéről szóló jegyzőkönyvvel együtt a járási főszolgabíróhoz terjeszti föl.

Mely följelentéseket köteles az előjáróság a járási főszolgabíróhoz fölterjeszteni.

Ugyancsak a járási főszolgabíró elé terjesztendő a panasz, ha az valamely gazdasági termény ellopása miatt tétetett s ha a lopás

a) a zár vagy a megőrzésre szolgáló egyéb készület föltörésével történt;

b) hamis vagy lopott kulcsnak a felnyitásra való használatával történt;

c) csata, tűzvész, vizáradás vagy más közveszély színhelyén vagy közelében történt;

d) a lopásnál valamely rabló vagy tolvajszövetségnek agjai működtek közre;

e) szolgálatban álló személy által a szolgáltató vagy annak házához tartozó személy kárára követtetik el;

f) a tolvajjal házközösségben vagy közös háztartásban élő személy kárára követtetik el;

g) a lopást közhivatalnok, közhivatali jellegének felhasználásával követi el;

h) a tolvaj, vagy ha többen volnának, ezek egyike a lopás elkövetése végett közhivatalnoki jelleget vagy megbízást szinlel;

még akkor is, ha a lopás bármi csekély értékű.

A járási főszolgabíró elé terjesztendő a panasz:

g) ha az jogosulatlan zálogolás miatt tétetett s kitűnik, hogy az illető zálogolónak zálogvételre sem oka, sem joga nem volt, azaz nem volt olyan egyén a zálogoló, a kit a törvény 84., 86. és 89. §-a zálogolásra fölhatalmaz s a megzálogolt nem követtet el oly cselekményt, hogy a

törvény fent idézett szakaszai értelmében zálogolható lett volna;

h) végül ha a panasz jogos zálogolás meghiusítása vagy arra való törekvés miatt tétetik s kitünik, hogy a vádlott a jogosan zálogolót a zálogolás abbahagyására veszélyes fenyegetéssel, vagy egyébként kényszerítette vagy a zálogolás miatt tettleg bántalmazta.

A község határa és az illetékeség.

3. A községi előjáróság illetékességéhez még az is szükséges, hogy a följelentett kihágás azon község határában követtetett legyen el.

A tárgyalás kitűzése és a felek idézése.

Miután a végérvényes becslésből s az elkövetett tilos cselekmény egyéb körülményeiből kitűnt az, hogy a büntető eljárás megindításának alapja van s hogy az eljárásra a tanács illetékes, az a tárgyalásra 8 napon belől határnapot tűz ki s arra úgy a kártevőt, mint a károsultat, szükség esetén a följelentőt s a megnevezett tanúkat megidézi.

4. Az idézés szóval vagy írásbelileg eszközendő.

Katonák, csendőrök, rendőrök, pénzügyőrök és közszolgálatban állók idézése.

A hadsereg, a hadi tengerészet, a honvédség, a népfelkelés vagy a csendőrség, valamint a rendőrség vagy pénzügyőrség tényleges szolgálatban levő tagjának terhelt gyanánt való előállítására végett az illetékes főlebbvaló hatóságot kell megkeresni. Egyéb közszolgálatban állók, vagy olyan magánvállalatnál alkalmazottak, a kiknek akadályoztatása esetében helyettesítésük a közérdek szempontjából szükséges, főlebbvalójuknak egyidejű értesítése mellett közvetlenül idézendők.

Az idézés kifüggesztése.

Ha valaki a szóbeli megidézést vagy az írásbeli idézés kézbesítését saját kezéhez az által hiusítja meg, hogy elrejtőzködik: a kézbesítendő írásbeli idézés, lehetőleg a szomszédból vett, az illetővel ismerős két nagykorú tanu jelenlétében, a címzett lakásának ajtajára kifüggesztendő s ennek megtörténte a kézbesítési íven a kézbesítő által azon megjegyzéssel igazolandó, miszerint a tanukat föl-hívta, hogy az idézettet a határozat kifüggesztésére figyelmeztessék.

5. A károsult fél meghatalmazott által képviseltetheti magát.

A tárgyaló hatósági személyek hozzátartozói (a fel- és lemenő ágbeli rokonok és sógorok, a testvérek, unoka-testvérek és ezeknél még közelebbi rokonok, az örökbe fogadó és tápszülők, az örökbe fogadott és tápgyermekek, a házastársak és jegyesek, testvérek házastársai s a házastársnak testvérei) az előttük folyamatban levő ügyekben feleket nem képviselhetnek.

Ha a károsult fél előadása érthetetlen, vagy illetlen és durva kifejezések által a hatóságok tekintélyét sérti, az előjáró hatóság kötelezheti őt, hogy magát meghatalmazott által képviseltesse.

A vádlott (kártévő) jogosítva van védelmét meghatalmazotttra bízni.

Kiskorúak képviselőjét a törvényes képviselő vagy annak meghatalmazottja teljesíti.

A képviselő védenczével a tárgyalásig és azután is az ítélet jogerőre emelkedéseig, tanuk jelenléte nélkül érintkezhetik. Teheti ezt a tárgyalás alatt is, kivéve, ha a vádlottnak a hozzá intézett kérdésekre feleletet kell adni.

Ügyvédi képviselet költségei mezőrendőri kihágási ügyekben meg nem ítéltetők.

Ha a vádlott (kártévő) az idézés daczára sem személyesen, sem meghatalmazottja által nem jelent meg a tárgyaláson, a hatóság a tárgyalást megtartja és a kiderített tények és fölhozott bizonyítékok alapján hozza ítéletét.

Ha az eljárásra hivatott személyek valamelyike érdekelt, azaz oly ügyben kellene eljárnia és ítélnie:

a) a melyben saját személyénél fogva érdekelve lévén, közvetlenül vagy közvetve kárt vagy hasznot remélhet;

b) mely által felesége vagy jegyese, fel- vagy lemenő ágbeli rokonai, vagy olyan személyek vannak érdekelve, kik vele másodiziglen oldalrokonságban, vagy első iziglen sógorságban, továbbá fogadott szülői vagy fölfogadott gyermeki, végre gyámsági vagy gondnoksági viszonyban állanak;

c) melyben mint tanu, szakértő, képviselő vagy közbenjáró működött;

Ügyvédi képviselet költségei meg nem ítéltetők, ítélet, ha vádlott nem jelent meg.

Az ítélotanács tagjainak érdekeltisége.

d) a melyben érdekelt felek valamelyikével ellenséges vagy peres viszonyban áll ;

az eljárásra és ítélethozatalra a kihágás elkövetésének helyéhez legközelebb fekvő szomszéd község előljárósága az illetékes.

Előzetes letartóztatás.

6. Mezőrendőri kihágás miatt előzetes és pedig legfőlebb 24 óráig tartó letartóztatásnak csak akkor van helye :

a) ha a mező- (hegy-) űr által bekísért egyén a községi előljáróság előtt is ismeretlen ; rendes lak- vagy tartózkodási helyet igazolni nem tud s megfelelő biztosítékot nem tesz le ;

b) ha a szökést (nem megfutamodást), a károsítással vádlott egyén megkísérlette, vagy arra határozottan fölismérhető előkészületeket tett.

Ezen esetekben, ha illetékességét megállapíthatja, az előljáróság tovább jár el, ha nem, a letartóztatott egyént a panaszszal s az esetleg szükséges kárbecslési jegyzőkönyvvel együtt az illetékes hatóságnak adja át.

Minden más esetben az előljáróság a hozzá bekísért egyént rögtön szabadlábra helyezi, s ha az eljárásra magát illetékesnek nem találná, a panaszt további elbírálás végett az illetékes hatósághoz teszi át.

7. Az előbbi pontban elrendelt előzetes letartóztatás 24 órán túl nem terjedhet s ezen időn belül is rögtön megszüntetendő, ha a községben, vagy bár másutt lakó, de a hatóság által ismert feddhetlen jellemű egyén a kezességet elvállalja.

Cselédekért, szegődöttekért, szolgálatban levőkért a feddhetlen jellemű gazda vagy szolgálatadó kezessége mindig elfogadandó.

Átutazó külföldiek, a hatóság által az okozott kár és vélelmezhető büntetés nagyságának megfelelőleg, kétszáz koronáig megállapítható pénz vagy értékpapirokban leteendő biztosíték mellett is szabadlábra helyezhetők.

Felmentő ítélet esetén az előzetes letartóztatás azonnal és pedig akkor is megszüntetendő, ha ítélet felebezettetik.

Büntetést megállapító ítélet esetén az előzetes letartóztatás ideje az ítélet által kiszabott pénzbüntetésnek megfelelő elzárásnál tovább nem tarthat.

8. Ha akár a főljelentő, akár a vádlott tanukat nevez meg, azok — a mennyiben a tényállás felderítésére szükséges — kihallgatandók. Tanuk idézése és kihallgatása.

Ha a megidézett tanuk valamely fontos ok miatt a tárgyalásra meg nem jelenhetnének s ha a kihallgatásukat az érdekelt fél kéri, külön kihallgatandók.

Ha a vádlott és valamennyi érdekelt fél a hatóság előtt együtt megjelenik, az ügy, a tárgyalási határidő különös kitűzése nélkül azonnal tárgyalandó.

9. A mezőrendőri kihágási ügyek tárgyalása szóbeli és nyilvános. A tárgyalás rendje.

A hallgatóság csak fegyverzet és bot nélkül bocsátható a tárgyaláshoz, az oldalfegyver azonban azon egyéneknél meghagyható, kiknél annak viselése szolgálati kötelezettséget képez.

10. Minden panasz rendszerint egy tárgyalással befejezendő. Elnapolásnak csak akkor van helye, ha a hatóság érdemleges ítéletet egyáltalán nem hozhat.

11. A kinek hibája folytán a tárgyalást el kellett napolni, az a tárgyalás költségeinek megfizetésére végzés által kötelezendő.

12. A tárgyalást az eljáró előljárási tanács azon tagja vezeti, a kit a tanács saját kebeléből erre kijelöl.

A tárgyalás vezetője gondoskodik a rend és a hatóság iránt tartozó tisztelet fentartásáról. A feljelentés közlése után kikérdezi a vádlottat, a tanukat és a szakértőket s meghallgatja a többi érdekelt feleket. Kötelessége az igazság földerítésére szolgáló minden adatot összegyűjteni.

13. Az előljárási tanács azon esetekben, a midőn nem hivatalból üldözendő cselekményről van szó, mindenekelőtt fölszólítja a feleket, hogy egyezzenek ki. Ha a felek kiegyeztek, az egyességről jegyzőkönyv veendő fel, mely ítélet erejével bír. Egyezés.

Az esetre, ha a kártevő elvállalt kötelezettségét az egyezségileg kitűzött határidőben nem teljesitené, az egyezség jogerős ítélettel azonos módon hajtandó végre.

A tárgyalásról jegyzőkönyv vezetendő.

Ezen jegyzőkönyv rovatai a következőleg töltendők ki:

Az 1. rovatba jön a kihágási ügy azon évi sorszáma, a 2-ikba az ügynek a községi iktatókönyvben nyert száma.

A 3. rovatba jön a följelentő és károsult neve, állása, lakása.

A 4. rovatba a vádlott (kártevő) neve, kora, állása, foglalkozása, lakása jegyzendő föl. Családtagok, gyámság és gondnokság alatt álló egyének, továbbá cselédek által okozott károknál a felelős családfő, gyám, gondnok, gazda neve följegyzendő.

Az 5. rovatba a följelentés tárgya, azaz a panaszolt cselekmény és annak lényeges mellékkörülményei, a kár esetleges becsértéke és az jegyzendő föl, hogy a károsult megelégszik-e a kárdíjjal.

A 6. rovatban az ítélet előtti letartóztatás napja, indoka, megszűnése tüntetendő ki.

A 7. rovatban a tanuk, azok vallomása és egyéb bizonyítékok jegyzendőek föl.

A 8. rovatba jön a tárgyalás és ítélelhozatal napja, valamint az ítélet (esetleg egyezség) indokai, kihirdetése és az esetleges jogorvoslat.

A 9. rovatba a felsőfokú ítéletek lényege vezettetik be.

A 10. rovatba az ítélet jogerőre emelkedésének napja s az jegyzendő föl, hogy miként és mikor foganatosított a pénzbüntetés végrehajtása, vagy a fogság büntetés, illetve közmunka teljesítése. Adatott-e halasztás vagy nem és mely okokból?

A 11. rovatba az jegyzendő föl, hogy vétetett-e zálog, kiváltatott-e és mily biztosíték mellett, vagy elárvereztetett? Ez utóbbi esetben az árverés napja és eredménye följegyzendő, az árverési iratok a jegyzőkönyvhöz csatolandók. Hasonlag jegyzendőek föl a lefoglalt tárgyak tekin-

E. melléklet az 1884. évi 48,000. számú földmívelési ministeri rendelethez.

Jegyzőkönyv

a vármegye járása községében a községi előjáróság előtt folyamatba tett
mezőrendőri kihágási ügyekről.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.		
Sorszám	Iktató szám	A főjelentő és károsult neve, állása, lakása	A vádlott neve, kora, állása, lakása	A főjelentés tárgya a kár becsértéke, megelégszik-e a károsult a kárdíjjal?	Ítélet előtti tartóztatás napja, indoka, megszűnése	Tanuk neve, a kik a tárgyaláshoz megidézettek és egyéb bizonyítékok	Tárgyalás, ítélethozatal napja. Az ítélet mely törvényszakas alapján hozott, annak indokai. Az ítélet kihirdetése. Jogorvoslat	A		Napja		Vétetett-e zálog? Vannak-e lefoglalt tárgyak? Kiváltatott-e a zálog? Mily biztosíték mellett? Ha nem, az árverés eredménye A lefoglalt tárgyak árverésének eredménye
								II.	III.	az ítélet jogerőre emelkedésének	a büntetés és kártérítés végrehajtása iránt tett intézkedések	
1.	275	<i>Kálmán Péter hites mező-őr Kis János községi lakos földműves</i>	<i>Fekete Károly földműves 40 éves, nős, helybeli lakos</i>	<i>Vádlott 4 tehenet a károsult luczernájában találtatott. Kár becsértéke (mellékelt becslevél, mező-őr becslése szerint) 16 korona.</i>	—	<i>Pál János és Kecskés István károsult cselédei. Tanuk vallják, hogy vádlott négy tehenét a panaszló luczernájában találták. Vádlott beismeri a kártételt.</i>	<i>1895. május 6-án tárgyalás és ítélet: Fekete Károly az 1894. XII. t.-cz. 95. §-a g) pontja alapján 5 korona pénzbüntetésben, behajthatóság esetén 1 napi elzárásban, 80 fillér hajtópenz, 3 korona becslési költség és 16 korona kártérítés 15 nap alatt való megfizetésében elmarasztaltatik.</i> <i>Indokok: Kis János marháját saját földjén őrizvén, elaludt, s így gondatlansága folytán a 4 tehenet panaszlónak kárt okozott.</i> <i>Marasztalt felelőbezt.</i>	<i>Az I. foku ítélet jóváhagyott vagy a pénzbüntetés 1 koronára szállított, tekintettel vádlott büntetlen előéletére és arra, hogy a kártételt beismerte.</i>	1895. május 28.	<i>Nem volt szükség rájuk.</i>	<i>A 4 tehenet Pál János és Kecskés István a községi bírósághoz behajtották, ki azokat vádlottnak 20 kor. biztosíték mellett kiadta.</i> <i>1895 május 28-án az ítélet jogerőre emelkedvén, 3 korona becslési költség, 80 fill. hajtópenz, 16 kor. kártérítés kifizettetett.</i> <i>A még szükséges 80 fill. büntetés-pénzt az elmarasztalt 1895 május 28-án kifizette.</i> <i>Az 1 korona büntetés-pénz a községi pénztárba szállított, a nyugtát a pénztári napló tételéhez mellékelve.</i>	

Mellékelve: 1 becslevél.

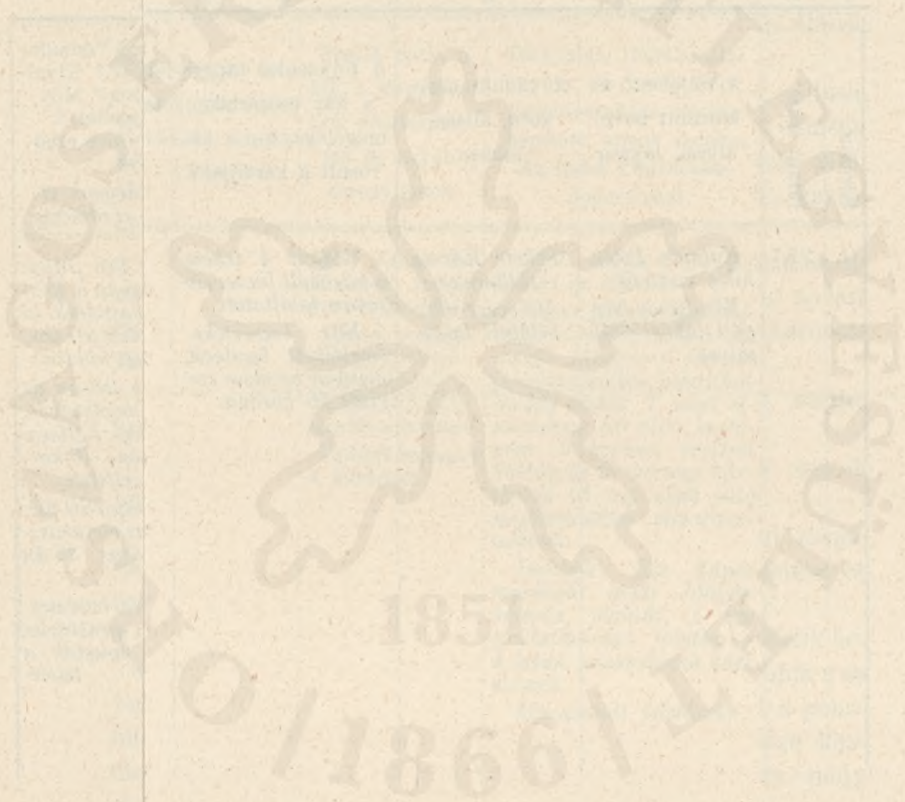
(Aláírások)

.....
a tárgyalás vezetője.

.....
a tanács tagja.

.....
a tanács tagja.

Jegyzék

tetésben tett intézkedések is és a vonatkozó iratok s nyugták csatolandók.

A kihágási ügyre vonatkozólag az előjáróság által följegyzendőnek talált azon dolgok, a melyek a jegyzőkönyv rovataiba nem illenek, annak hátlapjára irandók.

A jegyzőkönyv mellékletei az előlapon tüntetendők föl. A beszedett pénzekre vonatkozó nyugtákat illetőleg följegyzendő a pénztári napló azon tételszáma, melyhez a nyugták csatolva vannak.

Az egyes jegyzőkönyvek sorszámuk szerint együtt kezelendők. A mely jegyzőkönyv felsőbb hatóságnál van, annak helyére papírlap teendő s azon a jegyzőkönyv ott nem létezik oka följegyzendő.

A sorszámok az év végéig azaz december hó 31-ig folynak.

A jegyzőkönyvek minden félév végén a kirótt büntetések végrehajtásának és a befolyt pénzek kezelésének ellenőrzése végett a járási főszolgabíróhoz fölterjesztendők.

A jegyzőkönyvet a tárgyalás vezetője és a jegyzőkönyv vezetője írja alá.

A tárgyalási jegyzőkönyvhöz csatolandó a becslevél s minden az ügyre vonatkozó irat, tehát az esetleges idéző levelek s a kézbesítést igazoló iratok is.

14. Ha a vádlott a feljelentett kihágás elkövetését beismeri, vagy a vád igaztalansága kétségtelen, akkor az ítélet a bizonyító eljárás mellőzésével meghozható.

15. Ha pedig a vádlott a feljelentett kihágás elkövetését tagadja, a tárgyalást vezető hatósági személy a tanukat a vádlott jelenlétében kihallgatja s a vádlottal megkérdezi, mily észrevételeket tesz a tanuk nyilatkozatára.

A tanuk megesketezése rendszerint mellőzendő, s csak akkor foganatosítandó, ha a tárgyaló tanács ezt, tekintettel előadásukra az ügy miként elintézésére gyakorolt befolyására, szükségesnek tartja, ez esetben azonban az eskü fölvétele iránt a járási főszolgabíróhoz jelentés teendő, ki az esküt fölveszi s erről az előjáróságot írásban értesíti. Az előjáróság az ítéletet ezután meghozza.

A jegyzőkönyvek fölterjesztése félévenként a járási főszolgabíróhoz.

Bizonyítási eljárás.

Tanuk megesketezése.

A meg nem jelent tanuk, tíz koronáig terjedhető pénzbírság terhe alatt újra idézendők, esetleg előveze-
tendők.

A tanukhoz az érdekeltek kérdéseket csupán a tár-
gyalást vezető útján intézhetnek.

Ha a tárgyalás folyama alatt a vádlott cselekményét
illetőleg olyasmi derül ki, a mi miatt a panaszolt cselek-
mény elbírálására a járási főszolgabíró vagy a kir. bíróságok
lennének illetékesek, a tárgyalás befejezendő s az iratok
a járási főszolgabíróhoz terjesztendők.

Viszonzád.

16. Ha a tárgyalás folyamán a vádlott a panaszló ellen
viszonzádat emel s a viszonzád is a községi előljárásság elé
tartozik, a viszonzád egyidejűleg tárgyalandó és elbírálendő.
A vádlott az általa emelt panasz tekintetében a sértett felet
megillető jogorvoslatokkal élhet.

Ha az egyik fél a panaszt visszavonja, ezen vissza-
vonás a másik fél által tett panaszra nem bír befolyással.

A tárgyalás
vezető rendbir-
ságotási joga.

17. A tárgyalást vezető mindazokat, kik a rend és a
hatóság iránti tisztelet ellen megintés után újabban vétének,
a tárgyalási tereméből kivezetheti és 20 koronáig terjed-
hető pénzbírsággal sújthatja.

A tárgyalást vezető ez iránt határozatot hoz és azt
indokaival együtt a tárgyalási jegyzőkönyv hátlapjára írja,
a hol egyúttal az is megemlítendő, hogy a megintés siker-
telen maradt. Ezen határozat ellen jogorvoslatnak nincs
helye.

Károsult meg-
kérdése a bi-
zonyítási eljárás
befejeztével.

18. A bizonyításra vonatkozó adatok jegyzőkönyvbe
vétele után, a tárgyalást vezető hatósági személy meghall-
gatja a károsultat vagy képviselőjét, hogy kívánja-e a
vádlott megbüntetését a kártérítésen kívül, s a kártevőt
illetve panaszlottat, vagy képviselőjét, hogy mit hozhat föl
védelmére?

Az ítélet.

19. Ha a tárgyalás befejezése után újabb bizonyítékok
beszerzése nem szükséges, az előljárássági tanács az ítéletet
meghozza, azt indokaival együtt a tárgyalási jegyzőkönyv
illető rovatába írja s kihirdeti, figyelmeztetvén az érdekel-
teket, hogy az ítéletet 15 nap alatt felelbezzhetik,

A tárgyalási jegyzőkönyv hátlapján azok, kik előtt az ítélet kihirdettetett, megnevezendők. Főlemlítendő továbbá, hogy az érdekeltek felebbezési jogukra figyelmeztetve lettek és kitüntetendő, hogy az ítéletben a felek megnyugodtak-e vagy felebbeztek?

20. Minden ítéletnek kell tartalmaznia a vádlott sze- Az ítélet kellekei.
mélyazonosságának megállapítására szükséges adatokat. (Név, kor, foglalkozás stb.)

A büntető ítélet kell hogy tartalmazza:

a) a törvény vagy a rendelet szakaszaira való hivatkozással az elítélt által elkövetett kihágás megnevezését;

b) a kiszabott büntetés nemét és mértékét;

c) intézkedést a kártérítésre nézve;

d) intézkedést a bűnjelek gyanánt lefoglalt és zálogtárgyakra vagy biztosítékokra nézve, a mely intézkedés a jegyzőkönyv 11. rovatában jegyzendő föl;

e) intézkedést az eljárási és tartási költségek megtérítésére nézve;

f) a pénzbüntetés összegét, ennek behajthatlansága esetén az elzárás tartamát és ha az eljáró hatóság a közmunka teljesítését alkalmazandónak tartja, ennek tartamát is.

A felmentő ítélet a vádlottat minden mellék kitétel nélkül föl kell hogy mentse. Azonban ez is tartalmazzon intézkedést a bűnjelek gyanánt lefoglalt tárgyakra, a letétekre és az eljárási költségek megtérítésére nézve.

A följelentést tevő mezőőr az eljárási költségekben csak akkor marasztalható el, ha bebizonyul, hogy a följelentésnél roszhízeműleg vagy gondatlanul járt el. Mikor marasztalható a mezőőr az eljárási költségekben?

21. A kihirdetés által közölt véghatározatok (ítéletek) ellen a felebbezés határideje 15 nap; egyébként a felebbezés a kihirdetés után azonnal és élőszóval bejelenthető. Ez esetben a véghatározat (ítélet) írásbeli kézbesítése csak akkor eszközendő, ha azt a panaszló vagy panaszlott kíváná. A felebbezés bejelentése.

22. A felebbezésnek halasztó hatálya van, vagyis az ítélet felebbezés esetén végre nem hajtható. A felebbezés hatálya.

A midőn a törvény értelmében felebbezésnek nincs helye, a felebbezés azon felsőbb hatóság által, melyhez intéztetik, hivatalból visszautasítandó.

A felebbezés fel-
terjesztése.

A felebbezés a felsőbb hatósághoz mindig felterjesz-
tendő.

Ha az ítélet kihirdetésekor már nyilvánvaló, hogy a pénzbüntetés be nem hajtható, vádlott az annak helyébe lépő elzárást esetleg közmunkát daczára annak, hogy az ítélet megfelebbeztetett, megkezdheti, ha az ítélet büntető része ellen vádlott nem felebbezett.

Ha a felsőbb hatóság az elzárás-büntetés tartamát felemeli, a kitöltött büntetés a felemelt büntetésbe beszámítandó.

A felebbezés azon esetekben, midőn első fokon az előljárási tanács határozott, ehhez nyújtandó be.

A pénzbüntetés
és eljárás költségek behajtása.

23. Az eljárás költsége, ideértve a hajtópénzt, a kártérítést, káridjat stb. a kártérítés és a pénzbüntetés az ítélet jogerőre emelkedésétől számított 15 nap alatt közadók módjára hajtatik be. Indokolt esetekben 30 napi halasztás engedélyezhető.

Az ítélet jogerőre
emelkedése.

Az ítélet jogerőre emelkedett, ha :

a) a felebbezési határidőn belől felebbezés nem nyújtott be ;

b) ha a másodfokú hatóság által egészben jóváhagyott. Ha csak részben hagyatott jóvá az ítélet, jóváhagyott részében jogerőre emelkedett s végrehajtható.

A harmadfokú hatóság ítélete a kézbesítést követő napon jogerős.

A pénzbüntetés behajtását azon hatóság eszközli, mely azt ítéletileg megállapította. A községi előljárási hatóság által kiszabott pénzbüntetések tehát ugyancsak az előljárási hatóság hajtja be.

A pénzbüntetés
átváltoztatása
elzárásra vagy
köz munkára.

Ha a pénzbüntetés lefizetésére halasztás nem engedélyeztetett, illetve a jelen rendelet 103-ik §. 22-ik pontjában említett esetek valamelyike forog fenn, akkor, tekintve, hogy a pénzbüntetésnek szabadságvesztés vagy közmunkára való átváltoztatása (1879 : XL. t.-cz. 22. §-a) az elítélt aka-

ratára nem bízható, ellenében, a mennyiben elegendő vagyonnal rendelkezik, a végrehajtás haladéktalanul folyamatba teendő s folytatandó mindaddig, míg a pénzbüntetés összege és a végrehajtás által netán okozott költségek is hiánytalanul be nem folytak.

A községi előjárás előtt folyamatba tett kihágási ügyekben a pénzbüntetés és költség behajtása végett ingatlanokra végrehajtás nem vezethető.

A pénzbüntetés és költség végrehajtás útján való beszedése.

A végrehajtási eljárás megindítása mellőzhető vagy ha már folyamatban van, megszüntethető s a vagylagosan megállapított szabadság-vesztés, illetve közmunkateljesítés büntetése haladéktalanul folyamatba vehető, ha:

a) az elítélt teljes vagyontalansága már előzetesen hitelt érdemlőleg igazoltnak, vagy az a végrehajtás folyamán kiderülne;

b) ha ellene csődeljárás volna folyamatban;

c) ha állandó tartózkodási helye nincs, vagy ez nem a belföldön volna.

Azon ingóságokra, melyek az 1881. évi LX. t.-cz. 53., 54., 55., 56., 57., 59., 60., 61., 62., 64., 65., 66. és 67. §-ai, valamint az 1883 : XLIV. t.-cz. 60. §-a szerint a zálogolás alól ki vannak véve, végrehajtás nem vezethető.

Ha az ítéletben megállapított teljesítések behajthatósága veszélyeztetnék, az azt megállapító ítélet kihirdetése után ennek jogerőre emelkedése előtt biztosításnak van helye.

Az ítéletben megállapított teljesítések biztosítása.

Ha a pénzbüntetés és az összes költségek be nem folynának: a befolyt pénz első sorban az esetleges tartási költségek, a hajtópénz és az eljárási költségek fedezésére, azután a kárdijak, illetőleg a károk megtérítésére fordítandó. Az ezen összegek levonása után fenmaradó pénzösszeg a pénzbüntetés lerovására fordítandó. A hiányzó pénzbüntetési összeghez képest azután a megfelelő szabadságvesztés, illetve közmunka teljesítés büntetése foganatosítandó.

Részletfizetések.

Pénzbüntetés lerovására nyilvános gyűjtés útján szerzett pénz el nem fogadható.

A részletfizetések csak oly összegben számíthatók a pénzbüntetés törlesztésére, a mennyi azokból az okozott végrehajtási költségek fedezése után fönmarad.

Késedelmi kamatok szedésének nincs helye; úgyszintén a vagylagosan megállapított szabadságvesztés-büntetés kiállása vagy a közmunka teljesítésének kitöltése után, a netalán sikertelenül alkalmazott végrehajtás költségei be nem hajthatók.

Az elzárás
végrehajtása.

24. Az elzárás mindaddig, míg az 1892 : XXVII. t.-cz. 1. §-ának teljesen megfelelő fogházak létrehozatnak, a főszolgabíró jóváhagyásával kijelölt községi fogházban, illetve azon fogházban foganatosítandó, a melyben a közigazgatási hatóságok által elítéltek az elzárási büntetést kitöltik. Az elzárás mindenestre úgy eszközzendő, hogy az elzárásra elítéltek, a más okokból letartóztatott egyénekek egy helyiségbe ne zárassanak.

A közmunka
teljesítése.

Ha az elítéltek által közmunka teljesítésének van helye, azok első sorban azon munkálatoknál foglalkoztatandók, a melyeket az 1894 : XII. t.-cz. értelmében a község köteles végeztetni; egyébként mindazon munkáknál alkalmazhatók, a melyeket a község mint politikai testület végeztet. A mennyiben a községi közmunkára való felhasználás az 1890 : I. t.-cz. értelmében kiadott közmunkaszabályzattól eltérőleg czéloztatnék, — a községek az egy napi munkának veendő teljesítmények meghatározására vonatkozólag külön szabályrendeletet tartoznak alkotni.

Mikor kell a
büntetés végrehajtását elhalasztani.

A büntetésből kirótt közmunka az elmarasztaltnak az 1890 : I. t.-cz. alapján való kötelezettségébe be nem tudható.

25. A büntetés végrehajtása föltétlenül elhalasztandó:

a) ha az elítélt súlyos vagy ragályos betegségben szenved, fölgyógyulásáig;

b) ha az elítéltnak vele közös háztartásban élő házastársa, szülője vagy gyermeke súlyos vagy ragályos betegségben szenved, a beteg felgyógyulásáig;

c) ha a b) alatt említett családtagok valamelyike meghalt, a temetés utáni tizennegyedik napig;

d) ha a földművelésügyi minister a benyújtott kérvelmi kérvény folytán a halasztást elrendelte, a további rendeletig.

Az igazolásról.

26. Azon mezőrendőri kihágás miatt elítélt egyén, a ki a tárgyaláson nem jelent meg, vagy elkésve felebbezett, ha oly ténykörülményt tud fölhozni, melyből kitűnik, hogy a mulasztást elháríthatlan akadály folytán, önhibája nélkül követte el, az elévülési határidőn belül (lásd a jelen rendelet 100. §-ának végső kikezdését) igazolással élhet.

Az igazolási kérelem az akadály megszűntét követő naptól számított három nap alatt a községi előljárásnál bejelentendő, illetve beadandó.

Az igazolási kérelem tárgyalására, minden érdekelt fél meghívása mellett, az előljárási tanács határnapot tűz ki; a tárgyalás befejezése után a kérelem érdemében határozatot hoz s azt kihirdeti.

Az igazolásnak helyt adó végzés ellen jogorvoslatnak nincs helye.

Az igazolást megtagadó végzés ellen azonban a főszebénybíróhoz lehet felebbezni.

Ha az igazolásnak hely adatott, az elmulasztott tárgyalási határnap helyett újabb határnap tűzendő ki; az elmulasztott felebbezési határidő pedig azon naptól számítatik, melyen az igazolást megengedő végzés kihirdetetik.

Az igazolási kérelem, az igazolás megengedése előtt a végrehajtást rendszerint nem gátolja ugyan, de az előljárási tanács a fenforgó körülmények kellő figyelembe vétele mellett, a végrehajtást az igazolási kérelem jogérvényes elintézéséig fölfüggesztheti.

27. Az elítélt egyén az eljárási költségek megfizetésére kötelezendő.

Az eljárási költségek megítélése.

Ugyanazon kihágás miatt elítélt több egyén egyetemlegesen kötelezendő a költségek megtérítésére. Valamelyikük által okozott különös költség megtérítésére azonban a többi nem kötelezhető.

28. A becslésnél és végrehajtásnál fölmerülő költségek a közadók behajtásánál e tekintetben fennálló szabályok szerint állapítandók meg.

Tanuként megidézett egyének részére a költségek szintén megállapíthatók.

29. A községi előjáróság, a fent megállapított szabályok szerint csupán azon mezőrendőri kihágási ügyekben jár el, a melyek a törvény életbelépte után tétettek folyamatba.

II. RÉSZ.

A járási főszolgabírák, székesfővárosi kerületi előjárók, törvényhatósági városi rendőrkapitányok vagy a tanács által megbízott tisztviselők és rendezett tanácsu városi polgármesterek eljárása mezőrendőri kihágási ügyekben.

1. A jelen rendelet XI. fejezete I. részének határozmányai értelmében minden rendőri kihágási ügyben a becslést a községi előjáróság foganatosíttatja, ennél fogva a mezei kártételek miatt folyamatba tett ügyek a becslési jegyzőkönyv kíséretében kerülnek a járási főszolgabíróhoz.

Eltérések a községi előjáróság eljárási szabályaitól.

A további eljárásra nézve a jelen rendelet fent idézett fejezete és részének határozmányai irányadók, azon a törvényben gyökerező különbségekkel mégis, hogy:

a) a járási főszolgabírák, mint egyes bírák járnak el.
b) a törvény 93., 94., 95., 96. és 99. §-ában említett legmagasabb büntetést is kiszabhatják;

c) a negyven koronát meghaladó értékű károk folytán folyamatba tett kihágási ügyekben is eljárnak, a mennyiben a kár nagysága folytán az eljárásra a törvény 93. §. a) és c) pontja, 94. §. a) pontja értelmében nem a rendes bíróságok illetékesek;

d) a jelen rendelet 103. §-ának 15. pontjában említett birságot a meg nem jelent tanúkra 100 koronáig, a jelen

rendelet 103. §-ának 17. pontjában említett birságot pedig a rend és a hatóság iránti tisztelet ellen megintés után újabban vétőkre 200 koronáig szabhatják ki.

A mezőrendőri kihágási ügyekből kifolyólag a pénzbüntetés behajtása czéljából ingatlanokra végrehajtást ezen hatóságok sem vezettethetnek.

2. A kis- és nagyközségekben mezőrendőri kihágási ügyekben eljáró előjárósági tanács illetékessége tekintetében felmerült vitás kérdéseket a járási főszolgabíró dönti el.

Az illetékesség elbírálása után a járási főszolgabíró határozatilag vagy a saját illetékességét állapítja meg, vagy a további eljárásra a községi előjáróságot utasítja, vagy pedig, a mennyiben a törvényben megállapított közigazgatási hatósági illetékességen a panasz, illetve a kiderített tényállás túlterjed, az ügyet az eljárni illetékes bírósághoz teszi át.

Minthogy a kis- és nagyközségek előjáróságainak nagy része csak a jelen törvény alapján nyer szabatos eljárási szabályokhoz kötött büntető hatalmat, a járási főszolgabírák kötelesek a kis- és nagyközségi előjáróságoknak ezen hatáskörben való eljárására szorosán felügyelni s gondoskodni arról, hogy azok a törvény és a jelen rendeletben foglalt eljárási szabályokat elsajátítsák.

3. A járási főszolgabírák kötelessége gondoskodni arról, hogy a mezőrendőri kihágások miatt a községi előjáróságok által kiszabott szabadságvesztés büntetések kitöltésére a községekben külön helyiségek legyenek. A mennyiben ilyenek valamely községben nem volnának, a főszolgabíró jelöli ki azon helyet, a hol az illető községben elítéltek a szabadságvesztés büntetését kiállják.

A közmunka teljesítésére saját hatáskörében elítélteknél a büntetés végrehajtását a járási főszolgabíró a községi előjárósággal foganatosíttatja.

Az elsőfokúlag általa kiszabott pénzbüntetéseket a járási főszolgabíró közadók módjára hajtja be, még pedig 200 koronáig a községi előjáróság, — azon felül saját kiküldött közege útján.

Hatásköri össze-
ütközések eldön-
tése.

A járási főszolga-
bírák felügyeleti
kötelessége a
községi előjáró-
ságok eljárása
felett.

A pénzbüntetések
behajtása.

Az elzárás végrehajtása.

Hogy a szabadságvesztésre a járási főszolgabíró mint elsőfokú hatóság által elítéltek büntetésüket a járás székhelyén levő vagy pedig az illetékes község fogházában töltsék-e ki, a főszolgabíró határozza meg.

4. A gazdátlan állatok eladásából befolyt s a községi előljárásság által hozzá felterjesztett pénzt, a járási főszolgabíró esetről-esetre a vármegyei házipénztárba szolgáltatja be s egy évig nyilván tartja.

A vármegyei házipénztár ezen összeget egy évig letétként kezeli.

A gazdátlan állatok eladásából befolyt pénz kezelésé.

Ha egy év alatt az állat tulajdonosa jelentkezik, a járási főszolgabíró a letétet a jogosult kezeihez utalványozza.

Ha az állat tulajdonosa egy év alatt nem jelentkezik, a járási főszolgabíró a pénz felerészét a vármegye alispánjához tett felterjesztés útján az orsz. közgazdasági alap javára az illetékes kir. adóhivatalba szállíttatja be, másik fele részét pedig az illetékes községnek, a bélyegmentes nyugta ellenében kifizeti. (Lásd a jelen rendelet 101. §. 7. pontját.)

A község az így nyert pénzt csakis mezőgazdasági célokra fordíthatja.

Ugyanezen eljárás követendő a törvény 107. §-a értelmében befolyt pénzösszegekre nézve is, — azon különbséggel, hogy ezen utóbbi pénzösszegek a községi szegényalap javára fordítandók.

A járási főszolgabíró a gazdátlan állatok, illetve tárgyakra vonatkozó iratokat, a pénznek az adóhivatalba és az illetékes község pénztárába történt befizetéséről szóló nyugtával együtt minden félév végén a vármegye alispánja útján köteles a földművelésügyi m. kir. ministeriumhoz felterjeszteni. (Lásd a jelen rendelet 101. §-át.)

A gazdátlan jószágok eladási áráról külön nyilvántartás vezetése nem szükséges. A vonatkozó ügyiratok azonban külön iratsomóban együttesen kezelendők.

5. A törvényhatósági városi rendőrkapitányok, vagy a tanács által megbízott tisztviselők, a székesfővárosi kerületi

előjárók és rendezett tanácsú városok polgármestereire nézve az önként értetődő különbségekkel a XI. fejezet I. részének határozmányai irányadók.

A gazdátlan állatok és tárgyakból (I. a törvény 105., 106. és 107. §-át) befolyt pénz tekintetében ezen hatóságok úgy járnak el, mint az a jelen rendelet előbbi pontjában a járási főszolgabírákra nézve megállapított, kivéve, hogy a törvényhatósági városokban befolyt ily pénz kezelésénél a vármegyei helyett a városi házi pénztár értendő.

Újrafelvétel.

A földmívelésügyi minister 1895. évi 83.138. sz. a. kelt határozatával azon felvetett kérdésre, vajjon a mezőrendőri kihágási ügyekben újrafelvételnek (perújításnak) van-e helye, igenlőleg válaszolt

Mert habár az 1894. évi XII. t.-cz. végrehajtása tárgyában 48.000/894. sz. a. kiadott rendelet a mezőrendőri kihágási ügyek újrafelvétele iránt különlegesen nem intézkedik, mégis a kihágási ügyek elintézése körül úgy a legfelsőbb bíróság, mint a közigazgatási hatóságok elvi álláspontja nyomán kifejlődött gyakorlathoz képest az újrafelvételt mezőrendőri kihágási ügyekben meg kell engedni.

A hatóságoknak idevonatkozó eljárására nézve a kir. járásbíróságok hatásköréhez utalt vétségek és kihágások eseteiben követendő eljárást szabályozó 2265/1880. sz. igazságügyministeri rendelet 100—105. §-ai irányadók.

E rendelet idézett §-ai következőleg szólnak:

Újrafelvétel.

(100. §.) Az elítélt maga, az ő halála után pedig hozzátartozói (1878: V. t.-cz. 78. §-a) azon vétség vagy kihágás elévülési idején belül, melyben vétkesnek kimondott, bármikor kérheti az eljárás újrafelvitelét:

Mikor van újrafelvételnek helye?

1. ha igazolja, hogy az ellene fenforgott bizonyítékok hamisak, hamisítottak, vagy más büntetendő cselekmények által koholtak ;

2. ha oly, a befejezett eljárásban nem használt új bizonyítékokat vagy tényeket hoz fel, melyek alapján — akár magukban, akár kapcsolatban a befejezett eljárásban felmerült tényekkel a bizonyítékokkal vétessenek ezek figyelembe — az elítélt felmenthető lenne.

(101. §.) A magánvádoló, magánvádja folytán üldözött vétség vagy kihágás esetében, szintén az elintézési időn belül kérheti a vádlott felmentésével befejezett ügy újra-felvételét :

1. ha igazolja, hogy a felmentés hamis, hamisított vagy más büntetendő cselekmény által koholt bizonyítékok alapján történt ;

2. ha oly, a befejezett eljárásban nem használtatott új bizonyítékokat vagy tényeket hoz fel, melyek alapján akár magukban, akár kapcsolatban a befejezett eljárásban felmerült tényekkel és bizonyítékokkal vétessenek ezek figyelembe, a felmentett elítélhető lenne.

Ha a magánvádoló vádját kifejezetten visszavonta, nem kérheti az ügy újrafelvételét.

(103. §.) A sértett fél az ügy újra felvételét nem kérheti.

(104. §.) Az újra felvétel iránt tett kérelem a végrehajtást nem gátolja.

Ha a bíró az újrafelvétel iránt tett kérelemnek helyt adott, a fenforgó körülményekhez képest a végrehajtást az újra felvett eljárás jogérvényes befejezéséig felfüggesztheti.

Az újra felvett eljárás szabályai.

(105. §.) Az újra felvett eljárásra nézve, valamint a jogorvoslatok tekintetében is, az általános szabályok követendők.

Az előbbi véghatározat az újra felvett eljárást befejező véghatározatban kifejezetten hatályon kívül helyező, ha az előbbi véghatározat máskép szól, mint az utóbbi ; különben pedig kifejezetten hatályban fentartandó.

Azon fél, a ki a kihágási ügyben a rendes jogorvoslattal — felebbezéssel — nem élt, rendkívüli jogorvoslatot, perújítást nem vehet igénybe.

Mezőrendőri kihágási ügyekben az újrafelvétel iránti kérelem fölött is az 1894. évi XII. t.-cz. 103. §-ában említett hatóságok illetékesek határozni.

A m. kir. földművelésügyi minister 1897. évi 70.666. sz. határozata.

1851

1866

Mezőgazdasági termények és czikkek védelme.

A mezőgazdasági termelés, a kereskedelem és a fogyasztó közönség érdekeinek együttes védelmét czélozza a mezőgazdasági termények, termékek és czikkek hamisításának tilalmazásáról szóló 1895. évi XLVI. t.-cz.

A törvény oltalma alá helyezett termények és czikkek.

Ezen törvény oltalma alá tartoznak: 1. a tej és tejtermékek (tej, tejszín, vaj, hevített, illetve sterilizált vagy sűrített tej, tejfel, túró, sajt); 2. állati és növényi zsirok, zsiradékok és olajneműek, 3. gabona- és lisztzeműek (gabonafélék, ezek őrleményei s azokból készült tészta- és lisztzeműek); 4. méz, 5. paprika, 6. gazdasági, erdészeti és kertészeti vető- és fűmagvak, 7. abrak- és takarmányok (szemes takarmányok, takarmánylisztek, dara, olajpogácsa, szárított moslék, szárított répaszeletek, malátacsira, sörtörköly stb. és erőtakarmány-konzervek); 8. trágya- és trágya- (iparszerűen előállított, vagy kezelt állati, növényi és ásványtrágyák, illetve trágyaszerek) és 9. a rézgálicz, valamint a földművelésügyi miniszter által a törvény oltalma alá sorolandó egyéb termények, termékek vagy czikkek.¹

A termények védelme érdekében tiltott cselekmények.

Ezen termények, termékek és czikkek közforgalmát a törvényhatósági ellenőrzés alá helyezi, s e szerint tilos:

a) azokat hamisítani, valamint hamisítottakat forgalomba hozni,

¹ A mennyiben a mezőgazdaság érdekében egyéb termények, termékek és czikkek hamisításának tilalmazása válnék szükségessé, ezek iránt a földművelésügyi miniszter rendeletileg intézkedhetik. Ily rendelettel soroltatott a törvény oltalma alá a rézgálicz. (Földmív. min. 1900. évi 38183 sz. rendelete.)

b) azok hamisítására alkalmas anyagokat e célra hirdetni vagy forgalomba hozni,

c) azokat, habár nem is hamisítottak, oly megjelöléssel árulni, illetve forgalomba hozni, mely azokat természetük és származásuk szerint valósággal meg nem illeti,

d) az azok közforgalmának ellenőrzésével megbízott hatósági közegeket ezen működésükben akadályozni, illetőleg az ellenőrzést megghiúsítani.¹

Ezen határozmányok alól a következő kivételeknek van helye:

Kivételek a terményekvédelmét célzó intézkedések alól.

a) a gabonaneműek és természetes szemes abraktakarmányok, ha azok rendes kereskedelmi forgalomban a termelők részéről, vagy gabonakereskedők közt, vagy ipari vállalatok részére ipari feldolgozás céljából képezik eladástartyát, minőségük tekintetéből nem vonhatók e törvényszerint elbírálás alá ;

b) vető- és fűmagvak, ha azok termelők részéről mint nyers árúk magkereskedőknek adatnak el, vagy magkereskedők közt képezik forgalom tárgyát, minőségük, tisztaságuk, illetve használati értékük szempontjából nem esnek e törvény határozmányai alá ;

c) az állami ólomzárral ellátva forgalomba hozott árúk abból a szempontból, a melyből ólomzáróltattak, mindaddig míg az állami ólomzár védelme alatt sértetlen állapotban vannak forgalomban, nem képezhetik az e törvény alapján való eljárás tárgyát;²

¹ Ezen tilalmak megsértése kihágást képez, s amennyiben súlyosabb büntetés alá nem esik, az a) és b) alatti esetben két hónapig terjedhető elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel, a c) alatti esetben 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel, a d) alatti esetben pedig egy hónapig terjedhető elzárással és 400 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. A büntetés a hamisítványok, vagy hamisító anyagok elkobzásával és az ítéletnek az elítélt fél költségén való közzétételével szigorítható.

² Az államilag ólomzárólt árúból tehát addig, míg az felbontatlan és sértetlen ólomzárral van ellátva, a hatósági ellenőrzés alkalmával mintát venni nem szabad, illetőleg az ily mintát a vizsgáló állomások meg nem vizsgálhatják. Ez a védelem azonban csak addig tart, míg az ólomzár sértetlen. Egy már felbontott zsák, vagy csomag tehát még akkor sem tekinthető ólomzáróltknak, ha az ólomzár, vagy az ólomzáróltási bárcza a zsákra vagy csomagra rá van is erősítve.

d) ha a termények, termékek és cikkek, illetőleg azok hamisítványai az emberi egészségre veszélyes meghamisítás, vagy ártalmas voltak miatt esnek kifogás alá, az eljárás nem ezen, hanem a büntető törvénykönyv (314. és 315. §.), illetőleg a közegészségügyi törvények és szabályok határozmányai alapján bírálendók el.¹

A hamisítás fogalma.

Hamisítást képez az ezen törvény védelme alá helyezett termények, termékek és cikkeknek minden utánzása, vagy oly nemű megváltoztatása, mely a fogyasztó közönséget, avagy a vevőt a termény, termék, vagy cikk eredete, összetétele, vagy minősége tekintetében tévedésbe ejteni alkalmas.²

Nem képez azonban hamisítást, ha valamely mezőgazdasági termény, termék, vagy cikk ártalmatlan anyaggal vagy szerrel kizárólag a végből vegyítették, vagy kezeltek, hogy ezáltal eltarthatóbb, szállíthatóbb, vagy használatra alkalmasabb legyen; vagy ha valamely értékében megfogyatkozott vagy megromlott mezőgazdasági termény,

¹ Az 1895 : XLVI. t.-cz. alá sorolt mezőgazdasági termények, termékek és cikkek hamisítása tehát ezen törvényezikk alapján bírálendó el, amint azonban a hamisítás, vagy romlottság oly természetű, hogy ezzel az árú az emberi egészségre veszélyessé, vagy ártalmassá válik, nem ezen, hanem a szerint, amint vétség vagy kihágás esete forog-e fenn, a büntető, illetőleg közegészségügyi törvény határozmányai alá tartozik. (1895 : XLVI. t.-cz. 11. §.)

² Hamisítottaknak tekintendő tehát: *a)* ha azok nem az illető termények, termékek és cikkek eredetének és természetének megfelelőek, hanem idegen anyagokból bármi úton vagy módon előállított utánzatok; *b)* ha azok idegen anyagok segélyével vagy ezek nélkül, terjedelem vagy súlyszaporítás céljából, illetőleg eredetük, összetételük, vagy minőségük illetve használati értékük tekintetében való megtévesztésre alkalmas és ennél fogva meg nem engedhető bármi módon megváltoztattak, vagy kikészítették; *c)* ha azok súly- vagy terjedelemszaporítás, illetve a rossz vagy gyengébb minőség elpalástolása céljából idegen anyagokkal vegyítették, illetőleg idegen vagy a mezőgazdaságra káros anyagokat az esetleg megengedett mennyiségen felül tartalmaznak; *d)* ha azok eredete, minősége, összetétele vagy származása tekintetében való megtévesztés, illetve súly- vagy terjedelemszaporítás céljából más, vagy esetleg hasonló, de csekélyebb használati értékkel bíró vagy értéktelen, megromlott, vagy a

termék vagy cikk, ezen körülmény kijelentése mellett csak oly célra hozatik forgalomba, amelyre az alkalmas.

A törvény végrehajtása iránt kiadott rendelet előírja, hogy a törvény védelme alá helyezett termények, termékek és cikkek mily elnevezés, összetétel és módozatok mellett állíthatók elő, illetőleg hozhatók forgalomba¹ s ezen rendelkezések megsértése az ellenőrzéssel megbízott hatósági közegek akadályozásának, illetőleg az ellenőrzés meghiusításának tekintendő, s mint ilyen büntetendő.

A törvény oltalma alá helyezett mezőgazdasági termények, termékek vagy cikkek közforgalmának ellenőrzése az első fokú közigazgatási hatóságnak képezi feladatát. E célból ezen hatóságoknak, valamint a rendelkezésükre álló közegeknek jogukban van mindazon helyeken, illetve helyiségekben, hol ez áruk előállítatnak, raktároztatnak, vagy árusítatnak, továbbá vásárokon, vagy más nyilvános helyeken a szokásos üzleti órákban, vagy mikor azok a forgalom számára nyitva tartatnak, az üzletmenet zavarása és

Ellenőrzési szemlék.

mezőgazdaságra káros terményekkel, termékekkel, illetve cikkekkel összekevertettek, illetőleg ilyen terményeket, termékeket vagy cikkeket az esetleg megengedett mennyiségen felül tartalmaznak; e) ha azok annál a megjelölt használati értéknél, melylyel kínáltatnak, illetve árultatnak, csekélyebb értéktartalommal szállítatnak, illetve árultatnak, vagy hozattak forgalomba, ha ugyan erről a vevő előzetesen tudomással nem bírt, vagy ha azt nyilvánvalóan fel nem ismerhette; f) ha azok megromlottak, vagy használati értékükben megfogyatkoztak és minőségük tekintetében való megtévesztésre alkalmas elnevezés vagy megjelölés alatt, illetve a mezőgazdaságra káros alakban vagy célra kínáltatnak, illetve árultatnak vagy hozattak forgalomba; g) ha azoknak a kereskedelemben és közforgalomban általánosan elfogadott és használt elnevezése vagy megjelölése alatt azokkal könnyen összetéveszthető, vagy kevésbbé ismert, vagy a közforgalomban ismeretlen oly változatai, esetleg azokhoz hasonló más oly mezőgazdasági termények, termékek vagy cikkek árultatnak, illetve hozattak forgalomba, amelyek bár nem hamisítottak, de a megtévesztésre alkalmasok, és arra a célra, melyre azon elnevezés vagy megjelölés szerint, mely alatt kínáltatnak, vagy árultatnak, illetve forgalomba hozattak, csekélyebb használati értékkel bírnak, értéktelenek vagy a mezőgazdaságra károsak.

¹ Lásd a 243. oldalon.

minden felesleges feltűnés kerülésével szemlét tartani, s az áruból az előírt mód szerint mintákat venni. Az ily ellenőrzési szemlék minden különös ok, vagy gyanú fenforgása nélkül is bizonyos időszakokban váratlanul foganatosítandók.

Az ellenőrzési szemléről jegyzőkönyv. veendő fel, s abba a mintavétel módja, a vett minták száma, értéke s azon körülmény, hogy igényel-e azokért a tulajdonos kártalanítást, feltüntetendő. Az ellenőrzési szemlékhez fontosabb esetekben az illetékes állami vizsgáló állomás szakközege is igénybe vehető, s viszont a vizsgáló állomás kívánságára a közigazgatási hatóság szemlét tartani s mintát venni köteles.

Gyanus körülmények fenforgása esetén a szemle alkalmával, az eljáró hatósági közeg a kihágás tényálladékát megállapító vizsgálatot azonnal foganatosítani köteles s szükség esetén az árút zár alá is helyezheti.¹

Mintavétel.

Az ellenőrzési szemle alkalmával a gyanusnak talált áruból mindig két egyenlő minta veendő, s amennyiben az illető fél kívánja, neki is egy vagy több minta átadandó.² A vett minták az eljáró hatósági közeg által, hivatalos pecséttel és lehetőleg az illető fél pecsétjével is lepecsételendők.

Az egy-egy készletből vett minták (a burkolaton) ugyanazon számmal és az illető termény, termék vagy cikk nevével, melyből vétettek, s a mely alatt azok forgalomba hozattak, könnyen le nem törölhető módon megjelölendők, s a mennyiben azok használati értékük kötelező megjelölése mellett hozattak forgalomba, a használati érték adatszámái is feltüntetendők.

¹ Ily vizsgálat alkalmával megállapítható, hogy az árúk szabályellenesen és az ellenőrzést meghiúsító módon árusítatnak. Árjegyzékek, feliratok, csomagolásokból megállapítható, hogy hamisító anyagok ily czélra árusítatnak. Ha gyanú támad, hogy az árú eredete, vagy származása, esetleg ahhoz kötött minősége, vagy természete szerint történt forgalomba hozásával követtetett el a kihágás, a tényállás a megrendelések, számlák betekintésével kideríthető, s megállapítható, hogy a gyanúsított honnan, s mily mennyiségben szerezte be a kérdéses árukat, s azokból minő mennyiséget, kinek, s minő elnevezés vagy megjelölés mellett adott el.

² A mintavételre vonatkozó szabályokat lásd a 243. oldalon.

A minták egyike az eljáró hatóság által őrizetbe veendő, a másik pedig az illetékes vizsgáló állomásnak jegyzék kíséretében haladéktalanul megküldendő.¹

A törvény oltalma alá helyezett termények, termékek és cikkekből szakszerű megvizsgálatás czéljából magánosok (vevők) is vehetnek mintát, de annak a vétel (vásárlás) után azonnal, szállítmányoknál a vasuti, illetve hajóállomáson, vagy a rendeltetés helyén való megérkezéstől számítandó három napon belül kell megtörténni. A mintavételnél két községi előjárósági tag, vagy egy előjárósági tag és egy nem érdekelt kifogástalan tanú, vagy pedig két ily tanú jelenléte szükséges, velök a mintavételi szabályok előzetesen megismerttetendők, s a szabályszerűen ² vett minták pecsétjükkel (lehetőleg hivatalos pecséttel) vagy amennyiben a mintavétel a vasuti, vagy hajóállomáson történik, az illető szállítási vállalat pecsétjével lezárandók.

Magánosok általi
mintavétel.

A mintavételről jegyzőkönyv veendő fel, s ennek tartalmaznia kell:

Mintavételi jegy-
zökönyv.

a mintavétel napját és helyét, s az annál jelen volt személyek neveit és állását;

az illető szállítmány megérkezésének, illetve átvételének napját, s annak mennyiségét súlyban vagy darabok (zsákok, hordók, csomagok stb.) szerint;

a minta nevét és jelzését és azon zsákok vagy tartályok számát, melyből a minta vétetett;

a számla, vagy az eladó azon más írásbeli közlésének másolatát, melyben az eladott, illetőleg szállított mezőgaz-

¹ A kíséző jegyzéknek tartalmaznia kell: a hatóság nevét, mely a mintát vette és bektüldötte; a mintavétel napját és helyét; a minta számát, nevét és pecsétlenyomatát, úgyszintén a készlet mennyiségének megjelölését, melyre a minta vonatkozik; továbbá annak megjelölését, hogy a minta hány zsákból, hány helyről vétetett; az áru használati értékére vonatkozó adatokat és végül a helyi szemlénél esetleg észlelt gyanus körülmények megemlítését. (Ilyen jegyzékmintha csatolva van a törvény végrehajtása iránt kiadott 1896. évi 38286. sz. földm. min. rendeletehez. D. melléklet.)

² Lásd a 243. oldalon.

dasági termény, termék vagy cikk faját és esetleg használati értékét megjelölte ;

mindazokat az adatokat, melyek a megvizsgálandó árunak az eladottal, illetve szállítóval való azonosságára nézve fontossággal birhatnak ;

a mintára alkalmazott pecsétek lenyomatait, és végül a vevőnek vagy megbizottjának és a tanúknak sajátkezü aláírásait, melyekkel bizonyítják, hogy a minták a jegyzőkönyvben megjelölt árúból (szállítmányból), az általuk ismert szabályok szerint, jelenlétükben vétettek.¹

A vevő az ekként vett minták egyikét őrizetbe veszi, a másik pedig legkésőbb a mintavételtől számított három nap alatt az illető vizsgáló állomásnak beküldendő.

Az előirt szabályoktól eltérően vett, vagy késedelmesen vett minták hitelesekül nem tekinthetők és hatósági eljárás alapjául nem szolgálhatnak.

A minták megvizsgálata.

A vett minták megvizsgálására, s az ítélet alapjául szolgáló szakvélemények megadására az állami vizsgáló állomások illetékesek. Ezek a vegyvizsgáló, vagy vegykísérleti és a magvizsgáló állomások. A vizsgáló állomások által adott szakvélemények esetleg szükséges felülvizsgálására a földművelésügyi minster által szervezett állandó felülbíró tanács szolgál. Ennek szakvéleménye további felülvizsgálat tárgyát nem képezheti.

Törvényhatóságok által létesített vegyvizsgáló állomások a meghatározandó kerületekre nézve a vizsgálatok végzésére és az állami vegyvizsgáló állomásokkal egyenlő erejű szakvélemények kiadására a földművelésügyi minster által felhatalmazhatók.

A vizsgáló állomások kerületi beosztását a földművelésügyi minster állapítja meg.²

¹ Vető- és fűmag, abraktakarmány és trágyafélék szállítmányából, mintavételnél legzélszerűbb jegyzőkönyv helyett az előirt és a kereskedő által megküldendő űrlapot használni (1896. évi 38286. sz. földmiv. min. rendelet A., B. és C. melléklete).

² Lásd a következő oldalon.

A kerületi beosztás a következő:

A törvényhatóság neve	Illetékes magvizsgáló állomás	Illetékes vegyvizsgáló állomás	A vizsgáló állomások kerületi beosztása.
Budapest székesfőváros	Budapesti m. k. állami magvizsgáló állomás (II., Kis-Rókus-utca 41. sz.)	Székesfővárosi vegyészeti és tápszervizsgáló intézet	
Arad, Bács-Bodrog, Bars, Csanád, Csongrád, Esztergom, Fejér, Hont, J.-N.-K.-Szolnok, Krassó-Szörény, Nógrád, Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Temes, Torontál, Zólyom vármegyék: Arad, Baja, Kecskemét, Pancsova, Selmecz-Bélabánya, Szabadka, Székesfehérvár, Temesvár, Újvidék, Versecz és Zombor tvh. városok		Országos kémiai intézet Budapest (II., Oszlop utca)	
Fiume szabad város		Fiumei m. k. vegykísérleti állomás	
Szeged sz. k. város		Szegedi városi vegyvizsgáló állomás.	
Nyitra vármegye	Magyaróvári m. k. magvizsgáló állomás	Pozsonyi m. k. vegykísérleti állomás	
Pozsony és Trencsén vármegyék, Pozsony sz. k. város			Kassai m. k. magvizsgáló állomás
Árva és Turóc vármegyék	Magyaróvári m. k. magvizsgáló állomás	Magyaróvári m. k. vegykísérleti állomás	
Abauj-Torna, Borsod, Gömör-Kis-Hont, Liptó, Sáros, Szepes, Ung és Zemplén vármegyék és Kassa sz. k. város			Debreczeni m. k. magvizsgáló állomás
Győr, Komárom, Sopron, Moson, Vas vármegyék, Győr, Komárom, Sopron sz. k. városok	Keszthelyi m. k. magvizsgáló állomás	Keszthelyi m. k. vegykísérleti állomás	
Békés, Bereg, Bihar, Hajdu, Heves, Máramaros, Szabolcs, Szatmar, Ugoesa vármegyék, Debreczen, Hódmezővásárhely, Nagyvárad, Szatmárnémeti tvh. városok			Kolozsvári m. k. magvizsgáló állomás
Baranya, Somogy, Tolna, Veszprém. Zala vármegyék és Pécs sz. k. város	Kolozsvári m. k. magvizsgáló állomás	Kolozsvári m. k. vegykísérleti állomás	
Alsó-Fehér, Beszterce-Naszód, Brassó, Csik, Fogaras, Háromszék, Hunyad, Kolozs, Kis-Küküllő, Maros-Torda, Nagy-Küküllő, Szeben, Szilágy, Szolnok-Doboka, Torda-Aranyos, Udvarhely vármegyék, Kolozsvár és Marosvásárhely sz. kir. városok.			

A mezőgazdasági magfélékből vett minták minden esetben, a korpából, darából és olajpogácsából vett minták pedig az esetben, ha csak annak meghatározása szükséges, hogy az erőtakarmányok azon növényfélésegből erednek-e, amelynek neve alatt forgalomba hozattak, megvizsgálás végett a törvényhatóság területére illetékes magvizsgáló állomáshoz, egyéb minták pedig az illetékes vegyvizsgáló állomáshoz küldendők.

A vizsgáló állomás a beérkezett minta vizsgálatát, ha az halasztást nem tűr, azonnal, különben pedig 10 nap alatt foganatosítja (vagy az esetleges akadályokról a beküldőt értesíti) s szakvéleményét a minta beküldőjének megküldi.¹

Ha a minta vegyvizsgáló és magvizsgáló állomás által is megvizsgálendő, a minták továbbküldését az állomások egymásközt eszközlik.

A vizsgáló állomás, ha szükségesnek látja, további mintavétel, vagy helyszíni tájékozódás végett a közigazgatási hatóság segédlete mellett a helyszínén eljárhat.

Ha a vizsgáló állomás valamely megejtett vizsgálat alapján büntetendő cselekmény felforgását gyanítja, erről az első fokú hatóságot értesíteni köteles.

Vizsgálati mód-
szerek és díjak.

A vizsgáló állomások által követendő vizsgálati mód-
szereket, úgyszintén a vizsgálati díjat a földművelésügyi
minister állapítja meg.² A hatóságok által beküldött minták
vizsgálatáért fizetendő díjak a szakértői vélemény megér-
kezte után legkésőbb 14 nap alatt az állomásnak megküld-
endők. E díjakat a törvényhatóság házi pénztára előlegezi

¹ Minden szakvéleménynek tartalmaznia kell: *a*) az állomás nevét és jegyzőkönyvi számát, *b*) a beküldő nevét és lakhelyét, *c*) a minta megnevezését és annak esetleg megjelölt származását, minőségét vagy használati értékét; *d*) a minta csomagolási módját, az azon kittintetett jeleket, a pecsétek és ezek állapotának jelzését; *e*) a vizsgálatra alkalmazott módszer vagy eljárás pontos leírását; *f*) a vizsgálat eredményét; *g*) a határozott és világos véleményt; *h*) esetleg az elkobzás, vagy megsemmisítés iránti javaslatot és utasítást; *i*) a szabályszerű vizsgálati díj-összeget és az esetleges helyszíni kiszállás költségeit; *k*) a szakvélemény keltének napját és a felelős állomásvezető vagy helyettesének aláírását.

² Lásd 1896. évi 38286. sz. földmiv. min. rendelet 17. §. C. pontját.

s marasztaló ítélet esetén az elítélt fél terhére megállapítandók, felmentő ítélet esetén pedig azok a földmivvelésügyi tárczát terhelik s a földmivvelésügyi minister által félévenként megterítettnek.

Magánfél által beküldött mintákkal együtt a vizsgálati díj, vagy egy megfelelő összeg beküldendő, s ha a vizsgálati díj a beküldött összegnél többet tenne ki, az állomás a különbözetet utánvétellel beszedi.

Az első fokú hatóság a vizsgáló állomástól vett értesülés vagy hozzáérkezett panasz, avagy feljelentés alapján vagy ha a kihágás fenforgása iránt bármily uton vett értesülés folytán alapos gyanuja támadt, köteles a kihágási eljárást hivatalból megindítani. Az esetben azonban, ha az eljárás nem ellenőrzési szemle alkalmával vett minta alapján, vagy oly feljelentés alapján indítatik, melylyel a hiteles minta vagy bűnjel be nem mutattatott, ha a kihágás tényálladéka valószínűnek látszik, köteles előzőleg az első fokú hatóság, illetőleg hatósági közeg a gyanúsított előzetes értesítése nélkül, annak üzlethelyiségében, lakásán, vagy azon Kihágási eljárás megindítása.
Helyszíni szemle.

a helyen, a hol a tiltott cselekmény elkövetése feltételezhető, egy községi előljárásági tag kíséretében azonnal szemlét tartani, szükség esetén az előirt módon mintákat venni, s mindazon körülményeket kideríteni, a melyek a panasz vagy más gyanú igazolására, vagy eloszlatására szolgálhatnak.

Előzetes helyszíni szemle tartható oly esetekben is, midőn a beküldött minta hitelességéhez vagy azonosságához kétség fér, vagy ha feltehető, hogy oly cselekmény van folyamatban, mely utólag biztosan meg nem állapítható. Ily esetekben a vizsgáló állomás szakértőjének kiküldése iránt sürgönyileg is megkereshető, s a szakértő az esetleg szükséges egyszerűbb vizsgálatot azonnal megejteni köteles.

Ugyancsak még a tárgyalás megtartása, s az ítélet meghozatala előtt köteles az eljáró hatóság az esetben, ha a vizsgáló állomás az illető áru elkobzását javasolja, arra a zárlatot azonnal elrendelni és foganatosítani, az esetben pedig ha az áru már az ellenőrzési szemle, illetőleg előzetes vizsgálat alkalmával zár alá helyeztetett volna, s annak Zárlat elrendelése.

elkobzását a vizsgáló állomás nem javasolja, köteles a zárlatot azonnal feloldani.

Az ítélet kellékei.

A szabályszerűen meghozandó ítélet felmentő vagy büntető lehet, s az általános kellékeken kívül a büntető ítéletnek tartalmaznia kell:

a) törvény vagy rendelet szakaszaira való hivatkozással az elítélt által elkövetett kihágás megnevezését;

b) a kiszabott büntetés nemét és mértékét;

c) a büntetés esetleges szigorításait: a jogerős ítéletnek az elítélt fél költségén leendő közzétételét és ennek módját; a hamisítványok vagy hamisító anyagok elkobzása és azokkal való elbánás iránti rendelkezést; vagy

d) intézkedést a bűnjelek gyanánt lefoglalt minták és tárgyakra, illetve termény-, termék- vagy cikk-készletekre nézve;

e) intézkedést az eljárási költségek megtérítésére nézve;

f) a pénzbüntetés behajthatlansága esetén az elzárás tartamát;

g) intézkedést a sértett fél esetleges kártérítési követelésére nézve.

A fölmentő ítélet a vádlottat minden mellék kitétel nélkül fel kell hogy mentse; azonban ez is tartalmazzon intézkedést;

a) a lefoglalt minták, tárgyak, stb.-re nézve;

b) az eljárási költségekre nézve, és

c) a felmentett fél kívánsága esetén a jogerős felmentő ítéletnek kinek költségén és milyen módon leendő közzététele iránt.

Felmentő ítélet esetében a felmerült eljárási költségeket, valamint a jogerős felmentő ítéletnek, a felmentett kívánságára való közzétételével járó költségeket, ha csak erre a gondtalanul, vagy tudva hamisan feljelentő nem köteleztetik, az állam viseli.

Árú elkobzása
vagy tisztítása.

Marasztaló ítélet jogerőre emelkedése után az ítélet rendelkezése szerint elkobzandó árú vagy megsemmisítendő vagy abból a káros anyagoknak a vizsgáló állomás által javasolt módon, hatósági felügyelet alatt történő kiválasztása

után birói árverésen értékesítendő. Felmentő ítélet esetén azonban a zár alá vett árú azonnal feloldandó és visszaadandó.

Ha egészségügyi rendőri szempontból megindított eljárás során valamely ezen törvény oltalma alá helyezett termény, termék vagy cikk az emberi egészségre ártalmasnak nem találtatik, de fenforog a gyanú, hogy az 1895 : XLVI. t.-cz.-be ütköző kihágás esete forog fenn, az eljárás ezen törvény alapján is megindítandó.

Egészségügyi kihágás czimén megindított eljárás.

*Az 1895. évi XLVI. t.-cz. oltalma alá helyezett mezőgazdasági termények, termékek és cikkek előállítására és forgalomba hozatalára, valamint az ezekből vizsgálat céljára szükséges minták vételére vonatkozó szabályok főbb vonásaikban a következők:*¹

Mezőg. termények és cikkek forgalomba hozatalára és a mintavételre vonatkozó szabályok. Tej és tejtermékek.

1. *Tej és tejtermékek.* «Tej» név alatt minden jelzés nélkül csak tehéntől fejt teljes tej hozható forgalomba, a nem tehéntől fejt tejnél az állatnem megnevezendő (p. o. bivalytej); a lefölözött tej csak mint «lefölözött tej», az elválasztott zsíros rész mint «tejszín», a természetes úton megsavanyodott, vagy megaludt tej pedig mint «aludt tej» árúsítható. Tejnemű csak kizárólag e célra használt fa-, mázolt cserép-, üveg-, vagy jól czinnezett bádogedényben szállítható, melyre a tejnem neve könnyen el nem távolítható módon fel van írva. Megsavanyodott, vagy megaludt tej azonban bádogedényben nem szállítható. Az üzletszerű tejszállító neve és lakhelye járművén, elárúsító asztalán, s a szállítók és elárúsítók ruházatán kitüntetendő, állandó üzlethelyiségeknél azonban elegendő az áruda helyiségén a czég kiírása. Tejszállító járműveken fertőző, vagy tisztátalan tárgyak nem szállíthatók. Romlott vagy egészségtelen takarmánnyal, vagy ártalmas minőségű vízzel táplált állatok teje, s az ellés után 8 napig nyert tej forgalomba nem hozható.²

Mintavétel: Tejből, annak tiszta kanállal vagy fadarabbal való alapos összekeverése, esetleg egy más tiszta edénybe való többszöri áttöltögetése után, azonnal merőkanállal, ezt mélyen az edénybe mártva, emelendő ki a mintához szükségelt tejmennyiség, mely egy tisztára (lehetőleg destillált vízzel) kimosott és kiszáritott erős falú üvegpalaczkba töltendő akként, hogy abban még mintegy $\frac{1}{2}$ decziliter ür maradjon. A palaczk új puha parafa- vagy gummi-dugóval légmentesen lezárandó és pergamentpapírral leköntendő.

¹ Lásd a törvény végrehajtása tárgyában 1896. évi 38286. sz. a kiadott földmivelésügyi min. rendelet 8. és 11. §§-ait.

² Beteg állatok tejének feldolgozására és forgalomba hozatalára az 1888 : VII. t.-cz. és az 1890. évi 34373. sz. földm. miniszteri rendelet határozmányai irányadók.

A különböző, tejet tartó edényekből (tejkannákból) vett mennyiségek nem keverhetők össze, hanem annyi edényből külön minta veendő, a mennyinek megvizsgálása szükséges. Egy-egy minta $\frac{1}{2}$ liter tejből álljon.

«Vaj» név alatt csak olyan tejtermék állítható elő és hozható forgalomba, melynek zsirtartalma kizárólag tejből származik. A vajjal ugyanazon helyiségben nem kizárólag tejből származó és vaj hamisítására alkalmas más zsiradékot előállítani, csomagolni, raktározni, vagy árusítani nem szabad, kivéve a vegyes élelmi szerek kicsinybeni eladásával foglalkozó nyilvános üzleteket.

Mintavétel: Vajból (a megvizsgálandó mennyiségből) egy-egy minta számára $\frac{1}{4}$ kg. veendő s ez pergamentpapírba burkolva, bádogszelencébe vagy fadobozba, esetleg széles szájú üvegpalaczkba helyezendő és légmentesen lekötendő.

Minden *egyéb tejtermék* neve alatt csak az elnevezésének megfelelő, kizárólag tejből származó árú hozható forgalomba.

Mintavétel: a szerint a mint a tejtermék folyékony, vagy szilárd, a tejre, illetőleg vajra előírt módon eszközözendő.

2. *Állati és növényi zsírok, zsiradékok és olajok* az eredetüket és származásukat is megjelölő jelzéssel, s a kereskedelmi forgalomban is általánosan használt megjelölés alatt a kereskedelmi szokásoknak megfelelően hozhatók forgalomba. «*Tábla-olaj*» név alatt minden növényi eredetű, s emberi élvezésre alkalmas olaj, vagy olajok keveréke árusítható.¹

Minden oly zsiradék, vagy zsirkeverék, mely a vajhoz hasonló, s ugyanarra a használatra készült, de nem kizárólag tejből származik: «*margarin*»; minden oly zsiradék, vagy zsirkeverék, mely a disznózsírhoz hasonló, s ugyanazon használatra készült, de nem kizárólag disznózsírból származik «*mesterséges ételzsír*»; minden oly nem csupán tejsziradékból készült sajt, mely tejszírt vagy egyá talán nem, vagy tejszír mellett idegen zsiradékokat, p. o. margarint is tartalmaz «*margarin-sajt*» elnevezés alatt hozandó forgalomba.

A margarin készítéséhez használható tej mennyisége, valamint mesterséges ételzsír és margarin-sajtokhoz ellenőrzés céljából keverendő anyagok elő vannak írva.²

Margarin csak csomagolva, s az 5 kg. vagy azon alóli mennyiség kocka alakban hozható forgalomba, s magába a kockába a «*margarin*» szó olvashatóan benyomva legyen. Úgy a margarin, mint a margarin-sajt borítékján annak neve olvashatóan feltüntetendő. Mesterséges ételzsír csak vasabroncos, vörös sávvál, s «*mesterséges ételzsír*» felírással ellátott hordókban vagy tartályokban hozható forgalomba, s az előírás helyi-

¹ 1907. évi 8782. sz. földmív. min. rendelet.

² 1896. évi 38286. és 1900. évi 25873. sz. földmív. min. rendeletek.

ségben használt tartányokat is így kell megjelölni. Ugyanabban a helységben margarint és vajat, vagy margarin-sajtot és tejből készült sajtot gyártani, vagy elárúsítani csak a vegyes élelmi cikkek kicsinybeni eladásával foglalkozó nyilvános üzletekben szabad, de ezekben is a margarin és a margarin-sajtok elkülönítve, megfelelő felirással ellátott rekeszekben vagy tartányokban tartandók. Mindazon helyiségek, hol margarint vagy margarin-sajtot raktároznak vagy árúsítanak, szembeötlő helyen, 30 cm. magas betűkből álló «Margarin- (margarin-sajt) gyár, raktár, vagy eladás» felirattal, s a hol mesterséges ételzsírt árúsítanak, ugyanilyen nagy «Itt mesterséges ételzsír kapható» felirattal látandó el.

Mintavétel: Egy-egy mintának $\frac{1}{4}$ kg. veendő, s a szilárd zsírból vett minta tiszta és száraz bádogdobozba, vagy széles szájú üvegebe helyezendő s pergamentpapírral lezárandó, az olajból, vagy folyékony zsírból vett minta tiszta és száraz palaczkba eresztendő, jól záró, új parafadugóval lezárandó s pergamentpapírral, vagy vászonnal bekötendő.

3. *Gabona, liszt és az ebből készült tésztaeműek.* Gabona és ezekhez tartozó abraktakarmányok (buza, rozs, malátaárpa, takarmányárpa, zab, kukoricza) a kereskedelmi szokások szerint; liszt és őrlemények a megfelelő gabonanem és a faj (szám) megjelölésével, vagy simán örvölve: lisztből készült tésztaeműek pedig, ha nem tisztán buzalisztből készültek, a megfelelő gabonanem jelzésével hozhatók forgalomba. Tésztaeműek csak oly segédanyagokat tartalmazhatnak, melyek azok élvezhetővé, élvezetesebbé vagy eltarthatóbbá tételéhez szükségesek.

Gabona, liszt,
tésztaeműek.

Mintavétel: Gabonaneműekből (lehetőleg gabonalopóval) az áru különböző rétegeiből egy-egy minta számára 250, maláta (sör) árpából azonban 500 gr. veendő, s az erős papírból vagy vászonpapírból készült mintaszákba lezárandó. A liszt és lisztneműekből ugyanily módon legalább 2 kg. veendő ki, az (nem kézzel) jól összekeverendő s azután abból egy-egy minta számára $\frac{1}{2}$ kg. tiszta, száraz palaczkba helyezendő s pergamentpapírral légmentesen lezárandó.¹

4. «Méz» elnevezés alatt kizárólag a méh által készített, s ezen elnevezés alatt ismert termék hozható forgalomba.

Méz.

Mintavétel: Mézből, ha ez csurgatott, az $\frac{1}{4}$ kg.-nyi minta erősfalú, nem nagyon szűk szájú, tiszta és száraz üvegebe teendő; a lépes mézből pedig az egy-egy mintára való $\frac{1}{2}$ kg. pergamentpapírba burkolva, bádog- vagy fadobozba, esetleg széles nyílású üvegpalaczkba helyezendő és jól lezárandó.

¹ Mintavételnél általános szabály, hogy a minta akként vételessék, hogy az az áru egész mennyiségének feleljen meg. E célból különösen nagyobb mennyiségeknél, annak az áru lehető több helyéről, rétegéről kell származnia. Így zsákban levő árúnál 5 zsákon alóli készletnél minden zsákból, 5—25 zsáknál 5 zsákból, 25—50 zsáknál minden ötödik, azonfelül minden tizedik zsákból, még pedig a zsákok különböző helyéről veendő mennyiség keverendő össze, s az így nyert keverékből veendő a minta.

Paprika.

5. «*Paprika*» név alatt kizárólag a paprika-növény gyümölcsének alkatrészeiből őrlés vagy törés útján nyert paprikapor értendő.

Mintavétel: Paprikából, a megvizsgálandó készlet különböző rétegeiből, mintegy 30 gr.-nyi mennyiség veendő ki, ez jól összekeverendő, s ebből aztán egy-egy mintára 10 gr. kis palaczkba helyezendő s az üveg- vagy más jól záró dugóval lezárandó és légmentesen leköntendő.

Vető- és fűmagvak.

6. *Vető- és fűmagvak* 10 kg.-on felüli mennyiségben csak az eladó nevének, a mag fajának, tisztaságának és csirázóképességének (%-ban) megjelölése mellett hozhatók iparszerű forgalomba. Ha e megjelölések nem magán a zsákon vagy burkolaton vannak, a zsáknak az eladó nevének kívül még egy oly jellel kell megjelölve lenni, melynek alapján az árú azonossága az árjegyzékből, kötleveiből, vagy kíséző iratból megállapítható. Ha magkereskedők számla vagy külön írásbeli értesítvény mellett szállítanak magvakat, ezen szállításoknál még az előirt nyomtatvány csatolása is kötelező. Ha a zsákok állami ólomzárral ellátva nincsenek, az eladó pecsétjével zárandók le. A termelők részéről magkereskedők részére történő eladásoknál s magkereskedők egymás közti forgalmában csak a mag fajának és származásának megjelölése kötelező.

A nem arankamentes luczerna- és lóheremag forgalombahozatala nem ezen, hanem a mezőrendőrségi törvénybe ütköző kihágást képez,¹ a mennyiben tehát valaki termelési célokra arankás lóhere- vagy luczernamagot hoz forgalomba, s a mellett elmulasztotta a vetőmagvak forgalombahozására vonatkozó fenti szabályok betartását, úgy az 1894: XII., mint az 1895: XLVI. t.-cz.-be ütköző kihágások esete-forog fenn.

Heremagvak
ólmazárolása.

Az állami magvizsgáló állomások² a fél (termelő vagy kereskedő) kívánságára a lóhere- és luczernamagfélleket arankamentességre megvizsgálják és ólmazárral (plombbal) ellátják. A vizsgálat és ólmazárolásra vonatkozó szabályzat minden magvizsgáló állomástól beszerezhető. A vizsgálat díja 1 korona, az ólmazárolás díja pedig mm.-ként 10 fillér, ha pedig az ólmazárolás kisebb részletekben kívántatik, még külön minden ólmazárolt csomag után 4 fillér, s ezenkívül ha az ólmazárolás nem az állomás székhelyén történik, megfizetendő a kiküldött utiköltsége. Ólmazároltatni bármily kis mennyiségben lehet. A magvizsgáló állomás által megvizsgált és ólmazárolt magnak varratlan zsákban vagy csomagban kell lenni, s ha az árú kettős zsákban lenne, a varratlan zsák láttatik el az ólmazárral. Az ólmazárolásról kiállított bécze egyik fele a zsákban, a másik fele pedig a zsákon kívül a zsákot bezáró plomb alatt helyeztetik el. A zsák szája nem varrva, hanem háromszorosan körülesavart zsineggel bekötve van, s ezen zsinegre alkalmaztatik az ólmazár. Az ólmazár egyik oldalán a magyar czímerrel, másik oldalán pedig a vizsgáló állomás nevével van ellátva.

¹ Lásd 239. oldalon.

Az ólomzár csak azt igazolja, hogy az illető áruból vett szabályszerű minta megvizsgálatván, az teljesen arankamentesnek találtatott, s a bárcza csak kizárólag a plombbal lezárt árúra vonatkozik. Ha tehát a zsák kiszakadt vagy felbontott állapotban találtatott, annak tartalmát a plombbal vagy bárczával igazolni nem lehet, s így a felbontott zsák tartalma államilag ólomzárolt áru gyanánt nem árusítható.

Téves az a felfogás, mintha lóhere- vagy luczernamagféléket csak államilag ólomzárva lenne szabad árulni; ezt se törvény, se rendelet sehol elő nem írja.

Mintavétel: A mintavételre az áru különböző rétegéből legalább 2 kg. veendő ki, s ez jól összekeverendő; s a minták száraz tartányba (erős papírzacskó, parafadugóval elzárható széles nyakú üveg, légmentesen elzárható bádogdoboz) a répmag-minták azonban esakis légmentesen elzárható tartályba töltendők. A mintavételnél ügyelni kell, hogy az összekevert mennyiség esetleg szemetesebb alsó rétege vissza ne maradjon.

Az egyes minták mennyisége a következő legyen:

a legapróbb magvakból, minők a fűvek, a csibehúr, mák, dohány, repeze és más káposztafélék stb.	50 gr. ;
az apróbszemű herefajokból, pl. a svéd és fehér lóhere-magvakból	100 gr. ;
középnagyságúakból, minők a len, köles, rizs, görög-széna stb.	100 gr. ;
a nagyobb heremagvakból, minők a luczerna, vörös és bíbor lóhere, valamint kölesből és moharból	500 gr. ;
a nagy magvakból, minők a gabonafélék, tengeri, hűvelyes vetemények, répmagvak stb. legalább	250 gr. ;
a térfogati (minőségi) súly meghatározásához bármiféle magból legalább	1½ lit.

7. *Abraktakarmányok:* forgalombahozatalánál, ha az 25 kg.-on felüli mennyiségben, iparszerűen történik, a következők irányadók: A gabonafélékhez tartozó abraktakarmányok a gabonafélékre előírt módon hozandók forgalomba. (A mintavétel is akként történjék.) Takarmánylisztek, korpa, olajpogácsa stb. a kereskedelmi szokások szerint s az eredetüket képező termény megjelölésével hozandók forgalomba s ha csak külön megjelölve nincs, idegen, értéktelen vagy ártalmas anyagoktól menteseknek kell lenniök, s ha rostaljat vagy annak örleményét is tartalmazzák, azt külön meg kell említeni. Ha az abraktakarmányok használati érték megjelölésével kínálatnak, azon értékért az eladó felelősséggel tartozik, s a legkisebb protein- és zsírtartalom megjelölendő. E megjelöléseket a számlán, kötleveiben vagy kíséző iratban, ha pedig a szállítás zsákokban történik, magán a zsákokon kell alkalmazni. Tápérték szerinti eladásoknál még az előírt nyomtatvány csatolása is kötelező.

Abraktakarmányok.

Mintavétel: Az áru különböző rétegeiből 2 kg.-nyi mennyiség veendő, s ez tiszta eszköz segítségével, tiszta és száraz papíralapon összekeverendő, miközben az esetleg előforduló csomók nem nyomandók szét, valamint ügyelni kell arra is, hogy a próba vételénél az apróbb és finomabb alkatrészeket tartalmazó alsó réteg a papíron vissza ne maradjon. Az egyenkint legalább is 500 gr.-t kitevő minták száraz és tiszta tartányokba (lehetőleg bádog- vagy üvegedénybe) helyezendők és légmentesen lezárandók;

olajpogácsából, a megvizsgálandó készlet különböző részeiből, legalább is 12 egész pogácsa veendő, ezek jól megtisztított pogácsatoróval vagy más alkalmas eszközzel diónagyságú darabokra törendők s összekeverés után, ebből a mennyiségből egy-egy minta gyanánt 2 kg. száraz és tiszta edényben légmentesen lezárandó.

Trágyafélék.

8. *Trágyafélék.* Ipszerűen előállított vagy kezelt és a kereskedelmi forgalom tárgyát képező állati, növényi és ásványtrágyákat tartalmazó zsákok a bennök levő trágya nevét és annak növényi tápanyagmennyiségét (használati értékét) az egyes tápanyagokat külön-külön %-okban feltüntetve felirással, s az illető gyár vagy szállító ólompecsétjével ellátva hozandók forgalomba. Mindazon szállításoknál, midőn a vevőhöz valamely írásbeli közlés (ajánlat, számla, értesítvény) intéztetik, még az előirt nyomtatvány megküldése is kötelező. A mezőgazdaságra (növénytermelésre) káros anyagokat tartalmazó trágyafélék nem hozhatók forgalomba.

Mintavétel: Az áru különböző rétegeiből vett megfelelő mennyiségből ennek tiszta és száraz alapon történt teljes összekeverése után, egy-egy minta számára legalább 250 gr.-ot kitevő része veendő s ez teljesen száraz és tiszta üveg- vagy agyagedénybe helyeztetvén, légmentesen lezárandó.

Rézgálicz.

9. *Rézgálicz* elnevezés alatt csak oly gyártmány hozható forgalomba, mely a jegeczt víz beszámításával legalább 98% tiszta jegeczt rész-szulfátot tartalmaz, a többi 2%-ban pedig az elkerülhetetlen nedves-ségtartalom mellett csak annyi vasvegyület lehet, mely 0.5% fémvasnak felel meg.

Erdőgazdaság.

Általános rész.

Az erdőgazdaság a földmiveléssel foglalkozó östermelés egyik ágazata. A föld termőerejét, építkezési, ipari célokra és tüzelésre alkalmas faanyagok termelése céljából, fás növények tenyésztése útján használja ki, s e mellett a körülményekhez képest teret nyújt a legeltetésre való fűtenyésztetnek, azonban a köz- és magánérdeket még egyéb módokon is szolgálja.

Az erdőknek ugyanis *a természet s az ember háztartásában* egyaránt nagy a jelentősége. A hegyvidéken s főleg a magas hegységeken, de más területeken is sok helyen, a talajt csak erdők tarthatják állandóan jó erőben, megvédelmezve az időjárás viszontagságaitól; az ilyen területek különben elkopárosodnak, terméketlen, köves vagy vízmosásos területté válnak, amelyek nemcsak hogy hasznot nem hajtanak, hanem másoknak is kárára vannak, mert a lombsátor által estében nem akadályozott zápor s a gyorsan olvadó hó leve terméketlen földdel, kavicssal hordja be az alantabb fekvő szántókat, réteket; de a tavaszi és őszi árvizek is a kopárságokról erednek. Az erdőségek kiegyenlítik az időjárás szélsőségeit; kedvező befolyást gyakorolnak a csapadék megoszlására; kiváló szerepük van egészségügyi szempontból is. Az egyes államok háztartásában számot tévő tényezőt képeznek, amennyiben az erdők álló fakészlete igen nagy értéket, még pedig gyümölcsöző tőkét képvisel; s az erdei termékek a közvagyonosodás jelentékeny forrása, nyers anyagot szolgáltatván számos

Az erdők jelentősége.

iparágnak, élénkítvén a kereskedelmet s bőséges alkalmat nyújtván a munkás kéz foglalkoztatására. Az erdők emellett támogatására vannak más gazdasági ágaknak s főképen az állattenyésztésnek; a faanyagon kívül egyéb mellékterményeket is (kéreg, alom, gyanta, hamúzsír, vadgyümölcs, moha, stb.) szolgáltatnak, s fontos mellékhaszonvételekre nyújtanak teret (legeltetés mellett a makkoltatás, vadászat, halászat, stb.).

Erdei főhaszonvételek.

Az erdők *főhaszonvétele* a fahasználat. A fa a nélkülözhetlen javak közé tartozik. Igen jó tüzelőanyag természetes állapotában, valamint szenítve is (kivált vaskohók számára). Sokféle alkalmazást talál mindennemű építkezésnél, gazdasági és ipari gépek és eszközök készítésénél. Különböző eljárások szerint kezelve számos vegyi termék és egyéb gyártmány előállítására alkalmas. Egyes fanemeknek (tölgy, luez) cersavtartalmú kérge is a főhaszonvételek közé sorolódik. A mellékterményeket a fák egyes alkatrészei vagy termése képezik (kéreg, háncs, lomb, virág, gyümölcs, mag, gyanta, stb.).

Mellékhasználatok.

Az erdei *mellékhaszonvételek*: a legeltetés, alom-, fűhasználat, mészégetés, kő- és kavicsbányászat, vadászat és halászat, valamint alkalmas területeken a mezőgazdasági köztes művelés.

Legeltetés, alom- és fűhasználat.

A *legeltetés, alom- és fűhasználat* mértéktelenül s rendszertelenül gyakorolva, sokkal nagyobb kárt okozhat az erdőnek, mint a mennyi értéke ezeknek a haszonvételeknek erdőkben egyáltalán lehet. A tulságos legeltetés, alom- és fűhasználat által tönkre tett erdők szomorú példája vonta maga után e haszonvételek korlátozását. Kár származhatik abból, hogy a legelő állat a még ki nem nőtt fiatal fák vezérhajtását lerágja vagy letöri; a meredeken, vagy laza talajon, futóhomokon, a földet föltiporja; szegény termőerejű területek pedig a fű, alom eltávolításával még inkább soványodnak. Helyesebb a fatermelésre szánt területeken ezeket a haszonvételeket szűk korlátok közé szorítani, s a legeltetési haszonvételek szélesebb körű gyakorolhatása végett alkalmas területeket legelő-erdővé alakítani, ahol a főhaszon-

vétel a legeltetés, fa pedig ott és annyi tartatik fönn, ahol és amennyi a talaj termőerejének megvédésére szükséges. A fák lombhullásából származó alommal az erdő természetes trágyáját távolítják el, azért kell benne mértéket tartani, s azért is, mert ez a lombtakaró késlelteti leginkább a csapadékok lefolyását és a beszívárgott nedvesség elpárolgását. A zöld lombtakarmánnyal is óvatosan kell bánni; szedése rendszerint csak nagy szükség esetén engedtetik meg.

A *mészégetés, kő-, kavics- és homok-bányászat* számbavehető mellékhaszonvételt nyújthatnak ott, ahol alkalmas kőzet képezi az altalajt. Az elhagyott bányákat újra be kell erdősíteni.

Mész-, kő-, kavics- és homok-bányászat.

A *vadászat és halászat* csekély befektetést kíván s jó jövedelmet hajt. A vadtenyésztés azonban túlhajtva nagy károkat okozhat, mert a vad az erdősítésekben és fiatalosokban rendszerint a legelő marhánál is nagyobb pusztítást tesz.

Vadászat, halászat.

A *mezőgazdasági köztes művelés* jó erőben lévő, üde talajra, sík vagy lankás területekre való, s abban áll, hogy a letarolt vágásterületet mezőgazdasági módon megművelik; első évben gabonaneművel, a második és még legfeljebb a harmadik évben kapás növénynyel bevetik, úgy azonban, hogy az első, s legkésőbb a második évben a kiválasztott fánem magvát is elvetik (megfelelő távolságú sorokba) s a kikelt csemetéket a sorközökben termelt növényekkel együtt megkapálják. Ez a használat közgazdasági szempontból igen fontos az olyan vidéken, ahol a földmivelő nép arányához mérten kevés a szántóföld.

Mezőgazdasági köztes művelés.

Az *erdők jövedelmezése* a fölsorolt főbb s más kevésbé jelentékeny használatokból tevődik össze. Az *erdőtőkét* a földterület és illetőleg a termőtalaj és az ott álló fakészlet, élő faállomány *együttesen* képezik; ehez járulnak a gazdasági beruházások (épületek, szállítási eszközök és berendezések). E tőke gyümölcsözésének főtényezője a talaj termőereje, mely a fák növekvésében, vagyis a folytonos fatömeggyarapodásban nyilvánul; az erdőtőke és az erdőgazdaságra fordított munka jövedelmezését, vagyis kamatozását pedig a kihasznált, levágott és értékesített fatermés szolgáltatja.

Az erdők jövedelmezése.
Erdőtőke.

Az erdő jövedelmezése lényegesen különbözik más földmívelési ágakétól. A fatömeggyarapodásra hosszú idő kell, amíg a faanyag a kívánt célra alkalmassá válik. Az időtartam a fajok és a kívánt cél szerint változik (így az akácznál szőlőkaróra 5—10 év; cserkéregtermelésre szánt tölgynél 15—30 év; kisebb méretű gazdasági, épületi és a tűzifa-termelésnél 40—60 év, épületi és műfa-termelésnél 80—100 év, magas hegységekben 100—120 év, sőt a tölgynél 140—160 évre is fölemelkedik). Egy-egy évben tehát csak annyi részét szabad az erdőnek levágni, ahány éves fát nevelni akarunk; így fordul a vágás vissza ugyanannyi év múlva az ismét megfelelő koru fákkal borított első vágásterületre, amelyen éppen annyi fa van, mint a mennivel az egész erdő élő faállománya egy év alatt gyarapodik (leszámitva az elszáradt vagy elnyomott és időközönként kiszedett faanyagot). Innen van az, hogy az erdők tartós jövedelmezésének biztosítása nemcsak a talaj termőerejének megóvását, hanem az erdőtöke másik főalkatrészének, a megfelelő fakészletnek fönntartását is megköveteli.

Az *erdőtala*j általában véve aránylag kevesebb értékű, mint más; azért, mert a mennél jobb talajt kereső mezőgazdaság az erdőművelés jórészt a kisebb termőerejű vagy más módon nehezebben művelhető területekre szorította vissza. De azért vannak olyan erdőterületek még ma is, amelyek talaja *más, mezőgazdasági művelésre állandóan alkalmas*; ezek termőereje, ha az erdő megengedett kiirtása után más művelés alá vonatnak, éveken át kitart trágyázás nélkül is; de több az olyan terület, a melyen a fa még jól tenyészik, azonban a melyen más művelési ág tartósan s gazdaságosan nem folytatható, amelyek tehát célszerűen és kár nélkül csak erdőgazdaságra használhatók, s ezek azok a területek, *a melyeken az erdőt* minden fejlettebb erdőgazdaságot üző állam törvényei szerint *állandóan fönnt kell tartani*. Aránylag legcsekélyebb értékű a még gondosabb kezelést kívánó u. n. *véderdők* talaja, melyeken az erdő fönntartása részben saját talajának, részben más szomszédos területeknek (utaknak, építményeknek, stb.) elemi

károktól való megvédelmezése érdekében igen fontos és törvényesen elrendelt feladat.

A *talaj termőerejének* mesterséges gyarapítása az erdőgazdaságban nem vihető keresztül; de megtartható és természetes gyarapodása előmozdítható a gazdaság helyes vezetésével úgy, a mint ellenkezőleg (túlságos legeltetés, fűés alomhasználat utján, az újraerdősítés elhanyagolásával, stb.) tönkre is tehető, vagy lesóványítható (erős gyérités, alacsony vágásfordulójú sarjerdőkezelés mellett, stb.). A talaj termőerejének gazdaságos kihasználása szempontjából pedig számolni kell azzal, hogy az egyes fajoknak más-más az igénye a talaj összetételére, üdeségére, fekvésére nézve.

Az *erdők jövedelmezésében* főszerepe van az erdőtőke második alkotó részének, a *fatőkének*, a melyet okvetlenül föntartani vagy létesíteni kell, még pedig megfelelő beosztással, ha azt akarjuk, hogy az erdő tartósan és évenként lehetőleg egyformán jövedelmezzen. Ha az erdő ezer holdas, és száz éves fát akarunk vágni, akkor évenként tíz holdat vehetünk fejsze alá, a legidősebb részen kezdve; csak hogy a terv nem tartható be másként, csak úgy, ha a következő tíz holdas részlet 99, a harmadik 98 éves és így tovább; a legutolsón pedig, amelyik 100 év múlva kerül fejsze alá, most, mindjárt a vágás után, meg kell telepítenünk újra az erdőt. Ezt az állapotot, s ezzel a tartós, biztos és egyenletes jövedelmezést csak szigorúan betartott helyes *gazdasági terv* szerint való gazdálkodással lehet elérni. A gazdálkodásnak mindenesetre erre kell törekednie; ha pedig a körülmények alakulása az ettől való eltérést megköveteli, a megbontott rendet, a megcsonkított fakészletet kellő módon helyre kell állítani. De föltétlenül szükséges, hogy a levágott faállomány helyén, a vágásterületen, új erdő létesíttessék, ami vagy természetes úton történik (az ott állott fák maghullásából vagy sarjából), vagy mesterséges úton (a fák magvának elvetésével avagy korábban gyűjtött magvakból e célra szolgáló kertekben nevelt csemeték elültetésével). Az eként létesített új erdőt meg kell óvni minden károsítástól, s különösen a

Talajerő.

Fatőke.

Tartós és egyenletes jövedelmezés.

legeltetés okozta kártól, azontúl pedig ápolni és gondozni kell, hogy egészségesen és erőteljesen fejlődhessenek.

Beruházások.
Szállítási eszközök.

Az erdők jövedelmezésének főtényezői még a *beruházások*, amelyek főképen a szállítás és a faanyag földolgozása körébe vágnak, s amelyek nélkül, kivált a magashegyiségi és nagyobb kiterjedésű erdőségek, alig használhatók. A legolcsóbb szállítási mód az erdei termékekre nézve is a vízen való úsztatás és tutajozás, de azért befektetések ennél szintén szükségesek; a patakokat, folyókat szabályozni kell, s vízgyűjtőket, gátakat, fakifogó és terelő gerebeket, stb. kell építeni. Igen jó szolgálatot tesz, ha a birtokos erdejét alkalmas úthálózattal látja el; nagyobb erdőkben mesterséges úsztató és csúsztató csatornákat, erdei vasutakat, kötélpályákat, stb. létesítenek. Természetes, hogy mivel egy ugyanazon vízvonalon használatára több szomszéd erdőbirtok rá van utalva, avagy mivel az erdőtermékeket gazdaságosan — egyéb útvonal hiányában — a szomszédok területein lehet csak átszállítani, az érdekeltek közt a szállításra vonatkozólag bizonyos rendnek és megegyezésnek kell létrejönnie, mire nézve ismét törvényes rendelkezések szabályozzák az eljárást.

Az erdőgazdálkodás szabályozása.

Az erdők mennél jobb jövedelmezőségét a gazdálkodás megfelelő szabályozása útján, a természeti s egyéb körülményeknek kellő kihasználásával érhetjük el. E tekintetben számolni kell azzal, hogy a különféle fanemek nem egyforma gyorsasággal növekednek, nem egyformán értékes anyagot szolgáltatnak s hogy bizonyos czélokra csak bizonyos fanemek jók. Figyelembe kell venni, hogy bizonyos talaj- és éghajlati viszonyok közt csak bizonyos, oda való fanemeket lehet czélszerűen tenyészteni. Ahhoz képest tehát, hogy milyen hasznát kívánjuk látni az erdőnek, vagyis hogy inkább épületi és műfát, vagy egyformán ezt is meg tűzifát is, avagy inkább tűzifát s emellett valami gazdasági szerszámfát, vagy cserkérget, avagy szőlőkarót stb. akarunk termelni, más és más módon szabjuk meg az erdőnek vágáskorát (vágásforduló, forda, turnus), kezelési vagy üzemmódját (szálerdő, középerdő, sarjerdő), továbbá

a jövőben tenyésztendő, vagyis a fõntartandó, avagy oda-telepítendõ fanemeket, valamint azt az eljárást, amelyet a vágások kihasználásánál és újra beerdõsítésénél (fõlújításánál), s idõközben az erdõ ápolásánál követni kell. A gazdasági kezelés szabályozásának ezt a tervét nevezzük gazdasági üzemtervnek.

Az erdõk gazdasági kezelésének szabályozása és illetõleg az erdõk helyes kezelése igen fontos és amellet nagy elõrelátást igénylõ földadat; nem csupán azért, mivel az erdõnek tartós és kellõ jövedelmezése csak ekként biztosítható, hanem azért, mert az erdõkezelésnél elkövetett gazdasági hibákat, amelyek a jövőbe messze kihatnak, lassan és nehezen lehet csak helyrehozni. Ha száz éves fát vágunk, a területnek évszázadon át összetakarított termését aratjuk le s ugyanazon a területen csak egy évszázad mulva lesz megint aratás.

A gazdálkodás szabályozásának szüksége.

Majdnem valamennyi ország gazdaságtörténelme, de — sajnos — a magunké is arra tanít, hogy a korábbi idõkben az erdõk helyes kezelésével és használatával nem sokat törõdtek, s ahhoz nem is sokat értettek. Fa, erdõ volt bőven, s a fának kevés értéke volt. Ott vágták a fát, ahol érték; s irtották és fõlégették az erdõt nemcsak mezõgazdasági megmûvelés céljából, a szántók szaporítása kedvéért, hanem a fõlszántott legelõk helyett legeltetésre, ott is, ahol a föld csak erdõmûvelésre való. A népesség szaporodásával, a közlekedési viszonyok fejlõdésével, a faértékesítés helyzetének javulásával lépést tartva, kivált az úrbériség megszüntetése, a jobbágyság fõlszabadítása után a század közepe táján nálunk rohamosan fogytak, pusztultak az erdõségek, nemsokára a fahiány kezdett fenyegetni és szaporodtak a föld nem újított erdõségek helyén a kopár területek.

Régi gazdálkodási hibák.

Igy érlelõdött meg a szüksége annak, hogy az államhatalom az erdõk gazdasági használatába és kezelésébe ugyan a birtokos saját érdekében, valamint országos érdekekbõl is beavatkozzék, vagyis hogy az erdõgazdaság ügyét a viszonyoknak megfelelõleg s a magán- és közérdek összeegyeztetésével s megvédelmezésével *törvényhozás útján szabá-*

Az állam beavatkozása az erdõgazdaságba. Törvényhozási intézkedések.

lyozza. És így jött létre az 1879:XXXI. t.-cz. (erdőtörvény), s annak kiegészítéseken az 1898:XIX. t.-cz. (a községi és némely más erdők kezeléséről, továbbá a közbirtokosságok és a volt úrbéresek osztatlan tulajdonában lévő, közösen használt erdők és kopár területek gazdasági ügyvitelének szabályozásáról). Ezekhez járul még két szűkebb körre szorító törvény, t. i. az 1884:XXVI. t. cz. (az úrbéri rendezés következtében avagy törvényhozási engedély alapján eladott állami erdők faállományaért befolyó pénz felhasználásáról), melynek alapján az u. n. erdővásárlási alaplétesített arra a célra, hogy az állam meglévő területeinek kihasználására alkalmas erdősült avagy beerdősítendő területeket vásároljon; továbbá az 1890:XIX. t. cz. (a volt naszódvidéki községi erdők kezelése tárgyában), mely csak a Besztercze-Naszód vármegyében lévő s a törvény címében megnevezett erdők gazdasági használatát és kezelését szabályozza, az 1879:XXXI. t. cz. határozmányai alapján, de a vagyonkezelés szabályozására is kiterjeszkedve.

Említésre méltó különben e helyen még az erdei munkásokról szóló (1900. évi XXVIII.) törvény is, mely az erdei munkások és a munkaadók közötti jogviszonyt szabályozza.

(A korábbi időből az erdőgazdaságra kiterjeszkedő fontosabb határozmányokat az 1807:XX. és XXI. t. cikkek, az 1840:IX. és X. t. cikkek tartalmazták; 1858—1867. évek alatt (illetőleg az erdélyi részeken az 1879:XXXI. t. cz. életbelépéséig) az 1852. decz. 3.-i osztrák erdő törvény határozmányai voltak nálunk is hatályba léptette az 1857. jun. 24.-i nyílt parancsesal.)

II. Az 1879. évi XXXI. törvénycikk. Erdőtörvény.

Az erdő törvény
alapelvei.

Azok az erdőgazdaságot jellemző természeti sajátságok és sarkalatos tételek, amelyek minden kulturállam erdő törvényének alapjául szolgálnak és illetőleg, amelyek jogot adnak arra s egyszersmind kötelességévé is teszik az

államnak, hogy az ország erdőségének gazdasági kezelésére és használatára, a tulajdonjog megokolatlan korlátozása nélkül, befolyást gyakoroljon, az erdőgazdaságról szóló általános leírásban, vázlatosan már ismertetve voltak.

Az erdők nem csak a birtokosnak nyújtanak hasznot, hanem közvetve és közvetlenül előmozdítják a közjót is; kedvező befolyásukat azonban úgy a közjó, valamint a magánérdek elősegítése tekintetében csak a bennük fekvő tőke elengedhetlen fő részének, a fatőkének (élő faállomány) kellő arányú föntartása mellett gyakorolhatják; ezt pedig, valamint az erdő jó és tartós jövedelmezését csak gondos előrelátással megfontolt gazdasági tervnek készítése és betartása biztosíthatja. Ehhez járul az a körülmény, hogy bizonyos talajok gazdaságosan csak erdőművelésre használhatók, sőt némely kedvezőtlen helyzetű területen még az erdőművelés is csak szigorubb gazdasági szabályok szerint történhet kár nélkül; s viszont az a közgazdasági érdek, hogy a haszontalanul heverő, kopár és vízmosásos területek a művelés számára visszahódítsanak. Emellett gondoskodni kell az erdővagyon megvédelmezéséről elidegenítés és megkárosítás ellen; valamint az erdőgazdálkodás terén fölmerülő jogos érdekek összeegyeztetéséről és kielégítéséről, s végül ott, ahol a közjó a magánérdek rovására áldozatot kíván, ennek ellensúlyozásáról is.

Köz- és magán-
érdek össze-
egyeztetése és
védelme.

Ezek a főbb alapelvek jutnak kifejezésre a magyar erdőtörvényben is, mely I. címében az erdők fentartásáról; II. címében az erdei kihágásokról; III. címében a kopár területek beerdősítéséről; IV. címében az erdei termékek szállításáról; V. címében az országos erdei alapról szól, s végül VI. címében a hatályba léptetés idejéről s a hatályon kívül helyezett korábbi törvényes határozmányokról rendelkezik.

Az e. t. részei.

(A törvény közérdekű határozmányai, azok végrehajtása szempontjából, a végrehajtási eljárásnak s a vonatkozó kormányrendeleteknek és az odavágó intézményeknek megemlítésével a következőkben, az illető szakaszokra való hivatkozással vannak tárgyalva.)

I. cím. Az erdők föntartásáról. I. cím. I. fejezet. Általános határozatok. (1—16. §.)

Az erdők szabályozása tulajminőség szerint.

Ezek a határozmányok minden erdőre, *tulajdonjogi megkülönböztetés nélkül*, vonatkoznak. De ezekben állítja föl a törvény *a tulajminőség szerint* való megkülönböztetést; e szerint vannak (2. és 4. §):

Más gazdaságra is alkalmas erdők

1. erdők, amelyek másnemű gazdasági művelésre, nevezetesen: *szántóföld, rét, kert vagy szőlőművelésre, állandóan* alkalmasak; ezek kiirtása és illetőleg más művelési ágra való átalakítása *erdőfelügyeleti* szempontból nem ütközik akadályba (de korlátozhatják más törvényes határozmányok, pl. a volt úrbérések erdőilletőségére nézve az 1871: LIII. t.-cz. 32. §-a);

utóhomokon álló és föltétlenül föntartandó erdők.

2. erdők, amelyek futó-homoktalajon állanak, vagy amelyek talaja az említett *más gazdasági művelésre állandóan nem alkalmas*; ezek az erdők, mint ilyenek, *föltétlenül föntartandók*;

Véderdők.

3. erdők, amelyek a 2. §-ban vannak megjelölve, s melyek különösen kedvezőtlen fekvésűek és talajuak, vagy olyanok, amelyek pusztulása környezetükre is káros volna, amelyek tehát egyfelől maguk is bizonyos védelemre szorulnak, másfelől azonban környezetüket is védik elemi károk ellen; ezek a *véderdők*, amelyeknek *nemcsak föntartása*, hanem bizonyos kormányhatóságilag *megállapított, szigorú rend* szerint való kezelése is kötelesség.

Erdők nyilvántartási törzskönyve.

Az erdőknek ilyen osztályozás mellett való nyilvántartására a *közigazgatási bizottságok* által kezelt törzskönyv, az erdők nyilvántartási törzskönyve szolgál, amelyben az erdők egyszersmind (a törvény 17. §-ából kifolyólag) tulajdonjogi minőség szerint, továbbá (statisztikai szempontból) főbb fajok szerint csoportosítva is kimutattatnak.

Törzskönyv vezetés.

(Az erdők nyilvántartási törzskönyvének vezetésére, valamint a véderdők kijelölésére vonatkozólag az eljárást a földművelés- [ipar és kereskedelem] ügyi minister 1883. évi

28,487. [1883. R. T. 1534.] és 1888. évi 30,845. sz. rendelete szabályozza.)¹

Az erdőknek talajminőség szerint való osztályozása a földművelésügyi minister hatáskörébe tartozik, aki a törzskönyv tételeinek megállapítása (fölvétel, törlés, átírás, kiigazítás) tekintetében a közigazgatási bizottságnak — a kir. erdőfelügyelőség szakvéleménye alapján előterjesztett — javaslata alapján határoz. A véderdők kijelölésénél emellett a birtokost is meg kell hallgatni.

Törzskönyv-
módosítás.

(Magyarország összes erdősegei talajminőség szerint osztályozva a törzskönyvi adatok szerint [1901. év elején]:
a) véderdő 767,962 k. hold; futóhomokon álló erdő 195,582 k. hold; föltétlenül föntartandó erdő 10.448,734 k. hold; más gazdasági művelésre is alkalmas talaju erdő 1.695,673 k. hold, összesen 13.108,042 k. hold.)

Törzskönyvi ada-
tok talajminőség
szerint.

A törvény az általános határozmányokban az erdőfenntartás érdekeit következőkép biztosítja (3., 5., 6., 7., 8. §-ok):

Az erdők föntar-
tásának biztosí-
tása.

1. a más művelési ágakra alkalmas (nem föltétlenül föntartandó) erdőkről ebből a szempontból nem intézkedik; ezek föntartását tehát, amennyiben más törvényes határozmányok nem követelik (pl. a volt úrbéreseknél az 1871: LIII. t.-cz. 32. §-a), a birtokosra (illetőleg — pl. községek, egyházak stb.-nél — azok vagyonfelügyeleti fölsőbb hatóságára) bizza;

Más művelési
ágra áttérés.

2. a föltétlenül föntartandó erdők kiirtását megtiltja és egyszersmind elrendeli, hogy azok, ha mégis kiirtatnának, illetőleg róluk az erdő eltávolíttatnék, legföljebb hat év alatt beerdősíttessenek;²

Irtási tilalom,
újra erdősíttési
kötelezettség.

3. a futóhomokon álló erdőkre³ és a véderdőkre a

Használatok kor-
látozása a futó-
homoki és véd-
erdőkben.

¹ Azoknál a rendeleteknél, amelyek a «Magyarországi Rendeletek Tára» cz. gyűjteményben is megjelentek, a gyűjtemény évfolyamát és a rendelet sorszámát a következőkép jelöljük: [1883. R. T. 1534.] — A legtöbb rendelet az Országos Erdészeti Egyesület által kiadott «Erdészeti Rendeletek Tárában» is megtalálható.

² Az erdőtörvény életbelépése óta letarlott erdők felújítása tárgyában, l. földm. min. 1886. évi 32,454. sz. [1890. R. T. 438.] rend.

³ A futóhomokon álló erdő bizonyos körülmények között szintén véderdőnek minősül (l. földm. min. 1883. évi 28,487. sz. [1883. R. T. 1534.] rend. 4. pontját).

2. alatt említett rendelkezésen túl betiltja a legeltetést,¹ ott, ahol az élő faállományban (fiatalos) vagy talajban (medrek, omlásos stb.) kárt okozhat; betiltja a tuskó- és gyökérintást és az alomszedés, a talaj jókarban maradásának s javulásának érdekében; végül

4. a véderdőkre nézve² azt is kimondja, hogy azokon sem irtást, sem tarvágást foganatosítani (vagyis az illető területéről minden fát levágni) nem szabad, amellet még azt is elrendeli, hogy azok használatának a földművelésügyi minister által meghatározott mód szerint kell történni. (L. földm. min. 1885. évi 25.031. sz. rend., továbbá földm. min. 1883. évi 36.016. sz. [1883. R. T. 1540.) rend.; igazs. min. 1886. évi 7984. sz. [1886. R. T. 247.] rend.)

(2. §.) Minthogy a véderdők használatának ily nagymértékű korlátozása, mely nem ritkán jelentékeny terheket ró a kevés hasznos nyújtó véderdő tulajdonosára, országos érdekből történik, ennek ellensúlyozásául a törvény a kijelölt és terv szerint kezelt véderdők számára a körülményekhez képest adókedvezményt vagy teljes adóelengedést biztosít. (Az eljárást a földművelésügyi minister 1890. évi 14.983. sz. rendelete szabályozza [1886. B. T. 508.]; e szerint a birtokos a kérdéses területet véderdővé való kijelölés végett a kir. erdőfelügyelőségnek vagy a közigazgatási bizottságnál bejelenti, ha azok már hivatalból kijelölve nem volnának; a használati tervet elkészíti vagy elkészítetteti s a közigazgatási bizottsághoz benyújtandó kérvényében kimutatja: 1. a tulajdonos nevét és lakhelyét; 2. a község és dülő nevét; 3. a véderdő részlet kat. hrsz.-át; 4. kiterjedését [kat. szerint]; 5. kat. tiszta jövedelmét és eddigi adóját; 6. összes haszonvételeit 10 évre; 7. a kezeléssel járó összes kiadásait 10 évre; 8. a 10 évi tiszta jövedelmet vagy veszteséget [még pedig a 6., 7. alattit összesen, évenként és kat. hol-

¹ A legeltetés alól elvont, tilos területrészek határait alkalmas jelekkel (pl. a szokásos szalmaacsóvával, vagy «tilos a legeltetés» feliratu táblákkal) szembetűnően meg kell jelölni. (7. §.)

² A véderdők határait szembetűnően meg kell jelölni.

A véderdők kezelésének állami szabályozása.

Véderdők adókedvezménye.

dankint; a 8. alattit pedig átlagosan évenként]; 9. a kedvezmény különös okait. — A kedvezmény vagy elengedés bizonyos meghatározott időtartamra szól; annak leteltével a meghosszabbítás vagy módosítás kérdésében a minister újból határoz.) (A véderdők kezelésére nézve lásd az 1898: XIX. t. cz. 2. §-ával kapcsolatban mondottakat.)

(16. §.) A véderdőt nem képező erdőterületeknek erdőképpen való föntartása és kezelése első sorban a tulajdonos érdeke; de a közjó érdekében is áll, hogy azok rendszeresen használtassanak és gondosan kezeltessenek. Ezen a tételen alapszik a törvény 16. §-ának az a rendelkezése, hogy a kormányhatóságilag jóváhagyott rendszeres gazdasági terv szerint kezelt erdőknél, bárki tulajdonát képezzék is azok, a közigazgatási költségek kivetésénél az egyenes állami adónak csak fele része vehető alapul. (V. ö. 1886: XXII. t. cz. 130. §-ával.)

A rendszeresen kezelt erdők kiváltsága a közigazgatási költségek kivetésénél.

(15. §.) Az erdőfentartás érdekében áll az elemi károk ellen való védekezés szabályozása. Ilyen elemi kár lehet az erdőkben a tűz (9—13. §), és a káros rovarok elszaporodása (15. §).

Elemi károk.

Az eljárást a törvény határozmányai részletesen szabályozzák. Mindazonáltal fontos a földművelésügyi minister 1892. évi 25,261. sz. rendelete, mely a tűzveszélyek elhárítása és a törvény tűzrendészeti határozmányai ellen cselekvők szigorú büntetése tekintetében a közigazgatási bizottságok számára fontos utasításokat ad. Eszerint a száraz nyári időszakra a tüzelés az erdőn egészen betiltandó. Mivel pedig sok helyen maguk a birtokosok vagy pásztoraik azért szokták felgyújtani az erdőt, hogy az égés helyén bujább legyen a fűnövés, ennek a veszedelmes eljárásnak azzal szegi útját az említett rendelet, hogy a legeltetést a leégett területre nézve, bármiként támadt is a tűz, föltétlenül tilalmaztatja!

Tűz.

Ha káros rovarok elszaporodását észlelik valahol, amit a fák leveleinek elsárgulásából, lerágásából lehet megítélni, legezélszerűbb mindjárt a kir. erdőfelügyelőséghez vagy a legközelebbi m. kir. állami erdőhivatalhoz fordulni,

Káros rovarok föllépésének bejelentése.

a rovarat pedig s a kárjeleket (megragott levél, csemetegyökér, stb.) a m. kir. központi erdészeti kísérleti állomáshoz (Selmeczbányára) beküldeni.

Rovarkárok.

(A káros rovarok közül 1890-ben — Erdélyben — nagyon elszaporodott az apácza-lepke, amely leginkább a lucz- és erdei fenyő-erdőket, de a bükkösöket is szokta néha igen tömegesen meglepni. Ebből az alkalomból a rovar ellen alkalmas óvó és irtó intézkedéseket a földm. min. 1891. évi 36.261. sz. rendelete ismertette.)

I. cím II. fejezet: Különös határozatok az állam, a törvényhatóságok, a községek, az egyházi testületek és egyházi személyek, az alapítványok, a hitbizományok és közbirtokosságok erdeiről. (17—24. §.)

A gazdálkodás szabályozásának szüksége.

Az eddig mondottakból már ismeretes, hogy az erdők föntartásával kapcsolatban azok állandó jövedelmezése csak gondosan készített és pontosan betartott gazdasági tervvel biztosítható. E tétel alapján tesz különbséget a törvény II. fejezete — itt viszont a talajminőségre való tekintet nélkül — az erdők között, azok tulajdonjogi minősége szerint. A kötött forgalmú birtokok használatának ugyanis általában bizonyos korlátozást kell szenvednie abból a szempontból, hogy a jelen birtalók az utódokat meg ne károsítsák, ami épen az erdőgazdaságnál történhetnék legkönnyebben az erdőtőke főalkatrészének, a fakészletnek megtámadásával, vagy bármily más gazdasági hibának vagy visszaélésnek elkövetésével, amit helyrehozni megint tán legnehezebb az erdőgazdaságban.

Rendszeres gazdasági üzemszabályozás szerint való kezelés kötelezettsége a kötött forgalmu erdőkre.

Az ilyen természetű erdőbirtokokra nézve, melyek a 17. §-ban egyenkint föl vannak sorolva, a törvény elrendeli, hogy azokat — jókarban tartásuknak és használatuk tartamosságának biztosítása végett, s egyszersmind a melléktermények használatának szabályozására is kiterjeszkedve — *gazdasági rendszeres terv szerint kell kezelni*; s mint-hogy az ebből eredő előny a birtokosokra háramlik, a terveket azok kötelesek a megszabott határidőn belül

önköltségükön elkészíttetni s jóváhagyás végett a közigazgatási bizottság útján a földművelésügyi minister elé terjeszteni. (18. §.) E rendelkezés alól csak a rendes gazdálkodásra nem alkalmas (főként az igen kis terjedelmű, vagy ilyen részletekből álló, szétdarabolt stb.) erdők menthetők föl ugyancsak a minister által (19. §.), akinek előzetes jóváhagyását az üzemtervtől való bármily elteréshez ki kell, a közig. bizottság útján, eszközölni és aki föl van hatalmazva, hogy szükség esetén a jóváhagyott üzemterv módosítását a fölmerülő körülményekhez képest elrendelje. (20. §.)

Mivel pedig az üzemterv szerint való gazdálkodás kellő hozzáértést, vagyis tudományos és gyakorlati szak-képzettséget kíván; és mivel a gazdasági intézkedéseknek végrehajtásánál, valamint az erdőkben fekvő vagyon biztonsága, vagyis károsítástól és elidegenítéstől való megvédelmezése ily irányban kiképzett segédszemélyzet alkalmazását teszi szükségessé, a törvény a 17. §-ban felsorolt erdőbirtokosoknak egyszersmind a szakértő erdőtisztek tartását (21. §.) és kellő számú erdőőr alkalmazását is (22. §.) köteletségévé teszi. De mert a szóban forgó erdők sorába számos olyan birtok tartozik, amelyiknek a jövedelmezése külön szakértő erdőtiszt és külön erdőőr tartását meg nem bírja, a törvény megengedi, hogy közös erdőtiszt és illetőleg közös erdőőr tartására több ilyen erdőbirtok tulajdonosa egyesülhessen, avagy az ilyen erdőbirtok kezelése és őrzése egy ugyanazon személyre bízassék — ha mindehhez a közig. bizottság beleegyezését adja. (21., 22. §.) Viszont a kezelő és őrző személyzet kellő időben való alkalmazásának elmulasztása esetére, ami büntetést is vonhat maga után (l. az u. n. erdőrendészeti áthágások tárgyalásánál, az 50. §-szal kapcsolatban), a törvény a kezelő és őrző személyzet hivatalból való alkalmazását is megköveteli. (23. §.)

A törvénynek az erdők rendszeres gazdasági kezelését elrendelő és biztosító határozmányai még a 17. §-ban föl nem sorolt erdőbirtokosoknak a 17. §-ban felsorolt erdőbirtokosokkal közösen birt. erdeire is kötelezők. (24. §.)

Szakértő erdő-
tiszti és segéd
(erdőőr) személy-
zet alkalmazása.

Törzskönyvi adatok, tulajdonjogi minőség szerint.

Az erdők nyilvántartási törzskönyvében, mint már említve volt, az erdők a törvény 17. §-ából folyólag tulajdonjogi minőség szerint részletezve is nyilvántartatnak. Az 1898. évben nyilvántartva volt az országban:

1. állami erdő	---	---	---	---	---	1,981.631 k. hold
2. törvényhatósági és községi erdő	---	---	---	---	---	2,578.936 « «
3. egyházi testületek és személyek erdei	---	---	---	---	---	853.754 « «
4. köz- és magánalapítványok erdei	---	---	---	---	---	122.640 « «
5. hitbizományi erdők	---	---	---	---	---	994.744 « «
6. közbirtokossági erdő (beleértve a volt urb. birtokosságok erdőilletőség fejében kapott erdeit is)	---	---	---	---	---	1,675.529 « «
7. a 17. §. második bekezdésében említett részvénytársulatok erdei	---	---	---	---	---	251.154 « «
17. §. alá tartozó erdő összesen ¹	---	---	---	---	---	8,458.388 k. hold
a 17. §. alá nem tartozó erdők	---	---	---	---	---	összege 4,613.603 « «
együtt véve tehát...	---	---	---	---	---	13,071.991 k. hold.

A községi és némely más kötött forgalmú erdők állami kezelése.

(Az *üzemtervkészítés gondja* ma már nem terheli az arra kötelezett birtokosokat annyira, mint ennek előtte. Amióta ugyanis az 1898. évi XIX. t.-cikk alapján «a községi és némely más erdők és kopár területek» *állami kezelésének* intézménye országszerte szervezve van (l. az említett törvény tárgyalásánál), azóta a gazdasági üzemtervek elkészítéséről — az állam által kezelt területekre nézve — maga az állam gondoskodik a kezelést teljesítő m. kir. állami erdőhivatalok személyzete útján).

¹ Az arány az 1879. XXXI. t.-cikk 17. §-a alá tartozó és nem tartozó erdők között az 1898. évi XIX. t.-cikk életbelépésével megváltozott. A 17. §-ban és a kapcsolatos szakaszokban foglalt határozmányok hatálya ugyanis az új törvény 3. §-ával olyan erdőterületekre is kiterjesztetett, a melyekre ezek a határozmányok eddig ki nem terjedtek s amelyek ehhez képest az 1879: XXXI. t.-cz. 17. §-a alá nem tartozó területek között voltak eddig nyilvántartva; ezek: a volt urbés birtokosságok tulajdonába az úrbéri rendezésből folyólag legelőilletőségképen átment, vagy azok birtokába ajándékozás, vétel, csere útján vagy más jogezimen átszállott véderdők vagy föltétlenül fentartandó erdők, valamint az 1898: XIX. t.-cikk 1. §-ának g) pontjában meghatározott kopár területek (l. az 1898: XIX. t.-cikk tárgyalásánál).

(Maga az állam a kincstári erdőhatóságok útján (besztercebányai, m.-szigeti, lugosi és kolozsvári m. kir. erdőigazgatóság, lipthóujvári, ungvári, nagy-bányai, lippai m. kir. főerdőhivatal, zsarnóczai, bustyaházai, orsovai, szászsebesi sóóvári, apatini és gödöllői m. kir. erdőhivatal útján, a Horvát-Szlavonországokban fekvő kincstári erdőkre nézve pedig a zágrábi m. kir. erdőigazgatóság, vinkovezei m. kir. főerdőhivatal és az otcosácsi m. kir. erdőhivatal útján) gondoskodik az állami erdők rendszeres gazdasági kezeléséről).

Az állam erdeinek kezelése.

(A rendszeres gazdasági *üzemtervek elkészítésére vonatkozó utasításokat* (17. §. utolsó bekezdés) a földművelés (ipar és kereskedelem) ügyi minister 1880. évi 23374. sz. [1880. R. T. 395.] és az 1883. évi 4190. sz. [1883. R. T.] rendeletei tartalmazzák; a tíz évenként teljesítendő *üzemátvizsgálási munkálatok* készítésének szabályait pedig a minister 1890. évi 9600. számú rendelete foglalja magában.)

A gazdasági tervek készítésének szabályai.

(Arra az időre, míg valamely erdőnek rendszeres gazdasági terve elkészül, a földművelésügyi minister a közigazgatási bizottság előterjesztése alapján, ideiglenes gazdasági tervet szokott megállapítani, amelynek rendelkezései — minthogy a gazdasági rendszeres üzemtervet pótolják — teljes erővel kötelezők. — V. ö. a 210. §. 2. bekezdésével.)

A kezelés ideiglenes szabályozása.

Gazdasági tervtől (valamint a gazdasági terv előírásait pótló egyéb erdőrendészeti intézkedésektől is) eltérni csak a földművelésügyi minister előzetes engedélye alapján szabad. Ez iránt a kérvényt a közig. bizottság útján kell a ministerhez intézni, aki — ha és amennyiben a kérést teljesíthetőnek találja — az engedélyt a szükségesnek mutatkozó föltételeknek egyidejű kikötése mellett adja meg. Kisebb jelentőségű és sürgős elintézését kívánó esetekben az engedélyt — utólagos jóváhagyás föntartásával — a közig. bizottság (esetleg elnöki úton) is megadhatja, de szintén a föltételek egyidejű kikötésével. Ezeknek a föltételeknek megtartása ép olyan erővel kötelező, mint a gazdasági tervben foglalt rendelkezéseké.

Gazdasági tervtől való eltérés.

Soronkívüli fa-
használat.

Leggyakoribb az üzemtervtől való eltérések között a soronkívüli fahasználat. A gazdasági üzemtervben ugyanis pontosan meg van határozva az a terület, amelyet és amennyit évről-évre kihasználni lehet (évi vágás). Előfordulhat azonban, hogy a birtokosnak valamely évben nagyobb, rendkívüli kiadás rendezéséről kell gondoskodni, vagy a birtokost valami elemi csapás (pl. tűzvész) éri, avagy jó alkalom kínálkoznék nagyobb mennyiségű faanyagnak egy tömegben való értékesítésére stb.

Vagyonfelügye-
leti ellenőrzés.

Ha a birtokos gazdálkodása vagyonfelügyeleti szempontból fölsőbb ellenőrzés alá esik, az ellenőrző hatóság hozzájárulása is szükséges e soronkívüli használathoz, kivált, ha az erdőtermények értékesítéséről van szó, aminek rendszerint kellően közhírré tett nyilvános árverésen kell történni (v. ö. az 1898. évi XIX. t.-cikk II. czimében foglalt határozmányokról mondottakat alább).

Községi fa-
eladások.

(A községi faeladásoknál követendő eljárásnál részletesen rendelkezik a belügyminiszter 1882. évi 28794. [1882. R. T. 747.], 1885. évi 3596. [1885. R. T. 478.] és 1900. évi 100,748. sz., valamint a földművelésügyi miniszter 1882. évi 24,303. sz. rendelete.)

Közös erdőtiszt-
tek alkalmazása.

Az a törvény 21. §-ában meghatározott engedmény, mely szerint közös erdőtiszt tartására több birtokos egyesülhetett, az 1898. évi XIX. t.-cikk életbelépésével megszűnt, amennyiben a 17. §-ban felsorolt valamennyi birtokos — az említett törvényben meghatározott kivételes esetektől eltekintve, amikor azonban az illető birtokosnak magának kell külön szakértő erdőtisztet alkalmaznia — köteles erdejét és kopár területét a szakértő erdőtisztetek által végzendő erdőgazdasági teendők ellátása végett az állam kezelésébe adni.

Közös erdőőrök
alkalmazása.

Ellenben a közös erdőőrök tartása ma is gyakorlatban van. Az erdőőrzésnek ily alapon való szervezése eddig a földm. min. 1890. évi 18,960. sz. [1890. R. T. 1140.] rendelete értelmében, rendszerint a korábbi járási erdőtisztai intézménnyel, vagy a községi s más ilyen erdőknek szerződéses viszonyra alapított állami kezelésével kapcsolatban történt. Az erdőőri szervezetek az 1898. évi XIX. t.-cikk

végrehajtásából folyólag (a id. törv. 14. §-a) az ország valamennyi vármegyéjében felülvizsgálat alá vétettek, s most már e szervezetek alapján az erdők őrizete a körülményekhez képest rendezettnek lesz tekinthető.

1. czím III. fejezet. Az erdőrendészeti hatóságokról és közegekről. (25—45. §.)

Ebben a fejezetben a *törvény határozmányainak közvetlen vagy közvetett végrehajtására* hivatott hatóságok és közegek vannak meghatározva és illetőleg szervezve; fölatadatulknak és teendőiknek, illetőleg hatáskörüknek megállapítása mellett.

Minden erdőfelügyeleti szempontból (vagyis az erdő-törvény határozmányainak a törvényben kifejezésre juttatott intencziók szerint való végrehajtása szempontjából) elbírálandó ügy *legfelső fokban a földművelésügyi minister* döntése alá kerül, ha csak az ügy kifejezetten az I. fokú erdőrendészeti hatóságnak, *a közigazgatási bizottságnak* hatáskörébe nincs utalva, s a bizottsági határozat ellen, a földművelésügyi ministerhez, mint az egész országra nézve legfőbb II. fokú erdőrendészeti hatóság gyakorlójához intézendő föllebbezéssel vagy fölfolyamodással nem él.

Erdőrendészeti hatóságok. Földművelésügyi minister. Közigazgatási bizottság.

Az I. fokú erdőrendészeti hatóság teendőit a közigazgatási bizottság külön e czélra alakított három tagú albizottsága, a közigazgatási erdőrendészeti bizottság útján látja el, még pedig a földművelés (ipar- és keresk.) ügyi minister 1881. évi 10,092. számú [1881. R. T. 1012.] rendelete alapján, a mely részletesen felsorolja a bizottságnak teendőit, megállapítja annak hatáskörét és szervezetét, az ügykezelési eljárás szabályaival együtt, végül meghatározza az erdőrendészeti áthágások esetében (l. a köv. IV. fejezetnél) követendő erdőrendészeti eljárást.

Közigazgatási erdőrendészeti bizottság.

A törvény végrehajtásának *közvetlen ellenőrző közege a kir. erdőfelügyelő*, a ki minden erdőrendészeti ügyre nézve véleményező tagja az erdőrendészeti bizottságnak, s a kinek föladata a törvényes határozmányok és az ezek alapján történt

Kir. erdőfelügyelő.

erdőrendészeti intézkedések végrehajtását s különösen a gazdasági üzemterveknek megtartását ellenőrizni, a törvénybe vagy hatósági rendeletbe ütköző cselekményeket vagy mulasztásokat az illetékes közigazgatási bizottságnak bejelenteni, sürgős esetekben pedig saját felelősségére be is tiltani, sőt a betiltást a törvényhatósági és községi rendőri közegek közreműködésével végre is hajtani.

A kir. erdőfelügyelőségi kerületek beszása.

[Ma az ország 20 erdőfelügyelőségi kerületre van osztva a következőképpen :

1. Budapesti erdőfelügyelőség ; székhelye : Budapest. Kerületébe tartozik : Pest, Esztergom. Fejér, Szolnok vármegye, Budapest fő- és székváros, Kecskemet thj. felr. város, Székesfejérvár sz. kir. város.

2. Pozsonyi erdőfelügyelőség ; székhelye : Pozsony. Kerületébe tartozik : Bars, Nyitra, Pozsony vármegye és Pozsony sz. kir. város.

3. Turócz-szt.-mártoni erdőfelügyelőség ; székhelye : Turócz-Szt.-Márton. Kerületébe tartozik : Trencsén, Turócz, Árva és Liptó vármegye.

4. Besztercebányai erdőfelügyelőség ; székhelye : Besztercebánya. Kerületébe tartozik : Nógrád, Hont, Zólyom vármegye, Selmech- és Bélabánya sz. kir. város.

5. Miskolczi erdőfelügyelőség, székhelye : Miskolcz. Kerületébe tartozik : Heves, Borsod, Gömör vármegye.

6. Kassai erdőfelügyelőség ; székhelye : Kassa. Kerületébe tartozik : Szepes, Sáros, Abauj-Torna vármegye, és Kassa sz. kir. város.

7. Ungvári erdőfelügyelőség ; székhelye : Ungvár. Kerületébe tartozik : Ung, Zemplén, Bereg vármegye.

8. M.-szigeti erdőfelügyelőség ; székhelye M.-Sziget. Kerületébe tartozik : Máramaros és Ugocsa vármegye.

9. Debreczeni erdőfelügyelőség ; székhelye : Debreczen. Kerületébe tartozik : Szabolcs, Hajdu, Szatmár vármegye ; Debreczen és Szatmár sz. kir. város.

10. Nagyvárad erdőfelügyelőség ; székhelye : Nagyvárad. Kerületébe tartozik : Bihar, Békés, Szilágy vármegye és Nagyvárad thj. felr. város.

11. Kolozsvári erdőfelügyelőség ; székhelye : Kolozsvár. Kerületébe tartozik : Szolnok-Doboka, Besztercze-Naszód, Kolozs vármegye és Kolozsvár sz. kir. város.

12. Marosvásárhelyi erdőfelügyelőség ; székhelye : Marosvásárhely. Kerületébe tartozik : Maros-Torda, Csik, Udvarhely vármegye és Marosvásárhely sz. kir. város.

13. Brassói erdőfelügyelőség ; székhelye : Brassó, Kerületébe tartozik : N.-Küküllő, Fogaras, Brassó és Háromszék vármegye.

14. Szebeni erdőfelügyelőség ; székhelye : Nagy-Szeben. Kerületébe tartozik : Alsó-Fehér, Szeben, Kis-Küküllő és Torda-Aranyos vármegye.

15. Dévai erdőfelügyelőség ; székhelye : Déva. Kerületébe tartozik : Arad, Hunyad vármegye és Arad sz. kir. város.

16. Temesvári erdőfelügyelőség ; székhelye : Temesvár. Kerületébe tartozik : Temes, Krassó-Szörény vármegye, Temesvár sz. kir. város és Versecz thj. felr. város.

17. Szegedi erdőfelügyelőség ; székhelye : Szeged. Kerületébe tartozik : Csongrád, Csanád, Bács-Bodrog, Torontál vármegye, Szeged, Szabadka, Ujvidék sz. kir. város, Baja, Hódmezővásárhely, Pancsova thj. felr. város.

18. Pécsi erdőfelügyelőség ; székhelye : Pécs. Kerületébe tartozik : Baranya, Somogy, Tolna vármegye és Pécs sz. kir. város.

19. Szombathelyi erdőfelügyelőség ; székhelye : Szombathely. Kerületébe tartozik : Zala, Vas, Sopron vármegye, és Sopron sz. kir. város.

20. Győri erdőfelügyelőség ; székhelye : Győr. Kerületébe tartozik : Győr, Komárom, Veszprém, Moson vármegye, Győr és Komárom sz. kir. város.]

Erdőfelügyelet
gyakorlása.

A kir. erdőfelügyelőnek, vagy helyettesének minden erdőbirtokos köteles megengedni (35. §.), hogy erdejét a törvényes határozmányok végrehajtásának ellenőrzése szempontjából bejárja és megvizsgálja.

Az erdőtörvény határozmányainak s főként törvényben kifejezésre juttatott intencziók megvalósításának mennél hathatósabb biztosítása, valamint az erdők rendszeres gaz-

Az erdőtiszták és az erdőőrök törvényes minősítvénye.

dasági használatának és kezelésének s így az ország erdőgazdasági fejlődésének előmozdítása érdekében mellőzhetetlenül szükséges volt a törvényben arról is gondolkodni, hogy *a gazdasági kezelés közvetlen vezetésére hivatott erdőtiszt (kezelő) személyzet, valamint a gazdasági intézkedések foganatosításánál közreműködő és az erdő vagyoni biztonságára fölött őrködő erdőőri személyzet,* legalább az államhatalom közvetlenebb felügyelete alá tartozó, kötött forgalmú (l. 17. §.) erdőbirtokokon, kellően képzett s földadatának teljesítésében alkalmasnak talált egyénekből álljon. Ezen alapszik a 36. §-ban foglalt rendelkezés, mely az erdőtisztek minősítvényét,¹ és a 37. §., mely az erdőőrök minősítvényét állapítja meg; továbbá ezen alapulnak a 38—45. §-okban foglalt határozmányok, amelyek a törvényes minősítéssel alkalmazott erdőtiszteknek és erdőőröknek a törvény végrehajtása szempontjából juttatott szerepet, valamint úgy ezeknek, mint a birtokosoknak e tekintetben való jogait és kötelességeit határozzák meg.²

Erdőtisztek és erdőőrök hatósági esküje.

(38. §. Az erdőtisztek és erdőőrök eskütétele a földművelés (ipar- és keresk.) ügyi minister 1880. évi 30,686. [188. R. T. 1161.], 1881. évi 11,240. és 30,108., 1882. évi 38,708. sz. rendeletei által van szabályozva.)

Eskübizonyítvány.

(39. §. A földművelés (ipar- és keresk.) ügyi minister 1881. évi 35,789. sz. rendelete szerint az erdőtisztek eskübizonyítványa 50 kr. (1 kor.), az erdőőröké pedig 25 kr. (50 fillér) lefizetése ellenében szolgáltatandók ki.)

Fegyver- és vadászati adómentesség.

(40. §. A földművelés (ipar- és kereskedelem) ügyi minister 1882. évi 2188. sz. rendelete szerint a hatóságilag fölesketett erdőtiszteknek és erdőőröknek szolgálatban hasz-

¹ L. még 1883: I. t. cz. 12., 17. §§.; 1886: XXII. t. cz. 74. §.

² V. ö. Az okleveles erdész adójának kétszeres számításáról: országgyűlési választásoknál 1874: XXXIII. t. cz. 9. §.; — törvényhatósági választásoknál 1886: XXI. t. cz. 26. §.; — községi választásoknál 1886: XXII. t. cz. 40. §. — Községi erdőtiszt szavazati joga a közgyűlésen 18:6:XXII. t. cz. 58. §. — Erdőőrök utadómentessége 1890: I. t. cz. 25. §.; kézi közmunkamentessége 1890: I. t. cz. 49. §.

nált lőfegyvere adómentes¹ s azok az igazgatásukra, felügyeletükre, kezelésükre, ellenőrzésükre vagy őrzésükre bizott területen, illetve az erdőbirtokosnak, kinek szolgálataiban alkalmazva vannak, összes erdő és vadászterületén a vadászatot — az egyéb törvényes határozmányok korlátain belül — vadászati jegy nélkül gyakorolhatják. E jog igazolására az eskübizonnyítvány szolgál. A minister 1892. évi 6755. sz. rendelete szerint az erdőtisztek és erdőőrök két darab fegyvert tarthatnak szolgálati célra adómentesen.

A hatóságilag fölesketett erdőőrök fegyverviselési, fegyverhasználati, szolgálati és fegyelmi szabályait a földművelésügyi minister a belügyministerrel egyetértőleg kiadott 1895. évi 72,086. sz. rendeletében állapította meg. Ebben az erdőőrök szolgálati fegyverének minősége, és ennek az erdőőr, mint *közbiztonsági közeg* által való viselése és használata, pontosan meg van határozva.)

Erdőőrök fegyverviselési, fegyverhasználati és fegyelmi szabályai.

(41. §. Ebben a szakaszban a törvény, az erdővagyon károsítástól vagy elidegenítéstől való megvédelmezése érdekében, az erre vonatkozó határozmányok végrehajtásának igen fontos segédeszközét határozza meg az erdei rovatos naplóban, melynek bejegyzett tételei szolgáltatják az alapot a törvényellenes cselekmény megtorlására és a károk helyrehozatalára irányuló eljárásnak. Az erdei rovatos napló, mely a napló kezelésére vonatkozó utasítást is magában foglalja (földmív. min. 1880. évi 24931. sz. [1880. R. T. 704.] rend.), megszerezhető a földművelésügyi ministerium központi számvevőségének erdészeti csoportjától darabonként 1 korona 20 fillérjével.)

Erdei rovatos napló.

(45. §. Az erdőőrök által viselendő jelvényt a vármegye székhelyén lévő m. kir. adóhivataltól lehet darabonként 2 koronáért megszerezni. Arra, hogy az erdőőrök ezt a jelvényt tényleg viseljék, a földművelés (ipar- és kereskedelem) ügyi minister 1881. évi 13,076. sz. rendelete

Erdőőrök jelvénye.

¹ V. ö. 1883:XXII. t. cz. 2. §-ával; 5. § f) és g) pontjával és 6. d) és e) pontjával. — Pénzügyi min. 1881. évi 84658. sz. [1882. R. T. 114.] rend.

alapján a közigazgatási hatóságok a rendőri közegek útján ügyelni kötelesek.)

[Ad 37. c) Az erdőöröktől a törvény csak — képességüket igazoló — szakvizsgát kíván. Ennek a vizsgának szabályzatát a földművelés-
Az erdőrendészet
alaptételei.
(ip.- és keresk.) ügyi miniszter a belügyminiszterrel egyetértéssel az 1880. évi 25.347. m. rendeletben állapította meg, mely a miniszter 1886. évi 53.275. sz. rendeletével csak annyiban módosított, hogy a jelentkezők 24 helyett 20 éves kor igazolása mellett is vizsgára bocsáthatók. A vizsgálat a gyakorlati ismeretekben való jártasság mellett bizonyos mértékű elméleti ismeretekre is kiterjed, melyeket az e célra kijelölt tankönyvből (Bedő A., Erdőör) lehet megszerezni. A vizsgára bocsátás feltételei: elemi iskola végzése, illetőleg az írásban, olvasásban és számolásban való jártasság igazolása; 3 évi erdészeti gyakorlati alkalmaztatás; feddhetlen magaviselet és legalább 20 éves kor. — Erdőörök kiképzésére azonban négy szakiskola is van, melyekben a hallgatók olyan képzettséget nyernek, hogy azzal később gazdaságoknak önálló intézését (22. §. 2. bekezd.), avagy a nagyobb erdőgazdaságokban az irodai és műszaki teendőkben való segédkezést is magukra vállalhassák. Ilyen m. kir. erdőöri szakiskola van: 1. Vadászerdőn (Temesvár mellett); 2. Liptóújváron; 3. Királyhalmán (Szeged város határában, utolsó postája Szabadka); 4. Görgény-Szt-Imrén. A tanulók felvétele fölött a földművelésügyi miniszter határoz, kihez a folyamodványok minden év július végéig benyújtandók. Ki kell mutatni: 1. legalább 17 és legfeljebb 35 éves kort (tanév elejére — október 1—8. számítva); 2. ép és egészséges szervezet kincstári erdészeti, honvéd törzsorvos vagy vármegyei főorvos bizonyítványával; 3. elemi iskola végzését, illetőleg azt, hogy írni, olvasni és számolni tudnak; 4. erkölesi jó magaviseletüket és 5. hogy katonai kötelezettségben állnak-e? A tanulók vagy állami költségre, vagy — évi 300 korona — költség fizetése mellett vétetnek föl; bevonuláskor meghatározott mennyiségű ruhával kell ellátva lenniök. Tanfolyam 2 év, szünet nélkül. A szakiskola végzését igazoló bizonyítvány alapján és legalább háromnegyed évi gyakorlati szolgálat után a tanulók erdőöri szakvizsgára bocsáttatnak.]

1. cím IV. fejezet. Az erdőbirtokosok által saját erdeikben ellakított erdőrendészeti áthágásokról. (46—60. §.)

Amint már ismételtlen említve volt, az erdőknek fönntartása s e végből azoknak a csupán erdőművelésre való területeken bizonyos általános szabályok szerint, az u. n. véd-erdőknél pedig még szigorúbban megállapított módon való kezelése nemcsak a birtokosnak áll érdekében, hanem köz-

érdekből az államnak is. Másfelől némely birtokosok, nevezetesen a kötött forgalmú birtokok tulajdonosai (17. §), társadalmi okokból nagyobb fokú felelősséggel lévén lekötve úgy saját érdekekben, valamint a jövő nemzedékkel szemben a vagyon föntartását, kezelését és gyümölcsöztetését illetőleg, ennél fogva az egyáltalán nagyobb mértékű konzervativizmusra utalt s állandó jövedelmezést csak szigorú terv szerinti eljárás mellett szolgáltató erdőgazdaság üzésénél, vagyis *erdejük gazdasági használatánál és kezelésénél egészen szabadon nem járhatnak el*, s a jövő érdekeit a jelenlegi haszonélvezetnek mértéken túl való fokozásával (túlhasználat stb.), avagy a teherrel járó gazdasági intézkedések elmulasztásával (erdősítés elmulasztása stb.) nem sértetik meg. Ezekben a tételben alapulnak a IV. fejezetben foglalt törvényes határozmányok, kapcsolatban a törvény általános rendelkezéseivel, amelyek az erdőfentartás szempontjából szükséges szabályokat talajminőség szerint (véd-erdő, futóhomokon álló erdő, föltétlenül föntartandó erdő) állapítják meg (l. az I. fej.), továbbá kapcsolatban a 17. §-ban, tulajdonjogi minőség szerint megkülönböztetett erdőbirtokokra nézve, azok jókarban maradásának és használatuk tartamosságának biztosítása érdekében kimondott rendelkezésekkel (l. a II. fej.).

(46—53. §). Azokat a törvénybe (vagy ezen alapuló rendeletbe) ütköző cselekményeket vagy mulasztásokat, amelyeket a birtokos, mint ilyen, követ el, az idegenek által elkövetett törvénybe ütköző cselekményekkel, a kihágásokkal szemben a törvény *erdőrendészeti áthágásoknak* nevezi meg. Ez a megkülönböztetés a gyakorlatban különös fontossággal bír a közös tulajdont képező erdőknél. Ha valamely közös birtokos valamely törvényellenes cselekmény elkövetésénél (pl. favágás, legeltetés stb.) az erdő használatához való jogosultságának mértékét nem lépi túl, pl. évi fajárandóságát a közös erdőben önhatalmúlag ott vágja ki, ahol a gazdasági üzemterv előírásai szerint fahasználatot foganatosítani nem volna szabad, vagy például a közös erdőben, jogosultsága mértékének megfelelő számú marháját

Erdőrendészeti
áthágások.

Különbség az
erdőrendészeti
áthágás és erdei
kihágás között
közös erdőkben.

önhatalmúlag oly részében legelteti a közös erdőnek, ahol a legeltetés be van tiltva, akkor ez a közös birtokos a törvény 46. §-ába ütköző erdőrendészeti áthágás miatt vonandó felelősségre; önként értetődően, hogy a birtokos felelősségéből (54. §) folyólag az egyes közös birtokosok által elkövetett ilyen törvényellenes cselekmény miatt, ha azt az illető nem önhatalmúlag, hanem a birtokos testület, illetőleg a tulajdonos jogi személy (község, közbirtokosság, volt úrbéres birtokosság) tudtával vagy hozzájárulásával követte el, vagyis ha *a birtokos nem teljesíti* az egyes jogosultakkal szemben felügyeleti köteleességét, az erdőrendészeti eljárás nem a tettes, hanem az illető tulajdonos jogi személy vagy testület ellen indíttatik meg. Ellenben erdei kihágást követ el az a közös birtokos vagy birtokos társ, aki jogosultságát meghaladó vagy jogtalan használatot gyakorol (l. a törvény 70. §-át, továbbá földművelésügyi minister 1890. évi 40,912. sz. rendeletét).

Haszonbérlok,
szerződő felek
erdőrendészeti
felelőssége.

A törvény e határozmányainak végrehajtásánál igen fontos az a gyakorlat is, hogy a szerződő fél, aki valamely erdőnek bizonyos haszonvételeit bérbe veszi vagy megvásárolja, az általa — szerződéses jogainak korlátain belül — elkövetett, törvénybe vagy rendeletbe ütköző cselekményeivel, a bérlőkkel együttesen szintén mint erdőrendészeti áthágásért vonatik felelősségre. Abból az érdekből tehát, hogy a szerződő fél a felelősséget a birtokosra magára vissza ne háríthassa és illetőleg, hogy az erdőrendészeti úton ellene esetleg megállapítandó büntetés stb. költségek s más kötelezettségek fejében a birtokostól kártérítést ne követelhesen, czélszerű minden szerződésben kifejezetten megállapítani, hogy a szerződő fél az esetleges erdőrendészeti áthágásokért a felelősséget magára vállalja (v. ö. az 55. és 60. §-okban foglalt határozmányyal).

Erdőrendészeti
áthágás főalakja.
Eltérés a gazdasági tervtől.

A 47—53. §-okban az erdőrendészeti áthágások főalakjai, valamint az ezek után kiszabandó pénzbüntetések vannak megállapítva. Legtágabb körre terjed az 53. §-ban foglalt határozmány, melynek végrehajtása ugyanis nemcsak a jóváhagyott gazdasági rendszeres tervek előírásaitól való

meg nem engedett eltéréseket öleli föl, hanem azokra az esetekre is kiterjed, ha a birtokos a jóváhagyott gazdasági rendszeres tervet pótló ideiglenes tervtől, vagy azoktól a föltételektől tér el, amelyek a rendszeres gazdálkodás szabályaitól, illetőleg a gazdasági terv rendelkezéseitől való eltérés (pl. soronkívüli fahasználat, legeltetési használat kiterjesztése, alomszedés stb.) engedélyezésekor rendszerint kikötetnek.

Az 54. § az erdőbirtokos felelősségét állapítja meg. E tekintetben a közös tulajdont képező erdőkre nézve az egyesek és az összeség felelősségéről, valamint a szerződéses viszonyból folyólag mintegy ideiglenes birtokostársrá vált felek (favásárlók, bérlők) felelősségéről főntebb már említés történt, még pedig már az 55. §-ban foglalt határozmányra is kiterjeszkedve, mely az erdőbirtokost az ő engedélyével más által elkövetett törvényellenességekért is felelőssé teszi.

Az 56—60. §-okban az erdőrendészeti eljárásnál fölmerülő költségek fedezésének, továbbá a büntethetőség és pénzbüntetés elévülésének, végül az erdőrendészeti áthágás által másnak okozott károk megtérítésének kérdése van általánosságban szabályozva. A fölvel az, hogy az erdőrendészeti áthágások esetei az egyéni rendelkezési jog és a közérdek összeütközéseiképen tekintendők s a megtorlásról az egyénnel szemben, és a közérdek javára, az államhatalom gondoskodik; s ehhez képest az eljárásnál a fősúly a gazdasági hiba megállapítására és annak *orvoslására* esik, ami akkor sem maradhat el, ha a felelősség meg nem állapítható és illetőleg a megtorlás bármely okból (58. §) elmarad (l. 58. § 2. bekezd.).

Az erdőbirtokos felelőssége.

Erdőrendészeti áthágások megtorlása; gazdasági hibák orvoslása.

I. cím. V. fejezet. A hatóságokról, az illetékességről és eljárásról, az erdőbirtokosok által saját erdeikben elkövetett erdőrendészeti áthágásokra nézve (61—68. §).

A törvény e határozményában ismét az az elv jut kifejezésre, hogy az erdőrendészeti áthágások esetei a birtokosok egyéni rendelkezési joga és a közérdek közötti összeütközéseknek tekintendők, vagyis a közérdek megvédelmezése

Az erdőrendészeti áthágások hivatalból üldözendők. Bejelentés kötelezettsége.

szempontjából s így *hivatalból üldözendő törvényellenességek* közé sorolandók. Ebből folyólag (a 62. § szerint) azoknak az alkalmazottaknak, akiknek leginkább módjában áll az erdőrendészeti áthágásokról közvetlenül tudomást szerezni (községi közegek, mint közigazgatási közegek; az erdőtisztek és erdőőrök, mint erdőrendészeti szempontból is alkalmazott közegek; a mezei rendőri és közbiztonsági közegek; az erdőt is gyakran járó csőszök és pásztorok) kötelesek a tudomásukra jutott törvényellenességeket az erre nézve megjelölt közigazgatási hatóságnak (legtöbb esetre nézve a községi előljáráságnak vagy a főszolgabirónak) bejelenteni a végből, hogy az eset a törvény végrehajtását közvetlenül ellenőrző kir. erdőfelügyelőségnek tudomására juttatható legyen.

Az erdőrendészeti áthágások elbírálása I. fokban a közigazgatási bizottság (25., 26. §), II. fokban a földművelésügyi minister (27. §) hatásköréhez tartozik.

Az erdőrendészeti eljárás.

[Az erdőrendészeti eljárás szabályainak részletes megállapítását a földművelés (ipar- és kereskedelem) ügyi ministernek már idézett 1881. évi 10,092. sz. [1881. R. T. 1012.] rendelete (III. fejezet) foglalja magában. E szerint: az a közigazgatási (erd.) bizottság illetékes, amelynek területén az erdő, hol az áthágás elkövetett, fekszik; az eljárás hivatalból indítandó meg; a bizottság csak a már megállapított áthágási eseteket veszi tárgyalás alá; a végből az erdőfelügyelő a helyszínén meggyőződést szerez a följelentés alaposágáról illetőleg a tényállásról; a tárgyalással megbízott közigazgatási tisztviselő (főszolgabíró stb.) tárgyalási napot tűz ki, és arra az erdőfelügyelőt, érdekelt feleket, az esetleg szükséges szakértőkkel és tanukkal meghívja; a tárgyalás, mely szükség esetén a helyszínén tartandó, s melyet a közigazgatási tisztviselő vezet, nyilvános; a panaszt a kir. erdőfelügyelő (vagy helyettese) terjeszti elő, azután kihallgattatnak a panaszlott, a tanuk, a szakértők s a netán érdekelt többi felek; jegyzőkönyvbe csak a szakértő írhatja be véleményét sajátkezűleg; szakértő a kormányzat részéről a királyi erdőfelügyelő; ha azonban a panaszlott szakértőket kér,

akkor egyet-egyét a kir. erdőfelügyelő és a panaszlott választhat, a harmadikat a tárgyaló bíró nevezi ki; a jegyzőkönyv érdekeltek által aláírva s kellően fölszerelve 8 nap alatt a bizottság elé terjesztendő, mely annak alapján az ügyet rendes, vagy sürgős esetben e czélból összehívandó ülésben tárgyalja; a bizottság külön bírói szemle vagy szakértők meghallgatása iránt nem intézkedhetik, de elrendelheti a tényállás bővebb földerítését; ítéletében az eljárási költségekről is határoz; az ítélet ellen 15 napon belül a kir. erdőfelügyelő és a panaszlott a bizottság útján a földművelésügyi miniszterhez felelkezhet. A végrehajtást a bizottság szintén az ítéletben rendeli el, s arra nézve a szolgabíró (városi kapitány, ker. előljáró) intézkedik. Egyebekre (a végrehajtás módjára, pénzkezelésre) nézve a belügyminister által az erdei kihágások ügyrendtartására vonatkozólag 1881. évi 35,838. sz. a. kiadott rendelet intézkedik.

Az erdőrendészeti áthágás ügyében hozott I. fokú ítélet ellen beadott felelkezések a földművelésügyi miniszter 1886. évi 5639. sz. rendelete szerint, nem bírnak felfüggesztő hatással, ha azok a bizottság által a favágatásra, erdei legeltetésre, valamint bármely néven nevezendő erdei használatra és a faanyagok szállítására határozatilag kimondott *tilalmak ellen* irányulnak, mely tilalmak újabb megsértése újabb erdőrendészeti áthágásképen büntetendő.]

I. fokú erdőrendészeti ítélet felelkezése.

II. cím. Az erdei kihágásokról.

Az erdőtörvénynek ez a címe az erdővagyon megvédelmezéséről gondoskodik; s e végből tiltja s illetőleg büntetéssel sújtja az erdővagyonnak nemcsak tetteges megtámadását, vagyis annak elidegenítését vagy megkárosítását, hanem azokat a jogosulatlan cselekményeket vagy mulasztásokat is, amelyek az erdővagyon tetteges megkárosodására alkalmat szolgáltathatnak, avagy — habár anyagi kár okozása nélkül — sértik is meg az erdő tulajdonjogát; emellett egyszersmind övrendszabályokat állít fel, amelyek az erdő vagyonbiztonságát, különösen a némely vidéken még gyakori falopás ellen

Az erdők vagyonbiztonságáról való gondoskodás.

— az erdőrizet hathatósabbá tétele érdekében — közvetve növelhetik; más részről pedig az illető birtokos által szenvedett károsodás megtérítéséről szintén gondoskodik. (V. ö. 38., 40., 41., 42. §§-ban foglalt rendelkezésekkel.)

II. cím. I. fej. Általános határozatok. (69—89. §.)

Elidegenítés
(lopás), megrongálás (károsítás).

A törvény e fejezetben az erdővagyon biztonsága ellen irányuló cselekményeket vagy mulasztásokat két szempontból osztályozza; nevezetesen egyrészt lényegük szerint megkülönbözteti: *a)* az erdővagyonnak elidegenítéssel való megtámadását (lopás); *b)* elidegenítés nélkül való megrongálását (károsítás), s végül *c)* azokat a cselekményeket vagy mulasztásokat, amelyek az erdővagyon biztonságának veszélyét hordják magukban avagy az erdő tulajdonjogával járó szabad rendelkezési jogot sértik, még ha kimutatható anyagi kárt nem is okoztak (meg nem engedett tüzelés bármely erdőben; jogosulatlan foglalkozás idegen erdőben; jogosulatlan tartózkodás idegen erdőben); — másrészt a megtorló eljárás módja és formai szempontjából megkülönbözteti: *a)* az erdei kihágásokat (ide tartoznak: a lopások, ha a lopott dolog értéke —, a károsítások, ha a kár értéke — 30 frtot meg nem halad, továbbá az összes u. n. veszélyes cselekmények) s további rendelkezéseivel csupán ezekre szorítkozik; *b)* a lopással vagy károsítással erdőben elkövetett vétségeket, illetőleg büntetteket, amelyek elbírálása már nem az erdőtörvény, hanem a büntető törvény körébe tartoznak.

Erdei kihágások

Vétségek, büntettek.

Egyébiránt ezek az általános határozmányok a büntető törvényben kifejezésre juttatott jogelveken alapulnak.

Közös erdőben
közirtokos által
elkövetett lopás
vagy károsítás.

(70. §. Az e szakaszban foglalt határozmány értelmezése már érintve volt az erdőrendészeti áthágások eseteinek tárgyalásánál. Ezt a határozmányt meg kell különböztetni a 101. és 108. §-ban foglalt határozmányoktól is, melyek nem közös birtokosra vonatkoznak, hanem arra, akinek tulajdonjoga az erdőhöz nincs, csak bizonyos haszonvételre van joga.)

(75. §. A törvény e határozmányban az erdei kihágásokra nézve általában (tehát a lopásokra és károsításokra, valamint a veszélyes cselekményekre egyaránt kiterjeszkedve) rendelkezik az iránt, hogy a pénzbüntetés minden tettesre külön-külön és mindegyik tettesnél annak minden egyes kihágásáért is külön-külön kell kiszabni. Ebben a büntetésben a tettesek a felelősség szempontjából is külön-külön marasztalandók el, (tehát nem egyetemleges felelősséggel a kiszabott büntetések összegére) ellentétben a kártérítési kötelezettséggel, mely minden egyes kihágásra egyezszeresen, de a kihágásban részes tettesek egyetemleges felelőssége mellett állapítandó meg. Egyébképpen pedig ügyelni kell itt arra is, hogy társaságban elkövetett lopás esetén nem működött-e közre tolvajszövetségnek két vagy több tagja, mert ebben az esetben az erdei lopás, a lopott dolog értékére való tekintet nélkül büntettet képez. (L. a törvény 74. §-át és az 1878 : V. t.-cikk 336. §-át.) Igazságügyi minister 1882. évi 8017. sz. rendelete.)

(82. §. Az erdőrendészeti áthágásokkal szemben, amelyek mindig hivatalból üldözendő cselekményeknek tekintendők, az erdei kihágások, mint az egyes birtokos vagyona ellen irányuló törvénysértések, csak a sértett fél panaszára toroltnak meg, kivéve az erdei tűzrendészeti szabályok megsértését, valamint az elharapódzott fatolvajlás ellen alkalmazásba vett intézkedéseknek (115. §) megsértését, mivel itt már a birtokosoknak szélesebbkörű csoportja van érdekelve.)

(85. §. Az érték és árszabályzatok megállapításának szabályai a földművelés (ipar és keresk.) ügyi minister 1880. évi 24,432. sz. [1880. R. T. 682.] rendeletében foglaltatnak.)

II. cím. II. fej. Különös határozatok. A) Az erdei lopásról. — B) Az erdei kártételekről. — C) A veszélyes cselekményekről és mulasztásokról. — Kivételes intézkedések. (90—116. §.)

Az erdei lopás eseteinek meghatározását, valamint a lopás által okozott kár értékelését és a büntetés mértékének megszabását a 90—96. §-ok foglalják magukban. A kár

Pénzbüntetés ki-
rovásának sza-
bálya. Egyetem-
leges felelősség.
Tolvajszövetség.

Az erdei kihá-
gások csak a
sértett fél pana-
szára üldözen-
dők. Kivételek.

Erdei érték és
árszabály.

Az erdei lopás
esetei. Büntetés
kiszabása.

értékelésénél az ellopott dolog tulajdonképpeni értékén túl az a károsodás is figyelembe jön, amit az erdőbirtokos a lopás következtében gazdaságilag szenved, még pedig ennek mértékéhez képest. [Ha például valamely középkori erdőben valaki annyi fát vág és lop el, hogy ott hézag támad, a birtokos nem csak az ellopott fa értékéig károsodik s nemcsak attól a haszontól esik el, amihez különben a vágási kor bekövetkeztével, az addig fölhalmozódott fatömeg gyarapodásban (növedékben) megnyert volna, de emellett a területhézagot jól már egyébként sem használhatja ki, vagy esetleg költség árán óvhatja meg az elgyomosodástól; ha pedig a hézag fenyőerdőben keletkezett, annak is ki van téve, hogy erősebb szélvihar a hézagba kapaszkodva a környező fák nagy részét kitöri vagy kidönti. Vagy ha valaki pl. vízmosásra hajlandó hegyoldalon tuskót ás ki és lopott el, esetleg nagy károkat okozó vízmosás keletkezésére szolgáltat alkalmat.]

Az erdei károsítások esetei.
Kár értékelése.
Büntetés kiszabása.

Az erdei kártételek eseteit, valamint az okozott kár értékelését és a büntetés mértékének megszabását a törvény 100—108. §-ai tárgyalják. A leggyakoribb az ide tartozó erdei kihágások között a legeltetés, még pedig különösen abból az okból folyólag, hogy egyes vidékeken a kisebb csoportokban való legeltetés, nem rendes pásztorok alkalmazásával, hanem a marhák tulajdonosának családtagjai fölügyelete mellett történik, de még inkább azért, mert az erdei legeltetés által okozható károk mivoltával és mértékével a nép sok helyen ma sem eléggé ismerős. A legeltetés okozta kihágások megtorlásának, illetőleg a károk megtérítésének gyakran tapasztalható nehézsége az, hogy a tettes pásztorok rendszerint vagyontalanok. Azonban így is számos esetben megtorolható a kihágás s behajtható a kártérítési összeg a belügyi minister 1888. évi 69.983. sz. rendeletének szigorú alkalmazása mellett és illetőleg a rendeletben idézett törvényes határozmány (84. §) alapján, mely a kihágások elkövetésére nézve a felelősségi viszonyt határozza meg. A minister e rendeletben a közigazgatási bizottságokat erre a törvényes határozmányra figyelmezteti

Legeltetési kihágások. Felelősség.

és egyszersmind intézkedésre hívja fel az iránt, hogy az erdei kihágási bíróságok oly esetekben, amidőn a tilos legeltetés folytán történt károsítás a magántulajdonosok közvetlen szolgálatában álló pásztorok gondatlansága által okoztatott s a gazdát a törvény szerint (84. §) megillető kötelességszerű felügyeleti jog gyakorlásának elmulasztása beigazolva van, az erdőtvény 84. §-a értelmében, a megállapított érték, kár és költségek megfizetésében a pásztorral együtt, a gazdát is mindenkor elmarasztalják.

A veszélyes cselekmények és mulasztások eseteit, azok megtorlásának módját s egyszersmind a veszélyes cselekményekből vagy mulasztásokból származó károk megtérítésének szabályait s végül az esetleges károsítások elhárítására szükséges intézkedéseket a törvény 109—114. §-ai határozzák meg. A törvény 11., 12. és 13. §-aiban foglalt határozmányokból folyólag a 110. § alapján a *községi elöljáróknak*, a közigazgatási hivatalnokokkal együtt, a tűzrendészeti szabályok megsértéseért kétszeres felelősség terheli, amennyiben ezek a 109. §-ban meghatározott büntetés alkalmazásán kívül fegyelmi eljárás alá is vonhatók.¹ Kivételes megítélés alá esik a tüzelés tekintetében elkövetett cselekmény vagy mulasztás, amennyiben abból erdőégés keletkezett; ilyen körülmények között ugyanis az eset a büntető törvények rendelkezései szerint büntetendő (112. §).²

Veszélyes cselekmények és mulasztások.

Különös fontossága van végül az erdővagyon megvédelmezése szempontjából a 115—116. §-okba foglalt *kivételes intézkedésnek*, mely abban áll, hogy — akár kéri a birtokosok, akár nem — a közigazgatási bizottság javaslatot tehet s ennek alapján a belügyi minister rendeletileg intézkedhetik az iránt, hogy ahol az erdei lopások nagyon gyakoriak, ilyen termékek adása, vétele csak azok jogos szerzésének igazolása mellett történik. A *községi elöljáróság által láttamozandó* igazolványt az állítja ki, akitől az erdei termék szereztetett.

Bealadási igazolvány.

¹ V. ö. 1887:XXII. t. cz. 90—108. §§, 1886:XXIII. t. cz.

² V. ö. 1878:V. t. cz. 422—425. §§.

II. cím. III. fejelet. A bíróságról, az illetékességről és az eljárásról, erdei kihágások eseteiben (117—164. §.).

Erdei kihágások
megtorlásának
alapelvei.

Az erdei kihágások megtorlása az erdőrendészeti áthágásokétól teljesen különböző alapon van szervezve, amennyiben az utóbbiaknál a megsértett közérdek védelmezése tisztán közigazgatási hatóságok útján, az előbbieknél pedig a megsértett magánérdek és jog védelmezése bírói eljárással, bár szintén közigazgatási közegek, illetőleg azokból kijelölt bíróságok útján történik, amelyek azonban az erdőrendészeti ügyekben eljáró hatóságoktól egészen különbözők és függetlenek. Mivel az erdei kihágásokat képező cselekmények nagy része bizonyos mértéken túl, amit a cselekmény súlyossága (pl. lopásnál és kártérítésnél az érték összege, stb.) szab meg, a büntető törvények határozmányai alá esik, az eljárás lényege másként nem is volt megállapítható; egyébképen pedig czélszerűségi okok kívánták, hogy az erdei kihágások sorába tartozó, csekélyebb súlyosságú cselekmények és mulasztások elbírálása a bírói eljárás jogszabályainak megtartásával, illetőleg átvételével, a decentralizáltabb közigazgatás köréből kijelölt bíróságok hatáskörébe utaltassék.

Bírói hatóság : I.
fok. Szolgabíró.
Községi bíró.

Igy jelöltetett meg a bírói hatóság elsőfokban való gyakorlására (117. §) a szolgabíró (városkapitány, kerületi előljáró), sőt a lopások és károsítások jelentéktelenebb eseteire (ha az érték 10 frtot meg nem halad), a kis- és nagyközségekben a szolgabíró helyett a községi bíró (118. §), ha a sértett fél ehhez kíván fordulni. (A sértett félnek ez a választási joga a panasz megtételével megszűnik.) [Ugyancsak a czélszerűségi okokból engedi meg a törvény, hogy a sértett fél — azért, hogy a törvényellenesség, mint erdei kihágás, az erre kijelölt bíróságok előtt tárgyalassék, kártalanítási igényeit a 69., illetőleg 118. §-okban meghatározott összegre vagy azon alul is leszállíthassa, kivéve ha lopásról van szó s a lopott dolog értéke az 50 frtot meghaladja, vagyis a cselekmény büntettet képez.]

A birói hatóság másodfokban való gyakorlására a törvény más három tagu bíróságot rendel, mely a főispán (főpolgármester), vagy akadályoztatása esetén az alispán (polgármester) elnöklete alatt a közigazgatási bizottság két tagjából áll. (119. §.) Ennek a másodfoku bíróságnak ítélete végérvényes (161. § 2. bek.), kivéve ha az ellen a birói illetékesség szempontjából a kir. ügyész a Curiához, mint legfőbb ítélőszékhez, semmiségi panaszt nyújt be, amikor azonban a Curia nem a dolog érdemében, hanem csak abban a kérdésben dönt, vajjon az ügy az erdei bíróság elé tartozik-e, vagy nem, mely utóbbi esetben az egész eljárást megsemmisíti. (121., 155—160. §.)

Birói hatóság: II. fok.

II. foku erdei kihágási bíróság illetékessége.

Az erdei bíróság illetékességét rendszerint a (bármelyik) tettes lak- vagy tartózkodási helye állapítja meg, de ha a kihágó tetten éretett, megzálogoltatott vagy zálogot adott, az eljárás a tett elkövetésének bírósága előtt is megindítható. Tettenkapásnak nemcsak a közvetlen rajtakapást kell érteni (130. és 131. §). Más büntetendő cselekmény jelenségeinek fölmerültével az ügy azonnal az erre illetékes bírósághoz teendő át (132. §). Egy ugyanazon másodfoku erdei bíróság alá tartozó elsőfoku erdei bíróságok illetékességi összeütközése kérdésében a közös másodfoku bíróság, más esetben a belügyi minister dönt (133. §); erdei és rendes bíróság közt a ministerium (134. §).

I. foku erdei kihágási bíróság illetékessége.

Hivatalból üldözendő cselekmények vagy mulasztások esetén az illetékes bíró az eljárást panasz nélkül is köteles megindítani (137. §); más esetekben a sértett felet annak erdőtisztje (illetőleg az annak erdejét is kezelő erdőtiszt) meghatalmazás nélkül képviselheti úgy a panasztételnél, valamint a további eljárás folyamán is. A panasz előterjeszhető szóval, vagy írásban (egyszerre több kihágási esetre és személyre nézve is (136. §). Az erdei kihágási esetek soronkívül a leggyorsabban tárgyalandók (151. §). Ilyen ügyekben az erdei bíróság más hasonló bíróságnak megkeresését teljesíteni tartozik (126. §).

Panasztétel. Tárgyalás.

Az erdei bíróság a rendőri közegek közreműködését igénybe veheti (127. §). Erdei kihágás és kihágó nyomozá-

Rendőri közegek közreműködése. Nyomozás. Házkutatás.

sában a fölesketett erdőtisztek és erdőőrök is mint rendőri közegek járnak el (128., 129. §). A házkutatás a lopott dolgok előkerítése céljából, a rendőri vagy erdei közegek által a főnálló szabályok és törvényes gyakorlat szerint történik (152. §). Ismeretlen vagy külföldi egyének kihallgatás, illetőleg igazolásuk végett a legközelebbi községi előjáróság vagy az esetleg közelebb eső erdei bíróság elé vezetendők (139—141. §); hasonlóképpen az a vádlott is, ki a kitűzött időben a törvény előtt alapos ok nélkül meg nem jelent (149. §), viszont letartóztatható és elővezetendő a tetten kapott egyén, ha a kihágást abba nem hagyja (142. §). Vizsgáló fogság, mely egyáltalán nem terjedhet 48 órán túl s a büntetésbe is beszámítandó, csak olyan — ismeretlen vagy az országban állandó lakással nem bíró — vádlott ellen rendelhető el, kinek megszökésétől lehet tartani; de a vizsgáló fogság azonnal megszüntetendő, ha a vádlott kilétét s azt, hogy az országban állandó lakással bír, igazolja, avagy kilétének igazolása mellett kellő biztosítékot ad vagy alkalmas kezet állít (144., 145. §). A kihágásnál használt segédeszközöket a rendőri közegek, erdőőrök szükség esetén lefoglalhatják, de kötelesek azokat (állatokat 48 órán, egyebet 14 napon belül) leltár szerinti megőrzés és föntartás végett, jegyzőkönyv fölvételével a község előjáróságának átadni, ha csak azok egyezség folytán a sértett fél által tulajdonosuknak vissza nem adattak; egyébképpen a lefoglalt dolgok kellő biztosíték ellenében, vagy azoknak a kár, költségek és pénzbüntetés valószínű értékét fölülmuló része anélkül is visszaadandó. A rendelkezési jog a kihágási bíróságot illeti (146—149. §).

Felebbezés

Az elsőfoku bíróság ítélete ellen a felebbezés 48 órán belül (az ítélet kézbesítésétől számítva) jelentendő be szóval vagy írásban. A törvényes időn belül bejelentett felebbezés az ítélet végrehajtását megakasztja (152., 153. §).

Pótvizsgálat.

A másodfoku erdei bíróság a törvényes időben felebbezett ügyre nézve, ha azt kellően földelítve nem találja, az elsőfoku ítélet feloldása nélkül, pótvizsgálatot rendelhet el.

Elővezetés, letartóztatás.

Vizsgáló fogság.

Lefoglalás.

[Egyebekben az első- és másodfoku erdei bíróságok által követendő eljárás, ügyvitel, az ítélet végrehajtása tekintetében a belügyminister által a (földművelési, ipar és keresk. ministerrel egyetértőleg) 1881. évi 35,838. sz. a. kiadott *ügyrend* [1881. R. T. 997.] intézkedik. (Ezzel kapcsolatban I. a belügyi minister 1888. évi 60,559. sz. [1888. R. T. 1782.] rendeletét az erdei kihágási pénzbüntetésekről vezetett számadások fölterjesztése tárgyában, továbbá e minister 1897. évi 2210. sz. rendeletét a végrehajtási eljárás ügyében.)]

Eljárás, ügyvitel,
az ítélet végre-
hajtása.

III. cím. A kopár területek beerdősítéséről (165—177. §.)¹

A kopár területek keletkezése a talaj termőerejének föntartásával nem számoló, helytelen irányu és mértéktelen használatnak és gondatlan kezelésnek folyománya. Olyan területeken, amelyeken az ott állott erdőt állandóan fönn kellett volna tartani, többnyire a legelőterület szaporítása céljából lepusztították, és új erdő megtelepülésének a korlátlan legeltetéssel útját szegték, amennyiben a legelő marha a maghullásból vagy a fák sarjadékából keletkezett fiatal fák hajtásait lerágta s így azokat tönkre tette. A nap, szél, eső és az időjárás szélsőségeinek behatása közvetlenül érte a védelemre szoruló talajt, a mely azonban védelmet a fák lombsátorának eltűnésével már nem nyerhetett; az eleinte felburjázó fűnövényzet lassankint megritkult, elsatnyult, kiaszott; a marha keményre tiporta a talajt, vagy a hol az lazább volt, fölvágtá s utat nyitott azzal a vízmosások keletkezésének. A terület így nem csak hogy teljesen haszontalanná vált, mert rajta ma már alig nő fű itt-ott valami, hanem beláthatlan vízáradásoknak okozója lett az által, hogy a róla lerohanó esővíz avagy tavaszi olvadáskor a hólé vadul rohanó áradással ömlik a völgyeken az alantabb fekvő megművelt területekre. A baj keletkezésének oka az erdők

Kopárok kelet-
kezése.

¹ V. ö. az 1894: XII. t.-cz. 13. és 14. §§. és 1898: XIX. t.-czik 1. §. g) pont és 3. §.

pusztulása volt, — a gyökeres orvoslás módja nem lehet más, csak — a most már elvadult talajon nagy nehézségekbe ütköző újra-beerdősítés.

A törvény határozmányainak alapelvei.

Erről az országos fontosságú ügyről rendelkezik e törvény III. czíme. A tétel, amelyből kiindul, az, hogy a kopár területek keletkezésénél egész birtokos csoportok helytelenül szolgált magánérdeke ütközött össze az országos érdekekkel, az orvoslás módja tehát ezen az alapon alakítandó ki, vagyis az érdekelt birtokos csoportok közös tevékenységének szervezésével, még pedig aként, hogy a közérdek javára is szolgáló tevékenység az állam részéről kellő támogatásban részesíttessék. Sajnos, a megoldásnak ez a módja nem vált be, annyiban t. i., hogy a kopár-erdősítés ügye a törvényben meghatározott társaságok alakításával megoldhatónak nem bizonyult. Ellenben annál életre valóbb mozgalmat sikerült indítania a földművelésügyi kormányzatnak abban az irányban, hogy az érdekelt birtokosok az állam támogatásának igénybevételével, mintegy versenyre kelve egymással, hasznos tevékenységet fejtsenek ki egyenkint külön-külön, úgy a közjő, valamint saját gazdasági érdekeiknek szolgálatára. Amióta pedig a kopárok beerdősítésének ügye melyet az 1894. évi XII. t.-cikk 13. és 14. §-ában foglalt határozmányok is előbbre vittek valamivel, az egész országra kiterjesztett szervezetnek, a községi és némely más erdők is *kopárterületek* kezeléséről, stb. szóló 1898. évi XIX t.-cikk alapján szervezett államerdészeti kezelésnek gondjaira van bízva, remélhető, hogy e téren a haladás rohamosan fog történni.

Beerdősítendő kopárok meghatározása.

A törvény 165. §-a azoknak a területeknek a jellegzését adja, amelyeknek beerdősítés útján való visszahódítása a művelés számára közgazdasági szempontból is szükséges s amelyek — minthogy az elkopárosodással bebizonyosodott, hogy azok a szükséges fatenyészet állandó föntartása nélkül gazdaságosan nem használhatók, — a beerdősítés után a törvény 2. illetőleg 4. §-ában foglalt határozmányok alá esnek, vagyis aszerint, amint azokra a *véderdőknek* 2. §-ban adott meghatározása illik, kormányhatóságilag megállapí-

tott használati terv szerint kezelendők, ellenkező esetben pedig csak az alá a kötelezettség alá esnek, hogy azokat a birtokos erdőképen állandóan föntartani köteles, [ha csak az illető birtokos nem a 17. §-ban felsoroltak közül való, mely esetben az erdőképen föntartandó beerdősített kopár területre a 17 és kapcsolatos szakaszokban foglalt határozványok hatálya is kiterjed (1898 : XIX. t. cz. 3. §.)].

Ugyancsak ebben a 165. §-ban állapítja meg a törvény a beerdősítendő területek meghatározásának és a beerdősítési kötelezettség kimondásának módozatát. Az előmunkálatokat, a terület hollétének és állapotának megjelölésére szükséges adatok megszerzését, a kir. erdőfelügyelő teljesíti; ezek alapján meg kell hallgatni az érdekelt birtokost (saját érdeke szempontjából) s a községet és törvényhatóságot (a közérdek szempontjából) arra nézve, mily észrevétele van a területnek beerdősítési kötelezettség alá vonása mellett vagy az ellen; az ekként előkészített ügyet a közigazgatási bizottság saját véleményének kíséretében a földművelés (ip. és keresk.)ügyi minster elé terjeszti, aki a beerdősítendő területet meghatározza és illetőleg, ha azt a birtokos önként beerdősíteni nem akarná, azonban a beerdősítés szüksége be van igazolva, a terület beerdősítését a törvényhatóság útján, még pedig a 177. §. utolsó bekezdése értelmében a beerdősítés határidejének megjelölése mellett, elrendeli.

166—176. §-ok a beerdősítési társulatok alakításáról, azok szervezetének, ügyrendjének, a társulati tagok érdekelt-ségi viszonyának szabályozásáról rendelkezik. Amint már említve volt, ezek a törvényes határozmányok az életbe nem mentek át, s a kopár-erdősítés ügye más alapokon, s jórészt tisztán a 177. §-ban meghatározott állami támogatásnak különféle módozatok szerint történt alkalmazásával karoltatott föl.

A 177. §-ban foglalt határozmányok az államnak a kopár-erdősítés különböző módon való anyagi támogatását kötelességévé teszik, s egyszersmind fölhatalmazást adnak a kormány részére az iránt, hogy a szükséges pénzüsszegegről

Eljárás a kopárok kijelölésénél.

Kopár-beerdősítő társulatok.

Kopár-erdősítés állami támogatása.

az évi államköltségvetések keretében, a törvényhozás hozzájárulásával, gondoskodják.

Allami támogatás
módozatai.

Az állami támogatásnak a törvényben meghatározott módozatai a következők: a) a beerdősítés alá vett terület adómentessé tétele; b) a beerdősítéshez szükséges mag és csemete ingyen szolgáltatása; c) pénzkölcsönök nyújtása, ha a hivatalból elrendelt beerdősítést a birtokos önerejéből nem teljesítheti; d) pénzsegély adományozása a hivatalból elrendelt és teherrel járó erdősítések elősegítésére.

Az állami támogatás módozatainak alkalmazása.

a) Az adómentesség kérdése már a 1875. évi VII. t.-czikk 6. §-ának e) pontjában szabályozva volt. Ez a határozmány a következőképen szól: «Ideiglen adómentesek: . . . c) erdősítések a másnemű művelésre tartósan nem használható területeken, jelesen: futóhomokon, köves vagy vízmosásos silány szántóföldeken vagy legelőkön, erdei kopár tisztásokon, az erdősítés befejezésétől kezdve, az erdősítés nehézségéhez és költségéhez mérten 20—40 évig, mely idő letelte után ily területek akkori minőségük szerint megadóztatandók. A letarolandó erdőtalaj újra befásításával a kedvezmény nem jár. A változás, melyen az adómentesség alapszik, annak bekövetkeztétől számítandó egy év alatt az adóhivatalnál bejelentendő, különben az adómentességi igény elenyészik.»

Kopár-erdősítéshez szükséges mag és csemete kiosztása.

b) *A mag és csemete kiosztásával történő támogatás* terén az állam már eddig is sokat tett. A kincstár tulajdonát képező erdők vágásterületeinek beerdősítésére szükséges csemetékkel együtt nagymennyiségű csemetét termeltet a kopár-erdősítés céljaira is; emellett részben az erdei alap költségén, részben külön ily célra előirányzott költségek fölhasználásával számos csemetekertet tart fenn s kezeltet az erdőéri szakiskolákkal, valamint a m. kir. állami erdőhivatalokkal szintén avégből, hogy ingyenes kiosztásra mennél nagyobb csemetekészlet álljon évről-évre rendelkezésre. Emellett arról is gondoskodva van, hogy az erdősítési célokra szolgáló csemeték, erdei vetőmagvak, tőlgymakk, kedvezményes vasúti díjszabás mellett szállíttassanak.

A földművelésügyi minister évről-évre fölhívást tesz Ingyen csemete.
közzé a kopárok erdősítésére szükséges csemeték kérelme-
zése dolgában. Az egykoronás bélyeggel ellátandó folya-
 modványban ki kell mutatni, hogy: a kopár terület mely
 község határában fekszik, hány hold kiterjedésű, milyen a
 talajminősége, a birtokos milyen fanemű és hány éves cse-
 metével kívánja azt beültetni; továbbá, hogy a csemeték
 milyen czím alatt, tavasszal vagy ősszel küldendők, s hol
 van a kérelmezőnek utolsó vasúti állomása; s végül, hogy
 a folyamodó hol lakik.

Az így kiállított kérvényt minden év december havá-
 nak végéig a földművelésügyi ministerhez kell küldeni, még
 pedig akár a közg. erd. bizottság elnöke, akár a kir. erdő-
 felügyelőség által kiállított oly értelmű irattal együtt, mely
 az illető kopár terület beerdősítésének közgazdasági szem-
 pontból való szükségességét igazolja A csemeték termelési,
 kiszedési és csomagolási költségeit, valamint a vasúthoz
 szállítás költségét a birtokosnak nem kell megfizetnie;
 csak a mérsékelt gyorsárú viteldíját s a hazaszállítás
 költségét.

c) Az állami támogatásnak azt a módját, hogy a Pénzkölcsön ko-
pár erdősítésre.
 kopár erdősítés *pénzkölcsönökkel* segítessék elő, az érde-
 kelt birtokosok nem veszik igénybe; ami érthető, tekintetbe
 véve, hogy az állami támogatás egyéb módozatai sokkal
 előnyösebbek az érdekelt birtokosokra.

d) *A pénzsegélyben való részesítés* rendszeresen az Pénzsegély ko-
pár erdősítésre.
 1896. év óta történik a földművelésügyi minister 1896. évi
 43587. sz. a. kiadott rendeletével szabályozott eljárás szerint,
 mely rendelet értelmében a kir. erdőfelügyelők, akik a
 kopárterületek nyilvántartásba vételénél is eljárnak, kötele-
 sek évről-évre fölterjeszteni a beerdősítés alá vett kopár-
 területek kimutatását s abban javaslatot kell tenniük az
 arra méltó és ráutalt birtokosok pénzsegélyben részesítése
 iránt is, kimutatva, hogy a beerdősítés önként vagy az el-
 rendelt kötelezettségből folyólag, s a birtokosok saját költ-
 ségén termelt, illetőleg beszerzett, avagy az államtól ingyen
 kapott csemetékkal történik-e.

Költségvetési hi-
tel pénzsegélyre.

[A kopár erdősítések pénzsegélyvel való támogatá-
sára a földművelésügyi minister 1899-re 150,000 korona,
1900-ra pedig már 200,000 korona összeget vett föl az állam-
költségvetésbe.

Ingyen csemeték
termelése.

A csupán kopár erdősítések céljaira ingyen kiosztandó
csemeték nevelésére 1899. évben már együttvéve 154 hek-
tár kiterjedésű államköltségen föntartott csemetekert állott
rendelkezésre s ugyanebben az évben ugyanarra a célra
75 millió csemete volt készletben.

Kopár erdősítési
jutalmak.

Ugyancsak a kopárok erdősítésének elősegítése és ille-
tőleg a birtokosok buzdítása végett a földművelésügyi minister
most már évről-évre 18 jutalmat tűz ki, összesen 9000
korona értékben a sikeres kopár erdősítések megjutalma-
zására. (Ezekre a jutalmakra a minister évről-évre pályá-
zatot ír ki. Versenyezhetnek azok az erdősítések, melyek a
pályázat kiírásának évében olyan kopár területeken foga-
natosíttatnak, amelyekre a talajminőség szempontjából az
erdőtörvény 2. §-ában (a véderdőkre nézve) foglalt meg-
határozás ráillik, vagyis amelyek a beerdősítés után az
erdőtörvény 2. és 3. §-a szerint fognak kezeltetni, — még
pedig a nagy jutalmakra (500—1000 korona), ha a terület egy
tagban legalább 25 (huszonöt) k. holdra, az elismerő jutalmakra
pedig (100—400 korona), ha egy vagy két tagban legalább
10 (tíz) k. holdra terjed. A jutalmakat öt év elteltével a
földművelésügyi minister által kiküldött bíráló bizottság ítéli
oda. Aki pályázni akar, annak az év tavaszán történő erdő-
sítést az év július végéig, az őszi erdősítést pedig az év
december 25-éig a ministernél kell bejelentenie, még pedig
az erdősítés helyének, telekkönyvi számának, a terület
nagyságának (kat. holdakban), az erdősítésre használt
fanemnek, illetőleg fanemeknek s utóbbi esetben a fanemek
elegyarányának pontos megjelölése mellett. Versenyezhetnek
az erdőbirtokosok vagy az erdőtisztek. A jutalom $\frac{2}{3}$ része az
erdősítés költségeit viselő erdőbirtokost, $\frac{1}{3}$ része pedig az
erdősítést teljesítő erdőtisztet illeti. — A pályázati föl-
tételek meg nem tartása a versenyből való kizárást vonja
maga után, azért az eljárásnál szigorúan alkalmazkodni

kell az évről-évre közzé tett pályázati hirdetményben foglaltakhoz.

Az erdei vetőmag, tölgymakk kedvezményes vasúti szállítási díjtételeinek igénybevételére nézve a földművelésügyi minister 1897. évi 21682. sz. körrendelete ad útmutatást. Mivel a megrendelő nevében igazolni kell, hogy a vetőmag, tölgymakk erdősítési czélokra szolgál, még pedig állami kezelés alatt nem álló erdőknél a *kir. erdőfelügyelő* által is, más esetekben a *kezelő m. kir. erdőtiszt* által, a szükséges részletes fölvilágosításért legcélszerűbb ezekhez fordulni.]

Kedvezményes
vasúti szállítás.

IV. cím. Az erdei termékek szállításáról.

A szállítás kérdése az erdőgazdaság körében a legfontosabbak egyike, még pedig az erdő jövedelmezése szempontjából. A még kellően föl nem tárt, szállítási útvonalaktól távol eső erdőségek közül soknak fatermését, kivált ha annak használhatósága s ahoz képest piaczi ára különben is alacsony, úgyszólván minden számbavehető haszon nélkül lehet csak értékesíteni amiatt, mert a termelt faanyag kihordása nagy nehézségek és költségek árán történhetik, annyival inkább, mert a fa súlyánál és térfogatánál fogva egyáltalán nehézkesen szállítható. A gazdálkodás jövedelmezésének tartós fokozása és biztosítása tehát föltétlenül megköveteli, hogy a főnforgó akadályok és nehézségek lehetőleg leküzdessenek vagy elhárítassanak; amiért is a birtokosoknak a maguk részéről a rendelkezésre álló útvonalak alkalmas kihasználására, javítására s új útvonalak létesítésére kell törekedniök, az államnak pedig az erdőgazdaság fejlődése érdekében is föladata, hogy a főnforgó nehézségek elhárításáról gondoskodjék, és illetőleg az e tekintetben fölmerülhető érdekösszeütközések kiegyenlítését törvényes beavatkozással szabályozza.

Erdei termékek
szállítása.

Az erdei termékek szállítására úgy szárazon, mint vizen, egyaránt gyakorlatban van. A törvény mindkét módozattal, de nem egyenlő részletességgel foglalkozik, amennyiben a

Szállítási módo-
zatok.

szárazon való szállítást illetőleg nem terjeszkedik ki a különféle módozatok szerint és különféle eszközök, berendezések használatával történő szállításokra, melyek különben az országban csak a törvény megalkotása után kezdtek szélesebb körre terjedni; de annál részletesebb a vizen való szállítás kérdésének rendezése, ami érthető, tekintetbe véve, hogy a fakereskedelem föllendülése kezdetén különösen ez a tényleg olcsó és eléggé kényelmes szállításmód élénkült meg, amennyiben az erdők föltárását nagyobbára a vízi útvonalak mentén kezdték meg; természetes tehát, hogy a csak törvényhozási úton kiegyenlíthető érdekösszeütközések inkább kialakulhattak itt, mint az ugyanakkor még sokkal fejletlenebb másik módozatnál, a szárazon való szállításnál.

IV. czim. I. fejezet. Szállítás szárazon. (178—180. §.)

Törvényes beavatkozás esetei, a szárazon való szállításnál

A törvény határozmányai arra az eshetőségre szorítanak, miszerint megtörténhetik, hogy valamely erdőbirtokos a vágásban termelt faanyagot csak nagy költséggel vagy nehézséggel, vagy éppen nem is tudná elvinni, hacsak nem a szomszédja vagy szomszédjai birtokán keresztül. Ebben az esetben az illető birtokos vagy birtokosok kötelesek megengedni az erdei termékeknek birtokukon való átszállítását, oly föltétellel azonban, hogy a termékek szállítója (aki fuvarosait igazolvánnyal látja el) előre kellő biztosítékot tesz le az első fokú erdőrendészeti hatóságnál az esetleges károk fődözésére (178. §.). Az ügyben, úgy a szállítás, valamint a kártérítés kérdésében, a közigazgatási bizottság határoz, amely határozat ellen 15 nap alatt fölebbezés intézhető a földművelésügyi ministerhez. Ha a minister 40 napon belül nem határoz, a bizottsági határozat végrehajtható (179. §.). A szállítás befejezését az illető köteles az alispánnak (polgármesternek) bejelenteni, aki viszont 8 napon belül a földbirtokost értesíti. Ha a felek a kártérítési összegre nézve a következő 15 napon belül kiegyeznek, vagy a földbirtokos az illetékes bíróság előtt kártérítési keresetet nem

Hatóságok.

Eljárás. Kártérítés.

indít, a biztosíték visszaadatik; ellenben a kártérítési kerszet megindítása esetén a biztosíték az illetékes bíróságnál helyezendő letétbe.

[A szárazon való szállítás körébe vág a kereskedelemügyi minister 1891. évi 13.519. sz. rendelete, mely az erdei termékeknek közutakon keresztül való szállítását és azokra való lerakását szabályozza, s az erre vonatkozó engedély megadását az általa esetről-esetre megállapítandó föltételektől, s a föltételek megtartásának, illetőleg az esetleges károk teljes kiegyenlítésének biztosításától teszi függővé. A kérelem a ministerhez intézendő.]

Erdei termékek lerakása közutakon.

IV. cím. II. fejezet. Szállítás a vízen. (181—207. §§.)

A szállítás e módozatának törvényes szabályozása azoknak az érdekösszeütközéseknek a kiegyenlítésére terjeszkedik ki, amelyek első sorban a hajózás és az erdei termékeknek vízen való szállítása között, továbbá az egy ugyanazon vízi útvonalra utalt erdőbirtokosok, illetőleg erdei terméket szállítók között, s végül ezek és a partbirtokosok, illetőleg a víz haszonélvezői (pl. malomtulajdonosok) között fölmerülhetnek.

A vízen való szállítás törvényes szabályozásának alapelvei.

A hajózási érdekek megvédelmezése szempontjából a törvény mindenekelőtt megkülönbözteti a fának tutajba kötés útján való szállítását (tutajozás), s tutajbakötés nélkül való szállítását (fauszttatás); s a tutajozást, mely a hajózással együtt, ennek hátráltatása és veszélyeztetése nélkül gyakorolható, mindenütt megengedi, de természetesen csak a fönnálló folyó-, csatorna- és tói hajózási rendszabályok korlátai között; ellenben a fauszttatást, mely a hajózást hátráltathatja, sőt veszélyeztetheti, a hajózásra tényleg használt vizekről egészen eltiltja. Az egyéb érdekek megvédelmezése szempontjából pedig a tutajozás gyakorlását azokra a nem hajózható folyókra, folyamszakaszokra és patakokra nézve, melyeken a hajózhatóság előmozdítása érdekében mesterséges építmények létesítettek, valamint a fauszttatás gyakorlását hatósági engedélytől teszi függővé (181. §.). Az engedélyt

Erdekek összeegyeztetése. Hatósági engedély.

Engedély felté-
telei.

a kereskedelemügyi (közlekedésügyi) miniszterrel egyetértőleg a földművelés- (ipar- és keresk.) ügyi miniszter adja meg (187. §.) annak, aki az esetleges károokra nézve elegendő biztosítékot tesz le (183. §), s ha az úsztatás az árvédelmi építkezésekre nem veszélyes (184. §.) és legfőljebb 50 év tartamára (185. §.), a szállítható famennyiségnek, a létesítendő vízépitményeknek, az esetleges korábbi engedélyezéseknek fizetendő járuléknak (191. §. a)) és a szállítási berendezés határidejének meghatározása mellett (188—189. §§.), s ha az engedély egyszerre többeknek adatik meg, egyszersmind az úsztatási idő és az elsőbbségi sorrend meghatározásával (190. §.).

Vízszabályozási
és rendezési be-
fektetések.

A természetes vízi utak (patakok, folyók) rendszerint csak vízszabályozás, tehát bizonyos vízépitmények és szállítási berendezések útján válnak a tutajozásra vagy úsztatásra alkalmasakká, ami gyakran jelentékeny befektetést igényel. Ha tehát valamely vízi útvonalat már valamely engedélyes ilyen befektetésekkel rendbehozott, méltányos, hogy a későbbi engedélyes a befektetésekhez az általa szállítandó famennyiség és a vízhasználat időtartamához képest bizonyos évi járulékkal hozzájáruljon; viszont, hogy a későbbi engedményes az általa létesített ilyen berendezések használatát a korábbinak ingyen, a még későbbinek pedig az előbb említettek szerint szintén megengedje. Ezeket a viszonylatokat szabályozza a törvény 191. §-a.

Eljárás az engedélyezésnél. Időtartam. Kötelezettségek. Ki-sajátítási jog.

Az engedélyért a földművelés- (ipar- és keresk.) miniszterhez kell folyamodni a 192. §. értelmében fölszerelt kérvénnyel, melynek alapján a miniszter a törvényhatóság vagy törvényhatóságok útján meghallgatott érdekelt felek (malom-, más iparüzlet- vagy öntözési teleptulajdonosok) avagy korábbi engedményesek, illetőleg a víz használatára egyébként jogosultak észrevételeinek figyelembe vételével végérvényesen határoz (192—195. §§.). Az engedélyezett szállítási jog a meghatározott idő leteltével, vagy a berendezés határidejének meg nem tartása esetén —, a korábban 50 évnél hosszabb időre megszerzett jog pedig a törvény kihirdetésétől számított 50 év múlva megszűnik, még ha

kizárólagosan szereztetett is meg (197. §.). A törvény a szabályozási munkálatok és szállítási berendezések létesítésére az 1868:LV. t.-czikk¹ értelmében a kisajátítási jogot is megadja (198. §.), másrészt azonban a szállítókat partvédelmi tekintetben a szükséges intézkedések megtételére kötelezi (199. §.). Viszont a víz egyéb használóit (malomtulajdonosok stb.) károsodás ellen való biztosítás mellett, a szállítás akadályozásától eltiltja (200. §.). Egyébiránt pedig a szállítás körében felmerülő károsodások kölcsönös megtérítését általánosságban is szabályozza (201., 202. §§.).

Engedély ervényesítése.

Az úsztatás megkezdése az érdekelt törvényhatóságoknak 8 nappal előre bejelentendő, az egyéb vízhasználók pedig 24 órával előbb értesítendő (203. §.); valamint az úsztatás befejezése is bejelentendő 8 nap alatt úgy a törvényhatóságoknak, mint az érdekelt községeknek, utóbbiaknak azért, hogy az érdekelt partbirtokosokat 3 napon belül hirdetmény útján fölhívják az esetleges kártérítési keresetnek az illetékes bíróságnál (15 napon belül) leendő megtételére (204—205. §§.).

Kötelezettség az úsztatás gyakorlásánál.

A vízi szállításra vonatkozó törvényes határozmányok megsértésének megtorlása erdőrendészeti úton történik (206—207. §§.).

Törvénysértés megtorlása.

[Az úsztatás vagy tutajozás okozta *károk* elintézése mindig bíróság s nem közigazgatási hatóság elé tartozik. (L. Földmív. min. 1888. évi 13,182. sz. rend.)]

Kártérítés.

V. czím. Az országos erdei alapról (208—209. §§.).

A két szakaszból álló czím a büntetéspénzek hova- fordításáról rendelkezik, akként, hogy a kártérítésen felül fönmaradt behajtható pénzbüntetésekből és az elkobzott tárgyak eladásából befolyt összegek $\frac{1}{5}$ részben az illető községi szegény- vagy betegápolási alap javára, $\frac{4}{5}$ részben pedig országos erdei alap képzésére fordítandók, mely utóbbit a földművelés- (ipar- és keresk.) ügyi minister kezeli.

Országos erdei alap.

¹ Illetőleg az ennek helyébe lépett 1881: XLI. t.-cz.

Országos erdei
alap kezelése.

[Az országos erdei alap pénzkezelési teendőit a földmívelés- (ipar- és keresk.) ügyi minister által 1880. évi 22,562. sz. a. kiadott (1880. R. T. 673.) utasítás értelmében a m. kir. adóhivatalok látják el. Az utasítás szerint a községi bírák az általuk elintézett kihágási esetekből befolyó büntetési pénzeket havonként küldik be az adóhivatalba. (L. még a belügym. 1881. évi 35,839. és az 1888. évi 60,559. sz. rend.)

Országos erdei
alap rendeltetése.

Az orsz. erdei alap rendeltetéséről szóló szabályzatot a földmívelés- (ipar- és keresk.) ügyi minister 1880. évi 36,776. sz. rendeletével adta ki.]

VI. czím. Záró határozatok (210—213. §§.).

Időiglenes gaz-
dasági terv.

A záró határozatok között a 210. §. a már említett időiglenes gazdasági tervek hivatalból való megállapítását rendeli el arra az időre, a míg a véderdők használati terve (2. §.), vagy a 17. §-ban felsorolt birtokosok erdeinek rendszeres gazdasági terve (18. §.) elkészülhet és jóváhagyható lesz.

Korábbi tör-
vények.

A korábbi törvényes rendelkezések hatályon kívül helyezéséről a 211. és 212. §-ok szólnak.

A törvény vég-
rehajtása.

Végül az utolsó (213.) szakasz a törvény végrehajtását a «földmívelés-, ipar- és kereskedelmi, továbbá az igazságügyi, pénzügyi, belügyi és a közmunka- és közlekedési ministerek», vagyis a mai tárczabeosztás szerint a földmívelésügyi, igazságügyi, pénzügyi, belügyi és kereskedelemügyi ministerek hatáskörébe utalja.

III. Az 1898. évi XIX. törvényczikk.

A községi és némely más erdők és kopár területek állami kezeléséről, továbbá a közbirtokosságok és a volt urbéreszek osztatlan tulajdonában levő, közösen használt erdők és kopár területek gazdasági ügyvitelének szabályozásáról.

A törvény alap-
tételei.

Az 1879 : XXXI. t.-cikk tárgyalásából már ismeretes, hogy az e törvény 17. §-ában meghatározott, kötött formájú erdőbirtokok használatának és kezelésének, u. e. törvényszakasz értelmében, rendszeres gazdasági üzemterv

szerint s egyszersmind a 21. §-ban foglalt határozmánynak megfelelően szakértő erdőtisztek alkalmazásával kell történnie. Ismeretes a törvénynek az a kapcsolatos határozánya is, mely szerint a közigazgatási bizottság megengedheti, hogy a törvényszerű gazdálkodás biztosítása végett közös szakértő erdőtiszt tartására több birtokos is egyesülhet.

Az idézett törvény tehát nem gondoskodott a közös erdőtisztek alkalmazásának szabályozásáról, amire nézve nem sokkal a törvény életbelépése után kétféle módozat jött gyakorlatba. Az egyik abban állott, hogy a közös erdőtisztek alkalmazásának ügyét egyes törvényhatóságok a körükhöz tartozó érdekelt birtokosokra nézve maguk igyekeztek megoldani, úgy, hogy az erdőterületeket erdőgondnoksági járásokba osztva, járásonkint egy-egy erdőtisztet (vármegyei járási erdőtiszt) alkalmaztak az érdekelt birtokosok költségére, és a fölmerülő költségeket az érdekelt birtokosokra bizonyos elfogadott alapon (területarány, kat. tiszta jövedelem) vetették ki. A másik mód az volt, hogy a vármegye a szervezést csak közvetítette, amennyiben az érdekelt birtokosok nevében és hozzájárulásával szerződést kötött az állammal az iránt, hogy az állam maga alkalmazza a kellő számú erdőtiszt szelvényzetet s lássa el a kezelési teendőket a szerződésben megállapított évi átalányösszeg fejében, aminek behajtását felelőség mellett a törvényhatóság vállalta magára. Azonban az előbb említett mód nem vált be; de annál jobb eredményeket mutatott föl a másik, mely 1884-től kezdve — mikor Csik vármegyében az első szerződés létrejött — 1898-ig egymásután 42 vármegyére kiterjesztetett, úgy, hogy ebben az évben már csak 21 vármegye volt az országban, hol a közös erdőtisztek alkalmazásáról nem az állam gondoskodott. Így érlelődött meg az az eszme, hogy a célszerűnek bizonyult állami kezelés törvényhozási úton az egész ország minden érdekelt erdőbirtokára kiterjesztve szerveztessék.

Közös erdőtisztek tartásának korábbi módozatai.

Vármegyei kezelés.

Állami kezelés.

Egy másik fontos kérdés is megoldásra várt ebben az időben, t. i. a kopárerődítésnek a földművelésügyi kormány által ugyan hathatósan fölkarolt, de alkalmas eszközök

Kopár erődítés előmozdítása.

hiján gyökeres megoldásra nem juttathatott ügye. Az 1879. évi XXXI. t.-czikk III. czimének tárgyalásánál említett módzatok erre nem lehettek elégségesek, mert a kopár-erdősítés ügyének gyökeres megoldása csak új kopárok keletkezésének megakadályozása és a beerdősítés alá vett kopárok további gazdasági kezelésének és használatának biztosítása mellett remélhető, de erre az 1879 : XXXI. t.-cz. 165. és ezzel kapcsolatos szakaszai, valamint az 1894 : XII. t.-cz. 13. és 14. §-ok elegendő támaszt nem nyújtottak. Az 1898 : XIX. t.-czikkben a hézagok teljesen pótolva vannak minden irányban, amennyiben egyrészt a volt úrbéres birtokosságok úrb. erdőilletőségén kívül azok elkopárosodás veszélyének kitett más erdei (legelőilletőségül adott erdők, vásárolt vagy más czímen szerzett erdők) szintén a rendszeres gazdálkodás kötelezettsége alá vonattak, másrészt pedig a beerdősítés kötelezettsége alá vont kopárterületeknek ugyanilyen rendszeres gazdasági terv szerint való kezelése is elrendeltetett.

Közbirtokosságok és volt úrbéres birtokosságok gazdasági ügyvitele.

A harmadik fontos kérdés, mely az 1898 : XIX. t.-czikkben megoldott, a közbirtokosságok és volt úrbéres birtokosságok gazdasági ügyvitelének szabályozása erdőgazdálkodásuk körében. Ezek a birtokosságok korábban majdnem minden szervezet nélkül állottak fenn, ha pedig magukra nézve a maguk belátása szerint valami szervezettel létesítettek is, ez nem nyugodott törvényes alapon s így sok helyen arra szolgáltatott alkalmat, hogy a szervezet élén álló egyének a maguk érdekeit előbbre helyezték, vagy a közös érdeket saját javukra visszaélésekkel is megkárosítsák.

Magánbirtokosok véderdejének s kopárainak kezelése.

Ezeken kívül több más közérdekű erdőgazdasági feladat sikeres megoldására is módot nyújt a törvény, amennyiben például a magántulajdonosok véderdjüket és kopárterületüket szintén állami kezelésbe adhatják ; s a közigazgatás körében fölmerülő erdőgazdasági teendők ellátására az országban mindenütt szakértő állami erdőtisztek fognak rendelkezésre állani, akiknek ezeket a feladatokat teljesíteniök kell.

Az 1898. évi XIX. t.-cikk három főrésze (címre) ^{A törvény részei.} oszlik; az I. cím az állami kezelés intézményéről; a II. cím pedig a közbirtokosságok és volt úrbéresek oszthatlan tulajdonában lévő, közösen használt erdők és kopár területek gazdasági ügyvitelének szabályozásáról szól, a III. cím pedig a záróhatározatokat foglalja magában.

I. cím. Az erdők állami kezeléséről.

A törvény ezen címének főcélja — amint a ^{Az állami kezelés intézményének alaptételei.} törvény alapját képező t.-javaslat indokolásában olvasható volt — az, hogy az 1879:XXXI. t.-cz. 21. §-ának teljes végrehajtását biztosítsa s nevezetesen, hogy azoknak a birtokosoknak, akikre a törvény e szakaszának hatálya kiterjed, minden körülmények között lehetővé tegye, hogy erdeik és kopárterületeik kezelését aránytalan megterhelhetés nélkül is szakértő és törvényes minősítéssel bíró erdőtisztek kezelésére bízassák. Az 1879:XXXI. t.-cz. 17. és 21. §-ainak hatálya az ország 13,100.000 kat. holdnyi erdőállományának közel $\frac{2}{3}$ részére vagyis kereken 8,500.000 kat. holdra terjed ki; ebből a jelentékeny területből azonban csak kereken 4,180.000 kat. hold erdő képezi az államnak, hitbizományoknak és más olyan nagybirtokosoknak a tulajdonát, akik vagyoni helyzetüknél és erdeik jövedelmezőségénél fogva az intenzivebb gazdálkodás és a külön szakértő erdőtisztartás költségeit megerőltetés nélkül elviselhetik. A többi 4,320.000 k. holdnyi része ellenben a szóban forgó erdőknek számos kisebb erdőbirtokos, jelesen 2 vármegye, 14 törv. hat. joggal felr. város, 40 rend. tan. város, 1693 község, 5358 úrbéres birtokosság, 638 nemesi és egyéb közbirtokosság, 3608 egyház és iskola, 17 kisebb hitbizomány és 105 részvénytársulat, magánerdőtársulat és magánvéderdő-birtokos között, vagyis mindössze 11.475 erdőbirtokos között oszlik meg. Ezek a külön birtokrészletek pedig kiterjedés szerint a következő csoportokba oszthatók:

500 k. holdnál kisebb erdőterület van közöttük	10.296
500—1000 k. holdig terjedő erdőbirtok	524
1000—2000 „ „ „ „	356
2000—3000 „ „ „ „	122
3000—4000 „ „ „ „	64
4000—5000 „ „ „ „	28
5000—6000 „ „ „ „	23
6000—7000 „ „ „ „	9
7000—8000 „ „ „ „	8
8000—9000 „ „ „ „	10
9000—10000 „ „ „ „	9 és
10000 kat. holdat meghaladó erdőbirtok	26

A közös kezelés
szüksége.

Mint ezekből az adatokból látható, az 1879: XXXI. t.-cikk 21. §-ának hatálya alá eső erdők nagyobb száma valóban csekélyebb kiterjedéssel bír, hogysen egy küiön erdőtiszt költségeit megbírhatná. Kevés kivétellel még akkor sem lehetne ezeket a kisterjedelmű birtokokat a külön erdőtiszt tartásával megterhelni, ha általában véve a legjobb karban lévő, legkedvezőbb fekvésű és a legjobban jövedelmező erdők közé tartoznának. Ámde ezeknek az erdőknek a gazdasági és jövedelmezőségi viszonyai is többnyire igen kedvezőtlenek, úgy hogy közülök még az aránylag nagyobb terjedelműek jövedelme sem fődözné teljesen a kezelés költségeit.

A korábbi vár-
megyei kezelés
hiányai.

Ezeken a körülményeken alapszik az 1879: XXXI. t.-cikk 21. §-ában meghatározott az a kedvezmény, hogy a közös erdőtisztek tartására több erdőbirtokos is egyesülhet.

Amint már említve volt, a vármegyék által létesített közös járási erdőtiszti szervezetek nem feleltek meg a czélnek. A különben is szerény javadalmazás mellett az a szervezet a személyzetnek sem előmenetelt, sem nyugdíjat nem biztosított, s így az állások betöltése nehéz volt, s a betöltött állások is gyakran megüresedtek. Állandó jellege tehát az intézménynek nem volt, a sok személyváltás a kezelés sikerét meghiúsította. Ehez járult még a rendszeres gazdasági üzemtervek elkészítésének föladata, amiről sok helyen külön kellett gondoskodniok vállalkozók útján a

birtokosoknak, ami annál több költséggel járt, mert a többnyire megbízhatlan vállalkozók hasznavehetetlen munkát végeztek. Ezzel ellentétben az állami kezelésnek szerződéses viszony alapján történt szervezése a fölmutatott sikerek révén évről-évre nagyobb körre terjeszkedvén, életrevalóságát másfél évtized eredményeivel teljesen beigazolta, úgy hogy a közös erdőtiszti intézménynek ugyanilyen módon, de egyszersmind az állandóság jellegével, törvényhozási úton történő s az egész országra kiterjesztett szervezése alapos kilátást nyújthat arra nézve, hogy az érdekelt birtokosok így erdeik gazdasági kezelése és használata tekiütetében főnálló törvényes kötelezettségüknek, nagyobb megterheltetés nélkül eleget tehetnek, s hogy a kezelés a tulajdonukat képező területek gazdasági állapotának javítását és jövedelmezőségének emelkedését biztosan elősegíti.

A korábbi állami
kezelés sikerei.

Az állami kezelés intézményének szervezésére vonatkozó határozmányok négy fejezetben vannak csoportosítva, melyek közül az I. az állami kezelésre vonatkozó általános határozatokat tartalmazza; a II. az állami kezelés közegeiről, a III. a m. kir. állami erdőhivatalok hatásköréről, s a IV. az állami kezelés költségeiről szól.

A törvény I. címének beosztása.

[A törvény I. címében foglalt határozmányok végrehajtása iránt a földművelésügyi minister 1899. évi 15217. sz. rendeletének I. részében intézkedett. A végrehajtási rendelet minden érdekelt birtokosnak megküldetett.]

I. cím. I. fej. Általános rendelkezések. (1—7. §.)

Ahoz képest, hogy az erdők, véderdők és kopárterületek tulajdonosaira az 1879 : XXXI. t.-cz. 2., 3., 17. és 21., valamint 165. és 177. §-ában, valamint az 1894 : XII. t.-czikk 13. és 14. §-ában foglalt s más törvényes határozmányok (pl. a volt úrbéresekre nézve az 1871 : LIII. t.-czikk 32. §-a) milyen mértékű kötelezettségeket rónak, az 1898 : XIX. t.-czikk I. cz. I. fejezetében (és III. cím 59. §-ában) foglalt határozmányok vagy föltétlenül elrendelik, vagy bizonyos föltételhez kötik az állami kezelés kötelezettségét,

Állami kezelés
föltételei általában.

avagy végül a birtokosokra bizzák (magánbirtokosok védelemjére és kopár területére nézve), hogy az állami kezelésnek birtokukra való kiterjesztését kérik.

Községi terü-
letek.

1. A kis és nagyközségek, vagyonsközségek (1873: XXX. t.-cz.) összes erdei, ha az 5000 k. holdat el nem érik, minden további föltétel nélkül állami kezelésbe adandók; ha pedig a község erdeje legalább 5000 k. hold, ez a község a törvény életbelépésétől számított 6 hónapon belül kérhetette, vagy ugyanazon időponttól számított minden tíz éves időszak nyolczadik évének végéig kérheti írásban a földművelésügyi ministertől a külön szakértő erdőtiszt által való saját kezelésnek megengedését. (1. §. a, 7. §., 59. §.)

Volt úrbéresék
erdőilletősége.

2. A volt úrbéresék erdőilletőségül kapott, közösen kezelt erdei föltétlenül állami kezelésbe adandók. (1. §. b.) [Ez a rendelkezés az 1879 : XXXI. t.-cz. 17. §-a mellett az 1871 : LIII. t.-cz. 32. §-ában foglalt ama határozmányban gyökerezik, mely szerint a volt úrbéresék számára az úrbéri rendezésből folyólag kiadott erdőtér mint ezek közös erdeje kezelendő s a gazdálkodás az ily erdőkre nézve fennálló vagy azután kibocsátandó szabályok szerint, a közig. hatóságok felügyelete alatt gyakorlandó. — L. még igazságügymin. 1882. évi 14778. sz., 1889. évi 45041. sz., 1890. évi 22188. sz. és 1890. évi 20326. sz. rend.; földmív. min. 1882. évi 19416. sz., 1890. évi 28589. sz. rendeleteit.]

Volt úrbéresék
legelőilletősége,
vásárolt vagy
más czímen tu-
lajdonába jutott
erdeje.

3. A volt úrbéresék legelőilletőségül kapott, vagy a tulajdonukba bármily jogcímen (vásárlás, ajándék, csere stb. útján jutott, közösen kezelt erdők állami kezelésbe adandók, ha azok véderdők vagy föltétlenül föntartandó erdők (1. §. c és d). [A föltétel tehát az, hogy az ilyen erdők az 1879 : XXXI. t.-czikk 2. vagy 4. §-a alá tartoznak-e vagy sem. — A vásárolt vagy egyéb módon szerzett erdőkre nézve az állami kezelés kötelezettségét nem függeszti föl sem az a körülmény, hogy az erdő nem az összes volt úrbéreséké, hanem azt ezeknek csak egy csoportja szerezte, sem az, hogy az erdőterület tulajdonjogában esetleg nem «volt úrbéresék» is részesek. (Végrehajt. rendelet 10. §. d. — 1879 : XXX. t.-cz. 24. §. és 1898 : XIX. t.-cz. 3. §.)

4. A törvényhatóságok és törv. hat. joggal felr. városok és rendezett tanácsú városok erdei továbbra is állami kezelésben maradnak, ha a törvény életbelépésekor már (szerződéses alapon) államilag kezeltettek; — de különben is állami kezelésbe adandók, hacsak azok jövedelmezősége a külön erdőtiszt tartását meg nem engedi (1. §. *e*), ami fölött a belügyminiszterrel egyetértőleg a földművelésügyi miniszter határoz (4. §.).

5. Az egyházi testületek és egyházi személyek, mint olyanok, birtokában lévő erdők, továbbá a köz- és magán-alapítványokhoz és hitbizományokhoz tartozó erdők, a közbirtokossági erdők és az 1879 : XXXI. t.-cz. 17. §-ának hatálya alá eső részvénytársulati erdők, amennyiben azok a törvény életbelépése idején (szerződéses alapon) már államilag kezeltettek, továbbra is államkezelésbe voltak adandók; de az állami kezelés 6 hónap multával kötelezővé vált, a többiek közül is az olyanra, a melyeknek birtokosa saját költségén külön szakértő erdőtisztet nem alkalmazott (1. §.).

[Mint hogy a közös erdőtiszt alkalmazásának intézménye az állami kezelés intézményének létesítésével törvényes szabályozást nyert, jövőre nézve ki van zárva, hogy az 1879 : XXXI. t.-czikk 21. §-ában foglalt határozmány alapján több — u. a. t.-cz. 17. §-a alá tartozó — birtokos az állami kezelés intézményének keretén kívül, közös szakértő erdőtiszt tartására egyesülhessen.]

6. Az 1879 : XXXI. t.-czikk 165. és az 1894 : XII. t.-czikk 13. és 14. §-ai szerint beerdősített kopár területek közül azok, amelyek a föntebbi 1—5. alatt (1. §. *a*)—*f*) pontjai alatt) említett birtokosok tulajdonában vannak, minden további föltétel nélkül állami kezelésbe adandók (1. §. *g*).

[Az ilyen kopár területek állami kezelésbe adandók akkor is, ha az illető birtokosnak erdő (véderdő) nincs is a birtokában; ellenben, ha az illető birtokos a tulajdonát képező erdőterületnek külön szakértő erdőtiszt által való kezelhetésére föl van jogosítva, saját erdőtisztje által kezelheti kopár területeit is.]

Törvényhatóságok stb. területei.

Egyházi testületek és személyek, köz- és magán-alapítványok, közbirtokosságok, részvénytársulatok területei.

Az 1879 : XXXI. t.-cz. 21. §-ának alkalmazása.

Kötött forgalmu birtokokhoz tartozó kopárok.

Magántulajdont
képező területek.
Véderdők és kopár-
párok.

7. Nem kötelező az állami kezelésbe adás, de azok állami kezelésbe vétele a birtokosnak kérelmére a földművelésügyi minster által elrendelhető: *a)* a törvény 1. §-ában (föntebbi 1—6. pontok alatt) nem említett (magán) birtokosok véderdeire nézve; *b)* ugyanoly birtokosoknak beerdősítésre törvényesen kijelölt (1879 : XXXI. t.-cz. 165. §., 1894 : XII. t.-cz. 13. és 14. §.) kopár területeire, s végül *c)* bármely birtokosnak, bár törvényesen ki nem jelölt kopár területére nézve (2. §.).

Állami kezelés
kérelmezése.

[A földművelésügyi minsterhez — az illetékes közig. bizottság útján — intézendő kérvényben: 1. a község nevét, hol a véderdő vagy a kopár fekszik; 2. a terület kat. helyrajzi számát és kiterjedését ki kell mutatni; 3. a birtokosnak ki kell jelentenie, hogy magát a törv. 3., 18—22. és 24. §-aiban foglalt kötelezettségeknek aláveti; 4. igényt tart-e a 23. §-ban említett kedvezményre, és 5. ki fogja őt hatóságokkal és a m. kir. áll. erdőhivatallal szemben képviselni. (L. földm. min. 1899. évi 15.217. sz. rend. I. rész. 14. §.: Hird.)]

Rendszeres gaz-
dálkodás kötele-
zettsége.

Az állami kezelés a törvény intenczióinak megfelelőleg természetesen csak a gazdasági kezelés és használat rendszeres szabályozása mellett történhetik. Ezen a tételen alapszik a törvénynek az a határozománya, melylyel a volt urbéres állami kezelésbe vett legelő-illetőségére, vásárlás útján vagy más jogcímen szerzett erdeire, valamint a kötött forgalmu birtokok tulajdonosainak állami kezelésbe vett kopár területeire az 1879 : XXXI. t.-czikk 17. §-ának és kapcsolatos rendelkezéseinek hatályát, vagyis a rendszeres gazdasági terv szerint való kezelés kötelezettségét kiterjesztette; oly megszorítással azonban, hogy a v. urbéres birtokosságok legelőilletőségén a legeltetés és alomszedés csak oly mértékben korlátozható, amily mértékig azt a talaj termőképességének biztosítása megkívánja; — továbbá az a határozomány, melynek értelmében a 2. §. *b)* és *c)* pontja (fentebbi 7. pont *b)* *c)* alatt említett magántulajdont képező, törvényesen kijelölt kopár területek tulajdonosai kötelesek az erdősítést a földművelésügyi minster által jóváhagyott terv szerint foganatosítani, és a beerdősített területet azontúl az 1879 : XXXI. t.-cz. 2., illetőleg 4. §-a értelmében kezelni (3. §.).

[Azokat a 3. §-ban foglaltaknál fogva alaptalan aggodalmakat, amelyek abból támadtak, hogy a volt urbéresek olyan erdőterületére is kiterjesztett a gazdasági üzemterv szerint való kezelés kötelezettsége, melyek eddig ilyen kötelezettség alatt nem állottak, teljesen eloszlathatja a földmív. minister 1900. évi 10.791. sz. rendelete, amelyet az említett erdők és a kopár területek gazdasági használatának és kezelésének szabályozása ügyében kiadott. Eszerint a gazdálkodás szabályozásának okvetlenül az érdekelt birtokosok meghallgatásával és gazdasági, főként állattenyésztési érdekeik figyelembe vételével, s különösen a legeltetésnek mennél kisebb mértékű megszorításával kell történnie, s a mellett az erdősítést a birtokosok anyagi erejéhez mért gyorsasággal kell foganatosítani s csak ott, ahol azt a megrongált talaj megjavítása és a termőképesség helyrehozása és biztosítása megköveteli.]

Az állami kezelés a tulajdonjogot és a haszonvételekkel való rendelkezési jogot nem érinti (5. §.).

Az állami kezelés megszűnik, ha annak föltételei megszűnnek. A megszüntetés iránt a földművelésügyi minister egy éven belül intézkedni tartozik (6. §.).

[A megszüntetés iránt a minister a közig. bizottság előterjesztése alapján intézkedik.]

Az állami kezelés az 1. §. e) és f) pontjában, s a 2. §. a), b) és c) pontjában (föntebbi 4., 5. és 7. pontban) említett birtokosok erdő és kopár területeire nézve egyébképen is megszüntethető, de csak a törvény életbelépése után következő minden tizedik év végén. Kérvény nyolczadik évben intézendő a földművelésügyi ministerhez. Föltétel: törvényszerű kezelés biztosítása (1879:XXXI. 17—21. §.) és a törvényszerinti felsőbb hatóság hozzájárulása (7. §.).

I. czím. II. feje. Az állami kezelés közegeiről (8—10. §.).

Azoknak a kezelési teendőknek ellátása végett, melyek az erdőtörvény 17. és 21. §-ából kifolyólag szakértő erdő-tisztek által teljesítendő, a törvény a földművelésügyi minis-

tert m. kir. állami erdőhivatalok és ezeknek alárendelt m. kir. járási erdőgondnokságok szervezésére kötelezi. A hivatalok hatásköre egy vagy több törvényhatóságra, a gondnokságoké egy vagy több főszolgabírói járásra terjed. A székhelyeket a közíg. bizottság meghallgatásával a minister jelöli ki (8. §.).

A m. kir. állami erdőhivatal összes személyzete (főnök, központi és járási erdőtisztek és segédszemélyzet) szolgálati és fegyelmi tekintetben a földművelésügyi miniszternek van alárendelve (9., 10. §.).

Allami erdőhivatalok kerületi beosztása.

[A főnnálló 43 m. kir. áll. erdőhivatal a földmív. min. 1899. évi 690. eln. sz. rendeletével következőképen szervezte: ¹

I. *Budapesti m. kir. állami erdőhivatal.* (Jász-Nagykún-Szolnok és Pest-Pilis-Solt-Kiskún várm., Budapest, Kecskemét) M. kir. jár. erdőgondnokság: 1. Kecskemét, 2. Vác.

II. *Nyitrai* (Nyitra, Pozsony várm., Pozsony v.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Nyitra, 2. Privigye, 3. Szenicz, 4. Pozsony.

III. *Trencsényi* (Trencsén várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Budatin, 2. Illava, 3. Nagy-Bittse, 4. Povina, 5. Trencsén.

IV. *Alsó-Kubini* (Arva, Turócz várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Alsó-Kubin, 2. Turdosin, 3. Turócz-Szent-Márton.

V. *Liptó-Szent-Miklósi* (Liptó várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Liptó-Szent-Miklós, 2. Liptó-Újvár, 3. Rózsahegy.

VI. *Besztercebányai* (Bars, Zólyom várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Aranyos-Maróth, 2. Zsarnócza-Kohó, 3. Besztercebánya, 4. Libetbánya, 5. Zólyom.

VII. *Balassa-Gyarmati* (Heves, Hont, Nógrád várm., Selmecz-Bélabánya sz. kir. város) M. kir. jár. erdőg.: 1. Eger, 2. Ipolyság, 3. Balassa-Gyarmat, 4. Losoncz.

¹ Eredetileg 44 m. kir. áll. erdőhivatal szervezése volt tervben; azonban miután a volt 13. sz. román-bánáti határárezredből alakult karánbesi vagyonszövetség tulajdonában lévő (s Krassó-Szörény vármegyében fekvő) erdőknek külön szakértő erdőtisztek által való kezelésére az engedélyt az 1898: XIX. t.-cz. 59. §-a alapján — a földművelésügyi minister a belügyminiszterrel egyetértőleg — megadta, a 44-edik m. kir. áll. erdőhivatalnak szervezése egyelőre mellőztetett.

VIII. *Rima-Szombati* (Borsod, Gömör-Kishont várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Miskolcz, 2. Nyustya, 3. Rima-Szombat, 4. Rozsnyó.

XI. *Lőcsei* (Szepes várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Gölniczbánya, 2. Lőcse, 3. Podolin, 4. Szepes-Ófalu, 5. Szepes-Szombat.

X. *Eperjesi* (Abauj-Torna és Sáros várm. és Kassa sz. kir. város) M. kir. jár. erdőg.: 1. Kassa, 2. Szepsi, 3. Bártfa, 4. Eperjes.

XI. *Sátoralja-Ujhelyi* (Zemplén várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Homonna, 2. Sátoralja - Ujhely, 3. Szinna, 4. Varannó.

XII. *Ungvári* (Ungvárm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Nagy-Berezna, 2. Ungvár.

XIII. *Beregszászi* (Bereg, Ugoesa várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Beregszász, 2. Munkács, 3. Nagy-Szóllós.

XIV. *Máramaros-Szigeti* (Máramaros várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Dragomérfalva, 2. Felső-Vissó, 3. Huszt, 4. Máramaros-Sziget, 5. Ökörmező, 6. Técső, 7. Trebusa-Fehérpatak.

XV. *Nagy-Károlyi* (Hajdu, Szabolcs, Szatmár várm., Debreczen és Szatmár-Németi sz. kir. város) M. kir. jár. erdőgazd.: 1. Nyiregyháza, 2. Nagy-Bánya, 3. Nagy-Károly.

XVI. *Nagy-Váradi* (Békés, Bihar várm., Nagy-Várad törv. hat. joggal felr. város) M. kir. jár. erdőg.: 1. Belényes, 2. Nagy-Várad.

XVII. *Zilahai* (Szilágy várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Szilágy-Somlyó, 2. Zilah.

XVIII. *Deési* (Szolnok-Doboka várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Bethlen, 2. Deés, 3. N.-Ilonda.

XIX. *Besztercezi* (a beszterceze-naszódvármegyei, községi és más erdő- és kopárterületek, kivéve azokat, melyek az 1890 : XIX. t.-cz. értelmében a besztercezi m. kir. erdőigazgatóság által már államilag kezeltettek) M. kir. jár. erdőgazd.: 1. Besenyői (Beszterczen), 2. Jádi (Beszterczen).

XX. *Kolozsvári* (Kolozs várm. és Kolozsvár sz. kir. város) M. kir. jár. erdőg.: 1. Bánffy-Hunyad, 2. Hidalmás, 3. Kolozsvár, 4. Teke.

XXI. *Tordai* (Torda-Aranyos várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Topánfalva, 2. Torda.

XXII. *Maros-Vásárhelyi* (Maros-Torda várm. és Maros-vásárhely sz. kir. város) M. kir. jár. erdőg.: 1. Görgény-Szent-Imre, 2. Maros-Vásárhely, 3. Szász-Régen, 4. Szováta.

XXIII. *Csik-Szeredai* (Csik várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Csik-Szent-Márton, 2. Csik-Szereda, 3. Csik-Szépvízi (Csik-Szeredán), 4. Gyergyó-Alfalui (Gyergyó-Szent-Miklóson), 5. Gyergyó-Szent-Miklós, 6. Gyergyó-Tölgyes.

XXIV. *Székely-Udvarhelyi* (Udvarhely várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Székely-Keresztúr, 2. Korondi (Székely-Udvarhelyen), 3. Székely-Udvarhely, 4. Vargyas.

XXV. *Sepsi-Szent-Györgyi* (Háromszék várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Baróth, 2. Bereczk, 3. Kézdi-Vásárhely, 4. Kovászna, 5. Nagy-Borosnyó, 6. Sepsi-Szent-György.

XXVI. *Brassói* (Brassó várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Brassó, 2. Földvár, 3. Hosszúfalu.

XXVII. *Fogarasi* (Fogaras várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Alsó-Árpás, 2. Fogaras, 3. Sárkány, 4. Töresvár.

XXVIII. *Segesvári* (Nagy-Küküllő várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Kőhalom, 2. Medgyes, 3. Nagy-Sink, 4. Segesvár, 5. Szent-Ágota.

XXIX. *Nagy-Szebeni* (Szeben várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Nagy-Disznód, 2. Nagy-Talmács, 3. Nagy-Szeben, 4. Szász-Sebes, 5. Szelistye, 6. Szerdahely, 7. Újgyház.

XXX. *Dicső-Szent-Mártoni* (Kis-Küküllő várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Dicső-Szent-Márton, 2. Erzsébetváros.

XXXI. *Nagy-Enyedi* (Alsó-Fejér várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Gyula-Fejérvár, 2. Nagy-Enyed, 3. Zalatna.

XXXII. *Dévai* (Hunyad várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Brád, 2. Déva, 3. Hátszeg, 4. Magyar-Ilye, 5. Petrozsény, 6. Szászváros.

XXXIII. *Aradi* (Arad várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Arad, 2. Boros-Sebes.

XXXIV. *Temesvári* (Krassó-Szörény, Temes várm., Temesvár sz. kir., Versecz törv. hat. joggal felr. város) M. kir. jár. erdőg.: 1. Fehértemplom, 2. Újmoldovai (Fehér-Templom), 3. Versecz.

XXXV. *Szegedi* (Csanád, Csongrád várm., Hód-Mező-Vásárhely törv. nat. joggal felr. város, Szeged és Szabadka sz. kir. városok) M. kir. jár. erdőg.: 1. Szabadka, 2. Szeged.

XXXVI. *Újvidéki* (Bács-Bodrog, Torontál várm., Baja és Pancsova törv. hat. joggal felr. város, Ujvidék, Zombor sz. kir. város) M. kir. jár. erdőg.: 1. Nagy-Becskerek, 2. Új-Vidék.

XXXVII. *Fécsi* (Baranya, Tolna várm., Pécs sz. kir. város) M. kir. jár. erdőg.: 1. Pécs, 2. Siklósi (Pécs), 3. Szegzárd.

XXXVIII. *Kaposvári* (Somogy várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Igali (Kaposvár), 2. Kaposvár, 3. Nagy-Atádi (Kaposvár).

XXXIX. *Zala-Egerszegi* (Zala várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Alsó-Lendva, 2. Nagy-Kanizsa, 3. Tapolcza, 4. Zala-Egerszeg.

XL. *Szombathelyi* (Vas várm.) M. kir. jár. erdőg.: 1. Körmend, 2. Szent-Gotthárd, 3. Szombathely.

XLI. *Soproni* (Moson, Sopron várm., Sopron sz. kir. város) M. kir. jár. erdőg.: 1. Csepreg, 2. Sopron.

LXII. *Komáromi* (Esztergom, Győr, Komárom várm., Győr, Komárom sz. kir. város) M. kir. jár. erdőg.: 1. Esztergom, 2. Komárom.

XLIII. *Veszprémi* (Fejér és Veszprém várm., Székes-Fejérvár sz. kir. város) M. kir. jár. erdőg.: 1. Székes-Fejérvár, 2. Veszprém.

I. cím. III. fejelet. A m. kir. állami erdőhivatalok hatásköréről.
(11—17. §.)

A törvény 11. §-a részletesen felsorolja mindazokat a kezelési teendőket, amelyeket az erdők és kopár területek törvényes határozmányok és rendeletek szerint való gazdasági kezelése és használata körében, mint szakértő erdő-

Allami kezelés
főadatai.

tisztek által teljesítendő teendőket, a m. kir. áll. erdőhivatalnak, közegei útján, végezni kell. A teendők részletes felsorolása mellett azonban a szakasz *i*) pontja általában véve is kötelezi a m. kir. állami erdőhivatalokat arra, hogy a birtokosoknak és az illetékes hatóságoknak az állami kezelésbe adott területek gazdasági kezelésére vonatkozó minden kérdésben fölvilágosítással szolgáljanak és véleményt adjanak.

A birtokosok kötelezettségei.

[A birtokosok által végzendő teendőkről a 13. §. rendelkezik. Minden félreértés kikerülése végett a végrehajtási rendelet 55. §-ában ezek is teljes részletességgel föl vannak sorolva és a viszony a kezelőség és a birtokosok között világosan meg van határozva. (L. földm. min. 1899. évi 15217. sz. rend. I. rész. 55. §.)]

A közigazgatás körében felmerülő erdészeti teendők.

A közigazgatási bizottság fölhívására a m. kir. áll. erdőhivatal köteles egyszersmind a közigazgatás körében fölmerülő erdészeti teendőket is végezni, a földművelésügyi minister által, a belügyi ministerrel egyetértőleg megállapított hatáskörrel (12. §.). [Ez a hatáskör a fontosabb erdészeti teendőkre a végrehajtási rendelet 72. §-ában van megállapítva.]

Közvetlenebb kezelési teendők állami ellátása.

A tulajdonképeni gazdasági teendőket a tervek és az áll. erdőhivatal útbaigazítása szerint (határjelek készítése, fa és más termékek termelése, szállítása, értékesítése, erdősítés stb.) a birtokosok saját költségükön maguk tartoznak teljesíteni; de a földművelésügyi minister a költségek megtérítése ellenében megengedheti, hogy azoknak a teendőknek egy részét vagy összességét az áll. erdőhivatal végezze (13. §.). [A birtokosoknak a m. kir. állami erdőhivatal közreműködését, útbaigazítását, úgy, amint az a 11. §-ban megállapítva van, igénybe *kell* venniök. (L. pl. belügym. 1900. évi 100748. sz. rendeletét a községi faeladásokra vonatkozólag, mely rendelet szerint a községek kötelesek minden értékesítésre kerülő fatermék becsértékének, értékesítési módjának és föltételeinek meghatározása, illetőleg javaslatba hozatala iránt a m. kir. állami erdőhivatalhoz fordulni.)]

Az állami kezelés sikerének elősegítésére és biztosítására lényeges befolyása lévén az erdőőri személyzet tevékenységének és megbízhatóságának, ebből az érdekből s arra való tekintettel is, hogy az erdőörizet kérdése szintén csak a birtokosok egyesülésével vagyis közös erdőőri személyzet alkalmazásával oldható meg, a mely szervezet mellett a szolgálati viszony és fegyelmi függés rendezése és szigorú szabályozása elmellőzhetetlen,— a törvény az állami kezelésbe adott erdők és kopár területek birtokosait arra is kötelezi, hogy a törvényes határozmányok (1879 : XXXI. t.-cz. 22., 23., 37., 38., 50. §.) szerint alkalmazott erdőőrök és segédszemélyzet részére *szolgálati és fegyelmi szabályokat* alkossanak, s a közigazgatási bizottság által jóváhagyott szabályzatot szigorúan alkalmazzák. Ellenkező esetben azokat a közíg. bizottság állapítja meg, vagy intézkedik azok megtartása tekintetében (14. §.). [Az erdőtörvény tárgyalásánál már említve volt, hogy az erdőörzés szervezésének a közigazgatásági bizottság részéről már korábban kellett megtörténnie a földművelésügyi minister 1890. évi 18,960. sz. rendelete alapján. Ezek a szervezetek szolgálnak alapul az új szervezésnél, melybe az összes állami kezelésbe vető erdők és kopár területek befoglaltatnak, kivéve, ha a birtokos külön kíván eleget tenni erdőőr-tartási kötelezettségének. De a szolgálati és fegyelmi szabályokat úgy a közösen, valamint a külön alkalmazott erdőőrökre és az erdőörzésnél alkalmazott segédszemélyzetre (erdőszolga) meg kell állapítania. A szolgálati és fegyelmi szabályoknak alapját viszont a földművelési minister által a belügyministerrel egyetértőleg 1895. évi 72,086. sz. a. kiadott szabályzat képezi, mely az erdőőrök fegyverviselési, fegyverhasználati és fegyelmi szabályait foglalja magában. Az újonnan megállapítandó általános szolg. és fegy. szabályzat mintáját a földművelésügyi minister a szervezésnek országszerte egyöntetűen való fogantatása érdekében szintén maga állapította meg. A szervezet vármegyénként erdőőri járásokra tagolódik, melyekbe több erdőbirtok (kopár) tartozik; ezenkívül az egyes birtokosok maguk erdőszolgákat alkalmaznak. A járási erdőőr

Erdőörizet szervezése. Szolgálati és fegyelmi szabályok.

az őrzési teendőkön kívül inkább az erdei munkálatok vezetését és felügyeletét (erdősítés, fatermelés, csemete nevelés stb.) látja el; az erdőszolgák főfeladata pedig az őrizet állandó és közvetlen teljesítése.]

Kezelési teendők
ellátásának szabályai. Birtokosok és az állami közegek közötti viszony.

A m. kir. állami erdőhivatalok az erdők és kopár területek gazdasági kezelésének és használatának törvényes határozmányok szerint való intézésére lévén hivatva, e tekintetben nem a birtokosok önkényes tetszése, hanem a törvények és törvényes határozmányok (gazdasági tervek, erdőrendészeti intézkedések stb.) szerint kötelesek eljárni, s mindezek megfelelő teljesítése körében a saját erdészeti szakképzettségüket lehető legjobban érvényesíteni; ezeken a korlátokon belül azonban kötelesek egyszersmind a birtokosok gazdasági érdekeit mindenesetre figyelembe venni, s kívánságaiknak lehetőleg eleget tenni (15. §.). A föntebiekből folyólag a hatóságoknak erdészeti ügyekre vonatkozó és a m. kir. állami erdőhivatal hatáskörébe vágó rendeleteiket az erdőhivatallal is közölniök kell (16. §.). Viszont a birtokosoknak kötelessége, hogy a m. kir. erdőhivatallal való hivatalos érintkezés fönrtartása érdekében meghatalmazottat jelöljön ki (17. §.). A m. kir. állami erdőhivatalok és a birtokosok közt a viszony aképen van törvényesen szabályozva, hogy az adott utasításokért, véleményekért, javaslatokért s bármily irányban való közreműködésért és szakértői munkáért az erdőhivatal, ellenben az utasítások végrehajtásáért, a vélemények és javaslatok fölhasználásáért s a gazdálkodási teendők saját feladatuk körébe tartozó közvetlen teljesítéséért stb. az illető birtokosok a felelősek. (Végrehajt. rend. 55—57. §.)]

*I. cím IV. fej. A m. kir. állami erdőhivatalok költségeiről.
(18—24. §.)*

Állami kezelés
költségei. Évi
járuléék. Termé-
szetbeni szolgál-
tatások.

Azokat a költségeket, a melyek az állami kezelés intézményéből fölmerülnek (erdőtiszti személyzet alkalmazása, irodatartás, utazási költségek, műszerek és irodaföl-szerelés stb.) és melyek természetesen a birtokosokat ter-

helnék, még pedig sokkal nagyobb teherrel akkor is, ha külön szakértő erdőtiszteket alkalmaznának, az államnak évi kezelési költség-járulék alakjában meg kell téríteni. Egyszersmind maguknak a birtokosoknak kell szolgáltatniok a kezelési teendők teljesítésekor szükséges kézi munkaerőt, anyagokat, szereket, valamint a fuvarát a község határában belül s az eljáró erdőtisztek számára szükséges éjjeli szállást, vagyis természetbeni szolgáltatásokat.

Az utóbb említett természetbeni szolgáltatások kötelezettségét a 18. §. határozza meg. Ha ezekről a szolgáltatásokról az érdekelt birtokos az előzetes értesítésben megszabott időre nem gondoskodnék, a teljesítendő föladatak érdekében a birtokosok költségére az eljáró erdőtiszt gondoskodik azokról, a költségeket pedig a közsig. bizottság hajtja be. A törvényesen meghatározott szolgáltatásokon kívül azonban az eljáró tisztviselők semminemű szolgáltatást (díjat, pénzbeli vagy más jutalmat, ajándékot stb.) sem nem követelhetnek, sem el nem fogadhatnak. Csak akkor, ha a földművelésügyi minster előzetesen kikért engedélyével, földadataik határában kívül eső munkát teljesítenek a birtokosok számára és megkeresésére, lehet helye a külön díjazásnak, melynek mértékét a minster szabja meg. (Végr. rend. 77—86. §.)

Külön díjazás
tilalma. Kivéte-
les esetek.

A kezelési teendők ellátásáért fizetendő költségeket a földművelésügyi minster törvényhatóságokint, öt évről öt évre, évi átalányképen állapítja meg, és pedig figyelemmel arra, hogy a m. kir. állami erdőhivatalnak a 12. §. értelmében közigazgatás körébe tartozó föladatakat is el kell, a tulajdonképeni hivatali teendők mellett, látniok, a melyeknek költségei tehát az állami kezelés alatt levő területek tulajdonosait nem illethetik. Egyéb tekintetben pedig a törvény a mértéket a további teherviseléshez képest akként szabja meg, hogy az évi átalány azokban a vármegyékben, a melyekben az állami kezelés szerződéses alapon már gyakorlatban volt, a szerződések lejáratí idejéig, — a többiekben pedig az első öt éves időszak tartamára: kat. holdankint nem lehet nagyobb annál az összegnél, a melyet a birtoko-

Evi kezelési
átalány.

sok kezelési költség czímén a törvény életbelépését megelőző évben kat. holdankint átlag fizetni tartoztak (19. §.). [A törvény alapján állami kezelésbe vett erdők és kopár területek 1899. év végén (Fiume városát is bele számítva) 1,851.890 hektárra (kereken 3,220.000 kat. holdra) rugtak; a törvényhatóságokint megállapított évi átalányok összege pedig 609.304 koronára (vagyis kat. holdankint átlagosan 15·7 fillérre). Az 1901. év elején az állami kezelésbe vett területek összege kereken 3,330.000 k. hold. — A szerint, a mint egyes vármegyékben nagyobb kiterjedésű és összefüggő erdőségek vannak, másokban kis terjedelműek és azok is szétszórtan fordulnak elő, a kat. holdankénti átlagos költség különböző; így: 25 filléرنél kevesebb 27 vármegyében (43%); 35—50 fillérig terjed 21 vármegyében (33%); 50—100 fillérig 11 vármegyében (18%) és 100 filléرنél nagyobb 4 vármegyében 6%). (A volt naszódvidéki erdők, a melyeket az állam az 1890 : XIX. t.-czikk alapján kezel, külön még 163.367 hektárnyi (kereken 284.000 kat. hold) kiterjedéssel bírnak, és azok kezelése és őrzése együtt 121.274 koronába kerül). Természetesen az 1898 : XIX. t.-czikk alapján szervezett állami kezelés költségeit a törvényhatóságokint megállapított évi átalányok és illetőleg a birtokosok által fizetett kezelési költségek nem fedezik teljesen, hanem ahhoz az állam — egyrészt a 12. §-ban foglalt határozmányból folyólag (közigazgatás körében felmerülő teendők ellátása czímén) és az állami kezelés közérdekű eredményeire való tekintettel — tetemes összeggel járul, a mely összeg az 1900. évi költségvetési adatok szerint az összes költségnek több mint $\frac{1}{3}$ -át, vagyis 38%-át teszi ki. Egyébiránt ebben a költségben az állami csemetékertek föntartása is benfoglaltatik, a melyekben a m. kir. állami erdőhivatalok az erdősítési czélokra (vágások s főként kopárok beerdősítésére) szükséges csemetéket termelik.]

A törvényhatóságokint megállapított évi átalányt évi járulékképen a közig. bizottság veti ki a birtokosokra, még pedig a területmennyiségen kívül a jövedelmezőséget is számításba véve, vagyis aránylagosan (20. §.); de ennek az

Evi kezelési költség-járulék kivétele. Panaszjog. Járulék-elengedés.

aránynak olyannak kell lennie, hogy a kat. holdankinti járulék legmagasabb összege ugyanabban a törvényhatóságban a legkisebbnek háromszorosát nem haladhatja meg (21. §.); a kivetés tárgyában hozott bizottsági határozatok ellen, valamint az évi járulék beszédésénél és behajtásánál követett eljárás ellen a közigazgatási bírósághoz panasznak van helye (22., 24. §.). Véderdők és kopár területek évi járulékát a földművelésügyi minister, meghatározott időre, részben vagy egészben elengedheti. (23. §.) [Az állam által kezelt területeket a a közig. bizottság a 21. §. alapján 2, 3 vagy 4 osztályba sorozza azok jövedelmezősége szerint s úgy veti ki az évi járulékot az arányosan megállapított kivetési kulcsokkal. A törvénynek ez a méltányos rendelkezése módot nyújt arra, hogy a rossz karban lévő s így kevés jövedelmet nyújtó területek mindaddig, a míg jó karba és a jövedelmezés szempontjából kedvezőbb helyzetbe jutnak, jelentékenyen kevesebb terhet viseljenek, mint a melyek máris jól jövedelmeznek, vagy legalább amazokkal szemben kedvezőbb helyzetben vannak. A járulékok kivetése és közadók módjára történő behajtása a végrehajtási rendeletben szintén teljes részletességgel van szabályozva. A közigazgatási bírósághoz intézhető panaszokra nézve pedig az eljárást az 1896. évi XXVI. t.-cikk alapján a minisiterelnök 1896. évi 21.973. eln. számú rendelete határozza meg. A véderdőkre és kopár területekre kivetett járulékok elengedéseért a földművelésügyi ministerhez kell folyamodni az illetékes közig. bizottság útján.]

II. cím. A közbirtokosságok és a volt úrbéreszek osztatlan tulajdonában lévő, közösen használt erdők és kopár területek gazdasági ügyvitelének szabályozásáról. (25—56. §.)

A törvény e címében foglalt rendelkezéseknek — Közbirtokosságok és volt úrbéreszek vagyontárgyainak kezelése. amint az a törvény alapjául szolgált törvényjavaslat indokolásában olvasható volt — az kizárólag a céljuk, hogy a közbirtokosságok és a volt úrbéreszek osztatlan tulajdonában lévő, közösen használt erdők gazda-

sági ügyvitelét törvényesen szabályozzák és ez által a közbirtokosságok és a volt úrbéreszek vagyonkezelése körül tapasztalható rendezetlen és káros állapotokat megszüntessék. Hazánkban ugyanis ezeknek a közös erdőknek kezelésénél és használatánál többnyire nagy rendetlenségek voltak. A határookra nem ügyeltek, s így a foglalások következtében maga a birtok is kallódott. A haszonvételekkel könnyelműen bántak el. Értékét hozzáértővel meg nem becsülve, rendszerint kéz alatt adták el erdeik termékeinek fölöslegét; s a természetbeni haszonvételek és pénzjövedelem fölosztásában nagy rendetlenségek, sőt visszaélések történtek; a fölosztásnál a jogosultak sokszor csorbát szenvedtek, viszont jogosulatlanok is osztozkodtak a jövedelemben, melynek jelentékeny része kallódott el egyes élelmes birtokostársak kezén. Ebből eredhetett az a törekvés is, a mi sok helyütt a közös birtok szétosztására irányul.

Törvényes be-
avatkozás
hiányai a korábbi
időben.

A közigazgatási hatóságoknak jogköre ezekre a közös területekre nézve eddig csak erdőrendészeti szempontból volt törvényesen szabályozva; tehát a közigazgatási felügyelet arra, hogy a közbirtokossági és a volt úrbéri erdő hasznai helyesen, igazságosan, célszerűen és takarékosan osztassanak föl a jogosultak közt, avagy használtassanak föl közös célokra, eddig nem terjedt ki; úgy, hogy a sérelmek, amik egyeseken e tekintetben estek, csak bírói úton voltak orvosolhatók, de a közigazgatási hatóságoknak nem állott módjában, hogy az erdőrendészeti útra tartozó kérdéseket (pl. rendkívüli fahasználatok értékesítéséből befolyó jövedelem hova fordításának meghatározását stb.) kivéve, minden felmerülő esetben, akár a közös birtokosok külön érdekének, akár az egész birtokosság közös érdekének megvédelmezésére közbeléphessen.

Törvényes szer-
vezkedés szük-
sége.

Az állapotok teljes rendezéséhez szükséges volt tehát gondoskodni arról, hogy egyfelől a közös birtokosok törvényes formában szervezkedjenek, a közös vagyon kezelése és használata tekintetében szabályok alkotására köteleztesenek; s hogy másfelől a hatóságok felügyeleti joga a

közös birtokosok törvényes szervezetének működésére folytonossá és hatályossá tétessék.

A törvény határozmányainak alaptételei.

A törvény II. czíme e két alapelvből indul ki. Záros határidőn belül elrendeli a szervezkedést. Ez a szervezet a tulajdonosok közösségét nem változtatja át jogi testületté, hanem az egyes birtokostársak tulajdonjogának lényegét, a közösség magánjogi alapját érintetlenül hagyja s csupán az egyéni jogok gyakorlását szabályozza s ezt is csak a használati jogosultság gyakorlása szempontjából s főleg azért, hogy e tekintetben egyesek ellenkezése daczára is legyenek általánosan kötelező határozatok hozhatók, s hogy másrészt a kisebbség is bizonyos oltalomban részesüljön a többség esetleges túlkapásaival szemben. Ehhez képest a gazdasági ügyeket a közös birtokosok gyűlése intézi, mely határozatait rendszerint a jelenlévő közös birtokosok arányrészek szerint számított szavazatának általános többségével hozza; a határozatokat a közös birtokosok által választott közegek hajtják végre. De a gyűlés e hatásköre csak a gazdasági kezelés és használat intézésére szorítkozik s a magánjog érintése nélkül. Csak kivételes esetekben s szűk korlátok közt foglalkozhatnak a magánjogot érintő kérdésekkel, akkor, amidőn *birói döntésig* határoz egyeseknek kétséges jogosultsága fölött, vagy amikor a birtokhatárok kijavítása vagy kiigazítása tekintetében fölmerülő vitás kérdések elintézése végett a szükséges intézkedéseket megteszi.

Maga a törvény sem érinti a közös birtokosok magánjogát, sőt a közösség autonómiáját is a lehető széles körben biztosítja; de viszont megköveteli, hogy az önkormányzat a gyűlés által megállapított — s a kormány (földmívelési minister) által a törvényes határozmányok végrehajtása szempontjából felülvizsgált és jóváhagyott — törvényerejű *szabályzat* szerint történjék. Lényegesebb megszorításokat a gyűlés rendelkezési jogának érvényesítése tekintetében csak a faeladásokra vonatkozó rendelkezések tartalmaznak, de ezek a megszorítások egyenesen a közös birtoknak előnyére, s vagyonuk szaporodásának elősegítésére, károsodásoktól való megvédelmezésére irányulnak.

Magánjog érintetlen hagyása.

Közigazgatási
hatóságok fel-
ügyeleti joga.

Végül kimerítően szabályozza a törvény a közigazgatási hatóságok felügyeleti jogát, még pedig akként, hogy az nemcsak az ellenőrzésre terjed ki, hanem arra is módot nyújt a hatóságoknak, hogy a közös birtokosokat köteleiségeik teljesítésében s egyszersmind fontos gazdasági ügyeik intézésében is támogathassák, s másfelől, hogy a törvény rendelkezéseit *büntetések alkalmazása nélkül is* (mire nézve az egész törvény egyetlen rendelkezést nem tartalmaz) idejében és teljes mértékben érvényre juttathassák.

Végrehajtási
rendelet.

[A törvény ezen II. czimének végrehajtása iránt a földművelésügyi minster 1899. évi 15,217. sz. rendeletének II. részében intézkedett; e szintén minden irányban részletes útmutatást tartalmazó végrehajtási rendeletek valamennyi közbirtokosságnak és volt úrbéres birtokosságnak megküldetett.]

A törvénynek ez a II. czíme a következő határozmányokat tartalmazza:

A birtokossági
gyűlés hivatása.

A gazdasági ügyeket a törvény értelmében készült szabályzat szerint a *gyűlés* intézi, melynek határozatait választott végrehajtó közegek hajtják végre, akikre a gyűlés a szabályzatban a saját hatáskörének bizonyos részét átruházhatja (25. §.); a gyűlést kifelé az elnök, hivatalos esetekben külön meghatalmazott képviseli (26. §.). [A gyűlésnek hatásköre azoknak az erdőknek és kopárterületeknek gazdasági ügyeire terjed ki (v. ö. 44. §. 2. bekezd., továbbá a 30. §.), a melyek a szabályzat — gazdasági ügyviteli szabályzat — keretébe belefoglalva vannak (v. ö. 51. §). Olyan teendők, melyeket a törvény kifejezetten a gyűlés hatáskörébe utal, a végrehajtóközegekre át nem ruházhatók. A meghatalmazottat, illetőleg a gyűlés képviselőjét, a közíg. bizottságnak be kell jelenteni.]

Az elnök hiva-
tása.

A gyűlést az elnök hívja össze, szükség szerint vagy birtokosok fejenként számított tizedrészének kivánságára: 15 nappal korábban, kihirdetéssel vagy más megállapított módon. A gyűlést az *elnök* (illetőleg, ha jelen van, a közíg. bizottság kiküldöttje) vezeti; a határozatokat kimondja és gondoskodik azok kihirdetéséről és végrehajtásáról, vala-

mint a hatósági határozatokéről is, ha csak az nem a gyűlés hatáskörébe vág (27. §. V. ö. 40., 42., 44. §. b).

A határozatok hozatala a szavazásra van alapítva, amire a tényleges birtokosok jogosultak. A szavazás rendszert az arányrészek (jogosultság mértéke) szerint történik, s a gyűlésen jelen nem lévők úgy tekintetnek, mint akik a jelenlévők többségéhez hozzájárultak. Határozathozatal felfüggesztését kívánhatja s hatósági kiküldöttet kérhet a gyűlés vezetésére a jelenlévők fejenkint számított egy negyed része. Államilag kezelt terület birtokosainak gyűlésén az áll. erdőhivatal közegei résztvehetnek, de nem szavazhatnak (28. §.). [A szavazás tényleges gyakorlásának, az arányrészek számbavételének módozatait, figyelemmel még a 29., 36., 37., 38. §-ban foglalt idevágó — kivételes — rendelkezésekre, a szabályzatban kell megállapítani, s ott kell meghatározni a gyűlés határozatképességét, valamint a határozatképtelenség esetében követendő eljárást is. A távollévők szavazatainak beszámítására nézve l. 36. §. 3. bekezd., és v. ö. 37. §. és 38. §.]

A szavazati jog gyakorlása.

A szavazás ellenőrzése végett jogosultakról arányrészeiket (és a végrehajtási rendelet 155. §-a szerint az egyes jogosultak által gyakorolható szavazat számát is) kitüntető névjegyzék vezetendő. Ha a jogosultak arányrészei ismeretlenek vagy a gyűlés által (v. ö. 45. §) meg nem állapíthatók volnának, az arányrészek birói megállapításáig a szavazás fejenkint történik. Birói eldöntésig egyesek kétes jogosultsága fölött a gyűlés határoz, amikor azonban érdekelt nem szavazhat (29. §.). [Minthogy közös birtokosok minden akaratnyilvánulása gyűlési határozat útján juthat kifejezésre és érvényre, a közös birtokosok szervezkedésénél legelső föladat a jogosultak névjegyzékének összeállítása, még pedig az arányrészek kitüntetése mellett. (V. ö. 45. §.)]

A szavazásra jogosult közös birtokosok nyilván tartása. Névjegyzék.

A gyűlés hatásköre a közös tulajdon elidegenítésére, fölösztására és megterhelésére nem terjed ki; határkérdésekben is csak a vitás kérdések elintézése végett szükséges intézkedéseket teheti meg (30. §.). [V. ö. 25. §. — A közös

A gyűlés hatáskörének magánjogi korlátozása.

birtok tulajdonjogába vágó kérdések a magánjog szabályai szerint intézendők el. Gyűlési határozatok itt nem érvényesek. A közös tulajdon kölcsönrel nem terhelhető meg; legfőbb egyesek által a maguk járandósága, ha telekkönyvi akadály fenn nem forog. Határigazítási kérdésekben a gyűlés által kötött egyezséghez a földm. minister jóváhagyása szükséges.]

A birtokosság jövedelmeinek hováfordítása.

A rendes évi jövedelem a közös terhek és költségek fedezése után jogosultság arányában fölosztandó. Rendkívüli használatokból befolyó jövedelem fölhasználása iránt a földművelésügyi minister határoz (31. §.). [A meg nem engedett haszonvételekből származó jövedelem fölhasználása iránt az erdőrendészeti eljárás folyamán a közigazgatási bizottság határoz, a mely határozat, ha 15 napon belül a ministerhez nem föllebbeztetik, végérvényes.]

Közös kiadások fődjzése. Járulék-kivétel. Közös munka.

Ha a jövedelem a közös terheket és költségeket nem fedezi, a gyűlés járulékot vehet ki, vagy a gazdasági teendők végzésére természetben lerovandó közös munkát rendelhet el (32. §.). A járulékok — amennyiben azokat a gyűlés saját végrehajtó közegei által behajtatni nem kívánja — külön elszámolással, közadók módjára szedetnek vagy hajtatnak be; a kirótt közös munka pénzzel megváltható; nem teljesítése esetén annak pénzértéke a járulék módjára behajtható (33. §.). [E határozmányok végrehajtásánál követendő eljárásnak részleteit szintén a szabályzatban kell megállapítani. Ami a járulékok és a közös munka pénzértékének közadók módjára való behajtását illeti, e tekintetben az eljárást a földművelésügyi minister 1899. évi 15,217. sz. végrehajtási rendeletének II. részében közölte s a közig. erd. bizottságok által külön is kiadott utasítás szabályozza.]

Értékesítési szabályok. Nyilvános árverés.

A fatermekeknek értékesítésére vonatkozó igen fontos rendelkezéseket a 34—39. §-ok tartalmazzák. Ezek szerint az eladás útján értékesítendő fatermek mennyisége és értéke előzetesen szakértőileg megbecsülendő. Az eladás történhetik kis részletekben árszabály szerint (35. §.); az így el nem adott fa azonban mindig nyilvános árverés

útján értékesítendő, hacsak annak más módon való értékesítését az *összes* birtokosok fejenként számított háromnegyedrésze el nem határozza (amikor a többségbe a távollévők szavazatai bele nem számíthatók); de 2000 koronát meghaladó értékű famennyiség nyilvános árverésen kívül csak a közig. bizottság jóváhagyásával adható el (36. §.). Nyilvános árverések előkészítésénél és megtartásánál a közig. bizottság kiküldöttje közreműködhetik, ha pedig az összes közös birtokosok egy tized része (fejenként) kívánja, közreműködni tartozik. Az árverés napját és feltételeit 15 nappal előre ki kell hirdetni (37. §.). A becsértéknél kisebb ajánlatot a gyűlés csak második sikertelen árverés után fogadhat el; még pedig, ha a becsérték 2000 koronánál nagyobb, csak a jelenlevő jogosultak fejenként — s a távollévők figyelmen kívül hagyásával — számított szavazatainak háromnegyed részével (38. §.). De ez a határozat csak abban az esetben hajtható végre, ha az árverésre vonatkozó iratok beküldését a közig. bizottság (legkésőbb az árverés után következő 8 napon belül) el nem rendelte; vagy ha a bizottság az ügyre vonatkozó határozatát az iratok beterjesztésétől számított 30 napon belül a gyűléssel nem közli. Ezekhez képest az árverési hirdetményt, ha a becsérték 2000 koronánál nagyobb, a közigazgatási bizottsághoz be kell terjeszteni. Az árverésnél utóajánlatok egyáltalában nem fogadhatók el (39. §.). [Ha nyilvános árverésen való értékesítés van tervben, arról — a 37. §-ből kifolyólag — a közig. bizottság, legalább 15 nappal a nyilvános árverés ügyében tartandó gyűlés előtt, és az eladási feltételek tervezetének beküldése mellett értesítendő; ha pedig a feltételek megállapításával a gyűlés végrehajtó közegei bizattak meg, ez a határozat legalább 30 nappal a föltételek megállapítására kitűzött idő előtt bejelentendő. A faeladásokra vonatkozó szerződések megkötésével és illetőleg az eladás tényleges foganatosításával a végrehajtó közegek is megbízhatók; de ezek a birtokosok gyűlésére kötelező erejű szerződést csak úgy köthetnek, ha a becsértéket, az eladás módját és részletes felté-

teleit maga a gyűlés állapította meg s a szerződés e határozatoknak mindenben megfelel és ha a becsérték 2000 koronánál kisebb volt, vagy ha 2000 koronánál nagyobb volt is, de az eladás a közig. bizottság előzetes jóváhagyásával nyilvános árverésen kívül történt; vagy ha a 2000 koronánál nagyobb becsértékű faanyag nyilvános árverésen a becsértéken felül kelt el és a bizottság az árverési iratok betérjesztését (az árverés után következő nyolczadik napig) el nem rendeli. Minden más esetben ki kell kötni a szerződésben, hogy az csak a gyűlés (illetőleg a közig. bizottság) jóváhagyásával válik jogerőssé.]

Elnök és végrehajtó közegek (jegyző, pénztáros, gazda stb.) választása. Kivételes esetek.

Az elnököt és a végrehajtó közegeket a gyűlés választja; ha ebbeli kötelességüknek a közös birtokosok eleget nem tennének s a választást a közig. bizottság által összehívott gyűlésen sem fogatosítanak, elnökül és végrehajtó közegekül alkalmas egyéneket a közig. bizottság rendel ki. A megválasztott elnök 8 napon belül bejelentendő a közig. bizottságnak (40. §.). Ha pedig a közös birtokosok *gyűlése* a törvényes határozmányoknak egyáltalán meg nem felel, annak hatáskörét a közig. bizottság ideiglenesen az elnökre ruházhatja (41. §.). Ha ellenben az elnök nem teljesíti kötelességeit, a gyűlés köteles a közig. bizottság által állásából elmozdított elnök helyett más elnököt választani. (42. §.) Végleges szervezkedésig ideiglenes elnök választandó. (43. §.) [Az elnöknek kivételes hatásköre (41. §.) addig tart, míg a közös birtokosok, gyűlésen, érvényes határozattal ki nem jelentik, hogy a törvény és szabályzat követelményeinek eleget tenni kívánnak, s e végből kéri a kivételes intézkedés megszüntetését.]

Gazdasági ügyviteli szabályzat.

Azt a gazdasági ügyviteli szabályzatot, amely szerint a gyűlésnek az erdők és kopár területek gazdasági ügyeit intéznie kell, ugyancsak a gyűlésnek kell, még pedig a törvény 44. §-ában foglaltak szerint megállapítania. Ebben a szabályzatban mindenekelőtt szabatosan meg kell jelölni az erdőt és kopár területet, amelyre az vonatkozik s a mellett föl kell venni mindazokat a rendelkezéseket, amelyek a gazdasági ügyek törvényes határozmányok szerint való

legczélszerűbb intézésének lehetővé tétele és biztosítása érdekében szükségesek. (44. §.) [A területek szabatos megjelölésére a 44. §. végrehajtása szempontjából van szükség; s éppen azért a megjelölésnek olyannak kell lenni, hogy a szerint a telekkönyvi följegyzés megtörténhessen. Az eljárás szabályait az igazságügyi minister 1900. évi 15,500. sz. és a földművelésügyi minister 1900. évi 31,729. sz., 50568. sz. és 90974. sz. rendeletei tartalmazzák. A törvény 44. §-ának *a)–i*) pontjai mintegy azoknak a fejezeteknek tárgyát jelölik meg, amelyekből a szabályzatnak állania kell. Abban a mintában is, amelyet a földművelésügyi minister 1899. évi 15,217. sz. végrehajt. rend. II. részében tett közzé, s mely a szabályzatok szerkesztése tekintetében biztos alapul szolgálhat, a rendelkezések a 44. §-ban foglalt részletezésnek megfelelően vannak csoportosítva. Minthogy a birtokoságok nagy része nem igen volna képes a szabályzatot a maga erejéből helyesen összeállítani, a végrehajtási rendelet a szabályzat *tervezetének* elkészítését a m. kir. állami erdőhivatalok kötelességévé tette.]

Szervezkedés
határideje.

A szavazásra jogosultak névjegyzékének összeállítására és a szabályzat megállapítására, mely föladatok teljesítésénél a közig. bizottság kiküldöttje is közreműködik, a törvény egy évi határidőt tűzött ki, az életbelépés idejétől számítva (45. §.); a határidő elmulasztásának esetére pedig úgy rendelkezik, hogy a névjegyzék ideiglenes összeállítása iránt a közig. bizottság intézkedik, a szabályzatot pedig a közig. bizottság javaslata alapján a földművelésügyi minister állapítja meg. Az utóbbi rendelkezés arra az esetre is vonatkozik, ha a közös birtokosok a módosítás végett visszaküldött szabályzatot (46. §.) a kitűzött határidőn belül be nem nyújtják (47. §).

Szervezkedési
teendők sor-
rendje.

[Annak a gyűlésnek idejéről, melyen a névjegyzék összeállítása, vagy a szabályzat megállapítása tárgyalás alá kerül, a közig. bizottságot előre értesíteni kell. Első teendő a névjegyzék összeállítása, mert a szabályzat megállapításában csak azok vehetnek részt, akiknek neve a névjegyzékbe fölvétetett. — A névjegyzék összeállításánál a szavazás a korábbi gya-

korlat alapján már arányrészek szerint törtenhetik, ha azok megbízható alakban nyilvántartva voltak, ellenkező esetben a névjegyzék összeállítása tekintetében határozatul a fejeként számított többség véleményét kell kimondani. — A névjegyzék ellen bejelentett esetleges panaszok nem akadályozzák meg a szabályzatnak a jegyzékbe foglaltak által való tárgyalás alá vételét.]

Névjegyzék és szabályzat hatósági felülvizsgálása.

A névjegyzék elleni esetleges panaszokat a közigazgatási bizottság (plénium 61. §.) a főnálló gyakorlatnak megfelelően dönti el; a szabályzatot pedig a földművelésügyi minister vizsgálja fölül, s annak törvénybe ütköző rendelkezéseit megváltoztatja, egyéb hiányok esetén — határidő kitűzése mellett — azok pótlását vagy új szabályzat készítését rendeli el. (46. §.)

Végleges szervezkedés.

A névjegyzék és szabályzat leérkezéével a közös birtokosoknak véglegesen szervezkedniök kell. (48. §.)

Gazdasági ügyviteli szabályzat telekkönyvi feljegyzése.

A jóváhagyott vagy megállapított (47. §.), avagy módosított (50. §.), illetőleg más területre is kiterjesztett (51. §.) szabályzat egy példányát a közig. bizottság a telekkönyvi hatóságnak megküldi, melynek alapján a telekkönyvben a szabályzat hatálya alá tartozó erdő és kopár területekre nézve fel kell jegyezni, hogy azok közös használatát az 1898 : XIX. t.-cikk értelmében közölt szabályzat rendezi. (49. §.) [A telekkönyvi feljegyzésre nézve az eljárást az igazságügyminister 1900. évi 15,500. sz. rendelete szabályozza. L. főntebb a 44. §. tárgyalásánál is.]

Ügyviteli szabályzat módosítása, kiterjesztése.

A jóváhagyott vagy megállapított szabályzat módosításánál úgy kell eljárni, mint az eredetinek megállapításánál (50. §.); hasonlóképen akkor is, ha valamely területre a már érvényben lévő szabályzatot ki kell terjeszteni (51. §.)

Közigazgatási kiküldöttek. Költségviselés.

Kiküldetésekre (28., 37. és 45. §.) a közig. bizottság a m. kir. áll. erdőhivatal közegeit is igénybe veheti (52. §.); a kiküldetés költségeit, ha a kiküldetés a közös birtokosok kérelmére történt vagy azok mulasztása folytán vált szükségessé, az érdekelt közös birtokosok viselik (53. §.)

Felelősség a gyűlés határozatai ellen.

A gyűlés határozatai ellen, kihirdetés után 15 napon belül, panaszt tehet az elnök és minden érdekelt fél a köz-

igazgatási bizottságnál, mely panasz a határozat végrehajtását nem akadályozza meg, hacsak azt a közig. bizottság előzetes intézkedésképen meg nem tiltja. Kiküldetés iránti hatósági rendelkezések panaszszal meg nem támadhatók; de a kiküldött eljárása igen. — A közigazgatási bizottság határozatai ellen és a földművelésügyi miniszternek a rendkívüli használatból eredő jövedelmek hovaforrására (31. §.), s a jóváhagyás végett fölterjesztett szabályzatra vonatkozó határozata (46. §.), vagy a szabályzatnak megállapításával hozott határozata (47. §.) avagy végül a szabályzatnak kiterjesztése alkalmával hozott határozata (51. §.) ellen pedig a közigazgatási bírósághoz panasznak van helye. (54. §.) [A közigazgatási bírósághoz intézendő panaszokat illetőleg az eljárást az 1896. évi XXVI. t.-cz. és a miniszterelnök 1896. évi 21,973. sz. rendelete szabja meg.]

Felelbezés a közigazgatási bizottság és a földművelésügyi miniszter határozatai ellen.

Azok a közös birtokosok, akik a törvény életbelépése után jutnak a törvény hatálya alá eső erdők (kopár területek) birtokába, kötelesek a törvény határozmányait mindenben megtartani, kivéve természetesen a határidőket: ezek ugyanis a közig. bizottság által hozzájuk intézendő felhívástól számítandók (55. §).

A szervezkedés kötelezettségének hatálya.

Több törvényhatóság területére kiterjedő erdő vagy kopár területekre nézve az illetékes közig. bizottságot a földművelésügyi miniszter jelöli ki (56. §).

Közigazgatási bizottságok illetékessége.

III. cím. Záróhatározatok. (57—66. §§.)

A már államilag kezelt területekre vonatkozó szerződések határozatai helyébe a törvény határozmányai lépnek (57. §.) [A régi szerződések némelyikében az állam olyan teendőket ellátását is elvállalta, amelyek a törvény 13. §. értelmében a birtokosok föladatát képezik, amelyek végzésének az áll. erdőhivatalra ruházását azonban a törvény is megengedi. A régi szerződéseknek ilyen tárgyú határozatai addig, amíg a kérdésekben a földművelésügyi miniszter nem határozott, hatályban maradtak.]

Korábbi állami kezelés szerződéses viszonya.

Korábbi közös erdőtisztai intézmények megszűnése.

A községi s más erdők kezelésére az 1879: XXXI. t.-czikk 21. §-a alapján szervezett erdőtisztai intézményeknek a törvény életbelépésével meg kellett szünniök; s ehhez képest az alkalmazásba volt erdőtisztek további alkalmazásánál vagy ellátásánál (végkielégítés, nyugdíjazás) gondoskodni kellett (58. §).

Nagybirtokos községek kivételes joga.

[Az 5000 k. holdnál nagyobb erdő és kopárterületekkel bíró községek ama jogáról, hogy területeiknek külön szakértő erdőtiszt által való kezelésére engedélyt kérhetnek, már az 1. §-ban foglalt határozmányok tárgyalásánál említés történt.]

Bélyeg- és illetékmentesség.

Az 1898: XIX. t.-czikkben szabályozott eljárással kapcsolatos beadványok bélyeg- és illetékmentesek, kivéve a közösbirtokosok és alkalmazottaik és más harmadik személyek közt létre jött jogügyleteket, és a fatermékek nyilvános árverésénél fölvevett jegyzőkönyveket (60. §).

Közigazgatási bizottság hatásköre. Közigazg. erdészeti bizottság. Plénium.

A közigazgatási bizottságnak a törvény határozmányai-ban megállapított hatáskörét a közigazgatási erdészeti bizottság (1879:XXXI. t.-cz. 26. §.) gyakorolja, kivéve: 1. a közösbirtokosok gyűlésének határozatai ellen beadott panaszok elbírálását; 2. ilyen panaszok esetén a panasszal megtámadott határozat esetleges megtiltását és 3. a hatósági kiküldöttek eljárása ellen irányuló panaszok elbírálását (54. §.). Ezek az ügyek a közigazgatási bizottság plénuma elé tartoznak (61. §.).

Földművelésügyi minister hatásköre. Fiume.

A földművelésügyi ministert a törvény fölhatalmazza 1. a végrehajtási rendeletek kiadására, módosítására vagy hatályon kívül helyezésére (62. §.); 2. a törvénynek Fiume városára és kerületére való hatályba léptetésére (64. §.); 3. a törvény életbelépése idejének megállapítására (66. §.) [A törvény végrehajtása iránt a földművelésügyi minister az 1899. évi 15,217. sz. rendeletben intézkedett, melynek I. része a törvény I. czimében, II. része pedig a törvény II. czimében foglalt határozmányokat tárgyalja, még pedig minden rendelkezésre kiterjedő részletességgel. A rendelet I. és II. része külön adatott ki és minden érdekelt birtokosnak megküldetett. — Fiume városára és kerületére a törvény hatá-

lyát a minister az 1899. évi 42,223. sz. rendelettel terjesztette ki. A törvény életbelépésének idejét a minister főntebb említett 1899. évi 15,217. sz. végr. hajt. rendeletével az 1899. évi július hó 1-ében állapította meg.]

A volt naszódvidéki községek erdeinek állami kezeléséről szóló 1890: XIX. t.-cikket az 1898: XIX. t.-cikk érintetlenül hagyta (63. §.)

A volt naszódvidéki községek erdei.

Az 1898: XIX. t.-cikk végrehajtásával a földművelésügyi, belügyi és igazságügyi ministerek vannak megbízva (65. §.)

A törvény végrehajtása.

1851

1866

Állategészségügy.

Állattenyésztés
állategészség-
ügy.

Az állattenyésztés egyike a legelsőbbrangú gazdasági tényezőknél. Mezőgazdasági államokban a nemzeti vagyonnak egyik igen jelentékeny részét az állatállomány teszi ki. Magyarország állatállománya a legutoljára 1895-ben fogantatott állatösszeírás adatai alapján felbecsülve, a legalacsonyabb számítás szerint is több mint két milliárd korona értéket képvisel.

De nemcsak a nemzeti vagyonnak, hanem a nemzeti jövedelemnek is az állattenyésztés egyik legelsőbbrangú tényezője. Újabban minden állam mezőgazdasága az állattenyésztés révén igyekszik pótolni a régebbi egyoldalú gazdálkodás jövedelmezőségének csökkenését. Magyarország külforgalmában átlag évi 300 millió koronával szerepel az állatok és állati termékek kivitele. Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy mihelyt valamely körülmény hátrányosan befolyásolja állatkivitelünket, rögtön passivra fordul külkereskedelmi mérlegünk.

E vázlatos néhány adat is eléggé jellemzi az állattenyésztésnek s az állattenyésztés jövedelmezőségét biztosító állatforgalomnak elsőrangú nemzetgazdasági fontosságát.

De az állattenyésztésben fekvő ezen óriási értéket s az állatforgalomban rejlő ezen elsőrangú nemzetgazdasági érdeket a különböző állati betegségek révén állandó veszély fenyegeti. Százazrek és milliók mennek évente veszendőbe a ragadós állati betegségek okozta pusztítások folytán. S kiszámíthatlanok azok a veszteségek, a melyeket a forgalom korlátozása, az értékesítés fennakadása okoz. Mert az állati betegségek, nevezetesen a ragadós állati betegségek jelenléte nemcsak az állatállomány pusztulását okozza, hanem,

a mi ennél nem kevesebb gazdasági kár, a megmaradt állomány értékesítését is jóformán lehetetlenné teszi. Különösen áll ez az állatok kiviteli forgalmában. Mert, mely állam engedné meg oly állatok bevitelét, a melyekkel együtt jár a betegség behurcolásának veszélye.

Az állattenyésztés és állatforgalom tehát csak kedvező állategészségügyi viszonyok mellett fejlődhetik, s ettől függ jövedelmezősége.

Állategészségügyi rendészet és igazgatás.

Kedvező állategészségügyi viszonyokat a ragadós állati betegségek elleni védekezéssel s az esetleg fellépett ragadós állati betegségek elfojtására irányuló következetes eljárással lehet teremteni és fentartani. Az állatorvosi tudomány ma már ismeri a legtöbb ragadós állati betegség természetét s ez alapon sikeresen alkalmazható eszközöket és eljárási módokat ad az azok elleni védekezésre. De e védekezés felülmúlja az egyesek erejét. Egyöntetű, közös eljárásra, közhatósági intézkedésre van szükség a ragadós állati betegségek elleni küzdelemben. *Ezért az állati betegségek elleni védekezési módok és eljárások általánosan kötelező szabályokba vannak foglalva, melyek együttvéve az állategészségügyi rendészetet alkotják.*

Állategészség-
ügyi rendészet.

Ezekben adva van az állategészségügyi rendészet célja és feladata is, mi nem egyéb, mint *általánosan kötelező rendszabályok alapján, közhatósági intézkedésekkel a ragadós állati betegségek elleni védekezés, azok esetleges fellépte esetén a minél gyorsabb, minél kevesebb gazdasági kárral járó elfojtásukra és tovatérjedésük megakadályozására irányuló törekvés.*

Állategészség-
ügyi rendészet
célja.

Az állategészségügyi rendszabályok alapján tett közhatósági intézkedések sokszor korlátozzák az egyeseknek állataik felett való szabad rendelkezését. E korlátozás azonban mindig a köz érdekében történik. Ugyanazért az állategészségügyi rendszabályok csak ott nyernek alkalmazást, a hol a közérdek van veszélyeztetve. Külön vannak tehát választva azok az állati betegségek, a melyek ragadós ter-

mészetüknél fogva nemcsak egy tulajdonosnak a már beteg, hanem más tulajdonosoknak is valamennyi azzal érintkező állatait, tehát a közérdeket veszélyeztetik, — és azok, a melyek nem lévén ragadósak, másnak nem is okozhatnak kárt, mint az épen megbetegedett állat tulajdonosának. Az állategészségügyi rendészet körébe csak az előbbieket vagyis a külön megnevezett ragadós állati betegségek elleni védekezés tartozik. Egyéb betegségektől és egyéb okon beálló pusztulástól a gazda gondoskodása — szükség esetén állatorvos igénybevételével — óvja meg az állatokat.

Allategészség-
ügyi igazgatás
fogalma.

Az állategészségügyi rendészetet közhatóságok gyakorolják vagyis az állategészségügyi rendészet körébe vágó rendszabályokat közhatóságok hajtják végre. *A közhatóságoknak ez a tevékenységük az állategészségügyi igazgatás.*

Az állategészségügyi rendészet tartalmazza a teendőket, a végrehajtandó rendszabályokat, az állategészségügyi igazgatás a végrehajtás tényezőit és módozatait.

Állategészségügyi rendészetünk és igazgatásunk forrásai.

1888 : VII. t. cz.

Magyarországon az állategészségügyi rendészet és igazgatás az állategészségügy rendezéséről szóló 1888. évi VII. törvényezikken és az ezen törvény végrehajtása tárgyában kibocsátott 1888. évi 40.000. számú földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministeri rendeleten alapszik.

40.000/888. sz.
V. R.

Az állatorvosi tudomány haladása, minek folytán újabb és sikeresebb védekezési módok kínálkoztak a ragadós állati betegségek elleni küzdelemben, továbbá a gazdasági élet s az igazgatás folytonos fejlődése újabb törvények és rendszabályok alkotását is szükségessé tette ugyan, állategészségügyi rendészetünk és igazgatásunk alapja és rendszere azért mégis ez a törvény. Intézkedéseiben a műveltebb államokban kifejlett állategészségügyi rendészet alapelveit követi s czélszerűségét bizonyítják az életbelépte óta már is elért igen kedvező eredmények.

1898 : II. t.-cz.
1897 : X. t.-cz.

Későbbi állategészségügyi törvényünk a ragadós tüdőlob irtásáról szóló 1893. évi II. törvényezikk és 1897. évi X. törvényezikk, mely két törvény az előbbi általános állategészségügyi törvénynek a ragadós tüdőlob elleni védekezésre vonatkozó rendelkezéseit részben hatályon kívül helyezte és egészen külön szabályokat állított fel a ragadós tüdőlob vagy annak gyanúja miatt kiirtott állatok állami kisajátítására.

Az állatorvosi közszolgálat államosításáról szóló 1900. évi XVII. törvényezikk a hatósági állatorvosi szakszolgálatnak adott új szervezetet, a mennyiben az 1888 : VII. t.-czikktől eltérően az I., II. és III. fokú állategészségügyi hatóságok mellett az állatorvosi állásokat államivá tette, végrehajtási rendelete pedig 95,000/900. F. M.) azon kívül, hogy a m. kir. állatorvosok szolgálati viszonyait részletesen szabályozta, az eddiginél gyakorlatibb felfogást és több egyszerűséget vitt be egész állategészségügyi igazgatásunkba.

95,000/900. sz.
V. R.

E törvényeken s azok végrehajtási rendeletein kívül nagy szerepe van állategészségügyi rendészetünk forrásai között az időről-időre kiadott ministeri rendeleteknek. A lényegesebb ilyen rendeletek közül megemlítjük a 90-es évek elején fellépett sertésvészről szóló 9300/98. számú és a takonykór fellépte esetén követendő eljárásról s a malleinezésről szóló 4000/899. számú földművelésügyi ministeri rendeleteket, mely utóbbi hatályon kívül helyezte az 1888 : VII. t.-cz. 40,000/888. számú végrehajtási rendeletének a takonykórra vonatkozó rendelkezéseit.

Ministeri
rendeletek.

Állategészségügyi rendészetünk jogforrásait képezik továbbá a különböző idegen államokkal kötött kereskedelmi szerződéseink és különleges állategészségügyi egyezményeink, a melyek az állatkivitel és behozatal, szóval az állatok külkereskedelmi forgalmának feltételeit állapítják meg. Ezek között Ausztriával való szoros gazdasági kapcsolatunknál s különösen annál fogva, hogy állatkivitelünknek Ausztria a legfontosabb piacza, legnagyobb jelentőséggel bír ránk nézve az Ausztriával létrejött legújabb állatforgalmi kiegyezési megállapodás, melynek szabályai a 75,000/1899.

Allategészség-
ügyi
egyezmények
stb.

évi földművelésügyi ministeri rendeletben nyertek kifejezést és kötelező erőt Magyarországra nézve.

Szabály-
rendeletek.

Jelentékeny szerepet játszanak végül állategészségügyi rendészetünk forrásai között a törvényhatósági és községi szabályrendeletek, melyekben az állategészségügyi rendészet részlet-kérdései a különböző helyi viszonyoknak és érdekeknek megfelelően nyertek különleges szabályozást.

A) *Állategészségügyi igazgatás.*

Az állategészségügyi igazgatás tényezői.

Hatóságok, állat-
orvosok és a
közönség állat-
egészségügyi
feladatai általá-
ban.

Az állategészségügyi igazgatás tényezői: a *közhatóságok*, a *községek*, az *állatorvosok* és a *közönség*.

A közhatóságok alkalmazzák és hajtják végre az állategészségügyi rendszabályokat s ők vannak hivatva örködni azok betartása felett. Állategészségügyi igazgatásunk hatósági szervezetét az 1888 : VII. t.-cz. 125. § a állapította meg, kijelölve az I., II. és III. fokban intézkedni jogosult állategészségügyi hatóságokat.

A község az állategészségi ügyekben intézkedni, határozni és itélkezni jogosult hatóságok között nincs külön hatóságként kijelölve. Azonban mint alább látni fogjuk, rendkívül fontos szerepe van az állategészségügyi igazgatásban s annak a sikere jóformán a községeken fordul meg.

De az állategészségügyi rendészet többnyire oly momentumokból áll, a melyek ismerete különleges szaktudást igényel. Állatorvosok vannak tehát szakközvegekül a hatóságok mellé rendelve, kik tájékoztatják azokat a felmerülő állategészségügyi jelenségek, betegségek stb. mibenléte felől.

Az állatorvosi közszolgálatot eredetileg szintén az 1888 : VII. t.-cz. szabályozta. Ujabban azonban e törvénynek az állatorvosi szakszolgálatra vonatkozó részét lényegesen megváltoztatta, sokban hatályon kívül helyezte az állatorvosi közszolgálat államosításáról szóló 1900 : XVII. t.-cz. E szerint, kivévén a községek helyi teendőit, az igazgatás egész vona-

lán m. kir. állatorvosok végzik a közhatóságok mellett szükséges állatorvosi szakszolgálatot.

Végeredményében mégis nagy részt az állattartó közönység magatartásán fordul meg az állategészségügyi igazgatás sikere. Közérdek csak közös törekvéssel óvható meg. A legbuzgóbb hatósági tevékenység is csak ott teremthet kedvező állategészségügyi viszonyokat, a hol a közönység is át van hatva az állategészségügyi igazgatás rendkívül fontos feladataitól s maga is kezére jár a hatóságoknak az állati betegségek elleni fáradságos és áldozatokkal járó küzdelemben.

Állategészségügyi hatóságok.

Az 1888 : VII. t.-cz. 125. §-a értelmében állategészségügyi hatóságok, vagyis állategészségi ügyekben intézkedni és a fennálló szabályok alapján határozni illetékesek a következők:

Elsőfokúlag:

- a) nagy és kis községekben a főszolgabíró (illetőleg helyettese);
- b) rendezett tanácsu városokban a polgármester vagy a tanács által e célra kijelölt helyettes;
- c) törvényhatósági joggal felruházott városokban a rendőri (kapitányi) hivatal, illetőleg annak e célra kijelölt tagja vagy tagjai.
- d) Budapesten a kerületi előljáró;
- e) Fiumében a rendőrfőnök;
- f) a magyar-horvát tengerparton a tengeren érkező állatok, állati nyerstermények és tengeri hajók tekintetében a révkapitány.

Elsőfokú állategészségügyi hatóságok.

Másodfokúlag

Az a) b) alatti községek és városokra nézve az alispán (illetőleg helyettese); a c) d) és e) alatti városokra nézve a városi tanács; a magyar-horvát tengerpartra nézve a tengeren érkező állatok, állati nyerstermények és tengeri hajók tekintetében a m. kir. tengerészeti hatóság.

Másodfokú állategészségügyi hatóságok.

Harmadfokúlag :

A m. kir. földművelésügyi minister.

Harmadfokú
állateg. hatóság.

Az I. fokú állat-
egészségügyi ha-
tóság feladatai.

Azon a területen, a melyre ha a körre kiterjed, legelső fokon az *I. fokú hatóság* képviseli az állategészségügyi rendszert s alkalmazza annak a szabályait. Kedvező állategészségügyi viszonyok közt feladata mindarra felügyelni, a mi az állategészségügygel összefüggésben van, s a miből arra veszély támadhat. Ellenőrzi nevezetesen a községeket külön megjelölt állategészségügyi teendőik pontos betartásában s a közönséget az állategészségügyi rendszabályokhoz való alkalmazkodásban.

Ha olyan állati betegség lépett fel vagy olyan állategészségügyi jelenség adta elő magát, mely ellen a védekezés az állategészségügyi rendszert körébe tartozik, az I. fokú hatóság teszi meg az előirt intézkedéseket. Ő mondja ki a betegség jelenlétét, ő rendeli el a szükséges óvintézkedéseket, minők a fertőtlenítés, elkülönítés, zárlat, kiirtás, kártalanítás stb.; ha kisebb mérvű vagyis szórványos volt a betegség, ő oldja fel a tett időleges óvintézkedések hatályát, megszünteti a zárlatot s egyéb forgalmi és használati korlátozást; ha az elrendelt hatósági intézkedések vagy az állandó érvényű állategészségrendszert szabályok megsértésének esete forog fenn, mit az 1888 : VII. t.-cz. s egyéb szabályok kihágássá minősítenek, első fokon ugyane hatóság alkalmazza a büntető rendelkezéseket.

Az I. fokú hatóság intézkedése, határozatai és ítéletei ellen a II. fokú hatósághoz lehet fellebbezni.

I. fokú hatóság
szakközege.

Mivel az állategészségügyi igazgatás különös szak tudást igénylő jelenségekből áll, az I. fokú hatóság a hozzá beosztott állatorvos szakközegek támogatására és véleményére van utalva intézkedéseinél. Az állatorvos közli vele a fenforgó állategészségügyi jelenség mibenlétét, s a hatóság ahoz képest vagyis az állatorvosi véleményhez és javaslat-hoz képest teszi meg intézkedéseit. De az állatorvosi szakvélemény csak tájékoztatja vagy legfeljebb irányítja s nem köti kötelezően.

Az állategészségügyért első sorban az I. fokú hatóság felelős, ennek megfelelően intézkedési joga az állatorvosi szakvélemény mellett is érintetlen. De felelőssége — feltéve hogy az állatorvos szakvéleményét elfogadta — csak intézkedése törvényességére terjed ki, lévén a szakvéleményért az állatorvos felelős. Ha azonban a hatóság az állatorvosi szakvéleménnyel ellenkező intézkedést tesz, ez esetben már minden tekintetben csak a hatóság viseli a felelősséget. E kérdést, melyet az 1888: VII. t.-cz. nem is érintett, az állatorvosi közszolgálat államosításáról szóló 1900: XVII. t.-cz.-nek és 95.000/900. számú végrehajtási rendeletének az I. fokú állategészségügyi hatóságok mellé beosztott járási és városi m. kir. állatorvosokra vonatkozó rendelkezései oldották meg részletesen.

I. fokú hatóság
felelőssége.

A II. fokú hatóság (alispán, városi tanács stb.) egy-egy vármegyei vagy városi törvényhatóság területén vezeti az állategészségügyi igazgatást. Egyrészt felelősségi hatóság az I. fokú hatósági intézkedésekkel, határozatokkal és ítéletekkel szemben, a melyek hozzá fellebbezhetők (kivéven a hatósági rendeletre kiírtott állatok *becslésére* vonatkozó I. fokú határozatokat), másrészt a fontosabb állategészségi ügyekben intézkedik és határoz. Nevezetesen: ha az állati betegség nagyobb mérvű vagyis járványos volt, feloldja a zárlatot; javaslatba hozza a m. kir. földművelésügyi miniszternél azokat az állategészségügyi intézkedéseket és intézményeket, a melyek elrendelése a miniszternek mint legfelső állategészségügyi hatóságnak van fentartva; javaslatba hozza a marharakodó állomásokat s az oda kirendelendő szakértőket; gondoskodik a községeknek marhalevelekkel való ellátásáról; kihirdeti a törvényhatóság területén letelepedő állatorvosok okleveleit, határoz az állatorvosi magán-gyakorlat megengedése vagy megtiltása ügyében; az állatorvosoknak kézi gyógyszerárt engedélyez, szükség esetén a m. kir. állatorvosokat ilyenek tartására kötelezi; intézkedik a körállatorvosnak lakása, fizetése és választása ügyében; javasolja és előkészíti a törvényhatóságnak az állategészségügyi szabályrendeleteket; általában pedig végre-

II. fokú hatóság
feladatai.

hajtja és végrehajtja a minister állategészségügyi rendelkezéseit.

A II. fokú hatóság határozatai és ítéletei, a mennyiben azok az I. fokú hatóság határozatával vagy ítéletével nem egybehangzó, a m. kir. földművelésügyi ministerhez felebezhetők. Az elsőfokúval érdemben egybehangzó másodfokú határozat ellen felebbezésnek rendszerint nincs helye. Ily határozatok ellen az illető ministerhez mint III. fokú hatósághoz illetékességi vagy törvényességi kifogás alapján *felülvizsgálati kérelem* intézhető. Úgy a felebbezés, mint a felülvizsgálati kérelem beadásának határideje 15 nap. (1901 : XX. t.-cz. I. fejezet).

A hatóságilag kiirtott állatok vagy megsemmisített tárgyak után járó kártalanítás, az állatjárványok alkalmával elrendelt zárlatok és egyéb óvó intézkedések költségei, a letelepülő állatorvosok oklevelének kihirdetése s azok magángyakorlata; továbbá a m. kir. állatorvosok kiszállási költségeinek ki által való megfizetése ügyében hozott II. fokú határozatok ellen az 1896 : XXVI. t.-cz. 71. és 72. §-ai illetőleg az 1900 : XVII. t.-cz. 6. §-a értelmében a közigazgatási bírósághoz intézendő panasznak van helye.

A II. fokú állategészségügyi hatósági teendőket vármegyei törvényhatóságokban az alispán (illetőleg helyettese) végzi; városi törvényhatóságokban a fokozatos II. fokú határozatot igénylő ügyekben a tanács, egyéb ügyekben pedig a polgármester, mint a törvényhatóság első tisztviselője intézkedik. A II. fokú állategészségügyi hatóságok állatorvosi szakközege a törvényhatósági m. kir. állatorvos.

A m. kir. földművelésügyi minister mint III. fokú és legfelső állategészségügyi hatóság végső fokon határoz és ítél az összes állategészségi ügyekben, kivéven azokat, a melyekben a II. fokú hatóság határozata ellen a felebbezés ki van zárva, vagy pedig nem felebbezésnek, hanem a közigazgatási bírósághoz intézendő panasznak van helye. Általában pedig az összes hatóságokkal végrehajtja a fennálló állategészségügyi törvényeket és szabályokat, rendeleteket ad ki, kivételes intézkedéseket tesz és engedélyeket

III. fokú állat-
egészségügyi
hatóság
feladatai.

ad, jóváhagyja a törvényhatóságok állategészségügyi szabályrendeleteit, megállapítja a helyhatóságok állategészségügyi teendőit és kötelezettségeit, kinevezi és beosztja a m. kir. állatorvosokat, azok működését irányítja, engedélyezi a marharakodókat és kirendeli azokhoz a szakértőket stb.

Ezen tulajdonképeni állategészségügyi hatóságokon kívül feladatokkal bírnak még az állategészségügyi igazgatásban:

1. *A főispán*, ki egy-egy törvényhatóság területén felügyeli az állategészségügyi szolgálatot, a m. kir. állatorvosok ellen fegyelmi eljárást rendel el, rendbirságot alkalmaz s állásuk megüresedése vagy teendőikben való akadályoztatásuk esetén ideiglenes helyettesítésükről gondoskodik.

Főispán.

2. *A törvényhatósági közgyűlés* állategészségügyi szabályrendeleteket alkot, községi körállatorvosi állások rendszerezése, az ebadó-alap s községi állategészségügyi alapok felhasználása ügyében határoz, javaslatot tesz a miniszterhez a m. kir. állatorvosi állások beosztása és székhelye iránt, a m. kir. állatorvosok ellen fegyelmi eljárást rendel el és rendbirságot alkalmaz.

Törvényhatósági közgyűlés.

3. *A közigazgatási bizottság* féléves jelentéseiben tájékoztatja a földművelésügyi ministert az állategészségügyi igazgatás menetéről, esetről-esetre megjelöli és a miniszterhez bejelenti azokat a községeket, a melyek közbárási használatára volnának kötelezendők; a járási, városi és törvényhatósági m. kir. állatorvosok I. fokú fegyelmi hatósága, azok ellen fegyelmi eljárást rendel el és rendbirságot alkalmaz.

Közigazgatási bizottság.

4. *A m. kir. állategészségügyi hivatalok*. Azon meghatározott területen, melyre illetékességi körük kiterjed, az első és másodfokú állategészségügyi hatósági jogokat gyakorolják, kivéven a kihágási ügyekben való bíraskodást, kártalanítási ügyekben és a zárlatok költségei iránt való határozat hozatalt, mi a m. kir. állategészségügyi hivatalok területén is az ott illetékes I. és II. fokú hatóságok hatáskörébe tartozik.

M. kir. állategészségügyi hivatalok.

5. *A község*.

A község állategészségügyi feladatai.

A községi elől-
járóság szerepe
az állateg. igaz-
gatásban.

A gazdasági életnek, állattenyésztésnek és állatforgalomnak a község területe a szoros értelemben vett és közvetlen színtere. A községi előljáró látja közvetlenül a község lakosainak mindennemű gazdasági tevékenységét, mindennemű állategészségügyi mozzanatis a községi előljárónak jut legelső sorban tudomására, az összes közhatalosi személyek között ő van tehát legelőször abban a helyzetben, hogy az állategészségügyet veszélyeztető körülmények elhárításáról s az azok elleni védekezésről gondoskodik.

Betegségek be-
jelentése, elő-
zetes intézke-
dések.

Ehez képest, ha a község területén egy állat (hasznos házi állat) megbetegszik vagy elhull, a községi előljáróság tartozik azt az I. fokú hatóságnak és ezen hatóság szakközegének, a járási vagy városi m. kir. állatorvosnak azonnal bejelenteni, (1888: VII. t.-cz. 23., 1900: XVII. t.-cz. 12. §.) addig pedig, míg a hatóság a fennálló szabályok szerint nem intézkedik, megtenni a szükségesnek mutatózó minden egyes betegségre nézve külön előírt elkülönítési és egyéb ideiglenes védekezési intézkedéseket.

Intézkedések
ellenőrzése.

A betegség s az annak folytán az I. fokú hatóság által elrendelt óvintézkedések tartama alatt a községi előljáróság ügyel azok pontos betartására, a betegség megszűnte után pedig az elrendelt fertőtlenítések keresztül vitelére.

Az állategészségügyi rendszet sikere azon fordul meg, hogy az intézkedő hatóság azonnal és mindig tudomására jusson a valahol fellépett állati betegségnek s ehez képest minél hamarabb megtehesse intézkedéseit, továbbá, hogy ez intézkedések mindenki által egyforma lelkiismeretességgel betartassanak. Ugy az állati betegségek bejelentése mint az elrendelt hatósági intézkedések betartásának a felügyelete a község feladata lévén, kezébe van letéve az állategészségügyi igazgatás sikerének legelső feltétele.

Általános állat-
egészségrendőri
felügyelet.

Kedvező állategészségügyi viszonyok között, vagyis akkor, ha nincs állati betegség, felügyel a községi elől-

járóság az egyesek gazdasági tevékenysége körül az állategészségügyi rendszabályok betartására, az állandó községi állategészségügyi intézményekre, mint a vágóhidak, állatvásárterek, dögterek, gyepmesteri telepek stb. és saját hatáskörében gondoskodik arról, hogy mindezek körül, valamint egyáltalán a község egész területén az érvényben levő összes állategészségügyi rendszabályok mindig betartassanak. (1888 : VII. t.-cz. 126. §.)

Kiválóan fontos teendője a községi előljáróságnak a marhalevélkezelés, mivel az állati forgalom a marhalevél kötelező használatán alapszik.

Marhalevél-
kezelés.

A marhalevél mint közokirat a község nevében állítandó ki s a község hivatalos pecsétjével látandó el. Kiállítására és kezelésére a községi előljáróságot terheli, de megbízható azzal (felsőbb jóváhagyás mellett) más alkalmas egyén is. Ez azonban mitsem változtat a dolog lényegén, a marhalevél hitelességeért, mint községi közokiratért, a község felelős.

Az állategészség rendőri feladatok végzésével állatorvosi szakközögek támogatására van utalva az előljáróság. Ezért az 1888 : VII. t.-cz. 127. §-a értelmében, melyet az állatorvosi közszolgálat államosításáról szóló 1900 : XVII. t.-cz. is érintetlenül hagyott, minden községnek vagy egyedül vagy több községgel állatorvosi körre egyesülve, községi (illetőleg kör-) állatorvost kell tartania. A községi vagy körállatorvost az illető község vagy községek választják, javadalmát is mint községi tisztviselőt a község vagy községek fizetik.

Községi
állatorvos.

De ha több község egyesült körállatorvos alkalmazására, azt, hogy a körállatorvos melyik községben lakjék, hogy fizetéséhez a községek mily arányban járuljanak hozzá s választásában mily arányban vegyenek részt, a képviselőtestület és a járási főszolgabíró meghallgatása után az alispán határozza meg. Ide vonatkozó határozata azonban a belügyministerhez felebbezhető. (1888 : VII. t.-cz. 129. §.)

Állatorvosok.

Allatorvosi
szervezet.

A hatósági állatorvosi szervezetet eredetileg az 1888 : VII. t.-cz. alapította meg, kötelezván a községeket, hogy községi, és a törvényhatóságokat, hogy törvényhatósági állatorvosokat alkalmazzanak. Ezek működésének ellenőrzésére és a törvényhatósági állategészségügyi szolgálat felügyeletére ugyane törvény minden vármegye részére egy-egy ú. n. kerületi állami állatorvosi állást szervezett.

Az állatorvosi közszolgálatnak e szervezetét az 1900 : XVII. t.-cz. változtatta meg annyiban, hogy a törvényhatósági m. kir. állatorvosok állását államivá tette s a községi állatorvosi szakteendőket kivéve, az állategészségügyi igazgatás egész vonalán m. kir. állatorvosokra bízta az állatorvosi közszolgálat ellátását. (1900 : XVII. t.-cz. 1. §.) Budapest székes fővárosra ez a törvény csak az állatvásárokon és állatkiállításokon szükséges állatorvosi szakszolgálat tekintetében terjed ki, egyébként pedig az I. és II. fokú hatóság mellett jövőre is Budapest székes főváros alkalmaz állatorvosokat, kik azonban a budapesti kerületi m. kir. állatorvos felügyelete alatt állanak. (1900 : XVII. t.-cz. 2. §.)

Járási és városi
m. kir.
állatorvos.

1. *Járási és városi m. kir. állatorvos.* A járási m. kir. állatorvos a járási főszolgabírónak, a városi m. kir. állatorvos pedig a r. t. város polgármesterének, illetőleg a törvényhatósági joggal felruházott város rendőrkapitányának, mint I. fokú állategészségügyi hatóságnak a szakközege. Azon hatósághoz, a melyhez be van osztva, alárendeltségi viszonyban áll, utasításaihoz alkalmazkodni köteles, szakvéleményének megalkotásában azonban nem befolyásolható s azért a felelősséget is ő viseli. (1900 : XVII. törvény-czikk 8. §.)

Járási és városi
m. kir. állat-
orvos teendői.

Az 1900 : XVII. t.-cz. 10. §-a értelmében a járási, illetőleg városi m. kir. állatorvos teendői a következők :

a) mint az I. fokú hatóság szakközege, az ezen hatóság ügykörébe tartozó állategészségi ügyekben véleményt ad, javaslatot tesz, eljár, illetőleg közreműködik ;

b) az évenkénti állatösszeírás alapján működési körének területén a háziállatok egészségi állapotát, valamint általában az állategészségügyi viszonyokat figyelemmel kíséri s a tapasztaltakhoz képest a szükséges intézkedések iránt a hatóságnak javaslatot tesz;

c) végrehajtja, illetőleg vezeti a hatóságilag elrendelt fertőtlenítést;

d) teljesíti, illetőleg ellenőrzi a hatóság által elrendelt ojtásokat;

e) felügyel a marhák hajtására vonatkozó rendelkezések megtartására, az állatvásárterek, köz- és magánvágóhidak, gyepmesteri telepek, dögterek, mészáros és haszonállatkereskedői üzlettelepek, állattanyák és iparvállalati állattelepek, hizlalók, tehenészetek, állatrakodók, csárdák és egyéb, az állatok állandó vagy átmeneti tartózkodására szolgáló mindennemű közhelyek, valamint a közös kutak, itatók és közös legelők állategészségügyi állapotára;

f) negyedévenként megvizsgálja a marhalevélezézők és törzskönyvvezetők, vágatási biztosok és gyepmesterek működését;

g) a működési területén letepedő állatorvosokat a törvényhatósági m. kir. állatorvosnak bejelenti;

h) felügyel az állatvásárookra;

i) kirendelés esetén a vasuti vagy hajóállomásokon teljesíti a szállított állatok vizsgálatát.

Azokon a vasuti vagy hajóállomásokon, a hol több m. kir. állatorvos székel, vagy pedig ott, a hol a járásban vagy városban több vasuti vagy hajóállomás van, a szakértői közreműködés rendjét, esetleg magánállat-orvosnak helyettesként való kirendelését a törvényhatóság első tisztviselőjének javaslata alapján a m. kir. földmivelésügyi minister határozza meg.

j) a haszonállatok létszámának az 1894 : XII. t.-cz. 23. §-a alapján évenként eszközlendő összeírása alkalmával, a mennyiben az illető községekben helyhatósági állatorvosok alkalmazva nincsenek, teljesíti a legelőre kihajtandó állatok egészségi vizsgálatát és ellenőrzi azok létszámát;

k) a köztenyésztésre engedélyezett apaállatokat székhelyén havonként, a székhelyén kívül levőket pedig lehetőleg minden kiszállás alkalmával megvizsgálja;

l) a község által vásárolt apaállatok kiválasztásánál és beszerzésénél a beszerzés helyén illetékes járási, illetőleg városi m. kir. állatorvos, mint állategészségügyi szakértő közreműködik;

m) a magánvállalatba elhelyezett honvédkincstári lovak felett tartandó szemléknél a bizottság működésében részt vesz;

n) a közös hadsereg lovassági, tüzérségi és szekereszeti osztályainak, valamint a honvédség lovassági osztályainak állandó vagy átvonulási elszállásolása esetén, a járás érintett községeiben, illetőleg a városban az elszállásolást előzőleg a helybeli lóállományt megvizsgálja;

o) hivatalból tagja a járási (r. tan. városi) mezőgazdasági bizottságnak és a lóavató bizottságnak, — és pedig állategészségi ügyekben szavazati, egyéb ügyekben pedig tanácskozási joggal;

p) az 1895. évi XLVI. t.-cikk és annak végrehajtása iránt kiadott rendelet határozmányai szerint mint az elsőfoku hatóság rendelkezésére álló közeg szemlét tart azokon a helyeken és azokban a helyiségekben, a hol közforgalomba hozatal céljából abraktakarmányokat előállítanak vagy árulnak s a mennyiben az idézett törvény 3. §-ában felsorolt kihágások eseteit észlelné vagy ez iránt alapos gyanúja volna, a vett minta bemutatása mellett az elsőfokú hatóságnak jelentést tesz;

r) a ló- és szarvasmarha-, juh-, sertés- és baromfi-kereskedőkről névjegyzéket vezet, telepeikre felügyel és szállásaikat időnkint megvizsgálja; felügyel továbbá a herélőkre és miskárolókra;

s) a törvényhatóság előterjesztése alapján a m. kir. földművelésügyi minister által adott engedéllyel és feltételek mellett teljesíti székhelyén s a székhelyéhez két kilométernél nem távolabb fekvő községekben a vágatási szemlét és vezeti a vágatási lajstromot;

t) ugyanily feltételek mellett mint szakértő közreműködik az állatvásárokon; végre

u) teljesíti mindazokat a teendőket, a melyeket törvények, kormány- és szabályrendeletek hatáskörébe utalnak.

Ezekon kívül a járási és városi m. kir. állatorvosok legfontosabb teendője, t. i. az állati betegségek fellépte esetén követendő magatartása ugyanezen törvény 13. §-ában s végrehajtási rendeletében (52., 53., 54. §.) akképen van előírva, hogy minden oly betegségnél vagy elhullásnál, a melynél ragadós betegség jelenlétére lehet következtetni, kiszáll a helyszínére, ha kell bonczolás útján *megállapítja a betegség mibenlétét*, a községi előljáróság támogatásával kinyomozza a betegülést, ragályozás körülményeit és okait, mindezekről u. n. felvételi jegyzőkönyvet szerkeszt, melybe az általa esetleg saját hatáskörében vagy a községi előljáróság által előzetesen tett intézkedéseket is bejegyzi. E felvételi jegyzőkönyvet a teendő hatósági intézkedésekre, mint forgalmi korlátozásokra, zárlatokra, kiirtásokra stb. vonatkozó javaslatával együtt hatósága elé terjeszti.

Különös feladatok állati betegségek esetén.

A betegség tartama alatt az előljáróság jelentéseiből s ha szükség van rá, helyszini kiszállással figyelemmel kíséri a betegség lefolyását. (V. R. 54. §.)

Ha az előljáróság a betegség megszüntét s az előirt megfigyelési idő kedvező elteltét jelenti, újból kiszáll a helyszínére, meggyőződik arról, megszünt-e tényleg a betegség, végrehajthatott-e szabályszerűen az előirt fertőtlenítés, mindezekről u. n. végjelentést szerkeszt s ha vizsgálata kedvező eredménnyel járt, hatóságának az elrendelt intézkedések hatályon kívül helyezése iránt javaslatot tesz. (V. R. 55., 56. §.)

A járási és városi m. kir. állatorvos, ámbár általában nincs intézkedési joga, sürgős szükség vagy közvetlen veszély esetén jogosítva van a saját felelősségére megtenni mindazon intézkedéseket, a melyek különben az I. fokú hatóság hatáskörébe tartoznak s a melyeket a fenyegető veszély vagy a késedelem folytán előreláthatólag bekövetkező gazdasági kár elhárítása szempontjából szükségesnek

J. és v. m. kir. állatorvos kivételes intézkedési joga.

tart. Ily intézkedéseinek, melyekért különben a felelősséget osztatlanul és kizárólag ő viseli, úgy a községi előljáróság, mint a közönség engedelmeskedni s az általa fogamatba vett állategészségügyi rendszabályokat alkalmazni és végrehajtani tartozik. (1900 : XVII. t.-cz. 14. §. és V. R. 57. §.)

Törvényhatósági
m. kir. állat-
orvos.

2. *A törvényhatósági m. kir. állatorvos* a vármegyei és városi törvényhatóságok első tisztviselőjének mint II. fokú állategészségügyi hatóságnak a szakközege. E hatósághoz való szolgálati viszonya ugyanaz, mint a járási, illetőleg városi m. kir. állatorvosé a saját hatóságához. (1900 : XVII. t.-cz. 15. §. V. R. 59. §.)

Teendői az 1900 : XVII. t.-cz. 16. §-a értelmében a következők:

a) mint a II. fokú hatóság szakközege, az ezen hatóság ügykörébe tartozó állategészségi ügyekben véleményt ad, javaslatot tesz, eljár, illetőleg közreműködik;

b) nyilvántartja a törvényhatóság területén felmerült ragadós állatbetegségeket;

c) gyanus betegülési vagy elhullási esetekben teljesíti a másodfokú hatóság által elrendelt felülvizsgálatot;

d) felügyel a törvényhatóság területén működő járási és városi m. kir. állatorvosok tevékenységére, hivatalos eljárásukat és ügykezelésüket évenként legalább egyszer a helyszínen megvizsgálja s ugyanezzel az alkalommal a jelen törvény 10. §-ában megjelölt állategészségügyi intézményeket ellenőrzi;

e) nyilvántartja a törvényhatóság területén letelepülő állatorvosokat, okleveleiket megvizsgálja, láttamozza és kihirdetés végett a törvényhatóság első tisztviselőjének bejelenti, az oklevelek hiányos volta esetén pedig a szükséges eljárás iránt javaslatot tesz;

f) javaslatot tesz a törvényhatóságnak az állatkuruzslás és az állatok egészségére veszélyes szokások és előítéletek kiirtására;

g) hivatalból tagja az illető törvényhatóság mezőgazdasági bizottságának — és pedig állategészségi ügyekben szavazati, egyéb ügyekben tanácskozási joggal;

h) az állategészségügyi viszonyokról és az állategészségügyi szolgálat ellátásáról a közigazgatási bizottságnak havonként jelentést tesz. A törvényhatósági m. kir. állatorvos a közigazgatási bizottság ülésein az állategészségügyi ügyek tárgyalásában részt vesz, azonban minthogy a közigazgatási bizottságnak nem tagja, szavazattal nem bír;

i) az állategészségügyet érintő szabályrendeletekre szakszempontból véleményes jelentést tesz;

j) végül teljesíti mindazokat a teendőket, a melyeket törvények, kormányrendeletek és törvényhatósági szabályrendeletek hatáskörébe utalnak.

3. *A fumei m. kir. állatorvos* Fiumében és kerületében a törvényhatósági m. kir. állatorvos teendőit végzi, ezenkívül a magyar-horvát tengerpart egész területére nézve szakközege a fumei m. kir. tengerészeti hatóságnak a tengeri forgalommal összefüggő állategészségügyi ügyekben. (1900: XVII. t.-cz. 1. §. és V. R. IV. Fejezet.)

Fiumei m. kir.
állatorvos.

4. *A m. kir. állategészségügyi felügyelő* a kerületébe beosztott járási, városi és törvényhatósági m. kir. állatorvosok működése felett a felügyeletet gyakorolja s a m. kir. földművelésügyi miniszternek mint legfelső állategészségügyi hatóságnak közvetlenül alárendelt szakközege. (1900: XVII. t.-cz. 24., 25. §. és V. R. V. Fejezet.)

M. kir. állat-
egészségügyi
felügyelő.

5. Ezenkívül m. kir. állatorvosok végzik az állatorvosi szakszolgálatot *a m. kir. belépő állomásokon, a m. kir. állategészségügyi hivatalokon, a Budapest székesfővárosban tartott állatvásárokon és állatkiállításokon, a m. kir. földművelésügyi ministeriumban* és mindazon helyeken, a hova a m. kir. földművelésügyi miniszter az állategészségügyi igazgatás vagy az állattenyésztési s ezzel összefüggő érdekek szolgálatára m. kir. állatorvost kirendel.

Beosztott m. kir.
állatorvosok.

A m. kir. állatorvosok *hivatalos működése* a községekre és a közönségre nézve díjtalan; helyszíni kiszállásainak díjait és költségeit is az államkincstár fizeti meg, de csak akkor, ha a kiszállás hivatalos teendők végzésére s közérdekből történt. Hivatalos teendők azok, a melyeket az 1900: XVII. t.-cz., annak végrehajtási rendelete, vagy későbbi

M. kir. állat-
állatorvosok
hivatalos működésének díjazása.

rendeletek a m. kir. állatorvosok feladatkörébe utalnak s a melyeket illetékesen csak m. kir. állatorvosok végezhetnek. Nem hivatalos teendők végzésére tett s nem közérdekű kiszállások díjait az fizeti meg, a ki azt saját érdekében kérte vagy a ki arra helytelen bejelentésével vagy egyéb szabálytalansággal okot szolgáltatott. Ha a község saját helyi teendőinek vagy községi állategészségügyi feladatoknak végzésére kéri a m. kir. állatorvos kiküldését, ily esetekben az illető község fizeti meg a kiszállás költségeit. (1900: XVII. t.-cz. 6. §. és V. R. 10. §.) Ha azonban p. o. a járási m. kir. állatorvos épen a községben van, mint a község szaktanácsadója díjtalanul tartozik a községi előjárásnak felvilágosítást, szaktanácsot vagy véleményt adni minden közérdekű állategészségi ügyben.

Községi teendők
díjazása.

A m. kir. állatorvosok kiszállási költségeinek ki által való megfizetése kérdésében, ha az vitássá válik, az illetékes I. fokú hatóság hoz határozatot, mely ellen a II. fokú hatósághoz lehet felebbezni. A II. fokú határozat ellen 15 napon belül a közigazgatási bírósághoz intézendő panasz-
nak van helye. (1900: XVII. törvényczikk 6. §-a és V. R. 47. §.)

Ha a járási vagy városi m. kir. állatorvos, a m. kir. földművelésügyi minister engedélyével községi állatorvosi teendőket, p. o. vágatási szemlét vagy az állatvásárookra előírt állatorvosi szolgálatot végez, ez a működése nem hivatalos működés, ezért tett kiszállásai nem hivatalos kiszállások s azok díjazása tekintetében az illető községgel való szabad egyezkedésre van utalva. (1900: XVII. t.-cz. V. R. 47. §.)

Községi állat-
orvosi szolgálat.

6. *Községi állatorvos.* Az 1900: XVII. t.-cz. a községek mellőzésével, az I. fokú hatóságoknál kezdte az állatorvosi közszolgálat államosítását. A községekre nézve jövőre is fentartotta a községi állatorvos tartása iránt az 1888: VII. t.-cz. 127. §-ában megállapított kötelezettséget. (1900: XVII. t.-cz. 1. §. V. R. 3. §.) A községi állatorvos feladatköre azonban változást szenvedett az állatorvosi közszolgálat államosítása révén, a mennyiben most már a hatósági intéz-

kedés alapjául szolgáló állatorvosi szakteendőket csak járási és városi m. kir. állatorvosok végezhetik. A községi állatorvos feladatköre ennél fogva a helyi állategészségügyi szakteendőkre, vagyis arra szorítkozik, hogy a községi előjáróságnak legyen szakközege és munkatársa az arra bízott állategészségrendőri feladatokban.

Az 1888: VII. törvényeziknek a községi állatorvos teendőire vonatkozó 130. §-a ezek szerint a következőképen módosul :

Községi állatorvos teendői.

A községi és kör-állatorvos községének, illetőleg községi körének helyi állategészségügyi teendőit végzi :

a) az állatokat a községgel előre kötött egyezség-vagy szerződésben megállapított díjazás mellett orvosolja ;

b) járvány idején a marhaleveleket ellenjegyzí ;

c) megvizsgálja az állatok egészségügyi állapotát levágásukkor és vezeti a vágólajstromot ;

d) nyilvántartja a községben, illetve a körben lévő hasznos házi állatokat s egészségi állapotukat figyelemmel kíséri ;

e) előforduló állati megbetegülési és elhullási eseteknél a kór nemét megállapítja, s ha ez csak bonczolás útján eszközölhető, azt teljesíti, a bonczjegyzőkönyvet megszerkeszti és azt az I. fokú hatósághoz való felterjesztés végett az előjáróságnak átadja ;

f) a mennyiben a vásártartásra jogosultak másképen nem intézkednének, helyben tartandó vásároknál mint szakértő közreműködik ;

g) vasúti vagy hajóállomásokon kirendelés esetén mint helyettes szakértő közreműködik ;

h) az állategészségügyi bajok elhárítása iránt javaslatot készít ;

i) az állattenyésztést figyelemmel kíséri s tett tapasztalatait bejelenti ;

j) a felügyelete alatt levő községben a lakosságnál elhelyezett vagy az ott megszemlélés végett összecsoportosított honvédkincstári lovak felett tartandó szemléknél meghívás esetén részt vesz ;

k) végzi a közös legelőre hajtandó állatok tavaszi állategészségügyi vizsgálatát;

l) évnegyedenként állategészségügyi jelentést tesz és állategészségi szempontból figyelemre méltó minden mozzanatot illetékes előjáróságával és a járási, illetőleg városi m. kir. állatorvossal közöl;

m) eljár mindazon ügyekben, a melyeket a törvény és annak alapján kiadott rendelet reá bíz.

A m. kir. állatorvosok magángyakorlatának és díjazásának szabályzata.

Az állatoknak egyes betegségekből való gyógyítása s állatorvosi kezelése, mint már az állategészségügyi rendészet terjedelmének megjelölésénél említettük, nem tartozik az állategészségügyi rendészet körébe. Ezért az állatorvosoknak ide vágó működése is kívül esik az igazgatás körén még akkor is, ha személyszerint különben mint hatósági szakközégek az igazgatás szolgálatában állanak.

Mindazáltal némileg az állatorvosi magángyakorlat is az állategészségügyi igazgatás körébe vonatott, az által t. i., hogy a m. kir. állatorvosok magángyakorlatának alapelelvei hatósági szolgálatuk követelményeire s az állattartó közönység érdekeire való tekintettel, továbbá magángyakorlatuk díjazása s e díjazás tételei törvényes megállapítást és szabályozást nyertek.

A m. kir. állatorvosok magángyakorlatát és annak díjazását az 1900: XVII. t.-cz. 95,000/900. számú végrehajtási rendeletének X. fejezete szabályozta a következőkben:

Allatorvosi
magángyakorlat
fogalma és
szabályai.

Egészséges vagy beteg állatok megvizsgálása, állatorvosi gondozása és gyógykezelése s mindazon állatorvosi tevékenység, melyet a m. kir. állatorvos nem hivatalából kifolyólag, hanem magánfél érdekében, annak meghívására, vagy felszólítására fejt ki, állatorvosi magángyakorlatot képez. (165. §.)

A m. kir. állatorvosok, azok kivételével, a kik a budapesti központi m. kir. állategészségügyi főfelügyelői és a m. kir. állategészségügyi felügyelői teendőikkel vannak megbízva, a mennyiben hivatalos teendőik akadálytalan ellátása azt megengedi, állatorvosi magángyakorlatot folytathatnak. (166. §.)

A járási és városi m. kir. állatorvos saját működési területén a beteg állatokat gyógykezelní köteles, ha erre felszólítatik s ha a gyógykezelés hivatalos teendőinek végzését nem akadályozza. (167. §.)

A m. kir. állatorvosok állatok gondozása, állatorvosi felügyelete vagy gyógykezelése czéljából magánfelekkel állandó szerződéses viszonyba nem léphetnek. (169. §.)

Hivatalból jelentendő ragadós állati betegségek megállapítása s ez alkalommal a beteg állat elkülönítésére, tartására és kezelésére vonatkozó első állatorvosi tanács megadása a m. kir. állatorvosok hivatalos kötelességét képezi, ily czélból történt kiszállásának, mint közérdekű kiszállásnak a költségeit és díjait az államkincstár viseli s ily kiszállása fejében az esetleges gyógykezelés díján s az elhasznált gyógyszer árán kívül a felek terhére külön kiszállási költségeket még az esetben sem számíthat fel, ha kiszállását az illető magánfél kérelmezte. (170. §.)

Ha azonban ily hivatalos kiszállásai alkalmával egyéb betegségben szenvedő állatot is megvizsgál vagy kezel, vagy egyéb nem hivatalos teendőjét képező állatorvosi tevékenységet fejt ki, azokért a megállapított díjakat számíthatja fel a fél terhére, de útiköltségeinek a magánfelektől való külön megtérítését nem igényelheti. (171. §.)

A kezelés módjának megválasztásában az állatorvos nem korlátozható, az általa elkövetett műhibákért azonban felelős. (172. §.)

A m. kir. állatorvosok magángyakorlatainak díjazása a felekkel való kölcsönös megegyezés tárgyát képezi. Oly esetekben, a midőn ily megegyezés nem jön létre, a teljesített állatorvosi működés díjazására nézve a megállapított díj-szabás mérvadó. (174. §.)

Állatorvosi
magángyakorlat
díjazása.

Ha a díjszabás tekintetében az állatorvos és az állattulajdonos között nézeteltérés merül fel, vagy ha a m. kir. állatorvos által felszámított díjat az állat tulajdonosa kifogásolja, a díjat az 1888 : VII. t.-cz. 121. §-a értelmében a bíróság határozza meg. (175. §.)

Arra nézve, hogy az állatorvos a kezelés alá vett beteg állatot minő időközökben látogassa meg, a tulajdonosnak, illetve megbizottjának az állatorvos előadása alapján ide vonatkozóan kifejezett kívánsága irányadó. (177. §.)

Állatok gyógykezeléséért a fenforgó esetek természete szerint általában látogatási díjak (95,000/900. sz. V. R. 181. § I. 1. és 2. pont) s ezeken kívül esetleg fuvarköltiségek, illetőleg időszerinti díjak (95,000/900. sz. V. R. 181. § I. 3. és 4. pont), továbbá operálások, ojtások, vizsgálatok és bonczolások díjai (181. § II—VIII.) számíthatók fel.

A betegek megvizsgálásához szükséges különös eljárásokért (pl. tükrözés, kutató fogó alkalmazása, hőmérés, végbélvizsgálat stb.), kivéve az esetleg szükséges mikroszkopos és chemiai vizsgálatokat, operálásoknál az operáció egyes mozzanatait képező műveletekért (pl. kutatás szondával, véretek alakítása, varrás, kötés stb.) folytatólagos kezeléseinél a seb tisztogatásáért és kötéseért külön díj fel nem számítható. (178. §.)

A betegek vizsgálatához és az operációkhoz szükséges műszerek használatáért külön díj csak abban az esetben számítható fel, ha az illető műszerek az egyszeri igénybevétel következtében, a használat természetéből kifolyólag, hasznavehetetlenekké válnak.

A kezeléshez szükséges orvosságokat és kötőszereket a beteg állat tulajdonosa tartozik szolgáltatni, illetőleg ezek rendes beszerzési árát az állatorvosnak megtéríteni.

Az operációkhoz szükséges segédszemélyzetről szintén a tulajdonos tartozik gondoskodni és ő díjazza az operációnál esetleg közreműködő szaksegédeket. (179. §.)

A magángyakorlatban öt megillető díjakat az állatorvos az illető félnek megküldött költségjegyzékben szá-

míthatja fel, melyben saját jegyzetei alapján meg kell jelölnie: a beteg állat faját, a betegség természetét, a látogatások számát, a teljesített műveletek nemét, az eltöltött időt, a lakáson kívül tett látogatás esetén pedig ezenkívül még a távolságot és az utazás módját. (180. §.)

A tulajdonképeni díjszabást, vagyis a magángyakorlatban kifejtett állatorvosi működés díjszabásának egyes tételeit a 95,000/900. sz. V. R. 181. §-a állapítja meg.

E díjszabás azonban, valamint a közölt összes szabályok csak a m. kir. állatorvosok magángyakorlatára s annak a díjazására vonatkoznak.

A nem m. kir. állatorvosok magángyakorlatára s annak díjazására nézve továbbra is az 1888: VII. t.-cz. vonatkozó rendelkezései (117—124. §.), továbbá az illető törvényhatósági és községi szabályrendeletek irányadók.

B) *Állategészségügyi rendészet.*

A ragadós állati betegségek elleni védekezésre vonatkozó rendszabályok összesége vagyis az állategészségügyi rendészet, két külön részből áll. Első rész *az állandó állategészségügyi intézményekre vonatkozó rendszabályok összesége*, ide tartoznak a kedvező állategészségügyi viszonyok között szükséges elővigyázati rendszabályok, melyeknek célja a ragadós állati betegségek felléptének *megakadályozása*. Második rész *a ragadós állati betegségek elfojtására irányuló szabályok összege*, melyek akkor nyernek alkalmazást, ha az állandó elővigyázat daczára mégis fellépett valamely ragadós állati betegség s céljük e betegségek lehető gyors, alapos és kevés gazdasági kárral járó *elfojtása*. Ezeket kiegészíti az összes állategészségügyi rendszabályok *büntető sanctiója*, mely szerint azok megsértése kihágást képez s pénzbüntetéssel, szabadságvesztéssel s a kihágás tárgyát képező állatok és dolgok elkobzásával büntetettetik.

Állategészség-
ügyi rendészet
különböző részei.

1. Állandó állategészségügyi intézményekre vonatkozó rendszabályok.

Marhalevél.

Marhalevél
lényege és hasz-
nálatának köte-
lezettsége.

Az állandó állategészségügyi intézmények között első helyen áll a marhalevél.

A marhalevél közokirat, mely a reá jegyzett állatokhoz való tulajdonjognak igazolására szolgál, azoknak egészségi állapotát és az állatok forgalmának esetére előírt ellenőrzés megtörténtét tanúsítja. (1888 : VII. t.-cz. 40.000/888. sz. V. R. 7. §.)

A marhalevél használata akkor kötelező, ha az állat gazdát cserél vagy állandó tartózkodási helyéről elszállítatik vagy elhajtatik. Ily esetekben marhalevéllal el kell látni a lovakat, öszvéreket és szamarakat, szarvasmarhákat, juhokat, kecskéket, végül a sertéseket. Az állatok korához nincs kötve a marhalevél-kötelezettség, tehát kiterjed a csikókra, borjúkra, bárányokra, gödölyékre és malaczkokra is. (1888 : VII. t.-cz. 40.000/888. sz. V. R. 8. §.)

Saját nevelésű állatot marhalevél nélkül tarthat az állat tulajdonosa, de ha eladni vagy saját községéből elhajtani akarja, saját nevére szóló marhalevelet köteles arról váltani s előmutatni.

Adótartozások fejében lefoglalt állatok elárverezés előtt a 46.643/888. számú m. kir. pénzügyministeri rendelet értelmében szintén ellátandók marhalevéllal, melynek a végrehajtást szenvedő tulajdonos nevére kell szólania, hátlapjára pedig az adóvégrehajtó által előmutatott zálogolási jegyzőkönyv alapján a lefoglalás ténye rávezetendő.

Kivételesen a marhalevél kötelezettsége alól az államkincstár tulajdonát képező, továbbá a közös hadseregbeli és honvéd lovak, melyeknél *menetlevél* (V. R. 10. §.), a verseny- és tenyészlovak, melyeknél a magyar vagy az illető külföldi lovaregylet *igazolványa* (8251/891. F. M.) pótolja a marhalevelet; továbbá a czirkuszi mutatványokra, állatkertekbe, vadaskertekbe és hasonló telepekre szállított állatok, a melyek a belföldi és az Ausztriával és Németországgal való

Kivételek a
marhalevél köte-
lezettsége alól.

forgalomban marhalevél s minden különös igazolás nélkül szállíthatók. (37.921/890. F. M.). Ezen kívül kisorsolt katonai lovakat azok vevője a katonai hatóság által kiállított, a vevő nevét s az állat leírását tartalmazó igazolvánnyal is haza hajthat vagy szállíthat. (V. R. 9. §.). A bárhol szerzett állatot tulajdonosa hazahajthatja vagy szállíthatja oly marhalevéllel is, melynek csak hátlapján van igazolva tulajdonjoga (V. R. 8. §.); továbbá legeltetés, úsztatás, fuvarozás és a gazdaság folytatása céljából minden állat marhalevél nélkül hajtható, de csak ugyanazon vármegye területén, (V. R. 10. §.) vasuton vagy hajón azonban marhalevél nélkül ily körülmények között sem szállítható. Szekerek és kocsik elé fogott állatok marhalevél nélkül is bebocsáthatók az országba, föltéve, hogy az illető állatfaj egyáltalában és az illető belépő állomáson bebocsátható. (1888: VII. t.-cz. 7. §.) — A marhalevél használatának kötelezettsége alól további mentességeket csak a m. kir. földművelésügyi minister adhat.

Marhalevél
fontossága.

Mondott rendeltetésénél fogva, melyszerint az állathoz való tulajdonjogot, annak egészségi állapotát s a forgalom körüli állategészségügyi rendszabályok betartását igazolja, a marhalevél állategészség rendészeti szempontból még azért bir különös fontossággal, mert használatának kötelező voltánál fogva e révén az állatok forgalma és helyváltoztatása az állategészségügy mindenkori érdekeinek megfelelően szabályozható vagy korlátozható, ez által a ragadós állati betegségek elhurczolása megakadályozható s alkalomadtán ezek eredete kinyomozható.

E fontos állategészségügyi intézmény kezelése a községekre van bízva. Ők adják ki, vonják vissza, írják át és irányítják a marhaleveleket. Ezzel az állategészségügyi rendszert kulcsa a községi előljárók kezébe van letéve, rájuk nézve bir tehát legnagyobb jelentőséggel a marhalevélre vonatkozó szabályok teljes ismerete.

Marhalevél-
kezelés.

E szabályok, melyeket az 1888: VII. t.-cz. 8—10. §-ai, 40.000/888. számú végrehajtási rendeletének 7—29. §-ai és a később kiadott rendeletek tartalmaznak, rövid összefoglalásban a következők:

Marhalevélre
vonatkozó
szabályok.

Marhalevél csak bélyeges kincstári ürlapon állítható ki, mely ürlapokat a község a törvényhatóság útján szerzi be oly képen, hogy a szükségendő marhalevelek bélyegilletékének megfelelő összeget az adóhivatalba befizeti és a nyert nyugtát a törvényhatóság első tisztviselőjéhez betérjeszti, ki megküldi részére a törvényhatóság folyószámaival ellátott ürlapokat. Az előjáróság mindig el kell hogy legyen látva kellő számú marhalevél ürlappal. E kincstári ürlapok egyéb értékekhez hasonlóan biztos helyen tartandók (88.791/92. b. m. r.) s más községeknek ki nem kölcsönözhetők. Egy marhalevél, kivéven az Ausztriába vagy azon keresztül szállítandó lovak és szarvasmarhák marhaleveleit, melyek csak egy nagy állatra vonatkozhatnak, több állatra is szólhat, de csak ugyanazon fajúakra és ugyanazon jegyű állatokra. Különböző fajú vagy különbözőleg megjegyzett állatok, tehát p. o. ló és ökör, vagy ökör és tehén ugyanazon marhalevélre nem írhatók. Ha több állatra, p. o. 10 drb ugyanazon jegyű tehenre van kiállítva a marhalevél, ez esetben a második s további állatok számának megfelelő bélyegjegy ragasztandó fel a marhalevél hátlapján e célra megjelölt helyre, mert a marhalevélre nyomott bélyegjegy csak egy darab állatra érvényes. 2 éven felüli ló és szarvasmarha után 20 fillér, 2 éven alóli ló és szarvasmarha után, továbbá korra való tekintet nélkül a szamár és öszvér után 12 fillér a bélyegilleték darabonként. Sertések, kecskék és juhoknak az egy marhalevélre írott első darabját 4, minden további ugyanazon marhalevélre írott darabját 2 fillér bélyegilleték terheli. (1900: XVII. t.-cz. 33. §.)

Ezen különböző bélyegilletékeknek megfelelően háromféle marhalevél van, 20, 12 és 4 filléres. A 20 filléresek csak 2 éven felüli lovakra és szarvasmarhákra, a 12 filléresek csak 12 éven alóli lovakra és szarvasmarhákra, továbbá szamárra és öszvérre, a 4 filléresek csak sertések, kecskék és juhokra állíthatók ki. Egy 20 filléres bélyegjeggyel ellátott, tehát 2 éven felüli lóra vagy szarvasmarhára használható marhalevél mintája következő:

Ez a marhalevél csak 2 évesnél idősebb szarvasmarha vagy lónál használható.

Dieser Viehpass ist nur für über 2 Jahre altes Hornvieh und Pferde verwendbar

Acést билет pentru vite se poate întrebuița pentru vitele corute și caii peste 2 ani.

Tento dobytčí pass může sa vymenit len pre taký rožný statok alebo koňa, ktorý je vyše 2 ročný.
 Овај марвени пасош може се употребити само за такве коње и рогату марву, која је старија од 2 године.

A törvényhatóság pecsétje és száma:
 Stempel und Zahl des Municipium:
 Sigilul și numărul municipiității:

sz.: — Zahl: — broj

Pečet a číslo právomocnosti:
 Pечат и број муниципалитете:

Jegyzőkönyvi szám }
Protocolul-Zahl
 Numarul protocolului comunei }
 Císlo zápisnice }
 Број протокола }

község }
Gemeinde
 comuna }
 obec }
 ОПШТИНА }

járás }
Bezirk
 cercul }
 okres }
 орач }

Bélyegilleték minden darab által
 után külön-külön 20 fillér
 Die Stempelgebühr beträgt für je ein
 Stück Vieh 20 Heller
 Timbrul pentru fie-care animal
 separat este 20 filliri

20 filléres
 bélyeg-jegy
 helye

Kolkový poplatok od každého kusu
 statku obnáša 20 halierov.
 Приспева за благаг јавног да енаку
 поједну животињу 20 филара.

Tasea de editiune a unui билет pentru vite e 10 filliri de si se suma peitine cu cifra municipalitatii. — За выдання іадунаго добытчыа пасоша, ёа накаркошкылек зыврат зноу, плаца обнаша 10 халиеров.

MARHALEVÉL.

Vieh-Pass.

Bilet pentru vite.

Dobytčí pass. — Марвени пасош.

A tulajdonos neve és lakhelye <i>Name und Wohnort des Eigenthümers</i> Numele și locuința proprietarului Meno a pribytok majitela Име и пребывающее место	A hajtó neve és lakhelye <i>Name und Wohnort des Viehtreibers</i> Numele și locuința măntorului Meno a pribytok poňajaca Име и пребывающее место	Az állatok száma — Zahl der Thiere Numerul animalelor — Počet kusov statku Број животиња
Az állatok leírása <i>Beschreibung der Thiere</i> Descrierea animalelor Opis statku Опис животиња	Az állatok különös ismertető jelei <i>Besondere Merkmale der Thiere</i> Desebtele semne de recunoscere a animalelor Zvláštne znaky zvierat Особитя знакови животиња	
Rendeltetési hely — Bestimmungsort Locul destinației Směr kam sa statok zenie Место назначения		

Hogy a fentirt állat (ok) a községből való elhajtás alkalmával egészségesnek találattak és hogy sem a községben, sem a szomszéd községekben a fentirt állat^{ok} ragadó betegség nem uralkodik, ezennel bizonyítottak.

Dass das — die obbezeichnete (n) Thier (e) bei der Wegtreibung aus der Gemeinde als gesund befunden wurde (n), und dass weder in der Gemeinde, noch in den Nachbar-Gemeinden bezüglich des (der) obbezeichneten Thiere (s) keine ansteckende Krankheit herrscht, wird hiermit bestätigt.

Cumcă animalul (ele) cu ocaziunea manării din comună s'a aflat de sanatos (e), și cumcă nici în comună, nici în comunele vecinaje au graseză pentru animalele mai sus descrise boli contagioase, se certifică prin acest act.

Ze výšorované zvířata v době odhmatu z obce zdravě sa nachodil y a že ani v obci, ani v susedných obciach medzi týmito zvířatami chýpava choroba perancoje, týmto sa dosvedčuje.

Оаи се посведача, да је приликом нагона из општине угањено, да је — су — горе означена (е) животиња (е) здрава (е), и да ни у општини, ни у суседним општинама не влада припадних болест у помоду горе означене (их) животиње (ја).

— 19 —

A község előljárója. — Der Gemeindevorsteher.
 Antistele comunei. — Predstaveny obce. — Општински кнез.

Egy marhalevél kiállítás díja, akárhány állatra szól, 10 fillér. — Die Ausstellungsgebühr eines Viehpasses ohne Rücksicht auf die Zahl des Viehes, beträgt 10 Heller.

pótlólag lerovandó illetéknek megfelelő bélyegjegyek ide ragasztandók.

nachträglich zu entrichtenden Gebühr entsprechenden Stempelmarken sind hier aufzukleben.

corespunzătorre drepturilor ce sunt a se plăti in mod suplementar se se alipescă aci.

Kolky, ktoré sa náhradne platia, majú sa sem prilepiť.

koje odgovaraju pristojbi, što treba da bude naknadno plaćena, ovde se prilepljuju.

lólólag lerovandó bélyegjegyek felragasztásának elmulasztása minden állat után 4 koronáig, a bélyegjegyek keresztül írása körüli mulasztás vagy szabályoedig 2 koronától 100 koronáig terjedhető bírságot von maga után.

Unterlassung des nachträglichen Aufklebens von Ergänzungs-Stempelmarken zieht eine Geldstrafe von 1—4 Kronen für je ein Thier, und das vorschriftswidrige oder Unterlassung der Ueberschreibung der Stempelmarken eine Geldstrafe von 1—100 Kronen.

siunea alipirei timbrelor ce sunt a se plăti suplementar pentru fie care animal dela 1 Coróna până la 4 Coróne, érá omisiunea a insemnarei peste timbre sau ea atrage după sine o amenda ce se póte estinde dela 2 până la 100 Coróne. žná, pokuta za každy kus statku za zameššanie prilepenia kolkov, ktoré sa majú latiť, obnáša od 1 koruny do 4 korún, za zanedbanie alebo nepravidelnost pri kolkov od 2 do 100 korún.

se naknadno ne prilepe dopunbene bílege, to će biti každyeno za svaku živo- m od 1—4 krune; a ako se propusti ili propisno ne izvede uništeње bílega každyeno globom od 2—100 kruna.

A marhalevél kiállítására az a közeg illetékes, melynek területéről az állat elhajtatik vagy elszállítottatik, esetleg a melynek területén a tulajdonátruházás történt.

A marhalevélkezelő, mielőtt a marhalevelet kiállítaná, tartozik meggyőződni az állat kedvező egészségi állapotáról, valamint arról, hogy az állat nem származik-e oly udvarból, mely az illető állatfajra ragadós betegség miatt le van zárva; illetőleg, hogy a község az illető állatfajra nincs-e községi zárlat alatt.

A hivatalból jelentendő ragadós betegségek *szórványos* jelenléte esetén ugyanis tilos a marhalevél-kiállítás oly állatokra, melyek a lezárt udvarokból (a fertőzött és azzal szomszédos udvarokból) származnak. A betegség *járványos* jelenléte esetén (sertésvésznél szórványos jelenlét esetén is!) tilos a marhalevél kiadás a község összes olyan állatfajára, melyek az illető betegség iránt, a mely miatt a zár elrendeltetett, fogékonyak. Tartozik továbbá meggyőződni a marhalevélkezelő a marhalevelet kérő egyénnek az állathoz való tulajdonjogáról. A tulajdonjogot a már meglévő előbbi marhalevél vagy ezzel egyenértékű igazolvány, saját nevelés esetén pedig e körülmény bizonyítása igazolja. Helytelen vagy felesleges adatokat a marhalevéltre irni tilos. Egyáltalán a marhalevél összes rovatai pontosan kitöltendők. A rovatok pontos kitöltése után a kiállító közeg keltezi, aláírja s a községi pecséttel ellátja a marhalevelet, a keletben a hónapot és az évszám utolsó számát betűkkel kiírni tartozik. A 40.000/888. számú végrehajtási rendelet 19. §-a értelmében a marhalevél rovatai, kivéven a járás és község nevét, melyek mindig magyarul voltak kiírandók, az országban divó bármely nyelven ki voltak tölthetők. E szabályt az 1890. évi 18.314. számú f. m. rendelet oda módosította, hogy a marhalevél összes rovatai az állam hivatalos nyelvén is kitöltendők.

Mielőtt a kiállító közeg a marhalevelet kiadná, annak adatait a minden községről külön vezetendő *marhalevél-íktatóba* írja be s ennek folyószámát a marhalevéltre vezeti

Marhalevél
kiállítás felté-
telei.

Marhalevél
íktató.

Tulajdon-
átruházás.

rá, viszont a marhalevél adatait az iktatókönyv megfelelő rovataiba bevezeti. (40.000/888. sz. V. R. 21. §.)

Ha valaki az egy marhalevélre írott összes állatokat megszerezte és nem eladásra, hanem továbbtartásra saját lakóhelyére szándékszik azokat szállítani, ez esetben nem kell azokra külön új marhalevelet váltania, mert tulajdonjoga a marhalevél hátlapjára írott u. n. *tulajdonátruházási záradékkal* is igazolható, mely a következőkép szól:

P. o. 541. jkvi szám. A tulsó lapon leírt állatokat megvette Farkas Károly csányi lakos. Kelet, aláírás, pecsét.

Ily záradékkal azonban csak saját lakóhelyére vagy oly helyre szállíthatja az új tulajdonos megszerzett állatait, a hol azokat saját tulajdonában tovább tartani óhajtja. Eladásra való szállítás ily marhalevéllel szigorúan tilos. Viszont ha az új tulajdonos nem elégszik meg a hátiratolt marhalevéllel, hanem új marhalevelet kér, ez tőle meg nem tagadható. (61.170/94. sz. f. m. r.)

Leírás.

Azon esetben, midőn valaki az egy marhalevélre írott állatoknak csak egy részét szerezte meg, ez állatokról részére új marhalevél állítatik ki, az eredeti marhalevélre pedig az a tény, hogy az arra írott állatok egy része gazdát cserélt, u. n. *leírás* záradék alakjában rávezettetik s egyúttal a leírt állatokra kiállított új marhalevél száma feljegyzetik: p. o. 541. jkvi sz. A tulsó lapon leírt állatok közül 2 darabot megvett Schreyer Jakab jászói lakos; új marhalevél száma: 318/899. Kelet, aláírás, pecsét. Az ily leírás záradékkal ellátott marhalevél tulajdonosának visszaadatik s ez a megmaradt állatokra nézve szabályszerű marhalevél gyanánt szolgál. E tulajdonátruházást mindig az a község eszközli, melynek területén az átruházás történt s a tulajdonátruházásokról «*Jegyzőkönyv a tulajdonátruházásokról*» elnevezéssel külön napló vezetendő. (V. R. 22—25. §.)

Egészségi
bizonyítvány a
marhalevélen.

A marhalevél egyúttal bizonyítvány arról, hogy az arra felírott állatok a marhalevél kiállításának idejében egészségesek. E hatálya azonban a kiállítás keltétől csak 10 napig tart, beszámítva ebbe a keltezés napját is. 10 nap elteltével, ha a marhalevél használatának újabb szüksége

merül fel, az állatok egészségi állapota újból igazolandó, minek *egészségi bizonyítvány megújítás* a neve. E célból az állat tulajdonosának kötelessége a marhalevelet a marhalevéelkezelőhöz juttatnia. Az egészségi bizonyítvány megújításának újból 10 napig tart a hatálya, de ugyanazon marhalevelen, ha egyáltalán a marhalevél még érvényes, akárhányszor megismételhető. És éppen ebben különbözik a tulajdonátruházó záradéktól, mely egy marhalevéltre egyszerűen többször rá nem vezethető. (V. R. 26. §.)

Az Ausztriába vagy azon keresztül szállítandó állatok marhaleveleire szükséges egészségi bizonyítványra nézve külön formulát állapított meg az 1899. évi 75.500. számú f. m. rendelet. Ehez képest a marhalevéltre nyomtatott egészségügyi záradék az Ausztriába vagy azon keresztül szállított állatok marhalevelein megfelelő kiigazítással a következőleg kell hogy szövelljen: «Hogy a leírt állat(ok) a községből való elhajtás alkalmával egészséges(ek)nek találtatott(ttak) és hogy 40 nap óta sem a községben, sem a szomszédos községekben keleti marhavész, vagy a leírt állat(ok)ra veszélyes más betegség nem uralkodik, ezennel bizonyítatik.» Ez egészségi záradék, valamint az Ausztriába vagy azon keresztül irányított állatok marhaleveleinek 3., 4., 5. és 6. rovatai németre is lefordítandók, erről azonban az állatok tulajdonosa tartozik gondoskodni, a marhalevéelkezelőnek csak az a kötelessége, hogy erre a tulajdonost mindig figyelmeztesse. Az egészségi bizonyítvány (záradék) német szövege a következő: «Dass das (die) beschriebene(n) Thier(e) beim Abtriebe gesund befunden wurde(n) und seit 40 Tagen weder in der Gemeinde noch in den Nachbargemeinden die Rinderpest, oder eine für das (die) beschriebene(n) Thier(e) gefährliche andere Seuche herrscht, wird hiemit bestätigt».

Lényeges adat a marhalevelen annak a helynek a megjelölése, a hová az állat hajtandó vagy szállítandó lesz. E megjelölésnek *irányítás* a neve. Ha új marhalevél állítatik ki az állatra, ennek megfelelő rovata van az irányításra. Tulajdonátruházásnál vagy egészségi bizonyítvány

Ausztriába
irányított
marhalevelek
egészségi
záradéka.

Irányítás.

megújításnál ezzel kapcsolatban kell irányítani. P. A tulsó lapon leírt állatokat megvette Nagy István. Irányítás : Torna. Vagy : Az egészségi bizonyítvány 10 napra megújítatik. Irányítás : Kassa.

Az irányítás csak azon helyre érvényes, mely a marhalevelen megjelöltetett. De ha az állat oda hajtatik vissza, a hol marhalevele kiállítatott, új irányítás nem szükséges. P. o. valamely vásári helyről az oda irányított marhalevéllal ellátott állat, ha el nem adatott, minden külön irányítás nélkül visszahajtható. (V. R. 26. §.)

Mint a mondottakból kitünik, az irányítás ténye legtöbbször egyéb marhalevelkezelési mozzanattal, p. o. új marhalevelkiállítással, tulajdonátruházással, egészségi bizonyítvány megújítással kapcsolatban nyer alkalmazást. Külön akkor történik az irányítás, ha az eredeti irányítástól eltérő helyre az egészségi bizonyítvány hatályának tartama alatt vitetik az állat. Ily irányváltozásnál azon község előjárásának mutatandó be a marhalevél, melynek területén az irányváltoztatás történik. Az új irányítás a marhalevél hátlapjára vezetendő eként: Irányítás Torna. Kelet stb.

A vasúton szállított állatok útközben való irányváltoztatásánál a marhalevelek irányítására nézve az 1894. évi 23.258 számú földmív. ministeri rendelet azt a különleges rendelkezést tartalmazza, hogy ily állatok szállítója azon állomás főnökét, melyen az irányváltozás történik, a szállítmány feltartóztatása végett megkeresheti s az eredetitől eltérő irányítást az illető állomás helyén illetékes községi előjárósággal eszközöltheti. Különb a vasuti közegek a marhalevelen feljegyzet irányítást követni kötelesek s új irányítás nélkül az állatot más helyre nem szállíthatják.

Marhalevél
érvényességi
ideje.

A marhalevél első kiállításától számítandó egy év letelte után mint marhalevél nem érvényes s csupán új marhalevél kiállításához szolgálhat alapul. Érvénytelené válik a marhalevél akkor is, ha a rájegyzett állatok teljes száma a hátlapon leíratott vagy a mikor a marhalevelen megnevezett tulajdonosnak a marhalevéltre jegyzett állatokhoz való tulajdonjoga bármi módon megszűnt. (V. R. 26. §.)

Ha a meglevő marhalevél alapján új marhalevél állítatik ki, ez esetben a marhalevélkezelő, ha levágatik az állat, ez esetben a vágatási biztos tartja vissza az érvénytelenné vált marhalevelet. Minden más esetben, p. o. ha elhull az állat, annak tulajdonosa tartozik az így érvénytelenné vált marhalevelet a községi előjáráságnak beszo-
gáltatni. Hogy ez pontosan megtörténjék, arra az előjáráságnak kell ügyelnie s az érvényét vesztt marhaleveleket annál szigorúbban be kell követelnie, mivel az ily marhalevelek segélyével történik a legtöbb állatforgalmi visszaélés. Az érvényét vesztt marhalevelek beszo-
gáltásának elmulasztása különben éppen ezért szigoruan büntendő kihágást képez. (1618/893. F. M.)

Érvényét
vesztett
marhalevelek.

A községi előjáróság az így bevont illetőleg beszo-
gáltatott érvénytelen marhaleveleket 3 évig megőrzi s aztán az I. foku hatóságának megsemmisítés végett beszo-
gáltatja.

Ha elvesz a marhalevél, tulajdonosa köteles az elveszés tényét a kiállító község előjáróságánál bejelenteni, ki a marhalevélikatóból kiírja s a járási főszolgabíróhoz betérjeszti az elveszett marhalevél adatait. A járási főszolgabíró egyrészt intézkedik az elveszett marhalevél megsemmisítettnek nyilvánítása iránt, másrészt pedig ha az elveszés tényét bejelentő az elveszett marhalevélhez, illetőleg az arra irott állatokhoz való tulajdonjogát igazolja, a bejelentés után legkevesebb 30 nap elteltével a községi előjáróságot *másodlat* kiadására utasítja. A községi előjáróság ez utasítás, illetőleg felhatalmazás nélkül másodlatot ki nem állíthat. Oly esetekben, mikor az elveszett marhalevél száma és egyéb adatai meg nem állapíthatók s e szerint megsemmisítési eljárás sem foganatosítható, új marhalevél állítandó ki, feltéve, hogy az illető a kérdéses állathoz való tulajdonjogát kellőképen igazolja s az új marhalevél kiállítására az I. foku hatóság az engedélyt megadja. (18.930/890. F. M.)

Elveszett
marhalevelek.

A marhalevelek kiállításáról s összes kezeléséről a községi előjáróság kötelessége gondoskodni aként, hogy kijelöli erre valamelyik tagját vagy közegét. De bárki legyen is a marhalevél kezelésével megbízva, a marhalevél

Marhalevél
kezelés díja.

mindig a község nevében állítatik ki s a község pecsétjével látandó el. Egyéb felíratú pecsétek e célra nem használhatók. A kiállításnak és kezelésnek pontosan megállapított díjai vannak. Egy marhalevél kiállításának a díja 10 fillér, a tulajdonátruházó záradék díja 6 fillér, az egészségi bizonyítvány megújításának, valamint a külön eszközölt irányításnak, úgyszintén a leírásnak a díja 4 fillér; akár hány állatra szól a marhalevél, e díjak egy marhalevél kiállítása, irányítása stb. után csak egyszeresen számíthatók. A kezelési díjak számításánál tehát az állatok száma nem jó tekintetbe s kizárólag a marhalevelek száma szolgál alapul. E díjakat az fizeti, a kinek részére a marhalevél kiállítatik, vagy az átírás, irányítás stb. eszközöztetik. A beszedett díjak a községet illetik, ez azonban azok felett szabadon rendelkezik s azt részben vagy egészben a marhalevélkezeléssel járó teendők díjazására a marhalevélkezelőnek is átengedheti. (V. R. 27. §.)

Magasabb díjak szedése szigorúan tilos. (V. R. 27. §.)

Külföldi marhalevél.

A *külföldi marhalevél* a belföldön kiállítottal azonosnak tekintendő, azzal a különbséggel mégis, hogy a midőn a külföldi marhalevél az állat elhajtása, eladása vagy levágása folytán belföldön használatba kerül, azon a belföldi bélyegilleték a megfelelő bélyegjegyek felragasztásával lerovandó. (V. R. 4. §.)

Büntetések.

Az 1888 : VII. t.-cz. 154. §-a értelmében kihágást követ el és kétszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, a ki állatokat marhalevél nélkül elád, megvesz vagy szállít. Kihágást követ el ezen kívül: az a marhalevélkezelő, a ki tudva vagy kötelességmulasztás folytán helytelen adatokat vezet a marhalevélre (40.000/888. f. m. r. 17. §.); az a marhalevélkezelő, a ki a 18.314/890. számú m. kir. földművelésügyi ministeri rendeletnek azt a rendelkezését megszegi, mely szerint a marhalevelek összes rovatai az állam hivatalos nyelvén is kitöltendők. Az a marhalevélkezelő, a ki a marhalevelet a tulajdonátruházási záradékban megfelelően nem irányítja vagy a hátíratolt marhalevél alapján új marhalevél kiállítását meg-

tagadja (61.170/894. f. m. r.); a ki az érvénytelenné vált marhalevelet be nem szolgáltatja (78.948/94. f. m. r.); a ki a marhalevelet, használatának szüksége esetén, az egészségi bizonyítvány megújítása, az irányítás vagy átírás eszközlése végett a marhalevelkezelőnek be nem mutatta és a ki eladásra szánt állatokat nem eredeti, hanem hátiratolt marhalevéllal *eladásra* elhajt vagy szállít. (1618/893. f. m. r.)

E büntető rendelkezéseken kívül a hamis bizonyítványokkal eladásra szállított vagy tudva hamis bizonyítványokkal vett vagy szállított állat az 1888: VII. t.-cz. 155. §-a értelmében elkoboztatik.

A szarvasmarhák törzskönyvezése.

A marhalevél intézményével sokban rokon a szarvasmarhák törzskönyvezése, melynek szabályait az 1888: VII. t.-cz. 40.000/888. számú végrehajtási rendeletének 101—123. §-ai tartalmazzák. Célja a Romániával és Szerbiával határos vagy a határtól 35 kilométerig terjedő körzetbeli községek szarvasmarha állományának a keleti marhavésztől való biztosabb megóvása. Ily községek szarvasmarha állománya törzskönyveztetik, vagyis a szarvasmarhák száma, bevitele és kivitele, szaporulata és számának csökkenése tulajdonosuk szerint állandóan nyilvántartatik.

Törzskönyvezés
célja.

E nyilvántartásra a törzskönyvek szolgálnak. Minden állattartó részére külön törzskönyv nyittatik, melybe az illetőnek összes szarvasmarhái, azok leírása, szerzési vagy elidegenítési módja időről-időre pontosan bevezettetik. E célból, ha valaki ily községbe szarvasmarhát visz be vagy bármilyen úton szarvasmarha tulajdonába jut, tartozik azt a törzskönyvvezetőnek bejelenteni. Borjuk is bejelentendők és pedig az ellés után azonnal, ezek azonban 6 hónapos korukig csak nyilvántartatnak s csak 6 hónapos koruk betöltésével vezetnek be tulajdonosuk törzskönyvébe. A törzskönyvezett állatok ezenkívül jobb pofájukon vagy farukon (14.888/899. f. m. r.) törzskönyvi bélyeggel lebélyegzendők, mely bélyeg egy vízszintes vonal felett tartalmazza az illető

Törzskönyvezés
lényege.

törvényhatóságnak római számjeggyel jelölt számát (a törzskönyvi kötelezettség alatt álló törvényhatóságoknak római számmal jelölt s I-től XI-ig terjedő folyó számuk van),¹ a vízszintes vonal alatt pedig az illető községnek a törvényhatóság által megállapított folyó számát.

Törzskönyvezés
szabályai

A törzskönyvezés kötelezettsége alatt álló községekben a tényleges törzskönyvezésen kívül még a következő szabályok vannak érvényben a szarvasmarhák nyilvántartására:

1. Állandó legeltetésre ily községekbe hozott szarvasmarha nem törzskönyvezendő ugyan, de azokról külön nyilvántartás vezetendő s ott tartózkodásuk tartamára azok marhalevelei a törzskönyvvezetőnek beszolgáltatandók. (V. R. 11. §.)

2. Gulyabeli szarvasmarha szintén nem törzskönyvezendő, de a tulajdonos nevérol, az állatok számáról, az esetleg elhajtott állatokról, az elhajtás irányáról s a legelő helyéről előjegyzés vezetendő. Mihelyt azonban ily állatok bármely gazdasági célra használatba vétetnek, azonnal törzskönyvezendők, eladás esetén pedig a marhalevél kiállítására előtt a község törzskönyvi bélyegzőjével ellátandók. (V. R. 112. §.)

3. Több napot igénybe vevő fuvarozásra törzskönyvezett községből elhajtott szarvasmarha szabályszerű marhalevéllel látandó el. (V. R. 106. §.)

4. Megkülönböztetés végett ily községekben sárga színű úrlapon állítatik ki a szarvasmarhák marhalevele. (V. R. 121. §.)

5. A törzskönyvezett községből vásárra hajtott szarvasmarháról külön nyilvántartás vezetendő, melyben előjegyzetik az állat törzskönyvi folyószáma, a tulajdonos neve, házszáma, a kiadott marhalevél száma, a hajtás iránya, az elhajtás és visszahajtás ténye és napja, esetleg a tulajdonjog-átruházás ideje. (V. R. 113. §.)

¹ Besztercze-Naszód I, Maros-Torda II, Csik III, Háromszék IV, Brassó V, Fogaras VI, Szeben VII, Hunyad VIII, Krassó-Szőrény IX, Temes X, Torontál XI. Más törvényhatóságok községeire a törzskönyvezés kötelezettsége nem terjed kr.

E nyilvántartási czélokra, valamint a törzskönyvezés czéljaira külön űrlapok vannak az említett végrehajtási rendeletben megállapítva.

A *törzskönyvezés községi teendő*, de megbízható azzal bármely alkalmas egyén. Díjazását azonban valamint a törzskönyvezés összes költségeit a község viseli, az ellenőrzésről és felügyeletről pedig a községi elöljáróság tartozik gondoskodni.

Törzskönyvezési teendők és azok felügyelete.

A törzskönyvvezetőnek kötelessége a törzskönyvezésre vonatkozó utasításokhoz szigorúan alkalmazkodni, s a községi elöljáróság által összehívandó állattulajdonosokat kötelességeik iránt kioktatni s ezekre minden alkalommal külön is figyelmeztetni; mindennemű mulasztást vagy szabályelleneséget az I. fokú hatóságnak bejelenteni; koronkint az egyes tulajdonosok törzskönyvébe irt, állat-létszámot a tényleges létszámmal összehasonlítani; a tavaszi marhavizsgálatokban részt venni s ez alkalommal különösen a bélyegzés helyességéről meggyőződni; a törvény 23. §-ához képest a tudomására jutott állati belső megbetegedéseket az elöljáróságnak bejelenteni; a 6 hónapos kort elért borjakat törzskönyvezni s bélyegzésükről gondoskodni; a bejelentett adatok helyességéről meggyőződni s azokat pontosan bevezetni; a nyilvántartásban levő állatokra vonatkozó bejelentések elmulasztóit följelenteni. (V. R. 117. §.)

Az 1900: XVII. t.-cz. életbelépte előtt külön egyének, u. n. törzskönyvezési felügyelők voltak alkalmazva a törzskönyvvezetés felügyeletére és időnkinti megvizsgálására. E törvény életbelépte óta azonban a járási illetőleg városi m. kir. állatorvosok gyakorolják e felügyeletet.

A ki törzskönyvezett községben szarvasmarháját a törzskönyvvezetőnek be nem jelenti, az 1888: VII. t.-cz. 154. §-ának 1. pontja értelmében kihágást követ el és két-száz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Büntetések.

Továbbá:

a) a ki szarvasmarháját törzskönyvvel bíró község területére állandó legeltetésre marhalevél nélkül hajtja vagy hajtattja, vagy a ki szarvasmarháját ily községből több napot igénybevevő fuvarozásra marhalevél nélkül elhajtja;

b) a ki szarvasmarháját bélyegzés végett elő nem állítja, a ki a bélyegzéshez szükséges segédlet adását megtagadja, végre a ki a marhatörzskönyvvezetőt, a törzskönyvezésnek ellenőrző és vizsgáló közegeit vizsgálateik foganatosításában akadályozza;

c) az a marhatörzskönyvvezető, ki a törzskönyvezés körüli teendőit elmulasztja, hanyagul vagy szabályellenesen teljesíti, a mennyiben utóbbi nem esik külön fegyelmi eljárás alá, az 1888 : VII. t.-cz. 40.000/888. számú végrehajtási rendeletének 123. §-a alapján minősülő kihágást követel s kétszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

E büntető rendelkezéseken kívül a határszéli törzskönyvekbe nem jegyzett marha, a helyi vagy határzár megszegése, valamint a kijelölt belépő állomások és hajtóutak elkerületével hajtott vagy csempészett állat vagy tárgy az 1888 : VII. t.-cz. 155. §-a értelmében elkoboztatik.

Állatvásárok.

Állatvásárok
állategészség-
ügyi fontossága.

Az állatvásároknak állategészségügyi szempontból az ad különös fontosságot, hogy azokra különböző helyekről hajtván össze az állatok, kész alkalmul szolgálhatnak az esetleg valahol jelenlevő ragadós állati betegség terjesztésére, s annak az ott egymással érintkező állatok útján való széthurezolására. Ezért az állatvásárok állategészségrendőri szempontból is különös hatósági felügyelet alatt állanak. A felügyeletet tulajdonképen az I. fokú hatóság s annak szakközege, a járási vagy városi m. kir. állatorvos gyakorolja, de a vásárok állategészségügyi rendjének fentartása községi teendő. Ott ugyan, ahol nem a község, hanem magán ember jogosult a vásár tartására, vagy a hol bérbe van adva a vásártartási jogosultság, a vásárjogtulajdonos vagy bérlő saját költségére és felelőségére tartozik az előirt állategészségügyi berendezésekről és szabályok betartásáról gondoskodni, ez azonban egyáltalán nem menti fel a községet s a hatóságokat attól, hogy teljes közvetlenséggel bene folyjanak az állatvásárok állategészségügyi rendjére. Az

állatvásár ugyanis, bár jövedelmének kihasználása sok helyen magánjogi jogosultság, a legszorosabb értelemben vett közintézmény, mely igen közletről érinti s mulasztások esetén a leghatározottabban veszélyezteti az állategészségügyi közérdeket.

Az állatvásárok állategészségügyi rendjére nézve a következő szabályok vannak érvényben. (1888: VII. t.-cz. 11. §. és V. R. 30—37. §.)

Állatvásárok csak e célra külön kijelölt és berendezett helyen, állatvásártéren tarthatók, mely terület más célra csak kivételes engedéllyel, legeltetésre pedig egyáltalán nem használható. Szabályszerűen oda irányított marhalevéllel el nem látott vagy szekérbe fogott állatok az állatvásártérre be nem bocsáthatók. A helybeli állatok a más községbeliectől elkülönítendők. A vásártérrel kapcsolatban külön bekerített hely jelölendő ki az egészségi szempontból s külön a tulajdonjogi vagy egyéb szempontból gyanus állatok ideiglenes őrizetbe vételére. (Ily állatok a község által őrizetbe veendő s további intézkedés végett az I. fokú hatóságnak bejelentendők.) Minden állatvásáron, tehát úgy a heti, mint az országos állatvásárokon annyi állatorvos kell hogy jelen legyen, hogy azok a vásáron jelenlevő rendőri közegek segédletével az érkező állatok egészségi állapotát s azok marhaleveleit megvizsgálhassák.

A vásártér berendezéséről, az állatorvosok alkalmazásáról a vásártartásra jogosult köteles gondoskodni. Ha bérbe van adva a vásártartás, ez esetben az felelős az előirt berendezések létesítéseért és szabályok betartásáért, a ki a bérleti szerződésben erre kötelezte magát. Ha kellő számú állatorvosról nem gondoskodott a vásártartásra jogosult, az I. fokú hatóság rendeli ki az állatorvost és pedig a vásártartó terhére.

A járási vagy városi m. kir. állatorvos hivatalából kifolyólag csak ellenőrzi s nem maga foganatosítja az állatvásárok állategészségügyi rendjét. Megbízható ugyan az állatvásári szakteendők közvetlen végzésével is, de csak a m. kir. földmivélsügyi minister engedélye mellett. (1888: XVII. t.-cz. 95.000/900. sz. V. R. 47. §.) Ezen működéseért külön díjazás illeti meg a vásártartó részéről, melyre nézve

Állatvásárok
állategészség-
ügyi rendje.

azzal szabadon egyezkedhetik. (Ez engedélyt a törvényhatóság útján a vásártartó kell, hogy kérelmezze.)

Az állatvásárok alkalmával szükséges tömegesebb marhalevél-átírásról, irányításról s egyáltalán a marhalevél-kezelésről, az e czélra esetleg szükséges kisegítő munkaerők alkalmazásáról a marhalevél-kezelés rendes díjainak szedése mellett az a község tartozik gondoskodni, melynek területén a vásár tartatik, és pedig tekintet nélkül arra, vajjon maga a község vagy valamely magánszemély rendezi-e az állatvásárokat. (V. R. 35. §.)

Ez állatvásárrendtartási szabályokon kívül az 1888 : VII. törvénycikknek s 40.000/888. számú végrehajtási rendeletének különös rendelkezései vannak még arra nézve, hogy bizonyos ragadós állati betegségeknek az állatvásártartó községben való jelenléte esetén mikor tarthatók állatvásárok.

Ezek szerint, kivéven a keleti marhavészt, ragadós tüdőlobot és sertésvészt, melyeknek *szórványos* jelenléte esetén is, tilos az illető községekben, a szarvasmarha, illetőleg sertésvásárok tartása, a többi ragadós állati betegségekre nézve az a szabály, hogy azok *járványos* jelenléte esetén tilos az állatvásárok tartása. Ha ily betegségek szórványosan vannak megállapítva, az állatvásár megtartható ugyan, a fertőzött s azzal szomszédos udvarok állatállománya azonban a vásárra fel nem hajtható. A juhhimlőre nézve e tekintetben nincs általános szabály, a vásártartás tilalma tehát juhhimlő esetén a körülményekhez képest esetről-esetre állapítandó meg.

Az állatvásárok befejeztével a vásártér alaposan megtisztítandó és fertőtlenítendő. Erről a vásártartó köteles gondoskodni, de a községi előljárásnak kell meggyőződni s az I. fokú hatósághoz a vásár után 14 nap alatt jelentést tenni arról, megtörtént-e tényleg a vásártér kitisztítása. Ennek elmulasztása (60.832/893. sz. F. M.) valamint állatvásárokon az állategészségügyi rendtartás megfelelő alkalmazásának elmulasztása (1888 : VII. t.cz. 183. §.) kihágást képez s a mulasztó vásártulajdonos vagy bérlő 400 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntethető.

Büntetések.

Mészárosok, marhakereskedők és marhahizlálók ellen- őrzése.

Kellő ellenőrzés czéljából a mézárosok, marhakereskedők és állandó üzlettelepen marhát hizlálók minden oly szarvasmarhát, melyet idegen helyről behoznak, a behoza-
taltól számított 12 óra alatt a községi előljárásának bejelen-
teni s ennek ez alkalommal a bejelentett szarvasmarhára
vonatkozó marhalevelet átadni tartoznak. (1888: VII. t.-cz.
12. §., V. R. 38. §.)

Mészárosok stb.
állatainak be-
jelentése.

Az előljáróság az ily állatokról bejelentési könyvet
vezet, melybe beírja a bejelentés idejét, a marhalevél kiál-
lításának idejét s számát, a visszatartott marhaleveletről a beje-
lentőnek elismervényt ad s a marhalevéltre a bejelentés sor-
számát rájegyzi. Ha az állatot az illető marhakereskedő
levágni vagy eladni akarja, új marhalevél adandó ki, a régi
marhalevéltre vonatkozó elismervény bevonása ellenében.
(V. R. 59. §.)

Mészárosok és marhakereskedők máshonnan behozott szarvasmarhái csak a községi marhaállománytól elkülönítve
bocsáthatók legeltetésre és a behozataltól számított 8 napon
át más állatoktól elkülönítve helyezendők el. Erre a köz-
ségi előljáróság tartozik felügyelni. (1888: VII. t.-cz. 12. §.)

A hatóság eltilthatja, hogy mézárosok és marhakeres-
kedők akkor, a mikor járvány uralg, idegen istállókba
bemenjenek. (1888: VII. t.-cz. 13. §.)

Az 1888: VII. t.-cz. 12. és 13. §-ai, valamint e törvény
40000/888. számú végrehajtási rendeletének 38. és 39. §-ai,
melyek ezt elrendelik, csak a szarvasmarhák bejelentésére
vonatkoznak.

Ezen kívül a járási és városi m. kir. állatorvos nyil-
vántartást tartozik vezetni a ló-, szarvasmarha-, juh-, sertés-
és baromfikereskedőkről, telepeikre felügyel és szállásaikat
időnkint megvizsgálja. (1900: XVII. t.-cz. 10. §.)

Az a mézáros, marhakereskedő vagy marhahizláló, a
ki az 1888: VII. t.-cz. 12. és 13. §-aiban kívántaknak meg-
nem felel, vagyis idegen községekből behozott szarvasmar-

Büntetések.

háját az előjárásnak 12 óra alatt be nem jelenti, marhalevelét be nem szolgáltatja, ily állatját közös legelőre hajtja, járvány idején tilalom ellenére idegen istállóba megy, az 1888 : VII. t.-cz. 154. §-ának b) pontja alapján minősülő kihágást követ el és 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Közbégőhid, vágatási szemle.

Húsvágás köz- és állategészségügyi jelentősége.

Az emberi fogyasztásra szánt állatok levágása körül tulajdonképen a közegészségügyi szempontok állanak előtérben, a mennyiben az állat, miután levágásra kerül, ha beteg volt is, többé nem az állat, hanem az emberi egészségügyet veszélyezteti közvetlenül. De ez nem jelenti azt, hogy az állatok levágása körül követett eljárás csak közegészségügyi érdek. Ellenkezőleg, kettős érdek, tehát annál fontosabb közérdek. Az állategészségügy szempontjából rendkívül fontos, hogy a levágott állatok testrészei és hulladékai az élő állatok egészségének veszélyeztetése nélkül semmisüljenek meg, vagyis sem a levágott állat szerveiben lévő esetleges ragályanyag, sem ennek fertőzést okozó egyes részei egészséges állatokkal érintkezésbe ne jussanak.

Ennélfogva az emberi élelemre szánt állatok levágása körüli eljárás az 1888 : VII. t.-cz. 14. §-ával és e törvény 40.000/888. számú végrehajtási rendeletének 40—51. §-ával, valamint a külön idevágólag kiadott rendeletekkel az állategészségügyi rendszert keretében van szabályozva és pedig a következő irányban.

Allatorvosi vizsgálat ; közfogyasztás.

Alapelv az, hogy a szárnyasok kivételével minden hasznos házi állat, tehát a szarvasmarha, juh, kecske, sertés, ha közfogyasztásra van szánva, csak hatósági ellenőrzés vagyis előzetes és utólagos állatorvosi vizsgálat mellett vágható le s bocsátható közfogyasztásra. (*Közfogyasztás* az, ha a ki az állatot levágja, nem családjával s az ahoz tartozókkal fogyasztja azt el, hanem akár nyers, akár feldolgozott hús alakjában vagy vendéglői üzemben nyilvános áruba bocsátja. A mészárosok, hentesek, szalámi- és virsli-

gyárosok, vendéglősök, korcsmárosok által üzletükből kifolyólag vágott állatok ennél fogva mind közfogyasztásra szántaknak tekintendők.) Apróbb állatok, mint a juh, kecske, bány, sertés, ha nincsenek közfogyasztásra szánva, szakértői vizsgálat és hatósági ellenőrzés nélkül is levághatók, szarvasmarha vágása azonban minden esetben hatósági felügyelet alá tartozik. (T. 14. §., V. R. 45. §.)

Hogy e hatósági felügyelet s a levágás körül szükséges állategészségügyi ellenőrzés sikeresen legyen gyakorolható, a vágás csak e célra kijelölt helyen, vágóhidon történhetik. A vágóhid általában közintézmény, melynek létesítéséről, fentartásáról s használatának felügyeletéről a község tartozik gondoskodni. Ez a közvágóhid. De levághatók a közfogyasztásra szánt állatok nem köz- hanem magán vágóhidakon is. Ilyenek felállításának azonban csak ott lehet helye, a hol közvágóhid nincs, mert az 1888: VII. t.-cz. 14. §-a világosan kimondja, hogy ott, a hol közvágóhid van, szarvasmarha csak közvágóhidon vágható le. (A törvény csak a szarvasmarhát utalja föltétlenül a vágóhidi kényszer alá. Egyéb állatok azon kívül is levághatók az esetben is, ha közfogyasztásra vannak szánva. A községnek azonban joga van a közvágóhidi kényszer a szarvasmarhákon kívül egyéb közfogyasztásra szánt állatokra is kiterjeszteni, feltéve természetesen, ha előbb közvágóhidján oly berendezésekről gondoskodott, melyek igénybevétele mellett a husiparosokra nem jár üzleti hátránnyal a közvágóhid használata.)

Köz- és magán-
vágóhid.

A közigazgatási bizottság előterjesztésére a m. kir. földművelésügyi és belügyi ministerek állapítják meg, mely községekben kötelező a közvágóhid használata. A köz- és állategészségügy követelményei iránt való nem kellő fogékonyság, különösen pedig az anyagi áldozatoktól való húzódozás ma még sok községet visszatart attól, hogy húsfogyasztásának megfelelő arányú közvágóhidat létesítsen. Ez hiba, mely különösen azon tévedésen alapszik, mintha a közvágóhid létesítése és fentartása anyagi áldozattal járna. Ellenkezőleg. A községnek joga lévén a közvágóhidat igénybe vevő husiparosoktól vágatási és szemle díjakat szedni, ezekből

mindenütt bő fedezetet nyer a közbíróhidra s fentartására fordított kiadás.

Vágatási biztos.

A község a vágatás [hatósági felügyeletére állatorvos szakértőt, illetőleg vágatási biztost tartozik alkalmazni. Ha községi állatorvos van valamely községben, az kell hogy végezze a vágatási szemlét. Ilyen hiányában más állatorvos is megbízható azzal. (V. R. 45. §.) A m. kir. földmivvelésügyi minister engedélyével járási és városi m. kir. állatorvosok is igénybe vehetők e célra, megfelelő díjazás mellett. (1900: XVII. t.-cz. 10. §., V. R. 47. §.) Nem állatorvos, hanem más alkalmas egyén csak akkor bízható meg a vágatás körüli szakteendőkkel, ha állatorvos egyáltalán nem áll rendelkezésre. (V. R. 45. §.) Községi előljáró azonban, mivel a vágatási biztos működését ő tartozik ellenőrizni, vágatási biztos állatorvos hiányában sem lehet.

Különben a 40.000/888. sz. V. R. 45. §-a értelmében vágatási biztos csak az lehet, a ki:

- a) községi lakos;
- b) erkölcsös magaviseletű;
- c) általános állatismerettel s az állati betegségek felismerésében némi jártassággal bír. (E jártasságot a járási m. kir. állatorvostól elsajátíthatják, kinek őket teendőikben kioktatni hivatalos kötelessége);
- d) a vágólajstrom helyes vezetésére képes.

A vágatási biztos a községi előljáróság előtt a következő fogadalmat köteles letenni:

«Én N. N. X. község vágatási biztosa ünnepélyesen fogadom, hogy a marha és hússzemlét lelkiismeretesen fogom teljesíteni.» — E fogadalom írásba foglalandó s a vágatási biztos és a községi előljáróság aláírásával ellátva a községi irattárba helyezendő. (Magától értődik, hogy ha a községi állatorvos vagy a járási illetőleg városi m. kir. állatorvos végzi a vágatási szemlét, ezeknek a külön vágatási biztosi fogadalmat nem kell letenniök.)

A ki szarvasmarhát vagy közfogyasztásra szánt más állatot levágni akar, köteles ezt a vágatási biztosnak bejelenteni s egyuttal a levágandó állatra vonatkozó marha-

levelet, illetve ha a marhalevelet az előljárásának valamelyes rendszabály alapján beszolgáltatta, a róla szóló elismervényt neki átadni. A ki saját nevelésű marhát vág vagy vágat, arról marhalevelet fölmutatni nem köteles. A vágatási biztos a féltől, esetleg a község előljáróságától átvett marhalevél alapján az állat azonosságát megállapítja és egészségi állapotát a vágóhídon az állat életében épűgy, mint levágása után belső szervein megvizsgálja. Az azonossági, illetve tulajdonjogi szempontból kifogás alá eső állat levágása megtiltandó s az által őrizet alatt tartandó, míg az ügyállásról haladéktalanul értesített I. fokú hatóság határoz. A ragadós betegségben szenvedő vagy annak gyanújában álló állat testrészei csak szakértő véleménye alapján s a törvényben foglalt határozatok értelmében értékesíthetők. Ragadós betegség vagy annak gyanúja esetén a vágatási biztos a község előljáróságának (rendőrkapitányának) haladéktalanul jelentést tesz. (V. R. 46. §.)

A vágatási biztos a levágott állatokról vágatási lajstromot vezet, melynek mintája az 1888 : VII. t.-cz. 40.000/888. számú végrehajtási rendeletének 47. §-ában van megállapítva. E vágatási lajstrom folyó-számai minden évben 1-nél kezdődnek s egy folyószám alatt csak egy állat jegyezhető be.

Ha a marhalevéltre jegyzett állatok nem vágattak le mind, akkor a vágatási biztos a levágott állatok számát a marhalevél hátlapján leírja s a leírást tartalmazó záradékot a vágólajstrom vonatkozó számával ellátja, például:

21. 22. sz. Két darab ökör levágatott.

Kelt Makranczon, 1888. május 20.

vágatási biztos.

A marhalevél ennek megtörténte után a tulajdonosnak, a mennyiben pedig a vágatási biztos által a község előljáróságától vétetett át, ennek visszaadandó; ez utóbbi esetben az elismervényt a marhalevél tulajdonos kapja vissza. (V. R. 48. §.)

Ha a marhalevéltre jegyzett állatok mind levágattak, az elismervény a községi előljárásának adandó át, a mar-

halevél pedig vastag keresztvonással érvénytelenítendő s a vágólajstrom illető folyószámával ellátva, a vágatási lajstromhoz csatolandó. (V. R. 49. §.)

A vágatási biztos, a vágatási lajstromot minden év végén lezárja, a levágott állatok számát fajok szerint összegezi s a marhalevelekkel együtt átadja a községnek, mely azt három éven át megőrzi, hogy esetleges vizsgálatoknál a marhalevelek okiratok gyanánt használtathassanak.

Egyébként — a húsvágás első sorban helyi érdek lévén — az a körüli részletes szabályokról, a vágóhidak használatáról, a vágatási s szemledíjakról, vágatási biztosok szolgálati viszonyairól stb. a helyi hatóságok szabályrendeleti uton kell hogy gondoskodjanak. Egy ily szabályrendelet mintáját a földmivelésügyi minster elkészíttette s 37.485/890. számú rendeletével a törvényhatóságoknak megküldötte. A legtöbb törvényhatósági szabályrendelet tényleg ez alapon készült.

A vágatási biztos minden esetben községi alkalmazottnak tekintendő, megbízatását a községtől nyeri, díjazásáról a község gondoskodik, teendőit is a község állapítja meg s működése felett is a községi előljáróság gyakorol közvetlen felügyeletet.

Az állatok levágására s ennek ellenőrzésére vonatkozó szabályokkal kapcsolatosak az emberi élelemre szánt húsok forgalomba hozatalára vonatkozó szabályok. Általános szabályok hiányában főként a helyhatóságok szabályrendelei mérvadók ez irányban.

E szabályrendeletek általában azon feltételhez kötik az idegen községben vágott állat húsának behozatalát s forgalomba hozatalát, hogy az állat levágásánál vágatási biztos lett légyen jelen s a hús mellé közfogyasztásra alkalmas voltát igazoló bizonyítvány legyen csatolva. (Austriába friss hús csak *hatósági* állatorvos által kiállított bizonyítvány mellett vihető be.)

Büntetések.

Különben, tekintettel a húsvágásnak és forgalomba hozatalnak kiváló köz- és állategészségügyi fontosságára, az azokra vonatkozó összes szabályok megsértése kihágást

képez. Így az 1888:VII. t.-cz. 151. §-a értelmében kihágást követ el és egy hónapig terjedhető elzárással és kétszáz korona pénzbüntetéssel büntetendő:

1. a ki az élelemre levágandó marhák vagy más állatok megvizsgálására s az ezekkel való bánásmódra vonatkozó egészségügyi szabályokat megszegi;

2. a ki oly marhát vagy állatot, melyet a fennálló szabály szerint csak a köztvágóhídon szabad levágni, máshol vágat vagy vág le; vagy

3. a ki oly helyeken, a hol köztvágóhid nincsen, a marhák vagy más állatok levágása iránt kiadott rendeletet vagy szabályt megszegi s az ekként levágott marha vagy állat húsát emberi élelemre árulja, adja vagy használja;

4. a ki elhullott vagy levágott beteg marha vagy állat húsát, e körülményt tudva, emberi eledelre használja vagy e célra másoknak adja.

E kihágások büntetése 2 éven belüli visszaesés esetén kétszeresre emelhető.

Ugyanezen törvény 154. §-a értelmében kihágást követ el és kétszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, a ki e törvény 14. §-a ellenére állatot vágóhídon kívül és állategészségügyi vizsgálat nélkül vág vagy szúr le.

Az 1891. évi 27.490. számú f. m. rendelet pedig a vágatási biztosoknak azt a mulasztását minősíti — külön feyelmi felelősség hiányában — kihágássá, mely szerint a levágás alkalmával észlelt ragadós betegségek eseteit vagy ilyenek gyanúját a községi előjárásnak haladék-talanul be nem jelentik s a vágatási lajstrom «Jegyzet» rovatában meg nem jelölik.

Mindezekre ügyelni s a tapasztalt szabálytalanságot az I. fokú hatóságnak bejelenteni a községi előjárás teendője, minthogy az 1888:VII. t.-cz. 126. §-a értelmében a fogyasztásra kerülő állatok levágásánál szükséges állategészségügyi ellenőrzésre felügyelni s általában a helyi állategészségügy felett őrködni a község feladata.

Közös legeltetés, pásztorok, tavaszi állatvizsgálat.

Közös legeltetés
állategészség-
ügyi jelentősége.

Semmi sem terjesztheti jobban a valamely állaton esetleg jelenlevő ragadós betegséget, mint a más állatokkal való közös legeltetés. Ez teszi szükségessé a közös legelőnek állategészségügyi szempontból való hatósági felügyeletét. A közös legeltetés kérdését s ezzel kapcsolatban a pásztorok magatartását újabban a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894: XII. t.-cz. szabályozta, átvevén s a mezei rendészet keretébe illesztvén az addig érvényben volt állategészségügyi szabályokat is.

Közös legeltetés
szabályai.
Tavaszi állat-
vizsgálat.

Ezek szerint a közös legelőre hajtandó állatok előzetesen számbaveendő, állatorvosilag megvizsgálandók, e vizsgálat alkalmával betegnek talált állatok a közös legeltetésből kizárandók, számba nem vett állatok közös legelőre nem hajthatók s a közös legelőkre hajtott állatok őrizetére csak fogadalmat tett pásztorok alkalmazhatók. *Az állatok számbavétele, állatorvosi megvizsgálásukról való gondoskodás, valamint a pásztorok alkalmazása községi teendő.* Tavaszkor, legelőre való kihajtás előtt a község veszi számba az állatokat s a községi állatorvos vizsgálja meg azokat, a melyek közös legelőn fognak legeltetni. A hol nincs községi állatorvos, rendes tavaszi körutja alkalmával az illető járási vagy városi m. kir. állatorvos végzi e vizsgálatot.

A tavaszi állatvizsgálat mikénti foganatosítására, ez alkalommal a községi előljáró, a község és az állatorvosok teendőire nézve az előbb érvényben volt összes rendeletek hatályon kívül helyezésével ez idő szerint a 104.300/901. számú m. kir. földművelésügyi ministeri rendelet irányadó. Ennek főbb rendelkezései a következők:

1. A közös legelőre való kihajtás előtt foganatosítandó tavaszi haszonállatvizsgálatnál mellőzendő az állatoknak az egyes udvarokból (tanyákról, majorokból stb.) való összeterelése, mert ez szükségtelen és állategészségügyi szempontból nem czélszerű, de sőt veszélyes is lehet.

A lovak elővezetése és az összeírási jegyzék szerint sorba állítása, úgyszintén a vizsgáló állatorvos által kijelö-

lendő egyéb állatoknak rendes telelő helyükről a szabadba kihajtása akként történjék, hogy az egyes állatbirtokosok állatállománya egymással ne érintkezhessék, és hogy a vizsgáló állatorvosnak az állatokra és viszont ezekkel a vizsgálatra szükségtelenül várakozni ne kelljen. A lovak (szamár és öszvér is) megvizsgálására a község belterületének nagyságához és a külterületen levő tanyák (majorok, puszták stb.) számához és távolságához képest megfelelő számú és fekvésű vizsgálati helyek jelölendők ki; ellenben a többi állatok megvizsgálásánál rendszerint csak az illető udvarokban való kihajtásra kell szorítkozni.

Azon állatbirtokosok, a kik lovaikat a kijelölt vizsgálati helyre és időre elővezettetni nem kívánják, kötelesek ebbeli szándékukat a községi elöljáróságnak a vizsgálat megkezdése előtt írásosan bejelenteni és állataikat saját költségükre, a vizsgálatra illetékes állatorvos által 8 napon belül külön megvizsgáltatni.

Azon állatbirtokos, a ki külön állatorvost tart, vagy állatjaira állatorvos által rendszeresen és állandóan felügyeltet, nem tartozik lovait a tavaszi haszonállatvizsgálat alkalmával a kijelölt vizsgálati helyre elővezettetni; az ilyen állatállományt azonban a gazdaság külön állatorvosa, vagy állandóan kezelő állatorvosa köteles a tavaszi haszonállatvizsgálat határnapját megelőző három napon belül darabonként megvizsgálni és az eredményt a tavaszi vizsgálatot teljesítő állatorvossal közölni, a ki ezen állatállomány vizsgálati eredményét és létszámát a szükséghez képest hivatalból ellenőrzi.

A polgári *egész loállomány* (szamár és öszvér is) minden egyes község területén ezentúl is, de nem külön időben, darabonként megvizsgálandó.

Különös figyelem fordítandó a köztenyésztésre használt községi és magánmének, a tartásra kiadott kincstári katonalovak, továbbá a vándorzigányok, házalók, fuvarosok, kubikosok, lókupeczek és lókereskedők lovainak megvizsgálására.

A többi állatfajokra nézve a vizsgálatnak mily mértékben és mily irányban való keresztül vitele körül a község-

ben a múlt évi állategészségügyi állapot, a bejelentési kötelezettség teljesítése körül szerzett tapasztalatok, a legeltetési viszonyok, az állatforgalom (kereskedés) mértéke és az állategészségügyi tekintetben lényeges egyéb adott viszonyok szolgáljanak általános zsinórmértékül.

Az egész állatállománynak udvarról-udvarra és tanyáról-tanyára járva, némely vidéken és bármely helyt álló indok nélkül alkalmazásba vett csak meg szemlélése — mint sok esetben idejekorán keresztül sem vihető, a törvényben elő nem írt, célravezetőnek nem bizonyult és az állatorvos működésének nem a helyes irányban alkalmazásával járó eljárás — mellőzendő. Viszont azonban az imént jelzett tényleges adott viszonyokat véve alapul, nemcsak a pusztá meg szemlélésnek, hanem a rendszeres vizsgálatnak egyes állatfajokra, illetve egyes udvarokra, tanyákra vagy egyes helyeken közösen tartott állatokra nézve fokozott figyelemmel való tényleges keresztülvitele indokolt és szükséges is akkor, ha ezen tényleges vizsgálat iránya és mértéke az említett adott viszonyokra van alapítva. A mennyiben tehát a község területén a tavaszi állatvizsgálat alkalmával egyes állatfajoknak, illetve egyes udvarok, tanyák stb. állatállományának, vagy pedig egyes helyeken közösen elhelyezve (tartva) volt állatoknak egyedenkénti tüzetes megvizsgálására kellő indok fenn nem forog: az állatorvos a község nagyságához mérten és annak egyes részeiben néhány udvarban ellenőrzésként megtekinti az állatállományt és ekkor is törekedjék, bizalmat keltő higgadt modorban kérdezősködve, a tényleges állapotról kimerítő tájékozást szerezni.

Feltétlenül tartozik azonban az állatorvos a községi előljárással, vagy az állatbirtokosok által neki betegnek, vagy beteggyanusnak bejelentett állatokat rendszeresen megvizsgálni és ha ragadós betegséget, vagy ennek gyanuját állapítja meg, megfelelően eljárni, úgyszintén az állatbirtokosoknak a szükséges szakszerű útmutatást és a netáni gyógykezelésre vonatkozó tanácsot azon esetben is *díjaztanul* megadni, ha ragadós betegség esete nem volt megállapítható.

Az állatorvos ezen eljárása alkalmával köteles az általános vizsgálatot a baromfiakra is kiterjeszteni és ha azok között ragadós betegség mutatkozott, a védekezési eljárás módozatait a lakossággal behatóan ismertesse meg.

Abban a községben, a melyikben a múlt évnegyedben a szarvasmarhákon ivarszervi hólyagos kiütés fordult elő, a szarvasmarha-állományból első sorban is tüzetesen az apaállatok, azon községben pedig, a melyben a juhok között rühkór fordult elő, a fertőzésnek kitéve volt juhok alaposan megvizsgálandók.

Okvetlenül megvizsgálandók továbbá a köztenyésztésre engedélyezett apaállatok, úgyszintén a szarvasmarha-, juh-, sertés- és baromfikereskedők telepei.

A községi előjáróság egy tagjának közbejöttével és az illető állatbirtokosok vagy megbizottaik illetőleg cselédek jelenlétében teljesítendő ezen állatvizsgálatok alkalmával tartozik az állatorvos az állatösszeírás és a közös legelőre kihajtandó állatok számbavételének helyességét is gondosan ellenőrizni. Az állatorvos az állatvizsgálatokhoz a legszükségesebb műszerekkel (kopogtató, orrtükör, hőmérő és szallagmérték) okvetlenül el legyen látva.

2. F. évi február hó 16-án kelt 11.567. eln./1900. sz. körrendelettemmel tudomására hoztam a törvényhatóságnak, hogy a m. kir. méntelepparancsnokságokat utasítottam, miszerint szigorúan hagyják meg a fedeztetési állomások vezetőinek, hogy *hibás szemű kanczákat*, csak akkor fogadjanak el *fedeztetésre*, ha a kancza birtokosa állatorvosi bizonyítványt mutat fel arról, hogy a fedeztetendő kancza szemhibája nem öröklő.

Ezen rendelkezésemet a köztenyésztésre engedélyezett községi és magánménekhez fedeztetésre hozott szemhibás kanczákra nézve is ezennel kiterjesztem és elrendelem, hogy az imént jelzett tavaszi vizsgálat alkalmával a m. kir. állatorvos a már pusztá szemmel is észrevehető szemhibában szenvedő és az állatbirtokosok által, a befedeztetés szempontjából kívánt megvizsgálás végett elővezetett kanczákat, főleg a szemhiba keletkezési oka illetve átöröklő természete

(havi vakság) tekintetében alaposan vizsgálja meg és az eredményről az állatbirtokosnak az általa netán kívánt és csak egy fedeztetési idényre érvényes m. kir. állatorvosi igazolványt a mellékelt minta szerint egyúttal szolgáltatassa ki. Az ezen alkalommal végzett ilyen vizsgálat és az erről kiadott igazolvány *díjmentes*. A kanczabirtokos kívánságára, de más alkalommal teljesített ilyen vizsgálatért és az erről kiadott igazolványért a m. kir. állatorvosnak egy (1) korona díjazás jár. A m. kir. állatorvos ezen igazolványok kiállításáról külön jegyzéket vezessen.

A törvényhatóság gondoskodik arról, hogy a területére beosztott m. kir. állatorvosok a szóbanforgó szemvizsgálati igazolványok kiállításához szükséges űrlapokkal idejekorán elláttassanak.

3. A törvényhatóság intézkedik az iránt, hogy a területén köztenyésztésre engedélyezett magánmének a tavaszi állatvizsgálat megkezdése előtt községenként összeírassanak; ezen mének tulajdonosait pedig kötelezem, hogy a köztenyésztésre használt magánméneiket a fedeztetési idény tartama alatt havonként egyszer a m. kir. állatorvos által, saját költségükre vizsgáltassák meg, úgyszintén, hogy méneik által fedezett kanczákra pontos jegyzéket vezessenek és hogy szemhibás kanczát ezen méneikhez csak akkor fogadhassanak el fedeztetésre, ha az ilyen kancza a 2. pontban megjelölt m. kir. állatorvosi igazolvánnyal el van látva. A tavaszi állatvizsgálat alkalmával a m. kir. állatorvos a szóbanforgó magánméneket is *díjmentesen* megvizsgálja tartozik.

4. Az állatorvos a községi előjáróságot, pásztorokat és lehetőleg az állatbirtokosokat kioktatni tartozik arról is, hogy melyek az állatokon nem szakértő által is észrevehető azon külső tünetek, a melyek valamely ragadós betegség felforgására mutatnak; továbbá, hogy miként kell teljesíteni a betegségekre vonatkozó bejelentési kötelezettséget, valamint hogy a községi előjáróság a betegség mibenlétéről a bejelentés megtétele előtt meggyőződni és a megfelelő óvintézkedéseket is miként tartozik megtenni (1900. évi 95.000. sz.

rendelet 51. §-a); végül, hogy a netáni hullát az állatorvos megérkezéséig, illetve az elsőfokú hatóság rendelkezéséig felbontatlanul őriztesse és a hullagödröt megásassa.

5. Az állatorvos az állategészségügyi állandó intézmények (marhalevél-kezelés, közvágóhid, magán-vagóhidak, vágóbiztosi szolgálat, dögtér, gyepmesteri telep, vendégfogadók és csárdák istállói, állatvásártér, a mészárosok, marhakereskedők és marhahizlalók által bevásárolt nem községbeli szarvasmarhák bejelentéséről vezetendő jegyzék, a marhahizlaldákban a bélyegzés és nyilvántartás, törzskönyvvezetés) ellenőrző megvizsgálását az illető községben a tavaszi állatvizsgálatra a jóváhagyott útiterv szerint rendelkezésére álló munkaidőn belül és az állatvizsgálatok és szemle foganatosítása után teljesíti s a ló-, szarvasmarha-, sertés- és baromfikereskedőkről vezetett saját jegyzékét helyesbíti és kiegészíti.

6. Ezen tavaszi haszonállatvizsgálat alkalmával észlelt hiányokat és netáni szabályellenességeket az állatorvos a helyszínén községenként külön jegyzékbe venni tartozik; ezen jegyzékről magának másolatot vesz, melyben a hiányok pótlásának miként történő foganatosítását nyilvántartja, az eredeti jegyzéket pedig az elsőfokú hatóságnak további eljárás végett átadja.

7. A működési területnek a tavaszi haszonállat-vizsgálattal egyidejűleg foganatosítandó beutazásáról (1900. évi 95.000. sz. végrehajtási rendelet 44. §-a) a járási illetőleg városi m. kir. állatorvos idejekorán rendszeres útitervet készít akként, hogy fent jelzett feladatát a munkaidő szorgalmas kihasználásával pontosan végezhesse és hogy az útitervtől eltérni ne kelljen. Az útiterv összeállításánál figyelem fordítandó arra, hogy vasárnap és az ottani lakosság ünnepnapjára helyszíni vizsgálat ne jusson, úgyszintén arra, hogy az állatorvos három napon túl egyfolytában székhelyétől távol ne legyen; viszont azonban nincs helye a már jóváhagyott útitervtől eltérő útiköltségfelszámításnak azon nem közérdekű utazási megszakítás, vagy székhelyre való visszatérés folytán, a mely az állatszallí-

tásnál vagy állatvásáron szükséges állatorvosi szakteendők, vagy az állatorvosi magánygyakorlat elvégezhetése érdekében váratlanul felmerülhet. A járási (városi) m. kir. állatorvos az ekként összeállított és felettes hatóságának hozzájárulásával (1900. évi 95.000. sz. végrehajtási rendelet 23. §-a) elkészített útitervet további eljárás céljából (1900. évi 95.000. sz. végrehajtási rendelet 72. §-a) a törvényhatósági m. kir. állatorvoshoz betérjeszti, a ki az útitervet jóváhagyván, azt még oly időben küldi vissza, hogy a vizsgálatok határnapjainak kitűzésére és a községekben az előmunkálatok teljesítésére elegendő idő maradjon.

8. Az elsőfokú hatóság a jóváhagyott útiterv értelmében kitűzi az egyes községekben a vizsgálati határnapokat és ez alkalommal rendeletileg utasítja a községi előljárókat, hogy az állatlétszám összeírást pontosan foganatosítsák, ezen alkalommal a község egész állatállományát gondosan szemléljék meg és az állatbirtokosokat a bejelentési kötelezettség pontos teljesítésére és az eltitkolás törvényes következményeire figyelmeztessék, úgyszintén tegyék közhirré, hogy a tavaszi állatvizsgálat alkalmával a m. kir. állatorvos a tenyésztésre használni kívánt szembajos kanczák és a köztenyésztésre használt magánmének vizsgálatát is egészen díjmentesen végzi, sőt bármily betegségben szenvedőnek mutatkozó állatra nézve díjmentesen ad tanácsot és esetleges gyógykezelési útmutatást is; végül pedig, hogy figyelmeztessék az állatbirtokosokat és a pásztorokat, hogy a vizsgálat kitűzött idejében az állatokat rendszerinti helyükön otthon tartsák.

9. Mindazon községekben, a melyekben helyhatósági (városi-, községi-, kör-) állatorvosok (1888 : VII. t.-cz. 127. §.) alkalmazva nincsenek, az illető járási, illetőleg városi m. kir. állatorvos, a tavaszi állatvizsgálatot kizárólag az államkincstár költségére teljesíti és pedig a tavaszi rendszeres körútja keretében; ennél fogva tehát ezen tavaszi állatvizsgálatért külön díjat sem a törvényhatóság, sem a községek, sem pedig az állatbirtokosok terhére fel nem számíthat. A mennyiben azonban a községi előljáróság a m. kir. állat-

orvosnak az elsőfokú hatóság által idejekorán jelzett kiszállását megelőzőleg a szükséges előkészületek megtételét elmulasztotta, vagy ha a m. kir. állatorvos a szóbanforgó feladatát egyes állatbirtokosok mulasztásai miatt ezen kiszállásakor el nem végezheti: ez esetben a m. kir. állatorvos az akadály mibenlétéről a helyszínén jegyzőkönyvet vesz fel, melynek alapján az elsőfokú hatóság a pótvizsgálatra határnapot tűz ki és a m. kir. állatorvost újból kiküldi, a ki ezen második kiszállásáról külön működési naplót és útitámlát szerkeszt és ezeket a következő hónap ötödikéig a törvényhatósági m. kir. állatorvoshoz beterjeszti, ez utóbbi pedig azokat átvizsgálás után hozzám felterjeszti. Az általam érvényesített útitámla összegének fizetése iránt az elsőfokú hatóság a hibás községi előjáróság, vagy állatbirtokosok igazolásának meghallgatása után határozatot hoz és a midőn a határozat jogerőssé vált, az összegnek a m. kir. állatorvos javára való beszedéséről és átszolgáltatásáról gondoskodik.

Az 1894: XII. t.-cz. ide vonatkozó büntető határozmányain kívül az 1888: VII. t.-cz. 154. §-a értelmében kihágást követ el és 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetetik az, a ki a község által számba nem vett s állatorvosilag meg nem vizsgált állatot közös legelőre hajt.

Büntetések.

Vendégfogadók, megállóhelyek stb.

Vendégfogadók, csárdák istállóí és mindazon közhelyek, a hol állatok akár átmenetileg, akár állandóan tartózkodnak, vagy etetés, itatás, pihentetés céljából megállapodni szoktak, folyton hatósági felügyelet alatt tartandók. Ily helyek a szükséghez képest tisztítandók, havonkint legalább egyszer fertőtlenítendő, valamint az ott használt jászlak, itató vályuk folytonosan tisztán tartandók, a szemét, alom és trágya eltakarítandó. (1888: VII. t.-cz. 16. §., V. R. 54. §.)

Vendégfogadók
stb. felügyelete.

Ezen teendők a vendéglősnek, csárdásnak s általában az illető közhely tulajdonosának kötelességét képezik. *A felügyelet azonban községi feladat.* (V. R. 55. §.) A községi előjáróságnak

kell e tekintetben a vendéglősöket stb. ellenőriznie, ha pedig az illető közhely, mint községi közös itató kút, közös legelők delelője stb., községi tulajdon, annak állandó tisztántartásáról és időnkinti fertőtlenítéséről saját hatáskörében s a községi alkalmazottak megfelelő utasításával kell gondoskodnia.

Büntetések.

Különben a ki ezt elmulasztja, az 1888: VII. t.-cz. 40.000/888. számú végrehajtási rendeletének 54. §-a értelmében kihágást követ el s 200 koronáig terjedhető pénz-büntetéssel büntetetik.

Marhahajtás, hajtóutak.

Állatok hajtása
gazdasági hasz-
nálát körében.

Allatoknak a gazdasági használat körében vagy legel-
tetés céljából való ide vagy oda hajtása állategészségügyi
szempontból rendes viszonyok között nincs korlátozva.
A mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894: XII.
t.-cz. s ezen törvény 48.000/94. számú végrehajtási rende-
letének 41. §-a a község kötelességévé teszi ugyan azon utak
(marhacsapások) kijelölését, a melyeken az állatok szabadon
hajthatók, e rendelkezésnek azonban nem állategészségügyi,
hanem mezőrendőri célja van, hogy t. i. az állatok sza-
badon hajtásának bizonyos utakra való korlátozásával a mezei
kártételeket kevesbitse.

Forgalomba
kerülő állatok
hajtása.

Allategészségügyi szempontból csak a tulajdonképeni
forgalomba kerülő állatok, nevezetesen a vágómarha és
kereskedésre szánt szarvasmarha hajtása van korlátozva.
Ily állatok az 1888: VII. t.-cz. 18. §-a, továbbá e törvény
40.000/888. számú végrehajtási rendeletének 57—59. §-ai
értelmében csak a törvényhatóság által szabályrendeletileg
megállapított úton hajthatók. Célja e rendelkezésnek az
ily állatok állategészségügyi ellenőrzésének könnyebb lehe-
tősége. Ha ugyanis egy állat a rendes tartózkodási helyén
való gazdasági használaton kívül bármily céllal tágabb
körű s messzebb terjedő forgalomba kerül, ez által már az
állategészségügy mint közérdek van érintve, a tágabb körű
érintkezés tágabb tért nyitván a forgalomba hozott állaton
esetleg jelenlevő ragadós betegségek elhurcolásának.

Hogy a forgalomba hozott állatok tényleg csak a kijelölt utakon hajtának-e, ezt úgy a csendőröknek, mint a pénzügyőröknek, rendőröknek és mezőőröknek kötelessége ellenőrizni, kik utközben az állatokat feltartóztathatják, hajtóiktól a marhalevelek előmutatását követelhetik s ha akár a marhaleveleken, akár egyéb tekintetben szabálytalanságot észlelnek az állatok hajtása körül, vagy az állatok egészségi állapota kelt gyanút, kötelesek az állatok továbbhajtását megakadályozni s az esetet a községi elöljáróságnak tudomására hozni. (1888 : VII. t.-cz. 18. §.) Az elöljáróság az ily állatokat addig is, míg azok felett az I. fokú hatóság határoz, elkülönített helyen zárva tartja s az I. fokú hatóságnak azonnal bejelenti.

De magát az állatok hajtásának ellenőrzését is főként a községi teendők a marhahajtás körül.
 községi elöljáróság gyakorolhatja legsikeresebben. Különösen nagyobb forgalmu utak mentén fekvő vagy oly községek elöljárói, a kiknek vidékén az állatok meg nem engedett csempészete gyakoribb eset, igen hasznos szolgálatot tesznek az állategészségügynek, nevezetesen pedig saját községük állatállománya egészségi állapota biztonságának azzal, ha a legéberebb figyelemmel kísérik s a rendelkezésekre álló közegekkel, különösen pedig a mezőőrökkel állandóan figyelemmel kísérik az állatok hajtására vonatkozó rendelkezések betartását. Ezenkívül a lábon hajtott marhacsapat etetésére, itatására és pihentetésére használható helyek kijelölése is, valamint az arra való felügyelet is, hogy a lábon hajtott állatok utközben ne legeltetessenek, a községi elöljáróság feladata, mely utóbb említett felügyeletet a mezőőrök megfelelő utasítása révén gyakorolhatja legsikeresebben.

Eltekintve az állatok forgalmi feltételeinek megsértésére vonatkozó büntető rendelkezésektől, az 1888 : VII. t.-cz. 154. §-a külön is kihágássá minősíti és kétszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel rendeli büntetni azon cselekményt, mely szerint valaki az arra ki nem jelölt utakon hajt állatokat. Ezenkívül a kijelölt hajtóutak elkerülésével hajtott vagy csempészett állat az 1888 : VII. t.-cz. 155. §-a értelmében elkoboztatik.

Büntetések.

Elhullott állatok eltakarítása.

Az akár ragadós, akár nem ragadós állati betegségben elhullott állatok olyképen való eltakarítása, illetőleg megsemmisítése, hogy testrészeiknek, váladékaiknak vagy bármilyen hulladékaiknak az egészséges állatokkal való érintkezése teljesen ki legyen zárva, egyik legegységesebb állategészségügyi követelmény. Ugyanazért az elhullott állatok eltakarítására az 1888: VII. t.-cz. 19. és e törvény 40.000/888. számú végrehajtási rendeletének 60—69. §-aiban külön szabályok írják elő a követetendő eljárást.

Elhullás
bejelentése.

Minden állati elhullás azonnal bejelentendő a községi előljárásságnak, ki az esetet az I. fokú hatóságnak tudomására hozza, a hullát pedig a körülményekhez képest vagy eltakarítatlanul s elkülönített helyen őrizetbe véteti a hatósági intézkedésig, vagy pedig annak eltakarítása iránt intézkedik. Ha oly körülmények között hullott el az állat, melyekből ragadós vagy egyáltalán ismeretlen betegség jelenlétére lehet következtetni, az állat eltakarítása a hatóság intézkedéseig mindenesetre függőben tartandó s az ily állati hulla hozzáférhetetlen biztos helyen őrizetbe veendő. Ha azonban az elhullás körülményei nyilvánvalóan kizárják a ragadós betegség jelenlétét, az előljárásság azonnal intézkedik az eltakarítás iránt.

Dögtér,
gyepmesteri
telep.

Elhullott vagy kiirtott állatok csak a község által kijelölt helyen, a községi dögtéren semmisíthetők meg és pedig elásás vagy elégetés által. Dögtérről, annak megfelelő körülkerítéséről, elzárásáról és fentartásáról a község tartozik gondoskodni. Nagyobb birtokok tulajdonosai azonban külön fekvő tanyájukon maguk is rendezhetnek be dögteret, mikor is elesik rájuk nézve az a kötelezettség, hogy elhullott állataikat a községi dögtérre szállítsák. Nagyobb községek, a melyeket erre a m. kir. földművelésügyi minister kijelöl, a dögtérrel kapcsolatban gyepmesteri telepet tartoznak létesíteni s ellátni azt a beteg állatok megfigyelésére, az elhullott állatok hulláinak a hatósági intézkedésig való őrizetére s az állati hullák bonczolására szükséges berendezésekkel.

Ezen kívül az állati hullák eltakarítására minden község alkalmas egyént, gyepmestert kell hogy alkalmazzon, ki rendszerint ezenkívül egyéb állategészségrendőri teendőt is végez. Ott, a hol gyepmester van, az állati hulláknak a gyepmesteri telepre vagy dögtérre való szállítása s megsemmisítése az ő kötelessége, melyért az állat tulajdonosától a szabályrendeletileg megállapított díjat követelheti. Idevonatkozólag a törvényhatóságnak kell szabályrendeletet alkotnia. (V. R. 65. §.)

Az állati hullák megsemmisítése körül ezektől eltekintve a következő szabályok vannak érvényben.

Állati hullák megsemmisítésének szabályai.

A megsemmisítés rendszerint elásás által történik, olyképen, hogy a dögot legalább 2 méter földréteg borítsa. Ragadós betegségben elhullott vagy kiirtott állatok testrészeit a dögtéren külön helyen kell eltakarítani. Keleti marhavész, lépfene vagy takonykórban elhullott állatok a legteljesebben megsemmisítendőek s azoknak egyetlen testrésze sem hozható forgalomba; ennek kizárása céljából az ily betegségben elhullott állatok bőrei eltakarítás előtt többszörös keresztmetszésekkel használhatatlanná teendőek. Egyéb betegségben elhullott állatok testrészei ipari célra csak a hatóság (I. foku hatóság) engedélye mellett használhatók fel. A csontok csak az elásás után 10 év múlva szedhetők ki, szintén az I. fokú hatóság engedélye mellett.

Elégetés vagy chemiai úton való feldolgozás útján is megsemmisíthetők az állati hullák, de csak ha a község erre megfelelő külön berendezéseket létesít.

Hogy az állati hullák megsemmisítése körül az összes rendszabályok és óvintézkedések betartassanak, erre is az előjáráságnak kell felügyelni. Valamint az előjáráságnak kell gondoskodni arról is, hogy az állati hullák eltakarítására szolgáló dögtér állandóan elzárva s illetéktelen egyének, vándorzigányok vagy kutyák által hozzáférhető ne legyen s onnan elásott állati testrészek vagy hullák el ne viteszenek. A sertésvész nagymérvű elterjedésének az is egyik oka volt, hogy a hiányosan eltakarított hullákat vándor-

Községi felügyeletek.

zigányok kiashatták, kutyák kikaparhatták s széthurczolhatták azt az addig nem fertőzött területekre.

Gyepmesteri
szolgálat.

A gyepmesterek alkalmaztatására és teendőire nézve az említett végrehajtási rendelet 63., 64. és 65. §-ai a következőleg intézkednek :

A gyepmester alkalmaztatása előtt teendőinek pontos és lelkiismeretes ellátására fogadalmat tesz, mely írásba foglalandó s a gyepmester által aláírva (illetve keze vonásával ellátva), a helyi hatóság irattárában elhelyezendő.

A gyepmesteri szolgálatot s díjazást a törvényhatóságok s helyi hatóságok a kormányhatóság által jóváhagyandó szabályrendelettel kell hogy szabályozzák. E szabályrendeletekben különösen a gyepmesterek díjazása igényel szabályozást, melyről e végrehajtási rendelet egyáltalán nem gondoskodott, s tekintettel a helyi viszonyok különbözőségeire, nem is gondoskodhatott.

A gyepmester teendői:

a) kóbor kutyákat befog;

b) dögöket (akár bejelentésre, akár a nélkül találva azokat) a dögterre kiszállít s azokat szabályszerűen elássa, illetve a mennyiben a fennálló szabályok megengedik, lenyúzza;

c) állatok kiirtására hivatalból kirendelhető;

d) jegyzéket vezet az átvett állatokról és hullákról.

Büntetések.

Az 1894 : XII. t.-cz. 95. §-ának r) pontja szerint kihágást követ el és egyszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, aki saját területén bárminemű döglött állatot tudva elásatlanul hagy vagy bármely területen elásott döglött állatot jogosulatlanul kiás. Ezen kívül az 1888 : VII. t.-cz. 151. §-a értelmében kihágást követ el s egy hónapig terjedhető elzárással és 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetetik, a ki elhullott vagy levágott beteg marha vagy állat húsát, e körülményt tudva, emberi eledelre használja, vagy e célra másoknak adja.

Állatok forgalma és szállítása.

A forgalom növekedésével arányban nő a ragadós állati betegségek elhúrozolásának veszélye. Ennek megfelelően különös és fokozott óvintézkedésre van szükség az állatok szélesebb körű forgalombahozatala körül. Ez óvintézkedések az állatok vasuton és hajón való szállítása körül csoportosulnak, e közlekedési eszközök lévén a messzebb terjedő s szélesebb körű állatforgalom lebonyolítóit.

Azon kívül, hogy mint minden forgalomba kerülő állatnak, a vasuton vagy hajón szállítottaknak is, marhalevéllal és pedig az állat származási helyén illetékes község által kiállított, kellően irányított s egészségi záradékkal kiegészített marhalevéllal kell ellátva lenniök, legfontosabb szabálya a vasuton vagy hajón való állatszállításnak az, hogy ily állatok feladása csak a m. kir. földművelésügyi minister által e czélra engedélyezett ú. n. marharakodó állomásokon történhetik és hogy a felrakás előtt — a külön meghatározott kivételektől eltekintve — minden állatot, mely egyáltalán marhalevél kötelezettsége alatt áll, az illető állomásra a m. kir. földművelésügyi minister által kirendelt állatorvoszakértőnek kell megvizsgálnia. Kirakodáskor csak a külföldön feladott állatok vizsgálandók meg hasonlóan. (NB. Állategészségrendőri szempontból *Horvát-Szlavonország* is a külföldre vonatkozó szabályok alá esik.) Különös szabályok állanak fenn továbbá a vasuti kocsik és állatokat szállító hajók tisztítására és fertőtlenítésére, az állatoknak útközben való gondozására, az útközben történt esetleges elhullások és betegedések okának megállapítására stb. (1888: VII. t.-cz. 20., 21., 22. §. V. R. 70., 81—97. §. 1900: XVII. t.-cz. 95.000/900. sz. V. R. 148—164. §.)

Mindeme szabályoknak és az állatok vasuton vagy hajón való szállítására vonatkozó számos egyéb rendszabályoknak alkalmazása kívül esik a közigazgatási hatóságok *közvetlen* feladatkörén. A fel-illetőleg lerakáskor szükséges egészségi vizsgálatokat a külön e czélra kirendelt állatorvoszakértő végzi, az egyéb állategészségügyi rendszabályok

Állatforgalom
állategészség-
ügyi jelentősége.

Vasuti és hajó-
szállítás általá-
nos szabályai.

Állatforgalmi
szabályok alkal-
mazása.

betartása és alkalmazása pedig a közlekedési vállalatok közegeinek és az állatorvoszakértőknek közös feladata.

Marhalevéke-
lés, különös te-
kintettel az állat-
szállításra.

Eltekintve ezen különleges állategészségügyi rendszabályoktól, rendkívüli fontossággal bír az állatok szélesebb körű forgalmában a marhalevek kezelése és irányítása körüli megfelelő eljárás. Ha valamely község forgalmi korlátozás vagyis zárlat alatt áll, onnan oly fajú állatok, a melyekre a zárlat kimondatott, általában ki nem vihetők, tehát oly állatokra marhalevél ki nem adható. De azon kívül, hogy az állat származási helyéről való *elszállításának* bizonyos esetekben korlátai vannak, melyeket a községi előjárónak, mint a marhalevek kiállítójának tudnia kell, bizonyos esetekben korlátai vagy feltételei vannak az egyes községekbe, helyekre vagy országokba való *bevitelnek* is. Nem elég tehát csak azt tudnia a marhalevél kezelőnek, vajjon a saját községéből egyáltalán elszállítható-e az állat, melyre tőle marhalevelet kérnek, hanem tudnia kell azt is, vajjon az az állat az adott esetben oda, a hova tulajdonosa szállítani akarja, egyáltalán bevihető-e? A forgalomnak ez irányú feltételei gyakran változnak a szerint, amint a ragadós állati betegség elleni védekezés s annak egyéb gazdasági érdekekkel való egyeztetése ilyen vagy amolyan eljárást indokol, de a marhalevéelkezelőnek mindig ismernie kell ez időleges forgalmi feltételeket is, mert egyfelől csak ezek teljes ismerete alapján óvhatja meg az általa marhalevéellel ellátott állat tulajdonosát a forgalom megsértését követő különböző károsodásoktól, másrésről pedig eme forgalmi feltételek ismerete alapján fogja az állattartó közönséget az állatok ilyen vagy amolyan úton való értékesítésének lehetőségei és feltételei felől felvilágosíthatni.

Azt, hogy az állat onnan, a honnan szállíttatik s oda, a hova szállítani szándékoltatik, tényleg szállítható-e, a vasútra vagy hajóra való feladásakor az állatorvos szakértő is köteles megbírálni, *a marhalevél irányítása s ezzel a forgalomba hozatal eszközének megadása azonban a község feladata,* a marhalevél kezelése körül kell tehát hogy legelső sorban mérlegeltesse a forgalom fennálló feltételei.

E feltételeket, az állatforgalom összes szabályait, korlátait és könnyítéseit mindig közzéteszi a földművelésügyi minister az «Állategészségügyi Értesítő» című, esetről esetre megjelenő hivatalos kiadványban. Ez ugyan csak a közlekedési vállalatok marharakodó állomásainak s a m. kir. állatorvosoknak, továbbá az I. és II. fokú hatóságoknak küldetik meg hivatalból, de a benne foglalt közlemények szintén a földművelésügyi minister hivatalos közlönyében, a «Földművelési Értesítő»-ben is közzétetnek. Ez pedig a fentnevezettekén kívül valamennyi nagyközségnek és körjegyzőségnek hivatalból megküldetik. Ez utóbbi hivatalos közlöny segítségével módjában van tehát a községi előjárásnak, hogy az állatforgalom esetleges korlátairól vagy különleges és időleges feltételeiről állandóan jól legyen tájékozva s úgy önmagát mint az állatszállító közönséget a szabálytalan marhalevelkiállítás és meg nem engedett állatszállítás következményeitől megkímélje.

A belföldi forgalomban Budapest-Ferenczvárosba és a kőbányai és győri m. kir. állategészségügyi hivatalok területére való szállításnak különleges feltételei vannak.

A budapest-ferenczvárosi sertés-consumvásárra ugyanis fertőzött községből is szállíthatók sertések, ez esetben azonban a marhalevel jelző lapján feljegyzendő az, hogy az állatok milyen betegséggel (sertésvész, orbáncz, száj- és körömfájás) fertőzött községből származnak. (27.086/898. számú föld. rend.) A kőbányai és győri m. kir. állategészségügyi hivatalok területére pedig csak oly feltételek mellett szállíthatók sertések, mint Ausztriába (l. a 396-ik lapon az ausztriai forgalomnál).

Vasuton vagy hajón szállított állatok állatorvosi vizsgálata.

Vasuton vagy hajón szállítandó állatok, mint az előző fejezetben már hangsúlyoztuk, általában csak előzetes állatorvosi vizsgálat mellett és csak a m. kir. földművelésügyi minister által marharakodóul engedélyezett s alkalmas rakodó

Állatorvosi vizsgálat alóli kivételek.

hidakkal ellátott állomásokon adhatók fel. Ez általános szabály alól a következő kivételek vannak érvényben.

Az Ő cs. és apostoli kir. Felsője legmagasabb udvartartásának tulajdonát képező lovak, a felséges cs. és kir. uralkodóház tagjainak udvartartásai tulajdonát képező lovak, továbbá az államkincstár tulajdonát képező és menetlevéllel szállított katonai és csendőrlovak, katonatisztek és csendőrtisztek menetlevéllel ellátott lovai, úgyszintén a versenylovak és végül az állami ménék s állami ménésintézeti lovak vasutra, vagy hajóra való feladás és vasutról vagy hajóról való leadás alkalmával állatorvosi vizsgálat alá nem veendő. (4022/901. F. M.) A magyar lovaregylet igazolványával ellátott tenyészlovak (ménék, kanczák, csikók), valamint a magyar lovaregylet igazolványával ellátott versenylovak és vadászlovak vasutra vagy hajóra való feladás és vasutról vagy hajóról való leadás alkalmával állatorvosi vizsgálat alá a belföldi forgalomban szintén nem veendő. (15.539/901. F. M.) végül a vállalkozóknál tartáson levő katonai (közös hadseregbeli és honvéd) lovaknak igazolványkönyvecskéi e lovaknak lóidéző jegy mellett katonai szemlére, vagy katonai szolgálattételre és vissza történő szállítása alkalmával a menetlevelet pótolják, vagyis az ily lovak a vállalkozók igazolványkönyvecskéivel és a lóidéző-jegygyel ellátva s kizárólag az említett katonai szemlére, vagy katonai szolgálattételre és vissza való szállítás végett állatorvosi vizsgálat nélkül is felvehetők. (21.737/901. F. M.)

Szopós állatok közvetlen levágásra belforgalomban állatorvosi vizsgálat nélkül is szállíthatók, ha a feladásnál a szállítás célja a marhalevél irányítási rovatában igazoltatik. Ez igazolást a marhalevél kiállítója az állat tulajdonosának bementése alapján s annak kifejezett kívánságára vezeti a marhalevélre. Külföldre való szállításnál azonban (ezenkívül s Horvát-Szlavonországba sem) a vasuti feladásnál való állatorvosi vizsgálatot a marhalevél ezen záradéka nem pótolhatja. (52.982/901. F. M.)

A belföldön feladott állatok kirakása sem marharakodó állomásokhoz, sem állatorvosi vizsgálathoz nincs kötve, azok

tehát bármely állomáson s állatorvosi vizsgálat nélkül is kirakhatók. A külföldről jövő állatok kirakása azonban csak ugyanazon feltételek mellett történhetik, mint a belföldiek feladása, t. i. csak marharakodó állomásokon és csak állatorvosi vizsgálat mellett.

A vasuti szakértő állatorvosokat minden egyes marharakodó állomáshoz a törvényhatóság első tisztviselőjének javaslatára a m. kir. földművelésügyi miniszter rendeli ki. Rend szerint m. kir. állatorvosok, nevezetesen a járási és városi m. kir. állatorvosok rendeltetnek ki vasuti szakértőül, de e kirendeltség nem függ annyira össze a m. kir. állatorvosi alkalmaztatással, hogy nem m. kir. vagyis községi vagy esetleg magánállatorvosok is ki ne volnának rendelhetők.

Vasuti állatorvosi szakértők kirendelése.

Az állatok vasuti vagy hajóra való feladásánál (illetőleg a külföldről érkezők leadásánál) szükséges állatorvosi vizsgálat, továbbá az állatokkal szállítás közben követendő eljárás alapelveit az 1888: VII. t.-cz. 40,000/888. számú végrehajtási rendeletének 70. s következő §-ai írják elő. Az itt s későbbi külön rendeletekben foglalt szabályokat kiegészítik, a vizsgálat díjazása tekintetében pedig megváltoztatják az 1900: XVII. t.-cz. 95,000/900. számú végrehajtási rendeletének 148. s következő §-ai.

Állatorvosi vizsgálat díjazása és szabályai.

Ezek szerint:

1. Minden marharakodóul engedélyezett vasuti vagy hajóállomáson hirdetmény függesztendő ki, mely tartalmazza az oda kirendelt szakértő s helyettesének nevét és lakhelyét, továbbá kiszállásának s a vizsgálatnak díjait és költségeit. (95.000/900. sz. V. R. 164. §.)

Hirdetmény.

2. Ha valaki állatot vasuton vagy hajón szállítani akar, tartozik azt a szállítást megelőzőleg 24, de legalább 12 órával, vásárok alkalmával 6, de legalább 3 órával az illető állomásra kirendelt szakértőnek bejelenteni, ki a jelzett időre a helyszínére kiszáll vagy akadályoztatása esetén helyettesének adja át a meghívást. Állatok vasuton vagy hajón érkezésekor, ha a szállítmány külföldről érkezik, tehát leadáskor állatorvosi vizsgálat kötelezettsége alatt áll, az állomás főnöke hívja meg vizsgálatra a szakértőt. A kirendelt

Szállítás bejelentése.

szakértő, illetőleg helyettese meghívásra köteles a kívánt időben teljesíteni a vizsgálatot, ha csak abban hivatalos teendői nem gátolják. Ha úgy a rendes, mint a helyettes szakértő akadályozva van a vizsgálat teljesítésében, az illetékes I. fokú állategészségügyi hatóság saját hatáskörében gondoskodik ideiglenes szakértő kirendeléséről. (95.000/900. sz. V. R. 156. §.)

Fuvar- és munkadíj.

3. A szállító fél a vizsgálatot teljesítő szakértőnek fuvardíjat és munkadíjat, ezen kívül az államkincstár javára minden megvizsgált állat után vizsgálati díjat tartozik fizetni. (V. R. 157. §.) Fuvardíj a vasúthoz vivő bérkocsinak a helyhatóság által megállapított viteldíja, nem helyben teljesített vizsgálatnál kilométerpénz. A kirendelt szakértők a vasuti vizsgálatok céljaira szabad vasuti jeggyel lévén ellátva, vasúton való utazás esetén a vasuti jegy árát fuvardíj fejében fel nem számíthatják a szállító terhére. Mivel azonban ez igazolványával kizárólag vasúti szállítások körüli szakértői vizsgálatra s az erre szóló meghívó felmutatása mellett utazhatik díjmentesen az állatorvos, oly esetekben, mikor vasúton kell a fel- vagy leadóállomásra utaznia, írásban vagy táviratilag kell a meghívásnak történnie. E nélkül díjmentes utazásra nem lévén igénye, az őt meghívó félnek a szakértő vasúti menetjegye árát is meg kell fizetnie. Munkadíj, akár hány állatot s akárhány tulajdonos szállítmányát vizsgálja meg egy kiszállása alkalmával a szakértő, egy összegben 6 korona. Ha az nap újabb bejelentés folytán még egyszer kell kiszállania, ez újabb kiszállásért 2 korona még abban az esetben is, ha a kiszállás más állomásra történik. A fuvardíjat és munkadíjat az egyszerre szállító felek közösen fizetik s azok egyszeri összege köztük a szállított állatok arányában felosztandó. (V. R. 158. §.)

Vizsgálati díj.

4. Az államkincstárt illető vizsgálati díjak minden megvizsgált állat után darabszám szerint fizetendők. (V. R. 161. §.) E díjak összege állatfajonként a következő:

1. Szarvasmarha:

a) 2 éven felül a használat- és súlyra való tekintet nélkül darabonként --- --- --- --- 30

b) 2 éven alul darabonkint...	14
c) borju 6 hónapos korig darabonkint...	5

2. Ló:

a) 2 éven felül darabonkint	50
b) 2 éven alul, továbbá szamár és öszvér korra való tekintet nélkül, kivéven a szopós csikókat, darabonkint	30
c) szopós csikó darabonkint	10

3. Juh:

a) darabonkint	4
b) bárány 6 hónapos korig darabonkint	2

4. Kecske:

a) darabonkint	4
b) gödölye 6 hónapos korig darabonkint	2

5. Sertés:

a) hizott darabonkint	10
b) sovány darabonkint	6
c) 2 hónapon alul darabonkint	4
d) szopós malacz darabonkint	2

5. A fuvardíj és munkadíj a szakértőt illeti, a vizsgálati díjak az államkincstár javára esnek. Mindezen díjak a feladáskor vagy leadáskor az egyéb szállítási díjtételekkel együtt az illető közlekedési vállalat állomási pénztárába fizetendők s külön nyugtázandók.

A ki az állatoknak a vasuton vagy hajón való forgalma körül az előirt intézkedéseket nem tartja be, az 1888: VII. t.-cz. 153. §-a értelmében kihágást követ el és 400 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Büntetések.

Állatoknak a külfölddel való forgalma.

Az 1888: VII. t.-cz. s 40,000/888. számú végrehajtási rendelete megtiltja mindazon állatoknak Magyarországra való behozatalát vagy azon való átvitelét, a melyek ragadós

Altalános szabályok.

betegségben vagy annak gyanújában vannak. Állatok egyáltalán csak szabályszerű marhalevéllal hozhatók be, a melyen igazolva van, hogy az állat oly helyről jön, a hol és a melynek 30 kilométernyi körzetében ezen állatra nézve ragadós betegség nem uralkodik s ugyanilyen vidékeken hajtatott keresztül. (Törvény 4., 5., 6. §., V. R. 1., 2., 3. §.) Ezen általános szabálytól eltérően csak a m. kir. földművelésügyi minster külön engedélye mellett hozhatók be állatok. Szekerek és kocsik elé fogott állatok marhalevél nélkül is bebocsáthatók az országba, feltéve természetesen, hogy az illető állatfaj egyáltalán és az illető belépő állomáson bebocsátható. (T. 7. §.)

Ezen általános szabályokon kívül az egyes államokból való behozatal s az azokba való bevitel különleges szabályait részben az ezen államokkal kötött s törvénybe iktatott állategészségügyi egyezmények, részben az államkormányok között létrejött s rendeletekbe foglalt kiegyezési megállapodások, részben pedig az egyes államok kormányai által kiadott rendeletek szabályozzák.

Ezek közül az állategészségügyi szempontból a külföldre vonatkozó szabályok alá eső Horvát-Szlavonországgal, továbbá Szerbiával, Németországgal és Ausztriával való forgalomra vonatkozók a fontosabbak.

Horvát-Szlavon-
országgal
való forgalom.

A Horvát-Szlavonországgal való forgalomnak annyiban vannak különleges feltételei, hogy szarvasmarhák, juhok és kecskék az általános állategészség-rendőri szabályok betartása, nevezetesen a feladáskor állatorvosi vizsgálat mellett csak vasuton vihetők ki vagy hozhatók be, sertések pedig lábon csak akkor hajthatók és továbbtartásra csak akkor vihetők ki vagy hozhatók be, ha előzőleg legalább 10 nap óta együtt tartattak. Nem együtt tartott, hanem ú. n. szedett sertések forgalma Magyarország és Horvát-Szlavonországek között csak vasuton és azonnali levágásra van megengedve.

A lovak forgalmára vonatkozóan az általános belföldi forgalom szabályaitól eltekintve, nincs semmi külön korlátozás.

A Szerbiával és Németországgal kötött állategészségügyi egyezmények lényege azonos és abban áll, hogy ez államok és Magyarország között csak oly állatok hozhatók forgalomba, a melyek marhalevelein igazolva van, hogy származási községében s az ezzel szomszédos községekben 40 nap óta nem fordult elő az illető állatfajra ragadós betegség. Ezen kívül a Szerbiából való behozatal azon feltételhez van kötve, hogy az onnan származó állatok, állati nyers termények és ragály terjesztésére alkalmas tárgyak behozatala Magyarországra csak a mitroviczai, zimonyi, báziási, belobreskai és orsovai belépő állomásokon keresztül van megengedve, s hogy onnan behozott szarvasmarha és juh csak Budapestre, sertés pedig csak Kőbányára szállítható és pedig a határtól kezdve kirakás nélkül közvetlenül.

Szerbiával és Németországgal való forgalom.

Ausztriával való állatforgalom.

A Magyarország és Ausztria közötti rendkívül élénk állatforgalomnál fogva különös fontossággal bírnak az ezen forgalomra vonatkozó szabályok. Ezeket a két állam kormányai között a kölesönös állatforgalom szabályozása tárgyában létrejött kiegyezési megállapodás s a m. kir. földművelésügyi miniszternek e megállapodás alapján kiadott 1899. évi 75500. számú rendelete tartalmazza.

E megállapodás lényege az, hogy a monarchia egyik államából származó állatok, állati nyerstermények és ragályfogó tárgyak általában elvileg nem kezelhetők másképen, mint a saját területéről származó hasonló szállítmányok.

Általános szabály.

Az állatok ki- vagy bevitele bizonyos szállítási módhoz nincs kötve, tehát azok úgy vasuton és hajón, mint tengelyen vagy lábon szállíthatók. De az egyik államból a másikba csak járványmentes helyről vihetők be állatok. A járványmentesség és pedig azzal, hogy az illető állatfajra ragadós betegség 40 napon belül sem az állat származási községében, sem az azzal szomszédos községekben vagy állategészségügyi kerületekben nem fordult elő, a marhalevelen igazolandó. A marhalevél-kezelőnek tehát csak

Ki- és bevétel feltételei.

abban az esetben szabad marhalevelet Ausztriába vagy azon keresztül irányítani, ha az állatok származási helyén s az ezzel szomszédos községekben az elszállítást megelőző 40 nap óta sem keleti marhavész, sem más oly ragadós betegség nem uralkodott, melyre nézve a bejelentés kötelezettsége fennáll és a mely a szállítandó állatfajra átragad. E körülményt a marhalevelkezelőnek a marhalevél egészségi záradékában kell igazolnia. (Erre nézve lásd nevezetesen a marhalevél fejezete alatt mondottakat.) Nem szabad továbbá a marhalevél-kezelőnek oly állatokra sem Ausztriába irányított marhaleveleket kiállítania, a melyek származási helye osztrák részről beviteli tilalom vagy forgalmi korlátozás alá vétetett.

Ausztriába való
kivételes bevitel.

Ily tilalom alatt álló helyekről állatoknak Ausztriába való bevitelét azonban a m. kir. földművelésügyi minister közvetítésére az osztrák kormány kivételesen megengedi, ha m. kir. állatorvosi bizonyítvánnyal igazoltatik, hogy az elszállítandó s fertőzött községből származó állatok megvizsgáltattak, teljesen egészségeseknek találtattak s hogy azon udvar, tanya vagy szállás, a melyben tartózkodtak, vészmentes és a fertőzött területtől teljesen el van zárva.

A kivételes szállítási engedélyek kieszközlését kérő s ily m. kir. állatorvosi bizonyítvánnyal felszerelt kérvények a m. kir. földművelésügyi ministerhez intézendők, ki az engedély kinyeréséről a felet értesíti. (Ha a szállító fél kérvényének távirati elintézését óhajtja, a kérvény beadásával egyidejűleg 8 korona befizetendő a földművelésügyi ministerium házi pénztárába, vagy postán, illetőleg táviratilag beküldendő az engedély kieszközlése körül szükséges távirati kérelmekre.) A kinyert engedélyt a szállító fél a marhalevél-kezelőnek felmutatja, ki az ily engedély nélküli szabad szállításoknál előirt egészségi záradék helyett (lásd a marhalevélkezelésnél ismertetett záradékot) ez engedély számát s azt jegyzi rá a marhalevélre, hogy az ily engedély alapján állítottatott ki.

Sertések kivé-
teles szállítása.

A 40 napos vészmentességhez kötött forgalmi korlátozás alól még további kivétel is áll fenn a sertéseknek Ausztriába

való bevitelére. Egészséges sertések ugyanis fertőzött közösségekből és külön engedély nélkül is bevihetők Ausztriába, de csak Bécs-Ujhely város vágóhidjára. Ily sertések azonban csak vasuton szállíthatók, a szállítókosci a feladó állomáson ólomzár alá veendő, «Seuchenverdächtige Thiere aus gesperrem Gebiete» felirással jelzendő s a sertések Bécs-Ujhely vágóhidján legfeljebb 96 óra alatt állatorvosi felügyelet alatt levágandók.

A marhaleveleket illetőleg még azon további különleges szabály van érvényben az Ausztriával való forgalomban, hogy lovak és szarvasmarhák minden egyes darabja után külön-külön marhalevél állítandó ki s az oda irányított marhalevelek németre fordítandók. A fordításról nem a marhalevél-kezelő, hanem a szállító fél köteles gondoskodni, a marhalevél-kezelőnek csak figyelmeztetnie kell azt a német fordítás iránti kötelezettségre.

Marhalevelek
német záradéka.

Egyáltalán a marhalevél-kezelőnek kötelessége és feladata figyelmeztetni a szállító feleket az Ausztriával való állatforgalom feltételeire és szabályaira s kötelessége különösen a maga részéről ismerni és szigorúan betartani a fennálló szabályokat, mert ha fertőzött vagy tilalom alatt levő területekről származó állatokra külön engedelem nélkül állít ki Ausztriába irányított marhaleveleket s az ily állatok elkoboztatnak, fegyelmi felelősségén kívül vagyoni felelősséggel is tartozik az elkobzott állatok tulajdonosának az okozott károkért.

Marhalevél-
kezelő külön-
leges feladatai.

Hogy 40 nap óta fordult-e elő az állat származási közösségében és az azzal szomszédos közösségekben az illető állatfajra ragadós betegség, erről a marhalevél-kezelőnek a Földművelési Értesítő hivatalos közléseiből és saját közvetlen észleleteiből kell meggyőződést szerezni. Arról pedig, hogy az a járás vagy község, melyből az állat Ausztriába vitetni szándékoltatik, azon időben osztrák részről nem áll-e forgalmi, illetőleg beviteli tilalom alatt, az Állategészségügyi Értesítő ad tájékoztatást, melyet minden marharakodó állomáson s minden m. kir. állatorvosnál megtekinthet.

II. Intézkedések ragadós állati betegségek fel- lépte esetén.

Ragadós állati betegségek és járványok.

Ragadós állati
betegségek.

Az állategészségügyi rendszet szabályai s az azok alapján teendő hatósági intézkedések csak az olyan állati betegségekre vonatkoznak, a melyek ragadós természetük-nél fogva nemcsak a beteg állatot, hanem valamennyi különben egészséges állatot veszélyeztetnek, ha az a beteggel érintkezésbe kerül.

Ezek az állati betegségek törvényeinkben és állat-egészségügyi szabályainkban (1–10. pont alattiak az 1888: VII. t.-cz. 24. §-ában, 11. pont alatti sertésvész 9300/898. sz. f. m. rendeletben, 12. pont alatti bivalyvész a 63.832/891. sz. f. m. rendeletben) névszerint fel vannak sorolva s ezidő szerint a következők:

1. a keleti marhavész;
2. a lépfene (antrax);
3. a veszettség;
4. a lovak, szamarak és öszvérek takonykórja, illetőleg bőrférge;
5. a szarvasmarhák, juhok, kecskék és sertések raga-dós száj- és körömfájása;
6. a szarvasmarhák ragadós tüdőlobja (ragadós tüdő-vész);
7. a juhhimlő;
8. a lovak tenyészbénasága, továbbá a lovak és szarvas-marhák ivarszervein keletkező hólyagos kiütések;
9. a lovak, szamarak, öszvérek és juhok rühe;
10. a sertésorbáncz;
11. a sertésvész;
12. a bivalyvész.

E ragadós betegségek *hivatalból jelentendő* ragadós állati betegségeknek is neveztetnek. Ez azonban nem jelenti azt, hogy más állati betegségeket nem kell az előljárá-ság-

Hivatalból
Jelentendő állati
betegségek.

nak bejelenteni. Ellenkezőleg. A fennálló szabályok értelmében a községnek s a hatóságnak nemcsak az itt felsoroltak, hanem az összes belső (tehát nem külső erők vagy véletlen folytán keletkező sérülési stb.) betegségek bejelentendők.

Állatok betegségének és elhullásának bejelentése.

Hogy meg legyen állapítható, mikor lép fel valamely állaton oly betegség, amely ellen az állategészségügyi rendszet szabályaival, illetőleg közhatósági intézkedésekkel kell védekezni, szükséges, hogy a közhatóságoknak minden állati betegség vagy elhullás tudomására jusson. Ez az állati betegségek és elhullások bejelentésével történik.

Betegség és elhullás bejelentése.

A törvény (1888: VII. t.-cz. 23. §.) az állatok tulajdonosait továbbá mindazokat, akik az állatok körüli teendőiknél fogva azok egészségi állapotáról tudomással bírnak, tehát a pásztorokat, gyepmestereket, mézárásokat és vágatási biztosokat arra kötelezi, hogy a birtokukban vagy gondozásuk és kezelésük alatt lévő állat minden belső megbetegülését vagy azok elhullását a *községi előjárónak* bejelenteni kötelesek.

Ragadós vagy nem ragadós állati betegség bejelentésére nézve tehát általában nincs különbség. Minden *belső* betegülés és minden elhullás bejelentendő.

Belső betegülés az, amit nem ismeretes külső véletlen vagy erők, hanem ismeretlen belső okok idéztek elő. Hogy aztán ragadós vagy nem ragadós-e a betegség, vagy mily betegség volt az elhullás oka, annak elbírálása a hatóság, illetőleg a hatósági állatorvos feladata. Az állat tulajdonosa vagy gondozója nincs abban a helyzetben, hogy a betegség ragadós vagy nem ragadós természetét megítélhesse, ő tehát minden belső betegülést s egyáltalán minden elhullást be kell, hogy jelentsen.

Belső betegülés.

A bejelentés kötelezettsége tekintetében csak az állatorvosokra, és az állatorvost tartó birtokosokra nézve van kivétel, amennyiben ezek csak a ragadós betegségeket tar-

Kivételek a bejelentés alól.

toznak bejelenteni. (1888:VII. t.-cz. 23. §.) Az állatorvos ugyanis már megítélheti azt, ragadós-e a betegség, tehát van-e szükség az ellen hatósági intézkedésre. A ragadós vagy gyanús és nem egészen ismert betegülési eseteket azonban, valamint az elhullásokat az állatorvosnak, illetőleg az állatorvost tartó birtokosnak is be kell jelentenie.

Bejelentés módja.

A bejelentésnek azonnal kell történnie s szóval is megtehető. De a betegülés vagy elhullás tényein kívül az is bejelentendő az előjárásának, hogy mily látható és nem szakember által is felismerhető tünetekben nyilvánul a betegülés, lehet-e valamely nyilvánvaló betegségi okra következtetni s elhullás esetén mily körülmények között s milyen ismeretes okok folytán történt az elhullás. Ha e körülmények nem tűnnek ki az állat tulajdonosának bejelentéséből, a *községi előjárónak kötelessége azokról közvetlen tájékozást szerezni*. Oly községekben, a hol községi állatorvos van, őt küldi ki az előjáróság a helyszínére, s esetleg bonczolás útján állapíttatja meg a betegség mibenlétét. Szóval minden rendelkezésre álló eszközzel oly tájékozást kell szerezni az előjárásának a betegség körülményei és mibenléte felől, hogy ez alapon az I. fokú hatósághoz s a járási illetőleg városi m. kir. állatorvoshoz intézendő jelentéséből legalább alapos következtetést lehessen vonni arra nézve, fenforog-e az adott esetben a hatósági intézkedés szüksége vagy pedig a felmerült eset csak oly természetű jelenség, mely az állategészségügyet, mint közérdeket egyáltalán nem veszélyeztetí s az előjáróság is gondoskodhatik a szükséges intézkedésekről. (1900 : XVII. t.-cz. 12. §., V. R. 51. §.)

Bejelentés fontossága.
Büntetések.

Az állatbetegülési és elhullási esetek pontos és azonnali bejelentése lévén az állategészségügy-rendészeti intézkedések kiindulási pontja s azok sikerének első feltétele, az 1888:VII. t.-cz. érzékeny büntetéssel sujtja a bejelentés elmulasztását. Nevezetesen:

1. 149. §-a értelmében 600 koronáig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő az, aki a felügyelete alatt álló állaton a veszettség vagy más, akár az emberekre akár az állatokra veszélyes betegség jelét észleli és azon állatot azonnal el

nem különíti vagy másként ártalmatlanná nem teszi, egy-szersmind pedig az észlelt betegségről a hatóságnak jelentést nem tesz;

2. 154. §-a értelmében kihágást követ el és 200 koro-náig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, a ki az álla-tok olynemű megbetegedését nem jelenti be, mely beteg-ség az emberekre vagy állatokra nem veszélyes.

Azonban ezen büntető rendelkezések mellett is a köz-ségi előljárók ébersége s az állategészségügyi viszonyok iránti érdeklődése a legerősebb biztosítéka annak, hogy a felmerült állati betegségi esetek azonnal, tehát még oly idő-ben hozassanak az intézkedni s a betegség természetét megállapítani hivatott I. fokú hatóság s a járási illetőleg városi m. kir. állatorvos tudomására, mielőtt még az egy vagy több állaton fellépett betegség szélesebb körben elhurezolta-tott volna. Kezdetben minden állati betegség ellen könnyű és biztos a védekezés. Később azonban, mikor már a nagyobb mérvű pusztítások hozzák napfényre a széthurezolt betegsé-get, nagy áldozatok és kiterjedt korlátozások mellett is a legnagyobb nehézséggel jár a járványnya fajult betegség leküzdése.

A községi előljáróság különösen állattartó falusi köz-ségekben a közönséggel s az egyesek gazdasági viszonyai-val való közvetlen ismeretsége révén, kivált ha kötelesség-szerűen folyton érdeklődik is az állategészségügyi viszonyok iránt, biztosan tudomására jön minden állatbetegségi, külö-nösen pedig elhullási esetnek. De a gyepmesterek és mező-őrök is hasznos tényezői lehetnek az állategészségügyi ren-dészetnek, ha kiottattatnak az iránt, hogy a község kül-vagy belterületén előforduló minden állat-elhullási vagy betegségi esetet az előljáróságnak bejelentsenek.

Az alkalmazandó rendszabályoktól s az esetleges for-galmi korlátozásoktól való félelem ne legyen akadálya az azonnali bejelentéseknek. Szolgáljon ezzel szemben úgy az előljáróságnak mint az állattartó közönségnek megnyugvásul az, hogy minél gyorsabban, a betegség felléptének minél kez-deflegesebb stadiumában jut a betegség az intézkedő hatóság

tudomására s ennek folytán minél hamarabb megtehető a betegség elfojtására irányuló intézkedések, annál kevesebb gazdasági áldozatot igényel s annál rövidebb idő alatt vezet sikerre a védekezés, míg csak egy ragadós betegülési esetnek eltitkolása egész vidékek állatainak okozhatja biztos veszedelmét. Nem csak törvényszerű kötelesség, hanem lelkiismeret dolga is tehát, hogy kiki igyekezzék az őt ért károsodástól másokat legalább megóvni, az pedig, hogy ily irányban a közönség kioktattassék s fogékonysága az állati betegségek elleni céltudatos küzdelem szükségessége s rendkívüli gazdasági hordereje iránt felébresztessék, a községi előjárásnak mint a lakosság szellemi vezetőjének és irányítójának képezi feladatát.

A községi előjáróság teendői állatbetegülés vagy elhullás esetén.

Községi előjáróság teendői.

A betegség vagy elhullás okának mibenlétét az illetékes járási vagy városi m. kir. állatorvos van hivatva határozottan megállapítani s annak szakszavának alapján az I. fokú hatóság van hivatva a ragadós betegségek elleni tulajdonképeni állategészségügyi intézkedések megtételére. *Addig is azonban, míg az I. fokú hatóság s szakközege a járási vagy városi m. kir. állatorvos a helyszínére kiszállana, a községi állatorvos közreműködésével (vagy a hol az nincs, a nélkül) az előjáróság tartozik gondoskodni mindazon előzetes óvrendszabályok foganatba vételéről, a melyek az esetleg jelenlevő ragadós állati betegség tovaterjedését megakadályozzák.*

Különböző fokban ragadós és veszélyes állati betegségek enyhébb vagy szigorúbb rendszabályokat indokolnak s az 1888: VII. t.-cz. 40.000/888. számú végrehajtási rendeletében minden állati betegségnél külön vannak megjelölve az előjáróság részéről előzetesen foganatosítandó óvatossági rendszabályok. Összefoglalva azokat, a következő teendői vannak az előjárásnak:

Nem ragadós betegség esetén.

1. *Ha nyilvánvalóan nem ragadós betegségben, hanem ismeretes külső okok folytán betegedett meg az állat és semmi*

olyan tünetet sem mutat, a miből ismeretlen vagy ragadós betegség jelenléte lehetne következtetni, az I. fokú hatósághoz intézendő kötelességszerű bejelentésen kívül figyelemzeti az állat tulajdonosát az állatorvosi segítség igénybe vételére. (A járási és városi m. kir. állatorvosoknak működésük területén kötelességük a beteg állatok gyógykezelésére megjelenni, ha erre felszólíttatnak. Díjazásuk az 1900:XVII. t.-cz. 95.000/900. számú végrehajtási rendeletének XI. fejezetében van megállapítva.)

2. *Ha nyilvánvalóan nem ragadós vagy ismeretlen betegségben, hanem külső erők vagy véletlen következtében vagy ragadós betegségnek gyanúját is kizáró ismeretes ok folytán hullott el az állat, az I. fokú hatósághoz intézendő kötelességszerű jelentésen kívül, tartozik az előjáróság az állati hullának a községtől való eltakarítása iránt azonnal intézkedni.*

Nem ragadós betegség folytán való elhullás esetén.

3. *Ha ismeretlen vagy ragadós, illetőleg gyanús betegülés vagy elhullás esete forog fenn, elrendeli azt, hogy*

Ismeretlen, ragadós vagy gyanús betegség esetén.

a) a beteg vagy gyanús állat s az azzal már érintkezett állatok más állatoktól elkülönítve s aképp őriztessenek, hogy más állatok azzal ne érintkezhessenek. (Ha csak lehet, ne a beteg állat vitessék el a betegség által már fertőzött helyről vagy istállóból, mely esetben csak tovább vitetnék a ragályanyag, hanem lehetőleg az egészségesen maradt állatok vitessenek tiszta helyre, hol nagyobb biztonságban vannak a betegséggel szemben);

b) a beteg vagy gyanús állat tulajdonosa szomszédainak állatai istállótassanak és közös legelőre ne bocsátassanak;

c) mészárosok és marhakereskedők a beteg vagy gyanús s az azokkal érintkezett állatok istállójába be ne bocsátassanak;

d) a beteg vagy gyanús s az azokkal érintkezett állatok el ne adassanak s tulajdonosuk udvarából vagy a községtől ki ne vitessenek;

e) trágya vagy takarmány a fertőzött udvarból ki ne vitessék;

f) az elhullott állat hullája ott, a hol van, biztos őrizet alá vétessék és se emberek, se állatok ahoz hozzá ne férközhessenek.

Különös községi
tennivalók
keleti marha-
vészénél.

4. *Keleti marhavész* gyanújának esetén ezeken kívül köteles az előljárásság gondoskodni arról, hogy

a) a vészgyanús udvar vagy tanya körül örök állíttassanak fel s onnan se ember, se állat ki ne mehessen ;

b) a község kérődző állatállománya egymással ne érintkezzék, közös kutakból és itatókból ne itattassék és a határból ki ne vitessék ;

c) a gyanús esetet úgy a községben, mint a szomszédos községekben köztudomásra hozza, egyúttal a lakosságot a kérődző állatok egészségi állapotában tapasztalt mindennemű változás azonnali bejelentésére figyelmezteti ;

d) a községhez vezető utakon öröket állít fel a végből, hogy kérődzött, állati nyersterményt, szénát, szalmát és takarmányt a községbe s azon keresztül ne bocsássanak, hanem kerülő útra tereljenek.

Marhalevelek
bevonása.

5. *Általában minden ismeretlen vagy ragadós betegség gyanúja esetén* a hatóság intézkedéséig is beszedi az előljárásság az illető állat tulajdonosának ugyanazon fajú vagy azon betegségekre fogékony összes állataira szóló marhaleveleket (keleti marhavész esetén az egész lakosság összes kérődzőire szóló marhaleveleket) s a gyanús állattal egy fajú vagy olyan állatra, melyre ugyanazon betegség egyáltalán elragadhat, a marhalevelek kiadását s idegen községbe való irányítását megtagadja.

Ha a járási vagy városi m. kir. állatorvos a betegség mibenlétét megállapította s ez alapon az I. fokú hatóság a szükséges intézkedéseket megtette, a községi előljárásság előzetes intézkedései hatályukat veszít annyiban, hogy ha nem állapíttatik meg ragadós betegség jelenléte, megszűnnek az óvatossági rendszabályok, ellenkező esetben pedig az I. fokú hatósági intézkedések jutnak érvényre.

A betegség nemének megállapítása.

A bejelentett betegség nemének megállapítása s a I. fokú hatóság, járási és városi m. kir. állatorvos teendői. betegséggel összefüggő körülmények figyelembevétele az I. fokú hatóságnak és szakközegének: a járási illetőleg a városi m. kir. állatorvosnak a dolga. A községi előljárásnak csak segédkeznie kell a megállapításhoz szükséges adatok beszerzése körül.

Az I. fokú hatóság azonkívül, hogy állatorvos szakközegével a betegség mibenlétét megállapítja, jegyzőkönyvbe véteti mindama körülményeket, a melyek a betegség felléptére, behurcolására, elterjedésére stb. befolyással lehettek. Kihallgatja e czélból a községi előljárókat, a beteg állatok tulajdonosait, ezek cselédjeit stb., adatokat szerez arról, hogy hány istállóban hány állat betegedett meg és hullott el, a községi előljáráságtól pedig számon kéri előzetesen elrendelt óvintézkedéseit valamint annak a bejelentését, hogy a betegség tényleges megállapításáig a betegülések eltitkolása czéljából vagy más okon nem hajtattak-e el a községből a beteg állatokkal érintkezett állatok.

Az I. fokú hatóság (vagy távollétében s sürgős szükség esetén a járási illetőleg városi m. kir. állatorvos) elrendeli mindazon rendszabályok alkalmazását, a melyek az észlelt esetre nézve a fennálló törvényekben elő vannak írva.

E rendszabályok pontos és szigorú betartásának közzvetlen felügyelete már ismét a községi előljáróság dolga lesz s ezért a felelősség is őt terheli. Az 1900: XVII. t.-cz 95.000/900. számú végrehajtási rendeletének 53. §-a ennél fogva arra kötelezi a járási m. kir. állatorvosokat, hogy mielőtt a ragadós állati betegség megállapítása után a községből eltávoznék, külön is hívja fel az előljáróság figyelmét a betegség tartama alatti teendőire, nevezetesen az elrendelt forgalmi korlátozások s egyéb óvintézkedések tényleges kivitelének módozataira.

Ez óvintézkedések lényege minden betegséggel szemben lényegileg ugyanaz, csak némely betegségnél térel az általánostól. Mindezeket a következő fejezet tartalmazza.

Ragadós állati betegségek elleni óvintézkedések.

Elkülönítés.

A ragadós betegségek elterjedésének megakadályozására legalkalmasabb s ezért legelső helyen álló rendszabály a beteg állatnak vagy állatoknak az egészségesektől való elkülönítése.

Istálló-, udvar-,
községi zárlat.

Az elkülönítésnek a betegség elterjedésének mérvéhez s a veszélyességéhez képest fokozatai vannak. Egyetlen istállóban vagy udvarban előfordult s kevésbé veszélyes ragadós betegség esetén istálló- vagy udvarzár alkalmazandó, mely esetben a zár alá helyezett istállóból vagy udvarból állatok se ki nem vihetők, se oda be nem vihetők. A betegség nagyobb elterjedése esetén, ha t. i. az több mint 3 udvarra (illetőleg takonykór és sertésvész 5 udvarra) terjed ki ugyanegy időben, vagy veszélyesebb betegségeknel, minő a keleti marhavész, ragadós tüdőlob, abban az esetben is, ha az egyetlen udvarban lépett fel, községi zárlat alkalmazandó, mi azt jelenti, hogy a községből oly állatokat, a melyekre a megállapított betegség elragadhat, sem behozni, sem kivinni, sem azokra marhalevelet kiállítani nem szabad. (E szabály alól csak egészséges állatoknak a külön szabályok vagy ministeri engedély alapján rögtöni levágásra és meghatározott helyekre [Budapest, ferenczvárosi consum-vásár stb.] való elszállítása képez kivételt.)

Allatok áthajtá-
sának tilalma.

További intézkedés a megállapított betegségekre fogékony más községbeli állatoknak eltiltása attól, hogy azok a községen keresztül hajtassanak, vagy kevésbé veszélyes ragadós betegségeknel, hogy keresztül hajtás közben a fertőzött községben fel ne tartóztassanak. E czélból a zárlat alatt levő községhez vezető utakon örök és a községi zárlatot jelző táblák állítandók fel, hogy a más községbeli lakosok előre figyelmeztetve legyenek a községen keresztül való hajtás tilalmára. Hol a község egyáltalán ki nem kerülhető, az előjáráságnak gondoskodnia kell arról, hogy a községen keresztül hajtott más községbeli állatok ott sem etetés vagy itatás, sem pihentetés czéljából meg ne álljanak s azon községbeli állatokkal egyáltalán ne érintkezzenek.

Megtiltandó a trágyának és takarmányfélének a zár alatt levő udvarból vagy községből való kivitele, illetőleg korlátozandó annyiban, hogy a fertőzött és zár alatt levő udvarból csak oly állatokkal fuvaroztassék ki a trágya, melyek az ott uralkodó betegségre nem fogékonyak [p. o. takonykór esetén ökörfogattal, ragadós tüdőlob esetén lófogattal] s az ily trágya a szántóföldön ugyanily állatokkal azonnal alászántassék.

Trágya stb. kivitele.

Megtiltandó a beteg állatoknak közfogyasztásra való levágása s termékeinek vagy testrészeiknek forgalomba hozatala. Nevezetesen: marhavészben, lépfenében, veszettségben, takonykórban beteg állatok húsának, tejének vagy bármely termékének forgalomba hozatala tilos; ragadós száj- és körömfájásban beteg állatok tejét egyáltalán nem, ily állatoknak, valamint ragadós tüdőlobban beteg állatoknak húsát pedig csak hatósági állatorvosi javaslatra s hatósági engedély mellett szabad forgalomba hozni vagy felhasználni; ragadós száj- és körömfájásban, ragadós tüdőlobban, juhhimlőben, rühkórban beteg állatok bőre és szarva csak fertőtlenítés után hozható forgalomba s használható fel; sertésorbánczban beteg állatok húsa és zsírja csak ministeri engedély mellett használható fel táplálékkul és hozható forgalomba; sertésvészben beteg vagy beteggyanús állatok húsa pedig csak állatorvosi szakvélemény alapján bocsátható közfogyasztásra.

Beteg állatok s azok testrészei fogyasztásának s forgalomba hozatalának tilalma.

Óvintézkedés végül ragadós betegség jelenléte esetén az arra fogékony állatokkal való vásártartás betiltása (l. az «Állatvásárok» fejezeténél), a beteg vagy beteggyanús állatoknak állami kártalanítás vagy a nélkül való kiirtása, az állatok tartózkodási helyének megtisztítása és fertőtlenítése, mikről a következő szakaszok szólnak.

Állatok kiirtása, fertőtlenítés.

1. A ki a *marhavész terjedése ellen* a hatóság által elrendelt zár- vagy egyéb felügyeleti szabályokat megsérti, vétség miatt három hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

Büntetések.

Ha a szabályok ezen megsértése következtében valamely marha a ragályos vészbe esett, az, a ki a szabályokat tudva megsértette, egy évig terjedhető fogházzal és kétezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetetik.

A kísérlet büntetendő. (1878: V. t.-cz. 446. §., 1888: VII. t.-cz. 146. §.)

2. A ki a felügyelete alatt levő állaton a veszettség vagy más, akár az emberekre, akár az állatokra veszélyes betegség jelét észleli és azon állatot azonnal *el nem különíti* vagy másként *ártalmatlanná nem teszi*, egyszersmind pedig az észlelt betegségről a hatóságnak (községi előjáróságnak) jelentést nem tesz, az 1888: VII. t.-cz. 149. §-a (1879: XL. t.-cz. 102. §.) értelmében 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

3. A ki beteg állatokról az emberek egészségére háramolható veszélyek kikerülése végett kiadott rendeletet vagy szabályrendeletet más, mint az 1888: VII. t.-cz. 149. §-ában körülírt esetben (előbbi pont) szegi meg, az 1888: VII. t.-cz. 150. §-a (1879: XL. t.-cz. 103. §.) értelmében 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

4. Az 1888: VII. t.-cz. 152. §-a értelmében kihágást követ el és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, a ki a *marhavész* alkalmából a hatóság által az ezen törvény 52—56. §-ai alapján elrendelt intézkedések ellen vét.

5. Kihágást követ el és az 1888: VII. t.-cz. 154. §-a értelmében 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, a ki

a) ragadós állati betegségek esetén az ezen törvény 31., 32. és 33. §-ai alapján elrendelt *korlátozásokat* megsérti;

b) ugyanezen törvény 68. §-a alapján kiadott rendelet ellenére *kutyáját* megkötve nem tartja;

c) e törvény 62., 71., 77., 86. és 103. §-ai ellenére beteg állatokat beolt, gyógykezel, rajtuk műtéteket végez vagy hullájukat boncsolja;

d) a 91. és 95. §-ok ellenére tenyészbéna vagy az ivarszerveken hólyagos kiütéssel bíró lovat vagy szarvasmarhát tenyésztésre alkalmaztat.

E büntető rendelkezéseken kívül a helyi vagy határzár megszegésével hajtott vagy csempészett állat vagy tárgy az 1888: VII. t.-cz. 155. §-a értelmében elkoboztatik.

Állatoknak hatósági rendeletre való kiirtása s az ily állatok után járó kártalanítás.

A beteg vagy gyanús állatoknak hatósági rendeletre való kiirtása a következő esetben nyer alkalmazást: Kiirtás esetei.

1. A betegség megállapítása szempontjából (keleti marhavésznél, lépfenénél, veszettségnél, takonykórnál, ragadós tüdőlobnál, sertésorbáncznál, sertésvésznél).

2. Ha a beteg állat elkülönítése másként nem eszközölhető (minden betegségnél).

3. A betegség gyökeres kiirtása szempontjából.

Az állatok kiirtását a járási és városi m. kir. állatorvos javaslatára s a fenforgó körülményekhez képest a hatóság rendeli el, keleti marhavész, veszettség, takonykór, lépfene és ragadós tüdőlob eseteiben pedig, ha e betegségek megállapítottak vagy azok gyanúja fenforgó, elrendelni tartozik. Kiirtás elrendelése.

A hatósági rendeletre kiirtott állatokért s az ezzel kapcsolatban megsemmisített vészterjesztő tárgyakért azok tulajdonosának általában állami kártalanítás fizettetik. Ha azonban az állat takonykórban vagy veszettségben tényleg betegnek találtatott a kiirtás után, továbbá veszettség vagy fertőzés gyanúja miatt kiirtott kutyák és macskák után azok tulajdonosa kártalanítást nem igényelhet. (1888: VII. t.-cz. 105. §.) E szabály alól is kivételt képez a nem külső vizsgálat, hanem csak malleinezés útján megállapítható takonykór miatti kiirtás, mely esetben a becsérték fele fizetendő kártalanítás gyanánt. (1636/899. sz. F. M.) Kiirtás kártalanításával s a nélkül.

A kártalanítás arányát — viszonyítva a kiirtott állat értékéhez — az 1888: VII. t.-cz. 106. §-a, a ragadós tüdőlob miatt kiirtott állatokért fizetendő kártalanításra nézve az 1893: II. t.-cz. 3. §-a, illetőleg az 1897: X. t.-cz. állapítja meg. E szerint:

1. *Kártalanításként jár a becsérték fele, ha az állat nem takonykór, ragadós tüdőlob vagy veszettség, hanem egyéb betegség miatt irtatott ki s az állaton a leölés után tényleg megállapítatik a betegség, vagy ha az állat takonykór miatt* Kártalanítási összeg mérve.

irtatott ki s leölés után is csak gyanusnak bizonyul, illetőleg habár a takonykór leölés után tényleg megállapítottatik, de előzetesen nem külső jelekből, hanem csak a malleinózis eredményéből lehetett arra következtetni.

2. *A becsérték kétharmada*, ha az állat nem takonykór, ragadós tüdőlob vagy veszettség, hanem egyéb betegség folytán irtatott ki s az állat leölés után is csak gyanusnak bizonyul.

3. *A becsérték kilencztizedrésze*, ha az állat ragadós tüdőlob vagy gyanuja miatt irtatott ki, tekintet nélkül arra, hogy leölés után csak gyanusnak vagy tényleg betegnek bizonyul-e.

4. *Az egész becsérték*, ha az állat leölése bármely ok miatt rendeltetett el és az állat a leölés után a betegségtől teljesen mentesnek bizonyult; úgyszintén akkor, ha az állat leölése ragadós tüdőlob fertőzés gyanuja miatt rendeltetett el s levágás után az állat ragadós tüdőlobban szenvedőnek találtatott.

5. *Az egész becsérték* jár továbbá kártalanítás gyanánt a hatósági rendeletre megsemmisített vészterjesztő tárgyakért.

6. *Kártalanítás nem jár*, ha az állat takonykórban, illetőleg bőrféregben vagy veszettségben betegnek találtatott; valamint, ha kutya vagy macska a veszettségnek vagy fertőzésnek gyanuja miatt irtatott ki.

Becslési eljárás.

A becslést egy bizottság teljesíti, mely két tagból áll. Ezek egyike az illető járási vagy városi m. kir. állatorvos, másikát pedig az érdekelt fél jelöli ki. Véleményeltérés esetén az ajánlatba hozott összegek átlaga képezi a becsértéket. (1888 : VII. t.-cz. 107. §., 1900 : XVII. t.-cz. 95.000/900. sz. V. R. 30. §.)

E bizottság becslése alapján a kártalanításként fizetendő összeget, valamint azt, hogy egyáltalán jár-e az adott esetben kártalanítás, az I. fokú hatóság határozza meg. A becslésre vonatkozó határozat ellen 15 napon belül közvetlenül a m. kir. földművelésügyi ministerhez lehet felebezni, ki ez irányban véglegesen határoz; (95.000/900. sz. V. R. 30. §.) azon I. fokú hatósági határozat ellen pedig,

mely arra vonatkozik, hogy egyáltalán megilleti-e a kártalanítás a kiírtott állat vagy megsemmisített tárgyak tulajdonosát, 15 napon belül a II. fokú hatósághoz való felebbezésnek s a II. fokú határozat ellen ugyancsak 15 napon belül a közigazgatási bírósághoz intézendő panasznak van helye. (1896 : XXVII. t.-cz. 71., 157. §.)

A kártalanítási összeg az állam által annak fizettetik ki, a kinek birtokában a leölt állat vagy megsemmisített tárgy találtatott. Az így eszközölt kártalanítás után a hatóság ellen harmadik személyek igényt nem támaszthatnak. (1888 : VII. t.-cz. 112. §.)

Oly állatokért, a melyeknek megbetegedését tulajdonosuk az előljároságnak be nem jelentette, vagy a mikor a ragadós betegség behurczolása az illető állatbirtokos hibájának vagy mulasztásának róható fel, egyáltalán nem jár kártalanítás, valamint azon állatok után sem, a melyeknek az országba való behozatala óta az egyes betegségekre előírt megfigyelési idő nem telt le, kivéven azt az esetet, ha ily állatoknak ily időn belül az országban való fertőzése beigazoltatik. (1888 : VII. t.-cz. 110., 111. §.)

A községi előljároság teendői a betegség tartama alatt,

A megállapított betegség tartama alatt a községi előljároságnak az a feladata, hogy a községre rótt állategészségügyi rendszabályokat alkalmazza és végrehajtsa, az egyesekre rótt rendszabályok alkalmazására és fogantatására pedig felügyeljen.

Községi feladatok fontossága.

Kis és nagy községekben az intézkedő (I. fokú) hatóság nem tartózkodhatik a betegség egész tartama alatt a községben ; a korábbi rendeletek, nevezetesen az 1888 : VII. t.-cz. 40.000/888. számú végrehajtási rendelete a hatóság feladatává tette ugyan, hogy szakközegét, a régebbi törvényhatósági állatorvost, az egyes betegségekre nézve külön meghatározott időközökben küldje ki a fertőzött községbe, ki ott a betegség állásáról s az elrendelt intézkedések pontos végrehajtásáról tájékoztatást szerezzen s a betegség állá-

sáról külön járványtáblát szerkesztszen, az 1900 : XVII. t.-cz. 95.000/900. számú végrehajtási rendelete (54. §.) azonban elejtette, illetőleg csak kivételesen fontos esetekre korlátozta az I. fokú hatóság szakközegeinek, a járási, illetőleg városi m. kir. állatorvosnak a betegség tartama alatti kiszállását, a mikor t. i. a fenforgó fontos gazdasági érdekek a rendesnél nagyobb elővigyázatot s az elrendelt intézkedések kiválóan szigorú végrehajtását teszik szükségessé. Ezzel kapcsolatban megnevekedett az előljárási felelőssége, mert most már tulajdonképen ő köteles az összes rendszabályok végrehajtásáról gondoskodni, illetőleg azt ellenőrizni.

Járványtábla.

A járványtáblát is a községi előljárási szerkeszti meg, mi abban áll, hogy a többször említett 40.000/888. számú végrehajtási rendeletben megállapított minta szerint hetenkint kimutatást szerkeszt a betegség állásáról, a fertőzött udvarok, megbetegedett, elhullott vagy kiirtott állatok számáról stb. s azt az I. fokú hatósághoz beküldi.

Egyesek felügyelete s ellenőrzése.

Hogy e célra pontos adatokkal rendelkezzen a községi előljárási, szükséges, hogy minden előforduló elhullási vagy újabb betegségi eset a járvány tartama alatt is bejelentessék. E bejelentéseket tudomásul venni, a járványtáblában kifejezésre hozni, a bejelentések helyességéről vagy arról közvetlenül meggyőződni, nem történnek-e a forgalmi korlátozás megszüntetésének siettetésére való tekintettel eltitkolások, továbbá az elhullott állatok szabályszerű megsemmisítése, illetőleg eltakarítása iránti intézkedés, ismét az előljárási teendője.

Betegség megszüntének bejelentése.

Az előljárási szolgáltatója az I. fokú hatóságnak az adatokat azon körülmény megállapításához is, mikor tekinthető megszüntnek a betegség a község területén. Erre támpontul az utolsó felgyógyulási, illetőleg elhullási vagy leölési eset s az attól számítva eltelt idő szolgál. Az 1888 : VII. t.-cz. és a későbbi rendeletek minden egyes betegségre nézve pontosan megállapítják azt az időt, a mikor a betegség megszüntnek tekinthető és nyilvánítható. Ez az u. n. megfigyelési idő, mi alatt a község állatállománya még megfigyelés alatt tartatik abból a szempontból, nem fog-e

újából fellépni az esetleg lappangó betegség. E megfigyelési idő keleti marhavésznél 21 nap, lépfenénél 14 nap, takonykóránál 60 nap, ragadós száj- és körömfájásnál 8 nap, ragadós tüdőlobnál három hónap, juhhimlőnél 45 nap, rühkóránál 30 nap, sertésorbáncznál 14 nap, sertésvésznél 30 nap. A tenyészbenaságnál és az ivarszervek hólyagos kiütésénél nincs külön megfigyelési idő megállapítva, ily betegségek tehát megszüntnek nyilváníthatók, ha több beteg állat nincs a községben.

Mielőtt azonban a községi előjáró az I. fokú hatóságának a megfigyelési idő elteltét, illetőleg azt, hogy az utolsó felgyógyulási, elhullási vagy leölési eset óta az illető betegségre megállapított megfigyelési idő újabb betegülés vagy elhullás nélkül telt el, bejelentené, fertőtlenítés foganatosítandó mindazon istállókban és helyeken, hol az illető betegségben volt állat tartózkodott.

Fertőtlenítés.

A ragadós betegséggel fertőzött állatoknak, azok testrészeinek az egészségesektől való minél tökéletesebb elkülönítésén kívül kiváló szerepe van a ragadós betegségek elleni küzdelemben a ragály anyag antiseptikus úton való megsemmisítésének. Ez a fertőtlenítés útján történik.

Fertőtlenítés
célja.

Az 1888 : VII. t.-cz. 35. §-ában csak annyit mond erről, hogy a beteg vagy gyanús állatok által elfoglalt helyek, továbbá az ily állatokkal érintkezésbe jött eszközök és egyéb tárgyak és különösen oly személyek ruházata, kik beteg állatokkal érintkezésbe jöttek, fertőtlenítendők.

A fertőtlenítés módozataira ezen törvény 40.000/888. számú végrehajtási rendeletének 98., 99., 100. §-ai adnak utasításokat. Ezek a következők:

Ha valamely tanya (major, udvar) és az ott lévő istállók fertőtlenítendők, a fertőtlenítés végrehajtásával megbízott hatósági állatorvos ellenőrzése mellett a községi előjáróság először az udvaron, azután az istállóban separtesse össze tisztára az elszórt trágyát, az almot, az istállókban

Fertőtlenítési
eljárás.

lévő takarmányt, ezzel együtt rakassa szekérre helyezett kádba, de úgy, hogy arról semmi le ne hullhasson. Ha beteg marhától való a trágya, ló fogandó a szekér elé; ha a trágya beteg lótól származik, marhával viendő ki a mezőre és ott félreeső helyen valami könnyen égő anyaggal, p. o. szalmával rakassa kúpba és égettesse el. A trágya-kihordásra használt állatok megmosandók, megtisztítandók, és a mosás különösen patáikon gondosan végzendő. A trágya, alom és az istállóból kikerült takarmány kihordására használt kád és a szekér is, a kihordás befejezte után, úgy mint az istálló eszközeiről el fog mondatni, fertőtlenítenedők.

A trágya kihordása után az állatorvos a tanya (major, udvar) egyik félreeső helyén ásat egy, körülbelül két méter mélységű emésztőgödört, és az istálló fertőtlenítéséhez fog.

Az istállóban a mennyezet kivételével — mely tisztára lesöprenedő — a farészeket szedesse ki és hordassa az emésztő szélére; itt azokat úgy, hogy a víz az emésztőbe folyjon, tisztára mossa meg, és száradás végett állítassa fel.

Míg a farészek száradnak, az istálló talaja 25—30 centiméter mélyen kiemelendő és az emésztőbe hordandó; azután az istálló falát kell levakarni, ha pedig takonykóros ló állott az istállóban, akkor még a vakolatot is le kell vakarni a falakról és szintén az emésztőbe hordatni. Az istálló berendezését képező farészek vagy sublimat-oldattal (egy rész sublimat ezer rész vízre) vagy 5% karbolsav-oldattal egy meszelő segítségével befestendők.

Továbbá lemosandók az istálló ajtai és ablakai, és ezek mint a többi farészek befestendők. Ha a berendezést képező farészek megszáradtak, ezek visszahelyeztetnek; a jászlak, ha sublimat-oldattal fertőtlenítették, visszaállításuk után, ott a hol az állatok ezeket érinthették, 1%-os szóda-oldattal bemeszelendők.

Az istállóban lévő válaszfalak, oszlopok és a hidlás forró kátránynyal befestendő.

A falba erősített vasgyűrűk úgy fertőtlenítenedők, hogy pléhkanálba vagy kis vasserpenyőbe parázs tétetik és ez a

vasgyűrű alá helyeztetik, mi által az kellően hevítettvén, fertőtlenítetik.

Az istállóban lévő mozgatható farészek vörös megre hevítendők; seprők, falapátok, saraglyák elégetendők.

Pokróczok és vászontakarók kifőzendők; a szerszámok vagy forró lúgba mártandók, vagy sublimat-oldattal megmosandók és azután bezsirozandók.

A ragadós betegségben volt állatokkal érintkezett egyének a következően tisztítandók és ruházatuk következő módon fertőtlenítendő:

Az ilyen egyén fürdőt vegyen meleg vízben. Vászon- vagy gyolcsból készült ruházata lúgban kifőzendő. Kalapja, sapkája, posztó ruhája, nyakkendője, szüre, ködmöne, bekecse jól megtisztítandó, chlórral megfüstölendő és legalább 24 óráig szellőztetendő.

A csizmákat szappanos vízzel tisztára kell mosni s azután sublimat-oldattal befesteni és megszikkadás után jól bezsirozni.

A fertőtlenítésre vonatkozó ezen általános rendelkezést az enyhébb lefolyású ragadós betegségeknel némileg enyhíti a 16.583. számú földművelésügyi ministeri rendelet, mely a ragadós száj- és körömfájás, juhhimlő, rühkór és az ivarszerveken keletkező hólyagos kiütés esetére a következőképen rendeli foganatosítani a fertőtlenítést:

Fertőtlenítés
enyhébb beteg-
ségeknel.

Az istállókból mindenekelőtt a trágya kihordandó és lehetőleg a ragály iránt nem fogékony állatokkal a szántóföldekre szállítva, itt lehetőleg azonnal alászántandó esetleg elégetendő. A trágya lehetőleg az élénkebb forgalmú és az országutak elkerülésével szállítandó a mezőre és a járványlepte község határából semmiképen ki nem vihető. Ezután az egész istállót alaposan ki kell söpörni és a falakat is letisztogatni.

Kőből vagy hasonló anyagból álló talaj a háznál levő fahamuval készített, lehetőleg koncentrált, vagy ha ezt a körülmények megengedik, egy rész hamuzsíról vagy szódából és 15—20 rész forróvízből előállított forró lúggal minden részében lemosandó. Ha a talaj jól letaposott, tömött

agyagból áll, akkor az mintegy 5 centiméternyi mélységig kiemelendő, a kiemelt föld, mint a trágya kezelendő és újjal pótolandó. A hidlás kiemelendő, az alatta esetleg meggyült trágyalé eltávolítandó, és pedig legezélszerűbben oly módon, hogy a trágyalébe földhomok vagy tőzeg szóratik és azután ezzel együtt kiemeltetik s mint a trágya kezelik; maguk a gerendák pedig forró lúggal megmosandók. A falak, valamint a jászlak és egyéb berendezési tárgyak szintén forró lúggal megmosandók és az előbbieket ezt követően frissen előállított mészszel bemeszelendők.

E közben gondoskodni kell arról, hogy az istálló bőven szellőztessék és állatok a kitisztított istállóba, ha csak azt a viszonyok s az időjárás megengedik, lehetőleg csak több napi szellőztetés után állítandók be újra.

Eroősebb fertőtlenítı szerek, minı a sublimat (1 : 2000) a karbolsav (5%), a vasgálicz (2 - 5%), a chlormész (1 : 10—20) a tulajdonosok beleegyezésével szintén alkalmazhatók, de ezek alkalmazása hivatalból nem kötelezı. Hasonlóképpen célszerő, de nem kötelezı a megtörtént tisztogatás után az istállókat chlorgázzal (barna kőbıl és sósavból vagy chlormészbıl és valamely savból elıállítva) vagy pedig meggyújtott kénbıl fejlesztett kénecssav-gızökkel kifüstölni.

Ezenkívl a takonykórra nézve a 4000/1899. számú, a sertésvészre nézve pedig a 9300/1898. számú földmivelésügyi ministeri rendeletek adnak különös fertőtlenítési utasításokat, melyek azonban lényegükben azonosak a fent közölt rendeletekben foglaltakkal.

Lényegileg eltérı intézkedés csak a ragadós tüdılob elleni fertőtlenítés tekintetében van annyiban, hogy az 1893. évi II. t.-cz. ugyanaz évi 8000. számú végrehajtási rendeletének 20. §-a értelmében a fertőtlenítés (kivéven az a körül szükséges tisztogatást) államköltségen történik.

Községi
feladatok.

Egyéb betegségeknel a tulajdonos gondoskodik a fertőtlenítésrıl. Ő szerzi be a fertőtlenítı szert s a járási vagy városi m. kir. állatorvos utasítása szerint s a községi elıjáróság felügyelete mellett ő hajtja végre a fertőtlenítést. A községi elıjáróknak pedig arról kötelessége meggyıződést

szerezni, végrehajtatott-e az tényleg, mert a hatóság csak akkor intézkedhetik a zárlat feloldása iránt, ha az elmúlt ragadós betegségre előírt megfigyelési időnek kedvező lefolyásán kívül a fertőtlenítés szabatos keresztül viteléről is kap az előjáróságtól jelentést s ha ezt helyszíni vizsgálataival az illetékes járási vagy városi m. kir. állatorvos megerősíti.

A fennálló szabályok ugyan hatósági állatorvosi feladattá teszik a fertőtlenítés keresztül vitele körüli közreműködést, a fertőtlenítés vezetését, ez azonban különösen tömegesebb betegülés esetén kivihetetlen. A községi előjáróság kell tehát, hogy képviselje a fertőtlenítés körül is az állategészségügyi szempontokat s gondoskodjék annak lehető szabatos és az adott viszonyok között legalkalmasabbnak látszó módon való keresztülviteléről. Mert a helyi viszonyok sokszor befolyásolják egyik vagy másik fertőtlenítési eljárás czélszerűségét, de az alapos tisztítás, a fertőzött istálló talajának kihordása, alászántása, a fa- és vasrészeknek forró lúggal való lemosása, a falak bemeszelése, különösen pedig a szellőztetés, mi egymagában is hatékony fertőtlenítés, mindenütt keresztülvihető. Oly esetekre pedig, mikor bármely fertőtlenítési eljárás nehézségbe ütközik vagy nyilvánvalóan nem bíztatna eredménnyel, a járási vagy városi m. kir. állatorvos ad az előjáróságnak s az érdekelteknek megfelelő útbaigazításokat.

Zárlat feloldása.

Ha a községi előjáróság azt jelenti az I. fokú hatóság^{Eljárás a zárlat feloldása körül.}nak, hogy az ott uralkodott ragadós betegségre előírt megfigyelési idő kedvező eredménnyel vagyis újabb betegségi vagy elhullási eset nélkül telt el és az előírt fertőtlenítés szabályszerűen foganatosított, e hatóság állatorvosi szakközegét, a járási, illetőleg városi m. kir. állatorvost kiküldi a helyszínére, ki közvetlen szemlélettel győződik meg a betegség tényleges megszűnéséről s a fertőtlenítés szabályszerű foganatosításáról. (1900 : XVII. t.-cz. 95.000/900. sz. V. R. 55. §.)

Ha a betegség tényleg megszűnt, arról a kiküldött járási vagy városi m. kir. állatorvos végjelentést szerkeszt s hatóságának a betegséggel szemben életbe léptetett óvintézkedések, forgalmi korlátozások stb. hatályon kívül helyezése iránt javaslatot tesz. De csak akkor, ha a fertőtlenítés is megfelelő volt. Ellenkező esetben saját közreműködésével gondoskodik annak szabályszerű keresztülviteléről, utmutatásokat, tanácsokat ad úgy az előjárásnak, mint a fertőtlenítés keresztülvitelére kötelezett állattulajdonosoknak, ott pedig, a hol az előírt fertőtlenítés bármilyen okon nem foganatosítható vagy nem biztat sikerrel, megjelöli az a helyett alkalmazható egyéb rendszabályokat.

Ha ezekkel minden előírt gondoskodás megtörtént az esetleg még jelenlevő ragályanyag ártalmatlanná tételére, s erről az állatorvos a hatóságnak jelentést tesz, szörványos betegség után az I. fokú hatóság, járvány után pedig a II. fokú hatóság kimondja a betegség megszűnését s az elrendelt intézkedések hatályon kívül helyezését.

Mivel pedig arról, hogy a szomszédos községben mikor lép fel, illetőleg mikor szűnik meg valamely ragadós állati betegség, ha egyébként nem, már csak az elszállítandó állatok marhaleveleinek irányítása szempontjából is minden községnek tudomással kell bírnia, a betegség megszűntnek nyilvánításáról a zár alól feloldott községgel szomszédos községek értesítendőek. Ez értesítés azonban nem az illető községi előjárásnak, hanem az I. fokú hatóságnak a feladata.

Állati betegségek elleni óvintézkedések költségei.

Istálló- s udvar-
zár költségei.

Azok a költségek, a melyek valamely állat elkülönítésével, istálló, udvar vagy tanya elzárásával, a fertőzött állat helyének vagy istállójának fertőtlenítésével (kivéven a ragadós tüdőlob miatti fertőtlenítést), továbbá az elhullott állatok eltakarításával merülnek fel, az illető állat, istálló, udvar vagy tanya birtokosát (bérelőjét) terhelik. (1888 : VII. t.-cz. 115—116. §.)

Községi zárlat
költségei.

Ha az egész község vétetett zárlat alá, ennek összes költségeit, nevezetesen az örök alkalmazásával, jelző táblák

felállításával járó költségeit az illető község viseli. Marhavész esetén azonban ezen költségek fele része az államkincstár terhére esik. (1888 : VII. t. cz. 114. §.)

Az ország határának ideiglenes és állandó elzárásával járó költségeket, nemkülönben az egyes vidékek vagy helységek rendkívüli elzárására a földművelésügyi minister által elrendelt katonai, csendőri vagy rendőri segédletnek illetményeit, továbbá az általa kirendelt egyének, állatorvosok és orvosok napidíjait és útiköltségeit az államkincstár viseli. (1888 : VII. t.-cz. 113. §.)

Országos s rendkívüli zárlatok költségei.

A m. kir. állatorvosok működésének és helyszíni kiszállásának díjait és költségeit mindazon esetben az államkincstár fizeti meg, a mikor e működés, illetőleg az azzal egybekötött kiszállás *közérdekből* történt. (1900 : XVII. t.-cz. 6. §.) Ha nem közérdekből, hanem magán fél érdekében történt a kiszállás, akkor az illető magánfelet terhelik az állatorvosi díjak és kiszállási költségek. Az állati betegség megállapítása, állatoknak e czélból való bonczolása, a ragadós állati betegség lefolyásának felügyelete és megszüntének constatálása közérdekű állatorvosi ténykedés. Ezért tehát az állatorvos az illető állattulajdonos terhére semmiféle díjat vagy költséget fel nem számíthat. Ezzel kapcsolatban azonban az eljáró járási vagy városi m. kir. állatorvos a beteg állatot díjtalanul gyógykezelti nem tartozik. A beteg állat kezelésére vonatkozó első útbaigazításokat díjtalanul kell ugyan megadnia, de a további kezelés s egyáltalán nem ragadós állati betegség körüli minden állatorvosi tevékenység állatorvosi magángyakorlatot képez, melynek az 1900 : XVII. t.-cz. 95,000/900. számú végrehajtási rendeletének XI. fejezetében megállapított díjait az állat tulajdonosa köteles viseli.

Hatósági állatorvosok hivatalos eljárásának díjai.

Vadászat.

I. Általános rész.

A vadászat közgazdasági jelentősége. A vadászati gazdaság kifejlődése.

A vadászat az ösfoglalkozások közé tartozik. Eredetileg főképp élelemszerzés s más szükségletek (ruházat stb.) kielégítése céljából űzték az emberek; utóbb mindinkább előtérbe jutott a szórakozás és mulatságszerzés, a mit a vadászat igen nagy változatossággal nyújt. A népesség szaporodásával és a kultúra haladásával lépést tartva, a vadak menhelye hova-tovább szűkebb térre szorult, a vadállomány lassankint megfogyatkozott, s így fejlődött ki lassankint egyrészt a vadászat különböző irányú korlátozása és a vadállomány gondozása és kimélete, s másrészt a vadászat jogának kialakulása és védelmezése.

A vadászat haszna.

Amennyiben pedig a vadállomány föntartása és illetőleg a vadászatnak gyakorlása kereskedelem tárgyát képező cikkekhez (élelmi cikkek, bőrök, szőrmék, zsiradék, dísz tárgyak stb.-hez) juttat, kivált ha a vadállomány föntartására, a vad tenyésztésére, ápolására, kiméletére és gondozására, valamint okszerű vadászatára. kellő gond fordítottatik, az eképen helyes irányban való fejlődésnek indult *vadászati gazdaság* ma már közgazdasági szempontból is fontosságot nyer. De nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a körülményt sem, hogy amióta a vadászati jog érvényesítése szigorúbb rendelkezéseket tartalmazó törvényes határozmányokkal van biztosítva, a vadászati bérletek rohamosan emelkedett bérértéke a földbirtok jövedelmezéséhez szintén jelentékenyebb mértékben járul; továbbá, hogy a vadászati szükségletek (fegyverek s más vadászati felszerelések) előállítására stb. egyes iparágaknak

a vadászati gazdaságnál szükséges állandó alkalmazottak tartása pedig, valamint a vadászatok gyakorlásánál használt hajtók foglalkoztatása a kevésbé tehető néposztály számára is keresetet nyújt.

Természetesen a vadászat és illetőleg a vadászati gazdaság jelentőségének közgazdasági szempontból való mérlegelésénél nem szabad csupán az egyéni vagy egyoldalú hasznot venni figyelembe, hanem a különféle haszon vagy előny egybevetése mellett, azokra a tapasztalható hátrányokra vagy károkra is tekintettel kell lenni, melyek a közgazdasági szempontból mérlegelt értéket csökkentik. Az ilyen irányú vizsgálódásnak és mérlegelésnek kivált a törvényhozás s illetőleg a törvényes rendelkezések végrehajtása érdekében van nagy súlya.

Igy a már említett számos előny és haszon mellett még a vadászatnak az a sajátosága is említésre méltó, hogy testedző, fölfriessítő, kitartásra és türesre szoktató s a mellett a dúvadakra való vadászat egyszersmind a személyes bátorság fejlesztésére szintén jól ható foglalkozás; s van bizonyos jelentősége annak is, hogy a fegyverrel való bánásra s a lövésben való jártasságra tanít.

A vadászattal és illetőleg a vadászati gazdasággal járó hátrányok és károk azonban szintén méltók a figyelemre. Első helyen említhető ezek közül az a sok kár, a mit a ragadozók nemcsak az u. n. hasznos vadak állományában, hanem más, gazdaságilag tenyésztett állatokban tesznek; továbbá az a kár, amit kivált egyes vadfajok rendszerint okoznak a gazdasági terményekben (mint pl. a vaddisznó, avagy a különben ragadozók közé számított medve is, stb.); s végül az a kár, amit az egyébként hasznosoknak nevezett vadakból álló vadállomány ha mértéken túl elszaporodik, sőt bizonyos körülmények között gyérebb előfordulása esetén is, a gazdasági terményekben, kulturákban okoz (pl. a szarvas a fiatalos erdőben, a nyulak az erdei és gyümölcs-faiskolákban, gyümölcsösökben stb.). Ezekhez járulnak a vadászatokon nem ritka szerencsétlenségek; erkölcsi tekintetben pedig az a körülmény, hogy a vadászat benső sajátosságánál fogva könnyen

A vadászat gyakorlásának egyéb előnyei.

A vadászattal összekötött hátrányok és károk.

szenvedélylyé fajul s akkor, főképen az erkölcsileg kevésbé fegyelmezett alsóbb néposztálynál, államgazdasági érdekekkel s a személy- és vagyónbiztonsággal ellenes irányú cselekményekre bírhat, amint azt a fönálló törvényes rendbe több oldalról is beleütköző orvvadászatnál tapasztalni lehet.

A vadászat gazdaság jelentőségét szemléltető adatok.

Arra nézve, hogy a vadászat nálunk milyen gazdasági jelentőséggel bír s milyen mértékben van gyakorlatban, némi tájékozást nyújthatnak a következő statisztikai adatok:

Magyarországon az 1885.—1894. évek közt letelt 10 év alatt évenként átlagosan lelövetett:

hasznos vad	802.318 drb,	mintegy	1,500.000 K értékben,
kártékony vad	290.042 drb,	mintegy	140.000 K értékben,
összesen	1,092.360 drb,	mintegy	1,640.000 K értékben.

(A Budapesten 1894-ben fogyasztott vad mennyisége: 146,736 drb (63·71 métermázsa) volt, s ez után fogyasztási adó és községi pótlékképen kerekszámban 64,000 korona folyt be.)

Magyarország területére nézve a vadászterületek nagyságát és a vadászati bérjövédelmet a következő adatokból lehet megítélni:

	kat. hold	(%)
Önálló vadászati jogosultsággal bíró terület volt...	18,012,672	(36·84)
Az 1883:XX. t.-cz. értelmében tényleg bérbe adott terület	27,838,753	(56·81)
A bérbe adásra kötelezett területek közül nem volt bérbe adható	718,976	(1·50)
Vadászterületet nem képező terület volt	2,323,199	(4·35)
Összes terület	48,893,600	(100·00)

	korona	(%)
A bérbe adott vadászterületek után az 1899. évben befolyt bérjövédlem	1,265,946	
A megelőző 10 év alatt évenként átlagosan befolyt	1,001,846	
Az emelkedés ehhez az átlaghoz képest	22·86%	
Az 1899. évben befolyt vadászati bérjövédlemből felhasználatott	korona	(%)
a) közigazgatási czélokra	668,568	(52·81)
b) birtok aránylag fölösztatott... ..	384,864	(30·40)
c) egyéb czélokra	212,514	(16·79)
Összesen (mint fentebb)	1,265,946	(100·00)

A vadászat mélyebbre ható törvényes szabályozást nálunk először az 1872 : VI. t.-cikkben nyert, a mely azután az 1876 : XLIV. t.-cikk által módosítottat.

Törvényes rendelkezések a korábbi időkben.

Többé-kevésbé fontos és részletes törvényes rendelkezéseknek már az igen régi időkben van nyoma; ilyen az a dekrétum, a melyben I. Lipót király a vadászatot vasárnapokon és ünnepeken eltiltotta (I. k. 12. §); a másik (1279.), melyben Kun László a vadászatot és a sólymászatot a szerzeteseknek megtiltotta. A III. Károly idejéből való 1729. évi XXII. t.-cikkben már az egyes főbb vadfajokra külön-külön megszabott vadászati tilalom jelentkezik; II. József császár 1786-ban kibocsátott vadászati rendszabálya pedig már a városok és mezővárosok vadászati jogának árverés útján való bérbeadását is elrendeli; intézkedik a károk megtérítése iránt, de másrészt a vadászterület-tulajdonosoknak nemcsak a vad szabad tenyésztését, hanem saját területén a vadnak bármely időben való lelövését, elfogását s elárúsítását megengedte; e mellett a vadászati jog érvényesítését eléggé szigorú védelembe vette, s így például a vadorzást egyenesen lopásnak minősítette s az orgazdaságot is szigoruan büntette. Még részletesebb s némileg a régiektől eltérő rendelkezéseket tartalmaz Ferencz király 1802. évi 3. sz. rendelete, nem különben a múlt század első felében hozott több törvény.

Ma az 1883 : XX. t.-cikk van életben, melynek alapelvei és fő rendelkezései a következőkben vannak ismertetve.

II. Az 1883. évi XX. törvénycikk : a vadászatról.

A vadászat — akár szórakozás- vagy sportképen, akár a zsákmányul ejtett vad értékesítéséből nyerhető jövedelem vagy haszon kedvéért gyakoroltassék is — egyáltalán csak ott és annyiban űzhető, ahol és amennyiben a megfelelő vadállomány — akár természettől fogva, akár czéltudatos vadóvás-, ápolás- és tenyésztés eredményeképpen rendelkezésre áll s magát a szabadon szerzett vagy

A vadászati törvény alapelvei.

a vadtenyésztő birtokos által számára nyújtott táplálékból föntarthatja. E szerint úgy a vadászatnak gyakorlása, valamint az ennek tárgyát képező vadállománynak fönmaradása a földbirtokkal van a legközvetlenebb kapcsolatban, s ezen épül föl a törvénynek alapelve, mely szerint a vadászati jog a földtulajdonnak elválaszthatlan tartozéka.

A köz- és magán-
érdekek össze-
egyeztetése és
védelme.

E jog helyes érvényesülésének biztosítása azonban nem ítéhető meg kizárólag az egyesek szempontjából, mert a vadtenyésztés okszerű üzése és hasznosítása közérdeket is képez, ennek elhanyagolása vagy hátráltatása tehát nem tűrhető; mivel pedig a vadállomány, kivált ha mértéken túl elszaporodik, károsításoknak okozásával mások érdekeit sértheti, ezeknek védelméről szintén gondoskodni kell. A törvény tehát arra van hivatva, hogy a közérdek szempontjából méltán gondozásra szoruló vadtenyésztés okszerű folytatását, a különböző érdekek lehető összeegyeztetése útján, kellően biztosítsa.

A vadászati tör-
vény részei.

Ezek a főbb elvek jutnak kifejezésre a vadászatról szóló törvényben, a mely: I. fejezetében a vadászati jogról; II. fejezetében a vadak által tett károk megtérítéséről; III. fejezetében a vadászati tilalmakról; IV. fejezetében (a ragadozó vadak pusztítása végett esetleg szükségessé váló intézkedésről) a hivatalból való vadászatról; V. fejezetében a vadászati kihágásokról és azok büntetéséről és VI. fejezetében (a büntető rendelkezések alkalmazásánál követendő) eljárásról rendelkezik.

Régibb törvé-
nyek.

(A vadászatról szóló régibb törvényes rendelkezések: 1504: XVIII. t.-cz.; 1729: XXII. t.-cz.; 1802: XXIV. t.-cz.; 1836: VI. t.-cz.; 1836: VII. t.-cz. 6. §.; 1840: IX. t.-cz. 15. §. — A most érvényben lévő törvényt megelőzőleg az 1872: VI. és 1876: XLIV. t.-cz. volt hatályban.)

A vadászatról szóló 1883: XX. t.-cz. 1898 jan. 1-én kezdődő hatálylyal Fiume városára és kerületére nézve is életbelépett a m. kir. ministerium 1897. évi 18984. M. E. sz. rendelete alapján.

A vadászati törvénynyel szorosan összefügg a fegyveradóról szóló 1883. évi XXIII. t.-cz.

I. FEJEZET.

A vadászati jogról. (1—6. §.)

Az e fejezetben foglalt rendelkezések a vadászati jognak, mint a földtulajdon elválaszthatlan tartozékának (1. §.) meghatározása mellett e jog érvényesítésének, illetőleg hasznosításának alapmódzatait írják elő, még pedig azon az alapon, hogy már maga a vadászatnak gyakorlása is, de még inkább az okszerű vadóvás, ápolás és tenyésztés csak bizonyos tágabb területen fejthető ki úgy, hogy az a vadászati jog meghatározásával összhangzásban legyen. Azt a területmennyiséget, melyen a vadászat joga külön gyakorolható, illetőleg külön bérbe adható, a törvény legalább 200 kat. holdban állapítja meg, ha az összefüggésben egy birtokosnak tulajdonát képezi, vagy bár a vadászati jog gyakorlása végett egyesült több birtokosnak egyenkint legalább 50—50 kat. hold kiterjedésű s egymással összefüggő birtokából van összetéve (2. §.); ellenben a többi földterület vadászati joga közösen, bérbeadás útján értékesítendő, még pedig egyben, ha az összes terület egyfolytonosságban van és 2000 kat. holdat meg nem halad, különben pedig több, 2000 kat. holdas részletben is adható bérbe. (3. §.)

Az általános szabályok alól kivételt képeznek a belterjesebb művelés alatt álló vagy elzárt területek, a melyek külön vadászterületet képezhetnek kiterjedésükre való tekintet nélkül (2. §. 2. p.); de kivételt képeznek a községek tulajdonát képező területek is annyiban, hogy ezek — mivel rajtuk a vadászati jog közvetlen érvényesítése, illetőleg hasznosítása okszerűen nem történhetik — terjedelmükre való tekintet nélkül bérbeadandók. (3. §.) Végül kivételt képeznek azok a 200 kat. holdnál kisebb, egy vagy több birtokos tulajdonát képező területek, a melyeket legalább három oldalról valamely külön vadászterületet képező nagyobb erdő vesz körül; mert ilyen esetben a körülzárt terület, ismét a vadászat hasznosítása érdekében, bérlet

A vadászati jog meghatározása. A vadászterületek megkülönböztetése.

Kivételes esetek a vadászterületek meghatározásában. Belterjesen művelt vagy elszigetelt területek.

Községi vadászterületek.

Más vadászterületbe átvett területek.

útján a környező vadászterülethez csatolandó. (3. §.) Ugyan-
ezek a szakaszok egyszersmind azokat a hatóságokat is
megjelölik, amelyek a vadászati jog érvényesítése körül
fölmerülhető kétségek vagy érdekösszeütközések tisztázá-
sára, avagy sérelmek orvoslására hivatva vannak.

Különleges bir-
toklási viszo-
nyok. (Birtok-
rendezés.)

A fejezet 4. és 5. §-a a birtokszabályozással és urbéri
elkülönzéssel kapcsolatos különleges birtoklási viszo-
nyokra és a még kellően nem tisztázott jogállapotokra
nézve állapítja meg a vadászati jog érvényesítésének mó-
dozatait.

Vadászbérlők
jogai.

Végül a 6. §-ban a bérlőre átruházott vadászati jog
érvényesítését biztosítja a bérlő javára, úgy azonban, hogy
másképp világosan a bérlőt teszi felelőssé azokért a
károkért, amelyek a vadászati jog gyakorlásából eredhet-
nek. (V. ö. 16. §.)

A törvény végre-
hajtása tekinte-
tében kifejtett
gyakorlat. Ren-
deletok, elvi ha-
tározatok, dönt-
vények gyűjte-
ménye.

[A törvény I. fejezetében foglalt rendelkezésekre,
valamint általában a törvénynek minden egyes rendelkezé-
sére nézve a fölmerült esetek elbírálása révén a belügy-
ministerium részéről számos elvi jelentőségű határozat
hozott, s egyszersmind a törvény bizonyos rendelkezésé-
nek helyes végrehajtása érdekében szintén több általános
érvényű rendelet adatott ki. Ezeknek ismerete kétségtelenül
a legbiztosabb tájékozást adhatja ugyan úgy az érdekelt
birtokosok és vadászok számára, valamint különösen a
közigazgatási hatóságok és közegek részére is, de itt — az
említett határozatok és rendeletek nagy tömege miatt —
csak a legfontosabbaknak megemlítésére lehet kiterjesz-
kedni. A rendeletek, elvi határozatok és döntvények külön-
ben: Egerváry: «Vadászati ügyben hozott kormányrende-
tek, határozatok, döntvények és szakvélemények gyűjtemé-
nye» című könyvében (I. és II. kötet) nagy számban meg-
találhatók.

Fontosabb ren-
delkezések álta-
lában.

Az I. fejezettel kapcsolatban a következőket kell
megjegyezni :

A 3. §-hoz: fölebbezéseknek a közigazgatási bíróság-
hoz való fölebbviteléről az 1896. évi XXVI. t.-cz. 75. §.,
76. §. 1., 2., 3. pontja rendelkezik.

A 3. §. 2. bekezdésében említett 1871 : XVIII. t.-cz. 110. §-át az 1886 : XXII. t.-cz. 120. §-a pótolja ; u. a. §. 3. bekezdése pedig hatályát veszítette, mert az 1871 : XVIII. t.-cz. 36. §-ának *b*) pontja az 1886 : XXII. t.-cz. 34. és 57. §-ának ellenkező rendelkezése folytán nincs már érvényben.

A *községek* vadászati jogának bérbeadására vonatkozó hirdetmény kellő közhírré tételéről l. belügym. 1894. évi 59,371. sz. körrend. (Magyarországi rendeletek tára = R. T. 1894. II. 318.) — Továbbá a *községi* vadászterületek bérbeadásánál előforduló szabálytalanságok meggátlása tárgyában u. a. 1896. évi 7731. sz. körrendelete.

A községekre vonatkozó fontosabb rendelkezések.

Említést érdemelnek még a községeket érdeklő elvi jelentőségű határozatok :

Ha a községi területtel együttesen magánbirtokok is bérbeadásra kerülnek, a bérbeadás iránt azért a képviselőtestület intézkedik, a föltételek megállapításához azonban a részesbirtokosok a képviselőtestületi ülésre meghívandók.

Községi területnek vagy azok egyes részeinek köteles bérbeadása alól fölmentésnek nincs helye ; viszont egy község határanak természeti fekvés szerint különálló részei külön is bérbeadhatók ; a bérleti föltételek között a vadállomány kimélése érdekében föltételek köthetők ki, de nem köthetők ki oly föltétel, mely a törvényes határozmányokkal nem egyezik, vagy olyan, mely a bérlőt arra kötelezi, hogy a vadászati jogot a község lakosaival megossza vagy a vadászatot ellenszolgáltatás nélkül megengedje. A bérleti föltételek előzetesen állapítandók meg s az árverés napja a föltételekkel együtt kihirdetendő. (Általában itt is irányadók azok a szabályok, amelyek a községekre bérbeadásoknál érvényesek. V. ö. 1886 : XXII. t.-cz. 120. §.)

A vadászati jog bérbeadására vonatkozó árverés eredményének csökkentésére irányult összebeszélés a Kbt. 128. §-ába ütköző cselekményt képez.

Ha a községi vadászati jognak árverésen való kibérlésére vállalkozó nem akad, akkor az alkuegyezség útján

való bérbeadást kell megkísérelni; ha pedig a bérbeadás sehogyan sem sikerül, *a vadászat egyáltalán nem gyakorolható.* (Ennél v. ö. 1886 : XXII. t.-cz. 112. és 113. §.)

A községi vadászterület bérjövédelmében való részesedési arány megállapításának kérdésében elsőközl a községi képviselőtestület s másodfokban a várm. közíg. bizottsága illetékes határozni. (Ha a bérjövédelmnek közígazgatási czélokra való fordítása határozottat el, egyes részbirtokosok a rájuk eső haszonbérjövédelm-részletnek kiadását nem követelhetik.)

II. FEJEZET.

A vadak által tett károk megtérítéséről. (7—8. §.)

Vadkárok meg-
határozása. Kár-
térítési kötele-
zettség. Kár-
becslés.

Ebben a fejezetben a törvény azokat, akik *a fővad* nagyobb mértékű elszaporodását tenyésztés útján előmozdítják, az ebből származható saját előnyökkel szemben felelőssé teszi ama károkért, amelyeket az ekként nagyobb mértékű gondozásban részesített fővad a vetésekben, ültetvényekben vagy más gazdálkodási és erdészeti ágakban okoznak. A kártérítés tehát csak a tenyésztett fővadra (szarvas, däm vad) szorítkozik, úgyis csak, ha a kártétel a hatóságnak 8 napon belül bejelentetett; hogy pedig a tényleges kár téríttessék meg, a törvény rendeli, hogy a vetésekben okozott kár akkor becsülendő, amikor a kárt *terményekben* lehet megállapítani (7. §.). A ragadozó és kártékony vadak által (13. §.) okozott károk megtérítésének igényét a törvény azon az alapon, mivelhogy ezeket a vadakat a földbirtokos pusztíthatja, kifejezetten kizárja (8. §.); de hallgatólag így intézkedik — a fővadat kivéve — az egyéb vadak által tett károkra nézve is.

[A kártérítési igény érvényesítése tekintetében a törvény említett rendelkezését v. ö. a vadászat közben okozott károk megtérítésére vonatkozó rendelkezéssel : 16. §.]

III. FEJEZET.

A vadászati tilalmakról. (9—18. §.)

Az e fejezetben foglalt rendelkezések főképen az okszerű vadászat-gazdasági érdekeket kívánják szolgálni, a vadászat gyakorlásának esetleges túlhajtását s illetőleg a vadállomány fenmaradását veszélyeztető módok alkalmazását meggátoló oly korlátozásokkal, amelyek a vadállomány elpusztulástól való megvédelmezése mellett egyszersmind a vadállomány helyes irányú kifejlését is hivatva vannak elősegíteni. (Ilyenek főként azok a rendelkezések, amelyek a tilalmi időt a fontosabb vadakra nézve azok természeti sajátságaihoz, párzási idejéhez stb. alkalmazkodva állapítják meg.) A korlátozások a vadászat gyakorlásának idejére, módjára és helyére terjednek. Ezekkel kapcsolatosak azok a rendelkezések, amelyek a már említett korlátozásokkal szemben a ragadozó és kártékony vadak pusztítására a vadászati jog meghatározott határán túlmenő szabadságot engednek, sőt kivételes esetekre a pusztítást egyenesen elrendelik, még pedig már nem csupán az okszerű vadászat szempontjából, hanem tekintettel azokra a károokra is, amiket a ragadozók és a kártékony állatok más irányban is okozhatnak.

A tilalmi időt általánosságban és az általános rendelkezésektől eltérőleg egyes főbb vadfélesegekre nézve a törvény úgy állapítja meg, hogy a tilalmi idő alatt nemcsak a rendes vadászat, hanem — kivéve, ha az épen vadtenyésztés (vagy pl. más helyen való honosítás) céljából történik — a vadak szaporulatának elfogása, szedése is, nemkülönben a szaporodás veszélyeztetése (költőmadarak fészkeinek bolygatása) szintén tilos (9. §.). E tilalmak hatályosabbá tétele végett tilos a megállapított idő tartama alatt — az első 14 napot kivéve — a vadak árulása, vétele s nyilvános helyiségekben étlapon jegyzése is (10. §.).

[Ezek a rendelkezések úgy magyarázandók, hogy vadat a rá vonatkozó tilalmi idő alatt külföldről sem szabad behozni,

A vadászati tilalmak alapelvei.

Általános vadászati tilalom, s az ettől eltérő részletes rendelkezések.

Vadbehozatali tilalom.

illetőleg a tilalmi rendelkezések arra való tekintet nélkül alkalmazandók, hogy az illető vad esetleg külföldről származott-e].

Kivételek a tilalmazás alól.

Az általános tilalmazás alól kivételt állít föl a törvény a vándor- és vizimadarakra, csakhogy a *költés*-helyén a tilalom a párosodás és költés ideje alatt ezekre is kiterjed (11. §.); továbbá a vonulómadarakra és a ragadozó madarakra, verebekre és seregélyekre nézve, de seregélyekre csak szőlőkben (12. §.); s végül a ragadozó és kártékony állatokra, melyeket az illető birtokos a maga földén bármikor *pusztíthat* s csak, ha bérbeadott vadászterületen a pusztítást vadászatilag (hajtókkal, vadászatokkal) kívánja foganatosítani, kell *erre* a bérlő beleegyezését kieszközölnie (13. §.). Egyenesen kötelezi a törvény a vadászterület tulajdonosát vagy bérlőjét az elszaporodott vaddisznók pusztítására, amit ha azok elmulasztanak, a hivatalból tartandó vadászat (19—25. §.) erre a vadra is elrendelhető (13. §. 2. bek.). Mivel az egyes vad- és állatféleségek a törvényben taxative — egyenkinti felsorolással — vannak meghatározva, a törvény végrehajtásának ehhez a felsoroláshoz kell alkalmazkodnia. Tisztán vadászati érdeket véd a 14. §., mely a vadászatra jogosultakat a vadászati területen talált házimacskák és kóbor ebek elpusztítására fölhatalmazza.

Ragadozók és káros vadak, valamint a kóbor ebek és macskák pusztítása.

Vadászat közben okozott gazdasági károk.

A vadászat gyakorlása (illetőleg a vadbefogás) tekintetében azokat a megszorításokat, amelyek vagy magának a vadászatnak érdekében, vagy más érdekéből kívánatosaknak mutatkoztak, a 15., 16. és 17. §-ok írják elő. Ezek közt foglaltatik (16. §.) az a rendelkezés, hogy a vadászat közben okozott *gazdasági* károkért a vadászatot gyakorlók teljes kárpótlással tartoznak, amely rendelkezés a 6. §-ból folyik és a 28. §-szal is összefüggésben van, mely szerint a vadászat gyakorlása — a törvényes határozványokon alapuló korlátozásoktól eltekintve — senki által nem korlátozható. Ugyanitt történik rendelkezés a vadászat érdekében arra nézve, hogy a nyájőrök az előirt kölöncczel kötelesek a kutyáikat ellátni.

Egészen kivételes megítélés alá veszi a törvény a teljesen elzárt területeket, melyek a szomszédos területektől — a vad átváltása kizárva lévén — ekként el vannak szigetelve. A vadászati tilalmaknak hatálya az ilyen területekre egyáltalán nem terjed ki (18. §.).

Elszigetelt (elzárt) területek.

IV. FEJEZET.

A hivatalból való vadásatról. (19—25. §.)

Azokra a kerületekre nézve, a hol a ragadozók vagy a 13. §. 2. bekezdésében említett esetben a vaddisznók elszaporodása nagyobb károkat von maga után, az említett vadak pusztítása érdekében hivatalból rendezhető vadászat. Erre az engedélyt a közigazgatási bizottság vagy annak elnöke adja meg (19. §.), avagy — ha az engedélyezési jogot kivételesen magához vonta — maga a belügyi minister (21. §.). Az ilyen vadászaton, melyeket a birtokos vagy vadászbérlő nem gátolhat (20. §.), csak ragadozó vadat szabad löni s a lőtt vad az illető vadászterület tulajdonosát vagy bérlőjét illeti (22. §.). Hajtókul az érdekelt község lakosai kirendelhetők (23. §.), a vadászon pedig a főispán (vagy alispán) meghívására bárki vadászati jegy nélkül is részt vehet (24. §.).

Hivatalosan rendezett vadászatok.

A ragadozó vadak pusztítását különben a belügyi minister jutalomdíjak megállapításával is előmozdíthatja (25. §.).

Ragadozók pusztítása, mérgezése.

[V. ö. belügymin. 1895. évi 23.542. sz. körend. a kártékony és ragadozó vadak mérgezéséről; továbbá u. a. 1897. évi 25.444. sz. körend. ugyanabban az ügyben.]

V. FEJEZET.

Vadászati kihágások és azok büntetéséről. (26—38. §.)

Ebben a fejezetben nemcsak azoknak a kihágásoknak — a büntetés kiszabásával együttes — meghatározása foglaltatik, a melyek a vadászati jog érvényesítésével és a

Altalános meghatározások a kihágásokra nézve.

vadászati érdekeket védő törvényes határozmányokkal szemben elkövethetők, hanem egyszersmind gondoskodva van az esetleges károsítások megtérítéséről, valamint a minden irányban káros orvvadászat elharapódzásának megakadályozására igénybe vehető, szigorú kivételes intézkedésekről.

A vadászati jog megsértése.

A vadászati jog érvényesülését legközvetlenebbül a 26., 27. és 28. §-ok védik. Kihágást követ el, a ki a vadászatra jogosítottnak engedélye nélkül vadász (26. §.); a kihágás súlyosabban büntetendő, ha a 27. §-ban említett súlyosbító körülmények fönforognak, a melyek esetleg bűnvádi eljárás indítására is okul szolgálhatnak. Viszont a vadászatra jogosultat a vadászat gyakorlásában akadályozni nem szabad (28. §.).

A vadászati tilalmak megsértése.

A vadászati tilalmakról szóló rendelkezések (III. fej.) megsértésével elkövetett kihágásokat s ezek büntetését a 29—33. §-ok határozzák meg, s itt arról is gondoskodás történt, hogy a tilalom ellenére lőtt vad a *szegények javára* elkoboztassék (31. §.). A kihágások ismétlése súlyosbított büntetést von maga után; de a büntetés mértéke (300 frtot) 600 koronát meg nem haladhat (33. §.).

Kártérítés.

A kihágás közben okozott kár megtérítését a vadászatra jogosult már a kihágási bíróság előtt keresheti (34. §.). [V. ö. 45. §.]

Büntetések kiszabása és végrehajtása.

A következő 35—37. §-ok a büntetés kiszabásának és érvényesítésének szabályait írják elő. Egyszerre elkövetett több kihágásért a büntetés külön-külön szabandó ki s a tettes a kihágásban neki segédzőkre kiszabott pénzbüntetésekért is felelős (35. §.). A pénzbüntetés fele a feljelentőé, fele az illető község szegényeié (36. §.). A pénzbüntetés a fizetési képességre való tekintet nélkül szabandó ki, de nem fizetés esetén elzárásra változtatandó (38. §.).

Orvvadászat meggátlása. Váderősítési igazolvány.

Végül az orvvadászat elharapódzásának meggátlása érdekében a törvény 38. §-a fölhatalmazza a belügyminis-tert, hogy bizonyos vidékekre a vad szállítását, eladását és vásárlását meghatározott időre a vad jogos szerzését bizonyító *igazolványok* előmutatásához köthesse, melyeken a vad faja, neme és mennyisége megjelölendő.

[Ezekre a rendelkezésekre vonatkozólag is számos gyakorlati jelentőséggel bíró döntés történt. Ilyenek pl.:

A szegények számára elkobzott vad természetben juttatandó a szegényeknek, tehát az elkobzott vadat elérve-rezni nem szabad oly czélból sem, hogy a befolyt eladási ár juttattassék a szegényeknek.

A büntetéspénz a feljelentőt akkor is megilleti, ha annak a feljelentés hivatásából folyó kötelessége volt; stb.

V. ö. belügymin. 1886. évi 42.934. sz. rend. a cseléd-vadászjegyekkel elkövetett visszaélésekről (1886. R. T. 642.).

A vadászati kihágásban elmarasztaltakkal szemben a vadászati jegy megtagadásáról rendelkezik az 1883: XXIII. t.-cz. 36. §. c) pontja.

A 38. §. értelmében kiállítandó igazolványok bélyegmentességéről: pénzügymin. 1883. évi 56.624. sz. rend. (1883. R. T. 1239.) A vadszállítás körüli visszaélések megátlásáról: közm. és közl. min. 1884. évi 5386. sz. rend. (1884. R. T. 201.); a törv. 38. §-ában említett igazolványokra vonatkozó belügyministeri rendeletek áthágásának büntethetőségéről: belügyi min. 1895. évi 92.672. sz. rend. (1895. R. T. II. 1131.)]

VI. FEJEZET.

Az eljárásról. (39—50. §.)

A törvénynek ez a fejezete a kihágások megtorlásánál követendő eljárást szabályozza, mindenekelőtt megkülönböztetve azokat a (29., 30. és 31. §-okban említett) kihágásokat, a melyekben az eljárás hivatalból is megindítandó (39. §.). A tanúvallomások közül a vadászati területen alkalmazott felvigyázó személyek vallomásának, a 41. §-ban említett föltételek mellett, nagyobb súlya van (40. §.). Ismeretlen vagy állandó lakhelyyel nem bíró tettesek a legközelebbi hatóság elé kiserhetők (42. §.). A hatósági illetékességet a kihágás elkövetésének helye határozza meg; ha így több hatóság lenne illetékes, a panaszos szabadon választhat

Eljárás a vadászati kihágások eseteiben.

(43. §.). Társaságban elkövetett kihágás esetén a kártérítésért a tettesek egyetemlegesen felelősek, de a büntetés külön-külön szabandó ki (44. §.). A kártérítések és a költségmegtérítés iránti keresettel a panaszos, ha bővebb bizonyítási eljárás mutatkoznék szükségesnek, a polgári perre utasítandó. Ha pedig vádlott a panasz alól felmentetik, költségei magánvádló ellen megítélendők (45. §.).

A panasztétel joga a tett elkövetése után három hónap múlva elévül, kivéve, ha büntető törvények alá tartozó eset forog fenn (46. §.).

Eljárási utasítás.

A kihágási ügyekben az 1880:XXXVII. t.-cz. 41. §-ában meghatározott közigazgatási hatóság u. e. törv. 42. §-a alapján kibocsátott eljárási utasítás szerint van hivatva eljárni (47. §.).

Korábbi törvények hatályon kívül helyezése.

A vadászatról szóló s korábban érvényben volt törvények (1872:VI. t.-cz. és 1876:XLIV. t.-cz.) hatályon kívül helyezettek (48. §.), s azok hatálya csak a még az új törvény hatályba lépte előtt elkövetett cselekményekre nézve tartatott fenn. (49. §.).

Törvény végrehajtása.

Végül a törvény végrehajtása a belügyi, igazságügyi, földművelés- (ipar- és kereskedelem-) ügyi ministerekre bízott (50. §.).

A kihágási eljárást szabályozó rendeletek.

[A vadászati kihágási ügyekben való eljárásnál irányadó a belügymin. 1880. évi 38.547. sz. körrendelete és 1890. évi 2608/eln. sz. körrendelete és az ezzel kiadott utasítás.

Az elévülés csak a panasztételre 3 hónap; magára az eljárásra nézve azonban a Kbt. 31. §-ában meghatározott 6 havi elévülési idő az irányadó.

Elévülési idő.

A községi mezőőröknek a vadórzéssel való megbízása ügyében: földmív. min. 1895. évi 53.489. sz. körend. (1895. R. T. II. 188.)

Vadőri vizsgák.

A 40. és 41. §-ra nézve l. földmív. min. 1893. évi 40.086. sz. rendeletét, melylyel a vadőri szolgálatban való jártasságnak igazolhatása érdekében az erdőőri szakvizsgákkal kapcsolatosan (l. az 1879:XXXI. t.-cz. tárgyalásánál) *vadőri vizsgák* tartására nézve is intézkedés történt. Ilyen vizsgák a földmív. min. által kiadott utasítás szerint éven-

kint, ősszel s egyelőre négy helyen: Budapesten, Pozsonyban, Szombathelyen és Kolozsvárott tartatnak. A kik az erdőőri szakiskolát nem végezték és az erdőőri szakvizsgát nem tették le, azok a vadőri vizsgára való jelentkezéskor, vizsgaengedélyt kérő folyamodványukban (mely a jelentkező lakhelyére illetékes kir. erdőfelügyelőhöz küldendő) igazolni tartoznak: hogy írni, olvasni és a négy számművelet szerint számolni tudnak; hogy legalább 3 éven át szakadatlanul vadászati gyakorlati szolgálatban állottak; hogy feddhetlen magaviseletűek és hogy 20. életévüket betöltötték; s végül igazolniok kell hiteles orvosi bizonyítvánnyal testi fejlettségüket és egészséges állapotukat is. A vizsgára a kir. erdőfelügyelő ad engedélyt. A vizsgadíj 10 korona. A kérvények benyújtásának idejét az évről-évre kiadott hirdetések közlik.]

A halászatról.

A halászatról az 1888:XIX. t.-cz. intézkedik, mely első sorban a halászat jogát magánjogi vonatkozásaiban határozza meg, azután pedig megállapítja ezen jog gyakorlásának módzatait s föltételeit és azokat a rendőri intézkedéseket, melyeknek betartása a halállomány védelme és szaporítása érdekében szükséges.

A halászati jog gyakorlásának módzatai tekintetében megkülönbözteti a zárt és a nyílt vizeket; az előbbieken a jog gyakorlását nem korlátozza, csak a halászás általános föltételeinek (jog a halászásra és halászejgy) betartásához köti; az utóbbiakban azonban a jog gyakorlásának bizonyos korlátokat szab, sőt a tulajdonosnak a jog önálló gyakorlását ott, a hol az más tulajdonosok sérelmével járhatna, meg sem engedi, hanem a tulajdonosokat kötelezi, hogy társulattá alakulva gyakorolják jogukat, különben ezt a hatóság útján (bérbeadással) értékesítetteti. A nyílt vizek halállományának védelme érdekében tilalmi időszakokat állapít meg a törvény, melyek alatt bizonyos halfajokat (rákot) fogni nem szabad, védi továbbá a még ki nem fejlődött halakat (rákokat) azért, hogy bizonyos mértékkal nem bíró példányok értékesítését tiltja, végül meghatározza azokat a fogási módokat és eszközöket, melyeket a halászásnál alkalmazni nem szabad.

A törvény rendelkezéseinek végrehajtásánál követendő eljárás részleteit az 1889. évi 5000. sz. volt földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministeri rendelet tartalmazza.

A halászati jog.

A halászat joga a földtulajdon elválaszthatatlan tartozéka; a kié a meder, azé a mederben való halászás joga.

(Törv. 1. §.) Kivételnek ezen szabály alól csak ott lehet helye, a hol a halászat jogát közigazgatási vagy birói határozattal másnak, mint a meder tulajdonosának ítelték oda.

A halászati törvény szerint ugyanis azok, kik a törvény életbelépésekor (1889 május hó 1-én) a halászati jogot oly vízterületen gyakorolták, melynek medre nem képezte tulajdonukat, egy éven belül igazolhatták ezt a jogukat a törvényhatóság első tisztviselőjénél, a ki szabályszerű tárgyalás alapján megvizsgálta a bejelentett halászati jogot és azt a bejelentő javára megállapította, vagy a bejelentőt igényével elutasította. (Törv. 3., 4. §.)

A törvényhatóság első tisztviselőjének ily tárgyú határozatát közigazgatási úton felebbezni nem lehetett; azonban akár a bejelentő, akár a medertulajdonos vagy más érdekelt fél, ha a határozatot sérelmesnek találta, a határozat kézbesítésétől 6 hónap alatt birtokon kívül a bíróságnál pert indíthatott jogának érvényesítése végett s akkor a vitás halászati jog tulajdonát illetőleg a bíróság döntött. (Törv. 5. §.)

Az az egyén, a ki a halászati törvény életbelépésekor tényleg gyakorolta, vagy birta a halászati jogot oly vízterületen, a hol nem volt egyuttal medertulajdonos is, ha jogosultságát egy éven belül nem jelentette be, vagy ha a törvényhatóság első tisztviselőjének elutasító határozata esetén, 6 hónap alatt nem érvényesítette jogát a bíróságnál, az ezt a halászati jogosultságát elvesztette s nem is érvényesítheti többé (törv. 6. §.); ily esetben a halászati jog a medernek ettől többé el nem választható tartozékává lett. Ugyanez az eset áll be akkor is, ha a meder tulajdonosa megszerzi az említett módon más javára megállapított halászati jogot. (Törv. 7. §.)

A meder tulajdonosának természetesen nem kellett a medrében való halászás jogát igazolás végett bejelenteni.

Árvizek kiöntéseiben a halászati jog azon birtokosokat illeti, kiknek területét az árvizek elborítják, de tilos ily vizekből a halaknak a mederbe való visszatérését megakadályozni. (Törv. 2. §.)

Zárt és nyílt
vizek.

A halászat gyakorlásának módja különböző a zárt és nyílt vizekben.

Zárt vizek:

a) a mesterséges halastavak;

b) azok a vizek, melyek egy birtokosnak, vagy több birtokosnak, de osztatlan földtulajdona között fekszenek s más haltartó vizekkel oly összeköttetésben nincsenek, hogy a halak az egyikből a másikba átmehetnek. (Törv. 13. §.)

Ha vitás az a kérdés, hogy valamely víz zárt víznek tekintendő-e, szabályszerű eljárás alapján első fokon a törvényhatóság első tisztviselője, második fokon a közigazgatási bizottság és harmadik fokon a földművelésügyi minister határoz. (Törv. 48. §.)

Minden egyéb víz nyílt víznek tekintendő. (Törv. 14. §.)

A halászat gya-
korlásának fölté-
telei.

A halászat gyakorlásának alapföltételei bármily vizen, hogy az, a ki — bár csak kézzel vagy horoggal is — halászni akar, az illető vizen halászati joggal, vagy legalább a jogosult (tulajdonos vagy bérlő) engedélyével birjon, továbbá hogy érvényes halászbjegye legyen és azt magánál tartsa. [Törv. 8., 64. b) 65. a)].

Halászbjegyek.

A halászbjegy kétféle. Négy K-s úrlapon kiállítva a halászatra jogosult részére és 1 K-s úrlapon annak segéd-személyzete vagy munkásai számára; a jegy egy személy nevére szólhat s az előbbi másra át nem ruházható.

A halászbjegyet 1 K-s bélyegilleték alá eső írásbeli vagy szóbeli kérelemre bármely I. fokú hatóság állítja ki; és az az egész ország területén, de mindég csak a kiállítás évének május elsejétől, esetleg (ha későbbben adatott ki) keltétől a következő év április hó 30-ig bir érvénynyel.

A kiállító hatóság a 4 K-ás halászbjegyen világosan kiírja annak nevét, állását vagy foglalkozását, a kinek a halászbjegyet kiállítja s mindegyiket ellátja a kiállítás sorszámával, hatósági pecsétjével keltezi és aláírja. (Rend. 7—11. §.)

A halászat gya-
korlásának
módja.

Zárt vizekben a halászat gyakorlása nincsen más föltételekhez kötve, mint a fentebb említettek.

Ellenben nyílt vizekben a halászatot csak a törvény korlátain belül szabad úzni. S itt meg kell különböztetni

azokat a vízterületeket, melyeken fekvésöknél és kiterjedésöknél fogva a halászat a szomszéd birtokosok érdekeinek sérelme nélkül és okszerűen űzhető, azoktól a vízterületektől, melyeken az nem lehetséges.

Az előbbi vízterületeken a halászatra jogosítottak jogukat önállóan, az utóbbiakon azonban csak társulattá alakulva gyakorolhatják. (Törv. 14. §.)

Ha a halászat gyakorlásának módja vitás, a közigazgatási bizottság meghallgatásával a földmív. minister dönt. (Törv. 15. §.)

Nyílt vizeken az önállóan gyakorolható halászatnak a törvény többféle korlátot szab. Nevezetesen bizonyos tilalmi időszakokat állapít meg, melyek tartama alatt bizonyos fajú halakat kifogni nem szabad; meghatározza azokat a legkisebb méreteket, melyekkel birni kell bizonyos fajú halaknak, hogy azokat bármikor is kifogni szabad legyen; tilt bizonyos fogási módokat és eszközöket; végül egyáltalán tiltja a halászatot a kiméleti tereken.

A halászat gyakorlásának korlátai.

Azokat a halfajokat, melyekre u. n. tilalmi időszakok (Törv. 18. §.) fennállanak, valamint ezen időszakok tartamát és azokat a legkisebb méreteket, (Törv. 20. §.) melyekkel bizonyos fajú halaknak birni kell, hogy kifoghatók és értékesíthetők legyenek, az A. alatt mellékelt táblázat mutatja.

Tilalmi időszakok és legkisebb méretek.

A halak hosszát a fej elejétől a fark végéig, a rákokét a szemtől a kiegyenesített fark végéig kell mérni.

Oly megfogott halat vagy rákot, mely a törvényes mérettel nem bír, azonnal vissza kell bocsátani a vízbe. (Törv. 20—21. §.)

Törvényes mérettel nem bíró halat vagy rákot áruba bocsátani vagy szállítani tilos, de áll ez a tilalom a törvényes mérettel bíró halakra és rákokra is, az ezekre nézve megállapított tilalmi időszak alatt. (Törv. 27. §.)

A kifogásra és szállításra vonatkozó ezen tilalmak módosulhatnak a következő esetekben:

1. Mesterséges tenyésztés céljából más vízbe áthelyezendő, méreten alul levő halak és rákok, úgyszintén a törvényes mérettel bíró, de ily célból tilalmi időben áthelye-

zendő halak és rákok kifogására és szállítására, a fél kérelme alapján, az illetékes első fokú hatóság engedélyt adhat, melynek érvénye 8 napnál hosszabb időre nem terjedhet. (Törv. 22. §.)

Az engedély a következő minta szerint állítandó ki és bélyegmentes.

Hatósági engedély.

.....N. N.....(állás, foglalkozás, lakóhely)..... lakos-
nak mesterséges hal-(rák)-tenyésztés és a halaknak (rákoknak)
más vízbe áthelyezése céljából a halászati törvény 22. §-ában
foglalt rendelkezéshez képest megengedtetik, hogy
(pontosan megjelölve)..... vízszakaszon 19... évi hó
.....-tól 19... évi hó-ig terjedő időben (a halá-
szati törvény 20. §-ában megjelölt mértéknél kisebb méretű
.....(miféle)..... halakat (rákokat)(minő)
..... halászati eszközzel kifoghasson s azokat (honnan,
hová, minő útirányban, vasúton, hajón, kocsin stb.) átszállí-
líthassa.

Engedélyes ezen engedélyt halászás közben s az eset-
leges szállítás alatt igazolás céljából magánál tartani s az
ellenőrző közegeknek kívánatra felmutatni köteles.

Kelt.....

aláírás.

2. Zárt vizekből bármily halak s rákok bármikor kifog-
hatók, szállíthatók és áruba bocsáthatók, de a szállításnál,
illetve áruba bocsátásnál azoknak zárt vízből való származását
községi bizonyítvánnyal kell igazolni, ha az illető halak (rákok)
a törvényes mérettel nem bírnak, vagy ha ezzel bírnak ugyan,
de tilalmi időben szállíthatnak, vagy bocsáttatnak áruba. (Törv. 28. §.)

3. Külföldről származó halak és rákok szintén tekintet
nélkül méreteikre s a tilalmi időre szállíthatók és elad-
hatók, de a törvényes mérettel nem bíró, vagy tilalmi
időben szállított, illetve árusított halak (rákok) kül-

földről való származása vasúti, postai szállító-levéllel, esetleg ennek alapján kiállított községi bizonyítvánnyal igazolandó. (Rend. 32.)

4. Törvényes mérettel biró halak és rákok a tilalmi időszak alatt szállíthatók és árusíthatók, ha azt, hogy a tilalmi időszak kezdete előtt fogattak, községi bizonyítvány igazolja. (Rend. 31. §.)

A 2., 3., 4. pontok alatt említett községi bizonyítványok, kiállítására azon község előjárósága illetékes, melynek területén a halak a zárt vízből, vagy a tilalmi időszak beállta előtt kifogattak.

Halkereskedők által bárkákban vagy egyéb zárt helyen tartott vagy külföldről származó halakról (rákokról) szóló ily bizonylatot az illető kereskedő lakóhelyére illetékes községi előjáróság állít ki.

A községi bizonyítvány bélyegmentes és a következő minta szerint állítandó ki (Rend. 33. §.):

Községi bizonyítvány.

N. N.(állás foglalkozás és lakóhely)..... lakos megkeresése folytán a halászati törvény 28. §-a értelmében ezennel igazoltatik, hogy következő halfajok (rákok) és pedig(a halfajok és rákok fajonkint darabszámában és súlyban megjelölendők).....(pontosan körülírandó)..... vízterületen (bárkából)-tól-ig terjedő időben fogattak.

Ezen bizonyítvány alapján a halak (rákok) tulajdonosa vagy meghatalmazottja a felsorolt halfajokat (rákokat)-tól-ig terjedő időben útvonalon (vasúton, hajón, kocsin stb.) szállítani és piacon eladni (tenyésztési célokra felhasználni) jogosítva van. Ezen bizonyítvány az ellenőrző közegeknek kívánatra felmutatandó.

Kelt.....

(P. H.)

.....
aláírás.

Tiltott halászati
eszközök.

Tilos minden oly fogó eszköz, pl. háló, kosár, varsa s minden oly készülék használata, melynek nyílásai nedves állapotban mérve 4 cm.-nél szűkebbek vagy alacsonyabbak. Ezt a méretet úgy kell érteni, hogy a fonalból kötött eszközöknél a hálószemek egyes oldalai gomb (csomó, bog) közepétől gomb közepéig, — egyéb fogó eszközöknél az azokat alkotó részek (fa, vessző, nád) nyílásai 4 cm.-nél keskenyebbek vagy alacsonyabbak ne legyenek. (Törv. 23. §.)

Az engedélyezett méret $\frac{1}{10}$ részével kisebb nyílások kifogás alá nem eshetnek; az ú. n. szákra vagy meregyűre ez a korlátozás egyáltalán nem vonatkozik. (Rend. 36., 37. §.)

Tiltott fogási
módok. (Törv.
23. §.)

Tilos minden állandó halfogó készülék (pl. rekesz, kosár, zárháló) alkalmazása, mely közönséges vízállásnál, a parttól derékszögben mérve, a vízfolyás felénél többet elzár.

Tilos több állandó készülék vagy háló (eresztő háló) alkalmazása, ha azok hossz- vagy keresztirányban legalább 50 m.-re nincsenek egymástól.

Tilos a halakat elkábító, megmérgező vagy robbanó szerek (maszlag, oltatlan mész, méregfű, dynamit stb.) használata.

Tilos a halászat éjjel, vagyis napnyugtától napkeltéig oly módon, mely emberi közreműködést igényel.

Ez a tilalom azonban ez idő szerint fel van függesztve az április hó 1-től június hó 15-ig terjedő időszak kivételével

a Balaton és Fertő taván,

az egész Dunán,

a Tiszán a Szamos torkolatától lefelé,

az egész Dráván,

az egész Ferenczesatornán,

az egész Murán,

a Rába folyón Győr sz. kir. város határában,

a Maroson Arad vármegye keleti határától lefelé,

a Temesén a Berzava-csatornától lefelé.

Tilos gátakhoz, zsilipekhez, hallépcsőkhöz s egyéb műépítményekhez akár felfelé, akár lefelé 30 m.-nél közelebb — horog kivételével — halászni.

Tilos a vizeket a halak kifogása czéljából szakaszonként vagy egészben lecsapolni vagy u. n. bányákban felfogni.

A ki más czélből akarja a vizet lecsapolni, tartozik erről a halászat tulajdonosát 8 nappal előbb értesíteni és ha ez nem volna lehetséges, arról gondoskodni, hogy a lecsapolt mederben visszamaradó hal és halivadék el ne pusztuljon, hanem lehetőleg sértetlen állapotban az anyamederbe visszahelyeztessék.

Állandóan víz alatt levő oly területek, melyek a halak ivására s a halivadék fejlődésére alkalmasak, kiméleti terekké nyilváníthatók. Ezen tereken a halászat, vadászat, békafofás, csolnakázás, fürdés, kavics- vagy iszapszedés, marháknak, kacsáknak, ludaknak vagy más állatoknak a vízbe eresztése tilos. Kiméleti terek.
(Törv. 16., 17. §.)

Valamely vízterületnek kiméleti térré nyilvánítása iránt az érdekelt fél kérelmére és szabályszerű tárgyalás alapján első fokon a törvényhatóság első tisztviselője, második fokon a közigazgatási bizottság s harmadik fokon a földművelésügyi minister határoz. (Törv. 48. §.)

A kiméleti tereket táblákkal kell megjelölni, melyekre egy hal vésendő vagy festendő s ez alá *Kiméleti tér* felírás alkalmazandó.

A halászati társulat alakítására vonatkozó indítványt a törvényhatóság első tisztviselőjénél kell megtenni, ki az érdekelteket az alakuló közgyűlésre 2 hónapon belül összehívni tartozik s a közgyűlést vezeti. Ha valamely halászati jogosult az alakuló közgyűlésen, vagy ezt megelőzőleg a törvényhatóság első tisztviselőjénél bejelenti, hogy halászati jogát önállóan akarja gyakorolni, akkor a társulat megalkakulása előtt a földművelésügyi minister dönt ezen bejelentés fölött. Az első esetleg a folytatólag tartott közgyűlésen az érdekelteknek vízterület szerinti többsége határozhatja el a társulattá alakulást s egyúttal megállapítja az alapszabályokat s az üzemteret. Halászati társulatok. (Törv. 29—
47. §. Rend. 53—
63. §.)

Mikor az érdekeltek többsége a társulat alakítása ellen nyilatkozik, a földművelésügyi minister az illető vízterületen

való halászati jogot a hatóság útján bérbe adathatja s ekkor ezen a területen a halászat üzemét is meghatározza.

A halászati társulatok kötelékébe tartozó vízterületeken a halászat gyakorlásának fentebb felsorolt törvényes korlátozásai szintén érvényesek, de ezeken fölül a halászati társulatok üzemterveikben rendszerint még továbbmenő korlátozásokat szoktak megállapítani, melyeknek betartása az üzemtervnek ministeri jóváhagyásától kezdve föltétlenül kötelező mindenkire, aki a társulat vízterületén bármi jogcímen halász. (70.994/97. sz. rend.)

A nagyobb folyóvizeken a halászati társulatok már majdnem mindenütt megalakultak s ezek üzemtervökbe valamennyien fölvették az *általános halászati tilalmat*, mely szerint minden év április 1. és június 15-ike között való időben 6—8 héten át a társulat vízterületén senkinek, semmiféle eszközzel nem szabad halászni, a mi a törvényben megállapított, de csak egyes halfajok fogására vonatkozó tilalmaknál tetemesen szigorúbb intézkedés, mely azonban a halak kiméletét az ivás idején, melyre ez az általános tilalom esik, a halászás ellenőrzésének megkönnyítése által, nagy mértékben biztosítja.

Az üzemtervekbe általánosan fölvett szigorítások közé tartozik továbbá az is, hogy a gazdaságilag csekélyebb jelentőségű halakra, pl. a keszegfélékre is minimális hosszúságot állapít meg, melyen alul levő ily halat megfogás esetén a vízbe vissza kell bocsátani.

Az állami csend- és rendőrök, törvényhatósági közbiztonsági közegek, valamint a pénzügyőrök *kötelesek*; a halászati jog tulajdonosai, haszonbérloői, ezek alkalmazottjai, valamint az erdők, szőlők, mezők és gátak felügyeletével megbízott személyek pedig *jogosítva vannak*, azokat, a kik halászati eszközökkel vizek partján járnak, a halászszejeg előmutatására felszólítani. (Törv. 9. §.)

Ily felszólításra a halászó köteles halászszejegét előmutatni s a ki ezt bármely okból nem teszi, köteles a halászzattal azonnal felhagyni és ha ismeretlen, nevét s lakását megmondani, esetleg a felszólító kívánságára zálogot adni,

A halászat ellen-
őrzése.

vagy őt a legközelebbi község előjáróságához követni, hogy kiléte ott kiderítették. (Törv. 10. §.)

A községi hatóságok, továbbá az állami csend- és rendőrök, törvényhatósági közbiztonsági közegek és a pénzügyőrök kötelesek arra felügyelni, hogy a tilalmi időszakok alatt a tilalom alá eső, valamint általában a törvényes mérettel nem bíró halakat és rákokat szabályszerű engedély, illetve igazolvány nélkül senki se szállítson, vagy árúsítson.

Ha ezen hatósági közegek észreveszik, hogy valaki tilalmi időszak alatt tilalom alá eső, vagy bármikor törvényes mértékkel nem bíró halat (rákot) szállít vagy áruba bocsát, tartoznak az illetőtől az előirt engedély, illetve bizonyítvány előmutatását követelni és ha a felszólított ilyen előmutatni nem tudna, avagy a szállítást, árúsítást attól eltérőleg eszközölné, kötelesek az eladást vagy szállítást betiltani s az illetőt a hatóságnak följelenteni, mely a halak (rákok) elkobzását rendeli el s ezeket jótékony czélokra fordítja. (Rend. 35. §.)

Kihágás miatt 400 K-ig büntethető:

Büntető határozatok. (Törvény 62—70. §.)

- a) a ki kábitó, mérgező vagy robbanó szerekkel halász;
- b) a ki a halászatra jogosítva nincs, ha a halászatot éjjel, tilalmi időben, kijelölt kiméleti helyen, vagy tiltott eszközzel űzi, vagy pedig ha a halászatot álcázva, vagy magát felismerhetetlenné téve űzi, vagy a tetten érőt veszélyesen fenyegeti, ellene fegyvert fog, vagy erőszakot használ.

Kihágás miatt 200 K-ig büntethető:

A ki a halaknak az árvizek kiöntéseiből a mederbe való visszatérését akadályozza;

a ki a tilalmi időszak alatt tilalom által védett halat kifog, illetve a ki társulati vízterületen a társulati üzemterv által megszabott tilalmi időben halász;

a ki törvényes mérettel nem bíró halat vagy rákot megfog és azt azonnal a vízbe vissza nem bocsátja;

a ki kiméleti téren halász, vadász, békát fog, csolnakázik, fürdik, kavicsot vagy iszapot szed, vagy más oly

műveletet végez, mely a halak ivását és fejlődését hátráltatja, úgy szintén a ki kéméleti téren marhákat, kacsákat, ludakat s más állatokat a vízbe bocsát;

a ki a tilalmi idő alatt tilalom alá eső, vagy bármikor törvényes mértékkel nem bíró halat vagy rákot szabályszerű engedély nélkül szállít vagy áruba bocsát;

a ki a halászatra jogosított engedélye nélkül halikrát szed;

a ki 4 cm.-nél kisebb nyílású eszközökkel halász;

a ki állandó halfogó készülékkel a vízfolyás felénél többet elzár;

a ki több állandó készüléket vagy hálót egymástól 50 m.-nél közelebb alkalmaz;

a ki nap nyugtától nap keltéig emberi közreműködést igénylő módon oly vízterületeken halász, melyen az éjjeli halászat tilalma felfüggesztve nincsen;

a ki gátakhoz, zsilipekhez, hallépcsőkhöz, vagy egyéb víziműépítményekhez 30 m.-nél közelebb — horog kivételével — halász;

a ki halászás céljából a vizet szakaszonként vagy egészen lecsapolja, vagy az u. n. lámpába felfogja.

Kihágás miatt 100 K-ig büntethető:

a ki mesterséges tenyésztés vagy más vízbe való áthelyezés végett a hatóság engedélye nélkül mértéken alul levő, vagy általában tilalmi időben tilalom alá eső halat illetve rákot kifog;

a ki a halászatra jogosított engedélye nélkül nyereségvágyból halász vagy rákász;

az a tulajdonos, a ki a haszonbérbe adott területen a haszonbérletet vagy azt, a ki ennek engedélyével halász vagy rákász, megtámadja, vagy a halászásban, rákászásban akadályozza;

a ki a halászterületet, vagy kéméleti teret jelző táblát károsítás szándékával megsemmisíti, elviszi, vagy más helyre áttesz;

a ki hamisított halászejegygyel halász.

Kihágásért 50 K-ig büntethető:

a ki a halászatra jogosított engedélye nélkül, de nem nyereségvágyból halász vagy rákász;

a ki zárt vízből fogott halak vagy rákok származását igazoló bizonyítványt felmutatni nem tud;

a ki a halászerületet vagy kíméleti területet jelző táblát szándékosan megrongál vagy bemocskol;

a ki az ellenőrző közegek felszólítására a halászzal azonnal fel nem hágy, azoknak nevét, lakását nem mondja meg, vagy hamis nevet mond be, a felszólítót a legközelebbi községi előljárósághoz követni nem akarja;

a ki maga halászejegygyel nem bír s másnak nevére szóló, vagy pedig oly halászejegygyel halász, melynek érvényessége lejárt;

a ki saját nevére szóló halászejegyet használat végett másnak adja át.

Kihágásért 10 K-ig büntethető, a ki halászejegy nélkül halász, a mennyiben a felsorolt kihágások valamelyike fenn nem forog; vagy a ki bír ugyan halászejegygyel, de azt az ellenőrző közegek felszólítására elő nem mutatja.

A pénzbüntetéssel kapcsolatosan a halászejegy megvonása és halászejegy kiállításának 3 év tartamára szóló megtagadása is kimondható azok ellen, kik két éven belül a halászatra jogosított engedélye nélkül, vagy tiltott eszközökkel űzött halászatért két ízben büntetve voltak.

A halászati kihágásokból befolyó pénzbüntetések fele részben az orsz. közgazdasági alapot, felerészben pedig azon község szegényalapját illetik, melynek területén a kihágást elkövették.

A zárt vizek és kíméleti terek megállapítására vonatkozó ügyeken kívül, a melyekben illetékes hatóságokat fentebb felsoroltuk, minden más halászati ügyben illetékes:

első fokon nagy- és kisközségekben a járási főszolgabíró, r. t. és thatósági joggal felruházott városokban a rendőrkapitány, esetleg a tanács által e részben megbízott városi tisztviselő, Budapesten a ker. előljáró, vagy a tanács által e részben megbízott előljárósági tisztviselő;

Hatóságok. (Törv. 60-61. §.)

második fokon vármegyékben az alispán, thatósági joggal fölruházott városokban és Budapesten a tanács; *harmadik fokon* a földművelésügyi m. kir. minister.

A felebbezési határidő 15 nap.

Állami támogatás

A földművelésügyi minister a halászat fejlesztése érdekében az egyeseknek és a társulatoknak erre irányuló tevékenységét anyagilag és erkölcsileg hathatósan támogatja.

Évenként sok millió süllő- és pisztráng-ikrát, valamint több százezer darab rákot oszt ki egyes halászati jogtulajdonosoknak (bérlőknek) és társulatoknak, hogy közvizeink benépesítését előmozdítsa.

Orsz. halászati felügyelőség.

Azonkívül a halállomány okszerű szaporításában, a haltenyésztésben és hizlalásban szakszerű tanácsokkal s a szükséges berendezések tervezésével segíti elő az egyesek tevékenységét e téren.

Erre a célra az orsz. vízépítési igazgatóság keretében külön alosztály szerveztetett, az orsz. halászati felügyelőség, mely egyrészt a minister szakközege halászati ügyekben, másrészt pedig a halászattal foglalkozóknak és eziránt érdeklődőknek, esetleg a helyszíni viszonyok tanulmányozása után a szükséges útbaigazításokat, sőt a berendezések terveit s költségvetéseit is díjtalanul megadja, illetve elkészíti.

1851

/1866/

A halfaj neve	Tilalmi időszak												Legtöbb méret cm.
	január	február	márczius	április	május	június	július	augusztus	szeptember	október	november	december	
Fajtok, Tok, Tokhal													80
Fogas-Stüllő, Fogas, Stüllő													35
Galóca, Gadóca, Gadóci, Hukó, Retke													54
Kecsge, Kecsetok, Kecsge, Kösög, Kösöge													30
Kosüllő, Bandár, Tarka-Süllő, Tó-Süllő, Vadsüllő													40
Lazac, Lazacpisztráng, Loszospisztráng													50
Le pónyhal, Pénses, Péncsapisztráng, Pérhal, Ón, Órhal													25
Márna, Brána, Harcsaponty, Marina, Marcalhal, Rózsahal													30
Pisztráng, Sebes-Pisztráng													20
Ponty, Potyka, Pozsár, Tóponty													30
Sereg, Csillagos-Tok, Halakkirálya, Királyhal, Sireg, Siregtok													50
Szintok													80
Tetemestok, Halszúke, Szúkehal, Vészhal, Végótok													100
Viza, Órhal, Szinviza, Vizahal													150
Rák													8

A felsorolt halfajokat és rákokat, a megfelelő tilalmi időszak alatt, valamint abban az esetben, ha azok az illető méretnél kisebbek, a halászati törvény 18. és 20., illetőleg 21. §-a értelmében tilos fogni.

Jelmagyarázat: A feketével jelzett rovatok a tilalmi időszakokat tüntetik fel. A félig befeketített rovatok a hónap első, illetőleg második felére megállapított tilalmi időszakot jelzik.

Méhészet

A méhészet köz-
gazdasági méltá-
tása.

Az ember ősidőktől fogva hasznos állatnak ismerte a méhet. Ételeit és italait megédesítette mézével, viaszát pedig gyertyának és egyéb czélokra használta.

A különböző korszakok s velők a művelődés előrehaladása, a méhtenyésztést szintén nem hagyta érintetlenül. Az ember a méhet házatájéka mellé telepítette, mint hasznos háziállatot gondozta, s művelődésének haladásával javított az ő kezdésükön is.

Mig a régebbi idő tenyésztője, a méh belvagyonát, a mézet és viaszt, az egész méhcsalád elpusztításával tudta csak elvenni, a mai kor méhésze már életmódjuknak mindenben megfelelő kaptárak használatbavétele, kezelésük és a kezelési eszközöknek tökéletesítésével, — könnyű szerrel — a méhcsalád elpusztítása nélkül, — jut hozzá a belvagyonhoz.

A régi kezelés a belvagyonért megsemmisítette az egész családot, elpusztította a tókét, a mostani haladott kezelés ellenben, a belvagyonból a fölösleget veszi csak el, a családot nem pusztítja el, sőt okszerű módon számbeli szaporodásukon is munkál.

A méhtenyésztés fontos közgazdasági tényezőként szerepelt mindenkor. Mostani nagy előrehaladottságával azonban nemcsak fontos, de számottevő ága lett a közgazdaságnak és hathatós előmozdítója a közbizonyosodásnak.

A méhészet közgazdasági jelentőségét az 1900-ik évre vonatkozó következő adatok világítják meg.

Magyarország 12.044 községében van : és pedig közönséges köpüben 448.877, mozgó szervezetű kaptárokban 207.403, összesen tehát 656.280 méhcsalád.

Méhészeti
statisztika.

Ennek évi termése volt:

méz 38.540 mm. 84 korona kereskedelmi	
árban számítva.....	3,237.360 kor.
viasz 2.929 mm. 200 korona értékben	585.800 «
az összes méhtermék értéke ...	3,823.160 kor.

Külkereskedelmi forgalomba került

12.071 mm. 1,013.961 kor. értékű méz	
3.693 « 738.600 « « viasz és	
34 « 2.720 « « méhcsalád	

a kivitel összértéke 1,755.281 korona.

Mint csekély befektetést igénylő foglalkozás kevéssel kezdve, pár év lefolyása alatt jól jövedelmező tőkévé női ki magát. Egy 50 családos, kellő szakértelemmel gondozott méhészet, kedvező viszonyok mellett, nyolcz métermázsa mézhozammal fizet, ami, 84 korona egységárban számítva egy métermázsát, 672 korona tiszta jövedelmet ad. Hozzávéve ezen összeghez a viasz és a rajok utáni jövedelmet, mi 100 koronát meghalad, az összes bevétel kerek 800 koronát tesz ki.

A jól jövedelmezőség mellett a méhtenyésztés mint erkölcs- és kedélynemesítő foglalkozás kiváló figyelmet érdemel.

Nagyon fontos a méh a növények megtermékenyítésére is. A virágokon járva, egyik virágról elviszi a himport a másikra. Amit a szél vagy a virágokat látogató többi rovarok tökéletlenül tudnak elvégezni, azt a méh elvégzi tökéletesen. Tapasztalatok igazolják, hogy a méhtelen vidékek termése elenyészően kevés azoké mellett, hol honosak a méhek.

A méhtenyésztést és egyszersmind a méhtenyésztők érdekeit oltalmazza a mezőgazdaságról és a mezőrendőrségről szóló 1894. évi XII. törvényzikk 59. és 60. §-aival.

59. §. Kirepült méhraját a tulajdonos, ha a keresést nyomban eszközli, másnak telepén, szükség esetén a közséگی előjáróság közbejöttemellett is keresheti és elfoghatja, tartozik azonban a netán okozott károkat megtéríteni.

A méhészet védelmére vonatkozó törvényes határozmányok.

Ha a méhraj tulajdonosa raját két nap alatt nem kereste s el nem fogta, a raj annak tulajdonává válik, kinek birtokán letelepült, vagy ki azt két napon tul elfogta.

60. §. Ha valamely méhesben ragadós költésrothadás üt ki, a rothadásos törzsek, a baj felismerése után azonnal megsemmisítendőek. Ha elmulasztatnék, a községi előljáróság köteles a megsemmisítés iránt intézkedni.

A 48.000. számú végrehajtási rendelet a törvény ezen két szakaszát a következő kiegészítésekkel fűzi össze.

59. §. A kirepült méhraj felkeresése és befogása körül a községi előljáróság annak biztosítása érdekében köteles közbenjárni, hogy a tulajdonos a keresést és elfogást szükség esetén másnak telkén is eszközölhesse.

60. §. Hogy a méhek ragadós költésrothadása terjedésének meggátlása érdekében a kellő felügyelet és ellenőrzés eredményesen gyakoroltassék, a községi előljáróság a méhesek időszakonként való megvizsgálásáról és ennek a bajnak felismerése esetén a törzsek megsemmisítéséről gondoskodni tartozik.

Szőlőkben vagy azok közelében való méhészkedés.

A szőlőkben való méhészkedés az 1891. évi 16.655. IV/10. számú azon rendelet oltalmazza, melyet a földművelésügyi magy. kir. minister a magy. kir. belügyministerrel egyetértőleg a méhészkedés ellen tett hatósági intézkedések meggátlása tekintetében valamennyi törvényhatósághoz intézett.

A hatósági intézkedések ugyanis azon téves nézet alapján, hogy a méhek a szőlőkben virágzás és érés idején kárt okoznak, néhány esetben megtiltották a szőlőkben való méhészkedést. Minthogy azonban a méhek virágról-virágra szállva a himport széthordják s ezzel a megtermékenyítést és a gyümölcsképződést tetemesen elősegítik, az önmaguktól felrepedt, vagy a darazsak által kirágott szőlőszemekből elfolyó nedvet felszedik és ezzel a kárbaveszéstől megóvják, tehát a szőlőművelés érdekében hasznos tevékenységet fejtenek ki, a földművelésügyi minister a természettudományi társulatnak véleménye alapján a belügyministerrel egyetértőleg elrendelte, hogy a hatóságok a méhészkedést a szőlőkben vagy azok közelében ne akadályozzák.

Selyemtenyésztés.

A selyemtenyésztés mindig a legszegényebb néposztály kenyérkereseti forrását képezte és ma is a selyemtermelők zömét a telek nélkül szükölködő földmives nép alkotja.

A selyemtenyésztés közgazdasági és társadalmi jelentősége.

E foglalkozás jótékony hatása abban is nyilvánul, hogy mivel a gubóbeváltás júniusban történik, a selyemtermelés után a szegény nép éppen akkor jut pénzhez, midőn egyéb mezei munkából keresete alig van.

Fontossága van a selyemtenyésztésnek még a közteherviselés szempontjából is, mert mint a hivatalos adatok igazolják 1883-ban Bács-Bodrog, Sopron, Temes, Tolna és Torontál vármegyékben a selyemgubók után 70.278 forint fizettetett ki a selyemtermelőknek, ezek minden néven nevezendő adója pedig ugyanezen évben kitett 37.967 forintot; 1887-ben Bács-Bodrog, Temes, Torontál, Krassó-Szörény, Tolna és Baranya vármegyékben a selyemtenyésztőknek kifizettetett selyemgubók után 354.412 forint 71 krajczár, összes adójuk pedig ugyanazon évben 207.691 forint 12 krajczárt tett ki.

A mi nemzetgazdasági viszonyaink között tehát a szegényebb néposztályra nézve valóságos életkérdés a selyemtenyésztés meghonosítása.

Mióta a selyemtenyésztést a magyar állam újból felkarolta, vagyis 1880-tól bezárólag 1901-ig, azóta Bács-Bodrogban mintegy 12 millió, Torontálban négy millió, Temes, Tolna és Krassó-Szörény vármegyékben 8 millió koronát fizetett ki a termelőknek gubóik után.

Az összes kereset pedig, a melyet az utóbbi 21 év óta a selyemtenyésztés révén a termelők kézhez kaptak, 47 millió koronánál több.

A termelők a petét az államtól a szegzárdi selyemtenyésztési felügyelőség útján ingyen kapják, ingyen történik a selyemtenyésztők kioktatása is, sőt a szederfalevelet is túlnyomó részben ingyen szerezhetik meg a termelők, mert a termelőknek csak némely uradalmakban kell nagyon csekély napszámot szolgálni a szederfalombért. Nagy előnye ezen iparágaknak az is, hogy a selyembogár nevelése és gondozása éppen nem fárasztó. A szükséges szederfalombot összehordják a gyermekek, a selyemhernyókat pedig igen szépen elgondozzák szintén a gyermekek és az öreg emberek, kik más munkára nem alkalmazhatók a családban.

De nemcsak Magyarország földműves népére nézve előnyös és áldásos a selyemtenyésztés meghonosítása, hanem általános nemzetgazdasági szempontokból is reá vagyunk szorulva, ha minden eszközt felhasználni akarunk nemzeti vagyunk gyarapítására.

Ugyanis nem tudnánk annyi selymet termelni, a mennyire évenként szükségünk van. Évenként körülbelül 60 millió korona értékű selymet hoznak be hozzánk a külföldről és mi mindezt csak alig hat millió korona értékű nyers selymet termelünk, de még ezt is külföldön dolgozzák fel selyemszövétté. A selyemipar nálunk eddig csupán a selyemgombolyításra szorítkozik.

Ime itt van a biztos és állandó keresetet nyújtó selyemtermelés, melyből évenként 30—40 millió koronát szerezhetne a nép csakis a nyers anyag előállításával, ha pedig ezt a gubómennyiséget az országban feldogoznánk, úgy ezen kereset megkétszereződne, a tulajdonképeni selyemszövőipart hozzá sem számítván.

Más gazdasági ágakban nem is tudnók fokozni a termelést a nélkül, hogy a túltermelés veszélyeit kikerülnök. Ellenben a selyemtenyésztés terén még igen messze vagyunk attól, hogy csak a saját termelésünk elégséges lenne a saját szükségleteink fedezésére.

Megjegyezzük még, hogy a magyar selyem a legjobb minőségű selymek egyike és igen keresett cikk a világpiacon.

Nemzetgazdaságilag felismert igazság az, hogy a mi földműves népiünknek a termő föld többé már nem mindenütt nyújt elég jövedelmet arra, hogy népes családjával együtt szükölködés nélkül megélhessen. Éppen azért házi-ipari és más ipari munkáról kell gondoskodnunk, hogy a földműves földjén kívül máshonnét is pénzeljen.

Ezen nagy nemzetgazdasági és szociális következményekkel járó feladatok megvalósítása pedig jóformán a közigazgatási hatóságok kezébe van letéve, mert a megyei és járási közigazgatási hatóságok és községi elöljáróságok feladata, hogy a selyemtermelés és a szederfatermesztés védelméről szóló törvényeket, ministeri rendeleteket pontosan végrehajtsák. Ezen közigazgatási hatóságok feladata, hogy a selyemtermelés alapját képező szederfatermesztés a ministeri utasítások és az országos selyemtenyésztési felügyelőség céljainak megfelelőleg az egész országban keresztülvitessék. A feladat az, hogy a szederfákat fokozatosan szaporítsuk, a meglévő szederfákat pedig fentartsák, gondoztassák, ápoltassák. Mert minél több szederfa áll rendelkezésünkre, annál több és jobb selymet tudunk termelni.

A közigazgatási hatóságok feladata a selyemtenyésztés körül.

A közigazgatási hatóságok feladata továbbá a selyemtermelésről szóló törvény és ezzel kapcsolatos mezőrendőrségi törvény, valamint a végrehajtási rendeletekben foglalt tilalmak áthágását megtorolni.

Fősúly fektetendő a szederfaállomány lehető szaporítására.

A szükséges szederfaállományt megteremteni csakis a községi faiskolák rendezésével lehet.

a Szederfatermesztés a községi faiskolákban.

A községi faiskolák rendezése a törvényhatóságok feladata.

A községi faiskolák újabban örvendetesen fejlődtek, minek következménye, hogy a lefolyt 20 év alatt közel három millió kiültetésre alkalmas szederfa neveltetett a községi faiskolákban, melyek részben magánfeleknek osztattak ki ingyen a községek által, legnagyobb részben pedig közterekre és községi közutak széleinek befásítására használtattak.

Selyemtenyésztési intézmények.

A szegzárdi országos selyemtenyésztési felügyelőség.

A selyemtenyésztés intézése nálunk állami feladatot képez és annak intézése az egész magyar állam területére nézve a m. kir. földművelésügyi ministerium alá rendelt szegzárdi országos selyemtenyésztési felügyelőségre van bízva.

Ezen országos felügyelőségnek alá van rendelve 8 selyemtenyésztési főfelügyelőség, 82 felügyelőség, 116 gubóbevéltő állomás.

A főfelügyelők és felügyelők feladata a selymérpete kiosztása, illetve a pete együttes kikelésének ellenőrzése és a 2—3 napos hernyók kiosztása, a tenyésztők ellenőrzése és a gubók beváltása.

A selymérpete előállítás.

A selymérpete előállítása céljából 48 helyen szervezetett petekészítő állomás, mely állomásokra Szegzárdról küldetnek ki gyakorolt munkásnők, hogy a legjobb fajgubókból válogassák ki a legszebb gubókat petekészítésre.

Az így nyert petéket Szegzárdra küldik, hol azokat görcsövi vizsgálat alá veszik.

Évenként 6—8 millió görcsövi vizsgálatok végeztenek.

A pete télen át Szegzárdon a központban gondoztatik és tavasszal küldetik szét az egész országba.

Gubóraktárak.

A beváltott gubók raktárakba hordatnak össze, a hol azok minőségük szerint külön válogatva és gondozva maradnak s onnét aztán kisebb részben a hazai selyemfonodákban, nagyobb részben pedig Olasz- vagy Franciaországban kerülnek ipari fölhasználás végett forgalomba.

Gubóraktárak vannak: Baján, Békés-Csabán, Eszéken, Fehértemplomban, Győrött, Temes-Kubinban, Mitroviczán, Nagy-Becskeken, Német-Palánkán, Ó-Becsén, Ó-Moldován, Ó-Verbászon, Pancsován, Szabadkán, Szegzárdon, Temesváron, Titelen, Új-Gradiskán, Újvidéken, Verseczen, Vinkevcén, Zágrábban, Zomborban és Zsablyán.

Selyemfonodák.

Selyemfonodák vannak: Tolnán (állami kezelésben), Újvidéken, Pancsován, Győrött és Komáromban (bérleti kezelésben.)

A szegzárdi petekészítő telepen mintegy 400 munkás talál foglalkozást, az összes gubóraktárakban pedig a nyári

hónapok alatt mintegy 1500 munkás. Egy-egy selyemfonodában pedig 290 munkás van naponta alkalmazva.

A selyemtenyésztésre vonatkozólag az 1885. évi XXV. törvényczikk intézkedik.

A selyemtenyésztésre vonatkozó törvényes határozmányok.

Ezen törvényczikk szószerinti szövege a következő:

XXV. törvényczikk.

1. §.

Selyembogarat tenyésztetni csak egészségesnek ismert petéből szabad.

2. §.

Selyempetének árulása vagy kiosztása, továbbá selyemgubók beváltása, vásárlása vagy eladása csak külön engedély mellett szabad.

Az engedély feltételeit, valamint az engedélyben részeshető intézeteket a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minister állapítja meg.

3. §.

A földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minister megbíztatik a szükséges intézkedések megtételével, hogy a tenyésztésre alkalmas peték kívánt mennyiségben rendelkezésre álljanak.

4. §.

A ki a jelen törvény intézkedései ellen vét, kihágást követ el és közigazgatási úton 100 frtig és ismétlés esetén 200 frtig terjedő pénzbüntetéssel fenytendő.

5. §.

Jelen törvény végrehajtásával a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minister bizatik meg.

Ezen törvényczikk végrehajtása érdekében 1886-ban 17.094. sz. alatt valamennyi törvényhatóságához a földművelésügyi minister körrendeletet intézett, melynek rendelkezései főbb vonásokban a következők:

A selyemtenyésztésről szóló 1885. évi XXV. t.-cz. végrehajtása.

A törvény értelmében a földművelési minister tartozván kellő mennyiségű egészséges selyempetéről gon-

doskodni, ezen selyempete előállításával és kiosztásával a szegzárdi kir. selyemtenyésztési felügyelőséget bízta meg.

Azok, a kik selyempetét tenyésztés czéljából kapni óhajtanak, január 15-ikig tartoznak saját községi előjáróságuknál, városokban a tanács által megbizandó tisztviselőnél, fővárosban a kerületi előjáróságnál jelentkezni.

Az előjáróság köteles őket előjegyzésbe venni.

Ezen előjegyzési ívet tartoznak az illető előjáróságok január hó végéig a szolgabiráknak, illetve polgármestereknek, ezek pedig február hó 15-ig a törvényhatósághoz fölterjeszteni.

A törvényhatóság köteles az így egybegyűlt feljegyzési íveket a selyemtenyésztési felügyelőségnek Szegzárdra elküldeni.

Jelentkezéseket selyempetéért a selyemtenyésztési felügyelőség és ennek közegei is elfogadhatnak.

A selyempetét kapott köteles a selyemtenyésztési közegek utasításait pontosan teljesíteni, a petével kapott igazoló könyvecskét és a petét tartalmazott dobozt visszaadni és a termelt gubót a selyemtenyésztési felügyelőségnek, illetve a beváltással megbizott közegnek a megállapított beváltási árért beszolgáltatni.

Selyempetét oly községekben, a melyekben a selyemtenyésztési felügyelőség osztat ki, senki más nem oszthat ki, más községekben is csak a ministeriumtól nyert engedély alapján.

Selyemgubót beváltani, vásárolni vagy eladni oly községekben, a melyekben a selyemtenyésztési felügyelőség osztott ki petét, senkinek sem szabad. Más községekben gubó eladásért, vásárlásért, beváltásért a ministeriumhoz kell engedélyért folyamodni. A folyamodványra 100 filléres bélyeg teendő.

A selyemgubóknak szállítására úgy az ország belsejében, valamint az országba való behozatal és a kivitelre nézve is ministeri engedély szükséges.

Nem szükséges ezen ministeri szállítási engedély akkor, ha a gubószállítmány a kir. selyemgyárak vagy a kir. beváltó állomások valamelyikének czimére küldetik.

Azon hatósági közegek, a kik ezen rendeletben foglalt kötelezettségeknek nem felelnek meg, fegyelmi úton büntetnek.

Nem hatósági személyek pedig, a kik a rendelet ellen vétének, kihágást követnek el s közigazgatási úton pénzbüntetéssel fenyítetnek.

A pénzbüntetés behajthatlansága esetén elzárás alkalmazható.

A felmerülő kihágási esetekben mint első fokú hatóság :

Hatóságok.

a) megyékben a szolgabírák ;

b) törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú városokban a kapitány vagy a tanács által e részben megbízott tisztviselő ;

c) Budapest mindenik kerületében az illető kerületi kapitány (1880:XXXVII. t.-cz. 42. §.) járnak el.

Másodfokú hatóságok :

a) megyékben és rendezett tanácsú városokban az alispán ;

b) törvényhatósági joggal felruházott városokban a tanács ;

c) Budapesten a főkapitány.

Mint harmadfokú hatóság a m. kir. belügyminister bíraskodik.

A birságpénzek esetről-esetre az illető kir. adóhivatalba szállítandók be.

A szederfák (*morus alba*) védelmére vonatkozólag a «szederfák védelmére vonatkozó törvényes határozmányok» szövege 1894. évi XII. t.-cz. 43., 44., 45., 46., 47., 48., 49. §§-ai és a 95. §.

d) pontja és az ezen törvény végrehajtása tárgyában 1894. évi 48.000. számú földmivvelésügyi ministeri körrendelet intézkedik.

Selyemtenyésztési ügyben minden más tudni valók iránt a kir. selyemtenyésztési felügyelőség, akár szóbeli úton, akár írásbeli úton fordul hozzá bárki is, készséggel szolgál felvilágosítással és útmutatással.

Szőlőművelés és borászat.

A szőlőművelés közgazdasági fontossága.

Magyarország szőlőművelése az utolsó 25 esztendő alatt igen nagy átalakuláson ment keresztül. Az 1875-ik évben hazánkban is fellépett filloxeravész ugyanis kötött talajú szőlőinket — kevés kivétellel — elpusztította s habár az elpusztult szőlők felújítása az utóbbi években nagyon örvendetes lendületet vett, a régi szőlők, és pedig éppen a legértékesebb hegyi szőlők nagy része még ma is parlagon hever, részben pedig kevésbé jövedelmező más művelésre használtatik, viszont olyan területeken, a hol azelőtt szőlő nem volt, s főként a homokterületeken, melyek azelőtt csekély értékűek voltak, a filloxeravész fellépte óta igen sok értékes új szőlő ültetett.

A mi a szőlőterület kiterjedését illeti, mely a XIX. század hetvenes éveiben foganatosított kataszteri felvétel szerint 622,254 kat. hold volt, az a filloxera fellépte daczára egészen 1884-ig fokozatosan növekedett s ebben az évben 639,250 kat. holdra emelkedett. Ez azt mutatja, hogy addig az ideig évenként több új szőlőt ültettünk, mint a mennyit a filloxera elpusztított; az 1885-ik évtől kezdve azonban a szőlők pusztulása oly nagy mérveket öltött, hogy azzal az új ültetések többé nem bírtak lépést tartani, s az 1895-ik évben Magyarország szőlőterülete 352,376 kat. holdra szállott le. A filloxera pusztítása ebben az évben érte el tetőfokát, mert azóta ismét növekedésnek indult szőlőink kiterjedése s az 1900-ik évben már 385,471 kat. hold volt a szőlővel beültetett terület.

E szerint az 1900. évi szőlőterület az 1884-iki szőlőterülethez képest 253,779 kat. hold vagyis 40% csökkenést mutat; a filloxera által elpusztított szőlők területe azonban több, mint 400.000 kat. hold, csakhogy a többi elpusztult szőlőt az időközben történt új szőlőültetések ellensúlyozzák.

A bortermés mennyiségében a kilenczvenes évek elejétől kezdve még nagyobb csökkenés állott be, a mi a filloxerán kívül még a peronospora viticola nagymérvű pusztításainak is tulajdonítandó, mely a kilenczvenes évek elején kezdett országszerte fellépni, s a mely ellen kezdetben nem igen védekeztek szőlőbirtokosaink.

A szőlő e két legkártékonyabb ellenségének együttesen véghezvitt pusztításai következtében bortermésünk, a mely azelőtt évenként 4—5 millió hektoliter volt, az 1892. és 1893. években 1 millió hektoliteren is alul maradt.

Azóta azonban az elpusztult szőlők felújítása országszerte oly nagy lendületet vett, hogy 1899-ben 1.725,623 hl., 1900-ban pedig — daczára a fagy és jégverés által okozott nagy kárnak — 1.642,643 hl. új borunk termett. Minthogy a felújított szőlők nagy része még csak ezután jön teljes termésbe, a legközelebbi években bortermésünknek további jelentékeny emelkedésére bizton számíthatunk.

Hogy közgazdasági szempontból mennyire fontos termelési ág hazánkban a szőlőművelés, s hogy mily óriási kárt szenvedett a magyar földbirtokos- és munkásosztály a filloxera pusztítása következtében, azt a szőlő- és bortermésünk értékére vonatkozólag a m. kir. központi statisztikai hivatal által összegyűjtött adatok világítják meg.

Ezen adatok szerint Magyarország összes szőlői a nyolczvanas években évenként átlag körülbelül 85 millió koronát, a kilenczvenes években ellenben már évenként csak 45—50 millió koronát jövedelmeztek. A filloxera és részben a peronospora pusztításai folytán tehát a földbirtokososztály jövedelme, a hivatalos statisztikai adatok szerint, az utolsó 10 év alatt évenként körülbelül 35—40 millió koronával csökkent.

De rendkívül súlyos csapást mért a filloxeravész nemcsak a szőlősgazdákra, hanem a gazdasági munkásnépre is, mert az ország sok vidékén a szőlőművelés volt a lakosság-
nak (gazdáknak és munkásoknak egyaránt) legfőbb vagy épen egyedüli kereseti forrása, s a szőlők elpusztulása folytán a lakosság sok helyen teljesen munka és kereset nélkül maradt.

Ehhez járul még, hogy a külföldi bor behozatalának igen nagy mérvű emelkedése folytán évenként milliókra menő összegeket kell a külföldnek fizetnünk; továbbá az államkincstárt is igen tetemes veszteség érte, mind a közvetlen, mind a közvetett adóbevételnél, a mennyiben az elpusztult szőlőkkel igen tekintélyes adóalap semmisült meg s a boritaladó alá eső borfogyasztás nagy mértékben csökkent.

Végül érzékenyen hat a filloxeravész okozta országos csapás a fogyasztó közönségre is, a mely a bort ma nemcsak jóval drágábban kénytelen megfizetni, mint azelőtt, hanem még drága pénzen is csak nehezen tud tiszta jó borhoz jutni.

A filloxeravész tehát nemcsak a szőlőbirtokosokat, tehát nemcsak a lakosság egy osztályát érte, hanem egész közgazdasági életünkre súlyos csapásként nehezedik.

A filloxeravész fellépte után azonnal hozzálátott a magyar kormány a kérdés tanulmányozásához és iparkodott megtenni azt, a mi a filloxera ellen való védekezés s a vész továbbterjedésének megakadályozása céljából — a kérdés akkori ismerete mellett — szükségesnek és kivihetőnek látszott; csak hogy akkor még nemcsak nálunk, hanem a külföldön is olyan tájékozatlanság uralkodott e téren, hogy a kormány akkori tevékenysége inkább csak kísérletezés-számba ment, ellenben nagyobb szabású akciót kifejtenie nem igen lehetett. Mihelyt azonban a nézetek tisztultak, mihelyt az e téren folytatott kísérletek eredménye és a tapasztalat kétségtelen bizonyítékot nyújtott arra, hogy a szőlőművelés a filloxeravész daczára is fentartható, mikor tisztába jöttünk azzal, hogy filloxeralepett szőlőket minő

körülmények között s mily védekezési mód alkalmazásba vételével lehet fentartani, illetőleg az elpusztult szőlők felújításánál különböző viszonyok között minő eljárást lehet sikerrel követni, — akkor a kormány és a törvényhozás a céltudatos erélyes akció terére lépett és azóta oly mérvű tevékenységet fejt ki s olyan sokoldalú támogatást nyújt a szőlősgazdáknak, a melyhez foghatót más országokban nem találunk.

E célból a törvényhozás teljes elismerésre méltó áldozatkészséggel bocsátja a földművelésügyi minister rendelkezésére a szükséges anyagi eszközöket, mire nézve tájékozásul szolgálhat az, hogy míg az állami költségvetésben a szőlészet és borászat céljaira engedélyezett összegek az 1890—1895. években évenként még csak 394,110 korona és 745,366 korona közt mozogtak, addig az 1896. évre 1.140,002 k., az 1897. évre 1.145,280 k., az 1898. évre 1.322,686 k., az 1899. évre 1.657,530 k., az 1900. évre 2.328,390 k., az 1901. évre pedig 2.389,233 koronát engedélyezett erre a törvényhozás, az 1902. évre pedig ugyanerre a célra 2.687,121 korona irányoztatott elő.

A feladat azonban, mely még parlagon fekvő szőlőterületeink felújítása s jövedelmezővé tétele tekintetében előttünk áll, oly nagy, hogy annak kellő sikerrel és mielőbb leendő megvalósítása az ezen kérdésben érdekelt közigazgatási hatóságok és közegek teljes odaadással párosult buzgó tevékenységét igényli. Az a közigazgatási tisztviselő, a ki kellőleg szíven viseli a lakosság érdekeit, nagyon sokat tehet azért, ha az állami szakközegeket e téren való működésükben támogatja, a szőlőfelújítás, a szőlőbetegségek ellen való védekezés, a borértékesítés megkönnyítése s a törvényhozás vagy a kormány által a szőlősgazdáknak biztosított kedvezmények s azok igénybevételi módja tekintetében őket a szükséges tanácsal és útbaigazítással ellátja s a hazai bortermelésre oly káros borhamisítás megakadályozása céljából a törvény korlátai közt hathatósan közreműködik.

A filloxera terjedése elleni óvintézkedések.

A filloxera terjedése ellen teendő óvintézkedések iránt az 1882: XV. és az 1883: XVII. törvénycikkek s az ezek alapján kiadott rendeletek intézkednek.

Az 1882. évi XV. t.-cz. a nemzetközi filloxera-egyezmény becikkelyezéséről szól, mely egyezményben azok a megállapodások foglaltnak, melyek az egyezményhez hozzájárult államok között létrejöttek oly célból, hogy a filloxera-vész terjedésének (egyik államból a másikba való behurcolásának) a nemzetközi forgalomban követendő egyöntetű eljárással lehetőleg gát vettessék. A másik idézett törvény (1883: XVII. t.-cz.) pedig azon intézkedésekről szól, melyek a filloxera terjedése ellen egyrészt a belföldi forgalomban, másrészt pedig olyan államokkal szemben teendők, a melyek nem járultak hozzá a nemzetközi filloxera-egyezményhez.

Nemzetközi filloxeraegyezmény.

Az egyezmény-
hez hozzájárult
államok.

Az 1882. évi XV. t.-cz.-be iktatott nemzetközi filloxera-egyezményhez ezideig a következő államok járultak hozzá, u. m.: Magyarország, Austria, Belgium, Franciaország, Luxemburg, Német-Alföld, Németország, Olaszország, Portugália, Románia, Spanyolország, Svájc és Szerbia. Az az eljárás, melyet a filloxera terjedése ellen az egyezményhez hozzájárult államokkal szemben követhetünk, magában az 1882: XV. t.-cz.-be iktatott nemzetközi filloxera-egyezményben van szabályozva. Ellenben azokkal az államokkal szemben, a melyek a filloxera-egyezményhez nem járultak hozzá, a filloxera ellen való védekezés szempontjából szigorúbb óvó-rendszabályok is életbe léptethetők.

A nemzetközi filloxera-egyezmény életbeléptetése iránt a magyar kir. pénzügyminister, az akkori földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministerrel s az osztrák cs. kir. kormányval egyetértőleg 1882-ik évi július hó 19-én 41.025. szám alatt kiadott rendelettel intézkedett.

Külföldi szőlővesszőnek, és pedig mind a gyökeres, mind a síma szőlővesszőnek vagy kiásott szőlőtőkéknek, továbbá a szőlőlevélnek s minden olyan szállítmánynak, a mely közt szőlőlevél van (például szőlőlevélbe csomagolt szőlőfürtöknek vagy más gyümölcsnek) továbbá használt szőlőkaróknak és lugas- (redély-) fáknak a magyar állam területére való behozatala, valamint a magyar állam területén való átvitele tilos. Az említett tárgyakat tehát külföldről sem Magyarországra, sem Horvát-Szlavonországba nem szabad hozni, sem ezen országok területén átvinni. (Lásd az egyezmény 4., 5., 6. és 7. cikkéit.)

Szőlővessző-
behozatali
tilalom.

Külföldi szőlővessző behozatalát a földművelésügyi miniszternek jogában áll ugyan kivételesen megengedni s eleinte a kormány maga is hozatott be Franciaországból szőlővesszőt, 1894 óta azonban a szőlővesszőbehozatal teljesen beszünttetett s azóta szőlővessző behozatalára senkinek sem adatott engedély.

Csemege-szőlőt, bornak való szőlőt és szőlőtörkölyt szabad ugyan behozni külföldről, de csak a következő feltételek mellett: *a)* a csemege-szőlő csak gondosan csomagolt, de könnyen megvizsgálható dobozokban, ládáokban vagy kosarakban szállítható; *b)* borszőlő csak roncsova (összecsömöszölve) és jól elzárt hordókban szállítható, de a hordóknak legalább 5 hektoliter ürtartalmuaknak kell lenniök; *c)* a szőlőtörköly csak jól elzárt ládáokban vagy hordókban hozható be. (Lásd az egyezmény 2. cikkét.)

Csemege-szőlő,
borszőlő és szőlő-
törköly behoza-
tala.

Magyarországból külföldre szőlővesszőt szintén csak az illető állam kormányának engedélyével lehet szállítani, ellenben csemege-szőlőt, borszőlőt és szőlőtörkölyt az előző bekezdés *a)*, *b)*, *c)* pontjai alatt említett feltételek mellett a filloxera-egyezményhez hozzájárult államok bármelyikébe szállíthatunk.

Szőlővessző stb.
kivitele.

A filloxera-egyezmény (L. 3. cikk.), továbbá az idézett pénzügyministeri rendelet intézkedik a szőlőn kívül más növények, illetve növényrészek nemzetközi forgalmáról is. E szerint levágott virágokat, magvakat (ideértve a szőlőmagot is) s a szőlőn kívül mindenféle gyümölcsöt, minden

Más élőnövények
nemzetközi for-
galmánál köve-
tendő eljárás.

korlátozás nélkül szabad egyik államból a másikba bevinni. Ellenben plántáknak, facsemetéknek s a szőlő kivételével minden más élő növénynek egyik államból a másikba való bevitele (tehát Magyarországra való behozatala is) csak a következő feltételek mellett engedtetik meg:

1. e tárgyak gondosan, de mégis úgy csomagolandók, hogy a szükséges vizsgálatot lehetővé tegyék;

2. a szállítmányhoz csatolandó a feladó nyilatkozata, ennek pedig:

a) igazolni kell azt, hogy a küldemény tartalma egészen az ő telepéről származik;

b) megjelölnie kell a végleges rendeltetési helyet, valamint annak címét, kihez a küldemény szól;

c) kijelentenie kell azt, hogy a küldemény szőlőnövényt nem tartalmaz;

d) megemlíteni kell azt, hogy a küldeményben levő növények gyökérfölddel vannak-e ellátva;

3. a tárgyakhoz csatolandó továbbá a származási hely hatósága által kiállított bizonyítvány, mely szerint:

a) az illető tárgyak oly területről, ültetvényből vagy telepről származnak, melytől legalább 20 méter távolságra szőlőtöke nincs, vagy a mely a szőlőgyökerek áthatolásának megakadályozására az illetékes hatóság részéről elegendőnek ítélt gát által van elszigetelve;

b) az illető területen nincs szőlőtöke (ültetve);

c) ugyanott szőlő-növény (kivágott szőlőtöke vagy szőlővessző) elhelyezve (pl. lerakva) egyáltalában nincs;

d) ha voltak ott filloxerás szőlőtökék, azok gyökerestől teljesen kiirtattak, ismételt mérgezések és három éven át vizsgálatok tartattak, melyek úgy a rovar, mint a gyökerek tökéletes megsemmisítését biztosítják.

Az említett élő növényeknek Magyarországból a filloxera-egyezményhez hozzájárult valamelyik más külföldi államba való bevitele ugyanezen feltételekhez van kötve s ez esetben a 3. pont alatt említett hatósági bizonyítványt azon *község eljárásága* állítja ki, a melynek területéről az illető növények származnak.

Ezek a hatósági bizonyítványok bélyegmentesek és a községi előjáróság által díjtalanul állítandók ki. (Lásd az 1884. évi január 30-án 3248. szám alatt kiadott földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministeri rendeletet.) Hasonlóképpen bélyegmentes a fenti 2. pont alatt említett feladói nyilatkozat is.

A hatósági bizonyítvány a 3. a) és d) pontjai alatt említett két körülményre nézve szakértői nyilatkozaton kell hogy alapuljon, minélfogva ha ilyen esetek forognak fenn, a szükséges szakértői vizsgálat megejtését a földművelésügyi ministertől kell kérelmezni.

Az a körülmény, hogy a filloxera-egyezményhez hozzájárult államok egyikéből a másikba csak hatósági bizonyítvánnyal szabad élő növényeket szállítani, az élő növényekkel való külkereskedésre akadályozólag hatott, mert a hatósági bizonyítványnak minden egyes szállítmányhoz való megszerzése bizonyos utánjárást igényelt. Az eljárás megkönnyítése végett tehát az 1889-ik évben a filloxera-egyezménynek az élő növényekkel való forgalomra vonatkozó pontját az egyezményhez hozzájárult államok közös elhatározással oda módosították, hogy a mennyiben az egyes államok rendszeres nyilvántartást vezetnek azokról a kerti telepekről, melyek a filloxera-egyezmény feltételeinek megfelelnek és élő növények kivitelével foglalkoznak, s azokat ebből a szempontból hatósági felügyelet alatt tartják, az ilyen telepekről származó élő növény-szállítmányokhoz nem szükséges hatósági bizonyítványt csatolni. E czélból az ilyen kerti telepek jegyzékét mindenik állam összeállította s azt, valamint a jegyzékben időközben beálló változásokat közli a többi államokkal, melyek ezt vámhivatalaiknak küldik meg oly útasítással, hogy azon élő növény-szállítmányok, melyek feladójául valamelyik hatósági felügyelet alatt álló telep szerepel, hatósági bizonyítvány nélkül is bebocsátandók, ellenkező esetben azonban a hatósági bizonyítvány csatolása ezután is esetről-esetre szükséges. (L. 1899: XLI. t.-cz.)

A hatósági ellenőrzés alatt álló kerti telepek jegyzékébe csak a filloxera-egyezmény feltételeinek megfelelő

azon telepek vétetnek fel, a melyeknek tulajdonosai ezt maguk kívánják s annak a megállapítása és ellenőrzése, hogy ezen telepek a feltételeknek megfelelnek-e, a községi előjáróság feladatát képezi.

A filloxera terjedése ellen teendő óvintézkedésekről szóló 1883: XVII. t.-cz. s az ennek alapján kiadott rendeletek.

A filloxera-egyezmény csak az egyezményhez hozzájárult államok közt való nemzetközi forgalomban követendő eljárást szabályozza. Azokkal az államokkal szemben, a melyek az egyezményhez nem járultak hozzá, a filloxera terjedése ellen teendő óvintézkedésekről szóló 1883: XVII. t.-cz. rendelkezései irányadók, melyek szerint az ilyen államokból nemcsak a szőlővesszőknek, hanem a szőlőfürtnek és általában bármiféle élőnövénynek a magyar állam területére való behozatala eltiltható vagy korlátozható. (1883: XVII. t.-cz. 1. §.)

Ugyanez a törvény intézkedik a filloxera terjedésének megakadályozása végett a belföldi forgalomban teendő intézkedésekről is. (1883: XVII. t.-cz. 2—7. §§.) Időközben azonban a filloxera az egész országban annyira elterjedt, hogy az említett törvénynek ide vonatkozó rendelkezései ma már legnagyobb részben elavultak és tárgytalanok. Ennélfogva itt az 1883: XVII. t.-cz.-nek s az e törvény alapján kiadott rendeleteknek csak azon rendelkezéseit ismertetjük, a melyek még ma is gyakorlati fontossággal bírnak.

A szőlők állandó felügyelet alatt tartása.

A filloxera ellen való védekezés szempontjából fontos, hogy a fertőzés mielőbb észrevétessék, hogy a védekezés tekintetében szükséges intézkedések idejekorán foganatosíthatók legyenek. E célból az 1881. évi május hó 3-án 7876. sz. alatt kiadott földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministeri körrendelet a szőlőknek folytonos felügyelet alatt tartását rendelte el. E rendelet szerint minden község előjárósága tartozik évenként június 10. és 25-ike közt a határában levő összes szőlőket, úgyszintén azon kerteket is, a melyekben szőlőtőkék vannak, egy községi esküdtnek,

továbbá a hegymesternek és a község egy pár értelmesebb szőlőtulajdonosának kíséretében bejárni s a bejárásról, valamint annak eredményéről (t. i. arról, hogy a szőlőkben filloxerás vagy gyanús tőkék találtattak-e?) a főszolgabírónak június hó 30-ig jelentést tenni. Rendezett tanácsú városokban az előljárásság helyett a tanács kiküldöttei eszközlik a bejárást a hegymesterrel s néhány szőlőbirtokossal együtt. Az erre vonatkozó jelentések a főszolgabírák, illetőleg rendezett tanácsú városokban a polgármester által évenként július hó 15-ig az alispánhoz, ez utóbbi által pedig július 30-ig a földművelésügyi miniszterhez terjesztendőek fel.

Ha valamely oly községben, mely eddig még filloxeramentes volt, a filloxera fellépte észleltetnék, erről a földművelésügyi miniszterhez azonnal külön írásbeli jelentés teendő. (7876/1881. földm. min. rend.)

Ma már a filloxera annyira el van terjedve az országban, hogy az évenként való hivatalos bejárás a legtöbb helyen felesleges, s csak olyan községekben fogantatandó, melyeknek határában a filloxera fellépte még nem konstataáltatott s a mely községek szőlőinek talaja nem immunis homok; e községekben azonban a bejárás most is szükséges abból a szempontból, hogy az illető községbeli szőlőbirtokosok idejekorán értesüljenek a filloxera felléptéről, s kellő időben gondoskodhassanak a védekezésről.

A fent idézett 1881. évi 7876. sz. ministeri rendelet értelmében köteles továbbá a községi előljárásság, illetve a városi tanács örködni a felett, hogy a szőlőkerülők, pásztorok, vinczellérek, továbbá a hol szőlőhegyi tanács van, ennek tagjai a filloxera veszedelmes voltáról s az ellene alkalmazandó óvintézkedésekről a legkiterjedtebb módon tudomással bírjanak, továbbá hogy a vész elhurcolása elleni intézkedéseket megtartsák és a szőlőmunkásokkal is megtartassák.

Mint hogy a filloxera legkönnyebben a (gyökeres vagy sima) szőlővesszővel hurcolható el, másrészt azonban a szőlővessző-szállítás az elpusztult szőlők felújítása, valamint általában az új szőlőültetések szempontjából szükséges,

a szőlővessző-forgalom az alábbi ministeri rendeletekkel van szabályozva.

Külföldről a magyar állam területére szőlővesszőt (és pedig akár sima, akár gyökeres szőlővesszőt) behozni feltétlenül tilos, illetőleg csakis a földművelésügyi minister engedélyével szabad. E tekintetben már a nemzetközi filloxera-egyezmény s az ennek alapján 1882. évi 41.025. szám alatt kiadott pénzügyministeri körrendelet is intézkedik. (Lásd a 465. l.)

Addig, a míg az elpusztult szőlők felújításához szükséges amerikai szőlővessző a belföldön elegendő mennyiségben nem állott rendelkezésre (az 1894-ik évig), a földművelésügyi minister több esetben adott engedélyt egyes szőlőbirtokosoknak külföldi szőlővessző behozatalára, sőt maga az állam is évenként nagy mennyiségű szőlővesszőt hozatott be Franciaországból. Minthogy azonban az utóbbi években a külföldön újabb szőlőbetegségek (black-rot, gommose bacillaire stb.) léptek fel, melyek hazánkban még ismeretlenek, s attól lehet tartani, hogy a szőlővesszőkkel ezeket is behozhatná hozzánk hurczolni, a földművelésügyi minister 1894. évi 59.434 sz. rendeletével a szőlővesszőknek külföldről és Horvát-Szlavonországok területéről a szorosabb értelemben vett Magyarországra való behozatalát s erre vonatkozó engedélyek kiadását teljesen beszüntette, *ma tehát a szőlővesszőbehozatal feltétlenül tilos.*

E tárgyban 1895 október 15-én 78.380. szám alatt újabb körrendeletet adott ki a földművelésügyi minister, mely utasítja a törvényhatóságokat, hogy azok a szőlővessző behozatalára és átvitelére vonatkozó tilalomról saját közegeiket, továbbá a szőlőbirtokosokat s általában a közönséget a legszélesebb alapon tájékoztassák, s a birtokosokat figyelmeztessék, hogy szőlővesszőknek külföldről vagy Horvát-Szlavonországokból való megrendelésétől, az 1883: XVII. t.-cz. 12. §-ában megállapított büntetés s az illető szőlővesszők esetleges megsemmisítése folytán őket érhető károsodás terhe alatt — saját érdekükben — óvakodjanak.

Ugyanez a rendelet utasítja a törvényhatóságokat, hogy szigorúan őrkdjenek a felett, hogy szőlővesszők se

Külföldi szőlő-
vesszők behozat-
alának tilal ma.

külföldről (ide értve Ausztriát is), se Horvát-Szlavonországokból a törvényhatóság területére be ne hozassanak, se azon át ne szállíttassanak s ha nyomára jönnének vagy jelét látnák annak, hogy valahová a szorosabb értelemben vett Magyarország határán kívül eső területéről szőlővessző szállítatik vagy rendeltetik meg, annak behozatalát, továbbítását vagy kiszolgáltatását azonnal ne csak a legerélyesebben akadályozzák meg, hanem az illető szőlővesszőket vagy származási helyükre küldessék vissza, vagy ha a jogos rendelkező inkább úgy kívánná, kobozzák el és égettessék el; ez intézkedésen kívül azonban mindenesetre az 1883: XVII. t. cz. 12. és 13. §§-ainak rendelkezéseihez képest, a megrendelő, továbbító (szállító) vagy átvevő ellen, az elkövetett kihágás miatt az eljárást a leghigorubbán indítsák meg s erről egyidejűleg a földművelésügyi miniszterhez is tegyenek jelentést.

Végül ugyanaz alatt a szám alatt (78.380/95.) kelt rendeletével utasította a miniszter saját szakközegeit is, hogy ha tudomásukra jutna, hogy az országba valaki szőlővesszőt hozott be, erről az illetékes hatóságnak¹ — a kihágási eljárás megindítása végett — azonnal tegyenek jelentést s a hatósági eljárást a maguk részéről is támogassák.

Szőlővessző-forgalom szabályozása belföldön.

A filloxeravész terjedésének meggátlása végett régebben a belföldi szőlővessző-forgalom többféle korlátozásnak volt alávetve, minthogy azonban a filloxera ennek daczára az ország legnagyobb részében elterjedt, a régi korlátozó intézkedések fentartása többé nem látszott indokoltnak, sőt inkább, abból a célból, hogy az elpusztult szőlők mielőbb felújíthatók legyenek, s az immunis homok-területek beültetése előmozdítottassék, a vessző-forgalom megkönnyítése vált kívánatossá.

¹ Az illetékes hatóságok, valamint a kiszabható büntetések az 1883: XVII. t. cz. 12. és 13. §§-ban vannak megállapítva. (Lásd a 476. lapon).

A földművelésügyi minister ez által az indok által vezetettve a törvényhatóságok és az egyes községek elhatározásától tette függővé a belföldi szőlővessző-forgalom szabályozását oly módon, hogy azon törvényhatóságok területén, a melyek ezt kívánták, a szőlővessző-forgalmat — a szállítási igazolványok mellőzésével — szabaddá nyilvánította s ez alól csak az illető törvényhatóság területén fekvő azon községeket vette ki, a melyek a szőlővesszők bevitele ellen nyilatkoztak.

Ezen az alapon a földművelésügyi minister a belföldi szőlővessző-forgalom szabályozása tárgyában 1892. évi december hó 29-én 70,600. sz. a. körrendeletet adott ki, a melyben a szőlővessző-forgalom szempontjából a törvényhatóságok három csoportba vannak sorozva.

Az első csoportba azok a törvényhatóságok tartoznak, a melyek területére — a szőlővesszők bevitele ellen tiltakozó egyes községek kivételével — a szőlővesszők *szállítási igazolványok nélkül* szabadon vihetők be. A második csoportba azok a törvényhatóságok tartoznak, a melyeknek területére, vagy a melyek területén belől a szőlővesszők csak *szállítási igazolványok kíséretében* szállíthatók. A harmadik csoportban pedig azok a törvényhatóságok vannak felsorolva, a melyek területére, illetőleg a melyek határain belül a szőlővesszőszállítás tiltva van, a melyekbe tehát szőlővesszőt *még szállítási igazolvánnyal sem szabad* szállítani.

A használt szőlőkarók szállítására nézve ugyanazok a szabályok állanak fenn, mint a szőlővessző szállításra nézve.

I. Az *első csoportba* a következő törvényhatóságok tartóznak, u. m. :

1. Abauj-Torna vármegye és Kassa sz. kir. város kivéve Szepsi község határát.
2. Arad vármegye és Arad sz. kir. város, kivéve Kurtics, Gyula, Varsánd, Otlaka és Sıkló községek határait.
3. Árva vármegye.
4. Bács-Bodrog vármegye, Baja thj. f. város, Szabadka, Ujvidék és Zombor sz. kir. városok. Kivéve Zenta r. t. város és Cservenka, Bogyán és Vojszka községek határait.
5. Baranya vármegye és Pécs sz. kir. város.
6. Bars vármegye. Kivéve Keresztur, Kis-Apáti, Kis-Tapolcsány, Zsitva-Kenez, Aha, Nagy-Vézekény, Szencse, Tajni-Sári és Tild községek határait.

7. Békés vármegye.
8. Bereg vármegye. Kivéve Bilke, Miszticze és Bubulicska községek határait.
9. Bihar vármegye és Nagyvárad thj. felr. város. Kivéve Konyár Sáránd, Bojt, Dancsháza és Henczida községek határait.
10. Borsod vármegye.
11. Csanád vármegye.
12. Csongrád vármegye, Hódmezővásárhely és Szeged sz. kir. városok. Kivéve Csongrád község határát.
13. Esztergom vármegye.
14. Fejér vármegye és Székes-Fehérvár sz. kir. város.
15. Gömör vármegye. Kivéve Alsó-Válj és Uza-Panyit községek határait.
16. Győr vármegye és Győr sz. kir. város. Kivéve Pázmándfalu, Csikvánd, Gyarmat, Bezi, Bödöge-Markota, Czakóház, Duna-Szt.-Pál, Fehértó, Hédervár, Kapi, Ráró, Réti, Sövényház és Zámoly községek határait.
17. Hajdu vármegye és Debreczen sz. kir. város. Kivéve Hajdu-Hadház, Egyek és Szovát határait.
18. Heves vármegye. Kivéve Erdőtelek és Tisza-Füred községek határait.
19. Hont vármegye és Selmec- és Bélábánya sz. kir. város.
20. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye. Kivéve Tisza-Várkony község határát.
21. Komárom vármegye és Komárom sz. kir. város. Kivéve Kéthely és Duna-Radvány községek határait.
22. Krassó-Szörény vármegye. Kivéve Lugos r. t. v., Barbosza, Rafna, Szvinicza, Dubova, Eibenthal, Ó-Ogradena, Plavisevicza, Tiszovicza, Új-Ogradena községek határait.
23. Liptó vármegye.
24. Máramaros vármegye.
25. Moson vármegye. Kivéve Püski, Pátfalu, Gáta, Köpésény, Miklós-falu, Német-Járfalu és Rajka községek határait.
26. Nógrád vármegye. Kivéve Kis- és Nagy-Keresztur, Panyi-Darócz, Pilis és Pincz községek határait.
27. Nyitra vármegye. Kivéve Assakürt, Bodok, Csabb, Csitár, Geszte, Kis-Lapás, Pográny, Sarluska, Szill, Ujlaeska, Üzbég és Szempte községek határait.
28. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, Budapest fő- és székváros és Kecskemét thj. felr. város. Kivéve Sz.-Márton-Káta, Kakucs, Dusnok és Szalk-Szent-Márton községek határait.
29. Sáros vármegye.
30. Somogy vármegye.
31. Szabolcs vármegye. Kivéve Tornyos-Pálca község határát.
32. Szatmár vármegye és Szatmár-Németi sz. kir. város. Kivéve

Rozsály, Gebe, Nagy-Dobos, Nyír-Megyes, Ó-Pályi, Parasznya, Girót-Tótfalu, Szakállas-Dombó, Mérk, Vállaj, Kis-Fentős, Kővár-Remete, Pusztá-Hidegkút, Sárköz, Komorzán, Tartolecz községek határát.

33. Szepes vármegye.

34. Szilágy vármegye.

35. Temes vármegye. Temesvár sz. kir. város és Versecz thj. felr. város. Kivéve Ság község határát.

36. Tolna vármegye.

37. Torontál vármegye és Pancsova thj. felr. város, kivéve Tarras, Torda, Török-Becse, Kis-Teremia, Kis-Zombor, Német-Nagy-Szentmiklós, Nyerő, Ó-Bessenyő, Szerb-Nagy-Szent-Miklós, Csóka, Dinyás, Jánosföld, Német-Párdány, Csatád, Horvát Klári, Német, Sáralfalva, Kis-Tószeg, Nagy-Tószeg, Szaján, Tisza-Hegyes, Román-Szárcsa, Szárcsa, Török-Kanizsa és Borecsa községek határait.

38. Trencsén vármegye.

39. Turóc vármegye.

40. Veszprém vármegye. Kivéve Pápa r. t. v., Gecse, Kup, Noróp, Nyárád, Bakony-Magyar-Szombathely, Bakony-Német-Szombathely, Bakony-Szt.-László, Bánk, Bársonyos, Csatka, Gyirót, Súr, Teleki, Devecser községek határait.

41. Zala vármegye, kivéve Szántó, Kehida, Barát-Sziget, Gelse Palin, Nagy-Récsé, Sárszeg, Ujudvar, Kis-Rada, Nagy-Rada, Kerecseny Arasztöny, Szabar, Zala-Apáti, Esztergál, Hosszúfalva, Letenye, Bécz, Zajk, Alsó-Szemenye, Szent-Margita, Csehi, Szent-Adorján, Keretye, Lasztonya, Lispe, Marócz, Erdőhát községek és Nagy-Kanizsa r. t. város határait.¹

42. Zemplén vármegye, kivéve Krivostyán, Oreczka, Sztára, Gál-szécs, Kis-Azar, Kozma és Barkó községek határait.

43. Zólyom vármegye.

Ezen törvényhatóságok területére, valamint ezeknek határain belül (az egyes törvényhatóságoknál felemlített községek kivételével) akár amerikai, akár európai fajta, akár sima, akár gyökeres szőlővesszőt bárholnan, bármikor szabadon lehet szállítani s az ilyen szőlővesszőszállításokhoz semmiféle szállítási igazolványra nincs szükség.

II. A *második csoportba* azok a törvényhatóságok tartoznak, a melyeknek területére a szőlővesszők és használt szőlőkarók csak szállítási igazolvánnyal szállíthatók, ú. m. :

¹ Zalavármegye az 1894-ik évben külön rendelettel pótlólag soroztatott a szabad szőlővessző-forgalomra jogosított törvényhatóságok közé; azelőtt a törvényhatóságok második csoportjába tartozott.

a) Sopron vármegye és Sopron sz. kir. város.

Sopron vármegyében azonban a szőlővesszőt és használt szőlőkarót szállítási igazolvánnyal is csak olyan községekbe szabad bevinni, a melyek már filloxera zárlat alatt vannak, vagy a melyekben szőlőművelés még nincs.

Ugyancsak a második csoportba tartoznak még:

b) Kis-Küküllő, Kolozs, Nagy-Küküllő, Szolnok-Doboka, Torda-Aranyos vármegyék és Kolozsvár sz. kir. város.

Ezekbe már csak a filloxerazár alatt lévő községekbe van megengedve a szőlővesszők és használt szőlőkarók bevitele, természetesen szintén csak szállítási igazolvánnyal.

III. A *harmadik csoportba* tartozó törvényhatóságok, a melyek területére sem szőlővesszők, sem szőlőkarók egyáltalában nem szállíthatók, a következők:

Alsó-Fehér, Besztercze-Naszód, Brassó, Csik, Fogaras, Háromszék, Hunyad, Maros-Torda, Pozsony, Szeben, Udvarhely, Ugocsa, Ung, Vas vármegyék és Pozsony sz. kir. város.

A második és harmadik csoportba tartozó törvényhatóságokra vonatkozó általános szabály alól a földművelésügyi minister az érdekelt törvényhatóságok indokolt felterjesztésére szállítási igazolványoknak közvetlenül, vagy a törvényhatóságok útján való kiadása mellett kivételeket engedhet meg.

Az általános szabályok alól engedélyezhető kivételek.

A szállítási igazolványokat kiállíthatja: a) a földművelésügyi ministerium; b) a rendeltetési helyre nézve illetékes alispán, polgármester vagy főszolgabíró.

Az igazolvány kizárólag tengelyen (kocsin) foganatosítandó szállításhoz egy példányban, más nyilvános közlekedési eszközzel, jelesül vasúton, gőzhajón, vagy postakocsin történő szállításhoz három példányban szükséges.

A három példány közül egy a felvevő állomáson marad, egy a küldeménynyel továbbíttatik és a leadó állomáson marad, egy példány pedig a címzettnek küldendő, a ki a szállítmányt az igazolvány felmutatása mellett veszi át a leadó állomástól és azt az esetleg tengelyen szükséges további szállításnál is használhatja.

* * *

Mindezen szabályok csupán a belföldi szőlővesszők forgalmára vonatkoznak, mert mint fentebb láttuk, a külföldről a magyar állam területére szőlővesszőt behozni vagy erre szállítási igazolványt kiadni feltétlenül tilos. (Lásd a 465. és 470-ik lapokon.)

Kihágások büntetése.

Az 1883: XVII. t.-cz. intézkedik a filloxera terjedésének megakadályozása végett elrendelt intézkedések ellen elkövetett kihágások megtorlása iránt is. Ezek a kihágások 200 koronáig, ismétlés esetében 400 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendők (1883: XVII. t.-cz. 12. §.). Ezen kihágási ügyekben következő hatóságok járnak el: *a*) I. fokú hatóság kis- és nagyközségekben a főszolgabíró, rendezett tanácsú és törvényhatósági joggal felruházott városokban (ideértve a székes fővárost is) a polgármester; *b*) II. fokú hatóság a közigazgatási bizottság; *c*) III. fokú hatóság a földművelésügyi minister. (1883: XVII. t.-cz. 13. §.)

A filloxera ellen való védekezés.

A filloxera ellen való védekezésnek többféle módját ismerjük, csakhogy ezeknek a sikere bizonyos feltételekhez van kötve, úgy hogy mindenik védekezési móddal, mindig csak megfelelő körülmények között, okszerűen alkalmazva lehet sikeres eredményt elérni.

A védekezés különböző módjai.

Az eddig ismert védekezési módok a következők: ú. m. *a*) az irtás, *b*) az elárasztás, *c*) a szénkénegezés, *d*) a filloxerának ellenálló amerikai szőlőfajták ültetése, *e*) az immunis homoktalajban való szőlőművelés.

Irtás.

Az irtás abból áll, hogy a felfedezett filloxera-infectio az összes fertőzött szőlőtőkékkel együtt teljesen kiirtatik, a kiasott szőlőtőkék gyökerestül elégtetnek, s ezen eljárás célja az, hogy az infectio, mielőtt még elhatalmasodhatnék, gyökerében elfojtassék

Az elárasztás úgy történik, hogy a filloxeralepett szőlőterület egy kis gáttal vétetvén körül, évenként a szüret után 20—25 centiméter magasságú vízréteggel árasztatik el, a mely 5—6 hétig marad a szőlőterületen s ennek következtében a tőkék gyökerein lévő filloxera elpusztul.

Elárasztás.

A szénkénegezés hatása abban nyilvánul, hogy a szénkéneg e célra szolgáló fecskendőkkal a tőkék közt a talajba fecskendeztetvén, annak erős fojtó gáza a szőlőtöke gyökerein élősködő filloxerát pusztítja. A szénkénegezést «gyérítő eljárás»-nak is nevezik, mert a gyökereken lévő filloxerák számát meggyéríti. Lehet ugyan a szénkéneget olyan nagy adagokban is alkalmazni, hogy a talajban lévő összes filloxerát elpusztítsa, ebben az esetben azonban magát a szőlőtökét is megtámadná, vagy épen elpusztítaná a szénkéneg, minélfogva ilyen erős szénkéneg-adagokat csak a fentebb említett «irtás» céljaira használnak.

Szénkénegezés és.

Az ellenálló amerikai szőlőfajtáknak, melyek mint nevük mutatja, Amerikából származnak, az a megbecsülhetetlen tulajdonságuk van, hogy a filloxerának ellenállanak, vagyis, hogy azokat a filloxera nem képes elpusztítani. Az amerikai szőlőfajták ellenálló képessége részint az illető szőlőfajták buja vegetációján, részint pedig azoknak az európai szőlőfajtákéval eltérő növénybontani tulajdonságain, nevezetesen gyökérzetük tömörebb, fásabb szerkezetén alapul.

Amerikai szőlőfajták művelése.

A mi végül az immunis homoktalajokat illeti, ezeknek phisikai tulajdonságai olyanok, hogy az ilyen homokban a filloxera nem képes megélni és szaporodni, s következésképpen nem okozhat kárt az ilyen talajba ültetett európai fajtájú szőlőtőkéknek sem.

Immunis homoktalajban való szőlőművelés.

Elméletileg bizonyára legbiztosabbnak látszik az *irtás*, hogy ily módon a vész, mielőtt még elhatalmasodnék, gyökerében elfojtassék; a filloxera elterjedtségének mai állása mellett azonban az irtással való védekezés nálunk ma már teljesen célzott tévesztett dolog lenne.

A mi az *elárasztást* illeti, a mely épen úgy, mint a szénkénegezés, évenként ismétlendő, ez csakis sík területen fekvő s vízhez közel eső szőlőkben alkalmazható, s ámbár

ott, a hol a víz a szőlőbe könnyen bevezethető, igen olcsó eljárás, — nálunk nem alkalmazzák, mert kötött talajon lévő, tehát a filloxera támadásainak kitett régi szőlőink lejtős hegyoldalakon fekszenek, s ennél fogva az elárasztásra nem alkalmasak. A védekezés e módjának Magyarországon inkább csak az új ültetéseknel lehetne szerepe, s ezzel már történt is egy-két helyen kísérlet, mindazonáltal nem igen valószínű, hogy az elárasztás nálunk valaha nagyobb mérvű alkalmazást nyerjen, mert azok a területeink, a melyeken elárasztásra berendezhető szőlők lennének létesíthetők, mint eddig, úgy ezentúl is inkább más gazdasági célra fognak használtatni.

Az előadottak szerint, ha a filloxera által megtámadt szőlők fentartásáról van szó, ennek nálunk csak egy módja lehet, s ez a *szénkénegezés*.

Ellenben az elpusztult szőlők felújítása kétféleképen történhetik, és pedig vagy úgy, hogy ismét régi hazai fajtájú szőlővesszőkkel ültetjük be a régi szőlőterületeket s az így létesített, de a filloxera támadásainak kitett új szőlőt *szénkénegezéssel* tartjuk fenn, vagy pedig úgy, hogy a felújításhoz a filloxerának ellenálló amerikai szőlőfajtákat, illetőleg ilyen ellenálló amerikai alanyokra készített szőlőoltványokat használunk. Megjegyzendő, hogy a felújítás e két módját is csak megfelelő talajviszonyok közt lehet sikerrel alkalmazni.

Végül az új szőlők létesítése szempontjából igen fontos szerepe van hazánkban az úgynevezett *immunis homoktalajoknak*, melyekben a filloxera megélni s következképpen a szőlőben kárt tenni nem képes.

A filloxera ellen való védekezésnek, illetőleg életképes új szőlők létesítésének ezt a három módját, u. m. a szénkénegezést, az amerikai szőlőfajtákra készített ojtványok ültetését s az *immunis homoktalajon* való szőlőmívelést, melyekről most már tudjuk, hogy velük megfelelő talajviszonyok közt biztosan célt érhetünk, az állam nagyon hathatós támogatásban részesíti.

Szénkénegezés.

A szénkénegezéshez szükséges szénkéneget gyártásáról valamint arról, hogy ez a védekezési anyag a szőlőbirtokosoknak mérsékelt áron álljon rendelkezésükre, a földművelésügyi miniszter gondoskodik. E célból Zalatnán (Alsó-Fehér vármegyében) az 1886-ik évben egy állami szénkénegeggyár állíttatott fel, mely ahhoz képest, a mint a szénkéneget iránti kereslet fokozódott, ismételten kibővített. Ez idő szerint a gyár termelőképessége évi 20,000 méter-mázsa és folyamatban van a gyárnak további 4000 méter-mázsa termelőképességre való kibővítése.

Szénkénegeggyártás.

A mennyiben a belföldön előállított szénkénegmennyiség a hazai szükségletet nem fedezi, a még szükséges többi szénkéneget a földművelésügyi miniszter külföldről szerzi be a szőlőbirtokosok részére.

Hogy a szőlőbirtokosok a szénkéneget minél könnyebben és minél jutányosabban szerezhessék be, a földművelésügyi miniszter az ország különböző borvidékein szénkénegraktárakat állíttatott fel, s azokat a szükséghez az érdekeltek szőlőbirtokosok kívánságához képest szaporította, úgy hogy ez idő szerint (1901-ben) összesen 53 szénkénegraktár áll fenn.

Szénkénegraktárak.

A szénkénegraktárak kétfélék, ú. m.: a) állami szénkénegraktárak, melyek állami közegek által kezeltetnek, b) bizományi szénkénegraktárak, melyek az érdekelt, nevezetesen a törvényhatóságok, községek, gazdasági vagy borászati egyesületek stb. kezelése alatt állanak.

A bizományi raktárak részére szükséges helyiségről az annak kezelésével megbízott hatóság vagy egyesület saját költségén tartozik gondoskodni s a szénkéneget, szénkénegefeszkendőket s a szénkéneget-tartányokat, valamint az ezek eladásából befolyó összegeket — saját közegei által s szintén saját költségén — a földművelésügyi ministerium által kiadott számadási utasítás szerint tartozik kezelteni és elszámolni. A szénkéneget szállítási költségeit a bizományi raktárhoz legközelebb eső vasuti állomásig az állam viseli, az utolsó vasuti állomástól a bizományi raktárig való szállítás

Bizományi szénkénegraktárak felállításának feltételei.

költsége pedig a raktár kezelősége által viselendő. A kiürült s a raktárból visszaküldendő szénkéneghordók visszaszállítási költségeit a raktárhoz legközelebb eső vasúti állomástól kezdve szintén az állam viseli, a vasúthoz ellenben a raktárak kezelősége saját költségén tartozik a hordókat beszállíttatni.

Ezen szállítási, valamint a felmerülő kezelési költségeket a bizományi raktárak kezelősége az érdekelt szőlőbirtokosokra háríthatja át oly módon, hogy azokat a szénkéneg mennyiségének arányában felosztván, az egy métermázsára eső összeget a szénkéneg árához hozzászámítva, az eladás alkalmával magának megtéríteti.

Bizományi raktárak felállítását a fent közölt feltételek mellett, a földművelésügyi minister indokolt esetben jövőre is hajlandó engedélyezni. A raktár felállítására és kezelésére vállalkozó hatóságoknak vagy egyesületeknek ez iránt a földművelésügyi ministerhez kell fordulniok.

A szénkéneg ára.

Az államkincstárnak a szénkéneg előállítása helyben Zalatnán eleinte 36 koronába, később 34 koronába került, jelenleg pedig 30 koronába kerül métermázsánként, a külföldről beszerzett szénkéneg pedig ennél jóval többre jön; az állam azonban, hogy a szőlőknek szénkéneggel való fentartását megkönnyítse s e költséges munkában a termelőket támogassa, a szénkénéget a szénkénegyártól távoleső szénkéneg-raktárakból is csak métermázsánként 30 koronáért bocsátja a szőlőgazdák rendelkezésére, tehát az állam viseli a szénkénegnek a raktárakba való szállítása alkalmával, valamint az üres szénkéneg-hordóknak a gyárba, illetőleg külföldre való visszaszállításával felmerülő tetemes vasúti szállítási költségeket is. Ezenkívül a szénkénéget tartalmazó s a kincstár tulajdonát képező vashordók, a melyekben tetemes befektetési tőke fekszik, használati díj felszámítása nélkül kölcsönöztetnek ki a szőlőgazdáknak, úgy hogy mindent számba véve, a szőlőgazdáknak kiszolgáltatott szénkénegre az állam métermázsánként átlag körülbelül 10 koronát fizet rá, vagyis minthogy egy 1200 □-öles hold szénkénegezésére évenként körülbelül egy métermázsza szénkéneg szükséges, a szénkéneggel való védekezésnek az állam

1200-□ öles holdanként és évenként körülbelül 10 korona támogatást nyújt.

A szénkéneg-raktárakban a szénkénegezéshez szükséges fecskendők is kaphatók darabonként 50 koronáért, továbbá 25 kg. szénkénegnek megfelelő bádogtartányok darabonként 5 koronáért. Ez utóbbiak arra valók, hogy a szénkéneget azokba a vashordókból átöntve, könnyebben lehessen a szénkénegezés helyére szállítani. A bizományi raktárak ezen árakon felül bizonyos kezelési járulékot szedhetnek a felektől.

Szénkéneg-
fecskendők ára.

Azoknak a szőlőbirtokosoknak, a kik szénkéneget vagy fecskendőt, illetőleg szénkéneg-tartányt óhajtanak beszerezni, ez iránt közvetlenül valamely szénkéneg-raktár kezeléséhez kell fordulniok. Nagyon ajánlatos, hogy jóval a szénkénegezési időszak beállta előtt tegyék meg a szőlősgazdák megrendeléseiket, hogy a raktár a szükséges készlettel idejekorán elláthassa magát és fennakadás ne legyen a szénkéneg kiszolgáltatásában.

A szénkéneg a kincstár tulajdonát képező vashordókban adatik ki a szőlősgazdáknak, melyeket ezek a szénkéneg felhasználása után vissza tartoznak szállítani abba a raktárba, a honnan a szénkéneget kapták. Minthogy a szőlősgazdák nagy része nem tett eleget ezen kötelezettségének s ennek folytán, a szénkéneggyár rendelkezésére állott üres hordók elégtelensége miatt, gyakran fennakadás történt a szénkéneg gyártásában vagy a raktáraknak kellő mennyiségű szénkéneggel idejében való ellátásában, a földművelésügyi minister 1898. évi július hó 23-án 43.635. sz. a. kelt rendeletével a következő rendszabályt léptette életbe:

1. Az 1899. évi január hó 1-től kezdve csak az kaphat szénkéneget, a ki a szénkéneg árával együtt a hordó teljes árát is, biztosíték gyanánt, lefizeti.

2. A szénkéneghordók ára következőleg van megállapítva:

a) egy métermázsa ürtartalmú hordó ára	28 korona,
b) két " " " "	45 "
c) öt " " " "	80 "

3. A szénkéneghordó a letett biztosíték ellenében is csak oly feltétellel szolgáltatható ki, hogy az illető köteles a kiszolgáltatás napjától számítandó legkésőbb három hónap lefolyása alatt az üres szénkéneghordót visszaszállítani.

4. A kellő időben visszaszállított hordók után a letett biztosíték visszaadatik, ellenben, ha a kikölesönzött hordó a jelzett határidőn belül nem szállíttatik vissza, az illető fél a letett biztosítékhoz a határidőn túl való igényét elveszti, a hordó pedig a fél tulajdona marad.

Ezt a rendszabályt a földművelésügyi minister 1901. évi július hó 23-án 42.294. sz. rendeletével oda módosította, hogy az illető község szavatossága mellett, a szénkéneghordók hordóbiztosíték letétele nélkül is kiadhatók, ha t. i. ezt a község kívánja. E czélból a községnek, mint ilyennek, képviselőtestületi határozat alapján kötelező írásbeli nyilatkozatot kell kiállítania arra nézve, hogy a község összesített bejelentése alapján, a területére kikölesönzött hordókért felelősséget vállal, azokat a megállapított határidő alatt a raktárba visszaszolgáltatja, ha pedig ezt nem tenné, a vissza nem szolgáltatott hordók árát a község megfizeti. Az ily értelemben hozott képviselőtestületi határozatra, illetőleg kötelező nyilatkozatra, a törvényhatóság jóváhagyása kérendő ki, s ennek megtörténte után a képviselőtestület határozata a földművelésügyi ministerhez terjesztendő fel, s ugyanakkor bejelentendő, hogy a község, illetőleg a községbeli szőlősgazdák, melyik raktárból kívánják a szénkénegyet beszerezni. Az illető raktárt azután a minister megfelelő utasítással látja el.

Szénkéneg-
raktárak kimu-
tatása.

Szénkéneg-raktárak ez idő szerint a következő helyeken vannak, u. m.:

Állami szénkéneg-raktárak:

1. Bihar-Diószegen:	kezelője a m. kir. állami vinczellér-iskola igazg.
2. Ménesen	« « « « « « « «
3. Tarczalon	« « « « « « « «

Bizományi szénkéneg-raktárak :

4. Ádándon (Somogym.)	kezelője a község előljárósága.
5. Agárdon (Tolna vm)	« « «
6. Balaton-Füreden	« « «
7. Bicskén	« « «
8. Bonyhádon	« « «
9. Budán (III. ker.)	« a budapesti III. kerületi föld- és szőlő-
mivesek egyesülete.
10. Budafokon	« a község előljárósága.
11. Dicső-Szt.-Mártonban	« Kis-Küküllő várm. gazdabizottsága.
12. Duna-Földváron	« a szőlőgazdák védekező egylete.
13. Egerben	« a városi tanács.
14. Enyingen	« a község előljárósága.
15. Esztergomban	« a városi tanács.
16. Gödöllőn	« a borászati egyesület mint részv.-társ.
17. Gyöngön	« a község előljárósága.
18. Gyórszentmártonban	« « «
19. Kaposváron	« Somogyvárm. gazd. egyesület.
20. Keszthelyen	« a keszthelyvidéki gazdakör.
21. Kismartonban	« a kismartoni takarékpénztár.
22. Kisbaráthegyen	« Gyórvárm. gazdasági egyesület.
23. Kóvágó-Eörsön	« a község előljárósága.
24. Léván	« a városi tanács.
25. Lovasberényben	« a « «
26. Medgyesen	« a « «
27. Mencshelyen	« a község előljárósága.
28. Modoron	« Modori bortermelők egyesülete.
29. Mohácson	« a község előljárósága.
30. Moóron	« a « «
31. Nagy-Kikindán	« a városi tanács.
32. Pápán	« a pápai kertészeti egyesület.
33. Pásztón	« a község előljárósága.
34. Pécssett	« a városi tanács.
35. S.-A.-Újhelyen	« Zemplénvárm. gazd. egyesület.
36. Siklóson	« a község előljárósága.
37. Simontornyán	« a « «
38. Somlyó-Vásárhelyen	« a « «
39. Sopronban	« Sopronvárm. gazd. egyesület.
40. Sümegen	« a sümegvidéki gazda-kör.
41. Szegzárdon	« Tolnavárm. filloxera-bizottsága.
42. Székesfehérváron	« a városi tanács.
43. Szent-Endrén	« a « «
44. Tapolczán	« a balatonvidéki fill. ellen véd. egyesület.

45. Tatán	kezelője	Komáromvárm. gazd. egyes.
46. Tokajban	«	a község előljárósága.
47. Tordán	«	Torda-Aranyosvárm. gazd. egyes.
48. Váczon	«	a városi tanács.
49. Veszprémben	«	a veszprémvárm. gazd. egyesület.
50. Villányban	«	a község előljárósága.
51. Vörösmarton	«	a « «
52. Zala-Egerszegén	«	a városi tanács.
53. Zala-Szent-Gróton	«	a járás mezőgazdasági bizottsága.

Szénkéneg-
fogyasztás.

A szénkénegezés évről-évre fokozatosan terjed, mint ezt a szőlősgazdák által felhasznált szénkéneg mennyiségére vonatkozó alábbi adatok mutatják.

1895-ben	felhasználtatott	2.916	métermázsa	szénkéneg.
1896-ban	«	4.819	«	«
1897-ben	«	6.157	«	«
1898-ban	«	10.689	«	«
1899-ben	«	13.379	«	«
1900-ban	«	18.017	«	«
1901-ben	«	26.760	«	«

Amerikai szőlőfajtákkal való védekezés.

Hazai szőlőbirtokosaink nagyobb előszeretettel karolták fel a filloxerának ellenálló amerikai szőlőfajtákkal való védekezést s az elpusztult szőlőterületek felújítása túlyomó részben az amerikai szőlőfajták segítségével történik.

Az amerikai szőlőfajták némelyike (u. m. a Jacquez, Otello, York Madeira) közvetlen termelésre is használható, némelyik ellenben (u. m. a Riparia, Solonis és Rupestris) csak alanyul alkalmas, vagyis arra való, hogy régi hazai szőlőfajtáink (melyeket saját gyökerükön a filloxera elpusztítana) rájuk oltassanak. A közvetlen termő amerikai szőlőfajták ültetése azonban kevésbé ajánlható, mert azok bora nem elég értékes és nem felel meg a fogyasztó közönség igényeinek, míg az amerikai alanyra oltott régi hazai szőlőfajták termése minőségre nézve kifogástalan, mennyiségre nézve pedig tetemesen meghaladja a régi szőlők termését.

Az amerikai szőlőfajták ellenálló képessége azonban nem egyenlő, tenyészetük sikere pedig bizonyos feltételektől és pedig a talajviszonyoktól függ, minélfogva minden szőlős-

gazdának arra kell törekednie, hogy a saját talajának legjobban megfelelő fajtákat jól válaszsza meg.

A kormány e téren is hathatósan kezére jár a szőlősgazdáknak, a mennyiben eleitől fogva a földművelésügyi minister gondoskodik arról, hogy a különféle amerikai szőlőfajták ellenálló képessége s különböző talaj- és éghajlati viszonyok közt való tenyészetük feltételei (adaptatio), úgyszintén a szőlőoltás s a szőlőoltványok kezelésének különböző módjai kipróbáltassanak, továbbá a legjobbaknak bizonyult fajtákból a felújítás céljaira szükséges szőlővesszők és szőlőoltványok kellő mennyiségben a szőlőbirtokosok rendelkezésére álljanak.

E célból a földművelési minister az ország különböző borvidékein állami amerikai szőlőtelepeket létesített s az azokon termelt szőlővesszőket és szőlőoltványokat évenként eladásra bocsátja.

A szőlőfelújításnak három lényeges kelléke van, u. m. :

a) az ültetéshez szükséges kellő mennyiségű és jó minőségű szőlővessző és szőlőoltvány, *b)* kellő szakértelem az új szőlők ültetéséhez és kezeléséhez, *c)* a felújításhoz szükséges tőke. A törvényhozás mind e feltételeket megadta «a filloxera által elpusztított szőlők felújításának előmozdításáról» szóló 1896. évi V-ik t.-cz. megalkotásával, s tényleg azóta és ezen törvény alapján vett nálunk az elpusztult szőlők felújítása igazán nagy lendületet. Ez a törvény 2,400.000 koronát bocsátott a földművelésügyi minister rendelkezésére oly célból, hogy ezzel a szőlővesszők és szőlőoltványok tömeges termelését biztosítsa, továbbá az okszerű szőlőművelés terjesztése végett a munkások díjazása mellett az állami szőlőtelepeken rendszeres tanfolyamokat szervezzen, a szőlőművelés céljaira Budapesten egy központi kísérleti állomást, az ország megfelelő vidékein pedig kísérleti telepeket állítson fel, végül a bortermés okszerű kezelése és előnyös értékesíthetése végett kívánatos pinczeegyletek alakulását előmozdítsa.

Ugyanez a törvény kedvezményeket biztosít az olyan pénzügyintézeteknek, a melyek a filloxera által elpusztított

szőlők felújítására kölcsönt adnak, s e törvény alapján a földművelésügyi minister az 1896-ik évben a «Magyar Agrár- és Járadék-Bank»-kal olyan szerződést kötött, melynek értelmében a bank kötelezte magát, hogy a jelzett célra 50 millió korona erejéig kölcsönt ad a szőlőbirtokosoknak a törvényben megállapított kedvező feltételek mellett.

Állami amerikai
szőlőtelepek.

Az idézett törvény alapján tetemesen szaporított állami amerikai szőlőtelepek száma jelenleg (az 1901-ik évben) 46, s ezeknek kiterjedése összesen 1760 kat. hold. Az összes állami amerikai szőlőtelepeken évenként 45—50 millió darab szőlővessző termelhető, ugyanezen telepeken évenként körülbelül 12 millió szőlőoltványt készítenek; az oltvány-készítés azonban még jelentékenyen fokozható.

Állami amerikai szőlőtelepek a következő helyeken vannak:

Alsó-Fehér vármegyében Alvinczen és Nagy-Enyeden,
Arad vármegyében Paulis-Baraczkán, Lippa-Baraczkán és Aradon
(csálai erdő),

Bars vármegyében Léván,

Baranya vármegyében Pécsváradon,

Bereg vármegyében Mező-Kászonyban,

Bihar vármegyében Jankafalván, Margittán és Örvénden,

Borsod vármegyében Mező-Kövesden,

Esztergom vármegyében Esztergomban,

Gömör- és Kis-Hont vármegyében Putnokon,

Heves vármegyében Egerben és Pásztón,

Hont vármegyében Tesmagon,

Kis-Küküllő vármegyében Ádámoson és Zsidvén,

Kolozs vármegyében Nagy Sármáson,

Nógrád vármegyében Romhányban és Szirákon,

Nyitra vármegyében Nyitrán.

Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun vármegyében Szent-Endrén,

Pozsony vármegyében Modorban és Pozsony városában,

Sopron vármegyében Széleskúton,

Szatmár vármegyében Szinyérváralján,

Szilágy vármegyében Szilágy-Cseh, Szilágy-Somlyó és Tasnád

községekben,

Temes vármegyében Fehértemplomban és Temes-Rékáson,

Tolna vármegyében Bonyhádon, Gyöngön és Szegszárdon,

Torda-Aranyos vármegyében Tordán,

Ugocsa vármegyében Nagy-Szöllősön,

Ung vármegyében Szerednyén,

Veszprém vármegyében Somlyó-Vásárhelyen,

Zala vármegyében Balaton-Füreden, Stridón, Tapolezán és Zala-Egerszegén,

Zemplén vármegyében Sáros-Patakon és Tarczalon.

Az állami telepeken kívül még körülbelül 500 kisebb közérdekű amerikai szőlőtelep van az országban, melyeket a gazdasági egyesületek, törvényhatóságok, községek — részben állami támogatással — tartanak fenn.

Közérdekű
amerikai szőlő-
telepek.

Jelenleg az amerikai szőlővessző-termelés már nemcsak teljesen fedezi a belföldi szükségletet, hanem a kivitel céljaira is jelentékeny készlet áll rendelkezésre, pár év múlva pedig szőlőoltványokból is nagyobb mennyiséget bocsáthatunk a külföld rendelkezésére, s a szomszédos keleti államok bizonyára szívesen fognak hozzánk fordulni, ebbeli szükségletük fedezése végett.

Az állami amerikai szőlőtelepek mellett Kecskeméten egy nagyobb állami európai szőlőtelepet is tart fenn az állam, és pedig az úgynevezett «Miklós telep»-et (lásd az 505. lapon), melyről európai fajta szőlővesszők adatnak el részint szőlőoltási célokra, részint pedig új szőlők ültetésére.

A «Miklós-telep»

Az állami szőlőtelepeken termelt szőlővesszők és szőlőoltványok kizárólag hazai szőlőbirtokosoknak a következő árakon és feltételek mellett adatnak el:

Állami telepeken
termelt szőlő-
vesszők eladási
ára.

a) *Amerikai fajtájú szőlővesszők:*

I. osztályú sima vesszők ezre	---	---	---	---	---	12	K
II. osztályú sima vesszők ezre	---	---	---	---	---	6	«
I. osztályú gyökeres vesszők ezre	---	---	---	---	---	24	«
II. osztályú gyökeres vesszők ezre	---	---	---	---	---	12	«

b) *Európai fajtájú szőlővesszők:*

1. Bort-termő fajták:

I. osztályú sima vesszők ezre	---	---	---	---	---	6	K
II. osztályú sima vesszők ezre	---	---	---	---	---	3	«
I. osztályú gyökeres vesszők ezre	---	---	---	---	---	12	«
II. osztályú gyökeres vesszők ezre	---	---	---	---	---	6	«

2. Csemege-fajták :

I. osztályú sima vesszők ezre	---	---	---	---	---	10 K
II. osztályú sima vesszők ezre	---	---	---	---	---	5 «
I. osztályú gyökeres vesszők ezre	---	---	---	---	---	20 «
II. osztályú gyökeres vesszők ezre	---	---	---	---	---	10 «

3. Európai szőlőfajgyűjtemény :

I. osztályú sima vesszők ezre	---	---	---	---	---	30 K
II. osztályú sima vesszők ezre	---	---	---	---	---	15 «

c) Szőlőoltványok :

Gyökeres fás szőlőoltványok ezre	---	---	---	---	---	200 K
Sima zöld szőlőoltványok ezre	---	---	---	---	---	100 «

Csomagolásért, még pedig : a szőlőoltványoknál ezenként 2 K, a szőlővesszőknél pedig ezenként 1 K 20 fillér, a szőlővessző és szőlőoltvány üzleti szokások értelmében külön számíttatik. Ezer darabnál kisebb szállítmánytól az ezer darabnak megfelelő csomagolási költség számíttatik.

Mind a szőlővesszőknek, mind a szőlőoltványoknak a feladó vasúti állomásig való szállítási költsége az eladási árakban befoglaltatik. A vasúti vitelberek azonban a vevőt terhelik s e végből a küldemények bérmentetlenül adatnak fel a vasútra.

Az eladási árak és a csomagolási költségek utánvétel útján szedetnek be. A telepeken közvetlenül átvett szőlővesszők és szőlőoltványok ára pedig az átvétel alkalmával, bélyegmentes ellennyugta mellett, közvetlenül a telep házi pénztárába fizetendő. Ha a vevő a telepeken közvetlenül átvett szőlővesszők és szőlőoltványok becsomagolását nem kívánja, csomagolási költség nem számíttatik.

Minő feltételek
mellett lehet az
állami telepekről
szőlővesszőt
kapni ?

Az állami telepekről a szőlővesszők és szőlőoltványok évenként rendszerint tavasszal adatnak el. A venni szándékozó szőlőbirtokosoknak erre vonatkozó vételajánlataikat, a kívánt szőlővesszők és oltványok fajta, minőség és mennyiség szerinti megjelölése s a kiültetés helyének, úgyszintén a szállításra vonatkozó adatoknak (az átvevő neve, rendel-

tetési hely, vasúti vagy gőzhajóállomás stb.) pontos feltüntetése mellett legkésőbb az előző évi november hó 30-ig azon kerületi szőlészeti és borászati felügyelőhöz, illetőleg vinezellériskolai igazgatóságához kell benyújtaniok, a kinek, vagy a mely igazgatóságnak szőlészeti és borászati felügyelői kerületében a felújítandó vagy szőlővel beültetendő terület fekszik.

A vételajánlatok a telepkezelőségek által előjegyzésbe vétetnek s a kereslet kielégítése a beérkezés sorrendjében történik, azzal a megszorítással azonban, hogy egy vevőnek — habár több fajtából és esetleg több telepről kívánná is — egy évben 20.000 drb sima vagy 10.000 drb gyökeres szőlővesszőnél, vagy 8000 drb szőlőoltványnál több nem szolgáltatható ki. Kivételnek ebben a tekintetben csak rendkívüli méltánylást érdemlő esetekben és csak a földművelésügyi minister külön engedélyével van helye.

Azok, a kik szőlővesszőkkel vagy szőlőoltványokkal kereskednek, vagy a kik saját termésű szőlővesszőiket vagy szőlőoltványaikat nem maguk használják fel, hanem — habár csak részben is — eladják vagy másoknak engedik át továbbá azok, a kiknek szőlőbirtokuk nincs, az állami telepekről sem szőlővesszőt, sem szőlőoltványt nem kapnak.

Vételajánlatot a szőlőbirtokosok csak a saját nevük alatt tehetnek. Ha valaki a maga számára több név alatt tesz vételajánlatot, egyik vételajánlata sem teljesíttetik, még abban az esetben sem, ha közvetlen hozzátartozói, pl. neje vagy gyermekei nevét használta fel.

Az a szőlőbirtokos, a kiről — habár utólag is — az állapíttatnék meg, hogy az állami telepekről kapott szőlővesszőket vagy szőlőoltványokat akár ingyen, akár pénzért másnak engedte át, az állami telepek készleteiből való részesítéséből egyszersmindenkorra kizáratik.

Az állami szőlőtelepeken termelt szőlővesszők egy tekintélyes részét a földművelésügyi minister egyházaknak, lelkészeknek, tanítóknak, községeknek és kisgazdáknak, indokolt esetekben, a folyamodók helyzetéhez képest, 20—90% árleengedéssel szolgáltatja ki. Az utolsó 5 év alatt ily mérvű

árleengedéssel 11,340.000 drb szőlővessző és 1,497.000 drb szőlőoltvány adatott ki.

A szőlővesszők helyes megválasztása.

A szőlőfelújítás valamint általában az új szőlők ültetésének sikere első sorban attól függ, hogy a talaj- és éghajlati viszonyoknak megfelelő szőlőfajták jól választassanak meg, s hogy kifogástalan jó minőségű szőlővesszők, illetőleg szőlőoltványok használtassanak az ültetésre.

A hazai tapasztalatok szerint az amerikai alanyfajták közül legjobbnak bizonyult és megfelelő talajban teljes sikerrel használható a Riparia Portalis, Vitis Solonis, Rupestris Monticola és Rupestris Metallica, s azok, a kik szőlőiket az 1896 : V. t. cz. alapján nyert szőlőkölcsönnel újítják fel, az oltványokhoz alanyul csakis ezen fajtákat használhatják. Tanácsos, hogy a szőlősgazdák az állami szakközegekhez forduljanak tanácsért arra nézve, hogy ezek közül — a maguk szőlőtalajára való tekintettel — melyiket válasszák. Azoknak, akik az említett törvény alapján szőlő-kölcsönt vesznek igénybe, esetről-esetre elő van írva, hogy melyik fajtát kell alanyul használniok.

Az egyes borvidékekre ajánlható európai szőlőfajták.

A mi az európai szőlőfajtákat illeti, ezek közül a földművelésügyi minister az egyes borvidékekre, bortermelés céljaira, a következőket ajánlja és pedig akár közvetlen ültetésre, akár pedig oltványok készítésére, (60.900/1896. sz. föld. min. «Utasítás az állami szőlészeti és borászati szakközegek számára, az 1896 : V. t.-cz. végrehajtása körül teljesítendő szolgálatukra nézve» 12. §.) u. m. :

1. Ruszt-sopron-pozsonyi borvidék : Furmint (Zapfler), Rakszőlő, Ezerjó (Zierfandl), Muscat Lunel (Weisser), Zöld Sylvani, Olasz rizling, Zöld Veltelini, Piros Veltelini, Rothgipfler, Ruhländi, Mézes fehér, Piros tramini, Nagy burgundi, Oporto, Cabernet, Merlot, Kék frankos.

2. Pest-nógrádi borvidék : Mézes fehér, Sárfehér, Olaszrizling, Juhfark, Ezerjó (Szatoki, Korponai), Zöld Sylvani, Piros dinka, Piros tramini, Fehér frankos, Fehér dinka, Nagy burgundi, Merlot, Kadarka, Oporto.

3. Buda-sashegyi borvidék : Kadarka, Nagy burgundi, Merlot, Cabernet, Mézes fehér, Olasz rizling, Sárfehér, Juhfark, Budai zöld, Rakszőlő.

4. Somlyói borvidék : Furmint, Juhfark, Mézes fehér, Sárfehér, Budai zöld és kivételesen Rajnai rizling.

5. Neszmélyi borvidék : Juhfark, Sárfehér, Apró fehér (Bálint), Mézes fehér, Olasz rizling, Budai zöld, Piros Veltelini, Sárfehér, Hárslevelű

Ezerjő (Szátoki, Zierfandl), Furmint, Vörös dinka, Semillon, Sauvignon, Zöld Sylvani, Nagy burgundi, Kék frankos, Cabernet, Merlot, Kadarka, Oporto, Szent-Lőrincz.

6. Eger-visontai borvidék : Kadarka, Nagy-burgundi, Rakszőlő (fehér frankos), Bakator, Juhfark.

7. Miskolc-abauji borvidék : Furmint, Hárslevelű, Sárfehér (bátai), Muscat Lunel, Olasz rizling, Mézes fehér, Erdei, Zöld Sylvani, Kadarka, Nagy burgundi (kék frankos), Oporto, Cabernet, Merlot.

8. Tokaji borvidék : Furmint, Muskotály, Hárslevelű.

9. Szerednye-ungvári borvidék : Furmint, Olasz rizling, Szerémi zöld, Erdei (fehér bakar), Járdovány, Rajnai rizling, Zöld Sylvani, Zselenicza.

10. Beregszász-nagyszőlősi borvidék : Furmint, Olasz rizling, Szerémi zöld, Erdei (fehér bakar), Járdovány, Bakator, Hárslevelű, Mézes fehér, Zöld Sylvani.

11. Érmelléki borvidék : Bakar, Erdei, Juhfark, Alant termő, Olasz rizling, Rajnai rizling, Kövi dinka, Zöld Sylvani, Szerémi zöld, Járdovány (Rakszőlő), Kövér szőlő, Mézes fehér, Furmint, Kadarka (Jenei fekete), Nagy burgundi, Kék frankos, Oporto.

12. Ménes-magyarádi borvidék : Mustos fehér, Bakator (ménesi rózsza), Apró fehér, Olasz rizling, Sárfehér, Sauvignon, Semillon, Kadarka, Kék frankos (Nagy burgundi), Oporto, Cabernet, Merlot, Malbec, Lagrein, Cínseau.

13. Versecz-fehértemplomi borvidék : Bakator, Mustos fehér, Apró fehér, Olasz rizling, Szlankamenka, Kriacza, Szerémi zöld, Fehér dinka, Furmint, Fehér burgundi, Ortliebi, Kadarka, Nagy burgundi.

14. Szegszárdi borvidék : Kadarka, Nagy burgundi, Merlot, Olasz rizling, Sárfehér, Zöld Sylvani, Mézes fehér, Piros tramini, Alexandriai muskotály, Zöld fehér (Bálint), Kövi dinka, Piros dinka.

15. Villány-pécsi borvidék : Furmint (kéknyelű), Járdovány (pécsi tökök), Csomorika, Olasz rizling, Kadarka.

16. Budaacsonyi borvidék : Budai zöld, Zöld fehér, Világos, Juhfark, Fehér szőlő, Muscat Lunel, Kék nyelű, Auvergnas, Furmint (sziget), Olasz rizling, Rajnai rizling, Fehér burgundi.

17. Balatonmelléki borvidék : Furmint (sziget), Sárfehér, Olasz rizling, Budai zöld (Ezerjő), Zöld fehér, Világos, Juhfark, Fehér szőlő, Kéknyelű, Auvergnas, Nagy burgundi, Kadarka, Oporto.

18. Erdélyrészi borvidékek : Leányka, Furmint (Som), Járdovány, Vékony héjú, Kövér szőlő, Király szőlő (Lampor), Olasz rizling, Rajnai rizling, Zöld Sylvani, Piros tramini, Sauvignon, Semillon, Muscadelle de Bordelais (nagy Sauvignon), Ruhländi, Fehér burgundi, Cabernet, Malbec, Merlot, Verdó, Kadarka (Lugosán).

Szőlővessző- és szőlőoltvány-üzleti szokások.

A szőlőfajták helyes megválasztásán kívül az okszerű szőlőültetés másik fő kelléke az lévén, hogy ültetésre csak kifogástalan jó szőlővesszők, illetőleg oltványok használtasának, a földművelésügyi minister az 1896-ik évi szeptember hó 25-én 60,900.szám alatt megállapított s alább szó szerint közölt «Szőlővessző- és szőlőoltványüzleti szokások»-ban megállapította azokat a feltételeket, melyekkel a szőlőültetésre teljes megnyugvással használható kifogástalan szőlővesszőknek és szőlőoltványoknak birniok kell.

Szőlővessző- és szőlőoltvány-üzleti szokások.

A) E szokások alkalmazása.

1. §. A jelen szokások kötelezők:

1. Az állami szőlővessző-szaporító anyatelepekre és szőlőoltvány-telepekre;

2. azokra a vállalkozókra, a kik a jelen szám alatt egyidejűleg kibocsátott «Hirdetés» A részében foglaltak alapján állami támogatással amerikai szőlővessző-szaporító anyatelepeket és szőlőoltvány-telepeket létesítenek s azok terményeinek elárúsításával üzletszerűleg foglalkoznak, úgyszintén az említett «Hirdetés» B része alá tartozó s állami támogatásban részesülő érdekkörökre;

3. azokra a szőlőbirtokosokra, a kik elpusztult szőleiket az 1896: V. t.-cz. rendelkezései alapján igénybe vett kölcsönrel újítják fel;

4. mindazonkál a szőlővessző- és szőlőoltvány-üzleteknél, a melyek eme szokásokra való hivatkozással jöttek létre.

Más esetekben a vevőnek (megrendelőnek) s az eladónak (szállító-nak) szabadságában van az üzletet ezeztől a szokásoktól eltérő feltételekkel és kikötésekkel létesíteni; ajánlatos azonban általában, hogy a közönség a szőlővessző- és szőlőoltvány-üzleteknél ezekhez a szokásokhoz ragaszkodjék és azok megtartását kösse ki, egyrészt azért, hogy a szőlővessző- és szőlőoltvány-üzlet az egész országban egyöntetű legyen s másrészt azért, hogy mind a vevő, mind az eladó érdekei e szokások oltalma alatt kellő védelemre találjanak.

Az állami szakközegek, ha akár bírói eljárás során mint szakértők vétetnek igénybe, akár bírói eljáráson kívül szakvélemény adására szólítatnak fel, szakvéleményeiket ezeknek a szokásoknak figyelembe vételével fogják nyilvánítani.

B) A szőlővesszőkre nézve.

a) *Általános kellékek.*

2. §. A szőlővessző az üzleti szokásoknak megfelel, ha teljesen érett, mindennemű gomba- (kryptogamikus) betegségtől, úgyszintén elemi csapás vagy rovarkár okozta, vagy más külső erőművi behatásból származó — habár be is hegedt — sértüléstől mentes, s nem szenved törpeágúság-, csalánosodás-, szalagosodás-, villásodás- vagy csavarosodásban.

A rügyeknek teljesen épeknek és éretteknek kell lenniök (1. a 4. §-t.) és szükséges, hogy azok fagyoktól ne szenvedtek legyenek.

A jelen szakaszban felsorolt összes kellékek feltétlenül megkívánatnak mindennemű szőlővesszőnél, tekintet nélkül azok életkorára, vagy más állapotára.

Hónaljajtások semminemű alakban és semminemű elnevezés alatt nem képeznek az üzleti szokásoknak megfelelő vesszőket.

b) *Sima és gyökeres szőlővesszők.*

3. §. Hogy a sima szőlővessző az üzleti szokásoknak megfelelően, szükséges, hogy a szőlőtőkéről érett állapotban metszessék le, a mellékvesszőktől tisztogattassék meg s az alábbiak (6. §.) szerint eldarabolva, a következő tenyésztési időszakban való felhasználásra alkalmas állapotban képezze az üzlet tárgyát.

4. §. A gyökeres szőlővessző az üzleti szokásoknak megfelel, ha a 3. §-ban körülírt sima vesszőből akként állítottatott elő, hogy legalább egy tenyésztési időszak tartama alatt — tehát tavasztól őszig, esetleg a következő tavaszig — iskoláztatván, legalább egy oly hajtást hozott, a melynek négy alsó rügye teljesen érett, s ha megfelelő ép és egészséges gyökérezete van.

5. §. Ha a megrendelés egyszerűen szőlővesszőről szól, az alatt sima szőlővessző értendő, ha csak a megrendelő nem tesz világosan és határozottan oly árról említést, a mely az illető termelő vagy szállító árjegyzéke vagy a nála szokásos eladási árszabály szerint kétségen kívül csak gyökeres vesszőre vonatkozhatik.

c) *A szőlővesszők méretei és osztályozása.*

6. §. A sima szőlővesszők, ha a megrendelő más méretet nem kötött ki, oly darabokban szállítandók, a melyek az alsó bütyöktől lefelé legalább öt (5), felfelé pedig legalább negyvenöt (45) centiméter hosszúak.

A gyökeres szőlővessző legalább negyven (40) centiméter hosszúsággal kell hogy bírjon.

7. §. A szőlővesszők — akár simák, akár gyökéresek — két osztályba soroztatnak.

Első osztályu az eddig körülirt kellékeknek megfelelő:

a) *oly amerikai fajtájú* (sima, vagy gyökéres) vessző, a melynek átmérője (vastagsága) legalább hat (6) milliméter, ezen a méreten túl felé való végső határ megállapítása nélkül;

b) *oly honi (európai) fajtájú* (sima, vagy gyökéres) vessző, a melynek átmérője (vastagsága) legalább hat (6) milliméter, de nem több tizenöt (15) milliméternél.

Másod osztályuak az eddig körülirt kellékeknek egyebekben megfelelő azok a *sima*

c) *amerikai fajtájú vesszők*, a melyek átmérője (vastagsága) hat (6) milliméteren alul van, de nem kisebb négy (4) milliméternél;

d) *honi (európai) fajtájú vesszők*, a melyek átmérője (vastagsága) hat (6) milliméteren alul van, de nem kisebb négy (4) milliméternél, vagy tizenöt (15) millimétert túlhalad.

Másodosztályu *gyökéres* (amerikai, vagy európai fajtájú) szőlővesszők azok, a melynek (vastagsági) méretei az első osztályuakra megállapítottaktól eltérők, de a melyek egyebekben a gyökéres vesszők kellékeinek teljesen megfelelnek.

Azok a (amerikai vagy európai fajtájú) vesszők, a melyek átmérője (vastagsága) kisebb négy (4) milliméternél, az üzleti szokásoknak egyáltalán nem felelnek meg.

8. §. A szállítmány az üzleti szokásoknak mind a méretek, mind az osztályozás tekintetében még megfelel, ha abban nem foglaltatik az egész mennyiség öt (5) %-ánál több oly szőlővessző, a mely az előző szakaszok szerint szükséges kellékektől eltér.

d) *Fajtaazonosság és fajtisztaság.*

9. §. Fajtaazonos a szőlővessző, ha a szállítmány tényleg csak oly fajtából való szőlővesszőt tartalmaz, a mely fajtának a neve alatt szállítatik; fajtisztaság pedig, ha az egész szállítmány, vagy minden, az illető fajta nevével megjelölt köteg csak abból az egy fajtából való vesszőt tartalmaz.

10. §. Ha a szállítmányban, vagy az egy fajta nevével megjelölt kötegekben más fajtájú vesszők is vannak, mint a melynek neve alatt a szállítás történt, de e más fajtájú vessző nem több a szállított mennyiség öt (5) %-ánál, a szállítmány még fajtaazonosnak és fajtisztának tekintetik.

11. §. Abból a czélből, hogy a megrendelő (vevő) a fajtaazonosságot és a fajtisztaságot magának biztosítsa, nem szükséges, hogy ezt külön kikösse, hanem elégséges, ha megrendelésében a kívánt fajtát egyszerűen megnevezi.

C) Szőlőoltványok.

12. §. A szőlőoltványok — addig, míg azok előállítás módjára nézve jónak bizonyult más eljárások el nem terjednek és hivatalosan el nem ismertetnek — az üzleti szokásoknak csak akkor felelnek meg, ha a fentebbiekben körülírt első osztályu szőlővesszőkből:

I. fásan

angol nyelvű, vagy egyszerű párosítással készültek és gyökeresek, vagy

II. zölden

egyszerű párosítással, vagy egy szemes ékezéssel (Czeiner eljárása szerint) készültek.

A zöld oltványok lehetnek simák vagy gyökeresek.

Feltétlenül szükséges, hogy minden szőlőoltvány — tekintet nélkül készítési módjára — *tökéletes* legyen.

Tökéletes a gyökeres szőlőoltvány:

ha sértetlen s a 6. és 7. §§-ban az első osztályu vesszőkre nézve megállapított kellékeknek megfelelő alanya, a talpgyökér kiindulási pontjától a forradási hely közepéig mérve, harminczöt (35) centiméternél nem rövidebb és *fás* oltványoknál negyvenöt (45) centiméternél nem hosszabb (zölden készült, gyökeres oltványoknál a maximális hosszúság nincs korlátozva) — ha teljesen összeforradt s az oltványok válogatásánál szokásos hajlítás és csavarás közben nyilást (a forradásban hézagot) egyáltalán nem mutat, — ha gyökérzete ép és egészséges, — ha legalább egy hajtásán legalább négy (4) teljesen érett, világos szem van, — s ha semminemű betegség által megtámadva nincs.

Tökéletes a sima zöldoltvány:

ha sértetlen s a 7. §-ban az első osztályu sima vesszőkre nézve megállapított kellékeknek érett állapotban megfelelő alanya az alsó büttyöktől lefelé legalább öt (5) centiméter hosszú, felfelé pedig, a forradási hely közepéig mérve, harminczöt (35) centiméternél nem rövidebb, — ha teljesen összeforradt, — ha semminemű betegség által megtámadva nincs, — s ha a forradás helyén felül legalább egy hajtásán legalább négy (4) teljesen érett, világos szem van.

13. §. A szőlőoltványok fajtaazonosságára és fajtisztaságára, és pedig mind az alanyfajtára, mind az oltvány honi (európai) fajtájára nézve irányadók és megfelelően alkalmazandók a 9—11. §§. szabványai.

14. §. Az oltvány megrendelésének, úgyszintén a megrendelés elfogadásáról adandó értesítésnek világosan tartalmaznia kell:

a) a mennyiség,

b) az alany- s az európai fajta és

c) az oltvány előállítási módjának (fás, zöld, gyökeres, sima, egyszerű, angol nyelvű párosítás, egy szemes ékezés (Czeiner eljárása) megjelölését.

D) Szőlővesszők és szőlőoltványok csomagolása és szállítása.

15. §. A szőlővesszők és szőlőoltványok megfelelő darabszámot (100-at, esetleg annak többszörösét) tartalmazó s alsó és felső végükön (oltványoknál a felső végen az oltási hely alatt) fűzvesszővel, spárgával stb. (de nem sodronnyal) kellően megerősített kötegekbe kötendők.

Ha a szállítmány többféle fajtát tartalmaz, minden köteg jelző-táblával látandó el, a melyen a mennyiség s a fajta (oltványoknál az anyal- s az európai fajta is) megjelölendő.

Ha az egész szállítmány csak egy fajtából áll, a fajtának kötegenként való megjelölése nem szükséges, hanem csak egyszeri megjelölés is elégséges.

A kötegekbe kötött szőlővesszők — egy, a körülményekhez képest több kötegenként — deszkarekeszekbe, esetleg erős, kettős zsákvászonba, lehetőleg nedves moha közé, a hol moha nem szerezhető be, más megfelelő — a kiszáradástól óvó — anyag közé csomagolandók.

A szőlőoltványok szintén a fenti módon csomagolandók, azzal a különbséggel, hogy azoknak *zsákvászonba csomagolása csak akkor felel meg az üzleti szokásoknak*, ha az egy megrendelőnek egy helyre küldendő mennyiség nem halad túl 500 darabot. Ennél nagyobb mennyiség feltétlenül deszkarekeszbe csomagolandó.

Az oltványok hajtásai rendszerint érintetlenül hagyandók, tulságos hosszú hajtásoknak könnyebb kezelhetés céljából való megrövidítése azonban meg van engedve, de csak úgy, hogy legalább egy hajtásnak ez esetben is legalább harmincz (30) centiméter hosszúnak kell maradnia s annak minden körülmény közt legalább négy (4) teljesen érett, világos szemmel kell bírnia.

16. §. Azok, a kikre ezek az üzleti szokások az 1. §. értelmében kötelezők, a csomagolás költsége czimén oltványoknál ezrenként 1 frtnál, szőlővesszőknél 60 krnál többet, sem *ezen kívül más költséget* nem számíthatnak fel.

A szállítás költsége a feladó vasúti, gőzhajó- vagy postaállomástól kezdve, a megrendelő által viselendő.

17. §. A szállítmánynak hanyag, vagy hibás csomagolásából származó megsértüléseieért, vagy romlásaiért az az eladó (szállító), a kire a jelen üzleti szokások az 1. §. értelmében kötelezők, megszűnik felelősséggel tartozni, ha a megrendelő a küldeményről szóló vasúti vagy szállítási értesítő kézbesítésétől számítva legkésőbb háromszor 24 óra alatt kifogásait a hegybíróknak, oly helyeken pedig, a hol hegyközség még nem alakult, a községi előljárásának nem jelentette be s az 1896.V. t.-cz. végrehajtása iránt kibocsátott rendelet 7. §-ában körülírt jegyzőkönyve nem vétette fel.

Az állami telepekről csak a «Szőlővessző- és szőlőoltvány-üzleti szokások»-nak megfelelő szőlővesszők és

szőlőoltványok bocsáttatnak eladásra. Ellenben a szőlővesszők és szőlőoltványok eladásával foglalkozó azon egyénekre, a kik nem tartoznak a «Szőlővessző- és szőlőoltványüzleti szokások» 1. §-ának 2. pontja alá, vagyis a kiknek nincs az állam által támogatott vállalati telepük, ezen «Szőlővessző- és szőlőoltványüzleti szokások» rendelkezései csak akkor alkalmazhatók, ha ez az adásvevési ügylet megkötése alkalmával világosan kikötetett (lásd az 1. §. 4. pontját). Minthogy azonban a magánfelek által forgalomba hozott szőlővesszők és főként a szőlőoltványok minősége ellen gyakran merült fel panasz, nagyon kívánatos, hogy a ki magánfelektől rendel meg szőlővesszőt vagy szőlőoltványt, mindig világosan kösse ki, hogy a szállítandó vesszők, illetőleg oltványok a fentemlített «Üzleti szokások»-nak megfelelők kell, hogy legyenek; különösen szükséges ez azoknak a szőlőbirtokosoknak, a kik az 1896. V. t.-cz. alapján felvett szőlőkölcsönnel újítják fel szőleiket, mert ezeknek a kölcsönrel terhelt szőlőterület beültetésére csakis az «Üzleti szokások»-nak megfelelő szőlővesszőt, illetőleg szőlőoltványt szabad használniok. (Lásd 1. §. 3. pontját.)

Szőlőfelújítási kölcsönök.

A «filloxera által elpusztított szőlők felújításának előmozdításáról» szóló 1896 : V. t.-cz. legfontosabb rendelkezései azok, melyek a szőlőkölcsönök adására vonatkoznak.

E törvény s a földművelésügyi minister által 1896. évi szeptember hó 25-én 60.900. sz. a. kiadott végrehajtási rendelet alapján kölcsönt csak az eddigi hegyi borvidékeken levő olyan területek birtokosai kaphatnak, a mely területeken a szőlőt a filloxera már elpusztította vagy jelenleg pusztítja s ezek is csak az illető szőlőterület újraültetésére kaphatnak kölcsönt. Kölcsön adható vagy még parlagon fekvő vagy pedig olyan szőlőterületekre, a melyeken a szőlőfelújítás már megkezdett, de még be nem fejeztetett, ellenben olyan szőlőkre, a melyeknek felújítása már be van fejezve, ezen törvény alapján kölcsön nem kapható. (1896 : V. t.-cz. 5. §.)

Kik kaphatnak szőlőkölcsönt?

A szőlő felújítása a Végr. Rend. szerint abban az évben tekintetik befejezettnek, a melyben termőképessége beáll. (Végr. Rend. 2. §.)

A kölcsönvevő az előírt szabályok szerint tartozik szőlőjét beültetni és művelni, a ki pedig már beültetett (de még nem termőképes) szőlőre kér kölcsönt, ezt csak abban az esetben kaphatja meg, ha az illető szőlő az előírt szabályoknak megfelelőleg van beültetve és kezelve. (Végr. Rend. 2. §.)

A hol az elpusztult szőlőnek olyan talaja van, a mely nem alkalmas a felújításra, a tulajdonos azt olyan más területtel helyettesítheti, a mely hasonló jellegű új hegyi szőlő létesítésére alkalmas. (1896 : V. t.-cz. 5. §. és Végr. Rend. 3. §.)

Azt, hogy a hasonló jelleg kelléke az ily helyettesítésnél jelen van-e s következésképen, hogy a helyettesítés elfogadható-e, — az esetre, ha a helyettesítő terület ugyanannak a községnek a határában van, az illetékes m. kir. szőlőszeti és borászati felügyelő, ha pedig más határban van, a földművelésügyi minster dönti el. (Végr. Rend. 3. §.)

Kölcsönt kaphatnak: *a)* egyes szőlőbirtokosok egyenként, *b)* e czélra a törvény értelmében társuló egyének együttesen. (1896 : V. t.-cz. 7. §.)

Egyes birtokosok, ha az illető község határában már legalább két kat. hold birtokosai részesültek kölcsönben, bármely kis területre kaphatnak kölcsönt, ha ellenben az illető községben még nincs két kat. hold kölcsönrel terhelt szőlő, akkor csak azok kapnak, a kiknek legalább 800 □-öl felújításra alkalmas szőlőterületük van.

Több birtokos által korlátolt egyetemleges kötelezettség mellett felvett kölcsönök.

Több birtokos együttesen kétféle módon és pedig csak az alábbi esetekben kaphat kölcsönt, és pedig :

A) ha az 1894 : XII. t.-cz. alapján alakult hegyközségnek legalább 5 tagja e czélból összeáll és az alább említendő korlátolt egyetemleges kötelezettség mellett, legalább 30 kat. hold szőlő felújítására vesz fel kölcsönt ;

B) ha az elpusztult szőlők felújítására a kereskedelmi törvény értelmében olyan szövetkezet alakul, a mely az 1896 : V. t.-cz. rendelkezéseinek megfelelő kikötéseket és határozmányokat vesz fel alapszabályaiba. (Erre nézve rész-

letes utasítás foglaltatik az 1896. évi 60,900. sz. végrehajtási rendelet 7. §-ában.)

Jól meg kell jegyezni, hogy az A) pont értelmében kapható kölcsön felvételét maga a hegyközség önkormányzatilag nem határozhatja el sem közgyűlésen, sem más módon, vagyis a hegyközségnek egyik tagja sem kötelezhető arra, hogy az ily kölcsön felvételében saját akarata ellenére részes legyen, hanem ehhez az illető hegyközségi tagoknak kizárólag szabad elhatározásukból származó külön társulása s ennek egyénileg való nyilvánítása szükséges. Azt a hegyközségi tagot tehát, a ki az ily társulásban részt venni nem kíván, a felveendő kölcsönből származó kötelezettségek nem terhelik. Ellenben azoknak a hegyközségi tagoknak, a kik ily kölcsön felvételére önként társulnak, a törvény 14. §-ában körülírt korlátolt egyetemlegességi felelősséget kell egymásért vállalniok oly módon, hogy ha az egyetemlegességi kötelekbe tartozó valamelyik kölcsönvevőtől saját egyéni tartozása összes ingóságaira és ingatlanaira intézett végrehajtás foganatosítása után sem találna fedezetet, a fedezetlen hiány az egyetemlegességi kötelekbe tartozó többi tagtól, *kölcsönbeli részesedésük arányában felosztva*, hajtandó be. (1896: V. t.-cz. 14. §.)

Az ily korlátolt egyetemlegességi kötelezettséggel felvett kölcsönökre vonatkozó kötvényt az érdekcsoportba tartozó tagoknak egyénenként kell aláírniok és a kötvényben egyenként meg kell jelölni azokat a birtokrészleteket, a melyek felújítására a kölcsön kéretik, úgyszintén külön kell meghatározni azt az összeget, a mely az egész kölcsönből az érdekcsoportba tartozó egyes tagokra, illetőleg az egyes birtokrészletekre esik.

Az 1896: V. t.-cz. alapján kölcsön csak olyan esetekben kapható, mikor a felújítás a filloxerának ellenálló amerikai alanyra készített szőlőoltványokkal történik, vagy pedig honi (európai) szőlőfajták ültetnek szénkénegezés alá. Ellenben amerikai közvetlen termő szőlőfajtákkal való felújításra kölcsön nem adható. (Végr. Rend. 6. §.) Ezen rendelkezés célja az, hogy hazai boraink jellegét megóvjuk.

A szőlőfelújítás
különböző
módjai.

A szőlőkölcsönök kamatja és kezelési díja.

Az egyes szőlőbirtokosoknak adandó kölcsönök kamatja $5\frac{1}{4}\%$, a fentemlített módon e célra társult hegyközségi tagok és szövetkezetek által felvett kölcsönök kamatja pedig $4\frac{3}{4}\%$. Ezen kívül kezelési díjat fizetnek a kölcsönvevők, a mely addig, a míg az összes engedélyezett kölcsönök 50 millió koronát el nem érnek $\frac{5}{10}\%$, azontúl pedig $\frac{3}{10}\%$, de a kölcsönnek nem a kötelezvény szerinti teljes összegétől, hanem annak csak azon részösszegeitől számítandó, a melyek szőlővesszők, szőlőoltványok és karók beszerzése, a szőlő termőképességének beálltaig szükséges művelési s esetleg talajforgatási költség czimén folyósíttatnak. (1896: V. t.-cz. 9. és 17. §§.).

A kölcsönkérvények benyújtása.

A ki szőlőkölcsönt akar felvenni, annak ez iránti kérvényét a Magyar Agrár- és Járadékbankhoz, vagy a bank kerületi, illetőleg helyi szőlőbiztosaihoz kell benyújtania, s csatolnia kell az illető szőlő telekkönyvi A) és B) lapjának kivonatát és a szőlő kataszteri birtokívét.

A kérvényben meg kell jelölni, hogy miként kívánja a kölcsönkérő felújítani a filloxera által elpusztított szőlőjét. Így például nyilatkoznia kell arra nézve, hogy kész szőlőoltványokat kíván-e beszerezni, vagy pedig az oltványokat maga akarja-e készíteni? Ez utóbbi esetben kíván-e erre a célra szőlővesszőket beszerezni s azokat fás oltványok készítésére fogja-e felhasználni, vagy pedig szőlőjét zölden készült oltványokkal kívánja-e felújítani? Nyilatkoznia kell továbbá, hogy kíván-e szőlőkarókat, esetleg más, erősítésre vagy támasztásra szolgáló szereket (sodrony stb.) beszerezni.

E célra nyomtatott kérvényminták vannak, melyek a kölcsöntadó banknál és a bank vidéki közegeinél kaphatók.

A kérvény, tárgyalása előtt, az állami szakközlegeknek, az illetékes szőlőszeti és borászati felügyelőségnek adatik ki, s ez az illető szőlőterületet megvizsgálja arra nézve, hogy:

1. a felújítandó szőlőterület oly hegyi borvidéken van-e, a hol a szőlőművelés a lakosságnak kizárólagos vagy legalább elsőrendű foglalkozását és kereseti forrását képezte;

2. a felújítandó szőlő hegyi szőlő volt-e, s hogy azt a filloxera már elpusztította-e vagy pusztítja-e;

Az állami szakközlegek feladata a kölcsön megadhatására vonatkozó feltételek megvizsgálása körül.

3. az illető terület szőlővel való beültetésre az adott viszonyok között alkalmas-e.

Ezen vizsgálat eredménye alapján, a folyamodó hitelképessége és személyi tulajdonságainak figyelembe vételével, a szőlőkölcsönök engedélyezése felett, a földművelésügyi és a pénzügyi ministerek, valamint a Magyar Agrár- és Járadékbank által kinevezett tagokból e célra alakított bizottság határoz, melynek határozata végérvényes. (1896: V. t.-cz. 10. §.)

A kölcsön nem haladhatja túl a beültetendő szőlőterületre szükséges szőlővesszők és karók teljes költségének, továbbá a szőlő termőképességének beálltaig felmerülő művelési költségek felének, a kölcsön visszafizetésének megkezdéseig felmerülő időközi kamatoknak és a tartalékalapba biztosíték gyanánt befizetendő egy évi kamat- és törlesztési járadéknak összegét. Azt, hogy a talajforgatás költségeire is adassék-e kölcsön, és ha igen, minő összeg erejéig, esetről-esetre a kölcsönök engedélyezésére alakított bizottság állapítja meg.

A kölcsön a már teljesített munka, vagy a felmerült költség arányának megfelelő részletekben adatik ki a kölcsön kifizetése. (1896: V. t.-cz. 8. §.)

Az 1896: V. t.-cz. alapján engedélyezett szőlőkölcsönöknek más jelzálogos kölcsönökkel szemben két nagy előnyük van. Az egyik az, hogy a szőlőkölcsön nem kötvényekben, hanem teljes értékében készpénzben (esetleg a felújításhoz szükséges anyagokban ú. m.: szőlővesszőben, szőlőoltványban, karóban) adatik (1896: V. t.-cz. 8. §.), míg más jelzálogos kölcsönöknél az illető pénzügyi intézet kötvényben vagy záloglevélben adja a kölcsönt, a mi a kölcsönvevőre nézve rendszeren árfolyamvesztéssel jár. A második nagy előny abban áll, hogy a szőlőkölcsönök visszafizetése csak a szőlő termőképességének beálltával (legkésőbb azonban a kölcsön első részletének kiszolgáltatásától számított ötödik év november havának 1-én) kezdődik, hacsak a kölcsönvevő önként nem akarja előbb megkezdni a visszafizetést. (1896: V. t.-cz. 9. §.)

Ha a szőlőkölcsön-engedélyező bizottság azt határozza, hogy a kölcsön vagy annak egy része — készpénz helyett — a felújításhoz szükséges anyagokban, ú. m.: szőlővesszőkben, szőlőoltványokban, karókban stb. szolgáltatassék ki, akkor a bank köteles az általa szállított összes anyagokat a beszerzési költségen szolgáltatni ki és ily értékkel kell azt a kölcsönbe beszámítania.

Ha a kölcsönnevő a szőlője felújítására, a bank által, kölcsönébe való beszámítás mellett szállított anyagokra nézve azt észlelné, hogy azok bármi tekintetben kifogás alá esnek, köteles azt a hiányosság megállapítása végett, a küldeményről szóló vasuti vagy szállítási értesítő kézbesítésétől számítva legkésőbb háromszor huszonnégy (24) óra alatt a hegybirónak, oly helyeken pedig, a hol hegyközség még nem alakult, a községi elöljáróságnak bejelenteni s a tényállásnak jegyzőkönyvbe való felvételét kérni.

A fél eme kérelmére a hegybíró, illetőleg községi bíró vagy helyettese köteles egy hegyközségi választmányi taggal, illetőleg egy esküdttel azonnal a helyszínen megjelenni, a tényállást megállapítani s arról jegyzőkönyvet felvenni.

A visszafizetés, annak megkezdésétől számítva 15 év alatt, 15 egyenlő részletben történik, melyek évenként november hó 1-én esedékesek, a pénzügyminister azonban olyan hegyvidékeken, a hol a szüret november 1. előtt nem tartható meg, vagy a must addig nem forr ki, a befizetési határnapot december 1-ig elhalaszthatja. Az első részlet a felújított szőlő termőképességének beálltával, de legkésőbb a kölcsön első részletének kiszolgáltatásától számított ötödik évi november hó 1-én esedékes. (1896 : V. t.-cz. 9. §.)

A kölcsönnevőnek jogában áll, a kölcsönkötéstől számított 6-ik évtől kezdve, a kölcsöntökét, illetőleg annak még törlesztetlen részét egyszerre is visszafizetni. (1896 : V. t.-cz. 9. és 15. §§.)

Minden kölcsönnevő részére megállapíttatik azon «Mívelési terv», mely szerint kölcsönnel terhelt szőlőjét beültetni és mívelni tartozik, s ezt pontosan be kell tartania. (1896. évi

A kölcsön visszafizetése, illetőleg törlesztése.

Mívelési terv.

V. t.-cz. 10. §.) Ennek ellenőrzése végett az ezzel megbízott állami szakközegek, úgyszintén a Magyar Agrár- és Járadék-bank megbízottjai a kölcsönvevő szőlőjét bármikor meglátogathatják, az ott folyamatban levő munkákat megtekinthetik, és ellenőrizhetik.

E végből köteles minden szőlőbirtokos, a ki kölcsönt kapott, kölcsönszerződését s a neki előírt művelési tervet az illető ellenőrző közegek kívánságára felmutatni s esetleges észrevételeiket figyelembe venni és azok szerint eljárni.

Ha a kölcsönvevő a művelési terv szerint végzendő munkákat alapos ok nélkül elmulasztja vagy nyilvánvalóan hanyagul vagy czélszerűtlenül teljesíti, a számára engedélyezett kölcsönnek még nem folyósított részleteihez való igény-jogosultságát elveszti, a kölcsönnek már kiszolgáltatott részletei és azok időközi kamatai azonnal esedékessé válnak s a kölcsönvevő azokat, tekintet nélkül a rendes művelés esetére megállapított visszafizetési határidőkre, egészben és egyszerre visszafizetni köteles. (1896: V. t.-cz. 11. §.)

A kölcsönből eredő fizetési kötelezettségek biztosítása végett a kölcsönt adó pénzügyintézetnek a kötelezvény bemutatása mellett előterjesztett kérelmére, az illető telekjegyzőkönyv vagy telekkönyvi betét birtoklapján a kérvény iktató száma alatt röviden bejegyzendő, hogy a helyrajzi szám szerint megjelölt szőlőbirtokot az 1896: V. t.-cz. alapján, a tőkeösszeg szerint kitett kölcsön terheli. (1896. évi V. t.-cz. 12. §.)

A kölcsön telekkönyvi biztosítása.

A kölcsön, ennek kamatja és törlesztési járadéka, a törvény 17. §-a értelmében fizetendő kezelési díj, az esetleges késedelmi kamat, a behajtási költség s a kölcsönök erejéig kibocsátható kötvények értékesítéséből esetleg származó árfolyamveszteség (az 1896: V. t.-cz. 12. §-a szerint) az illető szőlőbirtokon fekvő oly terhet képez, mely a szőlőbirtok birói elárverezése esetében a szőlődézsma-, úrbéri és más hasontermészetű váltsággal azonos elbánásban részesül (1881: LX. t.-cz. 184. §-a. 189. §-a c) pontja és utolsó bekezdése).

A ki a kölcsön kamatját és törlesztési járadékát s a kezelési díjat az illető év november havának 1-ső napjáig a hitelező pénzintézet pénztárába nem fizeti be, évi 5% késedelmi kamatot köteles fizetni a tartalékalap javára attól az összegtől, a melylyel hátralékban maradt. (1896 : V. törvény-czikk 13. §.)

Tartalékalap.

Az 1896 : V. t.-cz. alapján adott szőlőkölcsönök kamat- és törlesztési járadékának biztosítására tartalékalap létesítetett, melyhez minden kölcsönvevő olyan összeggel tartozik hozzájárulni, a mennyi az illető kölcsönvevő kölcsöntartozásának egy évi kamat- és törlesztési járadéka. Ezt az összeget a kölcsön folyósítása napján a Magyar Agrár- és Járadékbank közvetlenül szolgáltatja át a kölcsönvevő helyett a tartalékalapnak, melyet a pénzügyminister gyümölcsözőleg kezeltet. (1896 : V. t.-cz. 15. §.)

A tartalékalap arra való, hogy arra az esetre, ha valamelyik kölcsönvevő a kamat- és törlesztési részleteket, valamint a kezelési díjat az esedékesség napján pontosan be nem fizetné, akkor a megfelelő összeg a tartalékalapból fiztetetik ki a kölcsönt adó banknak. (1896 : V. t.-cz. 15. §.)

Bélyeg- és illeték-mentesség.

Az 1896 : V. t.-cz. alapján adandó szőlőkölcsönök felvételére, lebonyolítására és telekkönyvi biztosítására kiállított mindennemű iratok, beadványok és okmányok, a teljesített fizetésekről kiállított nyugtatványok, valamint a kölcsönök telekkönyvi bejegyzése és törlése teljesen bélyeg- és illetékmentesek. (1896 : V. t.-cz. 18. §.)

Az 1896 : V. t.-cz. alapján adott szőlőkölcsönök engedélyezése az 1897-ik év elején kezdődött meg s az 1901. év végeig 7419 szőlőbirtokosnak 26,510.000 korona kölcsön engedélyeztetett 14.482 kat. hold elpusztult szőlőterület felújítására.

Ez a szőlőkölcsönrel felújított szőlőterület ugyan már magában véve is nagyon jelentékeny, de e mellett rendkívül nagy horderejük és üdvös hatásuk van e kölcsönöknek az ország szőlőművelésére nézve közvetve is, a mennyiben a szőlőkölcsönrel felújított és ezzel járó állandó felügyelet és ellenőrzés alatt álló szőlők okszerű ültetése és

mívelése s az ennek folytán elért eredmények buzdítólág hatnak a többi szőlőbirtokosokra is s ennek következtében az ilyen vidékeken a kölcsön igénybevétele nélkül felújított szőlők kiterjedése is egyre nagyobb arányokat ölt.

Homok-szőlőmívelés.

A filloxera ellen való mentességet biztosító (immunis) <sup>A homok-szőlő-
mívelés fontos-
sága.</sup> homokterületeknek szőlővel való beültetése is gyors léptekkel halad. A filloxera fellépte előtt a homokterületeknek a szőlőmívelés szempontjából egyáltalában nem tulajdonítottak fontosságot. Az ország homokvidékein jókora kiterjedésű homokba ültetett szőlők voltak ugyan már azelőtt is, de ezek többnyire oly rossz szőlőfajtákkal voltak beültetve, s e szőlők mívelése is olyan kezdetleges volt, hogy a homokon termelt borok általában silány minőségükről voltak híresek. Mióta azonban a homoknak filloxera-mentesítő tulajdonsága ismeretessé lett, a figyelem mindinkább kezdett a szőlőmívelés szempontjából a homokterületek felé fordulni, s az e téren azóta szerzett tapasztalatok alapján ma már senki sem kételkedik abban, hogy az immunis homoktalajban — a szőlőfajták helyes megválasztása s okszerű szőlőmívelés és borkezelés mellett — igen jó minőségű bort lehet termelni, a mely minőségre nézve sok hegyi borral versenyezhet. Ennélfogva ma már általánosan el van ismerve, hogy a homokterületeknek a szőlőmívelés szempontjából fontos szerepük és nagy jövőjük van s ez az oka annak, hogy a futóhomok területek ára, melyek azelőtt igen kis értékűek voltak, olyan magasra emelkedett, hogy azt a filloxera fellépte előtt senki sem hitte volna.

A kezdeményezés e tekintetben is a kormány érdeme, a mely a Kecskemét város által hazafias áldozatkészséggel a kincstárnak e célra ingyen átengedett 200 kat. hold homokterületen az 1883-ik évben a legelső nagyobb homokszőlőtelepet létesítette, mely létesítőjéről : néhai Miklós Gyula volt országos borászati kormánybiztosról «Miklós-telep»-nek neveztetett el.

A kecskeméti
«Miklós-telep».

Akkor, mikor a filloxera gyors terjedése következtében attól lehetett tartani, hogy hegyi szőlőink elpusztulásával az ottani jellegzetes régi szőlőfajták teljesen kiveszhetnek, a «Miklós-telep» egyik igen fontos célja volt az is, hogy kiválóbb hazai szőlőfajtáink, az ottani immunis homoktalajba ültetve, a kipusztulástól megmentessenek és fentartassanak. Ezért a «Miklós-telep»-en jó ideig a szőlővessző-termelésre volt a főszűly fektetve, hogy a szőlősgazdák az új szőlők ültetésére vagy pedig oltási célokra szükséges honi fajtájú szőlővesszőket onnan szerezhessék be.

E célból a «Miklós-telep»-en nagyban mintegy 50 szőlőfajta, a fajgyűjteményben pedig mintegy 400 szőlőfajta tenyésztetik.

Ma már régi hazai szőlőfajtáink kipusztulásától nem kell tartanunk, mert a «Miklós-telep» példája után keletkezett nagy kiterjedésű új homoki szőlők, valamint az oltványokkal felújított szőlők teljesen biztosítják a további ültetésekhez, illetőleg a szőlőoltáshoz szükséges honi fajtájú szőlővesszőkészleteket, s következésképpen most már a «Miklós-telep» feladata abban áll, a mi különben kezdettől fogva is mindig egyik célja volt a telepnek, hogy a homokban való okszerű szőlőművelésre például szolgáljon, s hogy az ott termelt homoki borok kezelése tanulmányozás tárgyává tétessék. E célból a «Miklós-telep»-en vinczellériskola is állíttatott fel, mely az 1901-ik évben nyílt meg.

A homokon való szőlőművelés terjesztésére nagyon jó hatásuk van azoknak a szőlőtelepítéseknek is, melyek a kormány közvetítésével a kilenczvenes években létesültek.

A földművelésügyi minster ugyanis, hogy segítsen azokon a szegény szőlőbirtokosokon, a kiknek a szőlőjét a filloxera elpusztította, módot nyújtott az illetőknek arra, hogy immunis homokterületeken új szőlőket létesíthessenek. E célból a kincstár tulajdonát képező deliblári homokpusztán (Temes vármegyében) mintegy 5.000 kat. hold homokterületet osztott ki a kormány a filloxera által sujtott szőlőbirtokosok között igen kedvező áron és igen kedvező fizetési feltételek mellett; Komárom, Fejér, Somogy, Pest-Pilis-

Allami közvetítéssel történt homokszőlő-ültetések.

Solt-Kiskún és Szaboles vármegyékben pedig részint örökáron, részint pedig 30—35 évi haszonbérbe, összesen 2943 kat. hold homokterületet szerzett a filloxerakárosult szőlőbirtokosok részére olyan feltételek mellett, hogy az illetők az első 5 évben semmit sem fizetnek, hanem csak a hatodik évben kezdik meg a vételár, illetőleg a haszonbér fizetését, a mikor ezt a szőlő jövedelméből már könnyen tehetik.

Az immunis homokterületeken ültetett új szőlőknek a Adómentesség-törvény hat évi adómentességet biztosít. (1883: XVII. t.-cz. 9. §.)

Hogy mily nagy lendületet vett a homoktalajú szőlők A homokszőlők ültetésének terjedése. ültetése, az kitűnik abból, hogy az állami szakközegek által összegyűjtött statisztikai adatok szerint az 1880—1895. években (15 év alatt) 34.033 kat. hold, az 1896—1900. években pedig (5 év alatt) 35.444 kat. hold új homokszőlő ültetett. E szerint az utolsó 5 évben több homokterületet ültettek be szőlővel, mint az előző 15 év alatt.

Minthogy hazánkban igen nagy kiterjedésű szőlőültetésre alkalmas immunis homokterületek vannak, a melyek egyébként nagyon csekély értékűek, szőlővel beültetve, azonban aránylag nem nagy költséggel nagyon jövedelmezőkké tehetők, a lakosság jólétének emelése érdekében kívánatos, hogy ezeknek a területeknek szőlővel való beültetése továbbra is folytattassék. A szőlőültetésnek ez a módja azonban nem szorul az állam anyagi támogatására, mert sokkal könnyebb és olcsóbb, mint a filloxera által elpusztított hegyi szőlők felújítása.

A szőlőkre vonatkozó adókedvezmények.

A szőlőkre vonatkozólag hazai törvényeink többféle adókedvezményt nyújtanak, részint azért, hogy az állam ezáltal is némi támogatásban részesítse a filloxeravész által sujtott szőlőbirtokosokat, részint pedig azért, hogy az elpusztult szőlők helyreállítását, a mi nemcsak az illető szőlőbirtokosok szempontjából, de általános közgazdasági szempontból is nagy fontosságú, ezen az úton is iparkodjék előmozdítani.

Ezek az adókedvezmények két csoportba oszthatók. Az egyikbe az *ideiglenes adómentességi* esetek, a másikba pedig az *adó-elengedések* tartoznak. A kettő közötti különbség abban áll, hogy adóelengedésnek mindig csak a folyó évi szőlőtermésben okozott elemi károk eseteiben, s csakis az illető évre eső adóra nézve van helye, mely a kár nagyságához képest részben vagy egészen engedtetik el; az ideiglenes adómentesség ellenben, a törvényben meghatározott esetekben, mindig több évre kiterjedőleg s az egész adóra nézve engedélyeztetik.

Ideiglenes adómentesség.

Ideiglenes adómentességben a szőlőterületek, a jelenleg fennálló törvények szerint, a következő esetekben részesülhetnek:

a) azok a szőlőterületek, melyek a filloxera pusztításai folytán kiirtottak — tekintet nélkül arra, vajjon jelenleg parlagon hevernek-e, vagy időközben más művelési ág alá vonattak, — ha azok szőlővel újra beültetettek, a beültetésre következő évtől kezdve 10 évig (1891 : I. t.-cz. 1. §.);

b) oly szőlőterületek, melyeken a tőkék (más okból) kivesztek, vagy rendes forgón kívül kivágattak, s a melyek a talaj megforgatása után szőlővel újból beültettek, a beültetéstől számítva 6 évig (1875 : VII. t.-cz. 6. §.);

c) a szőlőnek filloxeramentességet biztosító ú. n. immunitis homokterületeken létesített új szőlők 6 évig (1883 : XVII. t.-cz. 9. §.);

d) az amerikai szőlővesszőkkel beültetett területekre nézve, tekintet nélkül arra, hogy előbb minő művelési ág alá tartoztak, a beültetésre következő évtől kezdve 6 évig (1891 : I. t.-cz. 2. §.); (természetes dolog, hogy ha az amerikai szőlőültetvények a filloxera pusztításai folytán kiirtott szőlők helyén létesítetnek, az adómentesség itt is 10 évre terjed, mint a) alatt);

e) kizárólag amerikai alanyba ojtott európai szőlőfajokkal létesített s összefüggő területet képező ültetvények, valamint az olyan ojtványszőlők is, melyekben az előre kiültetett amerikai alanyok utólag ojtatnak be európai szőlőfajokkal, a beültetést követő évtől kezdve 10 évig (1891 : I. t.-cz. 2. §.);

f) az elárasztásra berendezett új szőlők — akár csatornázás által, akár vízemelő-gépekkel, vagy artézi kutakkal történik az elárasztás — 10 évig (1891 : I. t.-cz. 2. §.);

g) azok a szőlőterületek, melyeken a filloxera pusztításai következtében a művelés megszűnt, mindaddig, míg pusztán maradnak, az illető birtokos évenként teendő bejelentése alapján a földadó alól felmentetnek; azonban ez az adómentesség 6 évnél tovább nem terjedhet, s megszűnik, mikor a terület tényleg ismét valamely művelési ág alá kerül, vagy ha a 6 év már letelt (1883 : XVII. t.-cz. 8. §.).

Ha ezeknek az adómentességi eseteknek valamelyike beállott, ezt a körülményt az adómentességet igénybe venni kívánó szőlőbirtokosnak, az illető esetek beálltától számított egy év alatt, az illetékes kir. pénzügyigazgatóságnál írásban kell bejelentenie. A bejelentésben megnevezendő: 1. a birtokos neve, 2. a község, melynek határába az illető szőlőterület tartozik, 3. a birtokív száma, s az ideiglenes adómentességben részesíttetni kért birtokrészlet kataszteri helyrajzi száma, s a birtokrészlet változás alá esett területének nagysága, 4. a beállott változás oka, minősége és időpontja.

Az ideiglenes adómentességben részesült területeken beállott változások — az elárasztásra berendezett szőlők kivételével — földadó-nyilvántartás tárgyát képezik, s az illető területek kataszteri tiszta jövedelme az adómentesség lejártá után új osztályozás útján fog megállapíttatni, tekintettel a tőkék akkori számára, a művelés költségeire, s a szőlő jövedelmezőségére. (1891 : I. t.-cz. 3. §.)

A szőlőkre vonatkozó adókedvezmények másik csoportját, az *adóelengedések* képezik.

Adóelengedésnek a közadók kezeléséről szóló 1883 : Adóelengedés. XLIV. t.-cz. 49. §-a, továbbá az 1891 : I. t.-cz. 5. §-a, s az 1899. évi 85,666. sz. pénz. min. rendelet értelmében oly elemi csapások esetén van helye, melyeket a szőlőkben a jégeső, árvíz, tűz, fagy, rovarok (ide tartozik a filloxera is), a peronospora viticola s a lisztharmat okoz. Ily esetekben az okozott kár mérvéhez képest az illető évre eső adónak $\frac{1}{3}$ -része, $\frac{2}{3}$ -része vagy az egész adó engedtetik el, a szerint,

a mint a termés $\frac{1}{3}$ -részben, $\frac{2}{3}$ -részben vagy egészen megsemmisült.

A szőlőkben a filloxera által okozott kár elemi kárnak tekintendő mindaddig, míg a filloxerás szőlő teljesen el nem pusztult, a mikor aztán a fenti *f*) pont alatt említett ideiglenes adómentesség esete áll be.

Ezenkívül oly esetekben, midőn a filloxera által megtámadt szőlő szénkéneggel vagy ezt pótló más különleges eljárással tartatik fenn, az illető szőlő után mindaddig, míg a szénkénegezés, illetőleg a különleges eljárás folytatatik, a földadó $\frac{2}{3}$ -része elengedtetik (1891 : I. t.-cz. 4. §.).

Annak a szőlőbirtokosnak, a ki a szőlőjét ért elemi csapás folytán adóelengedésben kíván részesülni, a szenvedett kárt a káreset megtörténtétől számított 8 nap alatt a községi előjáróságnál írásban kell bejelentenie ; ha a kárvallott szőlőbirtokosok többen vannak, a bejelentés az illetőknek e célból megbízott két képviselője által teendő meg, s a bejelentéshez a kár felvételére szükséges nyomtatványok ára (ívenkint 2 kr.) csatolandó. (1885. évi 45,055. sz. pénz. min. rendelet 3. §.)

A szőlőkben rovarok által okozott károk a most említett szabály alól kivételt képeznek, a mennyiben azok az illető évi augusztus hó 1-ig jelentendők be.

A ki szénkénegezés által fentartott szőlőjére akar adóelengedést kérni, az a szénkénegezés alkalmazását annak megtörténtétől számított 8 nap alatt jelentheti be ugyancsak a községi előjáróságnál. Ehhez a bejelentéshez a községi előjáróságnak a szénkénegezés megtörténtét tanúsító bizonyítványa is melléklendő. A községi előjáróság bizonyítványát különben helyettesítheti :

1. az állami vinczellér-iskolák, vagy az államilag segélyezett szakiskolák, vagy állandó tanfolyamok igazgatói, segédtanói, tanfolyamvezetői, továbbá a szőlészeti és borászati felügyelők által kiállított bizonyítványok oly esetekre vonatkozólag, a midőn a szénkénegezést maguk teljesítették vagy vezették ; 2. az állami szőlészeti munkavezetőknek az általuk teljesített szénkénegezésről kiállított s a községi előjáróság által láttamozott bizonyítványai.

A szőlődézsma megváltására s a dézsma vált- sági tartozások lerovására vonatkozó törvé- nyek és rendeletek.

Szőlődézsmanak régebben azokat a tartozásokat nevezték, a melyeket a szőlőbirtokosok szőlőik után a föld tulajdonosának, szerződés vagy gyakorlat szerint adni kötelesek voltak.

Az évi dézsmatartozás, a különböző helyeken fennállott gyakorlat szerint, különböző szolgáltatások alakjában rovatott le; nevezetesen vagy készpénzfizetésből, vagy a termés egy bizonyos hányadának (tized, kilenczed, heted stb.) vagy a termés egy meghatározott mennyiségének (úgynevezett: hegyvámnak) természetben való szolgáltatásából, vagy bizonyos számú napszám szerint teljesítendő munkából, vagy végül különféle más szolgáltatásokból állott.

Ezt a szőlődézsmat, a régi úrbéri szolgálatok egyik maradványát, a törvényhozás, mindjárt az alkotmány visszaállítása után, az 1868-ik évben alkotott XXIX. törvényzcikkkel véglegesen megszüntette, oly módon, hogy a földesurat, az ilyen szőlők után őt illetett évi járulékokért egyszersmindenkorra megfelelő váltáságtőkével kárpótolta, az illető szőlőket pedig, a váltásösszeggel telekkönyvileg megterhelve, az illető dézsmás szőlőbirtokosok tulajdonává tette.

A szőlődézsma megszüntetése, illetőleg megváltása.

A váltáságtőke az évi dézsmatartozás értékének huszszoros összegében állapított meg, melyből azonban beszedési és kezelési költségek fejében egy hatodrészt levonattak. (1868 : XXIX. t.-cz. 2. §.) Az évi tartozás értékének kiszámításánál az 1858—1867-ig terjedő tíz év alatt nyújtott szolgáltatás pénzbeli értékének átlaga vétetett alapul. (1868 : XXIX. t.-cz. 3. §.)

Az ekként megállapított váltáságtőkét a szőlőbirtokosok tartoztak volna a föld tulajdonosának megfizetni, minthogy azonban erre az illetők nem lettek volna képesek, a megváltás megkönnyítése végett, a földesurak kártalanítása állami közvetítéssel történt oly módon, hogy ezeket az állam a részükre megállapított váltáságtőke erejéig, e célból

kibocsátott 5°/_o-kal kamatozó szőlődézsma váltásági kötvényekkel elégitette ki (1868 : XXIX. t.-cz. 4., 7. és 8. §§.); az állam által ekként előlegezett megváltási tőke pedig a váltásággkötelezett szőlőbirtokosokra vettetett ki.

Ezt a megváltási összeget az illető váltásággkötelezettek, az idézett törvény szerint, eredetileg 22 év alatt tartoztak az államnak megtéríteni oly módon, hogy a területükre megállapított dézsma váltásági tartozás törlesztési járuléka és kamata fejében 22 éven át évenként a váltásággtőke 8°/_o-át voltak kötelesek az állampénztárba, az állami adók módjára befizetni. (1868 : XXIX. t.-cz. 7. §.)

A törvény értelmében a váltásággtőkék és járulékaik telekkönyvileg biztosítván, ezen tartozások minden előbb bekebelezett követelést megelőznek. (1868 : XXIX. t.-cz. 9. §.)

A megváltás tárgyát képező szőlők pedig a váltáságg-tartozás jogérvényes megállapítása és telekkönyvi biztosítása után az illető szőlőbirtokosok tulajdonába mentek át. (1868 : XXIX. t.-cz. 29. §.)

Ha a tartozás véglegesen letörlesztetett, az a telekkönyvből azonnal törlendő. (1868 : XXIX. t.-cz. 12. §.)

Az idézett 1868. évi XXIX. t.-cz. a megváltást minden szőlőre nézve kötelezővé tette, kimondván, hogy az azelőtti szolgálmányi viszony továbbra még az érdekelt felek kölcsönös beleegyezése mellett sem tartható fenn. (1868 : XXIX. t.-cz. 30. §.)

A dézsma váltásági hátralékok lerovásának megkönnyítése.

A szőlődézsma megváltásáról szóló 1868-ik évi törvény szerint a váltásággösszeg 22 év alatt lett volna letörlesztendő.

De a váltásággkötelezett szőlőbirtokosok, részint a filloxa és más elemi csapások, részint egyéb okoknál fogva nem voltak képesek az évi részleteket pontosan befizetni, s az ennek folytán előállott hátralékok már az 1882-ik évben annyira felszaporodtak, hogy az 1883-ik évben a törvényhozás intézkedése vált szükségessé arra nézve, hogy a hátralékos szőlődézsma váltásági tartozások lerovásának megkönnyítésére a váltásággkötelezett szőlőbirtokosoknak kedvezmények nyújtassanak (1883. évi XI. t.-cz.), sőt már ez a törvény felhatalmazta a pénzügyministert, hogy az 1882. év végéig

fennállott hátralékokat oly esetekben, midőn azok a váltságkötelest ért elemi csapások, vagy a filloxera pusztításai miatt a szőlő jövedelméből be nem hajthatók, az államkincstár követeléséből töröltesse.

Nyolcz évvel később, az 1891-ik évi I. t.-cz. a szőlődézmaváltsági tartozások leírása tekintetében újabb kedvezményeket biztosított ugyan, de még ezek a kedvezmények sem állottak arányban a szőlőbirtokosokat ért s különösen a filloxera és a peronospora által okozott nagymérvű károsodással, mert e kedvezmények megadása esetén is a szőlőbirtokosokra gyakran még mindig olyan súlyos teher nehezedett, mely az illető szőlőből befolyó jövedelemben fedezetet nem talált.

Ennek tulajdonítható, hogy az idézett törvények alapján foganatosított leírások daczára, a szőlődézmaváltság czimén fennálló tartozásokból még a 1894-ik év október havában is még mindig 10.042,604 frt hátralék állott fenn.

Ez arra bírta a törvényhozást, hogy a szőlőinket ért óriási csapások által sujtott szőlőbirtokosoknak — a lehető méltányosság szem előtt tartásával — további kedvezményeket nyújtson, a még hátralékos szőlődézmaváltsági tartozások törlesztésére, illetőleg ott, a hol indokolt, annak végleges törlésére nézve is.

Ebből a célból alkottatott meg «a szőlődézmaváltsági tartozások lerovására nézve adandó újabb állami kedvezményekről» szóló 1895-ik évi XIV. törvényezikk.¹

E törvény szerint az 1894-ik év végéig felszaporodott szőlődézmaváltsági hátralékok oly esetekben, a mikor azok elemi csapások vagy a filloxera pusztítása miatt a szőlő jövedelméből be nem hajthatók s annak behajtása csakis az ingatlanra vezetendő végrehajtás útján volna lehetséges, törlendők. (1895: XIV. t.-cz. 1. §.)

Azok után a volt szőlőterületek után, a melyek a szőlők elpusztulása következtében, jelenleg más miveltésben használatnak, az illető területnek (mint volt szőlő-

¹ Az ezen törvény végrehajtására vonatkozó utasítást a pénzügyminister 1896-ik évi márczius hó 11-én 18633 szám alatt adta ki.

nek) kataszteri tiszta jövedelme és az új művelési ág szerint megállapított kataszteri tiszta jövedelem közt mutatkozó különbségnek megfelelő aránylagos összeg a dézsmaváltásági tartozásból leirandó. (1891 : I. t. cz. 6. §. c) pontja). Az ilyen esetekben a dézsmaváltásági tartozásra évenként teljesítendő fizetés címén az 1895-ik évtől kezdve csak olyan összeg követelhető, a mely az illető ingatlanra az új művelési ágnak megfelelően kivetett földadó kétszeresét meg nem haladja.¹ Sőt a törvény még azt is rendeli, hogy a birtokos ezt a kedvezményes járulékot is legfeljebb 25 évig tartozik fizetni, ha pedig 25 év alatt a tartozás nem lenne letörleszthető, a 25-ik év letelte után, az akkor még fennálló hátralék véglegesen leirandó. (1895 : XIV. t. cz. 2. §.)

A felújított szőlőterületeket terhelő szőlődézsmaváltásági tartozások leírása.

Azok után a szőlőterületek után, a melyeken a szőlő a filloxera pusztítása vagy más elemi csapás következtében elpusztult, ha ezek a területek szőlővel, az okszerű szőlőültetés követelményeinek megfelelően, az 1883-ik évi január 1. óta újra beültetettek, a még fennálló szőlődézsmaváltásági tartozás egész összege hivatalból leirandó.² (1895 : XIV. t.-cz. 3. §.)

¹ Ezzel az intézkedéssel a törvény az elpusztult és más művelési ág szerint használt szőlőterületeknek azt a kedvezményt biztosítja, hogy a felszaporodott hátralék ne egyszerre, hanem csak aránylag csekély részletekben legyen törleszthető. Tekintetbe véve, hogy a más művelési ág alá került szőlőterületek évi földadója, kataszteri holdankint átlagban egy forintot alig halad meg, a törvény módot nyújt arra, hogy a birtokos szőlődézsmaváltásági tartozását, a váltásághoz köteles ingatlan állagának megtámadása nélkül, annak jövedelméből törleszthesse, ha pedig a birtokos (váltásághoz kötelezett) volt szőlőterületét szőlővel újból beülteti, a törvény — mint alább láthatjuk — módot nyújt arra is, hogy az ingatlant terhelő váltásághoz tartozás egész összegétől szabaduljon. A szőlődézsmaváltásági tartozás évjárlékainak ez alapon való meghatározásánál a földadó a tiszta jövedelemnek teljes 25.5 százalékjával veendő számításba. (18633/96. Végr. Utasítás 2. §.)

² A törvénynek ezt a rendelkezését nagyon üdvösnök tarthatjuk a filloxera által elpusztított szőlők felújítása szempontjából is, mert eddig a szőlők felújításától sokakat visszatartott az a gondolat, hogy ha elpusztult szőlőiket újra beültetnék, régi tartozásaikat új szőlőjük jövedelméből fogja az állam behajtatni; most azonban a felújítás által azt érik el, hogy szőlődézsmaváltásági tartozásaiktól véglegesen megszabadulnak, s ez bizonyára serkenti őket a felújításra.

Az okszerű szőlőültetésnek azon követelményeit, a melyek mellett ez a kedvezmény megadandó, a pénzügyi és a földművelésügyi ministerek a végrehajtási utasításban következőleg állapították meg:

a) hogy a talaj 50—80 cm., de legalább 50 cm. mélységre megforgatassék;

b) hogy a tőkék sor- és tőketávolsága ne legyen csekélyebb 80 cm-éternél, s ne nagyobb 2 méternél. (18633/96. sz. Végr. Utasítás 3. §.)

Ha valamely szőlőbirtokos az említett okok miatt elpusztult szőlő felujítását fokozatosan szándékozik végrehajtani, s ha ebbeli szándékát azzal igazolja, hogy egész elpusztult szőlőjének legalább egy ötödrészét az okszerű szőlőültetés követelményeinek megfelelően szőlővel már beültette, abban az esetben az illető egész szőlőt terhelő dézsmaváltásági tartozás behajtása a változást követő évtől kezdve öt évre felfüggesztendő, s az öt év lejártá után, ha az alatt az egész terület a fentemlített követelménynek megfelelően szőlővel beültetett, a fennálló összes dézsmaváltásági tartozás törlendő, ellenkező esetben pedig a tartozásból a tényleg beültetett területnek megfelelő aránylagos rész leirandó. (1895: XIV. t. cz. 3. §.)

A fentiek értelmében egészben vagy részben felújított szőlőknek biztosított ezen kedvezmények kiterjednek az említett okokból elpusztult mindazon szőlőterületekre, a melyek az 1883. évi január hó 1-től kezdve egészen, vagy részben szőlővel sikert biztosító módon beültetettek. (1895. évi XIV. t.-czikk 3. §.)

Ott, a hol hegyközségek alakultak, a hegyközségi kötelékbe tartozó elpusztult összes szőlők után a fennálló dézsmaváltásági tartozás behajtása három évre felfüggesztendő, s a három év lejártá után, ha az alatt az egész terület a fentemlített követelménynek megfelelően szőlővel beültetett, a fennálló dézsmaváltásági tartozás törlendő, ellenkező esetben pedig a tartozásból, a tényleg beültetett területnek megfelelő aránylagos rész leirandó. Ezen három év letelte után, ha az alatt a szőlőbirtokos szőlőterületének legalább felét szőlővel

okszerűen beültette, a pénzügyminister a behajtást további három évre függőben tarthatja és az ezen újabb három év alatt beültetett területnek megfelelő aránylagos váltságösszeget leiratja. (1895: XIV. t. cz. 4. §.)

A felújított szőlőknek biztosított fenti kedvezmények oly esetekben is megadandók, mikor az elpusztult szőlőterületeken a birtokosok a szőlőművelés helyett kizárólag gyümölcsstermelésre térnek át. Következésképen, ha az elpusztult területek 1883. évi január hó 1. óta kizárólag gyümölcsfákkal okszerűen és oly czélból ültettetnek be, hogy a beültetett terület jövedelmi forrását a gyümölcs értékesítése képezze, a tulajdonosnak a dézsmaváltsági tartozásra vonatkozó leírásokra nézve ugyanolyan kedvezményre van joga, mintha a beültetés szőlővel történt volna. (1895: XIV. t.-cz. 5. §.)

Annak megállapítása végett, hogy valamely terület valóban gyümölcsösül használtatik-e, megkivántatik, hogy a fák egymástól legfőlebb 12 méter sor- és ugyanannyi fatávolságra ültetessenek. A fák közé bogyó-gyümölcs (u. m. köszméte, ribiszke, málna) is ültethető. Az okszerű gyümölcsfaültetés további követelménye az, hogy a gyümölcsfák gödrei legalább 70 cméter mélyre és legalább 140 cméter átmérőjű körben felásassanak.

Gyümölcsösök létesítésénél az említett kedvezmények abban az esetben is megadandók, ha a gyümölcsfák 12 méternél távolabb álló sorokban ültettetnek is, de a fasorok közé szőlő ültettetik (vegyes művelés). Ily esetekben is megkivántatik azonban, hogy a szőlő, illetőleg gyümölcsfa a fentebb megállapított feltételek szerint ültetessék. (18633/96. Végr. Utasítás 5. §.)

A szőlődezsmatartozások leírására nézve a törvény által nyújtott kedvezmények mindenkor a tényleg fennálló szőlő-dezsmaváltságtartozásokra vonatkozván, a leírás is csak a fennálló tartozást apaszthatja, de nem ad jogcímet arra, hogy a tényleg már befizetett váltságösszeg az illető váltsággötelezettnek egészben vagy részben visszatérítették. (18633/96. Végr. Ut. 6. §.)

A gyümölcsössé alakított szőlőterületeket terhelő dézsmaváltsági tartozások leírása.

Mindazon változásokat, a melyek beálltával az említett kedvezmények igényelhetők, az *illetékes községi eljáráság hivatalból tartozik bejelenteni a kir. pénzügyigazgatóságnak.* A községi előjáráság feladata A pénzügyigazgatóság pedig ezen bejelentés, valamint a pénzügyi közegek által hivatalos eljárásuk során teendő jelentések alapján a kedvezmény megadása iránt a 18633/96. pénz. min. számú végrehajtási utasításban megállapított szabályok szerint tartozik eljárni. (18633/96. Végr. Ut. 7—12. §§.)

A borértékesítés előmozdítására szolgáló intézmények.

A filoxera által elpusztított szőlők felújítása s ezeknek a régi szőlőkénél jóval költségesebb kezelése és fentartása oly tetemes kiadással jár, hogy a szőlők jövedelmezőségének biztosítása végett a borértékesítés kérdése különös figyelmet érdemel. E czélra vannak hivatva a pinczeszövetkezetek és a m. kir. országos központi mintapince.

Pinczeszövetkezetek.

A bortermelés értékesítésének megkönnyítésére a pinczeszövetkezetek és borértékesítő szövetkezetek oly előnyöket nyújthatnak, melyek miatt az ilyen szövetkezetek alakításának előmozdítására kiváló súlyt kell helyezni. A pinczeszövetkezetek előnyei.

A pinczeszövetkezetek egyaránt előnyösek a szőlősgazdákra, a reális borkereskedőkre, a vendéglősökre és a fogyasztó közönségre. A szőlősgazdára azért, mert ugyanabból a szőlőtermésből a szövetkezeti kezelés mellett rendszerint jobb bor, értékesebb árú lesz előállítható, s mert az egyes tagok szüret után azonnal előleget kaphatnak termésükre, tehát nem lesznek kénytelenek azt, ha pénzre sürgős szükségük van, értékén alul is eladni; a szövetkezet továbbá bizonyára jobb áron értékesítheti a bort, mint azt az egyes tagok tehetnék, nemcsak azért, mert a bor jobb lesz, hanem azért is, mert az értékesítésnek több módja áll a szövetkezet rendelkezésére, a szövetkezet a kedvező üzleti conjuncturákat kihasználhatja, hitelt nyújthat a vevőknek, stb. A borkeres-

kedőkre és vendéglősökre, továbbá a fogyasztó közönségre nézve a pinczeszövetkezetek előnye abban áll, hogy ezen szövetkezetekben olyan beszerzési források nyílnak meg számukra, a honnan okszerűen szüretelt mustból vagy borból egyenlő minőségű nagyobb készleteket megnyugvással s a bor szármaszására és minőségére nézve megbízható forrásból szerezhetnek be. Ennek az előnye a kereskedőkre és a vendéglősökre nézve is kétségbenvonhatatlan azzal a jelenlegi állapottal szemben, a mely miatt az utóbbi időben épen a kereskedők és vendéglősök részéről több panasz hangzott el — hogy t. i. a bort a sok kistermelőtől külön-külön kis mennyiségekben kell beszerezniök és esetleg saját megnyugtatósuk végett külön-külön kell vegyelemeztetniök.

Utmutatás és
alapszabályminta
pinczeszövetke-
zetek alakítására.

A filloxera által elpusztított szőlők felújításának előmozdításáról szóló 1896 : V. t. cz. utasítja a földművelési minis-tert egyebekben kívül arra is, hogy a pinczeszövetkezetek alakítását mozdítsa elő, esetleg segíyezze is azokat. E célból a földművelésügyi minister — az Országos Központi Hitelszövetkezettel egyetértőleg — a vidéki pinczeszövetkezetek részére megfelelő alapszabály-mintát dolgoztatott ki és a pinczeszövetkezet előnyeit röviden ismertető népies útmutatást adott ki, mely magyar, német, román, szerb és tót nyelven összesen 70,000 példányban nyomtatott és ingyen osztatott ki. Ez az alapszabály-minta a gazdasági egyesületeknél, közigazdasági előadónál, a vinczellériskoláknál s a szőlészeti és borászati felügyelőknél ingyen kapható és úgy van összeállítva, hogy az annak alapján alakuló pinczeszövetkezetek az 1898:XXIII. t. cz. 81. §-a értelmében, a pénzügyminister engedélyével, az Országos Központi Hitelszövetkezet kötelékébe beléphetnek és ettől hitelt kaphatnak. Az állami borászati szakközegek utasítva vannak, hogy a szőlősgazdákkal való érintkezéseik alkalmával a pinczeszövetkezetek alakítására, azoknak előnyeire stb. vonatkozólag a szükséges felvilágosításokat és tanácsokat mindenkor készséggel adják meg s a pinczeszövetkezetek magalakításának előmozdítása körül maguk is hathatósan működjenek közre. Kívánatos, hogy hasonlóképen

járjanak el a községi előljáróságok is ott a hol pinczeszövetkezetek alakítása mutatkozik indokoltnak.

E szerint csak meguktól a szőlősgazdáktól függ, hogy a kérdés fontosságát belátva, saját jól felfogott érdekükben igénybe vegyék és kellőleg kihasználják azokat az előnyöket, a melyeket a pinczeszövetkezetek az okszerű borkezelés, s a bortermés előnyös értékesítése terén nyújthatnak.

A m. kir. országos központi mintapincze.

Az okszerű borkezelés fejlesztésére s a borértékesítés előmozdítására van hivatva a Magy. Kir. Országos Központi Mintapincze is, melyet 1880-ban báró Kemény Gábor akkori földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minister létesített. Azóta a mintapincze szervezete több ízben ment át változáson.

A jelenlegi szervezeti szabályok szerint a mintapinczének, mint a hazai borászat emelésére létesített országos intézménynek czélja és feladata :

A mintapincze czélja.

a) az országban termelt és a termelők által e végből beküldött borokat és cognacokat természetüknek megfelelő módon okszerűen kezelni és palackkérettségig fejleszteni ;

b) az okszerű pinczekezelésben magánosokat, valamint az okszerű pinczekezelés terjesztésére hivatott vándortanítókat és pinczemestereket gyakorlatilag kiképezni.

A mintapincze a földművelésügyi minister főfelügyelete alatt áll.

A mintapincze kezelése.

A mintapincze kezelése az 1887-ik évig állami tisztviselők által történt, az 1887-ik évben azonban a pincze kezelését a földművelésügyi minister a Magyar Bortermelők Országos Szövetkezetének adta át, de a mintapincze feletti felügyeletet és ellenőrzést fentartotta magának.

A mintapinczébe bort vagy cognacot küldeni minden termelőnek joga van, kivéve a pinczemestert, de kezelés végett csak olyan bor és cognac fogadható be, a mely nem beteg. A boroknak ezenkívül az első évi utóerjedésen már át kell esniök.

Borbeküldés.

Előbb azonban az illető borból vagy cognacból mintát kell beküldeni megbirálás végett a mintapincze igazgatóságának, még pedig minden egyes asztali és csemege-borból négy darab 0·5 literes, aszuborból és cognacból pedig négy 0·3 literes palaczk mutatandó be minta gyanánt.

A mintapinczébe beküldött bor- és cognac-mennyiségből mindaddig, míg az hordóban kezeltetik, évnegyedenként 1% számíttatik le apadás fejében, ha pedig a bor vagy cognac palaczkokba fejtetik, ez alkalommal külön 3% fogyatéék számíttatik le a tulajdonos terhére.

Fekbér és kezelési költség.

Fekbér fejében hektoliterenként egy évre 1 frt; kezelési költség fejében pedig negyedenként, a bor vagy cognac értékének $\frac{1}{2}\%$ -a számíttatik a tulajdonos terhére. Ezenkívül az eladásnál, az elárúsító jutalékán kívül, a bor vagy cognac bruttó árából még 4% vonatik le a pincze költségei fedezésére.

Ertékesítés.

A palaczkérett borok a mintapincze útján csakis ledugaszolt palaczkokban hozhatók forgalomba, a melyeknek a mintapincze védjegyével is ellátva kell lenniök. Az elárúsítást a mintapincze igazgatósága házilag eszközölteti.

A mintapincze kezelése tárgyában a Magyar Bortermelők Országos Szövetkezetével kötött szerződés az 1902. év végén lejár, s jelenleg tárgyalás van folyamatban a mintapincze intézményének újjászervezésére vonatkozólag.

A mesterséges borok készítésének és forgalombahozatalának tilalmazásáról szóló törvény.

A borhamisítással üzött visszaélések, a melyek különösen azóta öltöttek nagyobb mérvet, mióta a filloxera és a peronospora pusztításai következtében a bortermés tetemesen megapadt, az utóbbi időben a jelentékenyebb bortermő államokat arra indították, hogy a borhamisítás ellen törvényes intézkedéseket tegyenek. E célból alkotta meg a magyar törvényhozás is «a mesterséges borok készítésének és azok forgalombahozatalának tilalmazásáról» szóló 1893.

évi XXIII. törvénycikket. Magyarországon kívül a borhamisítás ellen törvényt alkottak Ausztriában, Franciaországban, Olaszországban, Németországban és Spanyolországban is.

Az 1893. évi XXIII. t.-cz., melynek hatálya a magyar állam egész területére, tehát Horvát-Szlavonországra is kiterjed, az 1894. évi január hó 4-én lépett életbe s e törvénynek, valamint a törvény végrehajtása tárgyában kiadott rendeleteknek rendelkezései a magyar állam területén forgalomba hozott külföldi mesterséges borokra is kiterjednek. (1893 : XXIII. t.-cz. 16. §.)

Ezen törvényünk szerint mesterséges bort készíteni vagy gyártani, úgyszintén ily bort bármi módon forgalomba hozni tilos. Épúgy tilos azokat az anyagokat, melyek mesterséges bor készítésére vagy gyártására szolgálhatnak, erre a célra s ezen czímen a magyar korona országai területén hirdetni vagy erre a célra és ezen a czímen a magyar korona országai területén bármi módon forgalomba hozni. (1893 : XXIII. t. cz. 1. §.)

A mesterséges bor készítésének és forgalombahozatalának tilalmazása.

A törvény a mesterséges bor fogalmát a következőképen határozza meg :

A mesterséges bor fogalom meghatározása.

«Mesterséges a bor, ha az *a)* nem kizárólag szőlőből, illetve szőlőmustból készült; *b)* ha a borhoz, tisztított szeszen vagy cognacon kívül, víz vagy bármely más anyagok kevertetnek. Ellenben a szőlőből készült természetes mustnak az okszerű pinczekezelés elveinek megfelelő javítása útján előállított bor, mesterséges bornak nem tekinthető.» (1893 : XXIII. t. cz. 2. §.)

Hogy mi értendő okszerű kezelés és javítás alatt, annak megállapítását a törvény a kereskedelemügyi és a földművelésügyi ministerekre bízta, kik ezt a kérdést a törvény végrehajtási rendeletében szabályozták. A jelenleg érvényben álló végrehajtási rendeletet a kereskedelemügyi miniszter a földművelésügyi, továbbá a belügy- és pénzügyminiszterekkel egyetértőleg 1897. évi augusztus hó 23-án 53.850. szám alatt adta ki.

Ez a rendelet részletes utasításokat tartalmaz arra nézve, hogy a must és a bor kezelésénél, továbbá a tör-

A borkezelésnél megengedett és tiltott eljárások.

kölybor, gyümölcsbor, ürmös és pezsgő készítésénél és kezelésénél minő eljárások vannak megengedve és melyek vannak eltiltva. A végrehajtási rendelet idevonatkozó rendelkezései a következők (Végr. Rend. 2. §.):

A) A must okszerű kezelése alatt értendő minden oly eljárás, mely a must minőségét javítja a nélkül, hogy mennyiségét lényegesen szaporítaná, vagy olyan anyagokat vinne bele, melyek az erjedés után is benne maradva, a természetes borban elő nem forduló alkatrészeket tartalmazó italt eredményeznének. Megengedtetik tehát:

1. a must czukrozása tiszta czukorneműekkel, mint raffinált répa- vagy gyarmatczukorral (nádczukorral), candiszcukorral, továbbá töppedt szőlővel, külföldi mazsolaszőlővel. (A szőlőczukor (dextrose) vagy burgonyacukor használata nincs megengedve.) A tokaji borvidéken termett borok kivételt képeznek, mert ezek mustjának czukrozása feltétlenül tilos, még azon czukorneműekkel is, a melyeket más borvidéken termett mustnál szabad használni;

2. a must szeszezése, de csak finomított, legalább 95%-os tiszta szeszszel vagy tiszta borpárlattal (tiszta cognac-kal);

3. a must sűrítése befőzés által;

4. a must lenyálkázása mérsékelt mennyiségű (az elmélet s a gyakorlat által az újabb tapasztalatok nyomán elfogadhatónak jelzett csekély mértékű), de csak mirenymentes kénnel;

5. a must savtalanítása tiszta szénsavas mézszszel vagy kálival.

Ennek ellenőrzése szempontjából szüret alkalmával a must hatósági vizsgálat tárgya, s ezen vizsgálat még az illető szőlőbirtokos termésmennyiségének megállapítására is kiterjedhet. E vizsgálatra a törvény végrehajtására hivatott I. fokú hatóságok illetékesek. (Lásd az 534. lapon.)

B) Okszerű pinczekezelésül, vagy okszerű borkezelésül elfogadtatik minden oly eljárás, mely a bor minőségét javítja a nélkül, hogy mennyiségét lényegesen szaporítaná, vagy oly anyagokat vinne bele, a melyek természetes bor-

ban elő nem fordulnak, vagy a bort természetes jellegéből kivetköztetik.

Megengedettetik tehát:

1. a bor szeszezése, de csak finomított, legalább 95%-os tiszta szeszszel vagy tiszta borpárlattal (tisztá cognac-kal);

2. savtalanító szerek alkalmazása (szénszavas méz, káli);

3. a hiányzó sav pótlása borkővel (a borkősav használata tilos);

4. a bor derítése a következő szokásos ártalmatlan derítő szerekkel, úgymint: vizahólyag, gelatine, tannin, tojásfehérje, tej és spanyolföld;

5. mérsékelt (az elmélet és a gyakorlat által az újabb tapasztalatok nyomán elfogadhatónak jelzett csekély mértékű) kénezés, de csak mirenymentes kénnel;

6. tiszta czukorneműek, u. m.: raffinált répa- vagy gyarmateczukor (nádczukor), candisczukor, továbbá töppedt szőlő (mazsola) alkalmazása akár áterjesztés, akár édes bor készítése céljából. (A szőlőczukor (dextrose) vagy burgonya-czukor használata itt sincs megengedve.) A tokaji borvidéken termett borok czukrozása, úgyszintén e borok előállításánál külföldi mazsolaszőlő használata feltétlenül tilos;

7. caramel vagy szafflór használata oly célból, hogy a fehér borok attól szebb színt kapjanak;

8. élesztő használata az áterjesztéshez;

9. különféle borok (természetes borok) házasítása; ellenben természetes bort törkölyborral (csigerral, lőrével) vagy gyümölcsborral összekeverni (házasítani) tilos;

10. minden oly művelet, mint a hevítés, szűrés, mely a borok conserválására szolgál, s melylyel idegen vagy ártalmas anyagok nem jutnak a borba.

Az A) 1. és B) 6. pontok alatt említett czukorneműek vagy szilárd, vagy pedig oldott állapotban alkalmazhatók a must, illetőleg a bor kezelésénél; az utóbbi esetben azonban a czukrot csak mustban vagy borban szabad feloldani, ellenben vízzel készített czukoroldatot vagy czukorszörpöt (szirup), továbbá az úgynevezett «invert

czukrot» a must és a bor kezelésénél használni tilos. Szintúgy tilos a vízbe áztatott vagy vízzel hígított hazai töppedt (aszú) szőlő vagy külföldi mazsolaszőlő használata is.

Az A) 1—5. s a B) 1—10. pontokban felsorolt anyagok és eljárások használása és alkalmazása azonban csak oly mennyiség erejéig, illetőleg csak oly mértékben engedtetik meg, a mely a normális bor természetes alkatrészei közti helyes arányt és összhangot nem zavarja meg.

Minden más anyagnak, mint pl. víznek, saccharinnak s — a caramel és a szafflór kivételével — más növényi vagy ásványi festőanyagoknak, kátrányfestékeknek, glycerinnek, salicylsavnak, tamarinda-kivonatnak, zamat-kivonatoknak, bármiféle essentiáknak, szagosító olajoknak vagy egyéb folyadékoknak (bor-zamatoknak, extractumoknak), továbbá a megengedettől eltérő minőségű szesznek (cognacnak), czukorneműeknek, kénnek, savpótló, savtalanító és derítő szereknek stb. a musthoz, illetőleg borhoz való keverése, vagy a must, illetőleg a bor kezelésénél való használata feltétlenül tiltva van; következőképpen azok a borok, a melyeknek készítésénél vagy kezelésénél ilyen anyagok használtak, valamint az előző bekezdésben foglalt rendelkezésbe ütköző módon kezelt mustok és borok is mesterséges bornak tekintendők. (Lásd a Végr. Rend. 2. §-át.)

A pezsgőre, ürmösre, törkölyborra és gyümölcsborra vonatkozó rendelkezések.

A pezsgő, ürmös, törkölybor (csiger, löre) és a gyümölcsbor készítését és forgalombahozatalát a törvény megengedi, csak hogy ezen italok készítését, raktározását és forgalombahozatalát feltételekhez köti. Erre nézve az 1897. évi 53.850. számú végrehajtási rendelet a következőket rendeli:

Pezsgő és habzóbor.

Pezsgő alatt kizárólag szőlőnedvből, illetőleg természetes borból készített oly szénsavdús bor értendő, a melyben a szénsav természetes úton benne fejlesztetett és visszafojtatott, és a melyhez a pezsgőgyártásnál szokásos, de ártalmas anyagokat nem tartalmazó u. n. liqueur adott hozzá.

Oly bor, melybe a szénsav (tisztá folyós szénsav) mesterséges úton vitetett bele, «szénsavas bor»-nak vagy «habzó-

bor»-nak nevezendő, s csakis ezen elnevezésnek a palackon könnyen szembetűnő módon való feltüntetése mellett raktározható, illetőleg hozható forgalomba. (Végr. Rend. 4. §. A) pont.) (Az ilyen italt tehát pezsgőnek nevezni nem szabad.)

Ürmös alatt értendő:

Ürmös.

a) a főzés útján sűrített mustból ürmös hozzáadásával készített borszerű ital (főtt ürmös, édes ürmös);

b) a borból a szőlőbogyók vagy szőlőfürtök, ürmös és egyéb fűszerek hozzáadásával hideg úton előállított ital (ráczürmös).

Az ürmös-bor készítésére és kezelésére nézve egyekben ugyanazok a szabályok irányadók, a melyek a természetes mustra, illetőleg a természetes borra nézve megállapítottak. A természetes bornál megengedett eljárások tehát az ürmös-bornál is alkalmazhatók, ellenben az ott tiltott anyagok használata az ürmös-bor készítésénél és kezelésénél is feltétlenül tilos. (Végr. Rend. 4. §. B) pont.)

Törkölybor.

Törkölybor (csiger vagy löre) elnevezés alatt a végrehajtási rendelet szerint csak az az ital értendő, a mely a *friss és egészséges szőlőtörkölyből*, az illető törköly kitaposása vagy kisajtolása után legkésőbb *három nap alatt* a törkölyben maradt boralkatrészeknek vízzel vagy cukros vízzel való kivonása útján, erjesztéssel *háziilag* állítatik elő. Ellenben a törkölyből *iparszerűleg* nagyban előállított borhoz hasonló italok, úgyszintén a három naposnál régiebb, valamint az ecetesedésnek indult, vagy bármiképen megromlott törkölyből készült borszerű italok mesterséges bornak tekintendők. Erre nézve még a következők rendeltetnek:

a) A szőlőtörköly törkölybor készítésére csak egyszer használható.

b) A törkölybor készítésénél vagy kezelésénél csak a természetes must és bor kezelésénél megengedett tiszta czukorneműek felhasználása van megengedve, a törkölybor czukrozása azonban ezekkel is csak áterjesztés céljából engedtetik meg, ellenben az aszúborhoz hasonló édes italt a törköly-borból (csigerből vagy lőreből) előállítani tilos.

(E szerint a törkölybor készítéséhez szőlőtörkölyön, cukron és az alábbi *d*) pontban említett korlátozással megengedett vizen kívül semmi egyebet nem szabad használni, tehát még azokat az anyagokat sem (u. m. szesz, borkő, stb.), melyek a természetes bornál meg vannak engedve. Ennek az indoka abban van, hogy lehetőleg eleje vétessék annak, hogy a törkölyborral a közönség tévedésbe ejtessék. A cél ugyanis az, hogy a törkölybor minél könnyebben felismerhető legyen, már pedig, ha megengedtetnék, hogy a törkölybor is a természetes bornál megengedett anyagok felhasználásával javíttassék, akkor ez tág kaput nyitna a visszaéléseknek, mert a törkölybor felismerését, illetőleg annak a természetes bortól való megkülönböztetését nagyon megnehezítené, sőt esetleg lehetetlenné tenné. Ugyanez az indoka az alábbi *e*) pontban foglalt rendelkezésnek is. Kiemelendő még itt az is, hogy a szőlőcukor (dextrose) vagy burgonyacukor használata a törkölybornál sincs megengedve.)

c) A törkölybor (csiger, lőre) készítésénél, úgyszintén ezek kezelésénél külföldi mazsolaszőlő használata feltétlenül tilos. Hasonlóképen tilos magából a mazsolaszőlőből vagy ennek törkölyéből vízzel borhoz hasonló italt készíteni.

d) A víz használata csak a törkölybor (csiger, lőre) készítésénél van megengedve, ellenben a már kész, kierjedt törkölyborba (csigerbe, lőrébe) vizet keverni tilos.

e) A törkölybort (csigert, lőrét) csak törkölyborral (csigerrel, lőrével) szabad keverni (összevegyíteni vagy házasítani), ellenben törkölybort (csigert, lőrét) természetes borral, ürmösborral vagy gyümölcsborral keverni (összevegyíteni vagy házasítani) tilos.

f) A természetes bor kezelésénél tiltva levő és fentebb említett anyagok használata a törkölybor (csiger, lőre) készítésénél és kezelésénél is tilos. E tekintetben csak a törkölybor (csiger, lőre) készítéséhez szükséges víz használata tekintetében van helye kivételnek, de csak a fenti *d*) pontban említett korlátozással. (Végr. Rend. 4. §. *C*) pont.)

Gyümölcsbornak a friss gyümölcs nedvéből, víz vagy cukrosvíz hozzáadásával, természetes erjesztés útján előállított ital nevezetetik.

A gyümölcsbor azon gyümölcs szerint nevezhető el, a melynek nedvéből készül, pl. almabor, körtebor, ribizkebor, cseresnyebor stb.

A gyümölcsbor készítésénél és kezelésénél kerülendő minden olyan eljárás és elnevezés, a mely azt eredményezhetné, hogy a gyümölcsbort a fogyasztó közönség a természetes borral összetéveszthesse. Ennélfogva a gyümölcsbor készítésénél vagy kezelésénél szőlő, szőlőtörköly, szőlőmust vagy mazsolaszőlő, továbbá borkő használata tilos, úgyszintén tilos a gyümölcsbort természetes borral vagy törkölyborral (csigerrel, lőrével) keverni (összevegyíteni, házasítani).

A természetes bor kezelésénél tiltva levő anyagok használata — a víz kivételével — gyümölcsbor készítésénél és kezelésénél is tiltva van. A víz használata pedig csak a gyümölcsbor készítésénél (erjesztés előtt) van megengedve, ellenben a már kész, kiejert gyümölcsborba vizet keverni tilos. (Végr. Rend. 4. §. D) pont.)

A fenti rendelkezések ellenére készített vagy kezelt pezsgő, szénsavas bor vagy habzó bor, ürmös, törkölybor és gyümölcsbor *mesterséges bornak tekintendő, s ezzel teljesen ugyanazonos elbánás alá esik.* (Végr. Rend. 4. §. E) pont.)

A törkölybor és gyümölcsbor raktározására (készletben tartására) és forgalomba hozatalára nézve a Végrehajtási Rendelet (53.850/97) fontos intézkedéseket tartalmaz, melyeknek célja egyrészt az 1893:XXIII. t.-cikkkben megállapított kihágások lehető megakadályozása, illetőleg megelőzése, vagyis az, hogy lehetőleg elháríttassék mindaz, a mi a kihágások elkövetésére könnyebben módot és alkalmat nyújthatna, másrészt pedig az, hogy ezek az italok mindenki által azonnal könnyen felismerhetők legyenek s a természetes borokkal való összetéveszthetőségüknek lehetőleg eleje vétessék. Ezek szerint:

A törkölybor és gyümölcsbor raktározására és forgalomba hozatalára vonatkozó szabályok.

a) Borkereskedők a törkölybort és a gyümölcsbort, a meddig azok hordókban vagy más nagyobb tartányokban

vannak, okvetlenül egészen külön pinczékben vagy külön raktárakban, tehát mindenesetre olyan helyiségben kötelesek tartani, a melyben természetes bort vagy ürmös-bort egyáltalán nem tartanak; abban a pinczében vagy más helyiségben tehát, a melyben természetes bor vagy ürmösbor van, törkölybor vagy gyümölcsbor még ideiglenesen sem helyezhető el, a legrövidebb időre sem. (Végr. Rend. 10. §.)

b) Vendéglősök, korcsmárosok, bortermelők és más egyének ezeket az italokat vagy szintén külön pinczékben, illetőleg külön raktárakban, vagy legalább a pinczének, illetőleg a raktárnak deszka- vagy léczfallal elrekesztett külön szakaszában kötelesek elhelyezni, tehát a törkölybort, valamint a gyümölcsbort természetes borral vagy ürmösborral együtt ezek sem tarthatják. (Végr. Rend. 10. §.)

c) Mind a fenti a), mind a b) pont alá tartozó esetekben az a pincze, raktár vagy más helyiség, illetőleg annak azon elkülönített része, a melyben törkölybor vagy gyümölcsbor van elhelyezve, a bejáratnál, könnyen szembeötlő helyen alkalmazott, s legalább 20 centiméter magas és 2 centiméter vastag betűkből álló «Törkölybor», illetőleg «Gyümölcsbor» felirattal látandó el. (Végr. Rend. 10. §.)

d) A törkölybort vagy gyümölcsbort tartalmazó minden hordónak kifelé álló fenekén, vízzel le nem mosható s a hordó színétől feltűnően elütő festékekkel, a hordóra festett (de semmi esetre sem krétával jegyzett vagy írt) és könnyen olvasható «Törkölybor», illetőleg «Gyümölcsbor» jelzéssel kell ellátva lennie. Ha az illető hordó ürtartalma tiz hektoliternél nem nagyobb, akkor az előírt jelzést alkotó betűknek legalább hat centiméter magasaknak és legalább egy centiméter vastagoknak, a tiz hektoliternél nagyobb hordókon pedig legalább tiz centiméter magasaknak és legalább két centiméter vastagoknak kell lenniök. (Végr. Rend. 5. §.)

A törkölybornak a fenti a), b), c) és d) pontokban körülírt módon s az említett feliratok használata mellett való külön raktározása, illetőleg az előírt módon való meg-

jelölése mind a termelőkre, mind a kereskedőkre nézve minden körülmények közt feltétlenül kötelező, tehát még akkor is, ha az illető italok nem eladásra, hanem házi fogyasztásra vannak szánva. (Végr. Rend. 5. és 10. §§.)

e) Ha a törkölybor vagy gyümölcsbor zárt (ledugaszolt) palaczkokban vagy más zárt edényekben tartatik vagy hozatik forgalomba, az illető palaczkok vagy más edények olyan czímlapokkal (vignettákkal) látandók el, a melyeken a «törkölybor», illetőleg a «gyümölcsbor» elnevezés világosan és könnyen szembeötlő módon van feltüntetve. Ezeknek a czímlapoknak legalább 80 □ centiméter nagyságúaknak kell lenniök, s a palaczkra (vagy más edényre) a szokásos módon, jó erősen akként ragasztandók fel, hogy arról csakis leáztatás útján legyenek eltávolíthatók. (Végr. Rend. 5. §.)

f) Ha törkölybor vagy gyümölcsbor nyílt edényekben (palaczkokban, korsókban, poharakban stb.) hozatik forgalomba (kiméretik), ez csak olyan edényekben (palaczkokban, korsókban, poharakban stb.) engedtetik meg, a melyeknek oldalán a «Törkölybor», illetőleg «Gyümölcsbor» jelzés — bevésés, beégetés vagy belepréselés útján — könnyen szembeötlő módon fel van tüntetve. (Végr. Rend. 5. §.)

g) Azokban a vendéglőkben, koreszmákban, kávéházakban, kereskedésekben, valamint általában minden olyan helyen, a hol törkölybort vagy gyümölcsbort árusítanak el, vagy mérnek ki, az illető éttermek, ivószobák vagy más üzleti helyiségek mindenikében állandóan és könnyen szembeötlő helyen: «*Törkölybor-eladás*», vagy «*Törkölybor-kimérés*», illetőleg «*Gyümölcsbor-eladás*», vagy «*Gyümölcsbor-kimérés*» felirattal ellátott táblák alkalmazandók. Ezeknek a feliratoknak legalább 20 centiméter magas és 2 centiméter vastag betűkből kell állaniok. Ezenkívül az étlapokon (illetőleg itallapokon) és árjegyzékeken a borok mellett az elárúsított, illetőleg kimért törkölyborok és gyümölcsborok is feltüntetendők, még pedig közvetlenül a természetes borok mellett és ugyanolyan nagyságú betűkkel, mint a természetes borok. (Végr. Rend. 10. §.)

A «gyümölcsbor» elnevezés helyett, azon gyümölcs-nem szerint, a melyből az tényleg készült, «almabor», «körtebor», «ribizkebor» stb. elnevezés is használható, de mindig csak a fent leírt módon alkalmazva.

A szőlőtörköly
összeírása.

Hogy a törkölybor (csiger, löre) készítése és forgalomba hozatala ellenőrizhető legyen, a községi előjárások (rendezett tanácsú, valamint törvényhatósági joggal felruházott városokban a tanács által e részben megbízott tisztviselő, Budapesten az illetékes előjáró) kötelesek minden községben, a melyben szőlőművelés van, a szüret folyama alatt, de legkésőbb annak befejezésétől számított öt nap alatt, pontosan összeírni, hogy minden egyes szőlőbirtokosnak mennyi szőlőtörkölye van. Ezen összeírás alapján pontos kimutatás készítenő két példányban, a melynek egyike az illetékes elsőfokú hatósághoz terjesztendő be, másika pedig az összeíró előjárásnál (illetőleg közegnél) megőrzendő. A községi előjáróság (közeg) köteles a szőlőtörköly felhasználását, valamint azt is ellenőrizni, hogy a szőlőbirtokos szőlőtörkölyét csak egyszer használhassa fel törkölybor készítéséhez. (Végr. Rend. 5. §.)

Az ürmös bor
raktározása.

A törvény értelmében az ürmösborok — fentebb ismertetett előállításuknak megfelelőleg — csakis «ürmös», «édes ürmös» vagy «rácz ürmös» elnevezés alatt raktározhatók és hozhatók ugyan forgalomba, az azonban, hogy ez az elnevezés az illető edényeken (hordókon, palaczkokon stb.) miként alkalmaztassék, különös feltételekhez kötve nincs, minthogy e tekintetben az elnevezéssel elkövethető visszaélésektől nem kell tartani. (Végr. Rend. 5. §.)

A borseprű fel-
használása.

A *borseprű* felhasználása csak két módon van megengedve, és pedig:

a) vagy akként, hogy a közönségesebb és gyengébb (természetes) borok a jellegzetes bor seprűjére öntetvén, ez által zamatosíttassanak vagy átterjesztessenek;

b) vagy lepárlás útján előállítandó szeszes ital (seprűpálinka) készítésére.

A borseprűből a még benne levő bor kipréselhető, ellenben borseprűből víz vagy bármilyen más anyag hozzá-

adásával borszerű italt készíteni és forgalomba hozni feltétlenül tiltva van. (Végr. Rend. 6. §.)

A cognac-főzésnél a lepárolt borból visszamaradt úgynevezett bormoslékből borhoz hasonló italt előállítani, vagy általában az ilyen bormosléket borkezelésnél felhasználni, feltétlenül tilos. (Végr. Rend. 6. §.)

Az ilyen bormosléknak borral, törkölyborral, gyümölcsborral, ürmösborral vagy pezsgővel egy pinczében vagy egy helyiségben való tartása szintén feltétlenül tilos. (Végr. Rend. 10. §.)

Az előadottaknál fogva a borseprüből vagy a bormoslékből az imént említett tilalmak ellenére előállított borszerű italok: mesterséges borok. (Végr. Rend. 6. §.)

A jelesebb borvidékek és a kiválóbb szőlőfajtákból készült borok védelme szempontjából a törvény (1893 : XXIII. t.-cz. 4. §.) oly intézkedést tartalmaz, mely szerint:

tilos a bort oly vidék megjelölésével forgalomba hozni, a melyen az nem termett, illetőleg a mely vidék jellegének meg nem felel, —

tilos továbbá a bort oly szőlőfaj megjelölésével forgalomba hozni, a melyből az nem készült. — Ellenben meg van engedve különböző vidékeken termett, vagy különféle szőlőfajták mustjából erjedt borok keverése s az összeházasított bornak oly borvidék elnevezése, illetőleg oly szőlőfajta neve alatt való forgalomba hozása, a mely vidék vagy fajbor jellegének a keverék tényleg megfelel.

A borvidékek beosztását a földmivelésügyi és a kereskedelemügyi ministerek a következőképen állapították meg (Végr. Rend. 7. §.):

1. Ruszt-sopron-pozsonyi borvidék; magában foglalja: Sopron, Pozsony, Moson, Vas és Nyitra vármegyék területét.

2. Pest-nógrádi borvidék; kiterjed: Budapest fő- és székváros duna-balparti határrészére, továbbá: Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye váczí, gödöllői, ráczkevei, alsódabasi és monori járási, és Nógrád, Hont és Bars vármegyék területére.

3. Buda-sashegyi borvidék; magában foglalja: Budapest fő- és székváros és Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye duna-jobbparti részeit.

4. Somlyói borvidék; ide tartozik: Veszprém megye következő négy

A borvidékek
védelme.

A borvidékek
beosztása.

községe, u. m.: Doba, Kis-Jenő, Nagy-Szöllös és Vásárhely és Vas vármegyéből a sági hegy.

5. Neszmélyi borvidék; kiterjed: Esztergom, Komárom, Fejér, Győr és Veszprém vármegyék területére. — Veszprém vármegye enyingi, devecseri és veszprémi járásai kivételével.

6. Eger-visontai borvidék; magában foglalja: Heves vármegye területét, továbbá Borsod vármegyéből: Andornak, Ostoros, Kis-Tálya, Noszvaj, Novaj és Szomolya községeket.

7. Miskolcz-abauji borvidék; magában foglalja: Borsod vármegyét a 6. pont alatt felsorolt hat község kivételével, továbbá Gömör és Kishont és Abauj-Torna vármegyék területét, — kivéve Abauj-Torna vármegyéből Abauj-Szántó község határát.

8. Tokaji borvidék; ide tartoznak:

a) Zemplén vármegyéből: Bekecs, Erdő-Bénye, Erdő-Horváti, Golóp, Józseffalva, Károlyfalva, B.-Keresztúr, Kisfalud, Legyes-Bénye, Mád, Monok, B.-Olaszi, Ó-Liszka, Ond, Petrahó, Rátka, Sárospatak, S.-A.-Ujhely, Szegi-Long, Szerencs, Szőlöske, Tálya, Tarczal, Tokaj, Tolcsva, Kis-Toronya, Vámos-Újfalu, Vég-Ardó, Zombor, B.-Zsadány (összesen 30) községek területei,

b) Abauj-Torna vármegyéből: Abauj-Szántó község területe.

9. Szerednye-ungvári borvidék; magában foglalja: Ung vármegye területét.

10. Beregszász-nagyszöllösi borvidék; magában foglalja: Bereg és Ugocsa vármegyék egész területét, és Zemplén vármegyének a 8. pont alá nem tartozó részét.

11. Érmelléki borvidék; kiterjed: Szilágy vármegyére, továbbá Bihar vármegyének központi, béli, belényesi, élesdi, érmihályfalvi, magyarcsékei, margitai, szalárdi, székelyhídi, tenkei és vaskohi járásaira, és Szatmár vármegyének erdői, nagybányai, nagysomkúti, szatnári és szinyérváraljai járásaira.

12. *Ménes-magyarádi* borvidék; magában foglalja: Arad vármegye következő 18 községének területét, u. m.: Radna, Paulis, Ménes, Gyorok, Kúvin, Kovaszincz, Világos, Galsa, Muszka, Pankota, Magyarád, Ágris, Aranyág, Draucz, Silingyia, Apateleak, Boros-Jenő és Boros-Sebes.

13. *Versecz-fehértemplomi* borvidék; kiterjed: Temes és Krassó-Szőrény vármegyékre, és Torontál vármegye alibunári járására.

14. *Szegzárdi* borvidék; kiterjed: Tolna vármegyére.

15. *Villány-pécsi* borvidék; magában foglalja: Baranya vármegye egész területét, és Somogy vármegyének a 17. pont alá nem tartozó részét.

16. *Badacsonyi* borvidék; magában foglalja: Zala vármegye tapolczai járását, továbbá Meszes-Györök és Keszthely községeket.

17. *Balatonmelléki* borvidék; kiterjed: Zala vármegye többi részére, Veszprém vármegyének veszprémi, enyingi és devecseri, és Somogy vármegyének lengyeltóti-i, marcza-i és tabi járásaira.

18. *Erdély-marosmenti* borvidék: magában foglalja: Alsó-Fehér, Hunyad és Maros-Torda vármegyéket.

19. *Erdély-küküllömenti* borvidék; kiterjed: Nagy- és Kisküküllő vármegyékre.

20. *Erdélyi* borvidék; magában foglalja: Besztercze-Naszód, Fogaras, Kolozs, Szeben, Szolnok-Doboka, Torda-Aranyos és Udvarhely vármegyéket.

21. *Alföldi* borvidék; magában foglalja: Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyének a 2. és 3. pont alá nem tartozó részét, továbbá Szabolcs, Hajdu, Jász-Nagykun-Szolnok, Békés, Csongrád, Csanád és Bács-Bodrog vármegyék egész területét, Torontál vármegye egész területét az alibunári járás kivételével, továbbá Arad vármegye területét a 12. pont alatt felsorolt 18 község kivételével, Szatmár vármegye nagykarolyi, mátészalkai, fehérgyarmati és csengeri járásait, s Bihar vármegye derecskei, berettyóújfalui, cséffai, mezőkeresztesi, nagyszalontai és tordai járásait.

22. *Fiumei* borvidék; kiterjed: Fiume város területére.

A fenti borvidéki beosztásban a törvényhatósági joggal felruházott városok abban a területben foglaltatnak, a melyhez földrajzilag tartoznak.

A borvidéki beosztás célja a hegyi borok védelme. Ennélfogva oly borok, a melyek a fenti borvidéki beosztás 1—20. pontjai és 22. pontja alatt megnevezett és meghatározott borvidékek geographiai területén ugyan, de nem hegyen, hanem a síkon fekvő kertekben vagy homoki szőlőkben termettek, borvidéki név alatt, vagy borvidéki elnevezéssel egyáltalán nem, hanem csak «kerti bor» vagy «homoki bor» jelzéssel hozhatók forgalomba, adhatók el, vagy mérhetők ki. (Végr. Rend. 7. §.)

A külföldi borokat nem szükséges ugyan a forgalomba hozatalnál, mint külföldieket megjelölni, azok tehát akár származási helyük megjelölésével, akár a nélkül (egyszerűen mint asztali bor, csemegebor stb.) hozhatók forgalomba. Viszont azonban tilos külföldi bort hazai termésű bor gyanánt forgalomba hozni.

Külföldi borokra vonatkozó rendelkezések.

Külföldi bornak hazai borral való összevegyítése (összeházasítása) nincs ugyan eltiltva, de külföldi bornak hazai borral való keverékét csak abban az esetben szabad magyar bor gyanánt, vagy valamely hazai borvidék neve alatt forgalomba hozni, ha a keverékben a külföldi bor 25%-nál nem több, s ha az összeházasított bor, a keverés daczára,

még mindig megfelel a magyar bor, illetőleg az illető borvidék borai jellegének. (Végr. Rend. 7. §.)

A kihágások, az azok felett itélő hatóságok.

A ki a bortörvény, illetőleg a végrehajtási rendelet rendelkezéseit megszegi, kihágást követ el. A kihágások eseteiben való eljárásra és ítélethozatalra a következő hatóságok illetékesek:

I-sőfokú hatóságok: *a)* községekben a főszolgabíró vagy az erre felhatalmazott szolgabíró; *b)* városokban a rendőrkapitány vagy a tanács által e részben megbízott tisztviselő; *c)* Budapest székes főváros mindenik kerületében az illető kerületi kapitány.

II-odfokú hatóságok: *a)* vármegyékben az alispán; *b)* törvényhatósági joggal felruházott városokban a tanács; *c)* Budapesten a főkapitány.

III-adfokú hatóság: a m. kir. belügyminister. 1893: XXIII. t. cz. 7. §. és Végr. Rend. 11. §.)

Felebbezés.

Két egybehangzó ítélet ellen is van felebbezésnek helye. A felebbezési határidő az ítélet kézbesítésétől számított 3 nap.

A hatóságok feladata s az eljárás

Az elsőfokú hatóságok kötelesek folytonosan éber figyelemmel őrködni a felett, hogy a közigazgatásilag hatáskörükbe tartozó területen az 1893: XXIII. t. cz. illetőleg a Végr. Rendelet rendelkezéseibe ütköző italok ne készíttessenek, ne gyártassanak, se pedig forgalomba ne hozassanak, továbbá, hogy a törvény, illetőleg a Végr. Rendelet által tiltott egyéb cselekmények el ne követtessenek; másrészt kötelesek ez elsőfokú hatóságok minden igyekezetökkel oda hatni, hogy az elkövetett kihágások felfedeztessenek s elkövetőik megfelelő büntetésben részesüljenek. (Végr. Rend. 12. §.)

E célból kötelesek az elsőfokú közigazgatási hatóságok a boreladással vagy kiméréssel foglalkozó kereskedőket, illetőleg vendéglősöket és korcsmárosokat folytonosan, a bortermelőket pedig különösen a szüret alkalmával s az ezt követő időszakban figyelemmel kíséreni. Továbbá kötelesek az említett hatóságok a kereskedelmi pinczékben, bormérésekben s más borelárúsító helyiségekben és általában mindenütt, a hol eladásra szánt bor van raktározva, nappal, a rendes üzleti órákban, a mikor az illető helyiségek nyitva

vannak, a házi jog megsértése és feltűnés keltése nélkül váratlan ellenőrzési szemléket tartani, s alapos gyanú esetében a kihágási eljárást haladéktalanul megindítani. (Végr. Rend. 12. §.) A kihágási eljárás megindítása esetében az I.fokú hatósági közeg egy községi előjárósági tag, s a mennyiben szükségesnek tartaná, még egy vagy több borhoz értő egyén kíséretében helyszíni vizsgálatot tart a gyanúsított egyén pinczejében és más helyiségeiben s a gyanus italokból mintát vesz. Mindenik gyanus borból 2—2 liter mintát kell venni félliteres palaczkokban s azokat le kell pecsételni a hatóság pecsétjével s ha a gyanúsított félnek vagy megbizottjának pecsétnyomója van, azzal is. (1893: XXIII. t. cz. 10. §., Végr. Rend. 18. §.)

Mintavétel.

A mintavételre a községi előjáróság nincs jogosítva, ezt csak az I. fokú hatóság teheti.

A gyanus borok megvizsgálására külön állandó borvizsgáló szakértő bizottságok vannak szervezve, és pedig egy Budapesten, egy pedig Kolozsvárott. Ezen borvizsgáló szakértő bizottságok szakvéleménye további kihágási eljárás alapjául szolgál s annak szakszerű szempontból való bírálatába az eljáró hatóságok nem bocsátkozhatnak. (1893: XXIII. t. cz. 11. §., Végr. Rend. 20—25. §§.)

A borvizsgáló szakértő bizottságok.

A bortörvény alapján indított kihágási ügyekben felmerült borvizsgálati díjak és egyéb eljárási költségek abban az esetben, ha a vádlott elítéltetik, általa viselendők, ellenben felmentő ítélet, valamint behajthatatlanság esetén, az az 1900. évi április hó 3-án 12. szám alatt hozott minister-tanácsi határozat értelmében, a földmívelésügyi ministeri tárcza terhére esnek, mely — szükség esetén — ezen költségeket előlegezi is. Az e czímen felmerülő eljárási költségek (borvizsgálati díjak stb.) előlegezése vagy végleges fedezése iránt tehát a törvényhatóságok közvetlenül a földmívelésügyi ministerhez fordulhatnak. (1900. évi 3071. sz. belügym. rend.)

Eljárási költségek fedezése.

A büntetés kiszabása tekintetében a törvény (1893: XXIII. t.-cz. 5. és 6. §§.) különbséget tesz a kihágások közt, és pedig:

Büntetések.

A) szigorúbb, t. i. 50 koronától 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel és ezenfelül még két hónapig terjedhető elzárással való büntetést rendel arra, a ki mesterséges bort készít vagy gyárt; és

B) enyhébb, t. i. csak (50 koronától 600 koronáig terjedhető) pénzbüntetéssel való büntetést rendel arra, a ki a mesterséges bort nem maga készítette vagy gyártotta, hanem azt csak forgalomba hozza, vagy a törvény rendelkezései alá eső más kihágást követ el. Természetes, hogy a pénzbüntetés behajthatatlansága esetén, a pénzbüntetés itt is elzárásra változtatandó át.

A törvényben megállapított büntetéseken kívül a végrehajtási rendelet még 200 koronáig terjedhető pénzbüntetést állapít meg azokra nézve, a kik a törkölybor és a gyümölcsbor raktározására és forgalomba hozatalára vonatkozólag a végrehajtási rendelet 10. §-ában foglalt rendelkezéseket megszegik.

Kihágás megállapítása esetén a mesterséges bor elkobzandó és denaturálandó s az ítélet rendelkezéséhez képest vagy visszaadandó az elítéltnak ipari célra (cognacfőzés vagy ecetkészítés) leendő felhasználás végett, vagy pedig jótékony célra értékesítendő. (1893: XXIII. t.-cz. 9. és 12. §§. s Végr. Rend. 26. és 27. §§.)

Ezenkívül a hatóság az ítélet hirlapi közzétételét is elrendelheti. (1893: XXIII. t.-cz. 8. §. és Végr. Rend. 9. §.)

Borellenőrző
bizottságok.

A bortörvény sikeres végrehajtásának előmozdítása céljából az 53.850/97. számú végrehajtási rendelet alapján «borellenőrző bizottságok» szerveztettek. (Végr. Rend. 30—35. §§.)

A borellenőrző bizottságoknak az a feladatuk, hogy a bortermelési és borforgalmi viszonyokat állandóan éber figyelemmel kísérik, s ha a bortörvénybe ütköző visszaéléseknek jönnek tudomására vagy ha e tekintetben alapos gyanujuk támad, arról az illetékes I. fokú hatóságot a kihágási eljárás megindítása végett azonnal értesíték.

A borellenőrző bizottságok megalakítása, szervezeti szabályaik és ügyrendjük megállapítása a törvényhatóságok feladata.

Minden fősztolgabírói járásban és minden rendezett tanácsú vagy törvényhatósági joggal felruházott városban, szintúgy Fiumében, Budapest székes fővárosnak pedig minden kerületében legalább egy borellenőrző bizottság mindenestre alakítandó, de ha a törvényhatóság szükségesnek véli, több ilyen bizottság is alakítható.

A borellenőrző bizottságok megalakítására, működésére és hatáskörére nézve a végrehajtási rendelet 30—35. §-ai intézkednek. Különösen kiemelendő azonban, hogy a végrehajtási rendelet szerint a borellenőrző bizottságok úgy tekintetnek, mint az 1893:XXIII. t.-cz.-be ütköző kihágások által jogaiban sértett érdekkör állandó képviselői (Végr. Rend. 35. §.); ennél fogva az ezen kihágási ügyekben hozott ítéleteket köteles a hatóság az illetékes borellenőrző bizottsággal mindig írásban közölni, tehát akkor is, ha az eljárás nem a bizottság feljelentése alapján tétetett folyamatba.

Arra az esetre, ha a borellenőrző bizottság az I. vagy II. fokú ítéletet nem tartaná eléggé szigorúnak, joga van a bizottságnak, illetőleg a bizottság elnökének vagy helyettesének az ellen — a szabályszerű felebbezési határidő alatt, t. i. az ítélet kézbesítésétől számított 3 nap alatt — felebbezni.

1851

1866

A vízjogról.

A vizekkel kapcsolatos jogviszonyokat az 1885: XXIII. t.-cz. szabályozza, mely a vizeknek két főcsoportját különbözteti meg aszerint, amint azok fölött egyesek rendelkezhetnek, vagy azok a hatóság rendelkezése alatt állanak.

A törvény megszabja az egyesek rendelkezési jogának korlátait és meghatározza azokat a föltételeket, melyek mellett a hatóság rendelkezése alatt álló vizeket használni és kártételeik ellen védekezni lehet.

Ezen intézkedések körében megállapítja a vízhasználatok gyakorlása érdekében szükséges szolgálmat, valamint a vizek kártételeinek megelőzésére szolgáló rendőri intézkedéseket, úgyszintén a vízi munkálatok létesítésénél követendő eljárást.

A nagyobbkörű érdekeltségeket közösen érintő munkálatok létesítésére a társulati szervezet formáját írja elő és azt részletesen meghatározza.

A közérdekű öntöző csatornák létesítésére alakuló társulatok jogviszonyait az 1900: XXX. t.-cz. részletesebben szabályozza.

A vízjogról szóló törvény határozatainak végrehajtása iránt több rendelet intézkedik. Így a 45.689/85. sz. f. i. és k. m. általános rendelet a vízjogi törvény végrehajtása tárgyában, mely különösen a vízhasználatok és vízimunkálatok engedélyezésénél követendő eljárást részletezi; a 66.654/85. sz. rendelet a vízi könyvek berendezése és kezelése tárgyában; a 66.655/85. sz. rendelet a duzzasztó művek ügyében; a volt közm. és közl. miniszternek 39.507/85. sz. rendelete a vontató utak és szabad kikötés tárgyában és

ugyanazon miniszternek 6005/86. sz. rendelete a vízrendező társulatok ártérfejlesztése tárgyában.

A vizek medre és partja — átellenes parti birtokoknál a meder középvonalaig — a parti birtokos tulajdona és a parti birtok elválaszthatatlan alkotó része, hacsak a mederre vagy partra, vagy mindkettőre vonatkozó tulajdonjogot a vízjogi törvény életbelépése előtt valamely harmadik személy magánjogi címen külön meg nem szerezte. (Törv. 4. §.)

A meder és part tulajdona.

A meder és part tulajdonjogát azonban csak oly módon gyakorolhatja tulajdonosa, hogy azok, a kiknek a meder vizére használati joguk van, ennek gyakorlásában sérelmet ne szenvedjenek, továbbá, hogy a vízrendőri szabályokat meg ne sértse.

A mederben levő víz a tulajdon tárgyát nem képezi; erre a törvény csak rendelkezési, használati jogot állapít meg; ehhez képest *szabad rendelkezés* és a *hatóság rendelkezése* alatt álló vizeket különböztet meg.

A vizek nemei.

Forrásból, talajvízből vagy csapadékból származó víz fölött az rendelkezik, kinek területén a forrás vagy talajvíz fakad, illetve kinek területére a csapadék hullott; az rendelkezik ezen vizek lefolyása fölött is birtoka határán belül. (Törv. 10. §.)

Szabad rendelkezés alatt álló vizek.

Ez a szabad rendelkezési jog azonban korlátozást szenved, ha ily vizet mások a birtok területén kívül akár a hatóság engedélyével, akár más szerzett jog alapján használhatnak. (Törv. 11. §.)

A szabad rendelkezési jog korlátozása.

Ily esetben a birtok tulajdonosának a rendelkezési joga úgy a víz használatára, mint birtokáról való lefolyására nézve, csak addig terjed, hogy rendelkezése által a víz használatára jogosultak ne károsodjanak.

A hatóság a tulajdonos szabad rendelkezési jogát még birtokán belől is korlátozhatja akként, hogy másoknak megengedheti, hogy a vizet ivásra, itatásra és házi célokra használják, ha vízben tartós a szükség és azon másként segíteni nem lehet; de ilyenkor a birtok tulajdonosának teljes kártalanításra van igénye. (Törv. 12. §.)

A föld alatt levő
vizek használata.

A házi vízszükséglet megszerzésére mindenki szabadon építhet kutat a saját birtokán; de ha az a község belterületén vagy lakott külterületen 3, más külterületen 15 méternél közelebb esik más kúthoz, tóhoz, forráshoz, vízcsatornához, vagy házhoz, a hatóság azt az érdekelt fél kérelmére betömetni tartozik.

A kút vize gazdasági vagy ipari célra csak úgy használható, ha ez által másoktól tényleg használt vizek nem vonatnak el egészen vagy oly mértékben, hogy ez másokra káros. (Törv. 14. §.)

Hatósági rendelkezés alatt álló vizek.

Mindazok a vizek, melyek az előadottak értelmében szabad rendelkezés alá nem esnek, a hatóság rendelkezése alatt állanak.

Ily vizeket bármely célra felhasználni csak az illetékes hatóság engedélyével szabad.

Szabad vízhasználatok.

Nem szükséges a hatóság külön engedélye az itatáshoz, mosáshoz, úsztatáshoz, fürdéshez, jégvágáshoz, valamint a rendes házi szükségletre és ültetvények öntözésére történő vízmerítéshez, de ily célokra is a kövizet csak a helyi hatóság által kijelölt helyeken szabad meríteni, illetve használni; ez a hatóság állapítja meg azokat a rendőri szabályokat is, melyeket ezen vízhasználatok gyakorlásánál be kell tartani. (Törv. 25. §.)

Vízi munkálatok.

Nemcsak a víz használata, hanem mindazok a munkálatok is, melyek segélyével valaki vízfolyásból bármely célra vizet elvezetni, vizet használni, annak lefolyását szabályozni, kártételeit megelőzni vagy megszüntetni kívánja; úgyszintén azok a munkálatok is, melyek a víz természetes lefolyását akadályozzák, megváltoztatják, idegen érdeket érintenek, vagy idegen területen létesülnek; végül azok, melyek a hatóságtól engedélyezett munkálatokon változtatást eszközölnek, előzetes hatósági engedélyt igényelnek. (Törv. 42. §.)

Ide tartoznak a vízmosások keletkezésének vagy továbbfejlődésének meggátlására szükséges munkálatok is, melyeknek megállapítása és végrehajtásuknak elrendelése (esetleg hivatalból is) az engedélyezési hatóság feladata. (Törv. 55. §.)

A víz használatát vagy folyását érintő munkálatot önkényűleg még akkor sem szabad végezni, ha az a mások által jogtalanul megváltoztatott természetes, vagy hatósági engedély alapján fennállott törvényes állapot helyreállítását célozná; a természetes vagy törvényes állapot helyreállítása a vízrendőri hatóság feladata.

A vízjogi törvény a hatóság beavatkozása nélkül csak oly vízi munkálatok végzését engedi meg, melyekkel a parti birtokos saját partjainak védelmét biztosítja, vagy a medret, partot tisztogatja (törv. 41. §.), továbbá melyekkel a medrét hirtelenül elhagyott folyóvíz eredeti folyását akár a régi, akár az új meder tulajdonosai — *egy éven belül* — visszaállítják. (Törv. 9. §.) A part biztosítása céljából azonban hatósági engedély nélkül csak burkolatot alkalmazhat a parti birtokos; a mederbe nyúló, vagy oly munkálatok, melyek a vizet eredeti folyásától elterelik, hatósági engedély nélkül nem létesíthetők, sőt a megengedett partbiztosítási munkálatokat is, ha károsoknak bizonyulnának, a parti birtokos a hatóság rendeletére saját költségén átalakítani tartozik.

Engedély nélkül
végezhető vízi
munkálatok.

A meder és part tisztogatása és jókarban tartása nem csak joga, de kötelessége is a parti birtokosnak s ennek teljesítését a vízrendőri hatóság szükség esetén elrendelheti (törv. 40. §.); de ha a tisztogatás mértékét és több együttesen érdekelt parti birtokos tisztogatási kötelezettségének arányát kell megállapítani, erre az engedélyező hatóság illetékes.

A vízjogi törvény a víz természetes lefolyásának biztosítása és a víz használhatása érdekében a birtokosnak az illető területe fölött való szabad rendelkezését is korlátozza.

Vízi szolgalmak.

Nevezetesen tartozik a terület birtokosa a víz természetes lefolyását birtokán keresztül tűrni (törv. 57. §.) s a víz ezen lefolyását saját területén sem változtathatja meg önkényűleg akként, hogy az akár más ponton hagyja el területét, akár az eredeti irányban *gyorsabban* folyjon le. Ha a természetes lefolyás megváltoztatása a birtok használhatósága érdekében szükséges, az e célból tervezett munkálatokra az engedé-

lyező hatóságtól előzetesen kell engedélyt kérni; ha pedig a szomszédos terület birtokosa változtatta meg valakinek hátrányára a víz természetes lefolyását, ennek helyreállítása iránt a vízrendőri hatóságot kell megkeresni.

A víz használhatása érdekében a parti birtokos köteles tutajozható és hajózható folyók mentén a vontatásra szabályrendelettel megállapított szélességű vontató utat hagyni; a hatóság által kijelölt helyeken a hajók és tutajok kikötését, valamint vízrendőri szempontból a vízhez való hozzáférést megengedni.

Ezen esetekben a birtokos a használt területért kártalanítást rendszerint nem igényelhet. (Törv. 66. §.)

Vontató utak.
(39507/85. sz.
Közm. és Közl.
min. rend.
1—5. §.)

A vontató út szolgálma, a Duna, Tisza, Dráva, Száva, Körös és Maros hajózható szakaszai mentén 10 méterben, a többi hajózható és tutajozható folyók mentén 6 méterben állapított meg. Ezen a területen a birtokos nem létesíthet oly munkálatot (árkolás, kerítés, építkezés, művelés stb.), mely a vontatást akadályozza; az illetékes folyammérnöki hivatal pedig köteles arról gondoskodni, hogy a vontató-út területéről a vontatás természetes akadályai (növényzet, vízmosás stb) elháríttassanak.

A vontató uti szolgálat az illető birtokot állandóan terheli; vagyis ha pl. a víz a vontató út területéből egy részt elmos, a birtokos kártalanítás nélkül tűrni tartozik, hogy birtokán annnyival beljebb történjék a vontatás, az új vontató útba eső közlekedési akadályok elhárításáról azonban az illetékes m. kir. folyammérnöki hivatal gondoskodik s az ily esetben eltávolítandó épületekért, kerítésekért, függő természetért stb. a birtokost kártalanítani kell.

Mínthogy a vontató uti szolgálat a partmenti birtokokat csak ott és csak oly mértékben terheli, a hol s a mily mértékben ez a szolgálat 1886. január hó 1. előtt tényleg fennállott, a birtokost kártalanítani kell a vontatás ezéjára igénybe vett teleknek szolgálommal való terheléséért azon partok mentén, a hol eddig vontatást nem gyakoroltak; a hol pedig a vontató uti szolgálat 1886. előtt is fennállott, de nem a szabályrendelettel megállapított fenti széles-

ségben, ott megfelelő kiszélesítése esetén a szolgálat kiterjesztéseért illeti meg a birtokost a kártalanítás.

Azon kérdésekben, hogy valamely part mentén 1886. előtt a vontató szolgálma fennállott-e s esetleg mily mértékben, a vízrendőri hatóság határoz; a kártalanítás tekintetében a vízhasználatok engedélyezése esetében követendő kártalanítási eljárás mértékadó.

Azon folyók mentén, melyeken hajózást vagy tutajozást gyakorolnak, a hajók és tutajok kikötésére minden községben alkalmas s elég tágas kikötő és az utasok ki- és beszállására, valamint az áruk ki- és berakására és ezek ideiglenes elhelyezésére alkalmas helyet kell kijelölni. A kijelölést a helyi hatóság közreműködésével a vízrendőri hatóság teljesíti. A kikötő és rakodó helyet, ha csak lehet, a község belterületén és községi tulajdont képező parton kell kijelölni; különben bármely parti birtokos köteles a kijelölt partot erre a célra kártalanítás nélkül átengedni.

Szabad kikötő és rakodó helyek. (39507/86. Közm. és Közl. min. rend. 6—18. §)

A szabad kikötő és rakodó helyet a község táblákkal láthatóan megjelöli; ott mindenki szabadon kiköthet, ezen kívül eső parton azonban csak az illető parti birtokos engedelmével, kivéve azt az esetet, mikor a vízi járóművet valamely veszély vagy esemény útjának folytatásában gátolja, de ilyenkor a vízi járómű tulajdonosa a parti birtokosnak a kikötés által esetleg okozott kárt megtéríteni tartozik.

A szabad kikötőt 8 napig díjfizetés nélkül szabad használni; 8 napon túl, vagy ha ott a kikötés kényelmesebbé és biztosabbá tételére berendezések vannak, már előbb is, úgyszintén a rakodó hely használataért mindenkor a község által szabályrendelettel megállapított díjak szedhetők. Azon járóművek azonban, melyek a partot kikötésre nem használják, hanem a mederben horgonyon, vagy a meder lejtőjébe ideiglenesen beütött czövekhez kötve állanak meg, semmiféle díjfizetés alá nem esnek.

A szabályrendelettel megállapított díjak a parti birtokost, illetve a rakodó hely birtokosát illetik s azoknak a tett berendezések, illetve a terület használati értékével arányban kell állani. A vonatkozó szabályrendeletet a köz-

ségi képviselő testület alkotja meg, ezt 30 napig közszemlére teszi ki s 3 példányban jóváhagyás végett a törvényhatóság útján a földművelésügyi ministerhez terjeszti föl.

A szabályrendeletben meghatározza a község a megállapított díjak beszedésének módját (kivánatos annak kikötése, hogy a díjak előre fizetendők s hogy a vízi járóművek, illetve áruk a díj lefizetése előtt el nem távolíthatók), azok hováfordítását; meghatározza a kikötés és rakodás rendjét s ennek felügyeletét és ellenőrzését is.

Büntető határozatokat ily szabályrendeletbe a városok sem vehetnek fel. Ha ennek szüksége fenforogna, a th. joggal felruházott és r. t. városok külön szabályrendeletet alkotnak, melyet jóváhagyás végett a belügyministerhez kell fölterjeszteni.

A vízhez férés.

A parti birtokos kártérítés nélkül túrni tartozik, hogy a hatósági közegek a vízrendőri intézkedések ellenőrzése céljából a víz partján járhassanak. (Törv. 66. §.)

Vízi társulatok.

Nagyobb terjedelmű és egyuttal nagyobb számú egyént érdeklő vizimunkálatok létesítése céljából az érdekelték társulattá alakulhatnak, sőt ha ily munkálat végrehajtását közérdek teszi szükségessé, a földművelésügyi minister az érdekeltséget esetleg hivatalból alakíthatja társulattá.

A vízi társulatok alakulhatnak *vízrendezésre* (meder-szabályozás, partbiztosítás, árvédelem és ezzel kapcsolatos víz-levezetés céljából), vagy *vízhasználatra* (öntözés, lecsapolás sankolás, mocsárkiszáritás stb. céljából). (Törv. 68. §.)

Az érdekeltség mindenek előtt a létesítendő munkálatok tervezetét állapítja meg és azt a törvényhatóság első tisztviselőjének mutatja be, a ki erről az összes érdekeltet 8 nap alatt értesíti. Az erre vonatkozó hirdetményt az illető községek közzéteszik, erről az érdekelt közvetlen adófizetőket vagy képviselőiket külön értesítik és a terveket a 8 napi hirdetési határidőn túl még 30 napon át közszemlére kiteszik; azután pedig a törvényhatóság első tisztviselőjének küldik be, kinél az érdekelték a tervekre vonatkozó nyilatkozataikat beadhatják. (Törv. 74. §.)

Az érdekeltség megállapítja továbbá a társulati alapszabályokat is, melyeket szintén a törvényhatóság első tisztviselőjének küld be.

A társulat megalakultnak az alapszabályok jóváhagyása után tekinthető.

Az alapszabályok a társulat szervezetét, működésének módját s a társulati tagoknak a társulathoz való jogviszonyait állapítják meg. (Törv. 83. §.)

A szavazás joga a társulati tagokat érdekeltségök arányában illeti; ez okból az alapszabályok meghatározzák az érdekeltségnek azt a legkisebb fokát, mely egy szavazatra jogosít. Azok, kiket érdekeltségük mérve nem jogosít egy szavazatra, csoportokban, megbízott útján együttesen gyakorolhatnak annyi szavazatot, a hányszor az egy szavazatra jogosító érdekeltségi mérték együttes érdekeltségök összegében foglalhatik.

Ha ezek a kis érdekeltek ezen a módon önként nem csoportosúlnak, az illető községi előljáróság képviseli azokat megfelelő számú szavazattal a társulati közgyűléseken. (Törv. 84. §.)

A vízrendezésre alakult társulatok tagjai a kivetett társulati költséget vagy törlesztési járulékot az évnegyed első napján kötelesek előzetesen befizetni; a ki az évnegyed második hónapjának feléig ezen kötelezettségét nem teljesíti, az 6%-os késedelmi kamatot fizet a hátralékos összeg után az egész évnegyedre.

A társulati járulékokat a pénzügyminister a társulat kérésére esetleg az egyenes adók beszedésére hivatott közegek által szedeti be, mely esetben a késedelmi kamatok $\frac{1}{6}$ része az államkincstár javára esik.

Ilyenkor a társulati tagok által e czímen a község pénztárába teljesített fizetésekből befolyt összegeket a községi közegek havonként a társulati pénztárba szállítják, azonban a késedelmi kamatok $\frac{1}{6}$ részét visszatartják és az államkincstár javára számolják el. (Törv. 112. §.)

A közérdekű öntöző csatornák létesítésére alakuló társulatok jogviszonyait az 1900. évi XXX. t.-czikk külön és némileg eltérő módon szabályozza.

Öntöző társu-
latok.

Ez a törvény felhatalmazza a földművelésügyi minisztert, hogy közérdekből vagy magasabb közgazdasági szempontból külön öntöző társulatok alakulását ezek, nemkülönben egyéb víztársulatok (vizrendezési, lecsapolási stb.) által tervezett öntözőcsatornák létesítését előmozdíthassa, az ilyen társulatok működését támogathassa s a azokat törvényben biztosított kedvezményes jogokban és állami anyagi támogatásban részesíthesse.

Azok az érdekeltek, a kik öntözőtársulatot kívánnak alakítani, tartoznak az öntöző csatornahálózatról, az összes öntözhető terület feltüntetésével általános műszaki tervezetet, az abban alapul vett öntözött terület kimutatását, költségvetést, a társulat öntözési műveletébe valószínűleg belépő földbirtokról összeállított kimutatást és alapszabálytervezetet készíteni és az összes érdekelteket közgyűlésre összehívni.

Az érdekeltség csak akkor alakulhat társulattá, ha a tervezett főcsatorna vízmennyiségével öntözhető terület legalább $\frac{1}{3}$ -adának belépése a társulatba végérvényesen akként van biztosítva, hogy az érdekeltség a társulat kötelékébe bejelentett területek után a társulati évi összes költségeknek legalább felét viseli.

Az alakuláskor belépő tagok a társulat alapító tagjai.

Az alakuló közgyűlést a megjelent érdekeltek által kijelölt elnök vezeti; a jegyzőkönyv vezetőjét az elnök jelöli ki.

Az elnök mindenek előtt megismerteti a tervet, költségvetést, költségellátást, megállapítja, hogy kik, hány holddal vannak a társulás mellett és ha a holdak száma az öntözhető terület $\frac{1}{3}$ -át kiteszi s az évi költségek fele a költségfelosztás révén ezen terület alapján biztosítva van, a társulatot megalakultnak nyilvánítja, letárgyalatja az alapszabályokat, megválasztatja az elnököt és választmányt.

A közgyűlés ezután letárgyalja a műszaki tervezetet, a munkák kiviteli sorozatát és a végrehajtási határidőket megállapítja.

A jegyzőkönyvet az alapszabályokkal és műszaki tervvel el kell küldeni az illetékes törvényhatóság első

tisztviselőjéhez, ki azokat véleményes jelentése kíséretében 8 napon belül a földművelésügyi miniszterhez terjeszti fel az alapszabályok jóváhagyása végett.

A társulat működését csak az alapszabályok jóváhagyása után kezdheti meg. A céljának megvalósítására szükséges munkálatok létesítése a vízjogi törvény szerint való engedélyezést igénylik.

A nyert vizet első sorban öntözésre kell használni, a főleg azonban ipari célokra is fordítható és pedig a társulatnak erre vonatkozó külön szabályzatában megállapított föltételek és módozatok mellett.

Azok, akik a társulat vizét ipari célokra veszik igénybe, a társulatnak nem tagjai, hanem csak azok, kik vizét a társulat kötelékébe tartozó területeik öntözésére használják.

Az alakulás után is léphetnek új tagok a társulat kötelékébe; oly esetben pedig, midőn valamely községben egy összefüggő terület *tulajdonosainak többsége* egy már megalakult társulatba belépni óhajt, az illető összefüggő terület kétharmad többsége a többiek ellenére is elhatározhatja, hogy az egész terület a társulatba lép, föltéve hogy :

a) az illető összefüggő terület legalább 100 kat. holdat tesz ki;

b) a bevonandó területek eddig állandó rétet vagy legelőt képeztek;

c) a kisebbség területének bevonása nélkül a többség területén az öntözési munkálat célszerűen nem eszközölhető.

A társulati területek után fizetendő évi járulékot a társulat határozza meg; annak mindenesetre akkorának kell lenni, hogy összege a társulati kölcsön évjáradékát fedezze.

Azokat a társulati költségeket, melyek a járulékokból és a társulat egyéb jövedelméből nem fedezhetők, az államkincstár viseli. Erre a célra a földművelésügyi miniszternek 1902-től kezdve évenként 300,000 K-ig terjedhető hitel áll rendelkezésére.

A ki oly vízi munkálatot akar létesíteni, mely a vizek természetes lefolyását akadályozná, vagy megváltoztatná, idegen területen létesül vagy idegen értéket érint, mely —

Engedélyezési
eljárás.

a szabad vízhasználatokon kívül — a víz bármely használatát czélozza, vagy engedélyezett vízhasználaton, vízi munkálaton változtatást idézne elő, köteles az ehhez szükséges engedély kieszközlése végett kérvényt beadni azon törvényhatóság első tisztviselőjéhez, melynek területén a munkálatot végezni akarja.

A kérvényben elő kell adni a munkálat helyét, terjedelmét, czélját, nemét és módját, az esetleg szükségelt vízmennyiséget, meg kell abban nevezni a munkálat létesítése által érdekelt összes egyéneket s meg kell jelölni azokat a területeket vagy vízműveket, melyeket meg kell szerezni, vagy szolgálommal terhelni; mindezeknek részletes megvilágítására a kérvényhez szakértő által készített felvilágosító rajzokat és terveket két példányban kell mellékelni és ezeket a kérvényezőn kívül azok készítője is keltezi s aláírja. (Törv. 161. §.)

Előmunkálati
engedély. (Törv.
160. §.)

Ha e végett másnak tulajdonát képező területeken vagy vizeken előmunkálatok szükségesek s a tulajdonos azokat akadályozná, a törvényhatóság első tisztviselője adhat előmunkálati engedélyt.

Az előmunkálatok megkezdésének helyét és idejét az engedélyes legalább 3 nappal a munkálatok megkezdése előtt az illető község elöljáróságának bejelenteni tartozik s erről az elöljáróság az érdekeltet egyénekenként vagy hirdetmény útján értesíti.

Mindazon kárt, mely az előmunkálatok alkalmával felmerült, az engedélyes köteles azonnal megtéríteni; ezen kártérítési kötelezettség biztosítása érdekében valamely érdekelt fél kérésére az engedélyező hatóság kötelezheti az engedélyest, hogy biztosítékot tegyen le és ennek megtörténteig a vállalkozót az előmunkálat megkezdésétől, illetve folytatásától eltilthatja.

Engedélyezési
kérvények tár-
gyalása. (Törv.
162—164. §.)

A törvényhatóság első tisztviselője a közérdekbe ütköző kérvényeket visszautasítja; a melyek közérdekbe nem ütköznek, azokat véleményezés végett kiadja az illetékes hatósági szakközegnek, vagyis folyammérnöki vagy kulturmérnöki hivatalnak aszerint, amint vízrendezési, vagy vízhasználati

engedélyről van szó. Ha a munkálatok kivitele vagy czélszerűsége ellen műszaki észrevételek nem merülnek fel, a törvényhatóság első tisztviselője a tervet az érdekeltekre legalkalmasabb községben 30 napon át közszemlére kitéti, erről az érdekelteket hirdetmény útján értesíti. A hirdetményt a hatóság előtt ismeretes érdekelteknek külön kézbesíteni is kell.

A hirdetmény kifüggesztéséről és kézbesítéséről szóló igazolásokat az illető község a kitűzött határidő elmulta után az engedélyezési ügyre vonatkozó iratokkal együtt a törvényhatóság első tisztviselőjéhez visszaküldi.

Az érdekeltek a munkálat tekintetében fennforgó ellenvetéseiket 30 nap alatt írásban, vagy a helyszíni tárgyalás folyamán szóval adhatják elő.

A helyszíni tárgyalás után a törvényhatóság első tisztviselője a kért engedély ügyében határozatot hoz, s azt az érdekeltekkel az előbb említett módon közli. A határozat ellen 15 nap alatt lehet felelkezni.

Ha a határozat jogerőre emelkedett, a törvényhatóság Engedélyokirat. első tisztviselője két példányban kiállítja az engedélyokiratot, mely az engedélyest a munkálat létesítése és főtartása tekintetében megillető jogokat és köteleességeket meghatározza. (Törv. 172. §.)

A törvényhatóság első tisztviselője az engedélyokirat egyik példányát megküldi az engedélyesnek, a ki ezzel fölhatalmazást nyer a munka megkezdésére, melyet az engedélyokiratban körülírt feltételek szoros betartásával és az ott megjelölt időn belül kell végrehajtania; úgy a munka megkezdését, mint annak befejezését az engedélyes az első fokú vízrendőri hatóságnál tartozik bejelenteni, különben kihágás miatt 200 K-ig terjedő pénzbüntetéssel büntethető. (45689/85.sz. f. i. és k. min. rend. 22. és 23. §.)

A munka befejezése után az engedélyező hatóság azt Hatósági felülvizsgálat. (Törv. 174. §.) műszakilag fölülvizsgáltatja és az engedélyokirattól való esetleges eltéréseket az engedélyes által megigazíttatja.

Az engedélyokiratnak megfelelően létesített munkálat Engedélyezett vízművek átalakítása. törvényes s a hatóság védelmében részesülő állapotot képez,

melyet az engedélyes is csak az engedélyezési hatóság határozata alapján változtathat meg.

Ha valamely engedélyezett vízi mű hatásában károsnak mutatkozik, az érdekeltek annak átalakítását kérhetik az engedélyezési hatóságnál, mely a panaszolt káros hatást megvizsgálhatja és a vizsgálat eredményéhez képest a káros hatás megszüntetésére szükséges átalakítást az engedélyes terhére elrendelheti; az engedélyes azonkívül a tényleg előállott kárért is kártérítéssel tartozik. (Törv. 50. §.)

Régi vízművek.
(Törv. 190. §.)

A vízjogi törvény átmeneti intézkedései szerint azok, kiknek a vízjogi törvény életbeléptekor engedélyezett, vagy 20 éven át háborítlanul fennállott vízi műveik voltak, köteleztettek, hogy ezeket záros határidőn belül igazolás végett a törvényhatóság első tisztviselőjének jelentsék be. A be nem jelentett, vagy nem igazolt régi vízi művek sorsa iránt panasz esetén a vízrendőri hatóság intézkedik.

Vízi könyv.

Ellenben az igazolt régi vízi műveket a vízi könyvbe kellett bevezetni, ugyanott tartatnak nyilván az engedélyezett vízművek is. (Törv. 173. §.)

Vízi könyvet minden törvényhatóságnak kell vezetni. Ez tartalmazza az igazolt vagy engedélyezett vízi műre, illetve vízhasználatra vonatkozó összes adatokat; ehhez tartozik az engedélyokirat és a műszaki tervek és leírás második példánya is, melyek ott őrzendők.

Mindenkinek jogában áll a vízi könyvet s az ahhoz tartozó okiratokat, térképeket stb. a hivatalos órákban megtekinteni s azokról a megállapított díjak lefizetése mellett másolatokat kivenni. (66654/85. sz. f. i. k. min. rend.)

Vízhasználati
engedélyek
érvénye.

Vízhasználati engedélyeket csak határozott időre s legfeljebb 50 évre lehet adni; különleges helyi viszonyok vagy körülmények fenforgása esetén az engedély visszavonásig is adható. (Törv. 33. §.)

Ha az engedély nincsen személyhez kötve, akkor a vízhasználatot az illető terület vagy vízi mű birtokosa gyakorolja; ily esetben a birtokos személyében beálló változást a vízi könyvbe való bevezetés végett pénzbírság terhe alatt be kell jelenteni. (Törv. 35. §.)

A vízhasználatra nyert engedély megszűnik :

1. ha a vízi mű a kiszabott idő alatt el nem készül ;
2. ha a vállalat 3 éven át nem működik ;
3. ha az engedély ideje lejárt, illetve ha a visszavonásig adott engedélyt az illetékes hatóság visszavonta. (Törv. 36. §.)

A vizeket ártalmas anyagokkal fertőzni tilos (Törv. 24. §.)
A vizet fertőző anyag ártalmasnak tekintendő nemcsak akkor, ha az emberek vagy állatok egészségének árt, hanem akkor is, ha a vizet bizonyos használati célra alkalmatlanná vagy kevésbé alkalmassá teszi.

Vízrendőri
intézkedések.

Tilos továbbá a vízfolyások, medrek, partok és vízművek mindennemű rongálása s különösen

1. a víz medrébe szilárd tárgyakat dobni, melyek annak mélységét csökkentik, iszaplerakodásra, zátonyképződésre okot szolgáltatnak ;

2. a vízmedreken keresztül az e célból kijelölt átjáró helyeken kívül szekerezni, lovagolni, vagy marhát áthajtani ;

3. a tisztogatásra szoruló medrek partszéleihez 3 méternél közelebb fát vagy bokrot ültetni, kivéve az oly vízfolyásokat, melyeknek rohamos esése következtében a partoknak elmosás ellen való megvédésére szükséges a fák vagy más ültetvények alkalmazása. (Törv. 142. §.)

Ugyszintén tilos az árvédelmi töltéseket és az azokhoz tartozó műveket s védültetvényeket rongálni, nevezetesen a védtöltést leásni, átszűrni, levágni, kivölgyelni, róla gyept szedni, abba czöveket, rudakat vagy egyéb tárgyakat beverni ; a védtöltés vagy padkái testébe és lejtőinek lábvonalához 6 méternél közelebb fát vagy bokrot ültetni, kerítést állítani ; a védtöltések lábvonalához 10 méternél közelebb földet ásni, 5 méternél közelebb szántani vagy a járás-kelest ennél szűkebbre szorítani, a védtöltésen keresztül, az e célra kijelölt helyeken kívül szekerezni, lovagolni vagy marhát hajtani.

A községek beltelkein a vízrendőri hatóság a fa-, bokorültetés, kerítésállítás s szántás, földásás tekintetében kivételeket engedhet. (Törv. 143. §.)

A védtöltés és padkák koronájára vagy lejtőire tömeges tárgyakat lerakni, azokon legeltetni, szekerezni, lovagolni, marhát hajtani csak a védtöltés tulajdonosának engedélyével szabad. (Törv. 144. §.)

Ha árviz veszélye fenyeget, az árvédelmi társulat megbízottjának kérelmére a vízrendőri I. fokú hatóság a kért munkaerőt kirendeli s a társulat által fizetendő munkabért is megállapítja s intézkedik az ártéri községeknél, hogy előjáróik közül egyet jelöljenek meg, ki a községi közérővel és a szükséges anyagokkal teljes hatalommal rendelkezhezik s azokat szükség esetén azonnal előállítsa. (Törv. 149. §.)

Ha azonban a védtöltés nem látszik elég erősnek, vagy ha azt az árviz erősen rongálja, vagy ha az árviz a töltés koronájához közeledik, a vízrendőri hatóság vagy ennek megérkezéseig a társulati megbízott is lefoglalhatja s a védelemhez fölhasználhatja a községi lakosok, birtokosok s községek birtokában levő anyagszereket s szerszámokat; kirendelheti a veszély helyére az érdekelték összes munkarejét és igavonatait, sőt a szomszédos községek munkarejét s anyagszereit is. Ily esetben a társulat a közérő dijazására nem kötelezhető. (Törv. 151. §.)

A védelem közben felhasznált anyagokat s szerszámokat, valamint a védekezés közben okozott kárt az illetékes közigazgatási tisztviselő, a társulati és a községi megbízottak, valamint az érdekelt felek közbejöttével érték szerint kimutatásba foglalja s megkísérti a társulat s a felek között a békés kiegyenlítést; ha ez nem sikerül, a kimutatást a törvényhatóság első tisztviselőjéhez terjeszti föl, a ki, esetleg szakértők becslése alapján, a megtérítendő költségeket megállapítja s azokat a társulat 30 nap alatt kifizetni köteles.

Ha bármely fél nincsen megelégedve ezzel a határozattal, birtokon kívül a rendes birói uton kereshet orvoslást. (Törv. 152. §.)

Büntető határozatok. (Törv. 184. és 185. §.)

Kihágást követ el és 600 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő:

1. a ki földalatti vizeknek fölszínre hozatala céljából fúrásokat, gallériákat, vagy artézi kutakat hasonló művek-

tól, avagy forrásoktól, vízfolyásoktól és csatornáktól 100 méternél, épületektől, vasutaktól vagy kőútaktól 40 méternél kisebb távolságban létesít, úgyszintén a ki ásvány- vagy gyógyforrásokra megállapított védőterületen a hatóság engedélye nélkül ásást vagy furást végez ;

2. a ki vízfolyásból vizet vezet el oly mű segítségével, melyet a hatóság nem engedélyezett ;

3. a ki a hatóság engedélye nélkül oly vízi munkálatot létesít, melyhez hatósági engedélyszükséges (l. vízimunkálatok) ;

4. a ki a vízrendezésre alakult társulatok előterén, vagy a fakadó és szivárgó vizek ellen való védelemre szükséges területeken a szabályrendeletileg megállapított művelési módoktól eltér ;

5. a ki az engedélyokiratban megállapított legmagasabb vagy legalacsonyabb vízszint meg nem tartja ;

6. a ki a vízmosások meggátlására elrendelt munkálatokat a kitűzött idő alatt végre nem hajtja ;

7. a ki az árvédelmi töltések megóvására rendelt intézkedéseket megszegi (l. vízrendőri intézkedések) ;

8. azon társulati közeg, mely az árvíz veszélyéről az illető hatóságot, közegeket s szomszédos községeket azonnal nem értesíti.

Visszaesés esetében, ha az utolsó büntetés kiállításától két év még nem mult el, egy hónapig terjedhető elzárás állapítandó meg.

Kétszáz K-ig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő :

1. a ki vizeket ártalmas anyagokkal megfertőztet ;

2. a ki a szabad vízhasználatokat nem a hatóság által kijelölt helyen, vagy az előirt szabályok szerint használja ;

3. a ki a partjának és medrének tisztán és karban tartására vonatkozó kötelességét nem teljesíti ;

4. azon vízhasználatra jogosított, ki az engedélyokiratban megjelölt távolságig a medret, partot, töltéseket jó karban nem tartja ;

5. azon vízhasználatra jogosított, ki a közlekedésre szükséges átjárókat, hidakat, átereszeket az engedélyezési határozat értelmében ki nem építi, vagy azokat jó karban nem tartja ;

6. a ki a vízfolyások, medrek, partok, vízi művek, töltések védelmére rendelt vízrendőri intézkedéseket megszegi (l. vízrendőri intézkedések);

7. az a meder- s partbirtokos, a ki a fennálló vontató uti, kikötési, vagy vízhezférsi szolgálatot gyakorlását nem engedi meg, vagy akadályozza;

8. a ki a szabad kikötőben a vízi járóművek után bármi néven nevezendő oly díjakat szed, melyek szedésére jogosítva nincsen; vagy a ki mederben horgonyon, vagy a meder lejtőjébe ideiglenesen bevert karókon álló vízi járóművektől bárminő czímen díjat szed és azon vízi járómű tulajdonosa vagy megbízottja, a ki veszély esetén kívül a tulajdonos engedélye nélkül oly helyen köt ki, mely kikötésre a hatóság által kijelölve nincsen.

A vízrendőri kihágások után befolyó pénzbüntetések egészben az államkincstárt illetik és az 1892: XVII. t.-cz. 3. §-ában megjelölt czélokra fordítandók. A kihágási eljárás folyamán a hatóság a panaszolt vízi mű sorsáról is intézkedni tartozik; intézkedése azonban csak az eredeti vagy a törvényes állapot helyreállítására terjedhet; új vízművek létesítését, vagy törvénytelen művek törvényesítését a kihágási eljárás folyamán kimondani nem lehet.

Hatóságok.

A magántulajdonra vonatkozó vitás kérdések, mint a medernek és partból víz által elszakított birtokrészeknek tulajdonára vonatkozó, továbbá szolgalmi és kártérítési kérdések elbírálására a *kir. bíróság* illetékes.

Az azonban az engedélyezési hatóság a víz átvezetése vagy levezetése céljából jogérvényesen terhelhet egyes birtokokat szolgálommal, csak a házak, udvarok és kertek vannak ezen szolgálom alól kivéve.

A kártalanítás iránt — kivéve a kisajátítás eseteit — szintén illetékes az engedélyezési hatóság határozni, de ha valamely érdekelt fél ily határozatban meg nem nyugszik, ezt 15 nap alatt bejelenti és az illetékes birtokbíróság határozatát kívánhatja, mely ily esetben a kártalanítása összeget megállapítja. (Törv. 171. §.)

Az engedélyezési hatóság első fokon vármegyékben az alispán, thatósági joggal fölruházott városokban a polgármester, második fokon a közigazgatási bizottság és harmadik fokon a földművelésügyi minister. A vízrendezési társulatok munkálatainak terveire vonatkozó I. fokú határozatok azonban közvetlenül a földművelésügyi minister megerősítése alá esnek és pedig olyankor is, mikor ellenök felebbezést nem adtak be.

Engedélyezési hatóságok. (Törv. 157. §.)

Harmadik fokon a minister határozata helyett a közigazgatási bíróság előtt való eljárásnak van helye a közigazgatási bizottságnak azon határozata ellen, melylyel

1. valamely víz fölött való szabad rendelkezési jog iránt határoz ;

2. az ugyanazon vízfolyáson levő vízhasználatok közül valamelyiket a főnforgó vízhiány türéseire kötelezi ;

3. a vízhasználatra nyert engedélyt megszüntnek nyilvánítja ;

4. közös érdekű munkálatok végzésének, fentartásának, átalakításának hozzájárulási kötelezettségét és ennek arányát megállapítja ;

5. a vízi szolgalmak használata és megszűnése tárgyában a jogosított és terhelt között előforduló vitás kérdéseket eldönti.

Engedélyezési ügyekben két egybehangzó határozat ellen is van helye a felebbezésnek.

A vízrendőri hatóság első fokon kis- és nagyközségekben a főszolgabíró, r. t. városokban a polgármester, törvényhatósági joggal fölruházott városokban a rendőrkapitány, esetleg a tanácsnak a rendőri ügyek vezetésével megbízott tagja és Budapesten a ker. előljáró ;

Vízrendőri hatóságok. (Törv. 177. §.)

második fokon vármegyékben az alispán, thatósági joggal fölruházott városokban a polgármester, Budapesten a tanács ;

harmadik fokon a földművelésügyi minister.

A vízügyi igazgatás körében előforduló műszaki teendők ellátására a földművelésügyi m. kir. ministerium kebelében fönnáll az orsz. vízépítési igazgatóság, melynek mű-

Vízügyi szakkezegek.
a) Orsz. vízépítési igazgatóság.

szaki tekintetben alá vannak rendelve a m. kir. folyammérnöki és a m. kir. kulturmérnöki hivatalok.

b) M. kir. folyammérnöki hivatalok.

A folyammérnöki hivatalok az állami igazgatás alatt álló folyókon, folyószakaszokon végrehajtják, illetve ellenőrzik az árvízvédelmi törvényes rendelkezéseket, felügyelnek a folyók medreinek és partjainak állapotára, terveket s költségvetéseket készítenek azok szabályozására, végrehajtják vagy ellenőrzik az e czélből elrendelt munkálatokat és ellenőrzik az ármentesítő társulatokat törvényes köteleiségeik teljesítésében.

Felügyelnek arra, hogy a vontató és hajózási utak használható állapotban legyenek, továbbá a téli kikötőkre. Ily hivatal van: Budapesten, Aradon, Debreczenben, Eszéken, Fehértemplomban, Gyulán, Komáromban, Mitroviczán, Pozsonyban, Szatmárt, Szegeden, Sziszekén, Szolnokon, Temesvárt, Ujvidéken és Zomborban.

c) M. kir. kulturmérnöki hivatalok.

A kulturmérnöki hivatalok a folyammérnöki hivatalok hatáskörébe nem tartozó vízfolyások medrének és partjainak fentartására és rendezésére nézve hasonló feladattal bírnak. Azonkívül az érdekeltek kérelmére s a minister engedélyével a lecsapolási, alagsövezési és öntözési, valamint talajjavítási munkálatokhoz terveket és költségvetéseket készítenek s az ily munkálatokat végrehajtják.

Az engedélyezendő vizi munkálatokra nézve műszaki véleményt adnak és vízrendőri ügyekben a hatóság megkeresésére mint hatósági szakközégek közreműködnek.

A kulturmérnöki hivatalok székhelyei: Budapest, Arad, Besztercebánya, Brassó, Debreczen, Kassa, Kolozsvár, Komárom, Miskolcz, Nagyvárad, Pécs, Pozsony, Sátoraljaujhely, Székesfehérvár, Szombathely, Nagyenyed és Temesvár.

Gazdasági munkásügyek.

I. Általános tudnivalók.

A gazdasági igazgatásnak egyik legfontosabb része a munkásügyi igazgatás. Jelentőségét nemcsak az adja meg, hogy a gazdaságban mint termelési tényezőnek nagy szerepe van az emberi munkának, hanem még inkább az, hogy az igazgatás e részének tennivalói a hazai munkások jóvoltára irányulnak, s így nemzeti és társadalmi szempontokból egyaránt különös fontossággal bírnak.

Az előljárók
hivatása.

A munkásügyi igazgatás feladatainak csak egy kis része van tételes törvényekben s rendeletekben megírva: a feladatok nagyobb részét az előljáró hivatásának tartalma és az emberszeretet törvényei szabják meg. Ez azonban éppen nem azt jelenti, mintha e feladatok teljesítése nem volna hivatalos kötelesség s mintha azok teljesítése kizárólag az előljáró tetszésétől függene. Ellenkezőleg: *a munkásokkal való szeretetteljes, emberséges bánásmód, jogosult és méltányos érdekeik előmozdítása, minden köztisztviselőnek olyan első rendű kötelessége, a mely elől elzárkózni senkinek sem szabad.* A mint a reá bízott közvagyon megőrizni és gyarapítani kötelessége annak, a kit polgártársainak vagy felettes hatóságának bizalma e tisztre kirendelt, úgy minden előljárónak, s különösen a jegyzőnek is kötelessége a község lakossága között a törvény, a társadalmi rend iránti tiszteletnek, a munkaszeretetnek, s általában minden emberi és honpolgári erényeknek lelki kincsét megőrizni s gyarapítani, annyival inkább, mert ha ez az előljáró ridegsége, hanyagsága, vagy durvasága folytán veszendőbe megy, nemzedékeken át helyrehozhatatlan kárt szenved nemcsak a

község, hanem az ország is. E kötelesség fontosságát mi sem mutatja jobban, mint a mulasztó bűnhődésének a mértéke. *Azt, aki embertelen a munkásokkal való érintkezésben, aki nem törődik azok jóvoltával, panaszait meg nem hallgatja, aki bármely érdekből megtagadja azok igazait, aki a tanácsot kérőnek ajtót mutat, a súlyos fegyelmi büntetésen felül a közmegevetés is sújtja épen úgy, mint a közvagyon hűtlen kezelőjét.*

Bárha a munkásügyi tennivalók zöme nincsen írott törvényekbe s rendeletekbe foglalva: az, a ki lelkében a hivatás szeretetével lép a jegyzői pályára, hamar tisztába jöhet azokkal, ha meggondolja, hogy a *jegyző: köztisztviselő, s így, mint minden köztisztviselő, a legkisebbtől a legmagasabbig: a közönségért s a közérdekért van, s tisztjéhez dísz és hatalom azért adatik, hogy azzal a közönség s a közérdek javára szolgáljon.*

A köztisztviselő mivoltának e megismerése mindenkorra biztos útmutatója lesz minden községi előljárónak a munkás ügyekben is, ha nem feledi el azt soha, hogy *annak, aki a polgárok sorából kiválasztatik a végből, hogy azok vezetője, útmutatója, tanácsadója legyen, nemcsak szakképzettségében, hanem érényeiben is kiválóbbnak kell lennie!*

Az előljáró hivatása az *egész* község-, annak minden polgárának jóvoltáért való munkálkodás lévén, önként következik, hogy nem elég, s nem is helyes, ha gondozó tevékenységét az előljáró kizárólag csak *egyes körökre* terjeszti ki. A midőn erre itt utalunk, ki kell emelnünk, hogy ha a község *minden* lakosával szemben *egyformán* teljesíti is hivatását az előljáró, a *munkásokra mégis mindig különös gondja* legyen, és, mert a társadalmi szervezettség hiánya miatt magukra hagyottan, leginkább ők érzik meg a jóakarató gondozás hiányát, istápolja őket különös szeretettel s jóakarattal.

E nemes munkáját azonban *ne úgy teljesítse az előljáró, mintha a munkásokhoz csak különös kegyelemből ereszkednék le jóakaratóval, hanem úgy, hogy mindig megbecsülje azokban nemcsak embertársait, hanem a törvény előtt, vele is egyenlő polgártársait.* Gondos kézzel irtsa ki mindazt, a mi

a társadalmi ellentétek szítására alkalmas anyagúl szolgálhat, s ügyelve arra, hogy *a gazdák és munkások között új választófalak ne emeltessenek*, czéltudatosan mindenben úgy járjon el, hogy *a gazdák és munkások az előljáró minden kezdeményezésében érintkezési pontokat találva, közelebb jussanak egymáshoz s így a művelődés közösségében, a szórakozásban, a gyakoribb érintkezés közvetlenségében, s a hatóság előtti egyenlőség tudatában elmosódjanak azok az itt-ott felmerült ellentétek, melyek legnagyobb részét az egymás meg nem értése, az elzárkózottság, s a bizalmatlanság okozhatta.*

A községi előljáró nemes hivatása szervezettel tapintattal s jóaka-rattal összehozni azokat, a kik *egymásra vannak utalva, s összetartásukat a kölcsönös megbecsülés kötelekeivel biztosítani.* Erre nézve a helyi viszonyok s körülmények szerint más és más út fog a czélhoz vezetni, de megjegyezhetjük, hogy ha a *község képviselőtestületében a munkások emberei* is helyet foglalnak, ha az *olvasókör, földművelőegylet, a szövetkezet, s általában minden intézmény* keretébe a gazdák s munkások czéltudatosan *egyaránt* bevonatnak, ha az előljáró arra törekszik, hogy a régi népies *ünnepélyek*, mint pl. az aratóünnepék a régi melegséggel ismét divatba jöjjenek, ha a *nemzeti ünnepeken* a gazdákat és munkásokat összegyűjti: e társadalmi tevékenykedés csakhamar meghozza a sikert, mely az előljárónak a jól teljesített kötelesség fölemelő öntudata mellett, a közvélemény elismerését is biztosítja.

A társadalmi s gazdasági fejlődés zavartalan menetét a munkaadó és a munkás közötti patriarchalis viszony biztosíthatja csak, a melyben az egyenlőknek elismert felek jogos törekvéseinek élet a kölcsönös megbecsülés és az ember-szeretet enyhíti. E gazdasági s társadalmi békének legyen a községi előljáróság s különösen a községi jegyző zászlóvivője minden időben s minden cselekedetében, folyton szem előtt tartva azt, hogy *ha ezt a feladatot nem teljesíti, akár milyen mintaszerűen vezeti is hivatalát, akár milyen pontos minden jelentése, minden nyilvántartása: se mint ember, se mint köztisztviselő, se mint hazafi nem tette meg kötelességét.*

Annak az előjárónak, aki lelkiismeretesen teljesíti hivatását, a munkás ügyekben *két* irányban van tennivalója. Az *egyik* irányban a feladat a munkások *művelődésének, lelki s kedélyvilágának istápolása*, a *másik* irányban az *anyagi jólét védelme s előmozdítása*. Ez a két irány nem ellentétes, ellenkezőleg kiegészítik egymást s összhangban érik el a főcél: a munkások szellemi s anyagi jólétét.

II. A munkásokkal való foglalkozás.

a) Hivatalos és magánérintkezés.

Hivatalos
érintkezés.

A munkások művelődésének előmozdítására, azok lelki világának gazdagítására számtalan eszköz áll az előjáró rendelkezésére.

Mindennapi eszközüln önként kínálkozik már maga a mindennapi, a *hivatalos* érintkezés. E közvetlen érintkezésben barátságos, szeretetteljes hangon szóljon az előjáró türelemmel nézze el az elmaradottság érdekességeit; ne keressen tiszteletlenséget a tájékozatlanságban; a tudakosságot, az okoskodást ne gondolja rosszakaratnak; százszor is jó szívvvel hallgassa meg a vélt sérelmekről való panasz hosszú terjengős előadását; hivatalában, s hivatalán kívül mindig gondoljon arra, hogy az előjáróknak s főként a jegyzőnek a felnőttek között szakadatlanul folytatni kell a *népnevelés feladatát*. Így érintkezővén a munkásokkal, bensőségteljes, bizalmas érzelmeket kelthet fel azok lelkében s megszerezheti s biztosíthatja magának azok rokonszenvét.

Azt a munkást, a ki hivatalába belép, akár milyen fontos, vagy sürgős írásbeli munkáját zavarja is meg, ne nézze az előjáró ellenséges indulattal, hanem fogadja tisztes módon s a kérdésre, panaszra adott válaszában, kivált ha az elutasító, legyen tapintatos, s ne mulassza el azt úgy megadni, hogy a munkás megértse a válasz *okát*. Példaképen felhozhatjuk azt az esetet, ha valamely munkás valamely, nem a községi közigazgatás vagy bíraskodás körébe eső ügyben panaszszal állít be a jegyzőhöz, annak ítéletét kér-

vén. Ne dobja annak oda csak azt, hogy menjen panaszával a főszoigabiróhoz vagy járásbiróhoz, vagy ahhoz, a kire az ügy illetékes elintézése tartozik, hanem türelmesen kihallgatván a panaszost, magyarázza meg neki, hogy ebben eljárnia nem lehet, mert a törvény más hatóságot rendelt ki az ilyen ügyekre, magyarázza meg, hogy milyen időben mehet szóbeli panaszával az illetékes hatósághoz, adjon tanácsot neki, hogy miféle írásokat, bizonyítékokat vigyen magával.

Ha így jár el a jegyző, nemcsak a mindenkire nézve egyaránt szükséges ismereteket terjeszti, hanem magával is jót tesz, mert egypár esztendő alatt átszivárog a lakosság minden rétegének tudatába az, hogy melyik ügygyel hova kell fordulni, s így egyre kevesbedni fog azok száma, a kiket külön-külön kell kitanítania. Ellenkező esetben, ha csak három-négy panaszost rázott is le magáról egy-egy ridegen odavetett szóval: az a megbélyegző feltevés izmosodik meg a köztudatban, hogy az előljáró szívtelen, durva ember, a ki lenézi a munkást, nem áll szóba vele. Az ilyen vélemény a népitélet erejével bír, s azért végzetes, mert súlyával nemcsak az előljáró egyéniségét érinti, de megdönti a közhatóság iránti tiszteletet is, a melynek fentartásáért pedig, mint annak egyik képviselője, első sorban éppen a jegyző feltétlenül felelős.

A hivatalos érintkezés mellett a magánérintkezés is ezer módot kínál a jegyzőnek, a melyek révén a nép művelésének s az ismeretek terjesztésének célját szolgálhatja. Ha a munka után pihenő munkással szót vált, mindig alkalm van annak ismeretkörébe valami újat bevonnia akár az időről, akár a termésről, akár a szántás-vetésről, akár miről van szó, mert önként érthető, hogy annak a jegyzőnek, a ki olyan községben működik, a hol a mezőgazdaság képezi a lakosság zömének a főfoglalkozását, az újabb gazdasági ismeretek, vívmányok, találmányok és kísérletek felől is tájékozottnak kell lennie.

A községekben az előljáró rendszerint részt vesz a módosabb lakosok örömeiben és gyászában. A falusi lakodalom-

Magán-
érintkezés.

ban, a beteglátogatásnál, a végtisztesség megadásánál rendszerint ott van az előljáró is. Bölcsen teszi, ha együtt érez népével: de ezt az együttérzést ne mérje a vagyon szerint. *Nyisson be a munkás egyszerű hajlékába is, vegyen részt annak örömeiben és bánatában is, mert azok, a kiknek lelke az örömben vagy bánatban valaha egyszer összeforrott: mindig megértik egymást. Ne tartson az előljáró attól, hogy az ilyen érintkezés az ő tekintélyének rovására esik. A hivatalos állás tiszteletét nem a rettegett hatalom viselőjének elzárkózottsága öregbíti, hanem az az elismerés, melylyel önként meghajol lelkében az ember az előtt, a ki mindenkivel szemben igazságos, mindenkivel szemben jóakarató, mindenkivel szemben egyformán s egyaránt emberséges.*

A közvetlen érintkezés révén módja van az előljárónak a munkásokat megoltalmazni attól, hogy téveszmék által félrevezetessenek.

A munkás-
mozgalom.

A gazdasági helyzet súlyát egyformán érzi a gazda is, a munkás is. A munkás a kereslet és kínálat kérelmelhetetlen törvényét nem ismerve, nem egyszer azt hiszi, hogy a munkabér csökkenése vagy emelkedése a gazda jókedvétől vagy zsarnoki hajlandóságától függ. Az egyszerű földművelőt ebben a gondolatában megerősíténi; igyekszik azoknak az irányzatoknak világszerte észlelhető agitálása, melyek a magántulajdon megszüntetésében, a termelés közösségében s általában a mai társadalmi s gazdasági rend teljes felforgatásában keresik a munkásosztály jobb jövőjét. Ezek az irányzatok gyűlöletet hirdetnek a mai társadalmi s gazdasági rend ellen.

Minthogy az előljárónak van legtöbb alkalmja a munkásnéppel érintkeznie, kötelessége a gyűlölködés ellen a küzdelmet felvenni és istápolni a haza, a vallás, az otthon, a család, a tulajdon s a törvény szeretetét és tiszteletét. Ebben a működésében legyen az előljáró *előrelátó, higgadt és tapintatos. Szünet nélkül azon legyen, hogy népének gondolatvilágát ismerje s ne csak akkor foglalkozzék azzal, a mikor már külső jelenségek s mutatják annak megváltozását. Az új irányzatok hatása ellen pedig ne a gyűlölködés, a gúny, a megvetés fegyverével éljen*

mindezzel csak ront a helyzeten. *Legyen fegyvere a törvény, a felvilágosítás, az oktatás, az igazság hirdetése, mely az emberszeretet bensőségteljes hangján szól.*

Azokkal szemben pedig, a kiket a meg nem értett jelszavak megzavartak, s a kik, mert elégületlenek mai helyzetükkel, az ember egyéni mivoltával ellentétes eszmék megvalósításának új korszakáról álmodoznak, ne bánjon úgy az előljáró, mint a bélpoklosokkal, ellenkezőleg éppen ezekkel érintkezzék gyakrabban s ne adja fel a reményt, hogy őket megbékítheti, mert: *mindennél nagyobb az igazság varázsa.* Ott pedig a hol a munkás, vagy azok sokasága a törvény ellen vét, a megtorlás iránt tegyen az előljáró lépéseket, de ne gondolja, hogy csak ez a kötelessége, s hogy ezzel tisztjének megfelelt. Jó szóval, tanácsesal, oktatással, helyes vezetéssel *megőrizni a munkások lelkének egyensúlyát, a gazdát s a munkást egymás megbecsülésében összefűzni s így megelőzni a törvénytételt:* ez az előljáró hivatása.

b) Népies felolvasások.

Az egyes munkásokkal való foglalkozást az egész munkásnéppel való foglalkozás módjai egészítik ki. Ennek jó eszközei a téli felolvasások és népkönyvtárak.

A gazdasági felolvasásokról más helyen van szó, itten azokról a felolvasásokról szólunk, a melyeket a községbeli értelmiséggel karöltve maga az előljáró, a *jegyző* rendezhet.

Minden községben van olyan helyiség, ahol több ember elfér: vasárnap délutánonként oda kell hívni a gazdákat s a munkásokat egyaránt. A *jegyző* keressen elő valami okos, érdekes, tanulságos könyvet s olvasson fel abból. A közönség, ha eleinte szabódik is az ilyesmitől, utóbb nem tud el lenni a vasárnapi olvasás nélkül, — amint ezt fényes példák mutatják — s háladatosan áldja jóakarátú előljárójának a nevét. A *jegyző*, ha nincs kezénél olyan népies könyv, amiből érdekes felolvasást tarthatna, írjon levelet a *földművelésügyi minisztérium munkásügyi osztályának* s onnan mindenkor készséggel támogatják nemes szándékát.

Felolvasások.

A felolvasások során nagyon jó módja van a jegyzőnek az újabb törvények, rendeletek megismertetésére, megmagyarázására s bizonyára a dobszóval való kihirdetésnél vagy a piactéren felolvasott hirdetésnél ez a mód számtalanszor többet ér. Igaz, hogy ezek a felolvasások a jegyző szabad idejének egy kis részét lekötik, *de nincs jobb pihenés a nemes cselekedetnél s a felolvasót figyelő szemekből s a kipirult barna arcokról minden mulatozásnál nagyobb gyönyörűség árad a jegyző felé.*

c) Népkönyvtárak.

Népkönyvtárak.

A nyilvános népkönyvtár az előljáró kezében az ismeret-terjesztésnek hatalmas eszköze. Minden jegyző csinálhat a maga községében népkönyvtárt. Háromszáz koronáért igen szép könyvgyűjteményt lehet szerezni. Ha a község anyagi helyzete nem engedi azt meg, hogy annyit áldozzon e célra, forduljon a jegyző kérelmével a földművelésügyi miniszterhez, aki a községeknek ingyen berendezi a népkönyvtárt. Arra nézve, hogy a népkönyvtár részére milyen könyveket tanácsos beszerezni s a könyvtár kezelése tekintetében milyen szabályokat kell csinálni, a *földművelésügyi minisztérium munkásügyi osztálya* levélbeli kérésre készségesen ad felvilágosítást. *Jó, ha a jegyző maga látja el a könyvtáros tennivalóit:* így is érintkezhetik a néppel, jobban megismeri az embereit, tudja, kinek milyen könyvet kínáljon. De ha nem maga kezeli a jegyző a népkönyvtárt, akkor is állandó gondja legyen arra; akiről tudja, hogy még nem vett ki olvasásra könyvet, biztassa, hogy olvasson; akiről meg azt tudja, hogy olvasgatja a könyveket, beszélgessen vele az olvasottak felől. Mindenek felett pedig arra is ügyeljen a jegyző, hogy a népkönyvtárban *oda nem illő könyvek ne legyenek.* Sok helyen az ügy iránti tiszteletreméltó lelkesedés rémregényeket s ilyenfajta ponyvairodalmi termékeket ajánl fel ajándékképpen a népkönyvtárak részére. A jegyző ilyen esetekben keresse s találja meg azt a *tapintatos* módot, amelyen az úgyszeretet megsértése *nélkül* az ilyen fércz munkáktól megóvhatja a népkönyvtárat.

d) Népies lapok és röpiratok.

A népkönyvtárakkal kapcsolatosan szólnunk kell a földművelésügyi minister támogatásával megjelenő *Néplap-ról*, a mely hetenként magyar, német, tót, szerb, román és ruthén nyelven jelenik meg, s a melynek előfizetési ára 3 korona.

Az utolsó évek tapasztalásai megmutatták, hogy népünk kapva kap az olvasnivalón, s azt olvassa, a mit a kezébe adnak. A gazdasági és társadalmi rend ellen agitálók a munkásmozgalmat éppen a sajtó útján terjesztették legnagyobb sikerrel. Ebben a helyzetben a jegyzőnek az a kötelessége, hogy jó olvasnivalót juttasson a nép kezébe, terjessze a helyes irányú Néplapot s így *előzze meg* az agitációt, vagy ha a megelőzéssel már elkésztet volna, szívós kitartással így *ellensúlyozza azt*. Ebből a szempontból mérlegelje azokat a népies röpiratokat is, melyeket a földművelésügyi minister terjesztés végett időnként leküld a községi előljárókhöz. Azt az ügyiratot, a mely mellett ezeket a népies füzeteket kezéhez kapja, ne nézze száraz hivatalos írásnak, ne gondolja, hogy jól teljesítette feladatát, ha a füzeteket odaadta a kisbírónak. hogy bölcs belátása szerint csináljon vele amit akar: hanem kézbesítse azokat házról-házra járva, osztassa szét a piacon, mindenkinek, a ki megfordul a község-házán, adjon egy példányt azokból; vagy ha nem kívánatos, hogy hatósági úton eszközöltessék a kiosztás: egy kis jóakarattal a szatócsot, a kovácsot, a molnárt megnyerheti a jó ügynek s a munkaadókat is felkérheti, hogy a hét végén napszámfizetés alkalmával az átvett füzeteket osszák szét.

Néplap.

Röpiratok.

e) A munkások kitüntetése.

Mint a jól és híven teljesített munkálkodás jutalma: a gazdasági munkások és cselédek kitüntetése is jó hatással van a munkásokra, már csak azért is, mert tanúságot tesz arról, hogy *az érdemet és kiválóságot különbség nélkül elismeréssel méltányolja a hatóság*. Hogy a jegyző e

Munkás-
kitüntetések.

részben kezdeményezőleg járhasson el, tudnia kell, hogy egyes jó gazdasági munkások és hű cselédek részére a földművelésügyi minister elismerő oklevelet s száz koronáig terjedő jutalmat szokott adományozni. A kitüntetésre érdemesek jegyzékét a földművelésügyi minister *évenkénti külön* felhívására a gazdasági egyesület a főispánnal egyetértőleg állapítja meg s terjeszti fel. A jegyző, ha felhívást kap javaslatételre, nagy körültekintéssel válassza ki a legjobbak közül a legjobbat, mert a kitüntetésnek csak akkor van meg az erkölcsi hatása, ha társai is méltónak ítélik a kiválasztottat a jutalomra; ellenkező esetben a kedvezés, a helytelen választás elégedetlenséget, visszatetszést szül.

40 évi szolgálati
díszérem.

Az O Felségének 1898. év augusztus hó 18-án kelt legfelső elhatározásával a negyven évi hű szolgálatok kitüntetésére alapított díszéremet azok a gazdasági cselédek, a kik megszokott nélkül negyven évig szolgálatban állottak, megkaphatják. Az igény megállapításánál nem szükséges, hogy a cseléd ugyanazon *gazdánál* szolgált legyen negyven évig, hanem megállapíttatik a díszéremre való igényjogosultság akkor is, ha a cseléd *egy-ugyanazon gazdaságban* szolgált 40 évig, tekintet nélkül a birtok tulajdonosának *személyében beállott változásra*. Például a cseléd egy uradalomban megkezdte szolgálatát akkor, a mikor az X. tulajdona volt; de ott maradt akkor is, mikor a birtokot Y. haszonbérbe vette, s utóbb, mikor Z. örökáron megvette; ha szolgálati ideje az uradalomba való szolgálatbalépéstől kezdve kitesz 40 esztendő, a díszéremet megkaphatja. A díszérem kieszközlésének az a módja, hogy a cseléd gazdája két tanúval látta-mozott bizonyítványt ad a szolgálati időről, a cseléd jelentkezik ezzel az előjárónál, a ki jegyzőkönyvbe foglalja a jelentkezőnek a díszérem adományozása iránti kérését s a jegyzőkönyvet, s bizonyítványt a maga javaslatával együtt beküldi a főszolgabíróhoz; a főszolgabíró megerősítván a bizonyítvány tartalmát, bizonyítja azt is, hogy a folyamodó magyar állampolgár, s így megállapítván a folyamodó igényjogosultságát a rendes hivatalos úton felterjeszti az iratokat a földművelésügyi ministerhez.

Ha ilyen, vagy más egyéb kitüntetésben részesül a községben valamelyik munkás vagy cseléd: a községi jegyző a *kitüntetés átadásának az alkalmát* használja fel arra, hogy a gazdákat, munkásokat, cselédeket *közös ünnepélyre* hívja össze, s azt úgy rendezze, hogy az átadás ténye is nyilvánvalóvá tegye a kitüntetés erkölcsi értékét s a gazdák, munkások és cselédek körében mint a becsületes munka elismerésének bizonyossága, a munka megbecsülésére serkentsen mindenkit.

f) Az ifjuság vezetése.

Különösen kívánatos, hogy a jegyző a *községbeli ifjúság* dolgaival törődjék, hiszen ezek az ifjak lesznek majd községének polgárai. Az iskolakötelezettségből kiszabadult ifjuság még *vezetőre* szorul s ha a jegyző okosan irányítja *szórakozásait, mulatozásait, ha a fogékony ifjú lelkekbe oltogatja bele azokat az érzelmeket s gondolatokat, melyek a férfikorban is összetartják a szegényt a gazdaggal, a gazdát a munkással,* — céltudatos munkájának jutalmát az új nemzedékben bőven megtalálja. Alakítson a jegyző ifjusági egyleteket, dalosköröket, vigalmaikat kísérje figyelemmel, szoktassa rá őket az olvasásra, korezmázás helyett férfias, testedző mulatozásra. Ha ifjusági egyletet, daloskört akar csinálni, ha télen valami színjátszással akarja lekötöni figyelmeket, s általában, ha az ifjuság érdekében valamit tenni akar, s nincs kéznél, a ki tájékoztassa, forduljon a *földművelésügyi ministerium munkásügyi osztályához*, a hönnet készséggel támogatják jóindulatú szándékát.

Ifjusági
észletek stb.

g) A társadalmi együttműködés.

Az az elöljáró, a kinek lelkében él hivatásának szeretete, a munkásnép ismereteinek fejlesztése s kedélyvilágának foglalkoztatása tekintetében egymaga is nagyon sokat tehet. De igazán értékes csak akkor lesz működése, ha a község értelmiségével vállvetve dolgozik. Ha *a lelkész, a tanító, az orvos,*

a községbeli birtokos vagy gazdatiszt, a póstamester stb. e nemes czélra szövethetnek, mint a hogy ezt nem egy szép példa mutatja: a társadalmi s gazdasági békének áldásai csakhamar felvirágoztatják a községet. Az értelmiség e szövetségének megteremtésén a jegyzőnek kell buzgólkodnia. El kell simitania, ha vannak, az ellentéteket, a személyes hiúságok versengésén túl kell tennie magát, s arra is elég önuralommal s kötelességtudással kell bírnia, hogy egy-egy alkotásának dicsőségét más élvezze.

A közjóért *önzetlenül* fáradsa annak, a ki *nem* visel közhivatalt: *érem*, — a köztisztviselőnek: *kötelesség*.

III. A munkások anyagi dolgai.

a) Munkásközvetítés.

Munkás-
közvetítés.

A munkások anyagi jólétének előmozdítására szintén sokféle mód és eszköz áll az előljáró rendelkezésére. Ilyenül tekinthető egyebek között *a gazdasági munkásközvetítés intézménye*, melyet a földművelésügyi minister 1899. évi deczember hó 28-án 11180., eln. szám alatt kelt rendeletével szervezett. E rendelet szerint a földművelésügyi ministerium munkásügyi osztálya az egész országra nézve nyilvántartja a munkát keresőket s a munkásokat keresőket. Mivel azonban egy központi organum maga a feladatokat el nem láthatja, minden törvényhatóságban a székhelyen van egy gazdasági munkásközvetítő, a kit e tisztre a törvényhatóság közgyűlése jelöl ki, s — ha csak a földművelésügyi minister felmentést nem adott — minden községben (körjegyzőségben) a képviselőtestületnek ki kell jelölnie az előljáróság vagy a segéd- és kezelőszemélyzet egy tagját, a gazdasági munkásközvetítői teendők ellátására. E szerint tehát van: *országos, törvényhatósági és községi gazdasági munkásközvetítő*.

A községi munkásközvetítő közvetlenül a főszolgabíró (polgármester) hatósága alatt áll, s a közvetítői feladatok ellátása a megbízott községi tisztviselőnek *hivatalos* kötelességét képezi, s annak elhanyagolása fegyelmi vétséget képez.

A községi munkásközvetítőnek az a *feladata*, hogy:

a) a jelentkező azon helybeli *gazdasági* munkásokat, a kik helyben keresetet *nem* találván, mezőgazdasági, szőlő, erdei, föld stb. munkára, *más* vidékre is *hajlandók* csoportosan elszerződni, nemkülönben, ha munkáshiány van a községben, a munkásokat kereső *munkaadókat* az előírt minta szerint jegyzékbe vegye, s

A községi
munkásközvetítő
feladatai.

b) a földművelésügyi ministerium munkásközvetítési osztályának, a törvényhatósági, községi, körjegyzőségi közvetítőknél, úgyszintén azon munkaadóknak és munkásoknak, a kik *szóval, levélben, vagy távirattal* hozzá fordulnak, a munkát és illetőleg munkásokat keresők részére a *szükséges felvilágosításokat* szóval, illetőleg a mennyiben a magánfelek által kért válasz megírásáért járó 20 fillér készpénzben vagy bélyegjegyekben részére megküldetett és a válasz bérmentesített, levélben, táviratban adja meg, s általában a munkaadókat és munkásokat a *szerződés-kötés előmozdítása céljából megfelelő támogatásban részesítse*;

c) ha pedig a munkáskereslet és kínálat közvetítésével kiegyenlítést nem nyerhet, a helyben keresetet nem találó és idegen helyre is csoportosan szerződni hajlandó munkások *létszámát*, és illetőleg a *munkásokat keresők* számát hivatalos portómentes levelezőlapon a *törvényhatósági* közvetítőnek és egyidejűleg a *földművelésügyi* ministerium munkásközvetítő osztályának *hetenként* jelentse be; ha pedig a bejelentett adatokban *hétközben jelentékeny* változás áll be, erről ugyanazoknak azonnal tegyen jelentést;

d) a törvényhatósági munkásközvetítő által a munkáskeresletről és kínálatról megküldött kimutatásoknak a község-házánál *nyílt* helyen való kifüggesztéséről gondoskodik.

A községi munkásközvetítőnek, a mint a fentiekből kitetszik, csak akkor van dolga, ha a községbeli munkások otthon, vagy a környéken nem találnak munkát, vagy viszont ha helyben kevés lévén a munkás, a munkaadók kénytelenek más vidékről fedezni a munkásszükségletet. Mind a két eset olyan, mely indokolja a közhatóság segítő közbenjárását; az egyik esetben a munkáscsaládok meg-

élhetését, a másik esetben a termelés lehetőségét kell biztosítani. A feladatnak e komolysága kívánatossá teszi, hogy *mindenütt a jegyző ajánlja fel magát e teendők ellátására, s a tennivalókat buzgalommal lássa el.* A munkások megoszlása az ország területén aránytalan lévén: a gazdasági munkálatok idejében mindig van szükség a munkás kézre. Ha tehát a községben nem találnak a munkások munkát, írjon a jegyző a vármegyei közvetítőnek, írjon a földmivélsügyi ministerium munkásügyi osztályának. Egy-egy levelezőlap néhány sorával sok munkáscsalád válláról veheti le a keresethiány nehéz gondját, sok munkáscsaládot visszatarthat a kivándorlástól — viszont, ha munkás nincs a községben, a saját községbeli munkaadókkal, de meg a szerződötetett munkásokkal is jót cselekszik, ha jelentésével mozgásba hozza a közvetítői intézmény támogató működését. Így a jegyző, bárha nem ad maga munkát, s a munkabér megállapításába sincs beleszólása, a munkások *anyagi jólétének előmozdítására sokat tehet.*

b) A munkaadók és munkások közötti közbenjárás.

Közbenjárás.

A tulajdonképeni közvetítői feladatoktól eltekintve, mely a munkást munkához juttatja ugyan, de elviszi otthonából, a község határában is mindig nagyon fontos szerepe van a jegyzőnek a munkakereslet s kínálat kiegyenlítése körül. Nevezetesen, minden hatalom s minden hatósági jogkör nélkül ugyan — oda kell hatnia hogy a helybeli munkások lehetőleg helyben vagy a közeli környéken találjanak keresetet.

Gyakran megesik, hogy egyik vagy másik fél hibájából a helybeli birtokosok s munkások között felette nagyon kiélesednek az ellentétek s látszólag szinte áthidalhatatlan ür támad a két fél között. A jegyzőt ne tántorítsa meg ez a látszat: hasonló esetben a békeszerző szándékot mindig siker koronázta. Mert tény az, hogy úgy a munkaadóra, mint a munkásra nézve gazdaságilag előnyösebb, ha helyben találják meg egymást: jóakarattal, tapintattal az ellentétek elsimíthatók. A munkások, ha bizalmukat bírja a jegyző, megértik

a jóindulatú tanácsot, nem támasztanak eszeveszett túlköveteléseket, viszont — éppen a birtokosok által nyújtott nemes példák bizonyítják, hogy a birtokosok a méltányosság és a lehetőség határain belől, a túlzó követelések mellőzésével, a helybeli munkások alkalmazásáról készséggel gondoskodnak, tudván, hogy a magyar föld nemcsak arra kötelezi tulajdonosát, a mit rá teherként a törvény ró, hanem arra is, hogy mint ember s mint hazafi is teljesítse kötelességét s még ha a két keze munkája után élő munkásnép, az ellenséges indulatok zürzavara által félrevezetve s elmaradottságában sok mindenben túlozva, helytelen irányba tévedt volna is, — akkor se az ellenséget lássa abban, akkor se hagyja sorsára a veszendőség lejtőjén, hanem a megbántásokat megbocsátva, segítő jobbival vezesse jobb útra!

c) A munkásügyi törvényekről általában.

Tekintettel azokra a nagy közgazdasági és társadalmi érdekekre, a melyek a munkaadó és a munkás közötti jogviszonyokhoz fűződnek, a törvényhozás a jogviszonyok szabályozásáról külön törvényeket alkotott.

A munkaadók és a mezőgazdasági munkások közötti jogviszonyok szabályozásáról az 1898. évi II. t.-cz.; a vízimunkálatoknál, az ut és vasútépítésnél alkalmazott napszamosok és munkásokról az 1899. évi XLI. t.-cz.; a gazdasági munkavállalkozókról és a segédmunkásokról az 1899. évi XLII. t.-cz.; az erdei munkásokról az 1900. évi XXVIII. t.-cz.; a dohánytermelők és a dohánykertészek közötti jogviszonyokról az 1900. évi XXIX. t.-cz. rendelkezik. Mindezeknek a törvényeknek az a célja, hogy a munkaadó és a munkás *jogos* érdekének törvényes oltalmat biztosítsanak. E törvények igazságos és becsületes végrehajtása által tehát a *munkaadók s a munkások jólétének egyaránt* kiváló szolgálatokat tehet a jegyző.

d) A munkásigazolvány.

Az imént hivatkozott törvények elrendelik, hogy minden gazdasági munkásnak, napszamosnak munkásigazolvánnyal

Munkás
igazolvány.

kell birnia. A munkásigazolványt a jegyző állítja ki, azon könyvecskék felhasználásával, melyeket a törvényhatóság útján a földművelésügyi ministeriumtól kap a község. A kiállított igazolványokról *jegyzéket* kell vezetni, s a nyomtatványkészletről félévenként el kell *számolni*. A jegyző minden jelentkező *munkásnak* köteles igazolványt adni, a melyet évenként *nem* kell megújítani, csak akkor kell kicserélni újjal — mint a cselédkönyvet — ha már megtelt; de figyelni kell, hogy csak gazdasági munkás kapjon igazolványt. Az igazolvány ugyanis sok esetben *kedvezményekre* jogosítja tulajdonosát. Például a munkásigazolvány tulajdonosa a vasúton a harmadik kocsiosztályban *fél* menetdíj mellett utazik; a községi munkás-segélyalaphól csak az a munkás kaphat segélyt, kitüntetésre, jutalomra csak az tarthat számot, s a *munkásközvetítői* intézmény támogatására csak az a jogosult, a kinek munkásigazolványa van. Az igazolvány a munkásnak azonban nemcsak ezért szükséges, hanem azért is, hogy a munkaadónak és a munkásnak biztosítékot nyújtson a szerződés teljesítésére. A létrejött szerződések lényeges kivonatát ugyanis a mezőgazdasági munkásoknál s a dohánykertészeknél be kell jegyezni az igazolványba: ez a bejegyzés biztosítja a munkaadót a felől, — hogy a munkás ugyanarra az időre máshoz nem szerződik el, — viszont a munkásnak is bizonyossága van arról, hogy milyen bért követelhet a munkaadótól.

Kedvezmény
a vasúti
utazásnál.

e) A munkásszerződések alakszerüségai.

A munkaadó és a munkás közötti szerződés feltételeit a felek szabad egyezkedéssel állapítják meg. E szabad egyezkedést azonban a törvények bizonyos esetekben korlátozzák, sőt parancsoló rendelkezéseket szabnak a felek elé. Így már a szerződés formájára nézve is bizonyos *alakszerüséget* állapítanak meg.

A gazdasági munkára vonatkozó szerződést, — ideértve a dohánykertészek szerződéseit is, — mindig *írásban* kell megkötni, — még pedig ha a földművelésügyi minister erre nézve felmentést nem adott, mindig a *községi elöljáróság*

A munka-
szerződés alak-
szerüségai.

előtt, — hol, a jegyző a szerződést felolvasni s a feleknek megmagyarázni s előljáró társával együtt, — ha a szerződés tartalma nem ellenkezik a törvénynyel — *hitelesíteni* köteles, a mely közreműködésért a szerződő munkások száma szerint 1—3 korona díjat fizet a *munkaadó*.

A földmunkára vonatkozó szerződést csak akkor kell írásba foglalni, ha a munka nem a munkások lakóhelyén végzendő, vagy ha tiznél több munkás szerződtetik; az erdei munkára vonatkozó szerződést pedig csak akkor, ha a munka nem annak a törvényhatóságnak a területén végzendő, a melynek területén a munkások laknak. E szerződések azonban nem kell ebben az esetekben sem az előjáróság előtt megkötni, elég ha az arról szóló írásos feljegyzést maga a munkaadó állítja ki, vagy ha a meg egyezést két tanu, vagy egy hivatalos tanu előtt foglalják írásba. Hivatalos tanu lehet az előjáróság bármely tagja; a tanuskodásért díjat szedni tilos.

A törvényekben előirt alakszerűségek megtartása nélkül létrejött szerződések a közigazgatási hatóság előtt nem érvényesíthetők. Ez a körülmény kétszeresen kötelességévé teszi a jegyzőnek, hogy az előirt alakszerűségek megtartására ügyeljen. Ha ugyanis elvétí a szabályokat s vitás esetben megállapítják az alakiség hibáját, nemcsak a feleknek, hanem önmagának is kárt okoz, mert azon felül, hogy járatlanságát mutatja ki, s ezzel a tisztsége és személye iránti bizalmat rendíti meg: még az *okozott károkért anyagilag is felelőssé tétetik*. A közérdeken felül tehát, még ez az érdek is arra inti a jegyzőt, hogy a munkásügyi törvényeket s rendeleteket tegye különösen tanulmánya tárgyává, annyi-val is inkább, mert e törvényeknek anyagi rendelkezéseiben is tájékozottnak kell lennie. A szerződéskötés alakszerűségeinek célja ugyanis az, hogy a munkaadó és munkás érdekében biztosítékot szerezzen a törvényhozó a tekintetben, hogy a szerződés meg fog felelni a törvénynek: ezért kell a szerződést a hatóság közreműködésével megkötni. A hatóság közreműködése tehát nem üres forma, hanem eszköze a törvény által megkívánt megállapodások ellenőrzésének.

A jegyző
felelőssége.

f) A munkaszerződések lényeges tartalma.

A munkaszerződés tartalma.

A munkásügyi törvények, noha a szabad egyezkedést értékmeghatározásokkal egyáltalán nem korlátozzák, s azt, hogy mennyi legyen a munkabér, mennyi s milyen legyen a munkaszolgáltatás, egyáltalán a felekre bizzák — a felek megállapodásai tekintetében bizonyos kötelező szabályokat állítanak fel. Ilyenül említhető fel az 1898: II. t.-cz. 9. §-a. a mely szerint *az aratási szerződésben a termények neme a terület nagyságának hozzávetőleges megjelölésével mindenkor kitüntetendő; ha pedig a munkaadó gazdaságában az aratás egy részét hozzátartozóival, alkalmazottjaival, cselédjeivel vagy napszámosokkal kívánja végeztetni, ezen körülmény a szerződésben, az ily módon learatandó termények nemének s a terület nagyságának hozzávetőleges megjelölésével, szintén kitüntetendő.* E rendelkezéssel a munkások érdekét védelmezi a törvény, épen úgy mint a 10. §. által, a mely szerint *ha az aratási, hordási, cséplési, nyomtatási munkabért a szerződő felek a remélt termés bizonyos hányadrészében állapítják meg, akkor a szerződésben a munkabér vagylagosan a munkaadó azon évi termése átlagos minőségének megfelelően a termény bizonyos súly szerinti mennyiségében, vagy pedig készpénzben is megállapítandó.* E rendelkezés nem mondja, hogy mennyi legyen a készpénz, vagy mennyi legyen a biztosított terménymennyiség, csak azt követeli meg, hogy ezt a felek előre határozzák meg azért, hogy a termés időközben való megromlásának esélye méltánytalanul ne kockáztassa a munkás munkabérét, a kire jó termés esetén több juthat munkabérül, mint a mennyi vagylagosan meghatározott, de ennél kevesebbel nem kell beérnie.

A most idézett rendelkezésekhez hasonlóan a földmunkásokra nézve az 1899: XLI. t.-cz. 4. §-a azt állapítja meg, hogy minden szerződésnek, illetőleg feljegyzésnek tartalmaznia kell:

a) a munka nemének, időtartamának vagy méreteken kifejezett mennyiségének megjelölését;

b) a munkabér megállapítását átalányösszeg vagy az egységár szerint;

c) a szállítási költségekre, előlegekre, továbbá a munkaeszközökre, az elszállásolásra, tüzelő anyagra és az ivóvíz szállításra vonatkozó megállapodásokat.

Az erdei munkásokkal kötött szerződésre nézve az 1900:XXVIII. t.-cz. 3. §-a, a dohánykertészek szerződésére nézve az 1900:XXIX. t.-cz. 4. §-a tartalmaz az imént mondottakhoz lényegében hasonló intézkedést, valamennyinek célja az lévén, hogy a szerződés világos és határozott megállapodásokat foglaljon magába s ezzel a jó szerződés elejét vegye a későbbi perlekedésnek. Ebből a célból az 1898:II. t.-cz. 10. §-a azt is kimondja, hogy ha a szerződésben a munkaadó arra kötelezi magát, hogy a munkásokat maga élelmezi, a szerződésben megállapítandó a napi élelmezés pénzértéke is, valamennyi munkástörvény megállapítja továbbá, hogy *a munkások munkabérét, élelmezési járandóságát szeszes italokkal, vagy árucikkkel egészben vagy részben megváltani, bármimű utalványnyal fizetni, a munkásokat arra kötelezni, hogy élelmi, élvezeti, ruházati cikkeiket, eszközeiket a munkaadónál vagy az általa kijelölt egyénnél vásárolják, a munkásoknak adott előleg után kamatot szedni, az előleg értékéről váltót venni, a termés biztosítás díját a munkások béréből levonni, tilos*

Munkásügyi törvényeink szerint *a munkaadó és a munkás egyenrangú szerződő felek*, egyiket se pártolja a törvény a másik fél rovására, de mind a kettőnek *egyformán* védi jogos érdekét. A munkást megvédi a munkaadó esetleges hatalmaskodásai ellen, de a munkaadónak is biztosítékot ad, hogy jogos érdekét nem fogja büntetlenül megséthetni a munkás. Arra, hogy munkát adjon vagy vállaljon és szerződést kötson, senkit se kötelez a törvény, de *arra igen, hogy a megkötött szerződést az utolsó betűig becsületesen megtartsa*. A ki megszegi a szerződést, a *kártérítési kötelezettségen felül büntetetik* is. Az, hogy a szerződés megszegése ilyen következményekkel jár, kétszeresen arra inti a jegyzőt, hogy a szerződés-kötésnél *pon-tosan* teljesítse kötelességét: *jól megmagyarázza a szerződést; jól*

megmagyarázza a szerződésszegés jogi következményeit; s ebben az eljárásában soha se feledje, hogy mind a két fél érdekének egyaránt köteles oltalmazója és semmit sem szabad az egyik vagy a másik fél rovására se elhallgatnia, se valótlanul kiszíneznie, se félremagyaráznia. Itt is, mint minden egyébben, akkor teljesíti hiven kötelességét, ha az igazság egyenes ösvényén jár s nem sérti meg a munkaadó tisztességét azzal, hogy érdekében a munkások hátrányára tesz valamit s nem hajhássza a népszerűséget azzal, hogy a munkaadó rovására a munkásokat részesíti jogosulatlan előnyben. A munkaadó s munkás tiszteletét és bizalmát semmi más se biztosítja részére, csak a kötelességek igazságos és pártatlan teljesítése.

A munkásügyi törvények oly rendelkezéseket is foglalnak magukban, melyek nemcsak a munkaadókra és munkásokra, hanem más személyekre is vonatkoznak. Ilyen rendelkezés az 1899 : XLI. t.-cz. 27. §-a, a mely szerint az a vállalkozó vagy megbízott, a ki munkások felfogadása végett valamely községben megjelenik, köteles a község előljáróságánál azonnal jelentkezni, s ha mint megbízott jár el, meghatalmazását felmutatni; továbbá ilyen, ugyanezen törvénynek 30. §-a, mely szerint a munkahelyen a munkások élelmezése céljából létesült alkalmi vállalat tulajdonosa (kantinos) köteles az eladásra szánt étel- és italművek árjegyzékét az elsőfokú iparhatósághoz, az üzlet megkezdése előtt, azután pedig, havonként bemutatni; ha az elsőfokú iparhatóság a hozzá érkezett panaszokból arról győződik meg, hogy a vállalat tulajdonosa akár a kiszolgáltattott áruk minősége, akár a követelt árak magassága által a munkások hátrányára visszaéléseket követ el, s azokat a megintés daczára sem szünteti meg: köteles erről az illetékes közigazgatási bizottságnak indokolt jelentést tenni a végből, hogy ez az illetékes pénzügyigazgatóságot az italmérési engedély elvonására felhívhassa. Hasonló rendelkezéseket foglal magában az erdőmunkásokról szóló 1900 : XXVIII. t.-cz. 36. és 39. §-a. Ugyancsak harmadik személyekkel szemben is érvényes az 1898 : II. t.-cz. 43. §-a, mely az 1899 : XLI. t.-cz. 21., az 1900 : XXVIII. t.-cz. 19. §-ával

hasonlóan azt állapítja meg, hogy a munkásnak a munkaszerződésből eredő követelése — ide értve biztosítékát is — sem kincstári, sem magánkövetelés címén végrehajtás alá nem vonhatók.

A szerződésből eredő vitás ügyek és kihágások elbíráltása, a mint már jeleztük, attól eltekintve, hogy a munkás és az ő segédmunkása közötti ügyekben az 1899: XLII. t.-cz. 18. §-a szerint a községi bíraskodásra illetékes hatóság jogosult eljárni, a községi előjáróság, s illetve a jegyző, nem illetékes. Azonban e tekintetben is vannak tennivalói: így nevezetesen *a munkásügyi panaszt az előjáróságnál is meg lehet tenni, s azt jegyzőkönyvbe foglalva, 24 óra alatt az illetékes elsőfokú közigazgatási hatósághoz kell betérjeszteni* (2000/98. Földmív. Min. Rend. 45. §-a). Továbbá, ha a munkások a munkahelyről *jógtalanul* távozni akarnának, az előjáróságnak az eltávozást *kényszereszközök alkalmazásával meg kell gátolnia* (1898: II. t.-cz. 37. §.). A kihágásokra nézve pedig, amennyiben azok hivatalból üldözendők, az a feladata az előjáróságnak, hogy felettes hatóságának az eljárás megindítása végett *jelentést egyen.*

Hatóságok.

g) Gazdasági munkás- és cselédsegélypénztár.

A községi előjárónak a munkások anyagi jóléte előmozdítását célzó tevékenysége körében kiváló szerepe van *a gazdasági munkás- és cselédsegélypénztárnak.* Az 1900 évi XVI. t.-cz. és az 1902: XIV. t.-cz. alapján egy «Országos gazdasági munkás- és cselédsegélypénztár» létesített, melynek célja a gazdasági munkásokat és cselédeket baleset, baleset miatti rokkantság, baleset miatti halál, továbbá állandó keresetképtelenség esetében, úgyszintén bizonyos életkor elérésekor segélyezni s halál esetében a családnak segélyt nyújtani. A segélypénztár a kormány felügyelete s ellenőrzése alatt áll. Az igazgatóság elnökét s 12 tagját az első évre a földművelésügyi miniszter nevezi ki. Azután az igazgatóságba 4 tagot az alapítók, 4 tagot pedig a helyi bizottságok révén a tagok választanak. Az igazgatóság elnök-

A munkás és cselédsegélypénztár.

két, az ügyvezető igazgatót s az igazgatóság négy tagját mindenkor a földművelésügyi minister nevezi ki, s a pénztár felügyeletére s ellenőrzésére kormánybiztost is rendel ki.

A segélypénztár helyi igazgatását *a községekben az előljárásság látja el, addig, a míg ötven tag nincs a községben.* Ha a községben ötven tag már van, helyi bizottság alakíttatik, melyben a munkaadók és munkások egyaránt képviselve vannak. A segélypénztári orvos teendőit a községi (kör, járási) orvos látja el, de magánorvosok is kaphatnak megbízást. A község s a helyi bizottságok rendszerint nem kezelnek pénzt, a segélyeket postai úton a központi igazgatóság küldi meg. Munkaközben történt baleseteknél a törvényben megállapított segélyt a munkaadó köteles előlegezni, a kinek ezt a központi igazgatóság megtéríti.

A pénztár jövedelmét képezik: *a) a tagok befizetései, b) az állam évenkénti százezer korona hozzájárulása, c) a munkaadók hozzájárulása.*

A munkaadók hozzájárulása.

A törvény 8. §-a alapján minden munkaadó minden gazdasági cseléd után évenként 120 fillér hozzájárulást köteles fizetni. A hozzájárulást a községi előljárásság összeírás révén veti ki. *Az összeírás az általános adóösszeírással egyidejűleg foganatosítandó.* Az összeírási és kivetési lajstromot *évenként* január végeig kötelesek az előljárásságok a törvényhatósági számvevőséghez betérjeszteni, s ez pedig február végéig köteles azokat az érvényesítési záradékkal ellátva a községnek visszaküldeni, a hol a lajstromok közszemlére kiteendőek. *A kivetett hozzájárulási díj egy összegben április 1-én esedékes.* A behajtásra nézve a közadók kezelésére vonatkozó szabályok alkalmaztatnak. A megállapított hozzájárulást mindig a *községnél* kell lefizetni s a község a befizetett hozzájárulási díjakat *a kir. adóhivatalba* szállítja be. Ezen hozzájárulás fizetési kötelezettsége alól fel vannak mentve az alapítók, vagyis azok, a kik a pénztár javára egyszer s mindenkorra legalább 50 koronát lefizettek, feltéve, hogy cselédjeik helyett az első csoportbeli 10 k. 40 fillér évi tagdíjat sajátjukból előre lefizették, vagy kinyilatkoztatták, hogy ennek a díjnak legfeljebb csak felét fogják az illető cseléd bérébe betudni.

Ha az alapító nem minden cselédje helyett fizeti az előbbieket szerint a tagsági díjakat, csak azon cselédek után járó 120 fillér hozzájárulás fizetési kötelezettsége alul mentetik fel, a kik helyett a tagsági díjat tényleg fizeti. Minden gazdasági cseléd a ki után a munkaadó a 120 fillér évi hozzájárulást fizetni köteles, *a rendkívüli tagokkal egy tekintet alá esik, s a cseléd, illetőleg családja baleset, baleseti rokkantság és baleset miatti halál esetében olyan segélyt kap, mint a rendkívüli tagok.*

Attól eltekintve, hogy az imént mondottak szerint a gazdasági cselédek a munkaadóra kivetett hozzájárulási díj fejében a pénztár jótéteményeiben cselédi mivoltuk szerint részesülnek, a segélypénztár támogatására csak annak van igénye a ki a tagok sorába *önként* belépett

Beléphet tagul minden munkás és minden gazdasági cseléd, s általában mindenki, aki gazdálkodással foglalkozik, s a ki még nincsen ötven esztendő. A tagsági díj évenként az első csoportbelieknél 10 korona 40 fillér, a második csoportbelieknél 5 korona 72 fillér, a harmadik csoportbelieknél 2 korona 60 fillér, a negyedik csoportbelieknél 5 korona 20 fillér. Ha a tag idő előtt meghal, örökösei a befizetett díjakat visszakapják. A rendkívüli tagoknál egy korona. Az első csoportbeli tagnak a következő segélyre van igénye: *a)* baleset ellenében ingyen gyógykezelés; *b)* hatvan napig 1 korona segély; *c)* ha a baleset miatt 60 napnál tovább munkaképtelen marad, mindaddig, míg munkaképtelen, havonként 10 korona segély; *d)* baleset miatti halál esetében a családnak egyszer s mindenkorra 400 korona segély; *e)* ha legalább tíz évi tagság után bármely okból munkaképtelen lesz, élete fogytáig havonta 10 korona segély; *f)* a tag 65-ik életévének elérésekor kap 100 koronát; *g)* ha a tag öt évi tagság után meghal, családja 200 korona, ha 10 évi tagság után hal meg, 250 korona, ha 15 évi tagság után hal meg, 270 korona segélyt kap egyszer s mindenkorra. A második csoportbeli rendes tagok az *a—d)* pontokban megjelölt segélyeket úgy kapják, mint az első csoportbeli rendes tagok, az *e—g)* pontokban

A tagokról.

A segélyekről.

megjelölt segélynek azonban csak a felét igényelhetik. A rendkívüli tagok pedig csak az *a—d*) pontokban megjelölt segélyt kapják; az *e—g*) pontokban megjelölt segélyekre egyáltalán nem lehet igényük. A *harmadik* csoportbeli tagok csak haláluk esetére biztosíthatnak családjuk részére segélyt, melynek nagysága attól függ, hogy hány esztendősen lépett be a tag. A legkisebb segély 60 korona, a legnagyobb 200 korona. A negyedik csoportbeli tagok bizonyos életkor elérése idejére biztosíthatnak segélyt maguknak vagy másnak. A segély nagysága attól függ, hogy hány esztendő telik el a felvételtől a kitűzött életkor eléréséig. A biztosítható legkisebb segély 65 korona, a legnagyobb 215 korona. Azoknak, a kik tagok akarnak lenni, ha a községben még nincsen ötven tag és így a helyi bizottság még nem alakult meg: *lakóhelyük előljáróságánál* kell jelentkezni. A jelentkezéskor a felvételi díjat készpénzben kell lefizetni. A tagsági könyvet a központi igazgatóság küldi meg. A tagsági díjat félévenként a postahivatalnál kell befizetni a tagsági könyvben lévő befizetési lapokkal. A félévi tagsági díjat a tag részletekben is félreteheti, akként, hogy az előljáróságtól egy gyűjtőlapot kap, s arra a félév tartama alatt annyi postalevélbélyeget ragaszt, a mennyinek értéke a félévi tagsági díjnak megfelel. Az ilyen levélbélyegekkel szabályszerűen ellátott gyűjtőlapokat a posta készpénz gyanánt elfogadja.

A munkás-segélypénztár fejlesztése érdekében két módon tehet a jegyző nagy szolgálatokat. Egyfelől akkor, *ha a gazdasági cselédek összeírását* pontosan teljesíti, másfelől, *ha az önkéntes belépésre állandóan buzdítja a községbelieket.*

A gazdasági cselédek összeírásának pontossága nem csupán a pénztár anyagi érdekét szolgálja; arra is kell itt gondolni, hogy azok a cselédek, a kik az összeírásba felvették, a pénztár rendkívüli tagjaival azonos segélyre nyerne igényt. A jegyző tehát, a mikor minden gazdasági külső cselédet felvesz az összeírásba, a segélypénztár jótéteményeit biztosítja azoknak. Az összeírásnál

A gazdasági
cselédek össze-
írása.

soha se téveszsze meg a jegyzőt a cseléd alkalmaztatásának a *neve*: mindegy az akár béresnek, akár vinczellérnek, akár kocsisnak, tanyásnak, ostorosnak, hónapszámosnak, csősznek, vagy akár minek nevezi is a gazda alkalmazottját: azt se szabad tekintetbe venni, hogy hány esztendő az alkalmazott, azt se, hogy a gazda háztartásában nyer-e ellátást vagy se, mert mindez közönbös a gazdasági cselédi minőség megállapításánál, melynél az a lényeg, hogy az alkalmazott: *a)* kizárólag vagy főleg gazdasági munkában tesz személyes és folytonos szolgálatot, *b)* ezért a munkáért akár milyen formában és czímen: bért kap, *c)* legalább egy hónapra van alkalmazva.

A pénztár rendes tagjai számának gyarapítására azért fordítson gondot a jegyző, mert a közjólétnek szolgál, ha a községbelieket a belépésre buzdítja. A segélypénztár a rokkanatnak, a munka tehetetlennek, állandó segélyt ad, megsegíti a hátramaradt, elárvult családot; az tehát, a ki a munkabírási idejében az elkövetkezendő szomorú napokra gondolva, lankadatlan jóakarattal inti, buzdítja a népet arra, hogy gondoskodjék a jövődőről, sok könyvet szárit fel, sok bánatot oszlat el, sok nyomort vált meg. *Ne elégedjék meg tehát az előljáró azzal, hogy egyszer-kétszer szóba hozza a segélypénztár dolgát népe előtt, hanem a hivatalban, a hivatalon kívül minden alkalmat ragadjon meg arra, hogy azt népszerűsítse.* Az a törzskönyv, melybe a segélypénztár tagjának a nevét a központban bejegyzik az igazgatóság: a községi előljárók minősítési táblája lesz mindig. Arról a községről a melyből nincsen, vagy csak kevés tagja van a pénztárnak ez a könyv kimutatja, hogy előljárói *nem* állanak hivatusuk magaslatán, s hogy ott a népnek előljárói csak nevük szerint azok s ha ott a nyomorékká lett, vagy az előregedett ember ajkáról panaszos szó hallatszik, ha ott az árvák s özvegyek éheznek, a panaszos sóhaj s a bánatos könyv súlyos vád azok ellen, a kik nem akartak vagy nem tudtak a nép igaz tanácsadói, hű barátai s bölcs vezetői lenni. A segélypénztár népies ismertetésére alkalmas füzeteket ingyen osztja ki a segélypénztár igazgatósága.

h) Parcellázás. A munkás otthona. Gazdasági mellékfoglalások.

Parcellázás.

A gazdasági munkások háztartásának terhét nagyon megkönnyíti az, ha a munkás egy kis házat, földet, kertet szerezhethet. Az előjárónak tehát legyen gondja arra, hogy ha a község ingatlanait haszonbérbe adják, a mennyiben ez a község érdekével se ellenkezik, úgy állapítsák meg az értékesítés tervét, hogy *kisebb részekben* is lehessen azt haszonbérbe adni s venni, hogy így a munkások is jelentkezhesenek bérlőkül. Gondoljon az előjáró arra is, hogy ha a községnek erre alkalmas beltelkei vannak s azok eladásra kerülnek: úgy állapíttassanak meg az eladás feltételei, hogy egy kis házhelyet, kertet a szorgalmas munkás is vehessen.

Arra is ügyeljen az előjáró, hogy ha a község határában valamely nagyobb ingatlan eladásra kerül azt lehetőleg a községbeli lakosok szerezzék meg, s ilyen esetben is mód és alkalom biztosíttassék az arravaló munkásoknak a vételre. Talán sok bajlódással jár a gazdagabb és kevésbé tehetős vevőket összehozni: de az előjárót az e fajta nehézségek kell hogy még inkább buzdítsák az okos közbenjárásra. Ingyen *földosztást* nem csinálhat se a község, se az állam, — de jóakarattal támogathatja a szorgalmas embert: közvetítheti a vételt, kölcsönt eszközölhet ki, felmérési ingyen a földet, megcsináltatja a szükséges irásokat, szóval a kezére járhat. Ha ilyen parcellázási dolog adja elő magát, a földmivelésügyi miniszteriumban készséggel szolgálnak utmutatással. De ügyeljen az előjáró, nehogy valami oktalan kezdéssel megzavarja embereit, mert parcellázni csak ott lehet *a hol arra való birtok van eladó s a hol az embereknek van annyi pénze, hogy azzal már kezdhettek valamit.*

A munkás otthona.

A munkás, a kinek lakása igazán otthon, vágyaiban, érzelmeiben, gondolataiban soha se lesz lakostársai között idegen. *A munkás otthonát vonzóvá, szívélyessé tenni oly feladat, melyből a maga részét az előjárónak is ki kell vennie.* Igyekezék az előjáró rákapadni a munkásnépet azokra a gazdasági

mellékfoglalkozásokra, a melyek a mellett, hogy anyagilag is haszonnal járnak, megenyhítik a napról-napra való bér munka ridegségét. Ha a munkás a maga kis méhesével bajlódik, ha a maga ültette fák virágzását láthatja, ha a maga faragta kis padon üldögélhet: nyugodtabb, megelégedettebb lesz a kis otthon, s vonzóbb, a honnan nem vágyik el a koressmába, vagy a tétlen, dologtalanok csoportjába a családfő s nem vesz vándorbotot a kezébe! Lehetetlen itt felsorolni hányféle, mennyi fajta hasznothajtó foglalkozást úzhat a gazdasági munkás akkor, a mikor a tulajdonképeni nagy gazdasági munkáknak szünete van. Azt se lehet itt megmondani, hogy hol, melyik munkára kell ezek közül a népet rászoktatni. Itt talán a kosárkötés, amott a czirokszalma-, gyékényfeldolgozás, a fa-faragás, máshol a méhészkedés, kertészet, zöldségtermelés, a selyemtenyésztés, a gyógyfűszedés az, a mi számbavehető tőke nélkül is hasznot hajt. Tudni kell: minek hol van piacza, mit, melyik időszakban legérdemesebb eladni, miből van az országban sok, miből van kevés; ezért annak, a ki valamely gazdasági mellékfoglalkozást meg akar honosítani, tájékozást kell szereznie annak minden részlete felől. Az előljáró tisztába jöven azzal, hogy az ő községében milyen munkára van meg az anyag s a hajlandóság, lépjen érintkezésbe a gazdasági egylettel vagy a földművelésügyi ministerium szakembereivel. Ne gondolja senki, hogy kérdőlevelére nem kap szíves választ: a jóakarátú, buzgó előljárónak kész örömmel sietnek támogatására!

Mind ezen dolgaiban az előljárónak sokat kell bajlódnia, sok embert kell megnyernie, sok idegenkedést kell legyőznie. Munkálkodásának, a maga kis körében, eleinte talán gáncsolás, gyanúsítás, közönyösség lesz fájdalmas jutalma. De ne csüggedjen soha, mert: *hivatása szerint a kötelesség útján jár, s ez az út mindig, még akkor is a jól, hiven, becsületesen teljesített munka nyugodt öntudatához vezet, ha egy életen át ismeretlenül, névtelenül, egyedül járta is végig az ember!*

A birtokos és a gazdatiszt közötti jogviszonyok szabályozásáról.

A gazdatisztek szolgálati viszonyainak törvény által való szabályozását egyfelől magának a gazdatiszti karnak, másfelől az okszerű gazdálkodásnak s ezzel azonosan a birtokosoknak az érdeke tette szükségessé. *A felek egyezkedési szabadságának megóvása mellett* tételes intézkedésekkel kellett szabályozni azokat a kérdéseket, a melyekben a különféle *ellentmondó szokások* a gazdatiszt vagy a birtokos helyzetét bizonytalanná tették, vagy a hol a megállapodás korlátlan szabadsága a *közérdekekkel* volna ellentétben.

A birtokos és a gazdatiszt közötti jogviszonyokat az 1900. évi XXVII. t.-czikk szabályozza, a mely 1901. évi május hó 1-én lépett életbe.

A törvény két fejezetre oszlik; az első fejezet a *gazdatisztek szolgálati viszonyaira* vonatkozik, a második pedig *bizonyos gazdaságokra* a közérdekből kötelezően kimondja, hogy azokban (1906 május 1-től) *csak okleveles gazdatisztek* alkalmaztassanak.

I. A gazdatisztek szolgálati viszonyainak szabályozása tekintetében a törvény — a felmondási időt kivéve — *nem tesz különbséget az okleveles és nem okleveles gazdatisztek között, a mint ez különösen kitűnik a gazdatiszt fogalmának* a törvényben adott meghatározásából, — nevezetesen: *gazdatiszt az, a ki másnak a gazdaságában a gazdasági igazgatás, kezelés vagy ellenőrzés rendszerinti tennivalóinak fizetésért való ellátására szerződik.* (1. §.)

A törvény határozmányai ehhez képest azok szolgálati viszonyaira vonatkoznak, a kik a jelen meghatározás értelmében *gazdatiszteknek* tekintendők.

A gazdatiszt fogalma.

A birtokos és a gazdatiszt közötti jogviszonyt a törvény korlátai között a felek szerződése állapítja meg. (2. §.)

A gazdatiszt szerződése.

A ki valamely gazdaságban mint gazdatiszt alkalmazva van, eltérő intézkedés hiányában *feljogosítottnak tekintetik azokra a cselekményekre, melyek a gazdálkodás folytatásával az ilyen gazdaságban és az ilyen alkalmaztatással rendszerint járnak.* Gazdatisztek szerződtetésére, terményeknek nagyban vagy előre való eladására, valamint oly ügyletekre, melyek a tárgy értékénél vagy a kötelezés időtartamánál fogva, vagy egyéb okból a gazdálkodás folytatásának rendes körén kívül esnek: a gazdatiszt csak külön meghatalmazás alapján jogosult. (2. §.)

A gazdatiszt rendszerinti hatásköre.

Kártérítés kötelezettsége nélkül *visszaléphet* a már megkötött szerződéstől a birtokos, ha a gazdatiszt szolgálatát a megállapított időben meg nem kezdi vagy időközben szolgálatképtelenné vált; a gazdatiszt, ha szolgálatképtelenné vált, ha a birtokos önrendelkező jogát elveszti, vagy ha a birtokos személyében időközben változás történt; végül bármelyik fél, ha azon esetek valamelyike következik be, melyek miatt a szerződés a teljesítés ideje alatt is felmondás nélkül felbontható volna. (3., 4. §§.)

Visszalépés a szerződéstől.

Más okokból kártérítési igény nélkül egyik fél sem léphet vissza a szerződéstől.

A gazdatiszt köteles az állásával járó tennivalókat, a birtokos utasítása szerint és a birtokos érdekeinek megfelelőleg, a rendes gazda gondosságával, híven, pontosan, legjobb tehetősége szerint személyesen teljesíteni.

A gazdatiszt kötelességei.

A gazdatiszt a birtokos engedélye nélkül semmiféle mellékfoglalkozást nem űzhet s a birtokos engedélye nélkül — a javadalmazásához tartozó gazdaság kivételével — a maga vagy hozzátartozóinak gazdaságát sem kezelheti.

Ellenkező megállapodás hiányában a birtokos a saját költségén a gazdatisztet egyik gazdaságából a másikba áthelyezheti. (7. §.)

Ha a szerződés nem állapítja meg a javadalmazásnak vagy egyes részeinek összegét, illetőleg mennyiségét, annak

A gazdatiszt javadalmazása.

megszabásánál a helyi, ilyenek hiányában az országos szokás az irányadó.

A terményekben való javadalmazást, más megállapodás hiányában, előleges, a készpénzbeni javadalmazást pedig utólagos negyedévi részletekben kell kiszolgáltatni. (8. §.)

A gazdatiszt betegsége, elhalálása folytán a birtokosra háruló köteleességek

Ha a gazdatiszt szolgálata teljesítése következtében, vagy oly baleset folytán betegszik meg, mely őt szolgálat közben, saját hibáján kívül éri: gyógykezeléséről a birtokos legfeljebb hat hónapon át saját költségén köteles gondoskodni, ha pedig ily esetben meghal: a temetés költsége is a birtokost terheli. (9. §.)

Az elhalt gazdatiszt családjának végkielégítése.

Ha a birtokos a gazdatiszt, illetőleg családja részére a szolgálati szerződésben a nyugdíjazás vagy végkielégítés kiszolgáltatása tekintetében messzebb menő kötelezettséget nem vállal, a gazdatisztnek a szolgálati időtartam alatt bekövetkezett halála esetében a birtokos köteles a gazdatiszt özvegyének vagy kiskorú gyermekeinek — ha a gazdatiszt ezen törvény életbelépte után öt évnél kevesebb időt töltött szolgálatában: negyedévi, ha tíz évnél kevesebb, de legalább öt évet töltött szolgálatában: fél évi, ha pedig több, mint tíz évet töltött szolgálatában: egy évi javadalmazásának megfelelő összeget végkielégítésül kiszolgáltatni.

A végkielégítési összeget a gazdatiszt halála napjától számított fél év alatt előre, egyenlő havi részletekben kell kifizetni.

Az elhalt gazdatiszt családjának a birtokos minden esetben az elhalálozás napjától számított három hónapra köteles megfelelő lakást adni, vagy annak értékét megváltani; azonban megváltás esetében sem követelheti azt, hogy a gazdatiszt családja az elhalálozástól számított 30 nap eltelte előtt költözzék ki. Köteles továbbá a család elköltözéséhez a legközelebbi vasút- (hajó-) állomásig vagy azzal egyenlő távolságig, de legfeljebb ötven kilométerig, a szükséges igaerőt szolgáltatni. (11. §.)

A szolgálati szerződés megszűnése.

A szolgálati szerződés megszűnik annak az időnek a leteltével, a melynek tartamára azt kötötték.

Ha határozott időtartam nem volt kikötve: bármelyik fél felmondhatja a szolgálati viszonyt.

A felmondást írásban kell megtenni. (12. §.)

Ha a felek a szolgálati szerződésben másként meg nem állapodtak, a birtok eladása, a bérlet abbahagyása, továbbá a birtokos személyében, a birtok állagában vagy kezelésében beállott lényeges változások esetében a határozott időre kötött szerződés is felmondható. (14. §.)

A felmondási idő, ha a felek a szerződésben másként meg nem állapodnak, az okleveles gazdatiszt szerződésénél egy év, az oklevéllel nem bíró gazdatiszt szerződésénél pedig félév. Felmondási idő.

Az okleveles gazdatiszttal kötött szerződésben három hónapnál, az oklevéllel nem bíró gazdatiszttal kötött szerződésben egy hónapnál rövidebb felmondási időt a szerződésben nem lehet megállapítani. Hatálytalan az olyan megállapodás, a mely a felmondási időt a gazdatisztre nézve másként állapítja meg, mint a birtokosra nézve.

Ha a birtokos a felmondás közlése után a gazdatisztet a felmondási időre eső minden járandóságára nézve — tehát a lakbérre is — kielégíti, ezzel a szerződést a felmondási idő előtt is megszüntetheti. A lakásból való kiköltözésre azonban a gazdatisztnak 30 napi határidő hagyandó. (15. §.)

Felsorolja a törvény azon eseteket is, a melyekben a A szolgálati viszony azonnali megszakításának esetei. szolgálati viszony azonnal megszakítható; itt kiemelendő különösen, hogy elbocsátható a gazdatiszt, ha a birtokost (hozzátartozóit) bántalmazza vagy becsületében sérti; hűtlen kezelés esetében, ha büntettet vagy nyereségvágyból eredő vagy szemérem elleni vétséget követ el, ha a birtokos (megbízott) szolgálatára vonatkozó meghagyásának teljesítését megtagadja, ha botrányt okozó erkölcstelen életet él, vagy ha a birtokosnak szándékosan vagy vétkes gondatlanságból kárt okoz; azonnal kiléphet a gazdatiszt, ha a birtokos vagy hozzátartozói bántalmazzák, becsületében sértik, javadalmazását nem kapja meg, ha tiltott cselekményre hivatik fel, vagy nem gazdatiszti szolgálatra köteleztetik. (16. és 17. §§.)

Az a fél, a kinek hibájából a szerződés felbontatik, teljes kártérítéssel tartozik a másik félnek. (19. §.)

A felmondás közlésekor a birtokos a gazdatisztnak a Szolgálati bizonyítvány. felmondás megtörténtéről írásbeli nyilatkozatot, a kilépéskor

pedig *szolgálati bizonyítványt* köteles kiadni, melyben kívánatra a szolgálati képesség is tanúsítandó. (21. §.)

Leszámolás.

A szolgálatból való kilépés előtt a gazdatiszt a reábizotokról elszámolni tartozik, s járandóságaira csak az elszámolás után van igénye. (22. §.)

Ha a szerződés ellenkező megállapodást nem tartalmaz, a szolgálati szerződés bármely okból való megszűnése esetében *a gazdatiszt elköltözéséhez szükséges igaerőt* — a legközelebbi vasút- (hajó-) állomásig vagy azzal egyenlő távolságig, de legfeljebb ötven kilométerig — *a birtokos köteles szolgáltatni.* (23. §.)

A birtokos és a gazdatiszt közötti jogviszonyra vonatkozó ezen szabályok közül azok, a melyek a gazdatiszt *hatáskörét, mellékfoglalkozástól való eltiltását, áthelyezhetését, javadalmazásának mennyiségét és esedékességét, a szerződés érvényének tartamát, az elköltözéshez a birtokos által nyújtandó segítséget, úgyszintén bizonyos határok fentartásával a felmondási időt és a gazdatiszt halála esetén a családjának kiszolgáltató végkielégítést megállapítják, csupán az esetre nyerne alkalmazást, ha a szerződő felek másként nem határoztak; a szerződés lényeges feltételeinek megállapítása tehát — mint már említettett — a felek szabad elhatározásától függ, s ezekre nézve a törvény csupán kiegészítő rendelkezéseket tartalmaz.*

A birtokos és a gazdatiszt között a szolgálati viszonyból felmerülő *vitás kérdések elbírálása a rendes bíróságok elé tartozik*, még pedig, ha a kereset tárgya járulékok nélkül 1000 K-t meg nem halad, sommás eljárás és a kir. járásbíróságok hatásköre alá, ha pedig a járulékok nélkül 1000 K-t meghalad, a kir. törvényszékek hatásköre alá tartozik.

II. Az okleveles gazdatisztek alkalmazására nézve mindenekelőtt kimondja a törvény, hogy *az állami gazdaságokban gazdatisztként csak okleveles gazdatisztek alkalmazhatók*, s egyben meghatározza azt is, hogy *okleveles gazdatisztnak tekintetik az a magyar állampolgár, a kinek valamely hazai gazdasági főiskola vagy gazdasági tanintézet által kiállított (honosított) oklevele vagy végbizonyítványa van.* (24. §.)

A törvényhatóságok, a községek, egyházi testületek és egyházi személyek, mint ilyenek, a köz- és magánalapítványok és hitbizományok, a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok, valamint, tekintet nélkül állampolgárságukra, azon birtokosok, a kik állandóan nem laknak a magyar

Allami gazdaságokban okleveles gazdatisztek alkalmazandók.

Alaki képesítés.

Mely gazdaságokban alkalmazandók még okleveles gazdatisztek?

korona országainak területén (kivéve mindazonáltal azokat, a kik hivatalos megbízásból vannak távol, vagy a kiknek házastársa vagy leszármazója állandóan itt lakik) — valamint a felemlített birtokosok bérlői, *azon gazdaságaikban, a melyek után legalább háromezer korona állami földadó fizetetik, az ezen törvény életbeléptét követő ötödik évtől* — tehát 1906. évi május 1-től — *kezdve* gazdatisztként csak okleveles gazdatisztet alkalmazhatnak. (25. §.)

A melyik birtokos ezen szabály ellen vét, a közigazgatási bizottság által 1000 holdon aluli birtoknál 200—600 K-ig, nagyobb birtoknál 600—2000 K-ig terjedhető pénzbírsággal lesz büntetendő. (26. §.)

Hogy a törvény rendelkezése folytán a nem okleveles gazdatisztek a felsorolt nagyobb gazdaságokban már elnyert állásaikat el ne veszítsék, átmeneti intézkedésként kimondja a törvény, hogy azok a magyar állampolgárok, a kik a megállapított minősítéssel nem bírnak ugyan, de a törvény életbeléptét követő ötödik évben, vagyis 1906. évi május hó 1-ig tényleg gazdatiszti teendőket teljesítenek a 25. § hatálya alá eső birtokon, *ugyanazon birtokon, vagy ugyanazon birtokos által továbbra is alkalmazhatók.*

A szakirodalom vagy a gyakorlat terén kitűnt egyéneknek a közigazgatási bizottság és a gazdasági egyesület, illetőleg a mezőgazdasági bizottság meghallgatásával az alaki képesítés hiánya alól a földművelésügyi minster felmentést adhat. (25. §.)

A *gazdatiszti czímek használatának kérdése* azon az alapon lett a törvényben szabályozva, hogy *azok, a kik a törvény értelmében okleveles gazdatiszteknek tekintendők,* minden korlátozás nélkül bármilyen gazdatiszti czímet használhatnak és különösen *felsorolja a törvény,* hogy okleveles gazdatiszt, jószágigazgató, jószágfelügyelő, gazdasági intéző, gazdasági ellenőr, gazdasági segéd, tisztartó, kasznár czímet. továbbá az *okleveles jelző kitüntetésével bármilyen gazdatiszti czímet csak az használhat, a ki a törvényben megjelölt minősítéssel bír.* Ily czímek jogosulatlan használata az 1879: XL. t.-cz. 45. §-ában megállapított büntetés alá esik. (27. §.)

Nem okl. gazdatisztek állásaikban meghagyandók.

Felmentés az alaki képesítés hiánya alól.

Gazdatiszti czímek.

Csak okl. gazdatisztek által használható czímek.

Atmeneti intéz-
kedés a nem okl.
gazdatisztek czi-
meiről.

A szerzett jogok épségben tartása végett azonban azt is kimondja a törvény, hogy az, a ki a jószágigazgató, jószágfelügyelő, gazdasági intéző, gazdasági ellenőr, gazdasági segéd, tisztartó, kasznár címet *1900 január 1. előtt jogosult*án használta: azt a törvény életbelépte után abban az esetben is használhatja, ha a törvényben megjelölt minősítéssel nem is bír. (27. §.)

Miután annak bizonyítása, hogy valaki a felsorolt címek valamelyikét 1900 január 1. előtt jogosultán használta, évek multán nehézséggel járna, felhatalmazta a földműveléstügyi minister az elsőfokú közigazgatási hatóságokat, hogy a felsorolt címek bármelyikének használata jogosultságát *1902. évi május hó 1-ig* (1501. eln./1901. és 12.228. eln./1901. sz. rendeletek) határozatilag megállapíthassák. Ehhez igazolni kellett, hogy a gazdatiszt az illető cím használataira már 1900 jan. 1. előtt fel lett a birtokos által hatalmazva és községi bizonyítványt kellett bemutatni arról, hogy a gazdatiszt az illető címet 1900 január 1. előtt tényleg használta.

A gazdatiszti címek ilyen hatósági határozattal való megállapításának a kitézött határidő elmulta folytán most már helye nincs; de ez nem azt jelenti, hogy a nem okleveles gazdatisztek a felsorolt címek akármelyikét hatósági határozat hiányában nem használhatják, hanem azt, hogy ha ilyen címet használnak, s e miatt ellenük az eljárás megindítatik, akkor szabályszerűen bizonyítani tartoznak, hogy az illető címet már 1900. január 1. előtt jogosultán használták. Ha azonban valaki *jogosulatlanul* használja a felsorolt címek valamelyikét, az *hivataltól üldözendő kihágást* képez s a fennálló szabályok szerint a közigazgatási hatóságok által bírálendő el.

Olyan címek, a melyeket a törvény föl nem sorol, mint pl. a «gazdatiszt», az «ispán», a «gazdasági őrnök», a «szám-tartó» stb. címek, mint eddig, úgy ezután is minden korlátozás nélkül használhatók.

Végül megjegyzendő, hogy a birtokos és a gazdatiszt közötti jogviszonyok szabályozásáról szóló törvénynek a birtokosra vonatkozó rendelkezései a *bérlőre* is kiterjednek. (28. §.)

Szövetkezeti és biztosítási ügyek.

A községi előjárásnak egyik legnemesebb hivatása ^{A szövetkezetek gazdasági célja.} a nép erkölcsi és anyagi jólétének előmozdítása. Ebben a leghatékonyabb támasza az előjárásnak a szövetkezés, a mi a kistermelőt vagyis a lakosság zömét a nagy tőke előnyeiben részesíti. Jól tudjuk, hogy a községi élet nem szorítkozik csupán a közszolgáltatások előállítására, hanem kulturális és anyagi téren a lakosság közös érdekeinek ellátására is hivatva van. Sőt a művelt államokban azt látjuk, nálunk is abban az irányban haladunk, hogy a lakosság anyagi érdekének közös feladatait mindinkább a községi előjáróság vállaira rakjuk.

A községi élet mindig gondozta a lakosok anyagi érdekeit, hiszen kezdetben ez az érdekközösség egyesítette a családokat egy község kötelékébe.

A községnek ez a gondozása addig, míg csaknem az összes lakosságnak egynemű a foglalkozása, könnyen teljesíthető. A közös szolgálat fentartása minden lakosnak egyforma érdeke, egyforma terhe.

A mint azonban szétválnak a kereseti ágak, mindjárt más és más lesz a lakosok érdeke egyik-másik intézményben, és a kit valamely községi intézmény nem érdekel, az annak a terhéhez nem akar hozzájárulni.

Az 1886:XXII. t.-cz. ki is mondta azt az elvet, hogy a községi háztartás egyes tételeihez a pótdóban csak azok tartoznak hozzájárulni, a kik a község illető intézményeit igénybe veszik.

Gyakorlatból jól tudják a község előjárói, milyen nehéz egy új intézményt a képviselő testülettel elfogadtatni, a mi

a lakosság egy részét közvetlenül nem érdekli. Mennyi visszavonást, mennyi keserűséget hoz a községi életbe egyik-másik intézmény, a minék a közvetlen hasznát nem élvezzi mindenki. És ha már megszavazzák is az ily intézmények költségét, mennyi nehézségbe kerül az egyes lakosok hozzájárulási kötelezettségét, érdekeltségük arányában megállapítani.

Sok intézményt pedig, ha még oly közhasznúnak ígérkezik is, nem lehet a községi háztartás keretében megvalósítani a vele járó kockázat miatt.

Sok ily nehézséget el lehet hárítani, ha a lakosok közös gazdasági érdekeik elérésére szövetkezetet alapítanak. A mint a községi élet maga bizonyos érdekkörökre oszlik, úgy ezek az érdekkörök egy-egy szövetkezetbe társulhatnak, mely azt a közös célt, a közös érdeket szolgálja.

As előjáráság
hivatása a szö-
vetkezetek terén.

A községi előjáráságnak tehát nemcsak hivatása, hanem a szolgálat szempontjából érdeke is a szövetkezeti ügyet előmozdítani. Természetes, hogy valamint a község kötelékéből senkit sem lehet akarata ellenére kizárni, úgy a szövetkezetből sem lehet, a ki annak föltételeit teljesíti, kirekeszteni.

Működésük szerint a szövetkezeteket három csoportba sorozhatjuk, ezek a hitel-, fogyasztó- és termelő szövetkezetek.

A hitelszövetkezet arra való, hogy tagjainak méltányos hiteligenyét kielégítse, ezzel gazdálkodásukat elősegítse, a mellett a takarékosagra is alkalmat nyújtson.

A fogyasztó szövetkezet arra való, hogy tagjainak szükségletét, főleg a nagyobb mennyiségben fogyasztott árukat jutányosabban (tehát olcsóbban, vagy jobb minőségben) megszeresse számukra.

A termelő szövetkezet pedig arra, hogy a tagok termelvényeiket közösen dolgozhassák fel és együttesen értékesítsék.

Alig szükséges bővebben fejtegetni, mily nagy mértékben képesek a szövetkezetek a lakosok anyagi helyzetén javítani. Jól tudjuk, hogy egyesek, sőt egész falvak tönkremenetele és elzüllése az eladósodással kezdődik. Számos

példa bizonyítja, hogy egy jól vezetett hitelszövetkezet útját állja az anyagi romlásnak, sőt a vagyonosodás és megalékedtség ösvényére tereli az iparkodó és takarékos lakosságot.

Minthogy a mai gazdasági élet alig tud megenni hitel nélkül, kívánatos, hogy a nép saját falujában meglegje azt az alkalmatosságot, a melyik az ő méltányos személyi hitel-igényeit kielégíti. Kell tehát, hogy lehetőleg minden faluban legyen egy-egy hitelszövetkezet, melynek ügyeit a falunak megbízható és a közügyért érdeklődő irástudó emberei végezik. Sok helyen lehetetlenség volna a szövetkezetet az előjárók közreműködése nélkül megvalósítani.

A szövetkezet csupán tagjainak közös jótállására kaphatván hitelt, csak úgy óvhatja magát a veszteségtől, ha maga is csak megbízható embereknek hitelez. Ezért a szövetkezet működési köre nem terjedhet tovább, egy vagy legfőlebb még a szomszédos községnél, a hol tudniillik minden ember ismeri egymást. A szövetkezet intézői tehát a hitelkérők viszonyait jól ismervén, egyfelől képesek a szövetkezetet minden károsodástól megóvni, másfelől a hitelkérő restelvéen éppen közeli ismerősei szemében hitelre méltatlannak lenni, ez a körülmény hatalmas erkölcsi rúgója a józan és takarékos életmódnak és a szorgalmas gazdálkodásnak.

A hitelszövetkezet jó alkalom lévén minden megtakarítható fillér összegyűjtésére, nagyon előmozdítja a takarékosságra való hajlamot és a tőkegyűjtést.

Ha a községben erős hitelszövetkezet van, az képesíti a lakosokat egy-egy kínálkozó alkalom gazdasági kihasználására. Pl. ha a határban egy birtoktest parcellázásra kerül, vagy ha egy nagyobb fuvaros vagy földmunka felvállalására alkalom nyílik, azt a község lakosai együttesen megvehetik vagy felvállalhatják, ha a vételhez vagy a vállalathoz szükséges tőkét a hitelszövetkezet rendelkezésükre bocsátja.

A fogyasztó szövetkezet segítségével a közönség a nagyobb mennyiségben szükséges gazdasági cikkekkel olcsóbban vagy jobb minőségben szerezheti be.

Fogyasztó
szövetkezet.

A közös beszerzéshez nincs is okvetetlen szükség szövetkezet alakítására, hanem alkalmi társulás útján is el lehet végezni.

Termelő
szövetkezet.

Nagyobb jelentősége van a termelő szövetkezetnek, mert ez hozza legközelebb a kis birtokost a nagyban való gazdálkodás előnyeivel. Azokhoz a gazdasági gépekhez, melyeket nagy értékük és munkabírásuk miatt csak a nagy birtokosnak lehet és érdemes beszerezni, szövetkezés útján hozzájuthat a kiskgazda is. Szövetkezhetnek vetőgép, cséplőgép stb. beszerzésére és közös használatára. Kiki felváltva használja a gépet és használati díjban annyit fizet érte a szövetkezeti pénztárba, a mennyiből kitelik a gépnek jókarban tartása vagy mire elkopik, újnak a beszerzése.

Néhány év óta szép eredményt érnek el a gazdák a tejszövetkezetekkel. A kinek csak egy-két tehene van, annak nem érdemes naphosszat fárasztani valakit egy néhány liter tej eladásával; az egésznek az ára nem ér föl néha az elmulasztott munkával vagy napszámmal. Több napról összegyűjteni a tejet nem lehet, de nem is érdemes, mert frissen nem áll el, feldolgozásához pedig drága berendezés szükséges.

Ehhez is szövetkezés útján juthatnak a gazdák. A tej feldolgozásához szükséges helyiségek és gép-berendezést beszerzi a szövetkezet, feldolgozza a gazdától naponként beszállított összes tejet (többnyire vajjá, esetleg még sajttá) együttesen eladja és a tiszta értékesítési árát a gazdának kifizeti, valamit természetesen visszatartván belőle a befektetett tőke törlesztésére.

Ezek a kis tejszövetkezetek egész új forrását nyitották meg a vagyonosodásnak. Vannak egészen kis falvak, melyeknek lakosai évi 40—50,000 korona oly bevételhez jutnak a tejszövetkezet révén, a miből azelőtt alig láttak valamit. Ez az új szerzemény évről-évre ismétlődően, könnyen beláthatjuk, hogy rövid néhány év alatt mily változást fog ez előidézni a lakosság vagyoni viszonyaiban.

Hasonló hivatása van a bor értékesítésével a pincze-szövetkezetnek; hasonló, de még több oldalú hivatása a

gabona-értékesítő szövetkezetnek, mert ez arra képesítené a gazdákat, hogy még a nagy forgalmú helyektől távol eső falvakban is rendes áron adhassák el termésüket, megszabaduljanak a gabona eladásával járó sok idő- és fuvar-vesztéségtől, továbbá a kártékony előrevaló eladástól, de hasznos még az ily szövetkezet abban is, hogy a gazdákat jó vetőmag használatához segíti.

Mindezek csak példák a szövetkezetek áldásos voltáról. Hogy hol milyen szövetkezet van helyén, a gazdasági körülmények mutatják meg.

A mit talán legelső sorban kell vala említeni, a szövetkezeteknek áldásos hatása nyilvánul abban, hogy a nép előtt feltárja a kölcsönösségben rejlő gazdasági erőt, fölkelti benne az egymásra utalás, az összetartozóság érzetét, és azzal az erős anyagi támasztékkal, melyet a tagok a szövetkezésben éreznek és tapasztalnak, erősíti önbizalmukat, gazdasági erkölcsüket, az élet küzdelmei között.

A szövetkezetben iskolázott nép sokkal jobb anyaga a községi közigazgatásnak, mint az a nép, mely a szövetkezést nem ismeri. A szövetkezetben megtanulja a legegyszerűbb ember is, hogy a közösség érdeke korlátot szab az egyesek érdekeinek.

A községi előjáróknak hivatásuk, hogy a szövetkezeti eszmét ápolják a nép körében, felvilágosítsák őket a szükséges tudnivalókról és az üdvös szövetkezeti mozgalmat buzdítással és munkával támogassák.

Szövetkezetek kétféleképp alakulhatnak: vagy az 1875: XXXVII. t.-cz. vagy 1898: XXIII. t.-cz. alapján. Mind a kettő határozatlan számú tagoknak társulása, a végből, hogy tagjainak gazdálkodását közös üzletvitellel elősegítse.

A két törvényben előírt szövetkezeti forma közt az a különbség, hogy az 1898. évi törvény értelmében alakult szövetkezet nem adhat tagjainak nagyobb évi osztalékot, mint az üzletrészek öt százalékát, az ily szövetkezet nem terjesztheti ki üzletét nem-tagokra, és hogy a szövetkezet adósságaiért és minden egyéb kötelezettségeiért a tagok jegyzett üzletrészeik öt vagy tizszerese erejéig szavatolnak.

Az 1875. évi törvény alapján alakult szövetkezetek nincsenek alávetve a felsorolt korlátozásoknak.

A falusi lakosság érdekeinek a legtöbb esetben jobban megfelel az új törvény értelmében alakult szövetkezet. Ily szövetkezetet azonban csak a hatóság vagy valamely testület (gazdasági egyesület, kereskedelmi és iparkamara) vagy az Országos Központi Hitelszövetkezet alakíthat. A hatóság azonban a szövetkezet alakításánál való közreműködését nem tagadhatja meg. Ez a közreműködés csak arra szorítkozik, hogy a hatóság igazolja a szövetkezet alakulásánál a törvény előírta föltételek megtartását.

Egyebüttl a törvény a hatóság közreműködését nem írja elő, sem a szövetkezetek alakításánál, sem ügyvitelük-nél. Az előjáróság közreműködése fölöttébb kívánatos azonban a szövetkezeti ügy fejlődése érdekében.

* * *

Biztosítás víz- és
jégkár ellen.

Szövetkezéssel még egy gazdasági föladatot lehet teljesíteni, t. i. az elemi károk ellen való biztosítást.

A tűz- és jégkár ellen való biztosítás az ország sok vidékén el van már terjedve, és aligha találunk egy zegézugát is az országnak, a hol a biztosítás egészen ismeretlen volna. Mégis gyakorta megesik, hogy nagyobb tűzvész vagy jégverés egész községek lakosait inségbe sodorja, vagy koldusokká teszi.

Honnét van az, hogy az emberek ismerik bár a biztosítás hasznos voltát, szükségét, még sem biztosítják magukat ily károk ellen?

Ennek csak az az oka, hogy a biztosítást drágáljuk, sajnáljuk a bizonyos kiadást és inkább szembenézünk a bizonytalan veszedelemmel, talán elkerül bennünket.

Nem kellene így tennünk, egy éjszaka sem volna szabad lehajtani fejünket azzal a tudattal és rettegéssel, hogy reggelre kelve, lángban állhat a házunk, vagy jég verheti el a termést, egész évi reményünket, és magunk és családunk koldusokká leszünk.

Ha biztosítva vagyunk, kárpótlást kapunk, ha nem is az egész kárért, de jókora részeért. Ha a falu népe összeáll és együttesen biztosítja házat, ingóságait és vetését, ez együtt véve oly nagy érték, a mit már olcsóbban vállalnak föl a társaságok. Sőt a falusi szövetkezet azt is magára veheti, hogy a kisebb károkat maguk becsülik fel és maguk adják össze a kárpótlást, akkor a biztosítás tetemesen olcsóbb lesz. Mert a társaságot ez fölmenti kisebb károk esetén a kárbebecslés költségétől és attól a veszélytől, hogy a biztosított felek túlzott kárpótló követeléseket támasztanak.

Ennél tovább egyelőre nem mehetünk. De megjön az idő, a mikor a szövetkezésben iskolázott nép vállvetett erővel képes lesz maga viselni a kárbiztosítással járó munkát és kockázatot.

1851

1866

Magyarország gazdasági oktatása.

Ez idő szerint a gazdasági ismeretterjesztést a következő különböző célú és jellegű gazdasági szakintézmények és szakközegek látják el.

Felsőbb gazd.
szakoktatási in-
tézmények.

Felsőbb gazdasági szakoktatást: 1. Állatorvosi főiskola, Budapesten. 2. Erdészeti akadémia, Selmecezbányán. 3. Gazdasági akadémia, Magyar-Óvárt. 4. Felsőbb szőlőszeti és borászati tanfolyam, Budapesten. 5. Kultúrmérnökök és 6. agrárgeológusok képzése a m.-óvári gazdasági akadémián. 7. Gazdasági szaktanári képzés. 8. Állatorvosi ismétlő tanfolyam.

Közép gazdasági
szakoktatási in-
tézmények.

Közép gazdasági szakoktatást: 1. Gazdasági tanintézet: Keszthelyen, Debreczenben, Kolozsmonostoron, Kassán. 2. Kertészeti tanintézet, Budapesten. 3. Szeszfőzői és gépkezelői tanfolyamok a gazd. tanintézeteken. 4. Üzletvezetői tanfolyam a sárvári tejgazd. szakiskolán. 5. Gyógykovács-tanfolyamok az állatorvosi főiskolán. 6. Tanítók és lelkészek gazdasági kiképzése: a) a papnevelő és tanítóképző intézetek gazdasági tanszékei; b) önálló ismétlő iskolák tanítóinak kiképzése a földmives-iskolák 2 éves tanfolyamán; c) elemi iskolákkal kapcsolatos gazdasági ismétlő iskolák tanítóinak kiképzését szolgáló gazdasági tanfolyamok a földmives-iskolákon. 7. Gazdasági vándorszaktanárok.

Alsófokú gazda-
sági oktatás.

Alsófokú gazdasági oktatás: 1. Földmives-iskolák. 2. Vinczellér-iskolák. 3. Rétmesteri iskola. 4. Kertészeti iskolák. 5. Tejgazdasági szakiskola. 6. Erdőőri szakiskolák. 7. Kertmunkás-képző iskolák. 8. Tejmunkás-képző iskolák. 9. Földmives-iskolákkal kapcsolatos «Téli gazdasági iskolák» (tanfolyamok). 10. Gazdasági vándortanárok. 11. Gyógykovácsi

tanfolyamok az állatorvosi főiskolán (patkoló kovácsok részére). 12. *a)* Gazdasági, *b)* baromfityenyésztési, *c)* szövetkezeti, *d)* gépkezelői, *e)* sajt- és vajkészítési, *f)* háztartási és *g)* gyümölcsfeldolgozási, *h)* faojtási, *i)* útfásítási, *j)* szőlészeti, *k)* selyemtenyésztési, *l)* méhészeti, *m)* patkolási, *n)* pinczemeszteri tanfolyamok. 13. Vándorelőadások. 14. Rendszeres mezőgazdasági háziipari iskolák, illetve tanfolyamok. 15. Gazdák tanulmányi kirándulása.

Az intézmények fenti csoportosítástól eltekintve tárgyaltnak.

A budapesti m. kir. állatorvosi főiskola.

A főiskola feladata: egyrészt az állatorvosi pályára készülő vagy ezen tudományok egyes ágaiban ismereteket szerezni óhajtó egyéneknek az állatorvosi és összehasonlító orvosi tudományok állásának megfelelő kiképzést adni; azokat, kik az előírt előképzettség alapján az állatorvosi tanfolyamot szabályszerűen elvégezték, az állatorvoslás gyakorlására feljogosítani; továbbá az említett tudományokat kísérletek és észleletek útján lehetőleg előmozdítani, állatorvosi és ezzel kapcsolatos egészségügyi szakügyekben legfelső fokon véleményt mondani és a törvényszéki állatorvostan körébe vágó esetekben a közigazgatási hatóságok és a kir. bíróságok megkeresésére szakvéleményeket, illetőleg felülvéleményeket adni.

Az állatorvosi főiskola feladata.

A tanártestület tagjai:

- a)* a rektor;
- b)* a nyilvános rendes tanárok
- c)* helyettes tanárok.

A főiskola hallgatói kétfélék, ú. m.: rendes hallgatók, a kik az állatorvosi tanfolyamot a megállapított tanterv szerint elvégezvén, az előírt szigorlatok letétele után állatorvosi oklevelet nyerhetnek;

Hallgatók felvétele.

rendkívüli hallgatók, a kik egy vagy több tárgyból kiképzést óhajtanak nyerni; az utóbbiak szigorlatokat nem tehetnek és állatorvosi oklevélre igényt nem tarthatnak.

Az általok választott tárgyak hallgatását kívánságukra a rektor igazolhatja.

A főiskola tanfolyama 4 évig, 8 féléven át tart. A tanfolyam szeptember hó 1-én kezdődik s június 31-én fejeztetik be.

Az állatorvosi tanfolyamra rendes hallgatóul minden jó erkölcsü egyén felvehető gymnasiumi vagy reáliskolai érettségi bizonyítvány alapján.

A fölvétel alkalmával ezen feltételek a megfelelő érettségi bizonyítvánnyal igazolandók.

Rendkívüli hallgató a rektor, esetleg a tanártestület engedélyével vehető fel.

Az egyes tárgyak előadásának befejezése után a félév vége előtt a hallgatók az illető tárgy előadójánál colloquiumra jelentkezhetnek.

Az állatorvosi oklevélnek elnyerésére a meghatározott tanulmányok bevégzése és az alább fölsorolt szigorlatok sikeres letétele kívántatik meg.

Szigorlatok csakis a tanév folyamán tartatnak.

Szigorlatok.

Előszigorlat.

Az előszigorlat kötelezőleg a második félév befejeztével, ezen félév végén teendő le.

I. szigorlat.

Az I. szigorlat kötelezőleg a negyedik félév befejeztével az illető félév végén teendő le.

II. szigorlat.

A II. szigorlat csak az egész állatorvosi tanfolyam befejezése után tehető le.

III. szigorlat.

A III. szigorlat a II. szigorlat sikeres letévése után a tanév tartama alatt tehető le.

A jelölt a harmadik szigorlat sikeres letétele után felavattatik és állatorvosi oklevelet nyer, melyen a képesítés foka az összes szigorlati tárgyakból nyert osztályzatok középértéke alapján jelöltetik meg.

Magyaróvári m. kir. gazdasági akadémia.

Az akadémia célja: hogy középiskolai tanulmányai-
kat befejezett és kellő gyakorlati előképzettséget kimutató ifjaknak, kik a mezőgazdaság terén magasabb szakképzettséget nyerni törekszenek, úgy az erre szükséges korszerű tudományos alap megszerzésére, valamint gyakorlati ismereteik tökéletesbitésére alkalmat szolgáltatasson. A gazdasági akadémia feladata.

Feladata továbbá az akadémiának, hogy tanszemélyzetének egyébkénti működése a mezőgazdaság körében alkalmazást találó tudomány-ágakat — a gyakorlati igényeire való különös tekintettel — lehetőleg fejleszse, s hogy oly készütséggű egyéneknek, kik a gazdasági szak-
tanári pályára lépni szándékoznak, behatóbb tanulmányok tételére módot és alkalmat nyujtson. Gazdasági szak-
tanári képesítés.

A tanfolyam két évre terjed.

A tanév október hó 1-én kezdődik és július hó végéig tart.

A beiratás október hó 1-én veszi kezdetét s ugyan e hó 8-áig tart.

Az akadémia hallgatói: az akadémia hallgatói rendesek vagy vendégek lehetnek.

Fölvételi föltételek: rendes hallgatók részére.

Ki az akadémiába rendes hallgatóul fölvétetni kíván, okmányokkal kimutatni tartozik:

1. hogy a gymnasiumi, a reáliskolai vagy a kereskedelmi iskolai tanfolyamot érettségi vizsgálat letételével befejezte; Hallgatók fel-
vétele.

2. hogy gyakorlati ismeretek szerzése végett legalább egy évet valamely jobb berendezésű gazdaságban töltött. Az erről szóló bizonyítvány hatóságilag hitelesítendő.

Vendéghallgató lehet:

1. nagykorú önálló férfiú;
2. oly egyén, ki valamely felsőbb tanintézet tanulmányainak befejezése után az akadémián csak egyes tantárgyakat hallgatni óhajt.

A vendég rendes bizonyítványra nem tarthat igényt és ebbeli kérelmére csak «látogatási bizonyítvány»-t kaphat.

Minden tanév két félévre oszlik.

Az első félév október hó 1-én kezdődik és február hó végéig, a második félév márczius hó elejétől július hó végéig tart.

Minden félév végén a rendes hallgatókra nézve kötelező vizsgálatok tartatnak, melyek eredménye a lecke-könyvbe minden félév végén bevezettetik.

A két évre terjedő tanfolyam sikeres bevégzése után pedig a rendes hallgató — az e részben fennálló szabályzat keretén belől — végbizonyítványt kaphat, mely az akadémián végzett tanulmányok eredményéről összesítve tesz tanuságot.

A vendéghallgató az illető előadónál vizsgálatot is tehet, s erről külön-külön kiállított magánjellegű bizonyítványt kaphat.

Az 1883. évi I. t.-cz. 10. §-a értelmében a kulturmérnökök mezőgazdasági ismeretek elsajátítására is kötelezve vannak. Az ezt igazoló bizonyítvány a m.-óvári m. kir. gazd. akadémia tanári karából alakított vizsgáló bizottság előtt letett vizsgálat alapján szerezhető meg.

M. kir. gazdasági tanintézetek.

1. Keszthelyi m. kir. gazdasági tanintézet.
2. Debreczeni m. kir. gazdasági tanintézet.
3. Kolozs-monostori m. kir. gazdasági tanintézet.
4. Kassai m. kir. gazdasági tanintézet.

A négy m. kir. gazdasági tanintézet szervezete, a helyi viszonyok által követett némi módosításoktól eltekintve, egyenlő.

Kulturmérnökök
kiképzése.

Gazdasági tan-
intézetek.

A m. kir. gazdasági tanintézetek szervezeti szabályzata.

A tanintézet célja az, hogy hallgatóit a mezőgazdaság összes ágaiban előforduló teendőkkel és miveletekkel gyakorlatilag megismertesse, őket a fontosabb műszaki fogásokra megtanítsa s. a gyakorlati alapnak kellő megvétele után tudományos szakképzés által saját birtokaik okoszerű kezelésére, nagyobb birtokok haszonbérelésére, vagy a gazdatiszti pályára jól előkészítse.

Gazdasági tanintézetek szerv. szabályzata.

Célja továbbá a tanintézetnek, hogy az annál alkalmazott tanerők észleletek tételével, buvárlatokkal és kísérletekkel a gazdasági szakismeretek fejlődését és terjesztését előmozdítsa.

A tanítás elméleti és gyakorlati. A tanfolyam három tanévig, vagyis hat féléven át tart.

A tanév október hó 1-én veszi kezdetét és július hó 25-én befejeztetik.

A tanintézetbe rendes hallgatókul fölvétnének azok, a kik legalább hat gymnasialis vagy hat réal-osztályt sikerrel vagy kereskedelmi akadémiát (felsőbb kereskedelmi iskolát), vagy a polgári iskola hat osztályát általános «jó» osztállyal végezték.

Vendéghallgatókul fölvétnének egyes tantárgyak hallgatására: nagykorú férfiak; főiskolák hallgatói, kiknek az ő kijelölésük szerint egyes tantárgyak hallgatása megengedendő.

A körülményekhez képest lehetőleg mód nyújtatik arra is, hogy a tanintézet helyiségeiben a tanintézeti szakoktatás keretébe nem tartozó rendkívüli előadások is tartassanak.

Igy tartatnak évenként szeszfőzői tanfolyamok, szeszgyár-vezetők és szeszfőzők részére.

Szeszfőzői tanfolyam.

A szeszgyár-vezetők részére rendezett 2 hetes tanfolyamok célja megismertetni a résztvevőket a szeszgyártás terén felmerült újabb vívmányokkal az ellenőrző vizsgálatok végrehajtásával s a moslék értékesítésével.

A szeszfőzők részére rendezett 8 hetes tanfolyamok célja mezőgazdasági szeszgyárak részére szeszfőzőket gyakorlatilag és elméletileg kiképezni. A tanfolyamon csak oly egyének vétetnek fel, kik okmányokkal igazolni képesek, hogy valamely szeszgyárban már hosszabb idő óta alkalmazásban voltak. A tanfolyam befejezte után vizsga tartatik s a résztvevők bizonyítványt nyernek.

Gőzcséplőgépkel-
zői tanfolyam

A gazdasági tanintézeteken tartatnak továbbá gőzcséplőgép-kezelői tanfolyamok is, melyeknek célja a tanintézetek hallgatóinak alkalmat nyújtani azon ismeretek elsajátítására, melyek egyrészt locomobil és az általa hajtott gőzcséplőgép szakszerű kezeléséhez, másrészt pedig a locomobil- és gőzcséplőgép-kezelők számára rendszeresített vizsga letehetéséhez szükségesek.

Ezen tanfolyam résztvevői annak sikeres bevégezése után a locomobil és gőzcséplőgép kezelhetésére képesítő vizsgát ugyancsak a tanintézetnél tehetik le.

A tanfolyam tartama 6—8 hét.

Első tanév. Gyakorlati év. Kiválóbban a gyakorlati oktatásnak van szánva.

A második és harmadik évben az elméleti oktatás lép ugyan előtérbe, de mindig gyakorlati utmutatásokkal kapcsolatban, melyek az elméleti tanítást kiegészítik.

A tanintézetben a rendes hallgatóság számára a következő vizsgálatok vannak rendszeresítve: *a)* rendes vizsgálatok; *b)* utólagos vizsgálatok; *c)* javító- vagy ismétlővizsgálatok.

Minden rendes hallgató köteles az egyes tantárgyakból a félév végén tartandó vizsgálatoknak magát alávetni. Vendéghallgató rendes vizsgálatra nem bocsáttatik.

A téli félévi vizsgálatok rendszerint február hó második felében, a nyári félévek július hóban bevégezendők.

A rendes hallgató minden félévi vizsgálat után félévi bizonyítványt nyer lezkekönyvében.

A tanfolyam teljes bevégezése után a rendes hallgató az összes félévek tanulmányi eredményét előtűntető «végbizonyítványt» nyer, mely arról tesz tanuságot, hogy a hallgató a tanintézet tanfolyamát sikeresen befejezte.

Vendéghallgatók rendes bizonyítványra nem tarthatnak igényt.

Valamennyi gazd. tanintézetben állami és egyéb alapítványi helyek vannak a szorgalmas és szegény sorsú hallgatók részére.

Lelkészek és tanítók gazdasági kiképzése.

Az elemi népiskolákkal kapcsolatban szervezett gazdasági ismétlő iskolák vezetéséhez szükséges szakavatott tanítók kiképzése céljából a tanító és lelkészképezdéken a gazdaságtan is tanítatik, s annak előadását csak avatott gazdák látják el. Ez idő szerint 22 tanítóképezdénél és 4 papnevelő intézetnél adják elő a gazdasági vándor tanárok a gazdasági tanintézetek és földművesiskolák tanszemélyzetei a gazdaságtant.

Lelkészek, tanítók gazd. kiképzése.

A néptanítók további gazdasági kiképzése a földművesiskolákon történik, erről tehát bővebben ezen iskolák tárgyalásánál lesz szó.

M. kir. földművesiskolák.

1. Rimaszombati, 2. Csákvári, 3. Nagy-Szent-Miklósi, 4. Pápai, 5. Aradi, 6. Szent-Imrei, 7. Algyógyi, 8. Kecskeméti, 9. Lugosi, 10. Jászberényi, 11. Hódmezővásárhelyi, 12. Békés-Csabai, 13. Karczagi, 14. Komáromi m. kir. földművesiskolák. 15. Szabadkai városi földművesiskola (állami tanrendszer). 16. Breznó-bányai m. kir. hegyvidéki földművesiskola. 17. Szilágy-somlyói m. kir. földművesiskola.

Földművesiskolák székhelyei.

A m. kir. földművesiskolák szervezete.

Az állami földművesiskolák szervezete alapján véve ugyan egyenlő, az oktatás iránya tekintetében azonban a helyi viszonyokhoz alkalmazkodnak.

Földműves iskolák tervezeti szabályzata.

Az oktatás ezen iskolákban inkább gyakorlati irányú, s a főszűly a helyszűnén való begyakorlás mellett a munkák értelműs végrehajtására van fektetve, az elméleti tanítás pedig a nélkülözhetetlen alapismereteket felölelve, magyarázó és okmutató irányban halad. Egyébként pedig a növénydek vezetűsében a törekvés az, hogy azok népiűsége lehetőleg megőriztűsűk, miért is ellátásuk ehhez mérten egyszerű és nem tér el azon életmódtól, melyhez szokva voltak, mielőtt az iskolába léptek és milyent előreláthatólag követni fognak, ha az iskolát elhagyják.

A m. kir. földművesiskolák szervezeti alapszabályai.

A földművesiskolák czélja az, hogy az illető vidék kisebb birtokosainak fiai, mint leendő kisbirtokosok, minden a gazdaságban előforduló munka végzűsűre s egyáltalában okszűrű gazdálkodásra megtanítassanak, illetve, hogy azokban nagyobb birtokok számára értelműs munkavezetők vagy munkafelűgyelők képezűtűsűnek.

A tulajdonképeni tanfolyam két évre terjed.

A tanév mindenkor október 1-én kezdődik és egyfolytában tart augusztus 27-ig.

A fölvételi feltűtelek a következűk:

- a) Betöltött 17 éves életkor.
- b) Erűs, egészsűges testalkat, mely orvosi bizonyítvánnyal igazolandó. Katonakötelezetűsűgűknek eleget tett egyűnek a fölvételnél előnyben részesűlnek.
- c) Annak igazolása, hogy a belépni óhajtó jól tud írni, olvasni és a négy alaplűművelettel számolni.

Az iskolákban a tanítás kiválóan gyakorlati.

A tanfolyam végén nyilvános elméleti és gyakorlati záróvizsgálat tartatik. A tanulók a tanfolyam teljes bevezetűse után végbizonyítvánnyt nyernek. A tanulók részűre iskolánként több ingyenes hely van rendszeresítűve.

A téli gazdasági iskolák.

A földművesiskolákkal kapcsolatban a tél folyamán, midőn a külső munkák szünetelnek, a kisgazdák részére két 2—2 hónapig tartó téli *gazdasági iskolák tartatnak.* Téli gazdasági iskolák.

Czélja a téli gazdasági iskoláknak, hogy a felnőtt gazdaközönség, ki gazdaságát csak rövidebb időre hagyhatja el, az okszerű gazdálkodás alapismereteiben oktatást nyerhessen.

Az oktatás magyarázások, felvilágosítások, valamint a viszonyok szerint lehetséges gyakorlati útmutatásokkal történik.

A téli gazdasági iskolára felvehető minden 18 évet betöltött földművelő, ki írni, olvasni és a négy alapművelettel számolni tud, erkölcsi bizonyítvány felmutatása mellett.

Saját birtokon gazdálkodók a felvételnél előnyben részesülnek.

Téli gazdasági iskolák tanfolyamának tartama két hónap. Az első november hó 1-től december hó 20-ig, a második pedig január hó 5-től február hó 28-ig tart.

Földművesiskolánként minden egyes téli iskola tanfolyamára 20—20 bentlakó tanuló vétetik fel. Ezen kívül annyi bejáró tanuló vehető fel, a mennyit a helyi viszonyok megengednek.

A téli iskolát végzett tanulók bizonyítványt nyernek, melyet részükre az igazgatóság állít ki.

Tanítók gazdasági kiképzése.

Valamennyi m. kir. földművesiskolánál egy ösztöndíjas Tanítók gazdasági kiképzése. néptanító van alkalmazva, továbbá a nyári időszakban a népiskolai tanítók, és a lelkészek részére négyhetes gazdasági és kertészeti tanfolyamok tartatnak.

Az ösztöndíjas néptanító az iskola két éves tanfolyamát végzi s e mellett tanítja az iskola növendékeinek a magyar nyelvtant, földrajzot és számtant.

A földmivesiskolák 2 éves tanfolyamát végzett tanítók az önállóan tervezett gazdasággal bíró ismétlő iskoláknál alkalmazhatnak.

A nyári időszakban tartott gazdasági tanfolyamokon évenként 600 néptanító lesz kiképezve a mezőgazdasági és kertészeti szakon, ezek a vallás- és közoktatásügyi miniszterium igazgatása alatt álló gazdasági ismétlő iskoláknál nyernek alkalmazást.

Gazdasági vándortanárok.

Gazdasági vándortanárok.

Gazdasági vándortanár ez idő szerint 19 működik.

Feladatukat képezi, hogy a kijelölt tanítóképezdénél a mezőgazdaságtant tanítsa, hogy a reá bizott vármegyében a gazdasági ismereteket terjeszsze, tehát gazdasági szakkérdésekben felvilágosítást, tanácsot, útmutatást adjanak. A helyi lapokat megfelelő gazdasági közleményekkel látják el. Működésük területén gazdasági tanfolyamokat rendeznek, a népies gazdasági előadások szervezésében tevékeny részt vesznek.

A kerületökben szervezett minta-parasztagazdaságokat ellenőrzik, a növénykísérleti állomás által végeztetett kísérleteket a gazdáknál felügyelik.

A megye területén levő gazdasági egyesületek, szövetkezetek működésében tevékeny részt vesznek. Kerületükben a gazdasági, továbbá rovar- és növénykár tudósítói teendőit végzik.

A gazdasági vándorszaktanárok.

Gazdasági vándorszaktanárok.

A gazdasági vándortanárokon kívül ez idő szerint 3 szaktanár működik a komló- és lentermelési, továbbá a tejgazdasági és szövetkezési szakon.

Feladatuk: hogy szakmájuk körébe tartozó kérdésekben a gazdaközönségnek felvilágosítást, tanácsot, útmutatást adnak. Szakmájuk körében értékesítési szövetkezeteket létesítenek.

Népies gazdasági előadások.

A népies gazdasági előadások szervezésével és keresztül-vitelével a megyei gazdasági egyesületek s gazdakörök vannak megbízva, ezek az előadásokra vonatkozó részletes tervezetüket a földművelésügyi ministeriumba évenként bemutatják, s annak keresztül vitelére megfelelő államsegélyben részesülnek.

Népies gazdasági előadások.

A tervezetnél a helyi viszonyokra való tekintettel állapítatik meg, hogy hol, mikor, mely tárgyból tartassék előadás. Az előadások megtartásában kellő szakértelemmel bíró s köztekintélynek örvendő földbirtokosok, lelkészek, közigazgatási tisztviselők, állatorvosok, tanítók és a gazdasági iskolák szakfériai működnek közre.

Az előadások rendszerint vásár- és ünnepnapokon, vagy hétköznapon az esti órákban tartatnak meg a község-házán, iskolákban, gazdakörök helyiségében, s igen sokszor — a tömeges részvét miatt — a szabad ég alatt.

a) *Tanfolyamok.*

A gazdasági ismereteknek népszerű terjesztése a kettőtől négy hónapig tartó tanfolyamokon, az előadási sorozatokon, s a vándor előadásokon történik.

Gazdasági tanfolyamok.

A kettőtől négy hónapig tartó tanfolyamokon a rendszeres gazdasági kiképzés tüzetett ki célul, hol tehát az okszerű gazdasági ismeretek terén általános tájékozást szerezhethet a szorgalmas résztvevő. Évenként több mint 200 ilyen tanfolyam tartatik.

b) *Sorozatos előadások.*

A sorozatos előadások a gazdasági üzem egyes ágai-
nak vagy részletének alaposabb ismertetésére szolgálnak.

Sorozatos előadások.

A tanfolyamok és sorozatos előadások rendszerint nagyobb vidék központját képező községekben rendeztetnek.

A községekben tartott egyszeri előadások az érdeklődés felkeltésére, az actualis gazdasági kérdések megbeszélé-

lésére, továbbá egyes gazdasági ágak részleteinek megismertetésére szolgálnak.

Az előadások tárgyai kinyomatva a résztvevők közt kiosztatnak.

A tanfolyamokon és vándor-előadásokon jobb, czélszerűbb gazdasági eszközök is be lesznek mutatva és ezek a legszorgalmasabb résztvevők közt kisorsoltatnak.

Mezőgazdasági háziipar.

Mezőgazdasági háziipar.

A gazdasági tanfolyamokkal kapcsolatban, de attól függetlenül is, a mezőgazdasági háziipar oktatása is felöleltetik. Ezen tanfolyamokon a kosárkötés, szalma- és gyékényfonás, kefe- és seprűkötés, s a bodnármunka, továbbá nők részére a zöldség és gyümölcsök conserválása stb. tanítatik. Évenként mintegy 200 ilyen tanfolyam tartatik.

Patkoló-tanfolyamok.

Patkoló-tanfolyamok.

A helyes patkolás elsajátítására, a ló lábának és patájának anatómiai ismertetése, továbbá azon betegségek ismertetése, melyek sikeres gyógyítása állatorvosi kezelést nem igényelnek, az egészséges és beteg paták helyes vasalása, s a különleges rendeltetésű patkók készítésének tanítása czéljából patkoló-tanfolyamok tartatnak, a melyre a gyakorlatban működő patkoló kovácsok vétetnek fel. A tanfolyamok 5—6 hónapig tartanak. Évenként az ország különböző részein 6—8 ily tanfolyam rendeztetik, melyeken 150—200 kovács vesz részt.

Kisgazdák tanulmányútja.

Kisgazdák tanulmányi kirándulása.

A gazdasági oktatásnál az előadásokon hallottaknak szemléletli úton való bemutatására szolgálnak azon tanulmányi kirándulások, melyeket a kisgazdák a ménésbirtokok és földművesiskolák gazdaságaira tesznek, hol a czélszerűen berendezett birtokon közvetlen tapasztalatot szerezhetnek a mezőgazdasági kultúra halladásáról. 1898-ban 7350 kisgazda vett részt ezen tanulmányi kirándulásokon.

Tejgazdasági szakoktatás.

A sárvári m. kir. tejgazdasági szakiskola, Lajos bajor kir. herceg neje Mária Terézia Dorottya D'Este cs. és kir. főhercegnő ő fensége sárvári uradalmának «Pusztá-Láncz» nevű majorján van elhelyezve Vas vármegyében.

Tejgazdasági oktatás.

Sárvári tejgazdasági szakiskola.

Az iskolában tejgazdaságok számára megbízható, kellő elméleti és gyakorlati szakismeretekkel bíró munkások, tej-, sajt- és vajkezelők képeztetnek ki.

Czélja továbbá a szakiskolának egyrészt tejgazdasági vállalatok számára tejgazdasági üzletvezetőket gyakorlatilag és elméletileg kiképezni oly egyénekből, kik magukat egészen a tejgazdasági pályának kívánják szentelni, másrészt földbirtokosoknak, bérlők- és gazdatiszteknek alkalmat nyújtani, hogy a tejgazdasági üzletre vonatkozólag alapos ismereteket szerezzenek, melyek segélyével képesek legyenek tejgazdasági üzletet szervezni és sikeresen vezetni. Ezen czélokra való tekintetből a tanfolyamra kétféle tanulók vétetnek fel, u. m.: a leendő kezelők, illetve munkások és a leendő üzletvezetők. A szakiskolában az oktatás gyakorlati és elméleti.

A szakiskolát a földművelésügyi m. kir. ministerium felügyelete alatt egy igazgató igazgatja a megfelelő segéd-személyzettel.

Az üzletvezetői tanfolyamra a felvételi feltételek:

- a) betöltött 20 éves életkor,
- b) egészséges és erős testalkat,
- c) valamely gazdasági tanintézet vagy földművesiskola sikeres bevégezése.

A kezelői tanfolyamra kívántatik 17 éves életkor, népközpont bizonyítvánnyal annak igazolása, hogy írni és olvasni tud és a magyar nyelv leírása.

Végül felvétetnek vendéghallgatók is, kik azonban kötelezik magukat az intézet rendszabályainak alávetni.

Az intézeten minden évben $4\frac{1}{2}$ hónapra két tanfolyam rendeztetik.

A nyári hónapokban pedig néptanítók részére rendeztetik évenként egy hónapra terjedő időre tanfolyam.

Néptanítók képzése.

A tanfolyam végén nyilvános elméleti és gyakorlati vizsga tartatik, melynek alapján a tanulók bizonyítványt nyernek.

A tanulók az intézetben nyernek teljes ellátást.

16 növendék részére az állam ösztöndíjakat engedélyez; a tanfolyam többi tanulóit, kiknek ösztöndíjuk nincsen, azok havonként 53 korona díjat fizetnek az ellátásért.

Tejgazdasági
munkásokat
képző iskolák.

A sárvári tejgazdasági szakiskolán kívül egy évi időre terjedő tanfolyammal tejgazdasági munkásokat képző iskola van a gödöllői m. kir. koronauradalom P.-Szt.-György nevű majorjában és örgróf Schönborn-Buchheim Ervin-féle munkácsi uradalomban. Mindkét iskolában 10—10 növendék képeztetik ki évenként havi 30 korona tápdíj és 10 korona munkadíjvaltság czimén állami ösztöndíj mellett.

Tejgazdasági
munkásnőket
képző iskola.

Ugyancsak állami ösztöndíj élvezetével Nógrád-Szécsényben, az ottani tejszövetkezettel kapcsolatosan 8 növendék részére egy tejgazdasági munkásnőket képző iskola van berendezve hat havi tanfolyammal.

Ezen iskolákban a növendékek elméleti és gyakorlati kiképeztetést nyernek, hogy magántejgazdaságokban és a falusi tejszövetkezetekben a szükséges munkákat szakszerűen végezzék.

M. kir. erdészeti akadémia Selmeczbányán.

Erdészeti aka-
démia.

A selmeczbányai erdészeti akadémia, Magyarországnak egyetlen erdészeti felső tanintézete.

Az erdészeti akadémia alapításának ideje 1807. évre esik.

Az erdészeti akadémia még ma is némi összefüggésben van a bányászati akadémiával, úgy hogy a tananyag bizonyos részét (a segédtudományokat) az erdész- és bányász-hallgatóknak közös tanárok egyszerre adják elő.

Erdőmérnöki
képzés.

Az erdészeti akadémiai tanfolyam két szakra oszlik: az egyik az általános erdészeti szak, melynek tanfolyama 3 év, a másik az erdőmérnöki szak, mely 4 évre terjed.

Az erdészeti akadémian tandíjat nem fizetnek; sőt a jobb tehetségű s előmenetelű és a mellett szegényebb sorsú

hallgatók támogatására az állam 20, az Országos Erdészeti Egyesület 2, egyenkint 600 koronás ösztöndíjat ad.

Az erdészeti akadémia hallgatói rendesek, rendkívüliek és vendégek.

Rendes hallgatókul csak oly ifjak vétetnek fel, kik valamely főgymnasiumon vagy főreáliskolán érettségi bizonyítványt nyertek.

Rendkívüli hallgatók oly ifjak lehetnek, kik felvételi vizsga által kimutatják, hogy egyes tantárgyakban oly jártasságot tanúsítanak, mint a minőt a gymnasiumokon lehet elsajátítani. Rendkívüli hallgatónak a rendes hallgatók sorába való felvétele csak érettségi bizonyítvány alapján történhetik.

Végül önálló, nagykorú egyének, kik mint vendégek kívánnak egyes tantárgyakat hallgatni, az akadémia igazgatóságának írásbeli engedélye mellett — mely azonban bármikor visszavonható — bocsájtatnak az előadások látogatására.

A hallgatók minden félév végén azon tárgyakból kötelesek vizsgázni, melyeket a választott szakiskola tantárgyaiból elvállaltak, vagy a melyeknek ismétlésére köteleztettek.

Az erdészeti tanfolyamot végzett akadémiai hallgatónak valamely rendszeresen kezelt erdőgazdaságnál még két évig, az erdőmérnöki tanfolyamot végzett hallgatónak pedig még egy évig gyakorlati szolgálatot kell teljesíteniök, s csak ennek igazolása után bocsájtatnak államvizsgára, melynek Erdészeti államvizsga. sikeres letétele esetén oklevelet nyernek.

Az erdészeti államvizsgáló bizottságot a m. kir. földművelésügyi minister nevezi ki.

Államvizsgához a fentebb említett végzett erdészakadémiai hallgatókon kívül csak oly jelöltek bocsájtatnak, kik három évi gyakorlat után az erdészeti akadémian előadott minden tantárgyból magán az akadémian vizsgát tettek, akár voltak az akadémian mint hallgatók, akár nem; a külföldi tanintézetekben tanult jelölteknél az államvizsgához való bocsájtás csak akkor engedtetik meg, ha kimutatják,

hogy a selmeczbányai erdészeti akadémiával egyenlő rangú felsőbb tanintézetben tanultak s a selmeczbányai erdészeti akadémia rendes hallgatói számára előírt minden tantárgyból vizsgát tettek vagy colloquáltak.

Az erdészeti államvizsgák minden évben kétszer, tavasszal és ősszel, az ország fővárosában, Budapesten tartatnak meg.

Állami, valamint az 1879. évi XXXI. t.-cz. (erdőtörvény) 17-ik §-ában megjelölt erdőbirtokosok erdeinél erdőtiszt csak az lehet, a ki az erdészeti államvizsgát Budapesten letette.

A m. kir. erdőőri szakiskolák.

Erdőőri szak-
iskolák.

A közvetlenebb állami felügyelet alá tartozó erdőkben — a fenálló törvényes rendelkezések szerint — erdőőr kizárólag csak oly egyén lehet, ki az erdőőri szakvizsgát sikerrel kiállotta. Ezen szakvizsgához szükséges ismereteket az erdészeti gyakorlati szolgálatban alkalmazottak magántanulás útján szerezhetik meg; az alaposabb előkészültségre törekvő egyéneknek pedig erre módot nyújtanak az erdőőri szakiskolák, melyeknek a szakvizsgához való előkészítés mellett, főképp feladatuk oly erdőöröket nevelni, kik a csekélyebb terjedelmű erdőknél, hol az erdőkezelés az őrzéssel egyesítve van, az erdőkezelés igényeinek is megfeleljenek.

Az állam jelenleg négy ilyen szakiskolát tart fenn, és pedig: Liptóújvárt, Görgény-Szt.-Imrén, Királyhalmán és Vadászerdön.

Az erdőőri szakiskolákban a tanfolyam 2 évig tart.

Az erdőőri szakiskolákba részint az állam, vagy magánosok költségén, részint pedig saját költségükön vétetnek fel a tanulók a földművelésügyi ministerium által; a saját költségén felvett tanulók az élelmezésért, lakásért és ruházatért évenként 300 K-t fizetnek. Mind a négy szakiskolába a két évfolyamra összesen és legfeljebb 168 tanuló vétetik fel, s így a négy szakiskolából évenként 84 tanuló kerül ki.

A szakiskolát végzett tanulók egy évi gyakorlati szolgálat után az erdőőri szakvizsgához bocsáttatnak, melynek letétele után, ha 24 éves korukat betöltötték, törvényes minősítéssel bíró erdőőrök, egyúttal vadőrök is lehetnek.

A szakiskolák közvetlenül a földművelésügyi minisztériumnak vannak alárendelve.

Kertészeti szakoktatás.

A kertészeti szakoktatás három fokozatban történik. Kertészeti szakoktatás.

1. A felső oktatást a budapesti kertészeti tanintézet három éves tanfolyama látja el. Felsőfokú szakoktatás.

2. A középfokú oktatásra az egyéves kertészsegédi tanfolyam szolgál, mely ugyancsak a budapesti kertészeti tanintézetben tartatik. Középfokú szakoktatás.

3. Az alsófokú oktatás az egyéves kertmunkás-tanfolyamokon történik. Ily tanfolyam Tordán, Lőcsén, N.-Bocskón és Baján állítottatott fel. Alsófokú szakoktatás.

A kertészképzés ezen keretén kívül álló és a kertészeti oktatást végző iskolák közül megemlítendő az orosházi kertgazdasági tanszék, állami intézmény, az ottani polgári fiu- és leányiskolával kapcsolatban serdültebb fiukat és leányokat vezet be a kertészeti ismeretekbe és fogásokba;

az istvántelki kertésziskola 4 éves tanfolyamán árva gyermekek nyernek kertészeti szakképzést;

végül a gazdasági ismétlő iskolákból serdültebb fiúk és leányok részére a kertészet alapismeretei taníttatnak.

A kertészeti, főleg pedig a fatenyésztési s gyümölcsészeti ismeretek terjesztése czéljából lelkészek és néptanítók részére évenként több, 6—10 napig tartó tanfolyamok tartatnak.

A budapesti m. kir. kertészeti tanintézet.

Az intézet célja.

Kertészeti szakoktatás; és pedig:

Budapesti kertészeti tanintézet.

A kertészet összes ágában, u. m. a dísz- és tájkertészetben, a gyümölcsstermelésben, a zöldségtermelésben, úgyszintén a szőlőművelésben, valamint a hajtásban, elméletileg és gyakorlatilag egyaránt képzett kertészek és szaktanítók nevelése. (Kertészképző 3 éves tanfolyam).

Kertészképzés.

Kertészsegédek továbbképzése. (1 éves tanfolyam).

Kertészsegédek továbbképzése.

Rövidebb időszaki tanfolyamok tartása a kertészet egyes ágáiból, tanítók, lelkészek, földbirtokosok, gazdatisztek, kerttulajdonosok és gyakorló kertészek számára, a szükséges alapvető ismeretek és gyakorlati fogások elsajátítása, vagy a kertészet újabb haladásának megismertetése céljából.

Kertészeti tanfolyamok.

A kertészet összes ágainak fejlesztése; és pedig:

Országos pomológiai törzskert.

Országos pomológiai törzskert fentartása, az összes gyümölcs- és szőlőnemek, fajták és változatok tanulmányozása, leírása, helyes elnevezése és a használhatóbbak terjesztése céljából.

Új fajtáknak és változatoknak előállítás.

A termelő közönségtől beküldött gyümölcs- és szőlőfajták és egyéb növények meghatározása.

Véleményadás, úgy a földművelésügyi m. kir. ministerium valamint hatóságok által ide utalt szakkérdésekben.

Szaktanács adása magános birtokosok részére kertészeti kérdésekben.

A kertészetre vonatkozó közérdekű kérdéseknek kísérleti úton való megoldása. Ilyenek:

Növénytani és növénykórtani kérdések tanulmányozása.

Kísérletezés újabb kertészeti eszközökkel és gépekkel, valamint védekezési szerekkel és eljárásokkal.

A szaporítás, fajtanemesítés és termelés módjainak növényélettani és gyakorlati alapon való tanulmányozása.

Trágyázási kísérletek; továbbá a kerti növények fel-
dolgozásának és értékesítési módjainak fejlesztése.

A kerti magtermelés és az új fajták tanulmányozása.

Az intézet a földművelésügyi m. kir. minister felügye-
lete alatt van.

Az intézetet közvetlenül igazgatja és vezeti az igaz-
gató, kinek elnöklete alatt a tanári testület az oktatást
illető minden fontosabb ügyben, valamint a hozzá tartozó
fegyelmi ügyekben tanácskozás útján határoz.

Kertészképző hároméves tanfolyam.

E tanfolyam célja a kellő előképzettséggel belépő ifjakat a kertészet összes ágaiban, valamint a szőlőműve-
lésben teljesen kiképezni.

Kertészképző há-
roméves tanfo-
lyam.

A tanfolyam tartama.

E tanfolyam három évig tart és hat félévre oszlik.

A tanév mindenkor szeptember 15-én kezdődik.

A gyakorlati képzés egész éven át tart; az elméleti
oktatás júliusban és augusztusban szünetel.

Felvételi módozatok.

16 éves, de legfeljebb 20 éves életkor, ép, egészséges
testalkat.

Hiteles bizonyítvány, hogy valamely kertészetben egy-
folytában 2 évet mint kertész-tanuló töltött.

Erkölszi bizonyítvány. Iskolai bizonyítvány közép- vagy
polgári iskola 4. osztályának sikeres végzéséről.

Felvétel végett minden évben augusztus 1-éig az
intézet igazgatóságánál kell jelentkezni.

Az intézet bentlakással van egybekötve 30 tanulóra;
teljes ellátásért egy évre 400 korona fizetendő.

Az intézeten 12 ingyenes állami hely van.

Minden félév végén vizsgálatok tartatnak, s a három-éves tanfolyam sikeres befejezése s a záróvizsga letétele után végbizonyítvány adatik. A végbizonyítvány egyéves önkéntesi kedvezmény elnyerésére jogosít.

Kertész-segédek egyéves tanfolyama.

Kertész-segédek
egyéves tanfo-
lyama.

Ezen tanfolyam a budapesti m. kir. kertészeti tanintézetben mindenkor február hó 16-án kezdődik s február hó 15-én végződik.

Célja az ügyesebb és törekvőbb kertész-segédek ismereteinek alaposabbá és gyakorlatának több oldalúvá tétele.

Felvételi kellékek: 17, de legfeljebb 22 éves életkor, munkára alkalmas erős egészséges testalkat.

Erkölsi bizonyítvány. Iskolai bizonyítvány az elemi iskola végzéséről.

Hiteles bizonyítvány, hogy kertészeti gyakorlatban legalább három évet töltött és segédi képesítést megszerezte.

Ellátásuk az intézeten teljesen ingyenes.

Az oktatás főként gyakorlati.

Az évfolyam befejezésével vizsgálatot tesznek, s ennek alapján bizonyítványt nyernek.

Az állami kertészmunkás-iskolák szervezete.

Kertészmunkás-
iskolák szerve-
zete.

Célja egyes kertmunkásoknak gyakorlati úton, vagyis munkakörben való kiképzése.

Felvételi kellékek: 20 éves, legfeljebb 28 éves életkor.

Munkára alkalmas testalkat.

Erkölsi bizonyítvány.

Tanítás módja gyakorlati.

A kertmunkások havonként 36 korona bért kapnak, mely összegből ellátásukról maguk gondoskodnak.

Az év végén vizsga tartatik, s ennek sikeres kiállása után a kertmunkás elbocsátási bizonyítványt kap.

A kassai m. kir. vízmester-iskola szervezeti szabályzata.

Az iskola célja a magy. kir. kulturmérnöki és folyam- Kassai vízmester-iskola.
mérnöki hivatalok, a vizitársulatok, nemkülönben a magánosok részére talajjavítási, vízépítészeti, árvédekezési és folyamrendőri célokra alkalmas alsóbbrendű műszaki egyéneket nevelni.

E végből a tanulókat elméleti és gyakorlati oktatás által annyira kiképezi, hogy :

1. vizimunkálatokat mérnöki felügyelet mellett tervszerűen végrehajtani és fentartani ;
2. felvételeket mérnöki vezetés mellett teljesíteni ;
3. a reájuk bízott és szakmájukba vágó egyéb teendőket elvégezni képesek legyenek.

Az iskola a földművelésügyi minister főfelügyelete és a m. kir. országos vízépítési igazgatóság közvetlen felügyelete alatt áll.

Az ideiglenesen kinevezett folyamfelügyezők, továbbá a vizitársulatok és magánosok alkalmazottai, utóbbiak az illető társulat vagy magános kérelmére, a minister által ; a vízmesteri szolgálatra önként jelentkezők pedig a magy. kir. országos vízépítési igazgatóság útján vétetnek fel.

Az önként jelentkezők és magánosok szolgálatában állók felvételéhez megkivántatik :

1. legalább 18 évet betöltött és harmincz évet túl nem haladó kor, mi a keresztlevél bemutatásával igazolandó ;
2. egészséges, erős testalkat ;
3. kifogástalan erkölcsi előélet ;
4. a népiskola és legalább 2 középiskolai osztály jó sikerű végzése, vagy katonai altisztí rang ;
5. a magyar nyelvnek birása szóval és írásban, a gyakorlati élet követelményeinek megfelelőleg ;
6. kiskorúság esetében a szülőknek vagy a gyámnak beleegyezése.

A műszaki csapatok tartalékos altisztjei a fölvételnél elsőbbségben részesülnek.

Az ideiglenes kinevezett folyamfelvigyázók és az önként jelentkező tanulók lakásban, ellátásban és gyógykezelésben részesülnek, ezenkívül papirost, íróeszközöket és a rajzolásnál elfogyasztandó cikkeket kapják az iskolától. A magánosok vagy társulatok szolgálatában álló tanulók a lakásért, ellátásért, gyógykezelésért, író- és rajzanyagokért havonként 30 frtot fizetnek.

A tankönyvek és rajzeszközök a tanulók által szerzendők meg; az államköltséges tanulók e célra egyszersmindkorra 20 forintot kapnak a tanfolyam első évében.

A tanfolyam tartama három év.

Az oktatás december hó 4-én kezdődik és márczius hóban végződik. A gyakorlati kiképzést a tanulók részint az iskolában, részint a nyári szolgálatban nyerik.

Minden iskolaév végeztével a tanulók előhaladási osztályzatai bejegyeztetnek az iskolai anyakönyvbe és a három évi tanfolyam befejezésekor az osztályzatok mellé a gyakorlati képesség is beiktattatik.

Az osztályzatok alapján kiadatik a vizmesteri szakvizsgálati bizonyítvány. A kik a tanfolyam teljes befejezése előtt eltávoznak vagy elbocsáttatnak, csak az iskolának látogatásáról kaphatnak bizonyítványt.

Méhészeti szakoktatás.

Méhészeti felügyelő.

A méhtenyésztés tanítását hazánkban, eltekintve attól, hogy az valamennyi gazdasági tanintézetben, földművelési iskolában és tanítóképző intézetben az oktatás tárgya, még külön a méhészeti felügyelő és 7 méhészeti vándortanító teljesíti. Újabb intézménye a tanításnak a gödöllői állami méhészeti gazdaság. Felügyelete és irányítása a méhészeti felügyelőre, vezetése a méhészmesterre van bízva.

A szakközegek (a felügyelő és a vándortanítók) feladata a méhészet nyilvános tanítása. Tanácssal és útbaigazítással látnak el minden érdeklődőt, és az okszerű méhtenyésztés terjesztését és fejlesztését oly irányban gyako-

rolják, hogy az mindenkinek, ki azt megtanulni óhajlja, keresetforrásává válhassék.

A méhészeti felügyelő (székhelye Budapest) a vándortanítók működését ellenőrzi és felügyeli és véleményező közege a ministeriumnak. Működése kiterjed az egész ország méhészeti ügyeire.

A méhészeti vándortanítók kerületekben működnek. A méhészeti kerületek, úgyszintén a kinevezett vándortanítók száma ezidőszerint hét.

Az első kerület Kiskun-Félegyháza székhelylyel: Méhészeti vándortanítók székhelyei és kerületei. Bács-Bodrogh, Csongrád, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Temes és Torontál megyék és városaik.

A második kerület Pápa székhelylyel: Baranya, Fejér, Győr, Moson, Somogy, Sopron, Tolna, Vas, Veszprém és Zala megyék és városaik.

A harmadik kerület Pozsony-Ligetfalu székhelylyel: Árva, Bars, Esztergom, Hont, Komárom, Liptó, Nógrád, Nyitra, Pozsony, Trencsén, Turócz és Zólyom megyék és városaik.

A negyedik kerület Sárospatak székhelylyel: Abauj-Torna, Bereg, Borsod, Gömör- és Kishont, Máramaros, Sáros, Szepes, Ugoesa, Ung és Zemplén megyék és városaik.

Az ötödik kerület Arad székhelylyel: Arad, Békés, Bihar, Csanád, Hajdu, Szaboles, Szatmár és Szilágy megyék és városaik.

A hatodik kerület Nagy-Enyed székhelylyel: Alsó-Fehér, Brassó, Fogaras, Hanyad, Kis-Küküllő, Nagy-Küküllő, Krassó-Szörény és Szeben megyék és városaik.

A hetedik kerület Kolozsvár székhelylyel: Besztercze-Naszód, Csik, Háromszék, Kolozs, Maros-Torda, Szolnok-Doboka, Torda-Aranyos és Udvarhely megyék és városaik.

A méhészeti vándortanítók előre jóváhagyott tervek szerint ápril, május, június, július, szeptember és október hónapokban kerületeikben vándorelőadásokat tartanak. November, december, január, február és márczius hónapokat írásbeli dolgokkal töltik el, nemkülönben tanítják a méhtenyésztés ismereteit székhelyeik tanítóképezdéinél. Tani-

tásuk a téli hónapokban az általános, a tavaszi, nyári és őszi évadban a gyakorlati ismeretek és tudnivalókra terjed ki. Ezen tanításuknak célja a tanítónövendékeket ügyes méhészekké kiképezni.

Gödöllői Állami
méhészeti gaz-
daság.

Az állami méhészeti gazdaság a gödöllői koronaerdőben, Gödöllő közelében, a vasut mellett 40 kat. hold területen állíttatott fel a magy. kir. földművelésügyi minister által.

Célja, hogy ott méhészmunkások képeztessenek, hogy lelkészek, néptanítók és mások, a kiknek a méhészkedésre alkalmuk van, az okszerű méhészet ismereteit külön e célra rendezett tanfolyamokon elsajátíthassák és azután terjesztéssék ;

hogy a méhészet fejlesztése érdekében tudományos és gyakorlati kísérletek tétessenek ;

hogy minta-méhesekben a helyes méhészkedés gyakorlatilag bemutattassék ;

hogy a méhészkedéshez szükséges segédeszközök : kaptárak, keretek stb., továbbá műszerek házilag való készítése gyakorlatilag bemutattassék és taníttassék ;

hogy a méhészet termékeinek, kiváltképen a méznek különféle értékesítési módjai, a termékek helyes csomagolása, a piacképesség és kiviteli forgalom érdekében szükséges eljárások megismertessenek és terjesztessenek ;

hogy jól mézelő fák és más növények termeltessenek és onnan kiosztassanak.

Tanfolyamai :

Méhészeti tan-
folyamok.

a) két éves tanfolyam méhészmunkások kiképzésére, kik egyuttal az eszközök készítésében is teljes jártasságot szereznek ;

b) négy hétre terjedő tanfolyamok méhészkedő lelkészek, tanítók, földművesek, kertészek, erdőőrök stb. számára.

Ezen intézmények mellett a földművelési kormány szegénysorsú lelkészeket, tanítókat, kisgazdákat, erdő- és gátőröket, hogy méhészetüket jövedelmezőbbben űzhessék, méhkaptárak és méhészeti segédeszközök ingyenes adományozásában is részesít.

Méhészeti egyesületek is közreműködnek a hazában a terjesztés munkájában. Ilyenek: a magyar országos (Budapest), az erdélyrészi (Kolozsvár), a komáromi (Komárom) stb. Közgyűléseik és szaklapjaik hathatós támogatói a méhészkedés terjedésnek.

Szőlészeti és borászati szakoktatás.

A szőlészeti és borászati szakismeretek terjesztésére részint az e célra létesített rendszeres vinczellériskolák és tanfolyamok, részint pedig az állami szakközegek, t. i. a szőlészeti és borászati felügyelők s a melléjük rendelt gyakorlók és munkavezetők vannak hivatva. Ezek mellett e téren egyes gazdasági, szőlészeti és borászati egyesületek, sőt egyes helyeken a lakosság érdekét szívükön viselő városok és községek is tevékeny működést fejtenek ki.

Felsőbb szőlő- és borgazdasági tanfolyam.

A felsőbb szőlő- és borgazdasági tanfolyam az 1892-ik évben létesített Budapestten; célja az, hogy hallgatóinak teljes gyakorlati kiképzés mellett, a szőlőművelésben és pinczekezelésben tudományos alapon és akadémiai színvonalon álló elméleti kiképzést is nyújtson, s hogy a felsőbb tanfolyamot jó sikerrel végzett egyének, mint a szőlő- és borgazdaság terén működő szakközegek az állami szolgálatban való alkalmazásra is képesítve legyenek.

A felsőbb tanfolyam célja.

Az állami szolgálatban leendő alkalmazás feltételéül — a felsőbb szőlő- és borgazdasági tanfolyam szervezése óta — mint előképzettség tényleg az említett felsőbb tanfolyam sikeres elvégzése kívántatik meg.

Felvételi kellékek: 1. A magyar-óvári gazdasági akadémianak, vagy a hazai gazdasági tanintézetek valamelyikének jó sikerrel történt bevégzését igazoló végbizonyítvány.

Felvételi feltételek.

2. Egészséges és erős testalkatot igazoló orvosi bizonyítvány.

Ösztöndíjak.

A tanfolyam tandíjmentes. Oly szegényebb sorsú folya-
modók részére, a kik a magyar-óvári gazdasági akadémiát,
vagy a hazai gazdasági tanintézetek valamelyikét jó siker-
rel végezték, egész és fél állami ösztöndíjas helyek vannak
rendszeresítve. Az egész ösztöndíjas helyekre felvett hall-
gatók évi 1200 K, a félösztöndíjas helyekre felvett hallga-
tók pedig évi 600 K ösztöndíjat kapnak. Az ösztöndíjak
előleges havi részletekben adatnak ki.

Tanfolyamok.

A felsőbb tanfolyam egy évre terjed, s évenként
november hó elején kezdődik. A tanfolyamon előadott tan-
tárgyak: 1. Szőlőművelés. 2. Borchemia és borkezelés.
3. Gyümölcsfatermesztés. 4. Talajismeret. 5. Növényélettan.
6. Állattan (kártékony állatok és az ellenük való védeke-
zés). 7. Földmérés s a szőlőgazdaságban alkalmazható mű-
szaki talajjavítások. 8. Közigazgatás és statisztika.

Az egyes tantárgyakat az illető szakmában működő
szakemberek közül e célra kiválasztott előadók tanítják.

Az elméleti oktatás céljaira rendelkezésre állanak a
szükséges (vegytani, rovtani, növénytani, földtani stb.)
laboratóriumok, gyűjtemények és a könyvtár, a szemléleti
oktatásra pedig a Budapest székesfőváros környékén levő
szőlő- és gyümölcsfatermesztések s a m. kir. orsz. központi minta-
pincze. Hogy a hallgatóknak a külső gyakorlati munkák
ismeretének alapos elsajátítására s tapasztalatok szerzé-
sére alkalmuk legyen, a fontosabb időszaki munkák folya-
mata alatt az állami szőlő- és gyümölcsfatermesztésekre s a
nevezetesebb borvidékekre tanulmányi kirándulások rendez-
tetnek.

Felvételi kérvé-
nyek benyújtása.

Ezen felsőbb szőlő- és borgazdasági tanfolyamra éven-
ként 20—30 hallgató vétetik fel. A kik a tanfolyamra való
felvételüket óhajtják, az iránti kérvényeiket az évenként
kiírt pályázati hirdetmény értelmében (rendszerint augusztus
hó közepéig) azon gazdasági tanintézet (illetőleg akadémia)
igazgatóságánál kell benyújtaniok, a melynél gazdasági
tanulmányaikat végezték.

Vinczellériskolák.

Az állami vinczellériskolák száma jelenleg 8, ezenkívül a legközelebbi jövőben még 1 állami vinczellériskola felállítása tervezetik, és ezzel az állami vinczellériskolák száma 9 leend.

A jelenlegi vinczellériskolák kétfélék, a szerint, a mint céljukat középfokú, t. i. gyakorlati és elméleti, vagy pedig alsófokú, azaz tisztán csak gyakorlati oktatás képezi.

1. Középfokú kiképzést nyújtó állami vinczellériskolák vannak Bihar-Diőszegen, Egerben, Pozsonyban és Nagy-Enyeden. Középfokú kiképzést nyújtó vinczellériskolák.

A tanfolyam tartama az első háromban 2 év, a negyedikben 3 év. Az oktatásnál a fősúly a gyakorlati oktatásra van ugyan fektetve, azonban a tanulók e mellett megfelelő elméleti oktatásban is részesülnek, mi által ezen vinczellériskolák célja olyan értelmes vinczellérek nevelése, a kiket közép nagyságú szőlőbirtokok önálló kezelésére is lehet alkalmazni.

Ezekben a vinczellériskolákban a felvételi feltételek a következők:

1. 16 éves életkor betöltése, a mely keresztlevéllel igazolandó. Idősebbeknek és azoknak, kik katonakötelezettségüknek eleget tettek, továbbá szőlőművesek fiainak a felvételnél előny adatik.

2. Iskolai bizonyítvány a népiskola teljes bevégezéséről.

3. Ép, erős, a gyakorlati munkához alkalmas testalkatot s a himlő-védoltást tanusító orvosi bizonyítvány.

4. Községi erkölcsi bizonyítvány az illető eddigi magaviseletéről, melyet az illetékes község előljárósága állít ki.

5. A tanuló szüleinek vagy gyámjának beleegyezése s az iránti kötelező nyilatkozata, hogy a tanuló az intézetet évközben nem fogja elhagyni.

6. Fehérneműről és egyéb ruházatról, nemkülönben író- és egyéb szükséges eszközökről a tanuló maga köteles gondoskodni.

7. A megfelelő okmányokkal felszerelt felvételi kérvények évenként augusztus hó végéig az illető vinczellériskola igazgatóságához nyújtandók be.

A tanév október hó elején kezdődik és augusztus hó közepéig tart.

Alsófokú vinczellériskolák.

2. Alsófokú vinczellériskolák vannak: Kecskeméten, Ménesen, Tarczalón és Tapolczán.

E vinczellériskolákban a tanfolyam egy évig tart, az oktatás túlnyomólag gyakorlati és a cél: közönséges vinczellérek és értelmes munkavezetők és szőlőmunkások nevelése.

Ezen vinczellériskolákba olyan egyének vétetnek fel, a kik:

a) a munkára alkalmas, elég erős testalkattal bírnak,
b) katonai kötelezettségüknek eleget tettek, vagy az alól felmentettek;

c) magyarul írni és olvasni tudnak;

d) szőlőmunkával már korábban is foglalkoztak;

e) feddhetlen előéletüket községi erkölcsi bizonyítvánnyal igazolják.

Az ellátásért fizetendő díjak és ösztöndíjak.

Az állami vinczellériskolákban tandíj nincs. Lakást a tanulók valamennyien ingyen kapnak az intézetben. A tanulók részint saját költségesek, a kik teljes ellátásukért (élelmezés, mosás, gyógykezelés, fűtés, világítás) évenként a helyi viszonyokhoz képest 240—300 koronát fizetnek; legnagyobb-részt azonban vagy egészen ingyenesek, vagy félfizetésesek a tanulók, mely czélból az állami vinczellériskolákban részint állami, részint magánalapítványi egész ösztöndíjas és félfizetéses helyek vannak.

Az egész ösztöndíjas helyekre felvett tanulók teljesen ingyen-ellátásban részesülnek, a félfizetéses helyekre felvett tanulóknak pedig csak a fentemlített élelmezési díjak felét kell fizetniök. Az évenként betöltés alá kerülő ösztöndíjas helyek számáról és az egyes vinczellériskolák közti megoszlásáról az illető iskolák igazgatóságai által évenként a tanév megnyilta előtt közzétett pályázati hirdetések nyujtanak tájékozást.

Az állami vinczellériskolákba való felvétel iránti folyamodványok — ha a folyamodonak szegénységi bizonyítványa nincs — 1 koronás bélyeggel ellátva, az évenként ősszel kiirandó hirdetményben megállapított határidő alatt a vinczellériskola igazgatóságához nyújtandók be. A kiknek szegénységi bizonyítványuk van, azoknak felvételi kérvényük bélyegmentes.

Felvételi kérvények benyújtása.

Az állami vinczellériskolák mellett a helyi érdekeltségek által fentartott vinczellériskolák is vannak és pedig Pécssett, Munkácson és Beregszászban. A két előbbit az illető város, a harmadikat pedig a Bereg vármegyei gazdasági egyesület tartja fenn.

Nem állami vinczellériskolák.

Az összes vinczellériskolákban az 1900—1901. tanévben 270 volt a tanulók száma.

A tanulók létszáma.

Pinczemesteri tanfolyam.

Az okszerü borkezelés fejlesztése és terjesztése czéljából külön állami pinczemesteri tanfolyam szerveztetett Budafokon, mely az 1901. évi október hóban nyílt meg.

Ez a tanfolyam egy évig tart s arra csak olyan tanulók vétetnek fel, a kik valamely kétéves tanfolyamu hazai vinczellériskolát jeles eredménnyel végeztek.

Egy éves pinczemesteri tanfolyamok.

A pinczemesteri tanfolyam budafoki pinczében az állami szőlőtelepekről s esetleg, a szükséghez képest, más helyről is olyan nagyobb borkészlet fog állandóan tartatni, a melyen az ország valamennyi fontosabb borvidékének borai képviselve lesznek s ez által módjukban lesz a tanulóknak, hogy a különféle borok különleges kezelési módjait megtanulják.

A pinczemesteri tanfolyam szintén teljesen tandíjmentes, sőt az arra érdemes, szegény sorsu tanulók részére egész és fél állami ösztöndíjak létesítettek. Az egész ösztöndíj évi 600 korona, a fél ösztöndíj pedig évi 300 korona, mely előleges havi részletekben fiztetetik ki s arra van szánya, hogy az illető tanuló ebből fedezze saját ellátási költségeit, mert a pinczemesteri tanfolyam nincs internatussal összekötve, mint a vinczellériskolák.

Két hetes borke-
zelési tanfolya-
mok.

A budafoki pinczemesteri tanfolyammal kapcsolatban a szőlősgazdák és vinczelléreik részére évenként a téli hónapokban a jelentkezők számához képest megfelelő számú időleges borkezelési tanfolyamok is tartatnak, melyek két hétig tartanak. Ezen időleges borkezelési tanfolyamok célja az, hogy a résztvevők az okszerű borkezelésre vonatkozó legfontosabb ismereteket s a leggyakrabban előforduló borkezelési eljárások (fejtés, derítés stb.) helyes végzését, továbbá a hordók és a pinceeszközök kezelését és tisztántartását stb. gyakorlatilag elsajátítsák.

Ezen borkezelési tanfolyamok tandíjmentesek, de ellátásukról a felvett egyéneknek maguknak kell gondoskodniok. A felvétel iránti kérvények, az erre vonatkozólag évenként kiirt hirdetmény értelmében a «M. kir. pinczemesteri tanfolyam igazgatóságához» (Budafok) nyújtandók be.

Szőlészeti és borászati felügyelők.

A szőlészeti és
borászati fel-
ügyelők feladata.

A szőlészeti és borászati felügyelők feladatát általában a szőlészeti és borászati ismeretek terjesztése képezi, különös tekintettel a filloxera elleni védekezésre s az elpusztult szőlők felújítására. E célból a felügyelők a kerületeikbe eső bortermelő községekben az okszerű szőlőművelésről és borkezelésről, valamint a filloxera és más szőlőbetegségek elleni védekezés s a szőlőfelújítás különböző módjairól időszakonként elméleti és gyakorlati előadásokat, szőlőoltási és szénkénegezési tanfolyamokat, mintaszüreteket stb. tartanak s a szőlőműveléssel foglalkozó közönségnek minden idevágó kérdésben készséggel adják meg a kívánt felvilágosításokat és tanácsokat. A felügyelők a jelzett célból magánfelek által is igénybe vehetők s kötelesek a hozzájuk intézett megkereséseknek — a mennyire idejük engedi — eleget tenni. A borászati felügyelők feladatát képezi továbbá a kerületeikben lévő állami szőlőtelepek kezelése, végül pedig fontos feladatuk van az 1896: V. t.-cz. alapján engedélyezett szőlőkölcsönöknél, a mennyiben, egyebek közt, az ő feladatukat képezi annak

a megállapítása, vajjon az a szőlőterület, melyre a kölcsön kéretik, alkalmas-e a felújításra, s ugyancsak ők vannak megbízva a kölcsönnel terhelt szőlők főfelügyeletével és ellenőrzésével is.

Az ország jelenleg 27 szőlészeti és borászati felügyelői kerületre van felosztva s mindenik kerületben egy vagy több szakközeg van megbízva a felügyelői teendők végzésével.

A szőlészeti és borászati felügyelői kerületek beosztása.

A kerületek beosztása a következő:

(A kerületek székhelye az a város vagy helység, melynek nevét az illető kerület viseli.)

- I. Budapesti kerület, területe: Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun vármegyének ráczkevei, monori, biai, pomázi, gödöllői és váczai járásai; Budapest székesfőváros; Fehér vármegye és Székesfehérvár t. j. f. sz. kir. v.
- II. Szegzárdi kerület, területe: Tolna vármegyének dunaföldvári központi és völgyeségi járásai.
- III. Pécsi kerület, területe: Baranya vármegye és Pécs t. j. f. sz. kir. v.
- IV. Kaposvári kerület, területe: Tolna vármegyének dombovári, simontornyai és tamási járásai és Somogy vármegye.
- V. Csáktornyai kerület, területe: Zala vármegyének csáktornyai, alsó-lendvai, kanizsai, letenyei és novai járásai.
- VI. Tapolczai kerület, területe: Zala vármegyének tapolczai, sümegi, zala-szent-gróti, keszthelyi, zalaegerszegi és pacsai járásai.
- VII. Pápai kerület, területe: Veszprém vármegye, Győr vármegye, Győr t. j. f. sz. kir. v., Komárom vármegye és Komárom t. j. f. sz. kir. v.
- VIII. Soproni kerület, területe: Sopron vármegye, Sopron t. j. f. sz. kir. v. és Vas vármegye.
- IX. Pozsonyi kerület, területe: Pozsony vármegye, Pozsony t. j. f. sz. kir. v. és Moson vármegye.
- X. Nyitrai kerület, területe: Nyitra, Bars és Trencsén vármegyék.
- XI. Esztergomi kerület, területe: Esztergom és Hont vármegyék.
- XII. Sziráki kerület, területe: Nógrád vármegye.
- XIII. Egri kerület, területe Heves vármegye.
- XIV. Miskolczi kerület, területe: Borsod, Gömör és Kis-Hont vármegyék.
- XV. Tarczali kerület, területe: Zemplén, Abauj-Torna vármegyék és Kassa t. j. f. sz. kir. v.
- XVI. Beregszászi kerület, területe: Bereg és Ung vármegyék.
- XVII. Szinyér-Váraljai kerület, területe: Szatmár és Ugozca vármegyék és Szatmár-Németi t. j. sz. kir. v.
- XVIII. Szilágy-Somlyói kerület, területe: Szilágy vármegye.

- XIX. Bihar-Díószegi kerület, területe: Bihar vármegye és N.-Várad t. j. f. sz. kir. v.
- XX. Ménesi kerület, területe: Arad vármegye és Arad t. j. f. sz. kir. v.
- XXI. Fehértemplomi kerület, területe: Temes és Krassó-Szörény vármegyék, Temesvár t. j. f. sz. kir. v. és Versecz t. j. f. v.
- XXII. Debreczeni kerület, területe: Hajdu, Jász-Nagy-Kun-Szolnok és Szaboles vármegyék és Debreczen t. j. f. sz. kir. v.
- XXIII. Kecskeméti kerület, területe: Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun vármegyének abonyi, nagykátai, félegyházai, kúnszentmiklósi, alsódabasi, kikőrösi, kalocsai és dunavecsei járásai; Csongrád, Békés és Csanád vármegyék; Kecskemét és Hódmező-Vásárhely t. j. f. városok és Szeged t. j. f. sz. kir. v.
- XXIV. Szabadkai kerület, területe: Bács-Bodrog és Torontál vármegyék; Szabadka, Zombor, Ujvidék t. j. f. sz. kir. városok; Baja és Pancevo t. j. f. v.
- XXV. Nagy-Enyedi kerület, területe: Alsó-Fehér, Hunyad, Szeben és Fogaras vármegyék.
- XXVI. Dicső-Szent-Mártoni kerület, területe: Kis-Küküllő, Nagy-Küküllő és Udvarhely vármegyék.
- XXVII. Tordai kerület, területe: Torda-Aranyos, Maros-Torda, Kolozs, Szolnok-Doboka és Beszterce-Naszód vármegyék; Maros-Vásárhely és Kolozsvár t. j. f. sz. kir. városok.

Szőlészeti munkavezetők.

A munkavezetők igénybevétele és díjazása.

A vinczellériskoláknál s a szőlészeti és borászati felügyelőségeknél munkavezetők vannak alkalmazva oly célból, hogy a fontosabb szőlőművelési munkálatok vezetése végett a szőlőbirtokosok által igénybe vehetők legyenek.

Azon szőlőbirtokosoknak, a kik a jelzett célból a munkavezetőket igénybe akarják venni, ez iránt az illető vinczellériskolához vagy a kerületi szőlészeti és borászati felügyelőkhöz kell fordulniok.

A munkavezetők az illető szőlőbirtokosoktól naponként (beleszámítva az oda- és visszautazás napját is) 2 korona napibért és teljes ellátást kapnak, s útiköltségeik is az illető szőlőbirtokosok által viselendők. Az itt megállapított díjazásnál többet a munkavezetők semmi körülmények közt sem követelhetnek.

Ha a munkavezető ugyanazon kiutazása alkalmával, vagy egy napon több szőlőbirtokosnál működik, útiköltsége,

illetőleg napibére aránylagos felosztással, az illető szőlőbirtokosok által közösen viselendő.

A munkavezetők munkakönyvvvel láttatnak el, a melybe az általuk végzett munkák neme, helye, ideje s az illető szőlőbirtokosok nevei bejegyzendők.

Rendszeres szőlőmunkás-tanfolyamok.

Az állami szőlőtelepeken 9—10 hónapra terjedő tanfolyamok szerveztettek abból a célból, hogy a telepeken alkalmazott szőlőmunkások a szőlőművelés minden munkájában gyakorlatilag és rendszeresen kiképeztessenek.

Ezeket a tanfolyamokat abban az arányban lépteti életbe a földművelésügyi miniszter, a mint az állami telepek épületekkel s a tanfolyam megtartásához szükséges egyéb kellékekkel felszerelhetők.

Ezen tanfolyamokra, az állami szőlőtelepekre, annyi állandó munkás vétetik fel, a hány az illető telep megművelésére szükséges. A tanfolyam végeztével ezek a munkások, mint gyakorlatilag teljesen kiképezett szőlőművelők kerülnek ki a telepekről és terjesztik tovább a mai szőlőműveléshez szükséges gyakorlati ismereteket.

A felvétel iránt az illető állami telep kezelésével megbízott szőlészeti és borászati felügyelőséghez kell fordulni.

Időleges tanfolyamok.

Az állami szakközégek a fontosabb szőlőmunkák idejében, a kerületeikbe tartozó községekben 1—2 napra terjedő időleges (metszési, permetezési, szőlőoltási stb.) tanfolyamokat tartanak, a melyeken a szőlősgazdák és szőlőmunkások tetszés szerinti számban megjelenhetnek s gyakorlati oktatást nyerhetnek arra, hogy azt a bizonyos szőlőmunkát, a minek akkor éppen ideje van, hogyan kell leghelyesebben végrehajtani. E célból ezek a tanfolyamok rendszerint kint a szőlőben tartatnak meg, a hol az állami szakközeg mindjárt gyakorlatban mutatja be az illető munkálatokat.

Ezenkívül télen a mezei munka szünetelése idején is tartanak a szőlészeti és borászati felügyelők az erre alkalmas helyeken 4—5 napig tartó népies tanfolyamokat, melyeken szintén bárki díjtalanul részt vehet.

Az 1900. évben az állami szakközegek 648 ilyen időleges tanfolyamot tartottak s azokon összesen 49,000 szőlősgazda és munkás vett részt.

Ha valamely község vagy a szőlősgazdák ilyen időleges tanfolyamok tartását óhajtanák, ez iránt az illetékes kerületi szőlészeti és borászati felügyelőséghez kell fordulniok.

Szőlő- és borgazdasági tanfolyamok a néptanítók részére.

Minthogy az okszerű szőlőművelés terjesztése érdekében a néptanítók is hasznos szolgálatot tehetnek, a szőlőművelés szempontjából fontosabb községekben működő néptanítók részére a földművelésügyi miniszter, szakközegeinek vezetése alatt, a vinczellériskoláknál, az állami szőlőtelepeken, s esetleg e célra alkalmas más szőlőtelepeken is évenként négy hétre terjedő szőlő- és borgazdasági tanfolyamokat rendeztet.

Ilyen tanfolyamok az 1897. évtől kezdve évenként 10—14 helyen tartatnak.

E tanfolyamok
célja.

E tanfolyamok célja az, hogy a néptanítók a szőlő- és borgazdaság terén, különös tekintettel az elpusztult szőlők felújítására, elméletileg és gyakorlatilag lehetőleg annyira képeztessenek ki, hogy a népiskolákban s a gazdasági ismétlő iskolákban a tanulóknak erről is oktatást nyújthassanak, s általában az illető községekben a néppel való folytonos érintkezésük útján a szőlő- és borgazdasági ismeretek terjesztése és a szőlőfelújítás előmozdítása érdekében hathatósan közreműködjenek.

Ezekre a tanfolyamokra első sorban olyan néptanítók vétetnek fel, a kik — tekintet nélkül arra, vajjon állami, községi vagy felekezeti iskoláknál vannak-e alkalmazva, — olyan községben működnek, a hol a szőlőművelésnek nagyobb közgazdasági fontossága van, a hol a filloxera a szőlőket

már elpusztította, vagy nagy mértékben pusztítja, s a hol a lakosság első sorban a szőlőművelésre, illetőleg az elpusztult szőlők felújítására van utalva.

A tanfolyam 4 hétre terjed, s két részben tartatik meg, u. m.: két héten a tavaszi, két héten át pedig az őszi fontosabb szőlőmunkák idejében. A tanfolyamon ugyanabban az évben, mind a két időszakban, tehát az egész 4 héten át, ugyanazok a tanítók vesznek részt.

A tanfolyam tartama.

A szőlő- és borgazdasági tanfolyamokra felvett néptanítók útiköltségeik s az elszállásolási és ételmezési költségek fedezésére, az egész 4 heti tanfolyam tartamára, egyenként 120 korona átalányt kapnak a földművelésügyi ministertől.

A felvett néptanítóknak engedélyezett úti- és ellátási átalány.

Ezen tanfolyamokra leendő felvétel iránt a földművelésügyi miniszter által évenként, a tavasz elején kiírt pályázati hirdetményben megszabott határidő alatt, az illetékes kir. tanfelügyelőség útján kell a folyamodó néptanítóknak benyújtaniok kérvényeiket.

Felvételi kérvények benyújtása.

Az 1897—1901. években, vagyis 5 év alatt a szőlő- és borgazdasági tanfolyamokon összesen 770 tanító vett részt.

Az illető tanítók legnagyobb része jó sikerrel végezte a tanfolyamot s az illetők közreműködése az okszerű szőlőművelés s különösen a szőlőfelújítás helyes irányban való fejlesztése érdekében hasznos eredmény elérésére nyújt **kilátást.**

Mezőgazdasági kísérletügy.

Mezőgazdasági
kísérletügyi in-
tézmények.

A mezőgazdaság előrevitelét, haladását szolgáló ismeretek fejlesztésére, az e célból szükséges kutatások és kísérletek végrehajtására létesítettek a mezőgazdasági kísérletügyi intézmények.

A kísérletügyi
intézmények fel-
adata.

Ez intézmények feladata tehát, hogy új termelési ágak meghonosítása, a termések fokozása, minőségének javítása a termelés olcsóbbá tétele, s a mezőgazdaságot veszélyeztető különböző károk elhárítása érdekében tudományos és gyakorlati irányú kutatásokat és kísérleteket végezzenek továbbá, hogy a gazdaközönségnek a szakmájukba vágó kérdésekben tanácsal és útbaigazítással szolgáljanak.

A kísérletügyi
intézmények fel-
adata a termés-
hamisítások fel-
derítésénél.

Ezenkívül a vegykísérleti és magvizsgáló állomások a mezőgazdasági termények, termékek és cikkek hamisításának tilalmazásáról szóló 1895. évi XLVI. t. cz. végrehajtása során szükséges elemző vizsgálatokkal is foglalkoznak s szakvéleményük a hatósági ítékezés alapjául szolgál.

Az ez idő szerint működő mezőgazdasági kísérletügyi intézmények a következők:

M. kir. orsz. chemiai intézet és központi vegykísérleti
állomás: Budapest (II. Oszlop-utcza).

Orsz. chemiai
intézet.

Ez az állomás a földművelésügyi ministerium részére a vegytanba vágó mindennemű munkát teljesít és a kormánynak véleményező közege; a termelők, eladók és vevők részéről beküldött anyagokat vegyileg megvizsgálja, továbbá az alkalmazott vegytant, főleg az agricultur-chemiát tudományosan műveli.

M. kir. vegyikísérleti állomások : Debreczen, Fiume (Via Adamich, 2. sz.), Kassa, Keszthely, M.-Óvár.

Feladatuk tudományos vizsgálatok útján a gyakorlati ^{Vegyikísérleti állomások.} cél szem előtt tartásával a mezőgazdaság különböző ágainak fejlődését előmozdítani, vegytanba vágó vizsgálatokat, nevezetesen a mezőgazdaságban és a mezőgazdasági iparban szereplő anyagok vizsgálatát végezni. Kísérleti és tudományos működésre ugyan nem, de ellenőrző vizsgálatok teljesítésére még *Kolozsvárott* és *Pozsonyban* is állanak fenn vegyikísérleti állomások, borelemzések végzésére pedig *Tarcalon* egy borvegyelemző állomás.

M. kir. vetőmagvizsgáló állomások : Budapest (II., Kis Rókus-utca 11.), Debreczen, Kassa, Keszthely, Kolozsvár, M.-Óvár.

Feladatuk a vetőmagvak és más növényi czikkek ^{Magvizsgáló állomások.} forgalmának ellenőrzése végett a gazdasági magvak különféle tulajdonságainak megállapítására irányuló vizsgálatok és kísérletek, gyomnövények és azok magvainak meghatározása, gyomok és növényi paraziták ellen való védekezési módok, jó magtisztító készülékek és gépek ismertetése, abraktakarmányok botanikai elemzése ; fontos feladata továbbá tisztított heremagvak ólomzárólása, amely ólomzárólás bizonyítja, hogy a lezárt mennyiségből vett minta arankamentesnek találtatott.¹ *A gazdák részére ingyen* végzik az állomások a gazdasági magvak megvizsgálását *azonosságra, származásra, mennyüleges tisztaságra, arankára és csirázóképességre.*

M. kir. gépkísérleti állomás : M.-Óvár.

Feladata saját kezdeményezéséből, vagy a géptulajdonosok megkeresésére, az ujonnan feltalált, avagy használatban levő gazdasági gépek és eszközöknek elméleti és gyakorlati összehasonlító megvizsgálása mindazon kellékekre, melyek azok használhatóságát és értékét meghatározzák. ^{Gépkísérleti állomás.}

¹ Lásd a 110. oldalt.

M. kir. növénytermelési kísérleti állomás: M.-Ovár.

Növénytermelési
kísérleti állomás.

Feladata a kulturnövények különböző fajainak és változatainak kipróbálása, terjesztése és termelési módjuk begyakorlása; a vetőmagtermelés és tenyésztés,¹ a fűmagtermelés meghonosítása; természetes kaszálók és legelők javítására irányuló kísérletezés; mesterséges trágyafélékkel való kísérletezés és az okszerű trágyázási eljárás terjesztése; növénytermelési kérdések beható tanulmányozása; a növénytermelési ismereteknek szóban és írásban való terjesztése; növényfélék azonosságának termelési kísérlet útján megállapítása.

**M. kir. dohánytermelési kísérleti állomás, központ:
Debreczen; fiókállomás: B.-Csaba.**

Dohánytermelési
kísérleti állomás.

Feladata a dohánytermelést és kezelést tökéletesíteni, a dohány minőségét javítani, a dohánytermelőket a dohány okszerű termelésével és kezelésével megismertetni, dohánykertészeket és dohánytiszteket kiképezni.

**M. kir. állat-életteni és takarmányozási kísérleti állomás:
Budapest (II., Oszlop-utcza).**

Allatéletteni és
takarmányozási
kísérleti állomás.

Feladata a hasznos háziállatok okszerű takarmányozását tanulmányozni szabatos tudományos kísérletekkel, különös tekintettel a hazai viszonyokra.

M. kir. rovar-tani állomás: Budapest (II., Oszlop-utcza).

Rovartani álló-
más.

Feladata a káros rovarok, illetőleg a rovar-károk tanulmányozása, a legolcsóbb és legbiztosabb védekezési módok, irtószerek vagy eljárások megállapítása, s azokra vonatkozó ismeretek terjesztése. Felmerülő nagyobb rovarkároknál szükség esetén a rovarirtási munkálatok helyszínén való vezetése. Az állomás segítségére szolgálnak az állandó

Rovarkár tudó-
sítók.

¹ Vetőmagvak terjesztésére vonatkozó intézkedéseket lásd a 637. oldalon.

rovarkár-tudósítók, a kik a kártékony rovarok életét rendszeresen megfigyelik és a rovarkár-esetekről az állomást értesítik. Rovarkár-tudósító lehet mindenki, akit, önkéntes ajánlkozásra, erre az állomás alkalmasnak talál.

M. kir. növényélet- és kórtani állomás: M.-Óvár.

Feladata a növényéleti és kórtanba vágó kérdések tanulmányozása, tudományos alapon, a gyakorlati cél szem előtt tartásával; növényi betegségek, nevezetesen a parazitagombák és virágos paraziták által a különböző miveleti növényeken okozott károk és ezek elhárítási módjának tanulmányozása, a foganatosítandó óvintézkedések és védekezés tekintetében szükséges útbaigazítások megadása, a védekezés vezetése, a szakmába vágó ismeretek terjesztése, a külföldön jelentkező betegségek behurczolása ellen irányuló intézkedésekre vonatkozó javaslatétel. Az állomás segítségére szolgálnak mindazok, a kik vidékükön a növényi betegségek esetleges jelentkezését figyelemmel kísérik, erről az állomást a megtámadott növényrészek beküldésével értesítik.

Növényélet- és kórtani állomás. Növényi betegségek elleni védekezés.

M. kir. szesztermelési kísérleti állomás: Kassa.

Feladata a mezőgazdasági szesztermelés terén felmerülő kérdéseket tanulmányozni, s szakvizsgálatok és kutatások alapján a gazdáknak kellő útmutatást és tájékoztatást nyújtani.

Szesztermelési kísérleti állomás.

M. kir. tejgazdasági kísérleti állomás: M.-Óvár.

Feladata a tejtermékek alkatrészeinek, összetételeinek, kikészítésének, és conserválásának kérdésével foglalkozni, a tudomány vívmányait gyakorlatilag kipróbálni s a gazdaközönségnek útmutatást és tájékoztatást nyújtani.

Tejgazdasági kísérleti állomás.

¹ Káros rovarok elleni védekezésre vonatkozó intézkedéseket lásd (Mezőrendőri törvény) 106—114. oldalon.

Központi szőlészeti kísérleti állomás és ampelologiai intézet: Budapest (I. Attila-utca 10. sz.).

Szőlészeti kísérleti állomás.

A filloxera által elpusztított szőlők felújításáról szóló 1896: V. t.-cz. rendelkezéséhez képest Budapesten egy «Központi szőlészeti kísérleti állomás és ampelologiai intézet» állíttatott fel.

Ezen intézet munkaköre négy csoportra oszlik: *a)* a növényélettani és növénykórtani, *b)* a kémiai, *c)* az erjedéstani s *d)* a gyakorlati szőlőművelési osztályra. Ezek hivatása, hogy a legmélyebbre ható kutatásokat ejtsék meg mindarra nézve, a mi a szőlőnövény életfolyamatát, betegségeit, az azok ellen való védekezést, a must erjedését s a bor fejlődését érinti, hogy együttes működéssel megoldják a gyakorlati szőlőművelésnek azon számtalan kérdését, a melyet még homály borít s módot adjanak arra, hogy a földművelésügyi minister a szőlőművelőknek gazdaság-technikailag irányt jelölhessen, a mely a termelést olcsóbbá, biztosabbá és jövedelmezőbbé, a terményt pedig minőségileg jobbá, tökéletesebbé tegye.

A szőlőkben észlelt betegségek esetén, a beteg részek, a baj okának s a védekezés módjának megállapítása végett a Központi Szőlészeti Kísérleti Állomáshoz küldendők be. Rovarkárok esetében e célból a M. Kir. Rovartani Állomáshoz kell fordulni.

M. kir. gyapjúminősítő Intézet: Budapest (V. Klotild-utca 22.).

Gyapjúminősítő intézet.

Feladata a juhtenyésztés és gyapjúértékesítés érdekében a mosott és mosatlan bunda ellenőrző vizsgálatát teljesíteni; a gyapjúismeretet tudományos irányú vizsgálatokkal a gyakorlat hasznára fejleszteni s az országos juhtenyésztés irányelveinek megállapításánál közreműködni.

M. kir. bakteorologiai intézet: Budapest (VII. Hungária-körút 244. sz.).

Bakteorologiai intézet.

Feladata a házi állatokon előforduló ragályos betegségek előidézését tanulmányozni, s ezen szakmában vizsgálatokat és kísérleteket végezni s szakkérdésekben felvilágosítással szolgálni.

A kísérletügyi
intézmények
igénybevétele.

Mindezek az állomások a szakmájukba vágó bármely kérdésben úgy szóbeli, mint írásbeli (nem bélyegköteles) megkeresésére ingyen készséggel adnak felvilágosítást. Ezeknek az állomásoknak a működése a gazdaközönség részére díjtalan, kivéve a vegykísérleti és vetőmagvizsgáló állomások azon vizsgálatait, a melyekért az érvényben levő és az illető bármely állomástól megszerezhető díjegyzők értelmében díjazás jár.

A mezőgazdasági kísérletügyi állomások czéltudatos összműködésének irányítására szolgál a *mezőgazdasági kísérletügyi központi bizottság* (Budapest, V., Földmívelésügyi minisztérium), melynek tagjait a földmívelésügyi miniszter nevezi ki.

Mezőgazdasági
kísérletügyi köz-
ponti bizottság.

A bizottság a kísérletügyi intézmények által végzett kísérletek és kutatásokkal foglalkozó dolgozatok közzétételére *«Kísérletügyi Közlemények»* czim alatt időhöz nem kötve megjelenő füzeteket bocsát közre, mely füzetek az érdeklődőknek a bizottsághoz intézett egyszerű megkeresésére díjtalanul megküldetnek.

Kísérletügyi köz-
lemények.

Nyilvános vegyvizsgáló állomások.

Az állami mezőgazdasági vegykísérleti állomásokon¹ kívül hatóságok, szaktestületek, vagy magánosok is létesíthetnek vegyvizsgáló állomásokat, illetőleg laboratóriumokat.²

¹ Nyilvános vegy-
vizsgáló állomá-
sok (nem álla-
miak).

Az ily laboratóriumok nyilvános működése, illetőleg a közönség részére szakszerű vizsgálatok végzése azok megfelelő felszereléséhez és a laboratóriumvezetők elméleti és gyakorlati képzettségéhez van kötve.³

¹ Lásd 1. lapon.

² A törvényhatóságok által létesített ily laboratóriumok, amennyiben kormányhatóságilag jóváhagyott szervezeti szabályzattal bírnak, s nyilvánossági joggal felruháztattak, a mezőgazdasági termények, termékek és cikkek hamisításának tilalmazásáról szóló 1895. XLVI. t.-cz. alapján szükséges, és itélkezés alapjául szolgáló vizsgálatok végzésével is megbízhatók. (Lásd 29. lapon.)

³ A földmívelésügyi miniszter által 1898. évi 46026. sz. a. kiadott szabályrendelet.

Mindazok, kik ily laboratoriumok részére a nyilvánossági jelleget megszerezni kívánják, ez iránt azon törvényhatóság útján, a melynek területén a laboratorium létesül, vagy relállíttatni szándékoltatik, a földművelésügyi miniszterhez tartoznak folyamodni.¹

Oly egyéneknek, kik a közönséggel üzleti viszonyban állanak, p. o. gyógyszerészeknek, a nyilvánossági jog meg nem adható.²

A mennyiben a miniszter a nyilvánossági jogot megadja, az illető laboratorium a «nyilvános vegyvizsgáló, illetve microscopiai laboratorium» czímet használhatja.

A megadott jogosítvány, ha a laboratorium az előirt kellékeknek meg nem felel, vagy megbízhatósága ellen alapos kifogások merülnek fel, bármikor megvonható.

¹ A kérvényhez csatolandók: *a*) a minősítési okmányok; *b*) a laboratórium helyiségeire és felszerelésére vonatkozó adatok kimutatása; *c*) folyamodó életrajza, polgári állását és erkölcsi magaviseletét igazoló okmányok; *d*) orvosi bizonyítvány, melyben különösen kiténtetendő, hogy az illető nem szenved színvakságban; *e*) a laboratórium részére tervbe vett díjjegyzék.

² A csakis vegyészeti termékek iparszerű előállításával foglalkozó magánlaboratóriumok, mint iparvállalatok az ipartörvény határozmányai alá esnek.

Általános érdekű tudományos intézetek.

M. kir. mezőgazdasági muzeum Budapesten (VII. ker.,
Kerepesi-út 72.)

A mezőgazdaság történelmére, fejlődésére és jelen állapotára vonatkozó tárgyakat gyűjti és közszemlére kiállítja. A muzeum köszönettel fogad a mezőgazdaság történetére vonatkozó tárgyakat, modelleket, könyveket, stb. s azok átvétele és elszállítása iránt gondoskodik.

Mezőgazdasági
muzeum.

M. kir. országos meteorologiai és földmágnassági intézet
Budapesten (II. Fő-utca 4.)

Az ország éghajlati és időjárási viszonyainak tanulmányozásával és jelzésével s a jégverés elleni védekezés kérdésével foglalkozik. E célból megfigyelő és csapadékmérő (ombrometriai) állomásokat szervez, azokat a szükséges műszerekkel és a sürgönyözésre és levelezésre használt úrlapokkal ellátja, s kifejtett működésükhöz mérten némi díjazásban (jutalom) is részesíti. A külföldi meteorologiai intézetektől és a hazai megfigyelő állomásoktól vett sürgönyök alapján időjárási jelentéseket ad ki, s a következő napra várható időt jelzi (prognózis). Ez időjelzéseket a kijelölt (mintegy 300) posta- és távirdahivataloknak naponkint megsürgönyözi, s azok azt az e célra szolgáló táblákon közzéteszik. Az intézet működése a magyar szent korona országainak egész területére, s így Horvát-Szlavon-Dalmát-országokra is kiterjed.

Meteorologiai in-
tézet.

Időjelzés.

M. kir. földtani intézet Budapesten (Stefánia-út).

Földtani intézet.

Az intézet működése nem tisztán mezőgazdasági, hanem általános jellegű. Feladata a magyar korona országainak (s így Horvát-Szlavon-Dalmátországoknak is) részletes földtani felvétele s a felvételi eredmények közzététele. Kutatja az ország földtani és kőzettani viszonyait s fel van osztva agronom geológiai, bányászati és hydrogeológiai osztályokra.

Agronom geológiai osztálya az ország talaját a mezőgazdaságra való alkalmatlansága szempontjából tanulmányozza, s e célból fokozatosan felveszi az ország egész területét s kiadja annak talajterképét. Az intézet földtani és talajismereti kérdésekre bélyegtelen megkeresésekre díjtalanul válaszol. Az intézetnek más irányú igénybevétele (vizsgálatok, kutatások) a földművelésügyi ministernél kérelmezendő.

Földtani muzeum.

Az intézettel kapcsolatban van a *földtani muzeum*, melyben az országos földtani felvételeknél gyűjtött kőzetek, ásványok és őslénytani tárgyak, valamint a különféle talajminták tudományosan feldolgozva tételnek könnyen hozzáférhetően közszemlére. A muzeum szívesen fogad minden érdeklővel bíró leletet.

A mezőgazdaság különböző ágait szolgáló intézkedések.

A minta-parasztgazdaságok.

A minta-parasztgazdaságok az okszerű gazdálkodás módjai és előnyeinek főleg a kisgazdák körében való megismertetésére szolgálnak. Ily mintagazdaságok fokozatosan az ország minden vidékén akként létesíttetnek, hogy a földművelésügyi miniszter egy ily arra alkalmas és önként ajánlkozó parasztgazdát gazdaságának megfelelő átalakítására és felszerelésére segélyez, a mely támogatással szemben az illető kisbirtokos az előírt gazdálkodási mód és az adandó utasítások követésére köteles, s köteles egyúttal környékbeli gazdatársainak gazdaságának megtekintését megengedni, azoknak a kívánt magyarázatokat, felvilágosításokat megadni, s nagyobb gazdasági gépeit és eszközeit — midőn azokat nélkülözheti — megállapított díj mellett azoknak használatra átengedni. A mintagazdaság kiterjedése 8—30 holdnyi lehet, s kívánatos, hogy lehetőleg egy darabban, s mentől jobban hozzáférhető (fő közlekedési út mentén) legyen. A miniszter által a mintagazdaság létesítésekor adott segélyek csak öt év múlva és az elvállalt kötelezettségek pontos teljesítése esetén mennek át az illető gazda tulajdonába.

Azon vidékeket, hol ily mintagazdaság létesítendő, rendszerint a földművelésügyi miniszter jelöli ki, s az ezen vidékre illetékes gazdasági egyesület, vagy szakközeg javaslata alapján intézkedik.

Minta-paraszt-
gazdaságok.

Vetőmagvak terjesztése.

Vetőmag beszerzés állami gazdaságokból.

A földművelésügyi minster évről-évre rendeletileg intézkedik, hogy a vetőmag felfrissítése céljából a gazdaközönség az állami birtokon (koronauradalom, ménésbirtokok, gazdasági tanintézetek, földművesiskolák) jó minőségű vetőmagvakat szerezhessen be. A gödöllői koronauradalmon és a ménésbirtokokon a vetőmageladásoknál általában az az eljárás követetik, hogy gabonafélékből egy gazdának legfeljebb 100 mm., egyéb magvakból pedig 10 mm. adatik ki az elszállítás napján jegyzett piaczi árakhoz képest. A tanintézeteken és földműves iskolákon rendelkezésre álló vetőmag főleg kisgazdáknek tartatván fenn, egy gazdának búzából 10, rozsból 5 mm-ig terjedhető mennyiség adható. A vetőmageladásra nézve megállapítandó részletes feltételek minden évben közzétételnek nemkülönben az illető állami birtokokon is megtudhatók.

Ezen kívül egyes termelési ágak érdekében, különösen ott, a hol a vetőmag degenerálása folytán a vetőmagfelfrissítésre szükség van, a minster a kis gazdák között mérsékelt árú, sőt rendkívüli esetekben ingyen vetőmagvak, illetőleg gumók kiosztásáról gondoskodik. E célból a minsterium külön burgonyavetőgumó-termelő telepeket létesít.

Védekezés a jégverés ellen.

Viharagyúzás.

A jégverés, illetőleg a jégfelhők ellen viharagyúkkal védekeznek. E védekezési mód eredményessége az eddigi kísérletek alapján még határozottan meg nem állapítható, de miután az eddigi kísérletek szerint e védekezési mód sikerrel csak úgy járhat, ha az nemcsak egyes szőlőkre, vagy kisebb területekre, hanem a felhőjárás által érintett nagyobb területekre egyöntetűen szerveztetik, a földművelésügyi minster gondoskodott arról, hogy a gazdaközönség a védekezési vonalak (raj-

vonalak) és védekezési eljárás szervezése körül szükséges tudnivalókról kellően tájékoztatva legyenek. A védekezés kérdésének tanulmányozása az országos meteorológiai és földmágnassági intézetre lévén bízva, az intézet szakközege mindeütt, ahol a védekezést szervezni óhajtják, a kellő felvilágosításokat megadja, s a gazdaközönségnek a védekezés szervezése és vezetése tekintetében tájékozására van. A szakközeg kiküldetése iránti kérvények akár az intézet igazgatóságához (Budapest, II., Fő-utca 4), akár a földművelésügyi miniszterhez intézhetők. Gondoskodott továbbá a miniszter arról is, hogy a védekezéshez olcsó lőpor álljon a gazdaközönség rendelkezésére. Az e célra használható durvaszemcséjű lőpor kilogrammonként 76 fillérért szerezhető be a katonai szertáraknál,¹ a megrendelés kapcsán azonban igazolni kell, hogy az kizárólag védekezési célokra szükségeltetik.² Az ekként beszerzett lőport más célokra felhasználni nem szabad.

Szakközeg kiküldése jég elleni védekezéshez.

Marhasó-árulás.

A sótermelés és árulás állami monopólium lévén, só behozni vagy előállítani senkinek sem szabad. A sójövődék azonban állattenyésztési célokra, külön e célra készült marhasót bocsát áruba.³ A marhasó árát az előállítási helyen a törvény métermázsanként 10 koronában állapítja meg, a mely árhoz még hozzászámítandó az időnkint megállapí-

Marhasóárulás.

¹ Budapesti, gyulafehérvári, kassai, komáromi és temesvári tűzorségi szertáraknál, nagyszombeni, beszterezebányai és pozsonyi tűzorségi főkszertáraknál és az aradi műszaki tűzország kezelési osztályánál.

² Igazolványok kiadására fel vannak jogosítva az országos meteorológiai intézet, a vinczellériskolák igazgatóságai, a szőlészeti és borászati feltűgyelők, továbbá a gazdasági egyesületek. A kiadandó igazolványban kitüntetendő: a lőpor beszerzésére feljogosított neve és lakhelye, a szükséges lőpor mennyisége (a mely egy félévi lőporszátságnál több nem lehet), — az igazolvány érvényességének határideje, továbbá azon katonai szertár, hol a beszerzés eszközendő.

³ 1897. évi I. t. cz. és pénzügyminiszteri 9624./97. sz. rendelet.

tandó szállítási költség. A marhasó a sóhivatalokban s e célra engedélyezett sóárusoknál¹ legalább 5 klgrammnyi mennyiségben szerezhető be.

A vásárlás alkalmával a vevő a megvett sómennyiségről bécztát kap, s azt mindaddig, míg a beszerzett só telenesen el nem használta, megtartani s kívánatra a pénzügyi közegeknek felmutatni köteles.²

A ki a marhasót másra, mint állatok etetésére fölhasználja, sósikkasztást, a ki pedig marhasót az országba behoz, sócsempészetet követ el.³

A gazdasági iparágaknak adandó állami kedvezmények.

Allami kedvez-
ményekben ré-
szesülő gazdasági
iparágak.

A hazai iparnak állami kedvezményekben való részesítéséről szóló 1899. évi XLIX. t.-cz. szerint állami kedvezményben részesíttetnek a mezőgazdasági terményeket feldolgozó, a technika fejlődése szerint berendezett, *ezentul felállítandó*⁴ gyárak és ipartelepek⁵ is, így jelesül mező-

¹ Marhasó-árulásra csak írásbeli versenytárgyalás útján adható engedély. A versenytárgyalást a pénzügyigazgatóság írja ki. Az engedélyokirat az üzletben szembetűnő helyen kifüggesztendő, s az üzlethelyiségen kívül a «M. K. marhasó áruda» felírás alkalmazandó.

² Ennek elmulasztása 2—100 koronáig terjedő bírsággal büntetetik.

³ Ezen kihágások a marhasó elkobzásán kívül minden kilogramm után 1 kor. 40 fillér pénzbüntetés alá esnek. A pénzbüntetés súlyos esetben annak kétszeresére emelhető.

⁴ Vagyis a törvény életbelépte, 1900 január 1-e után. Amennyiben azonban fontos közgazdasági érdekek kívánják, a már létező gyárak vagy ipartelepek is részesíthetők kedvezményekben.

⁵ Gyáraknak tekintendők azok az ipartelepek, melyeken legalább 20 munkás foglalkoztatása mellett, zárt helyiségekben, rendszerint gépek igénybevételével és munkamegosztással iparczikkeket állítanak elő, vagy dolgoznak föl és a melyeken alkalmazott munkások a munkamegosztás, valamint az ipartelep vezetéséhez szükséges magasabb képzettség folytán rendszerint huzamosabb alkalmazás mellett sem sajátítják el azon ismereteket, melyek őket hasonnemű ipartelepek vezetésére képesítik.

Ezen ismérvek alól kivételnek csak abban az esetben van helye, ha ezt az illető iparág természete követeli. (Pl. mezőgazdasági szeszfordék, tejét ipari czikkekké feldolgozó telepek stb.)

gazdasági szeszfőzdék,¹ selyemsodró-, selyemfonó-, selyemszövő- és selyemfestő-gyárak; gyapjumosó-, gyapjufonó- és gyapjuszövő-gyárak; pamutfonó és pamutszövő gyárak; lenkikészítő-telepek, lenfonó- és lenszövő-gyárak; kenderkikészítő-telepek, kenderfonal és kenderszövő-gyárak; fonal- és szövetfehérítő és festő-gyárak, szövetkikészítő telepek (a színnyomás kivételével), kötő- és kötőszövő-, csipke-árú-, himző-, nemez-, paszomán- és zsinórgyárak;

mútrágya-,² maláta-, dextrin-, burgonyaszörp-, növényi olaj-, katángpörkölő-, pótkávé- és conserv-gyárak; tejet ipari cikkeké feldolgozó telepek; rizshántoló malmok, a mennyiben hazai rizset dolgoznak fel; sózott-, szárított-, füstölthús-, kolbász- és kolbászféléket készítő ipartelepeknek kizárólag kiviteli üzletága;

cognac-gyárak, melyek borból vagy törköly-borból lepárolás útján állítják elő a cognacot, a mennyiben a rendeletileg megállapított ellenőrzési szabályoknak magukat alávetik;³

továbbá a felsorolt cikkek előállító mezőgazdák által alakult szövetkezetek, nagyobb számú házi iparosok rendszeres foglalkoztatására alakult gyárak⁴ és végül azon gyárak, melyek még eddig az országban elő nem állított iparcikkek készítenek.

¹ A mezőgazdasági szeszfőzdekre vonatkozó eltérő határozmányokat, valamint az azoknak nyújtható egyéb állami kedvezményeket lásd a 649. lapon.

² Mútrágyagyárak alatt oly ipari vállalatok értetnek, melyek az egyes trágyázásra használt anyagoknak nem csak a felaprózásával, vagy őrlésével foglalkoznak, hanem az egyes mútrágya-ut rendszerint vegy-folyamatok segítségével elő is állítják.

³ Cognac gyárak csak a törvény végrehajtása iránt kiadott 1900. évi kereskedelemügyi ministeri 15885. sz. utasításban részletesen felsorolt feltételek mellett részesíttetnek kedvezményekben.

⁴ Háziipar alatt az ipari munka azon faja értendő, mely önmagában véve kizárólagos kereseti forrásul rendszerint nem szolgál és a melylyel foglalkozók rendszerint mezőgazdaságot is folytatnak, s egyes iparcikkek, főleg a mezőgazdasági munka szünetelése alkalmával, rendes ipari munkások igénybe vétele nélkül vagy egymagok, vagy pedig háznépök segítségével állítanak elő.

Az ezen törvényezikk alapján állami kedvezményben részesülő gyárak, illetőleg ipartelepeknek az 1870. évi LI. t.-cz. 2. §-ában már megadott házadómentességen¹ kívül a következő állami engedmények adatnak:

Adó és illeték-
mentesség.

a) fölmentetnek a keresetadó alól, illetőleg a bányaadó és a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok adója alól, valamint az ezek után járó községi pótlék s kereskedelmi s iparkamarai illetékek alól, végre az általános jövedelmi póttadó alól;²

b) felmentetnek a gyári telkek és épületek, valamint azok tartozékát képező gyári gépeknek megszerzéseért és átírásáért járó illetékek és községi díjak alól; ha pedig az ily vállalatok részvénytársaság alakjában léttésítetnek, illetőleg ha a kedvezmények érvényének tartama alatt részvénytársaságokká alakulnak át, ezenfelül az illetékegyenérték alól, továbbá a részvénytársaság megalakulásával és esetleg a részvénytőke megnagyobbításával, valamint a részvényeknek vagy elsőbbségi kötvényeknek úgy a megalakuláskor, mint a működés ideje alatt tőkefelemelés céljából történő kibocsátásával járó szerződések, az e szerződésekkel kapcsolatban kiállított egyéb okiratok és a

¹ Az 1870. évi LI. t.-cz. 2. szakaszában engedélyezett állandó adómentesség a házadón kívül kiterjed az ezen adó után járó általános jövedelmi póttadóra, az orsz. betegápolási póttadóra és egyéb a házadó után kivethető köz- vagy községi terhekre is.

A gyárhoz tartozó, de a gyári telken (telepen) kívül emelt épületek, raktárak, úgyszintén a gyári telepen emelt épületeknek ama részei, melyek lakásul szolgálnak — kivéve a bérfizetés nélkül átengedett gyári munkás lakásokat — nem adómentesek.

² A törvény a törvényhatósági adó alól mentességet nem állapít meg. A törvényhatóságok azonban fel vannak jogosítva, az állami kedvezményekben részesülő gyárak és ipartelepek tulajdonosait a törvényhatósági adó alól is fölmenteni, sőt a törvényhatóságok és községek (városok) oly ujjonnan létesítendő gyárakat és ipartelepeket is fölmenthetnek a törvényhatósági, illetőleg községi adó alól, a melyek az állami kedvezményekre igényt nem tarthatnak.

Ezen határozatokhoz azonban a kereskedelemügyi, pénzügyi és belügyi ministerek egyetértő jóváhagyása szükséges.

résvények és elsőbbségi kötvények után járó bélyeg és illetékek és községi díjak alól;

c) az említett vállalatok által gyári czélokra szükségelt tisztátalan sőt a pénzügyminister az 1875. évi L. t.-cz. 13. §-ban meghatározott áron alul is átengedheti és az ezen só kiszolgáltatása alkalmával az illető vállalat által leteendő biztosítékok összegét az említett §-ban foglalt mértéken alól is megállapíthatja.¹

d) az 1890. évi I. t.-cz. 159. §-ának hatálya az ezen törvény alapján kedvezményezett iparvállalatokra is kiterjed.^{2 3}

Továbbá a kereskedelemügyi minister fel van hatalmazva, hogy az ezen gyárak és ipartelepek építéséhez vagy megnagyobbításához szükséges építési anyagokat, nemkülönben az azok felszereléséhez és berendezéséhez szükséges gépalkatrészeket és általában berendezési tárgyakat a. a m. kir. államvasutakon s az állambiztosítást élvező vasutakon az önköltségek megtérítése mellett szállíthassa.⁴

A kedvezmények megadása feltételekhez köthető,⁵ sőt ha azt a már fennálló ipar érdekei kívánják, meg is tagadható.

¹ Az ez iránti kérvény az állami kedvezmények engedélyezése után a pénzügyministeriumhoz intézve az illetékes pénzügyigazgatóságnál nyújtandó be.

² E szerint a kedvezményben részesült gyárak fel vannak mentve azon törvényhatósági útdadó alól is, mely a fentebb felsorolt egyenes adók kivetése esetében terhőkre az 1890. I. t.-cz. szerint megállapítandó lenne.

³ Oly gyárak, vagy ipartelepeknél, melyeknek nem minden ága részesíthető kedvezményben, az a) és d) alatti kedvezmények az egész gyárra is kiterjeszhetők, de ez esetben a kedvezményezés időtartama arányosan leszállítandó. E kiterjesztés nem alkalmazható a sózott-, szárított-, füstölthús, kolbász és kolbászféléket készítő ipartelepekre s ezeknek csak kiviteli üzletága kedvezményezhető.

⁴ A szállítási kedvezmények külföldön beszerzett tárgyakra csak az esetben adatnak meg, ha azok az országban be nem szereshetők. Azok engedélyezése iránt az állami kedvezmények előzetes biztosítása után (lásd a 643. lapon) a szállítás megkezdése előtt legalább négy héttel a kereskedelemügyi ministerhez külön kell folyamodni.

⁵ A feltételek vonatkozhatnak a kedvezmények tartamára, a vállalatok helyére, nagyságára, az alkalmazottak számára és minőségére. Ha a feltételek be nem tartatnak, a kedvezmények megvonhatók.

Állami kedvez-
mények hatálya.

A kedvezmények legfeljebb 15 évre engedélyez-
netők,¹ s az ujonnan létesült gyárak azokat üzembe helye-
zésüktől kezdve három éven belül tartoznak kérelmezni, mert
ellenkező esetben a kedvezményekben nem részesülhetnek.²

Az állami kedvezményekben részesíthető gyárak és
ipartelepek javára kisajátításnak van helye.³

Állami ked-
mények iránti
kérvények.

Az állami kedvezmények engedélyezése iránti kérvé-
nyek — a mezőgazdasági szeszgyárak kivételével⁴ — a
kereskedelemügyi miniszterhez intézendők.⁵

Az 1899. évi XLIX. t.-cz. 1909 december 31-ig marad
hatályban, de az annak alapján megadott kedvezmények
azok lejártáig érvényben maradnak.

¹ Hasonló kedvezmények engedélyezése iránt intézkedett az 1890.
XIII. t.-cz., mely 1899. év végével hatályát veszítette ugyan, de az annak
alapján megadott kedvezmények továbbra is érintetlenül maradnak, sőt
meg is hosszabbíthatók, úgy azonban, hogy az engedélyezett kedvezmények
hatályának időtartama összesen 15 évet meg nem haladhat.

Ha a kedvezmények 15 évnél rövidebb időre engedélyeztetettek, a
kedvezmények tartamának utolsó évében azok meghosszabbítása kérhető.

² Az adókedvezmények az üzem megkezdésétől, ha pedig a gyár,
vagy ipartelep a kérvény beadásakor már üzemben volt, a kérvény be-
adása évének kezdetétől számítandók, — de azok tartamának kezdőpontja
nem előzheti meg az üzem megkezdését.

³ A kisajátítás azonban akár végleges, akár ideiglenes, csak állami,
törvényhatósági, községi (városi) vagyont képező oly az 1881. XLI. t.-cz. sze-
rint kisajátítás alá vonható ingatlanokra, illetve dolgokra vonatkozhatik,
melyek más, mint mezőgazdasági művelés alatt nem állanak, vagy parlagon
hevernek és külön tudományos, vagy közszelű rendeltetéssel nem bírnak.

⁴ A mezőgazdasági szeszfőzdék kedvezményben való részesítése
iránti kérvényezés módját lásd a 650. lapon.

⁵ A kérvényezés vonatkozhatik vagy a kedvezmények előzetes
biztosítására (létesítendő gyárakra, vagy ipartelepekre nézve) vagy azok
végleges megadására (már létező gyárakra vagy ipartelepekre nézve).
A kérvényezés módját és kellékeit részletesen előírja a törvény végre-
hajtása iránt 1900. évi 15885. sz. a. kiadott kereskedelemügyi ministeri
utasítás. Ha az előzetes biztosítástól számított egy év alatt az építés, két év
alatt pedig az üzem meg nem kezdetik, az előzetes biztosítás hatályát veszti.

Ha a kedvezmények tartama alatt a gyáros személyében változás
áll be, vagy a gyár, vagy ipartelep áthelyeztetik, vagy annak üzeme
más kedvezményben részesíthető cikkek előállítására is kiterjesztetik, a
kedvezmények átruházása, vagy kiterjesztése külön kérelmezendő.

Mezőgazdasági szeszgyártás.

Mezőgazdasági
szeszgyártás.

Az 1899. évi XX. t.-cz. értelmében mezőgazdaságinak tekintetik az a szeszfőzde, melynél a következő feltételek együttesen megvannak :

a) Az illető szeszfőzdenek valamely mezőgazdasággal akként kell összekötve lenni, hogy kizárólag, vagy legnagyobb részben e mezőgazdaság terményeiből nyerje a szesztermeléshez szükséges anyagot ; viszont a szesztermelésnél nyert moslékot, mint takarmányt, vagy legalább is az ezen moslékon hizlalt marhától származó trágyát ennek a mezőgazdaságnak szolgáltatassa.

b) A szeszfőzdenek üzletterjedelme az egyes havi bejelentési időszakokban naponként átlag 7 hektoliter alkohol termelését meg nem haladhatja és annak a mezőgazdasághoz tartozó szántóföldek, rétek és legelők területéhez olyan arányban kell állnia, hogy a havi bejelentési időszak egy-egy üzleti napjára eső átlagos alkoholtermelés hektáronként három liter alkoholt meg ne haladjon.

c) Az egy-egy termelési időszakban termelt alkohol összes mennyisége 1680 hektoliter alkoholt meg nem haladhat.

Mezőgazdasági szeszfőzde lehet szövetkezeti is, ha a szövetkezet tagjai a szeszfőzdével kapcsolatos földbirtoknak tulajdonosai, vagy haszonbérloi.

A mezőgazdasági szeszfőzdek a következő kedvezményekben részesülhetnek :

Mezőgazdasági
szeszfőzdeknek
megadható ked-
vezmények.

1. engedélyt nyerhetnek arra, hogy bizonyos mennyiségű alkoholt a fogyasztási adó kisebbik tétele mellett termelhessenek.¹

¹ A fogyasztási adónak az 1899. XX., illetőleg 1901. XIII. t.-cz. szerint két tétele van, t. i. 90 fillér és 110 fillér minden hectoliterfok (liter) alkohol után. Ezenkívül fizetendő még az 1899. XXIV., illetve 1901. XIII. t.-cz.

2. minden hektoliter alkohol után, mely az erre vonatkozó határozmányok szem előtt tartásával gyártelepükről eltávolítottatik, az állampénztártól jutalomban részesítettnek;

3. a hazai iparosnak állami kedvezményekben való részesítéséről szóló 1899. évi XLIX. t.-cz.-ben meghatározott kedvezményben részesülhetnek.

1. Engedély a kisebbik adótétel melletti termelésre (Szeszcontingens).

Szeszcontingens
felosztása.

A fogyasztási adó kisebbik tétele mellett termelhető alkohorból (szeszcontingens) 1900. évi szeptember 1-től kezdve minden egyes felosztási (termelési) időszakban (szeptember 1-től augusztus 31-ig) 9000 hektoliter az ujonnan keletkező mezőgazdasági szeszfőzdek részeltetésére fordítandó.¹

szerint minden hektoliterfok alkohol után 10 fillér szeszadóptlék. A szeszadóptlék azonban az esetre, ha a szesz közvetlenül a magyar korona országaiból kivitetik, nem fizetendő, illetve visszatérítettik. A kisebbik adótétel mellett egy-egy termelési időszakban az osztrák-magyar vámterületen 1.878.000, a magyar korona országaiban pedig 853.000 hektoliter termelhető. Ezen alkohol mennyiségnek (contingens) az ipari és mezőgazdasági szeszfőzdek között miként leendő megosztása iránt az 1899. XXII. és 1900. IX. t.-cikkek intézkednek.

¹ Ezen mennyiségből azonban egyelőre 3000 hektoliter azon mezőgazdasági szeszfőzdek törzscontingensének kiegészítésére fordítandó, melyeknek az 1888 : XXV. t.-cz. alapján az 1898–99-iki termelési időszakban birt contingense a jelenleginél nagyobb volt, s így egyelőre évenként csak 6000 hektoliter osztható fel az ujonnan keletkező mezőgazdasági szeszfőzdek között. Amennyiben e célra az 1899 : XXII. illetőleg 1900 : IX. t.-cz. szerint igénybevehető contingens elegendő nem lenne, a még mutatkozó szükséglet a létező szeszgyáraktól megváltás mellett elvonatik és pedig első sorban a contingensüket, vagy annak egy részét önként felajánló ipariszeszgyáraktól, mely esetben a megváltott contingens minden egyes hektoliteréért legfeljebb 60 korona megváltás adható. Ha a szükséges mennyiség önkéntes ajánlat útján megváltható nem lenne, a szükséges mennyiség egy harmad része az egyes ipari szeszgyárak 3650, és az egyes mezőgazdasági szeszfőzdek 960 hektoliter meghaladó contingenséből, két harmad része pedig ugyancsak az egyes ipari szeszgyárak 3650 hektoliter meghaladó contingenséből aránylagosan, minden egyes hektoliter után 70 korona kártalanítás mellett vonandó le.

Ezen szeszkontingensből csak szövetkezeti, vagy olyan szeszfőzde részesíthető, mely a vele kapcsolatos mezőgazdasággal együtt ugyanazon személy tulajdonát képezi, s mely a szeszfőzde gyári berendezését hazai gyáráktól szerzi be.¹

Uj mezőgazdasági szeszfőzde 720 hektoliternél nagyobb contingenst nem kaphat, s ugyanazon személy ugyanabban a felosztási (termelési) időszakban még akkor is csak egy szeszfőzde részeltethető contingensben, ha az általa bejelentett több szeszfőzde önálló kezelésben levő külön-külön mezőgazdaságokon létesíttetnék is.²

Szeszcontingens
iránti kérvények
beadása.

A részeltetés iránti igények minden év október 1-éig az illetékes pénzügyigazgatóságnál jelentendők be, s ugyanazon határidőig a kért contingens minden hektoliterje után 10 korona biztosíték teendő le annak biztosításául, hogy az esetre, ha a szeszfőzde contingensben részesül, az legkésőbb az illető termelési időszakba eső január 1-éig tényleg üzembe fog helyeztetni.³ ⁴

¹ Oly esetekben, midőn a gyári berendezés hazai gyáráktól csak aránytalanul vagy költség mellett volna beszerezhető, e kötelezettség alól a pénzügyminister a kereskedelmi ministerrel egyetértőleg felmentést adhat.

² A részesedési alapot, vagyis azt, hogy a jelentkező szeszfőzdek, a kapcsolatos földbirtok kiterjedése szerint mily nagy contingensben részesíttessenek, évről-évre a mezőgazdasági szeszfőzdek sorából a földművelésügyi minister kijelölése alapján meghívandó két szakértő meghallgatása után, a pénzügyminister állapítja meg.

³ Az igény bejelentésére a pénzügyminister a gazdaközönséget minden évben hirdetmény útján felhívja. A hirdetményben részletesen fel vannak sorolva azon kellékek, melyeket a bejelentésnek tartalmaznia kell. A hirdetmény a hivatalos lapban közzétételik, s az illetékes pénzügyigazgatóságnál is beszerezhető.

⁴ A biztosíték, ha a fél contingensben nem részesült, vagy ha a szeszfőzdet január 1-éig üzembe helyezte, visszaadatik, ellenkező esetben az bevonatik és a contingens megszerzéséhez szükséges kártalanításokra illetőleg megváltásokra fordittatik. Nem vész el azonban a biztosíték, ha a szeszfőzde üzembe helyezését hatósági intézkedés, vagy elemi csapás gátolta meg, s annak visszaadását a pénzügyminister méltánylást érdemlő körülmények fenforgása mellett más esetben is elrendelheti.

A contingens kiosztása február 15-éig megtörténik, s erről az illető igénylő értesítettik.

Ha többen jelentenek be igényt, mint a hányan az ezen felosztási idényben rendelkezésre álló contingensből kielégíthetők, csak annyi szeszfőzde lesz contingensben részesíthető, ahánynak igénye a rendelkezésre álló mennyiségből fedezhető. Hogy ilyen esetben a jelentkezett szeszfőzdek közül melyek részesíttessenek, azt a földművelésügyi minister határozza meg az illető vidékek mezőgazdasági követelményeinek és annak is figyelembe vételével, hogy első sorban azok részeltessenek, melyek számára a velük kapcsolatos mezőgazdaság talaj- vagy égaljviszonyainál fogva a kapás növények közül főleg burgonyát termelhet, és a melyek a mellett 480 hektoliternél nagyobb törzscontingenst nem igényelhetnek.¹

Szeszcontingens
átruházása vagy
eladása.

Mezőgazdasági szeszfőzde meglevő contingensét sem más mezőgazdasági, sem ipari szeszfőzdevel nem egyesítheti, vagy arra át nem ruházhatja.

A contingens a mezőgazdasági szeszfőzdeknek, illetőleg az azzal kapcsolatos földbirtoknak képezi tartozékát, s így önálló jogosítványt nem képez, s adás-vétel tárgyát nem képezheti.

Az a kérdés, hogy valamely szeszfőzde igényelhet-e continenst, s mily mérvben, vagy hogy több szeszfőzdek igénye egyesíthető-e, sem pedig a megváltozás kérdése, bírósági eljárás tárgya nem lehet.

¹ Törzscontingens az az alkoholmennyiség, melynek a kisebbik adótétel mellett való termelése a szeszfőzde részére annak keletkezésekor engedélyeztetik, s melynek mérvét a fentebb említett szakértők meghallgatása után a birtok kiterjedése alapján a pénzügyminister állapítja meg. Amennyiben azonban egyes termelési időszakokban az új szeszgyárak között a kisebbik adótétel melletti termelésre kiosztható alkoholmennyiség teljesen igénybe nem vétetnék, a megmaradó felesleg a már meglevő mezőgazdasági szeszfőzdek között pótecontingens gyanánt osztatik ki, a pótecontingensre azonban a szeszfőzdeknek csak azon termelési idényre van igénye, amelyre azt kapta.

2. A mezőgazdasági szeszfőzdeknek adandó jutalom.

A fogyasztási adó alá eső mezőgazdasági szeszfőzdek minden hektoliter alkohol után, mely az erre vonatkozó határozmányok szem előtt tartásával gyártelepükről elszállítatik, az 1899: XX. t.-cz. alapján az állampénztárból jutalomban részesíttetnek, mely jutalom:

Mezőgazdasági
szeszfőzdeknek
adandó jutalom.

a) ha az alkohol beszámíttatik abba az alkoholmenyiségbe, melyet az illető szeszfőzde a fogyasztási adó kisebbik tétele mellett termelhet (contingens) 4 hektoliteren felül 7 hektoliterig terjedő átlagos napi alkoholtermelésnél 6 koronát, 2 hektoliteren felül 4 hektoliterig terjedő átlagos napi alkoholtermelésnél 8 koronát, 2 hektoliterig terjedő napi alkoholtermelésnél 10 koronát tesz;

b) ha azonban e beszámításnak helye nincs (excontingens), a jutalom ugyanezen fokozatok szerint 2, 4, illetőleg 6 koronát tesz.

Ezenkívül még a mezőgazdasági szeszfőzdek az 1899. évi XXIV. t.-cz. értelmében a gyártelepükről ekként elszállított minden hektoliter szesz után a szeszadópótlék bevételeinek terhére, tekintet nélkül arra, hogy a fogyasztási adó melyik tétele szerint számíttatik, s tekintet nélkül a napi termelés mérvére, még 2 korona jutalomban részesülnek.¹

Ezen jutalmakra csak azon szeszfőzde tarthat igényt, amely azon termelési évre mezőgazdasági szeszfőzdeknek elismertetett, a ki tehát igényt tart arra, hogy szeszfőzdéje

¹ Miután az 1900: IX. t.-cz. szerint az új mezőgazdasági szeszgyárak közötti kiosztásra megszerzett contingens után fizetendő kártalanítási és megváltási összegek a kisebbik adótétel mellett termelt szesz után fizetendő ezen 2 koronás jutalmakat terhelik, a kisebbik adótétel mellett termelt szeszmenyiségre eső ezen jutalmak visszatartatnak, s csak az azon termelési évben felmerülő kártalanítási, illetőleg megváltási összegek fedezése után fennmaradó rész fog a termelési időszak lejártja után az illető mezőgazdasági szeszfőzdeknek aránylagosan kiutalványoztatni.

mezőgazdaságinak elismertessék, tartozik ebbeli igényét az üzletnek az illető termelési időszakban való megkezdése előtt legalább négy héttel az illetékes pénzügyigazgatóságnál írásban bejelenteni. Ha a szeszfőzés ezen bejelentési időszak letelte előtt kezdetnek meg, a jutalom csak azon alkoholemennyiség után adatik, mely a szeszfőzde mezőgazdasági jellegének elismerése után, illetőleg az igénybejelentés benyújtásától számított négy heti időszak lefolyta után termeltetik.¹

Ha utólagosan kitűnnék, hogy azon feltételek valamelyike, melyek a szeszfőzde mezőgazdasági jellegét megadják² hiányzanak, vagy be nem tartatnak, a megadott kedvezmény függetlenül a törvényszerű büntetéstől, visszavonatik, s a szeszfőzde a kapott jutalmat visszatéríteni tartozik.³

3. Állami kedvezmények.

Adó és illeték-
mentesség és
szállítási kedvez-
mények.

A mezőgazdasági szeszfőzdek is azon gyárak, illetőleg ipartelepek közé tartoznak, amelyek az 1899. évi XLIX. törvényczikkben előírt állami kedvezményekben részesítettek.

Az ezen állami kedvezményekre és azok megszerzésére vonatkozó határozmányok a mezőgazdasági szeszfőzdekre is érvényesek.⁴

¹ A jutalom kiszámításánál és kiutalásánál követendő eljárást, valamint az igénybejelentés kellékeit, s a bejelentés mikénti felszerelését részletesen előírja a szeszadóról szóló 1899 : XX. t.-cz. végrehajtása iránt 66630/899. pénzügyministeri sz. a. kiadott utasítás 2. §-a.

² Lásd a 644. oldalt.

³ Az 1899 : XX. t.-cz. 91. §. szerint adómegrövidítésnek tekintetik és a megrövidített, vagy a megrövidítés veszélyének kitétt fogyasztási adó négyszeres összegétől annak nyolczszoros összegéig terjedő pénzbüntetésnek van helye, ha hamis bemonadás, vagy hamis adatok alapján a fogyasztási adónak kisebbik tétele, vagy a mezőgazdasági szeszfőzdeknek engedélyezett jutalom jogosulatlanul igénybe vétetik.

⁴ Lásd a 639. oldalt.

Az 1870. évi LI. t.-cz. 2. §-ában megállapított adómentesség azonban a szeszfőzdek marhahizlalo épületeire még akkor is kiterjed, ha ezek a tulajdonképeni gyári épületekkel nincsenek is egybekötve, hanem azoktól távolabb, esetleg más helyen állanak, de a bekötött marha az illető gyár termelvényein hizlaltatik; de nem terjed ki ez adómentesség a bérbeadott mezőgazdasági szeszfőzdekre még az esetben sem, ha ily gyárakra az állami kedvezmények bérlőnek adatnak is meg.

Ha valamely mezőgazdasági szeszfőzde nézve az állami kedvezmények bérlőnek adatnak meg, ezek a kedvezmények csakis a szeszfőzésből és marhahizlalásból eredő jövedelmet illetik és semmi esetre sincsenek csökkentő hatással a földbérletből eredő jövedelem után a minimális kulcs, vagy más adatok alapján megállapítandó III. oszt. keresetadó mérvére nézve.

A mezőgazdasági szeszfőzdeknek az állami kedvezményekben való részesítése iránti kérvények közvetlenül a földművelésügyi miniszterhez nyújtandók be és azok vonatkozhatnak a kedvezmények előzetes biztosítására,¹ végleges megadására,² vagy meghosszabbítására.³

Kérvények be-
adása.

¹ Előzetes biztosításnak létesítendő gyárakra nézve van helye. Ez esetben a kérvényhez, melynek a szeszfőzdeben előreláthatólag feldolgozandó nyers anyagok nemére és mennyiségére nézve kell tájékoztatást tartalmaznia, mellékelni kell: 1. a követendő főzési eljárás leírását; 2. azon berendezési tárgyak jegyzékét, melyek az országban előre láthatólag beszerezhetők nem lesznek; 3. a létesítendő szeszfőzdevel kapcsolatba hozandó mezőgazdasági földterületekre vonatkozó tulajdon-, esetleg haszonbérleti jogokat igazoló okmányokat és 4. az illető gazdaság egyes földterületeinek térfogatát és művelési ágát kitüntető birtokív hiteles kivonatát.

² Végleges engedélyezésnek csak már üzembe helyezett (de csak a törvény életbelépte, vagyis 1900 január 1-e után üzembe helyezett) szeszgyárakra nézve van helye. Ez esetben a kérvényhez mellékelni kell a szeszfőzde műszaki rajzait. E műszaki rajzoknak 1:50 léptékben kell elkészítve lenniök és a berendezési tárgyakat mérethelyesen kell feltüntetniök. Továbbá csatolni kell a) szeszfőzde és azzal kapcsolatos mezőgazdasági földterületekre vonatkozó tulajdonjog igazolásául a hiteles

A mezőgazdasági szeszfőzdékkel együttesen állami kedvezményekben részesíttetnek a szeszfőzdékben létező s azokkal kapcsolatos azon szeszfinomítók is, melyek csakis az

telekkönyvi kivonatot; a mennyiben pedig a szeszfőzde a telekkönyvben kitüntetve nem lenne, az illetékes közigazgatási hatóság bizonyítványát a szeszfőzde tulajdonjogi viszonyára nézve; *b*) ha a telekkönyv az egyes földterületek tértagságát és a tényleges művelési ágakat (szántó, rét, legelő) nem tünteti ki, a kataszteri birtokívek hiteles kivonátát; *c*) ha a folyamodó a szeszfőzdenek, vagy az azzal kapcsolatos mezőgazdaságnak haszonbérlelője, az idevonatkozólag fennálló haszonbérleti szerződéseknak az aláírásokra nézve hitelesített eredeti példányait, vagy azok hitelesített másolatait; *d*) az illetékes közigazgatási hatóságnak arra vonatkozó bizonyítványát, hogy: 1. a szeszfőzde az *a*) és *b*), esetleg *c*) pont alatti adatokkal igazolt mezőgazdasággal oly összefüggésben van, hogy a szeszfőzde részére a szükséges nyers anyagot kizárólag, vagy legalább túlnyomó nagy részében a vele kapcsolatos mezőgazdaság szolgáltatja és hogy 2. a szeszfőzde viszont a nyert moslékot ezen mezőgazdaság javára mint takarmányt, vagy legalább az általa ezen a moslékon saját vagy idegen számlára hízalt marhától származott trágyát engedi át; és 3. a mennyiben a szeszfőzde nem az azzal kapcsolatos mezőgazdaság területén fekszik, hogy annak a kérdéses mezőgazdaságtól való távolsága 8 kilométert meg nem halad; és 4., hogy a szeszfőzde mikor (év, hó és nap) helyzetetett első ízben üzembe; *e*) a szeszfőzdenek mezőgazdasági jellegét igazoló pénzügyigazgatósági végzést, vagy annak hitelesített másolatát; *f*) a szeszfőzdében előreláthatólag feldolgozandó nyersanyagok nemének megjelölésével a követett főzési eljárás leírását. A mennyiben a szeszfőzde és a vele kapcsolatos mezőgazdaság vállalkozója nem egy és ugyanazon személy, a 2. pont alatt említett ténykörülmények fennállásának beigazolására a közöttük a moslékra, illetve a trágyára nézve létező szerződés is bemutatandó. Szövetkezetek által üzemben tartott szeszfőzdekre vonatkozó folyamodványoknak a fentebb foglalt adatokat nemcsak a szeszfőzde, hanem a szövetkezet minden egyes tagjának mezőgazdaságára kiterjedőleg is kell tartalmaznia, s egyúttal a szövetkezésre vonatkozó alapszabály is bemutatandó.

³ A kedvezmények meghosszabbításának csak az esetben van helye, ha a szeszfőzde az engedélyezhető összesen 15 évi kedvezményezésben még nem részesült. Az ily kérvénynek fel kell szerelve lenni az engedélyezés alapjául szolgáló tulajdonjogi, illetve haszonbérleti állapotának és a szeszfőzdenek a vele kapcsolatos gazdasággal való viszonyának változatlan voltát igazoló okmányokkal, valamint a mezőgazdasági jellegét igazoló legutóbbi pénzügyigazgatósági végzéssel.

illető szeszfőzdében nyert nyers szesz finomítását eszközlik.¹

Ha a szeszfőzde mezőgazdasági jellegét elveszti, elveszti egyúttal a nyert állami kedvezményeket is.

¹ Azok a szeszfinomítók tehát, melyek mezőgazdasági szeszfőzdékkel helyi összeköttetésben állanak ugyan, de az illető szeszfőzdékben termelt nyers szesz finomításán kívül még idegen termelésű nyers szesz finomításával is foglalkoznak, mely célból szabad raktárrá nyilvánítanak, a kapcsolatos mezőgazdasági szeszfőzde részére engedélyezett állami kedvezményeket csakis a saját termelésű nyers szeszre nézve igényelhetik. Ha a mezőgazdasági szeszfőzdéhez szabadraktárrá nyilvánított szeszfinomító tartozik, az állami kedvezmények engedélyezése iránti kérvény kapasan igazolandó a pénzügyigazgatóság végzésével, hogy a szeszfinomító szabadraktárrá nyilvánított, s hogy saját, vagy idegen termésű szesz finomítását eszközli-e?

Mezőgazdasági érdekképviselet.

Érdekképviseleti
szervek.

Egységes, törvényesen szabályozott mezőgazdasági érdekképviseletünk nincs. A mezőgazdasági érdekek képviseletére, s a gazdatársadalomban levő erőknek tömörítésére ez idő szerint a vármegyei és járási gazdasági bizottságok és a különböző gazdasági egyesületek és körök szolgálnak.

Vármegyei gaz-
dasági bizott-
ságok.

A vármegyei gazdasági bizottságok a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894: XII. t.-cz. végrehajtása tárgyában kiadott 48000. sz. rendelet alapján keletkeznek, mely kimondja, hogy az alispán, közigazgatási bizottság, illetve törvényhatósági bizottság véleményező testülete a vármegyei mezőgazdasági bizottság. Ezen bizottságot a törvényhatósági bizottság alakítja, s az állapítja meg szabályrendeletileg annak szervezetét. Ezen szabályrendelet a földművelésügyi minster jóváhagyása alá tartozik. E bizottságok feladata első sorban, hogy a mezőgazdasági érdekek előmozdítása céljából szükséges hatósági intézkedések iránt javaslatokat tegyenek, a mezőgazdaságot érdeklő szabályrendeleteket előkészítsék s a vármegye hatóságának a felmerülő mezőgazdasági kérdésekben szakvéleményeket adjanak, s e mellett a rendelkezésükre álló anyagi eszközökhöz képest a mezőgazdaság egyes ágainak előmozdítására közvetlenül is közreműködjenek. A bizottság tagjait a törvényhatósági bizottság választja, s rendszerint tagjai annak a törvényhatóság területén működő állami szakközegek is.

Járási mezőgaz-
dasági bizott-
ságok.

A járási mezőgazdasági bizottságok a gazdasági érdekképviseletnek egyedüli törvényes intézkedésen alapuló szervei. Az 1894: XII. t.-cz. 28. §-a ugyanis kimondja, hogy az apa-

állatok megvizsgálása czéljából minden közigazgatási járásban járási mezőgazdasági bizottság alakítandó.

A járási mezőgazdasági bizottságok feladatát részletesen az 1894. évi XII. t.-cz. végrehajtása tárgyában kiadott 1894. évi 48000. sz. földművelésügyi rendelet, illetőleg az azzal közölt szabályrendelet-minta írja elő.¹

¹ Szabályrendelet a járási mezőgazdasági bizottságok szervezetéről és Szabályrendelet minta a járási mezőgazdasági bizottságokról.

1. §.

..... vármegye minden járására nézve, az az 1894: XII. t.-cz. és az annak végrehajtása tárgyában kiadott 1894. évi 48.000. sz. földművelésügyi ministeri rendelet értelmében járási mezőgazdasági bizottság szervezetik.

2. §.

A járási bizottságnak hivatalból tagjai:

- a) minden járásban a főszolgabíró mint elnök, vagy hivatalból kiküldött helyettese és a járási állatorvos;
- b) a..... i járásban a járási faiskola felügyelői,
a..... i járásban a.....
(földműves iskola, vinczellér iskola) igazgatója,
a..... i járásban a kir. erdőgondnokság, erdőhivatal stb. vezetője.

Választott tagja van a bizottságnak a..... járásban hat, a többi járásban 4—4 rendes és minden járásban 3—3 póttagja.

Ezen tagokat a törvényhatósági közgyűlés választja hat évre a járás területén állandóan lakók közül.

A választott tagok fele három évenként kisorsoltatik, de újra megválasztható.

Az időközben megüresedett tagsági helyekre a póttagok hivatandók be.

A rendes tagok közül kettőnek, a póttagok közül egynek az állattenyésztés terén alapos ismeretekkel bíró gazdának kell lennie.

3. §.

A járási mezőgazdasági bizottságok írásbeli és ügyviteli teendőit a járási főszolgabírói hivatal látja el s a hozott határozatokat ugyanaz hajtja végre.

A járási mezőgazdasági bizottsághoz szóló minden beadvány vagy hivatalos megkeresés a járási főszolgabírónak küldendő.

4. §.

A járási mezőgazdasági bizottság annyiszor tart ülést, a hányszor ezt teendői szükségessé teszik.

Az üléseket a járási főszolgabíró mint elnök hívja össze. Az ülések a járás bármely községében tarthatók.

5. §.

A bizottságban az előadói teendőket rendszerint a járási főszolgabíró hivatali személyzete látja el.

Egyes szakkérdésekben a bizottság az előadókat saját kebeléből küldi ki.

6. §.

A bizottság határozatait szavazattöbbséggel hozza. A bizottság határozatképes, ha az elnökön kívül legalább két tagja jelen van.

Állattenyésztési szakkérdésekben a határozatképességhez a járási állatorvos és egy az állattenyésztésben jártas tagnak jelenléte szükséges.

7. §.

A járási mezőgazdasági bizottság hatásköre a következő:

1. Teljesíti az 1894: XII. t.-cz. 28. §-a s a ló-, szarvasmarha-, sertés- és juhtenyésztésről szóló szabályrendelet értelmében a tenyésztő-állatvizsgálatot;

2. véleményt ad a felebbezett birtokossági közgyűlési határozatokra nézve;

3. véleményt ad a közös legelők felosztása kérdésében;

4. véleményt mond a korlátolt forgalmú birtokokon létező kopár területek befásítására vonatkozólag;

5. ellenőrzi a községi földbirtokok kezelését; e tekintetben a szükséges útmutatásokat megadja;

6. ellenőrzi azt, hogy a közös legelők legelő állatokkal túl ne terheltessenek;

7. ellenőrzi azt, hogy a községekben a kellő számú és fajtájú alkalmas apaállat legyen;

8. intézkedik a hiányzó apaállatok beszerzése iránt;

9. véleményt mond mindazon ügyekben, melyeket véleményezés végett a járási főszolgabíró elé terjeszt;

10. működéséről s a felsőbb hatósági intézkedéseket igénylő dolgokról negyedévenként a vármegye alispánjához jelentést illetve javaslatokat tesz stb.

8. §.

Azok, a kik a bizottságnak hivatalból tagjai, ha mint ezen bizottság tagjai kiküldetésben járnak el, szabályszerű illetményeiket élvezik.

A választott tagok egyenkint 4 K napidíjat és kettesével egy kocsiban utazva, 40 fillér kilométerpénzt számíthatnak föl.

Ezen illetmények a bizottság elnöke által láttamozott nyugtára az alispán utalványa alapján a vármegye házi pénztára által fizettetnek ki.

A járási mezőgazdasági bizottság költségei:

1. a tenyészapaállatok vizsgálatánál befolyó díjakból;
2. a vármegye.....alapjából fedezetnek.

A fedezetlenül maradt költségek évenként a járásban levő községekre, községi határok nagysága arányában vétetnek ki.

9. §.

A mely bizottsági tag a bizottsági ülésekről egymásután három ízben igazolatlanul elmarad, tagságától megfosztható.

Az ez iránti határozathozatalra, a járási főszolgabíró előterjesztése alapján a vármegye alispánja illetékes.

A tagságtól való megfosztás iránt hozott határozat a törvényhatósági közgyűlésnek bejelentendő.

A gazdasági egyesületek és körök, valamint a mezőgazdaság valamely ágának felkarolására alakult egyletek tisztán a szabadtársulás elvén alakuló társadalmi intézmények s céljuk a rendelkezésükre álló erkölcsi és anyagi erők egyesítésével a gazdasági viszonyok, vagy meghatározott gazdasági célok előbbre vitele. A gazdasági egyesületek és körök tehát az egyesületi jog határozmányai alá tartoznak.

Gazdasági egyesületek és körök

Az egyesületi jog nálunk külön törvény által szabályozva nincs, s az ide vonatkozó jogszabályokat egyes ministeri rendeletek és a követett gyakorlat írják elő.¹

A gazdasági egyesületek és körök más, azok természetétől lényegesen eltérő (politikai, humanistikus, nyereszkedési stb.) célokat nem szolgálhatnak. Alapszabályaik az alakuló közgyűlés jegyzőkönyvével együtt 4 példányban a törvényhatóság útján a földmivelésügyi miniszterhez bemutatandók, s véglegesen csak azoknak a bemutatási záradékkal történt ellátása után alakulhatnak meg. Ha az alapszabályoknak a földmivelésügyi miniszterhez történt beér-

¹ Belügyminiszteri 1873. évi 1394., 1874. évi 773. és 1875. évi 1508. sz. rendeletek.

keztétől számított 40 nap alatt arra határozat nem hozatott, vagy észrevétel nem tétetett, az egyesület működését ideiglenesen megkezdheti. A gazdasági egyesületek és körök felett a közvetlen felügyeletet a törvényhatóság, a főfelügyeletet pedig a földművelésügyi minister gyakorolja. Ha tehát valamely ily egyesület alapszabályainak a bemutatási záradékkal történt ellátása előtt megalakulna, vagy alapszabályait túllépné, a törvényhatóság saját hatáskörében intézkedik, úgyszintén a valamely egyesület ellen beérkezett panaszt megvizsgálja, s szükség esetén a földművelésügyi ministerhez jelentést tesz.

Minden egyleti alapszabályba felveendő, hogy az esetben, ha az alapszabályokban meghatározott czélt és eljárást illetőleg hatáskörét meg nem tartja, a kir. kormány által, amennyiben további működésének folytatása által az állam, vagy az egyesületi tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüggesztetik s a felfüggesztés után elrendelendő szabályszerű vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlattatik, vagy esetleg az alapszabályok legpontosabb megtartására, különbeni feloszlítás terhe alatt, köteleztetik.

Ugyszintén felveendő az is, hogy az egyesület feloszlása esetén az egyesületi vagyon hovafordítása iránt hozott közgyűlési határozat végrehajtás előtt a földművelésügyi ministerhez felterjesztendő.

A hegyvidéki ministeri kirendeltség.

Székhelye: Munkács.

Az ország északkeleti hegyvidékein lakó s úgy culturailag mint gazdaságilag elmaradt földmivelő nép gazdasági helyzetének javítására a m. kir. földművelésügyi minister egy külön hivatali szervezetet, az úgynevezett hegyvidéki ministeri kirendeltséget létesítette. E hegyvidéki ministeri kirendeltségnek mezőgazdasági igazgatásunk körében különleges helyzete van. Működési köre csak egy meghatározott területre, ez időszerint Bereg, Ung és Máramaros vármegyére terjed ki s az északkeleti hegyvidék többi vármegyéire való fokozatos kiterjesztése most van folyamatban, feladatköre azonban nem szorítkozik a mezőgazdasági igazgatás valamely ágára vagy érdekkörére, hanem felöleli a gazdasági jólét emelésének kormányzati intézkedésekkel előmozdítható összes feltételeit.

A kirendeltség
czime és működési köre.

A hegyvidéki ministeri kirendeltség élén, melyet közbeneső hivatali fokozatok nélkül a m. kir. földművelésügyi minister irányít, a ministeri megbizott áll. E ministeri megbizott, mint a hegyvidéki ministeri kirendeltség vezetője, részben saját eszközeivel és saját hivatali személyzetével, legnagyobb részben pedig a mezőgazdasági igazgatás rendes tényezőivel és azok segítségével valósítja meg feladatait. Nevezetesen: szántóföldek, kaszálók, hegyi és havasi legelők bérletét közvetíti, az ottani talaj- és éghajlati viszonyoknak minél megfelelőbb okszerű gazdálkodás, legeltetés, állattenyésztés, baromfitenyésztés ismereteit terjeszti, gazdasági

A kirendeltség
személyzete és feladata.

házi iparágak meghonosításán, olvasókörök, népkönyvtárak, mértékletességi egyesületek, főként pedig hitel-, fogyasztási-, termelő- és értékesítő-szövetkezetek szervezésén munkálkodik; a ki- és bevándorlás ügyeinek rendezése körül közreműködik, a nép panaszos ügyeinek méltányos elintézésére közvetítő és támogató szerepet játszik, általában pedig szorgalmaz és támogat minden oly hatósági intézkedést és társadalmi tevékenységet, mely a nép gazdasági helyzetének javítására, anyagi jólétének előmozdítására s a kulturai és gazdasági fejlődés akadályainak elhárítására alkalmasnak mutatkozik.

A vármegyei
véleményező
bizottságok.

A hegyvidéki ministeri kirendeltséget e széleskörű feladatok megvalósításában minden egyes vármegye területén az ottani érdekeltségből alakított véleményező bizottságok támogatják.

A vármegyei
véleményező
bizottságok
tagjai.

Ezen véleményező bizottságok elnöke az illető vármegye főispánja, alelnöke a hegyvidéki ministeri kirendeltség vezetője, ki az elnököt akadályoztatása esetén helyettesíti. Tagjai az illető vármegye alispánja, közigazgatási előadója, az ottani erdőigazgatóság vagy erdőhivatalok főnökei s azok, a kiket a vidék gazdasági és népességi viszonyainak közelebbi ismerete s a közügyek iránti melegebb érdeklődése folytán a m. kir. földművelésügyi minister kinevez.

A vármegyei
véleményező
bizottságok fel-
adata.

A bizottság mindazokban az ügyekben, melyeket a ministeri kirendeltség vezetője eléje terjeszt vagy a földművelésügyi minister oda utal, a helyi viszonyok ismerete alapján véleményt mond, esetleg javaslatokat tesz s intézkedéseket kezdeményez, valamint a kirendeltség működésére és az általa tett intézkedésekre vonatkozólag előadja esetleges észrevételeit.

A bizottság a szükséghez képest időnkint üléseket tart, de a minister kívánságára bármikor összehívandó.

A bérletkezelési
véleményező
bizottság.

A munkácsszentmiklósi hitbizományi uradalomtól haszonbérbe vett területeknek a földművelő nép között albérbe adás útján való kiosztásánál felmerülő kérdéseknél leendő véleményadás végett a hegyvidéki kirendeltség mellé bérletkezelési véleményező bizottság is alakított.

Ezen bizottság elnöke a kirendeltség vezetője, tagjai: A bérletkezelési véleményező bizottság tagjai. Bereg vármegye szolvai járásának főszolgabírája, a kirendeltségnek a haszonbérletek kezelésénél közreműködő tagjai, a munkácszentmiklósi hitbizományi uradalom jószágkormányzója, valamint a minister által meghívott, kellő helyismerttel bíró s az ügy iránt érdeklődő egyének.

A bérletkezelési bizottság a hitbizományi uradalomtól haszonbérbe vett területek albérbeadása iránti intézkedésekre nézve a helyi viszonyok s a földmivelő nép gazdasági érdekeinek előmozdítása szempontjából véleményt mond; esetleg új területek haszonbérbevételét és kiosztását javaslatba hozza s a haszonbérletek körül fölmerülő összes gazdasági és pénzügyi kérdéseket megvitatja. A bizottság tagjai személyesen is közreműködnek nemcsak a haszonbérleti ügyekben, hanem más, a hegyvidéki nép gazdasági felsegélyezését célzó intézkedéseknél is.

A bérletkezelési véleményező bizottság rendszerint az év január havában tart ülést, a szükséghez képest azonban bármikor összehívható.

A m. kir. földmivelésügyi minister a székelység lakta erdélyi vármegyékben a földmivelő nép gazdasági helyzetének javítására az itt ismertetett hegyvidékihez hasonló keretben actiót tervez. Ez újabb actiónak a hegyvidékihez hasonló keretben és irányban való szervezése most (1902.) van folyamatban.

Függelék.

I. A közigazgatási eljárás egyszerűsítéséről.

Közigazgatásunk gépezete a törvények, kormányrendeletek és szabályrendeletek óriási tömegének szövevényes, az egyöntetűséget teljesen nélkülöző eljárásunkban eddigéig lassan működött, hogy a nagy közönség jogosan követelte annak megjavítását, úgy, hogy a maga jogos igényei megbízható és gyors kielégítést nyerjenek.

Kétségtelen, hogy közigazgatásunknak gyökeres megjavítása és egyszerűsítése csakis az általános közigazgatási

reformnak megalkotásakor a szervezeti átalakításon kívül az eljárási módoknak rendszeres kodifikálása mellett lesz foganatosítható.

Minthogy azonban közigazgatási eljárásunknak olyan napról-napra súlyosbodó bajai jelentkeztek, melyek orvoslását — komoly közigazgatási érdekek veszélyeztetése nélkül — a közigazgatási reformok idejére halasztani nem lehetett, halogatás nélkül gondoskodni kellett a szükséges javításokról és egyszerűsítésekről.

E javításoknak és egyszerűsítéseknek alapját veti meg *a közigazgatási eljárás egyszerűsítéséről szóló 1901. évi XX. t.-cikk.*

Ez a törvény állapítja meg a javítására alkalmas és csupán törvényhozási úton megoldható rendelkezéseket, ez a törvény hatalmazza fel a ministeriumot, hogy az egyszerűsítés kereteinek és sarkalatos irányelveinek figyelembe vételével a jogbizonytalanságot megszüntető és felette kivánatos egységes eljárást és ügyvitelt szabályozza.

Minthogy ez a törvény — ha életbe lép — egész terjedelmében kihat a mezőgazdasági igazgatásnak e munkában tárgyalt egész anyagára, indokolt annak rövid ismertetése.

A közigazgatás egyszerűsítéséről szóló 1901. évi XX. t.-cz. a jogorvoslatokat, a rendőri bíráskodást és kihágási pénzbüntetések kezelését, továbbá a kézbesítés, ügyvitel, pénzkezelés és számvitel módozatait szabályozza.

A *jogorvoslatokról* szóló első fejezete az 1901. évi december 13-án tartott ministertanács határozatához képest a törvény 44. §-ában nyert felhatalmazás alapján a m. kir. ministeriumnak $\frac{4600.}{\text{M. k. 901.}}$ számú rendeletével 1902. január elsején már életbe lépett.

Az 1901 : XX. t.-cikk 1—12. §-ban foglalt rendelkezések, melyek a közigazgatási ügyekben használható jogorvoslatok nemeinek és módozatainak rövid szabályozását tartalmazzák, kiterjednek az összes, bárminő természetű közigazgatási ügyekre, kivéve az adó- és illetékügyeket,

melyeket a 43. §. kivesz a törvény hatálya alól, *továbbá a közigazgatási hatóságok hatáskörébe tartozó kihágási ügyeket, melyekről az 1897 : XXXIV. törvényezikk 28. §-ában és az 1891 : XX. t.-cz. 22. §-ában nyert felhatalmazás alapján kiadandó eljárási szabályzat külön fog intézkedni.*

A jogorvoslatoknak a törvényben foglalt szabályozása — összhangban az egész törvény czéljával — lehető világoosságra és egyszerűsége törekszik.

E czél elérésének egyik eszköze a közigazgatási ügyekben használható jogorvoslatok szabatos, egymástól szigoruan elhatárolt megkülönböztetése, továbbá a közigazgatási intézkedések fajainak megjelölésére következetes, határozott terminologia megállapítása.

Míg az eddigi törvények a felebbvitel egyes nemeit igen különböző elnevezések alatt említik, még pedig gyakran a nélkül, hogy e különböző elnevezések jogosultsága igazolható s az általuk megjelölt felebbviteli alakoknak egymással szemben elfoglalt helye szabatosan meghatározható lenne, addig a most életbelépő szabályozás a felebbvitelnek három, egymástól eltérő, sajátos nemét különbözteti meg: a felebbezést, a felülvizsgálati kérelmet és a felfolyamodást.

E három jogorvoslati eszközt nevezi a törvény közös névvel *felebbvitelnek*.

Ezek mellé sorakozik rendkívüli jogorvoslati eszközként az *újrakérelés*.

Ezenfelül természetesen megmarad az 1896 : XXIV. t.-cikken alapuló *panasz*, mely a törvény által meghatározott esetekben a közigazgatási bírósághoz intézhető.

A felebbvitel nemeinek szabatos megjelölése mellett a közigazgatási hatóságok konkrét intézkedéseinek kifejezésére is egységes és világos terminológiát állapít meg a törvény. Nevezetesen a közigazgatási hatóságok konkrét akarat-nyilvánításának megjelölésére általában a *határozat* (intézkedés) szót használja, az ügydöntő vagy az ügydöntés mellőzését kimondó határozatot *véghatározatnak* nevezi, végül az elsőfokú hatóságnak azt a tényét, melylyel a meg nem engedett vagy elkésett felebbezést vagy felülvizsgálati kérel-

met hivatalból visszautasítja, vagy az igazolási kérelem felett határoz, *végzésnek* mondja. (T. 5. és 9. §.)

Szükséges, hogy e megkülönböztetéseket, mint a törvényben szabályozott eljárási rendszer alapjait, a közigazgatási hatóságok szigorúan szem előtt tartsák és következetesen használják.

Különösen felhívta még a ministerium a közigazgatási hatóságok figyelmét arra a fokozott mértékű felelősségre, mely a törvény egyes rendelkezései folytán a jövőben rájuk nehezedik.

A törvény ugyanis az által, hogy a felelővitel tekintetében bizonyos korlátozásokat állít fel s így azon hatósági fokozatok számát, melyeken az ügyek ma megfordulnak, lejjebb szállítja, kétségkívül sokkal hatályosabbá teszi az alsóbbfokú s különösen a másodfokú határozatok hozatalára hivatott hatóságok jogkörét, de ezzel egyúttal jelentékenyen növeli felelősségüket is.

A felelősségnek ezen fokozottsága mellett természetesen kétszeres köteletségévé válik a hatóságoknak, hogy az ügyeknek minél behatóbb tárgyalására és minél alaposabb eldöntésére törekedjenek.

Felelőbezés.

1. §.

Közigazgatási ügyekben a harmadfokú határozat (intézkedés) ellen *felelővitelnek* helye nincs.

2. §.

Felelőbezés.

Az elsőfokúval érdemben egybehangzó másodfokú határozat (intézkedés) ellen *felelőbezésnek* rendszerint nincs helye.

E korlátozás nem terjed ki:

a) a vármegyei és városi törvényhatóságok bizottságainak azon másodfokú határozataira, melyek a községek és rendezett tanácsú városok, illetőleg a törvényhatósági városok javadalmait, vagyonát és gazdaságát, valamint az ezek kezelése alatt álló alapokat érintik;

b) a közigazgatási bizottságnak vízjogi engedélyezési ügyekben hozott másodfokú határozataira;

c) az ipari, kereskedelmi és mustraoltalmi ügyekben hozott másodfokú határozatokra. (2. §.)

Közigazgatási ügyekben tehát felebbezéssel lehet élni:

1. az elsőfoku határozat ellen, kivéve, ha az illető határozat a fennálló szabályok szerint végérvényes, mint pl. a községnek községi kötelékbe település nélkül való felvétel tárgyában hozott határozata (1868:XXII. t.-cz. 12. §.), az árvaszéknek gyámtári kölcsönök megtagadását kimondó határozata (1877:XX. t.-cz. 206. §.), a sorozó és felülvizsgáló bizottságoknak besorozásra szóló határozatai (1899:VI. t.-cz. 38. és 39. §-ai); vagy ha az illető határozat ellen csak birói úton lehet jogorvoslással élni, mint pl. az elsőfokú iparhatóságnak az 1884:VII. t.-cz. 176. §-a (1891:XIV. t.-cz. 76. §-a) alapján hozott határozata ellen;

2. az elsőfokúval érdemben egybe nem hangzó másodfokú határozat ellen.

Harmadfokú határozat ellen felek részéről semmi körülmények között nincs helye felebbezésnek.

Az elsőfokúval érdemben egybehangzó másodfokú határozat ellen felebbezésnek rendszerint szintén nincs helye. Az elsőfokúval *érdemben* egybehangzó határozat az, mely amazzal a *rendelkezés tekintetében* megegyez, csupán az indokokban való eltérés nem ad jogot a felebbezésre; ellenben a rendelkezésekben mutatkozó bármely eltérés — így pl. az eljárási költségek eltérő megállapítása is — a fellebbezésre alapul szolgálhat.

Két határozat érdemben mikor egybehangzó?

Felülvizsgálat.

3. §.

Az elsőfokúval érdemben egybehangzó másodfokú határozat (intézkedés) ellen — a mennyiben a felebbezés a 2. §. szerint ki van zárva — *felülvizsgálati kérelem* intézhető az illető ministerhez azon az alapon, hogy az alsófokú hatóság nem volt illetékes, vagy határozata, avagy ennek

Felülvizsgálati kérelem.

alapjául szolgáló eljárása törvényt vagy törvényes kormányrendeletet, vagy törvényes szabályrendeletet sért.

A minister az ily határozatokat megsemmisítheti és új eljárást rendelhet el.

Mi a különbség
a felülvizsgálat
és a felebbezés
között ?

A felülvizsgálati kérelem főként abban különbözik a felebbezéstől, hogy míg a felebbezés a ténykérdésre és a jogkérdésre egyaránt kiterjed, addig a felülvizsgálat köréből a ténykérdés egészen ki van zárva s a felebbvitelnek ez az utóbbi neme csupán a törvényben megjelölt *jogsérelmek* orvoslására használható. Más szóval a felülvizsgálati kérelemben nem kérhető annak vizsgálata, hogy az alsóbbfokú hatóságok által megállapított tényállás helyes és való-e, mert ezt a felülvizsgáló hatóság tisztázottnak fogadja el s egyedül azt bírálja meg, hogy az eljáró hatóságok vagy ezek egyike nem volt-e illetéktelen, vagy határozata vagy ennek alapjául szolgáló eljárása nem sértette-, azaz nem mellőzött-e, vagy nem helytelenül alkalmazott-e valamely jogszabályt?

A jogszabály azután, a melynek megsértése miatt felülvizsgálat kérhető, lehet akár alaki (eljárási), akár pedig anyagi szabály.

Felülvizsgálati kérelemnek a törvény szerint csak másodfokú határozat ellen lehet helye; a harmadfokú határozat ellen tehát nemcsak felebbezéssel, hanem felülvizsgálati kérelemmel sem lehet a feleknek élni.

A felülvizsgálati kérelem mindig csak az illetékes ministerhez intézhető, tehát akkor is, ha egyébként (vagyis ha a másodfokú határozat eltérne az elsőfokútól), az illető ügyben harmadfokon nem a minister járna el.

A felebbviteli jog terjedelme.

4. §.

Úgy felebbezésnek, mint felülvizsgálati kérelemnek csak véghatározat ellen és csak érdekelték részéről van helye.

A véghatározatot megelőző eljárás során szenvedett sérelmek orvoslása a véghatározat ellen irányuló felebbezésben vagy felülvizsgálati kérelemben kérhető.

Véghatározat alatt olyan határozatot kell érteni, melylyel az illető első vagy másodfokú hatóság az ügyet a maga részéről véglegesen befejezi. Az ügynek ilyen befejezése történhetik vagy az ügynek érdemleges eldöntése által, vagy pedig úgy, hogy a hatóság az ügy tárgyalásába nem bocsátkozik s azt magától elutasítja. *Véghatározat* tehát másként ügydöntő vagy az ügydöntés mellőzését kimondó határozatot jelent. Ha tehát valamely első- vagy másodfokú hatóság, pl. hatáskör vagy illetékesség hiánya miatt az ügy érdemében való döntést elutasítja magától, ez a határozat is — habár érdemleges döntést nem tartalmaz — a véghatározat fogalma alá esik s mint ilyen felebbvitellel megtámadható.

Mi a véghatározat?

A véghatározattal szemben állanak a *véghatározatot előkészítő* (u. n. közbeeső) *határozatok*, minők pl. a tényállás felderítése tárgyában hozott határozatok, egyes szükségesnek talált adatoknak, okiratoknak stb. előterjesztésére vonatkozó felhívások, hatósági idézések stb. Ezen határozatok ellen, melyek a véghatározatot megelőzik és előkészítik, külön felebbvitelnek nincs helye; a mennyiben azonban a fél általuk sértve érezné magát, ebbeli sérelmeinek orvoslását a véghatározat ellen irányuló felebbezésben vagy felülvizsgálati kérelemben kérheti.

Közbeeső határozatok.

Annak megállapítása, hogy kit lehet *érdekeltnek* s így a felebbvitelre jogosított alanynak tekinteni, a konkrét esetben eljáró hatóság feladata. Általában szem előtt kell tartani, hogy mindenki érdekelt, a kinek jogairól vagy érdekeiről van szó. A mennyiben nem egyesek konkrét ügyeiben hozott, hanem a közvagyonot érintő vagy egyébként közérdekű határozatokról van szó, természetesen mindenkit érdekeltnek kell tekinteni, a kit a határozat mint az illető közületnek tagját érint.

Ki az érdekelt fél?

Önként érthető, hogy érdekeltnek alatt nem csupán természeti (fizikai) személyeket, hanem jogi személyeket, beleértve testületeket, hatóságokat stb. is kell érteni.

Ha ugyanegy határozat (intézkedés) által több személy van érintve, s az érdekeltnek nem mindegyike él felebb-

vitellel, a határozat azokra nézve, a kik meg nem támadták, rendszerint jogerőre emelkedik.

Ha azonban a konkrét eset körülményei olyanok, hogy a kérdés csak egységesen dönthető el: a határozatot (intézkedést) — habár az érdekelteknek csak egyike élt is felebbvitellel — a többinek nevében is felebbvitlenek kell tekinteni.

A felebbvitel előterjesztésének helye; a meg nem engedett vagy elkésett felebbvitel visszautasítása.

5. §.

Úgy a felebbezést, mint a felülvizsgálati kérelmet az elsőfokon eljáró hatóságnál kell előterjeszteni, mely a meg nem engedett vagy elkésett (6. §.) felebbezést vagy felülvizsgálati kérelmet végzésileg hivatalból visszautasítja.

Felfolyamodás.

A visszautasító végzés ellen *felfolyamodásnak van helye*, mely felett a másodfokú hatóság végérvényesen dönt.

Melyik az elsőfokú hatóság?

Elsőfokon eljáró hatóság az, a mely az illető ügyben az elsőfokú véghatározatot hozta.

Azokban az esetekben, midőn az elsőfokú határozatot testületi szervezetű hatóság hozta, a felebbvitelt annál kell előterjeszteni, a ki az illető testületet kifelé képviseli. Így nevezetesen a községi képviselőtestület közgyűlési határozata ellen a községi előjárásnál, illetőleg r. t. városban a polgármesternél; a törvényhatóság közgyűlésének határozata ellen az alispánnál, illetőleg törvényhatósági városokban és a székesfővárosban a polgármesternél; a törvényhatósági városi vagy székesfővárosi tanács határozata ellen a polgármesternél; a közigazgatási bizottság vagy ennek valamely albizottsága által hozott határozata ellen a főispánnál, illetőleg a székesfővárosban a főpolgármesternél; az árvaszék határozatai ellen az árvaszék elnökénél; a törvényhatósági és községi igazoló választmány határozatai ellen a választmány elnökénél stb.

Felebbviteli hatóság megjelölése.

Minden olyan határozatban, mely felebbvitellel meg támadható, az illető hatóság tartozik világosan és névszerint,

megjelölni, hogy a felebbvitelt melyik hatóságnál lehet előterjeszteni.

A törvény által meg nem engedett vagy az elkésett felebbezést vagy felülvizsgálati kérelmet az elsőfokú hatóság köteles tárgyalás nélkül, hivatalból visszautasítani.

Meg nem engedett s így hivatalból visszautasítandó *felebbezés* az, mely harmadfokú vagy az elsőfokúval érdemben egybehangzó másodfokú határozat ellen irányul, feltéve, hogy az utóbbi nem a T. 2. §-ának a), b) és c) pontjában felsorolt kivételek közé tartozik. Meg nem engedett *felülvizsgálati kérelem* az, melyet harmadfokú határozat ellen terjesztesenek elő (3. §.). Úgy a felebbezés, mint a felülvizsgálati kérelem meg nem engedett továbbá akkor, ha a fennálló szabályok szerint végérvényesen hozható bármily fokú határozatot támad meg, úgyszintén ha nem érdekelt terjesztette elő, vagy ha nem véghatározat ellen irányul. (4. §.)

A felebbvitelnek helytelen elnevezése (tehát pl. az, hogy a fél a felebbezést felülvizsgálati kérelemnek címezte vagy megfordítva) magában nem szolgál okul a hivatalból való visszautasításra. Ilyen esetekben a beadvány tartalma alapján kell megítélni, hogy ellehet-e azt fogadni olyan felebbvitelként, a melyet a törvény az illető esetre nézve megenged?

Az a kérdés, hogy a felülvizsgálati kérelemnek van-e a T. 3. §-a értelmében alapja, vagyis hogy az eljáró hatóságok valamelyike csakugyan illetéktelen volt-e, vagy határozata, avagy ennek alapjául szolgáló eljárása csakugyan nyilván törvénybe, törvényes kormányrendeletbe, vagy törvényes szabályrendeletbe ütközik-e (azaz lehet-e szó valamely jogszabály mellőzéséről vagy helytelen alkalmazásáról), már a felülvizsgálati eljárás körébe s így az illető minister hatáskörébe tartozik; az elsőfokú hatóság tehát a felülvizsgálati kérelmet azon a címen, hogy a felülvizsgálatnak a törvényben megállapított alapja hiányzik, mint meg nem engedettet vissza nem utasíthatja.

Az elkésett felebbezést és felülvizsgálati kérelmet a T. és ezen utasítás 6. §-a szerint kell megítélni.

A felebbvitel hivatalból való visszautasítására jogosult hatóságok.

A felebbvitel hivatalból való visszautasítása első sorban az elsőfokú hatóság kötelessége; a mennyiben azonban az elsőfokú hatóság a kötelességében álló visszautasítást elmulasztaná, a felsőbb hatóságnak szintén meg van az a joga hogy a felebbvitelt a törvényben megállapított okok bármelyikéből később is visszautasíthassa.

A nem illetékes helyen előterjesztett felebbviteli kérelmek elintézése.

Ha a felebbezést vagy felülvizsgálati kérelmet nem illetékes hatóságnál terjesztik elő, akkor abban az esetben, ha az előterjesztés nem postai úton, hanem — akár szóval, akár írásban — közvetlenül történik a nem illetékes hatóságnál, ez a felebbvitelt illetékes helyre továbbítás végett el nem fogadhatja s a felet — megfelelő útbaigazítással ellátva — az illetékes hatósághoz utasítja. Ha az írásbeli felebbvitel postán érkezik az illetéktelen hatósághoz, ez a felebbvitelt nyomban továbbítja az illetékes hatósághoz s erről a felet értesíti.

A felebbvitelnek ilyen hatósági közvetítése a fél veszélyére történik, vagyis a hatóság mulasztásából származó minden késedelem a fél kárára szolgál.

A felebbvitel visszautasításának alakja.

A felebbvitel hivatalból való visszautasítása írásban indokolt *végzés* alakjában történik. A végzés ellen 15 nap alatt felfolyamodásnak van helye a másodfokú hatósághoz, mely a visszautasítás kérdésében végérvényesen dönt. A felfolyamodás jogára, úgyszintén arra, hogy a felfolyamodást hol és mennyi idő alatt lehet előterjeszteni, az elsőfokú hatóság a felet a végzésben figyelmeztetni tartozik.

Felebbviteli határidő.

6. §.

A felebbvitel előterjesztésének határideje,

A felebbvitel (felebbezés, felülvizsgálati kérelem és felfolyamodás) előterjesztésének határideje bármely közigazgatási ügyben, bármely fokú határozat (intézkedés, végzés) ellen a kihirdetést vagy a kézbesítést követő naptól számított *15 nap*.

A határidő, ha utolsó napja vasárnapra vagy Gergely-naptár szerinti avagy nemzeti ünnepre esik, a legközelebbi köznapon jár le.

Posta útján való benyújtás esetében a feladás időpontja határoz.

E felebbviteli törvényes határidő természetesen egyaránt vonatkozik úgy az írásban, mint a szóval előterjesztett felebbvitelre.

A felebbvitel előterjesztésének határideje a kihirdetést követő, ha pedig a határozat kézbesítés útján közöltetett, a kézbesítést követő naptól számít. Ha tehát például a kihirdetés vagy kézbesítés a hónap elsején történt, akkor 16-ika az az utolsó nap, a melyen a felebbvitel még előterjeszthető.

Attól az időtől kezdve, a midőn a törvénynek a kézbesítésről szóló IV. fejezete életbe lép, posta útján való kézbesítéseknél a kézbesítés napjával — a T. 28. §-ában felsorolt kivételes eseteket leszámítva — a feladást követő 8-ik napot kell tekinteni. Így ha a feladás a hónap 1-én történt, a kézbesítés napjával 9-ikét vélelmezzük s e szerint 24-ike a felebbvitel előterjesztésének utolsó napja.

Ha a határidő utolsó napja vasárnapra vagy Gergely-naptár szerinti avagy nemzeti ünnepre (április 11-ike és Szent-István napja) esik, a határidő a legközelebbi hétköznapon jár le. Kettős ünnep esetén tehát a határidő két nappal is meghosszabbodik.

Posta útján való benyújtás esetében nem a beérkezés, hanem a feladás időpontja határoz. A kihirdetést vagy kézbesítést követő naptól számított 15-ik (ünnep esetén 16-ik, vagy esetleg 17-ik) napon postára tett felebbvitelt tehát még kellő időben előterjesztettnek kell tekinteni. Postai késedelem a félnek nem okoz joghátrányt.

Ha az illetéktelen helyen előterjesztett felebbvitelt a hatóság továbbítja az illetékes helyre, a felebbvitel csak akkor tekinthető kellő időben előterjesztettnek, ha legkésőbb a törvényben megszabott határidő utolsó napján az illetékes hatósághoz beérkezett, illetőleg postai továbbítás esetében, ha a közvetítő hatóság legkésőbb a határidő utolsó napján postára adta (ezen utasítás 5. §-ának utolsóelőtti bekezdése).

A felebbviteli határidő számítása posta útján való kézbesítéseknél.

A felebbviteli határidő számítása illetéktelen helyen előterjesztett felebbvitelnekél.

Minden olyan határozatban (intézkedésben) s végzésben, mely felebbvitellel megtámadható, az illető hatóság tüntesse fel, hogy a felebbvitelt mennyi idő alatt lehet előterjeszteni?

Milyen esetekre vonatkozik az egységes felebbviteli határidő.

A 15 napos egységes határidő csak a felebbvitelekre, vagyis azokra az esetekre terjed ki, a midőn a fél valamely alsóbbfokú hatósági határozat ellen magasabb fokú hatóságnál kereshet orvoslást. Nem terjed ki ellenben az egyes törvényekben engedett nyilatkozatokra és észrevételekre, a minőkről például az 1877 : XX. t.-cz. 135. §-ában, az 1879 : XXXI. t.-cz. 194. és 195. §§-ában az 1885 : XXIII t.-cz. 163. §-ában, az 1886 : XXI. t.-cz. 17. §-ában, az 1886 : XXII. t.-cz. 100. és az 1886 : XXIII. t.-cz. 5. §-ában, továbbá az 1888 : XIX. t.-cz. 51. §-ában van szó; továbbá a felszólamlásokra és észrevételekre, minőkről például az 1872 : XXXVI. t.-cz. 35. és 39., az 1886 : XXI. t.-cz. 25. §-a, vagy az 1886 : XXII. t.-cz. 39. §-ának második bekezdése tesznek említést. Ezeknek az eseteknek egy részében az elsőfokú határozat csak mintegy feltételesen hozatik, azzal a feltétellel tudniillik, hogy az érdekelteknek szabadságukban áll arra nézve észrevételeiket megtenni s véglegessé csak akkor válik, ha az észrevételek, nyilatkozatok és felszólamlások felett már határozat hozatott vagy ha ilyenek nem történtek; vagy pedig az alsóbbfokú hatóság nem is hoz határozatot, hanem az ügyet csak előkészíti magasabb fokú hatóság döntése számára s az érdekelteknek jogukban áll ezen előkészítő tárgyalás folyamán, mielőtt tehát még bármiféle határozat hozatott volna, észrevételeket tenni, melyeket az előkészítő hatóság átvesz és a határozatra hivatott hatóság elé terjeszt. Sem az első, sem a második esetben nincs szó tehát tulajdonképeni felebbvitelről, mert a fél az első esetben nem valamely magasabb fokú hatósághoz, hanem magához az első fokon eljáró hatósághoz fordul, kérve, hogy határozatának végleges meghozatalánál vegye figyelembe észrevételeit, nyilatkozatát vagy felszólamlását; a második esetben pedig határozat, mely ellen felebbvitel lenne intézhető, még nem is hozatott.

A törvényben megállapított egységes határidő csak a közigazgatási eljárás körére terjedvén ki, azokban az esetekben, a melyekben közigazgatási úton hozott határozat ellen a rendes bíróság előtt kereshető jogorvoslat, illetőleg az ügynek közigazgatási úton való eldöntése után a fél bizonyos határidőn belül a törvény rendes útjára térhet, a bírói út igénybevételére kitűzött jelenlegi határidők változatlanul maradnak, mint például az 1877 : XX. t.-cz. 22. és 130., az 1884 : XVII. t.-cz. 176., az 1891 : XIV. t.-cz. 76., az 1886 : XXII. t.-cz. 144., vagy az 1890 : I. t.-cz. 68. §-a esetében. A közigazgatási folyamatban azonban ezekben az ügyekben is az általános (15 napi) határidő irányadó.

Az egységes felebbviteli határidő nem vonatkozik továbbá azokra az esetekre sem, a melyekben *az alsóbb fokú határozatot jóváhagyás vagy fokozatos felülvizsgálat végett hivatalból terjesztik fel a felsőbb hatósághoz.* Az ilyen felterjesztések — a mennyiben a fennálló szabályok rövidebb határidőt nem állapítanak meg — 15 napon túl is történhetnek. A felek által ilyen ügyekben is előterjeszthető felebbvitelre azonban az általános (15 napi) határidőt kell alkalmazni.

Végül nem vonatkozik az egységes határidő az 1874 : XXXIII. és 1899 : XV. t.-czikkek által az *országgyűlési képviselő-választások érvényének és a választói jogosultságnak* kérdését illetőleg megállapított különböző határidőkre.

A felebbvitel előterjesztésének módja.

7. §.

A felebbvitelt szóval vagy írásban lehet előterjeszteni.

A szóbeli felebbvitelt a hatóság jegyzőkönyvbe foglalja.

A szóbeli felebbvitelt az érdekelt az első fokon eljáró hatóságnál akár a határozat kihirdetése alkalmával, akár a 15 napos határidőn belül később terjesztheti elő. A hatóság a felebbvitelt köteles jegyzőkönyvbe foglalni. A felebbvitel felvétele abban az esetben, ha a tárgyalás szóbeli volt s a felebbvitel előterjesztése nyomban követte a határozat kihir-

A szóbeli felebbvitel jegyzőkönyvbe foglalása.

detését, a tárgyalásról felvett jegyzőkönyvben történhetik; ha később történt az előterjesztés, külön jegyzőkönyvbe kell foglalni.

Ha az elsőfokú hatóság azt látja, hogy a szóbeli úton előterjesztett felebbvitel meg nem engedett vagy elkésztett s e miatt vissza kell utasítani, a felet erre a körülményre figyelmeztetnie kell; ha azonban a fél mindamellett ragaszkodik kívánságához, a felebbvitel jegyzőkönyvbe foglalása meg nem tagadható. Ilyen esetben az elsőfokú hatóság természetesen nyomban meghozza a visszautasító végzést, mely ellen azután a szabályszerű felfolyamodásnak van helye.

A szóbeli felebbvitelről felvett jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell a hatósági határozat (intézkedés) sérelmes részeinek megjelölését s a fél kérelmének rövid kifejezését. A fél kívánatára azon indokok lényegét, melyek az illetőt a felebbvitel előterjesztésére indították, röviden szintén fel kell venni a jegyzőkönyvbe. Részletes indokolásnak nincs helye; ez azonban természetesen nem zárja el a felet attól, hogy az élőszóval előterjesztett felebbvitel tüzetes indokolását később, de mindenesetre a felebbvitel előterjesztésére megállapított 15 napon belül írásban nyújthassa be az elsőfokú hatóságnál.

A felebbvitelről felvett jegyzőkönyvet a fél vagy felek előtt fel kell olvasni s azoknak, a kik magyarul nem értenek, vagy nem kellően értenek, meg is kell magyarázni. A jegyzőkönyvet úgy a felvevő hatósági közeg, mint a felebbvitelt előterjesztő fél aláírja, vagy ha az utóbbi írni nem tud, kézjegyével látja el. Ha a fél a jegyzőkönyvet aláírni vagy az irástudatlan fél kézjegyével ellátni nem akarja vagy nem tudja, ezt a körülményt a jegyzőkönyvben az okkal együtt meg kell említeni.

Az írásbeli felebbvitelt a félnek nem a felebbviteli, hanem az ügyben eljáró elsőfokú hatósághoz kell címeznie.

Az elsőfokú hatóság köteles a felebbvitelt a szükséges tárgyiratokkal gondosan felszerelni és késedelem nélkül a másodfokú hatósághoz felterjeszteni.

Meg nem engedett vagy elkésztett szóbeli felebbvitel elintézése.

A szóbeli felebbvitelről felvett jegyzőkönyv kellékei.

A felebbvitel felszerelése és felterjesztése.

A másodfokú hatóság akkor, ha a felebbvitel elinté-
zése valamely magasabb fokú hatóság hatáskörébe tartozik,
a felebbvitelt — a még esetleg nála levő iratokat hozzá-
csatolva — ugyancsak késedelem nélkül ehhez a magasabb
hatósághoz terjeszti fel.

A határozat végrehajthatósága.

8. §.

A felülvizsgálati kérelem és felfolyamodás a határozat
végrehajtását rendszerint nem akadályozza.

Ha a végrehajtás fogatosítása helyrehozhatatlan kárt
okozna, vagy egyéb méltánylást érdemlő esetekben azonban
akár az elsőfokú, akár a felebbviteli hatóság — indokolt
kérelemre — a végrehajtást felfüggesztheti.

A felebbezhető határozat jogerőre emelkedés előtt csak
az esetben hajtható végre :

a) ha ezt törvény, ministeri rendelet vagy szabály-
rendelet kifejezetten megengedi ;

b) ha fontos közérdekből vagy közveszély avagy
helyrehozhatatlan kár elhárítása céljából a határozatnak
haladéktalan fogatosítása szükséges.

A b) pont eseteiben a végrehajthatóságot a határozat
záradékában, vagy — ha a végrehajthatóság szüksége később
merült fel — külön határozatban világosan és indokoltan
kell kimondani.

A mi a felebbvitelnek a megtámadott határozat végre-
hajtására gyakorolt hatását illeti, különbséget kell tenni
egyfelől a felülvizsgálati kérelem és a felfolyamodás, más-
felől a felebbezés között.

A *felülvizsgálati kérelmet* és a *felfolyamodást* a törvény
a végrehajtás szempontjából nem ruházza fel felfüggesztő
hatálylyal. Ha tehát valamely ügyben két hatóság egybe-
hangzólag határozott, vagy ha a felebbezést az elsőfokú
hatóság mint meg nem engedettet vagy elkésettet vissza-
utasította, a határozat végrehajtása rendszerint arra való

A felebbvitel
különböző nemei-
nek különböző
hatása a végre-
hajtás szempont-
jából.

tekintet nélkül, hogy felülvizsgálati kérelmet vagy felfolyamodást terjesztettek elő, megkezdhető és folytatható.

A végrehajtás felfüggesztésének esetei és az erre vonatkozó kérelem előterjesztése.

Ha azonban a végrehajtás foganatosítása helyrehozhatatlan kárt okozna, vagy egyéb méltánylást érdemlő esetekben a végrehajtást akár az elsőfokú, akár a felebbviteli hatóság — indokolt kérelemre — felfüggesztheti, vagyis meg sem kezdi, vagy a már megkezdett végrehajtás folytatását függőben tartja, vagy tartatja.

A végrehajtás felfüggesztését rendszerint annál a hatóságnál kell kérni, mely az ügyben elsőfokon járt el. A kérelem előterjesztésére a 7. §. rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.

Ha a végrehajtás felfüggesztését a felülvizsgálati kérelem vagy felfolyamodás előterjesztésével egyidejűleg, vagy később ugyan, de oly időpontban kérik, midőn az ügyiratok még az elsőfokú hatóságnál vannak, a kérelem felett az elsőfokú hatóság határoz. Ha az elsőfokú hatóság a kérelmet nem találja teljesíthetőnek, a végrehajtást nyomban megkezdheti, de egyúttal köteles az előterjesztett felebbvitelt ennek a körülménynek előadása mellett a felebbviteli hatósághoz soronkívül felterjeszteni. A felebbviteli hatóság (vagyis ha felülvizsgálati kérelemről van szó, az illető miniszter, ha felfolyamodásról van szó, a másodfokú hatóság) elrendelheti, hogy a már megkezdett végrehajtás — a mennyiben még lehetséges — bármily ponton felfüggesztessék.

Ha akkor, midőn a végrehajtás felfüggesztését kérik, az ügyiratok már a felebbviteli hatósághoz vannak felterjesztve, az elsőfokú hatóság a nála előterjesztett kérelmet köteles határozat végett azonnal felterjeszteni a felebbviteli hatósághoz. Ilyen esetekben az érdekeltek a végrehajtás felfüggesztésére vonatkozó kérelmet közvetlenül a felebbviteli hatóságnál is előterjeszthetik.

A felebbezésnek a végrehajtás felfüggesztő hatálya.

A *felebbezésnek* a végrehajtásra rendszerint felfüggesztő hatása van. Ezért olyan határozat, mely felebbezéssel támadható meg, tehát az elsőfokú és az elsőfokúval egybe nem hangzó másodfokú határozat jogerőre emelkedés előtt általában véve nem hajtható végre.

A felebbezéssel megtámadott vagy megtámadható elsőfokú, vagy az ezzel egybe nem hangzó másodfokú határozat is végrehajtható azonban jogerőre emelkedés előtt a következő esetekben, u. m.:

Mely esetekben hajtható végre a felebbezéssel megtámadott, tehát nem jogerős határozat?

a) ha ezt törvény, ministeri rendelet vagy szabályrendelet kifejezetten megengedi (pl. 1876 : XIII. t.-cz. 95. §., 1877 : XX. t.-cz. 208. §., 1879 : XXXI. t.-cz. 15. §., 1879 : XXXVI. t.-cz. 20. §., 1881 : XXXVIII. t.-cz. 12. §., 1885 : XXIII. t.-cz. 108. §., 1886 : XXII. t.-cz. 93. §., 1886 : XXIII. t.-cz. 4. §., 1893 : XXVIII. t.-cz. 6. §., 1898 : II. t.-cz. 29. §. stb.);

b) ha fontos közérdekből vagy közveszély, avagy helyrehozhatatlan kár elhárítása céljából a határozatnak haladéktalan foganatosítása szükséges és ez a határozat záradékában határozottan és világosan ki van mondva.

A b) alatti esetben a végrehajthatóság kérdésének eldöntése e szerint a hatóságra van bízva. A hatóságnak tehát gondosan meg kell vizsgálnia, hogy azok az okok, melyek a nyomban való végrehajtást szükségessé teszik, valóban fenforognak-e?

A nyomban való végrehajtásnak elrendelését mindig tüzetesen kell indokolni. Így tehát nem elég általánosságban hivatkozni a közérdekre, közveszélyre vagy a támadható helyrehozhatatlan kárra, hanem részletesen és határozottan meg kell jelölni az okokat, melyek a határozat nyomban való végrehajtását szükségessé teszik.

Igazolás.

9. §.

Az, a ki a felebbezést vagy felülvizsgálati kérelmet elháríthatatlan akadály miatt kellő időben (6. §.) elő nem terjeszthette, vagy a hatóság idézésére meg nem jelenhetett, igazolási kérelemmel élhet.

Mikor van helye igazolási kérelemnek, hol terjesztendő elő?

Az igazolási kérelmet a felebbviteli határidő leteltétől számított 15 napon belül az elsőfokon eljáró hatóságnál szóval vagy írásban (7. §.) kell előterjeszteni. Az igazolást

elutasító végzés ellen ugyancsak 15 napon belül felfolyamodásnak van helye.

Az igazolás kérdésében a másodfokú hatóság végérvényesen dönt.

Az igazolás hatálya a végrehajtás szempontjából.

A felülvizsgálati határidő elmulasztása miatt előterjesztett igazolásra a 8. §. második bekezdését kell alkalmazni. A felebbezési határidő elmulasztása miatt törvényes határidőben előterjesztett igazolás jogerős elintézése előtt — a 8. §. *a)* és *b)* pontjainak esetein kívül — a végrehajtás el nem rendelhető, a már elrendelt végrehajtás pedig tovább nem folytatható.

Igazolási kérelemnek helye van:

1. ha az érdekelt a felebbezést, vagy a felülvizsgálati kérelmet elháríthatatlan akadály miatt a 15 napi határidőn belül (6. §.) elő nem terjesztette; vagy

2. a hatóság idézésére meg nem jelenhetett.

Az igazolás lényege.

Az igazolás lényege e szerint abban áll, hogy a mulasztó félnek alkalom nyújtatik arra, hogy a mulasztás okát és ennek el nem hárítható voltát kimutassa; előterjesztésének joga azt illeti meg, a ki a felebbezés vagy felülvizsgálati kérelem előterjesztésére jogosult lett volna, vagy a kit a hatóság megidézett.

Felfolyamodás (T. 5. és 9. §. második bekezdése) elmulasztása esetében a törvény egyáltalában nem engedi meg az igazolást.

Elháríthatatlan akadály?

Miben állhat az elháríthatatlan akadály, mely igazolásul elfogadható, azt egyes esetekben a hatóságnak kell a körülmények gondos mérlegelésével megállapítania. Igazolásnak nemcsak a szorosán vett vis major eseteiben van helye; a hatóság a tényleges viszonyokból folyó egyéb akadályokat is méltányos figyelemben részesíthet. Így pl. ha az, a ki a felebbvitelre jogosítva van, a hatóság székhelyétől nagy távolságban olyan tevékenységet folytat, melynek a felebbvitel előterjesztése czéljából való megszakítása reá nézve helyrehozhatatlan kárral járna, s a felebbvitelnek írásban való előterjesztése sincs módjában (pl. mert irástudatlan), ez az elszigetelt helyzet is elfogadható a

mulasztás igazolásául. (Ilyen esetek különösen mezőgazdasági munkásoknál fordulhatnak elő.)

A határidő elmulasztására vonatkozó igazolási kérelem előterjesztésének határideje a 15 napos felebbviteli határidő leteltétől számított újabb 15 nap, nem véve ki azt az esetet sem, ha az elháríthatatlan akadály még fennáll. E szerint a felebbezással vagy felülvizsgálati kérelemmel megtámadható határozat kihirdetésétől vagy kézbesítésétől számított 30 napon túl igazolás semmi esetben sem kérhető.

Az igazolási kérelem előterjesztésének határideje.

Az idézésre való meg nem jelenést az elmulasztott megjelenési napot követő 15 nap alatt lehet igazolni.

Az igazolási határidő számítása a 6. §. szerint történik.

Az igazolási kérelmet mindig az elsőfokon eljáró hatóságoknál kell előterjeszteni. Az előterjesztés itt is a félválasztásához képest szóval vagy írásban történhetik; szóval való előterjesztés esetén a hatóság a kérelmet jegyzőkönyvbe foglalja, ugyanazon szabályok szerint, mint a felebbviteli szóbeli előterjesztését (lásd ezen utasítás 7. §-át). Az igazolásul felhozott okot vagy okokat a jegyzőkönyvbe röviden fel kell venni.

Az igazolási kérelem előterjesztésének helye és módja.

A kérelem felett az elsőfokú hatóság *végzéssel* határoz; az elutasító végzés ellen 15 nap alatt felfolyamodással lehet élni a másodfokú hatósághoz, mely az igazolás kérdésében további felebbvitel kizárásával, végérvényesen dönt.

Az igazolási kérelem elbírálása.

A határidő elmulasztása miatt előterjesztett igazolási kérelem hatása a határozat végrehajtására ugyanolyan, mint lett volna azé a felebbezésé vagy felülvizsgálati kérelemé, a melynek elmulasztását igazolják.

A mennyiben tehát a fél felülvizsgálati kérelem elmulasztását kívánja igazolni, az igazolási kérelem a határozat végrehajtását rendszerint nem akadályozza; ha azonban a végrehajtás helyrehozhatatlan kárt okozna, vagy egyéb méltánylást érdemlő esetekben a hatóság a végrehajtást indokolt kérelemre felfüggesztheti.

A végrehajtás felfüggesztésére vonatkozó kérelmet ebben az esetben is rendszerint az elsőfokú hatóságnál kell előterjeszteni.

A kérelem felett akkor, ha az igazolással egyidejűleg terjesztik elő, vagy később ugyan, de olyan időpontban, midőn az iratok még az elsőfokú hatóságnál vannak, az elsőfokú hatóság határoz. A mennyiben az igazolás felett határozat még nem hozott, a végrehajtás felfüggesztésére vonatkozó kérelmet az igazolási kérelemmel együttesen kell bíráló alá venni. Ha az elsőfokú hatóság a végrehajtás felfüggesztésére vonatkozó kérelemnek nem ad helyet, a végrehajtást nyomban megkezdheti, de a mennyiben az igazolást elfogadta, a fél által előterjesztett felülvizsgálati kérelmet soron kívül terjeszti fel s egyúttal előadja, hogy a végrehajtás már folyamatban van. Az illető miniszter a végrehajtás felfüggesztését — a mennyiben még lehetséges — bármily ponton elrendelheti. Ha az elsőfokú hatóság az igazolási kérelemnek sem adott helyet, a fél a végrehajtás felfüggesztésére vonatkozó kérelmét a másodfokú hatósághoz az igazolás kérdésében intézhető felfolyamodásában ismételheti.

Ha akkor, midőn a végrehajtás felfüggesztését kéri, az ügyiratok már a felebbviteli hatóságnál vannak (pl. mert több érdekelt van s ezek egyikének kellő időben előterjesztett felülvizsgálati kérelme már felterjesztetett), akkor az elsőfokú hatóság a nála előterjesztett kérelmet azonnal az illető felebbviteli hatósághoz terjeszti fel határozat végett. Ilyen esetben az érdekeltek a végrehajtás felfüggesztését a felebbviteli hatóságnál közvetlenül is kérhetik.

Ha pedig felebbezés igazolásáról van szó, a határozat végrehajtását vagy a megkezdett végrehajtás folytatását az igazolás is megakasztja, kivéve a T. és ezen utasítás 8. §-ának a) és b) pontjában említett eseteket.

Újrafelvétel.

10. §.

Milyen ügyekben, mikor és hol kérhető újra-
vétél?

Közigazgatási vitás ügyekben, ideértve a fegyelmi ügyeket is, *újrafelvételnek* van helye.

Újrafelvétel akkor kérhető, ha a fél a főügy jogérvényes eldöntése után a kérdés érdemére döntő oly bizonyíték

birtokába jut, melyet a főeljárás folyamán önhibáján kívül nem használhatott.

Az újrafelvételi kérelmet a főeljárás folyamán hozott jogerős véghatározat kihirdetésétől vagy kézbesítésétől számított egy éven belül írásban annál a hatóságnál kell előterjeszteni, mely a főügyben a jogerős véghatározatot hozta. Az újrafelvétel megengedhetősége kérdésében rendszerint ugyanez a hatóság dönt.

Ha azonban a főügyben hozott jogerős véghatározat alapjául, valamely felsőbb hatóság határozata (intézkedése) szolgált: az előbbi bekezdésben említett hatóság, az újrafelvételi kérelmet döntés végett ehhez a felsőbb hatósághoz köteles felterjeszteni.

Az újrafelvétel megengedése esetén az érdemleges eljárás annál a hatóságnál kezdődik, a mely a főügyben az elsőfokú határozatot hozta.

Egyebekben a főeljárásra vonatkozó szabályok irányadók.

Az újrafelvételi eljárás megindítása a főeljárás folyamán hozott jogerős határozat végrehajtását nem akadályozza.

Újrafelvételi kérelemnek ugyanazon ügyben csak egyszer van helye.

Újrafelvételnek közigazgatási *vitás* (contentiosus) ügyekben van helye. A törvény vitás közigazgatási ügyek alatt mindenekelőtt azokat az ügyeket érti, melyek az 1896. évi XXVI. t.-cikkben egyenként vannak felsorolva s melyekben ezenfelül a közigazgatási folyamatban is lesz helye újrafelvételnek (lásd a 12. §-nak utolsóelőtti bekezdését); ezenfelül az egyéb contentiosus természetű ügyeket is. A nem vitás közigazgatási ügyekben mint eddig, úgy ezenfelül is hozható újabb határozat anélkül, hogy a törvényben szabályozott újrafelvételi eljárásra lenne szükség. Ilyen ügyek különösen azok, a melyekben a hatóság discretionalis hatáskörben határoz.

Azt, hogy az ügy, melynek újrafelvételét kéri, vitás (contentiosus) természetű-e, a konkrét esetben eljáró hatóság bírálja meg. A fegyelmi ügyek azonban a törvény értelmében feltétlenül a vitás közigazgatási ügyek közé tartoznak

Ahhoz, hogy az újrafelvétel megengedhető legyen, szükséges:

Az újrafelvétel bizonyítékai.

1. hogy az a bizonyíték, melyet a fél a *főügy* jogerős elintézése után felhoz, a *kérdés érdemére döntő* legyen, tehát olyan, melyről valószínű, hogy abban az esetben, ha a fél a főügy tárgyalása folyamán hozta volna fel, az ügy más-ként nyert volna eldöntést;

2. igazolni kell, hogy a bizonyítékot a fél a főeljárás folyamán *önhibáján kívül nem használhatta*.

Más körülmények az újrafelvétel megengedésére okul nem szolgálhatnak. Így nevezetesen nem kérhető újrafelvétel határidő elmulasztása czimén. A határidő elmulasztása miatt igazolásnak van helye s azon a czímen, hogy valaki a törvényben megállapított idő alatt elmulasztotta az igazolást, a jogerőre emelkedett véghatározatot újrafelvétel alakjában meg nem támadhatja.

Az újrafelvételi kérelem előterjesztésének határideje.

Az újrafelvételi kérelem előterjesztésének határideje a főeljárás folyamán hozott határozat kihirdetésétől számított egy év. E határidő elmulasztása miatt igazolásnak sincs helye; egy éven túl előterjesztett újrafelvételi kérelmet tehát feltétlenül el kell utasítani.

Az újrafelvételi kérelmet mindig annál a hatóságnál kell előterjeszteni, mely a főügyben a jogerős véghatározatot hozta. A megengedhetőség kérdésében rendszerint ugyanez a hatóság határoz. Ha azonban a főügyben hozott jogerős véghatározat alapjául valamely felsőbb hatóság határozata szolgált: akkor annak a hatóságnak, mely a főügyben a jogerős véghatározatot hozta, a nála előterjesztett kérelmet ehhez a felsőbb hatósághoz kell döntés végett felterjeszteni. Így pl. ha valamely törvényhatósági tisztviselő ellen a fegyelmi eljárás a minister utasítása folytán rendeltetett el s a jogerős véghatározatot a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya hozta: az újrafelvételi kérelmet a közigazgatási bizottságnál kell ugyan előterjeszteni, ez azonban tartozik a kérelmet döntés végett az illető ministerhez felterjeszteni.

Újrafelvétel csak írásban kérhető.

Az újrafelvétel csak írásban terjeszthető elő, szóbeli előterjesztésnek helye nincs.

Az újrafelvétel megengedése esetén az érdemleges eljárás annál a hatóságnál kezdődik, mely a főügyben az elsőfokú határozatot hozta s a főeljárásra vonatkozó szabályok szerint folyik le.

A főeljárás folyamán hozott jogerős határozat végrehajtását nemcsak az újrafelvételi kérelem előterjesztése nem akadályozza, hanem az sem, hogy az újrafelvétel már megengedettetett.

Az újrafelvétel a főeljárás folyamán hozott határozat végrehajtását nem akadályozza.

Ugyanabban az ügyben újrafelvételi kérelemnek a közigazgatási folyamatban csak egyszer van helye. Ha tehát az előterjesztett újrafelvételi kérelmet a hatóság elutasította, többé ugyanabban az ügyben — habár új bizonyítékokat tudna is a fél felhozni — újrafelvételt nem lehet kérni.

Hatósági felelősség.

11. §.

A főispánoknak (a székesfőváros főpolgármesterének), a közigazgatási ágak főnökeinek és képviselőinek, valamint a tiszti ügyésznek a fennálló szabályokon alapuló felelősségi és felterjesztési jogát ez a törvény nem érinti. Ilyen felelősségi és felterjesztési jog jövőre csak törvényben adható.

A tiszti ügyész a közigazgatási bizottság gyámügyi felelősségi küldöttségének másodfokú véghatározatait minden esetben felelősségi.

A kormányának az 1886 : XXI. t.-cz. 10. §. első bekezdésén alapuló felülvizsgálati joga jövőre is változatlanul marad.

Ilyen felelősségi, illetőleg felterjesztési jogot állapítanak meg nevezetesen :

A) A főispánra (főpolgármesterre) nézve :

1. Az 1876 : VI. t.-cz. 22. §-a. E szerint a főispán a közigazgatási bizottságnak olyan elsőfokú határozatait ellen, melyeket törvénytelennek, sérelmesnek vagy károsnak talál, felelősségi azonnal bejelentheti; e jogát az erdőrendészeti áthágásokra is kiterjeszti az 1879 : XXXI. t.-cz. 68. §-a.

A főispán felelősségi és felterjesztési joga.

2. Az 1876: VI. t.-cz. 61. §-a, melynek értelmében a főispán az id. törvény 58. §-a által a közigazgatási bizottságnak, mint felelőviteli hatóságnak hatáskörébe utalt ügyeket minden esetben, tehát akkor is, ha a bizottság az elsőfokúval egybehangzólag vagy harmadfokon határozott, a belügyministerhez felülvizsgálat végett felterjesztheti. Ugyanez a jog illeti meg a főispánt az 1876: XIV. törvény-cikk 158. §-a értelmében a közigazgatási bizottságnak közegészségi ügyekben hozott határozataira nézve.

3. Az 1886: XXI. t.-cz. 57. §. *k*) pontja, mely szerint a főispán, ha a törvényhatósági közgyűlés valamely határozatát törvénybe vagy ministeri rendeletbe ütközőnek vagy az állam érdekeire sérelmesnek véli, annak felülvizsgálat végett leendő felterjesztését elrendelheti.

4. Az 1886: XXII. t.-cz. 99. §-a és az 1886: XXIII. t.-cz. 2. és 11. §-ai, melyek értelmében a községi előljárók, illetőleg a törvényhatósági tisztviselők fegyelmi ügyeiben a főispán — s az utóbbi esetben a főpolgármester is — bármely, tehát két egybehangzó határozatot is hivatalból felbevezethet.

5. A 6582/99. B. M. számú szabályzat 3. és 8. §-ai, melyek szerint az állami tisztviselői minőséggel bíró kir. anyakönyvvezetők fegyelmi ügyeiben a főispán (főpolgármester) a vizsgálat elrendelését megtagadó határozat felülvizsgálata iránt felterjesztést tehet, az elsőfokú fegyelmi határozatot pedig — ha felelőbevezést nem nyújtottak be — hivatalból való felülvizsgálat végett a belügyministerhez felterjeszti.

B) *A közigazgatási ágak főnökeire és képviselőire nézve:*

1. Az 1876: VI. t.-cz. 22. §-a, mely szerint a közigazgatási ágaknak a közigazgatási bizottságban levő képviselőit megilleti az a jog, hogy ha a határozatot törvénytelennek, vagy az általuk képviselt közigazgatási ág szempontjából sérelmesnek vagy károsnak tartják, az ellen felelőbevezésüket azonnal bejelentésük.

A közigazgatási ágak főnökeinek és képviselőinek felelőbevezési és felterjesztési joga.

2. *Az 1879 : XXXI. t.-cz. 33. és 68. §-ai*, melyek a kir. erdőfelügyelőnek biztosítanak felterjesztési, illetőleg felebbezési jogot a közigazgatási bizottságnak erdőrendészeti intézkedései, illetőleg erdőrendészeti áthágások felett hozott határozatai tekintetében; az utóbb idézett 68. §. ezenkívül a szakelőadónak az 1876 : VI. t.-cz. 22. §-ában biztosított jogát az erdőrendészeti áthágások tárgyában hozott határozatokra is kiterjeszti.

3. *Az 1888 : VII. t.-cz. 109. §-a, illetőleg az 1900 : XVII. t.-cz. végrehajtásaként kiadott 95000/1900. F. M. számú rendelet 30. és 79. §-ai és 132. §-ának 1) pontja*, melyek szerint a hatóságilag kiirtott állatokért járó kártalanítás tárgyában hozott határozatot a kir. állatorvos is felebbezheti.

4. *Az 1890 : I. t.-cz. 60. §-a*, mely szerint a törvényhatóság első tisztviselőjének a közigazgatási bejárás eredménye felett hozott határozata ellen a földművelésügyi minister képviselője felfolyamodással élhet; továbbá ugyanezen törvény 74. §-a, mely a törvényhatóság első tisztviselőjének és a közigazgatási bizottságnak a kompok (révek) vagy hajóhidak engedélyezése felett hozott határozatára nézve a földművelésügyi minister szakközeget és az államépítészeti hivatalt is felruházza a felebbezés jogával.

5. *Az 1893 : XXVIII. t.-cz. 28. és 36. §-ai*, melyek az iparfelügyelőnek biztosítanak felfolyamodási jogot a sérelmesnek talált iparhatósági határozatok ellen.

6. *Az 1885 : XXIII. t.-cz. végrehajtása tárgyában kiadott 45689/85. F. I. K. M. számú rendelet 21. §-a*, mely szerint a vízi munkálat engedélyezésére vonatkozó elsőfokú határozatot, valamint minden közigazgatási úton hozott s vízjogi érdeket érintő határozatot, mely ellen a törvény értelmében felebbezéssel lehet élni, a folyammérnöki és a kulturmérnöki hivatal, továbbá az idézett rendelet 15. §-a esetében és a 35803/86, K. K. M. számú rendeletben említett esetekben a m. kir. vasúti felügyelőség is felebbezhetik.

7. *Az 1888 : XIX. t.-cz. végrehajtása tárgyában kiadott 5000/89. F. I. K. M. számú rendelet 47. §-a*, mely a m. kir. kulturmérnöki és folyammérnöki hivatalokat a hallépesők

felállítására tárgyában hozott határozatokra nézve ruházza fel felelősségi joggal.

8. A 62740/90. K. M. számú szabályrendelet 2. és 3. pontja, a melyek szerint a forgalomban levő vasutak mentén létesítendő ipartelepekre vonatkozó első- és másodfokú iparhatósági határozatok ellen a m. kir. vasúti és hajózási főfelügyelőség jogosítva van felszólalni.

9. A 114534/96. B. M. számú rendelet 6. §-a, mely szerint a székesfővárosi közigazgatási bizottság fegyelmi választmányának a rendőrtisztviselők fegyelmi ügyeiben hozott bármely határozatát úgy a főkapitány, mint a közigazgatási bizottság elnöke megfeleltetheti.

10. A 6582/99. B. M. számú szabályzat 3. és 8. §-ai, melyek az állami tisztviselői minőséggel bíró kir. anyakönyvvezetők fegyelmi ügyeiben a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálatot elrendelő és az elsőfokú fegyelmi határozatokra nézve az állami anyakönyvi felügyelőnek adnak felelősségi jogot.

C) *A tiszti ügyészre nézve:*

A tiszti ügyész
felelősségi joga.

1. Az 1877:XX. t.-cz. 179. §-a, mely az árvaszék minden érdemleges határozatára nézve felruházta a tiszti ügyészt felelősségi joggal.

2. Az 1886:XXI. t.-cz. 70. §-a, melynek értelmében a tiszti ügyész a törvényhatóságnak minden határozata ellen a főispán útján az illető ministerhez felelősségi joggal élhet.

3. Az 1886:XXIII. t.-cz. 10. §-a, mely a törvényhatósági tisztviselők fegyelmi ügyeiben a vizsgálatnak hivatalból történt elrendelése esetén a tiszti ügyészt is felruházta a magánfeleket megillető felelősségi joggal.

*

Mindezen hatósági személyek (főispánoknak, főpolgármesternek, a közigazgatási ágak főnökeinek és képviselőinek s a tiszti ügyésznek) törvényeken és egyéb szabályokon alapuló felelősségi és felterjesztési jogát az 1901:XX. t.-cz. nem érintvén, e jogok természetesen ugyanabban az alakban

és terjedelemben lesznek a jövőben is gyakorolhatók, mint eddig. E jogok gyakorlására tehát a törvényben foglalt különböző korlátozások (minő például az, hogy a harmadfokú és a két egybehangzó határozat nem felelbezhető) nem terjednek ki s korlátozásoknak e tekintetben csak annyiban van helyük, a mennyiben ilyeneket az egyes törvények megállapítanak (például az 1877: XX. t.-cz. 179. §-a, melynek értelmében az ügyészt az árvaszéknek csak «érdemleges» határozataira nézve illeti meg a felelbezés joga).

A törvény a tisztii ügyészt, kit eddig az 1877: XX. t.-cz. 179. §-a értelmében gyámügyekben csak az árvaszék határozataira nézve illetett meg a felelbbvitel joga, ugyanazzal a joggal a közigazgatási bizottság gyámügyi felelbbviteli küldöttségének másodfokú véghatározataira vonatkozólag is felruházza, még pedig úgy, hogy az említett küldöttség határozatát minden esetben, tehát akkor is felelbezhesse, ha a másodfokú határozat az árvaszék határozatával egybehangzik. A felelbezés terjedelmét a törvény semmi irányban sem szorítja meg; így tehát az kiterjedhet nemcsak a törvényesség védelmére, melynek a tisztii ügyész törvényeink szerint hivatott őre, hanem a kiskorúak és gondnokoltak bárminő sérelmeinek orvoslására is.

Közigazgatási bírósági ügyek.

12. §.

E törvény 1., 2., 3. és 11. §-ai nem terjednek ki azokra az ügyekre, melyeknek végérvényes eldöntése a m. kir. közigazgatási bíróság hatáskörébe tartozik. Ily ügyek felelbbvitele tekintetében a jelenleg fennálló szabályok érintetlenül maradnak.

A 4—10. §-ok rendelkezéseit a közigazgatási folyamatban ezekben az ügyekben is megfelelően alkalmazni kell.

Az ezen törvény értelmében újra felvett ügynek a közigazgatási bíróság által eldöntése esetén, az újrafelvételnek az 1896: XXVI. t.-cz. 139. §-án alapuló joga érintetlenül marad.

Az 1901:XX. t.-cz. a közigazgatási bíróság előtti eljárást, melyet az 1897:XXVI. t.-cz. s az ehhez kibocsátott utasítás szabályoznak, semmi tekintetben sem érinti. Ezért a törvénynek a jogorvoslatokról szóló rendelkezései közül a 4—10. §-ok csak a közigazgatási folyamatban, vagyis az alatt az idő alatt terjednek ki a közigazgatási bíróság elé tartozó ügyekre, míg ezek a rendes (nem contentiosus) közigazgatási eljárás körében mozognak: a törvény 1., 2., 3. és 11. §-ai pedig ezekre az ügyekre egyáltalában nem terjednek ki, tehát abban a stádiumban sem, a míg a birói panaszút megnyíltáig el nem érkezte, a közigazgatási hatóságok által tárgyaltnak.

A közigazgatási bíróság elé tartozó ügyekben tehát a felebbezés ezentul is csak annyiban lesz korlátolt (1. és 2. §.), a mennyiben az eddigi törvények ilyen korlátot felállítanak. Nincs helye továbbá ezekben az ügyekben felülvizsgálati kérelemnek sem (3. §.); végül vegyes hatósági személyeknek felterjesztési és felebbezési joga és a kormány rendkívüli felülvizsgálati joga, mely jogokat ezekre az ügyekre nézve már az 1896:XXVI. t.-cz. 20. §-a megszüntetett, ezentul nem lesz gyakorolható.

A jogorvoslatokra vonatkozó összes többi rendelkezések (4—10. §.) ellenben a birói eljárást megelőző közigazgatási eljárás során azokra az ügyekre is irányadók, a melyek végső fokon a közigazgatási bíróság hatáskörébe tartoznak, kivéve természetesen a felülvizsgálati kérelemmel kapcsolatos intézkedéseket, minthogy felülvizsgálatnak a közigazgatási bírósághoz tartozó ügyekben nincs helye.

Ezekben az ügyekben is alkalmazást nyernek tehát a közigazgatási eljárás folyamán a felebbezés jogát a véghatározatokra és az érdekelték körére korlátozó (4. §.), a felebbezés előterjesztésének helyére és hivatalból való visszautasítására vonatkozó (5. §.), továbbá a felebbezés és a fel-folyamodás határidejére (6. §.), előterjesztésének módjára (7. §.), a határozat végrehajthatósága tekintetében gyakorolt hatására (8. §.) és a kellő időben be nem nyújtott felebbvitel vagy a hatóság idézésére való meg nem jelenés iga-

zolására (9. §) vonatkozó rendelkezések. Végül alkalmazást nyer az újrafelvételről intézkedő 10. §. is, de természetesen csak abban az esetben, ha az ügy, melynek újrafelvételét kérik, a közigazgatási eljárás során nyert annak idején jogerős befejezést s a bírói panasz útjára nem terelődött. Ezekben az ügyekben tehát, — a mennyiben első ízben a panaszjogot nem érvényesítették — kétszer is lehet újrafelvételnek helye: először közigazgatási úton történt jogerős befejezésük után a törvény 10. szakasza értelmében, s másodszer, ha tudniillik az újrafelvételi eljárás folyamán bírói jogorvoslathoz is folyamodtak, bírói határozattal történt végérvényes eldöntésük után az 1896:XXVI. t.-cz. 139. §-a és az 1901:XX. t.-cz. 12. §-ának utolsó bekezdése alapján.

Mindezek a rendelkezések érvényesek tehát a kérdéses ügyekben mindaddig, míg az a végsőfokú közigazgatási határozat, melylyel az előzetes közigazgatási eljárás befejeződik, meghozatik; már az esetleg emelt panasz előterjesztésére és az egész további eljárásra ezentúl is kizárólag az 1896:XXVI. t.-cz. rendelkezései irányadók.

II. Rendőri büntető bíraskodás.

A panaszoknak, melyeket közigazgatási eljárásunk fogyatkozásai miatt felhozni szoktak, egy jelentékeny része a különböző közigazgatási ügyekre nézve megállapított hatósági fokozatok egyöntetűségének, következetességének és áttekinthetőségének hiánya ellen irányul.

E panaszok jogosak és sok igazságot tartalmaznak.

Közigazgatásunk forumrendszere zavaros, kuszált, s általános reformja régi óhaj.

Ezt az óhajt teljesíti — habár csak részben — az 1901. évi XX. t.-cz. a kihágási ügyekre nézve megállapított hatósági fokozatok rendezésével, egységesítésével és egyszerűsítésével.

Habár a törvény most említett, a rendőri bíraskodást tárgyaló része még életbe léptetve nem lett, mindamelllett is

szükséges annak rövid ismertetése abban a reményben, hogy az már a legközelebbi jövőben életbelép és akkor mezőgazdasági igazgatásunk rendőri bírászkodási foruma is megváltozik és jelentékenyen átalakul.

Az 1901. évi XX. t.-cz. II. fejezetének életbeléptetése után a rendőri büntető bírászkodás a törvény 13—22. §-ai szerint a következőleg alakul :

13. §.

Rendőri büntető
bírászkodást gyá-
korló hatósági
forumok.

A közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt kihágási ügyekben a rendőri büntető bírászkodást — addig, míg ez irányban külön törvény véglegesen nem rendelkezik — a következő hatóságok gyakorolják :

I. Elsőfokon

1. kis- és nagyközségekben a főszolgabíró, illetőleg a szolgabíró ;

2. rendezett tanácsú és törvényhatósági joggal felruházott városokban a rendőrkapitány, illetőleg helyettese, ezek akadályoztatása esetén a tanács által e részben megbízott tisztviselő.

II. Másodfokon

1. kis- és nagyközségekben és rendezett tanácsú városokban az alispán ;

2. törvényhatósági joggal felruházott városokban a tanács.

III. Harmadfokon

az illető minister (belügyi, földművelésügyi, honvédelmi, kereskedelemügyi minister).

A községi elő-
járóságok fakul-
tativ büntető
bírászkodási joga,
mezőrendőri és
erdei valamint
cselédügyi ki-
hágások esetei-
ben.

14. §.

Mezőrendőri és erdei kihágási ügyekben, ha a kár, vagy az 1894: XII. t.-cz. 110. §-ában jelzett kárdíj 40 korona értéket meg nem halad, a feljelentés a községi bírónál is megtehető.

Cselédügyi kihágások esetén is megtehető a feljelentés oly község bírójánál, melynek előljáróságát vagy bíróját a vármegyei törvényhatóság a belügyminister jóváhagyása mellett a cselédügyekben elsőfokú hatósági hatáskörrel ruházta fel.

Ily esetekben nagyközségekben a bíró az előljáróság egy tagjával és a jegyzővel vagy helyettesével, kisközségekben a bíró az előljáróság két tagjával ítél.

A községi bíróság előtti eljárást az ezen törvény 22. §-a szerint kiadandó eljárási szabályzat állapítja meg.

Ha a felek valamelyike a községi bíróság ítéletében meg nem nyugszik, a főszolgabíró (szolgabíró) előtt az eljárás újra kezdésének van helye.

Az erre vonatkozó kérelmet a községi bíróság ítéletének kihirdetését vagy kézbesítését követő naptól számított 15 napon belül a községi bírónál kell előterjeszteni.

Ily ügyekben az alispán végérvényesen dönt.

15. §.

Budapest székesfővárosban a következő hatóságok gyakorolják a rendőri büntető bíraskodást:

Rendőri büntető
bíraskodás Buda-
pest székes fő-
városban.

Azokban a kihágási ügyekben, melyeknek elsőfokú elbírálása a fennálló törvények, rendeletek és szabályrendeletek szerint jelenleg a székesfővárosi m. kir. államrendőrség hatáskörébe tartozik, elsőfokon az illetékes kerületi kapitányság vezetője, ennek akadályoztatása esetén a belügyminister által megbízott rendőrségi tisztviselő, másodfokon a főkapitány vagy helyettese.

A közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt összes többi kihágási ügyekben: elsőfokon a kerületi előljáróság, másodfokon a tanács.

Harmadfokú hatóság az illető minister.

16. §.

Ujpest és Rákospalota községekben a következő hatóságok gyakorolják a rendőri büntető bíraskodást:

Rendőri büntető
bíraskodás Ujpest
és Rákospalota
községekben.

Azokban a kihágási ügyekben, melyeknek elsőfokú elbírálása a fennálló törvények, rendeletek és szabályrendeletek szerint jelenleg a székesfővárosi m. kir. államrendőrség hatáskörébe tartozik, elsőfokon az illetékes kerületi kapitányság vezetője, ennek akadályoztatása esetén a belügyminister által megbízott rendőrségi tisztviselő, másodfokon a főkapitány vagy helyettese.

A közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt összes többi kihágási ügyekben: elsőfokon a főszolgabíró, illetőleg a szolgabíró, másodfokon az alispán.

Harmadfokú hatóság az illető minister.

17. §.

Elsőfokú büntető
bíráskodás ün-
tető parancs
útján.

Az elsőfokú rendőri büntető bíró a terhelt letartóztatásával nem járó oly kihágási esetekben, midőn:

a) a feljelentést hatóság (községi előljáróság), közhivatalnok, vagy hatósági közeg hivatali hatáskörében, közvetlen tapasztalata alapján teszi és valósága ellen nem merül fel aggodalom, vagy

b) a feljelentés magánegyéntől ered, de ez a kihágás elkövetését köz- vagy magánokirattal vagy más bizonyítékkal valószínűvé teszi és a rendőri büntető bíró meg van győződve a vád alaposságáról, —

a mennyiben a feljelentett kihágás miatt csak pénzbüntetés kiszabásának van helye és a mennyiben a pénzbüntetés 30 koronát meg nem haladó összegben mutatkozik kiszabandónak, a terhelt ellen előzetes tárgyalás megtartása nélkül *büntető parancsot* bocsáthat ki.

18. §.

A büntető pa-
rancs kellékei.

A büntető parancs kellékeit és kibocsátásának módzatait — a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896: XXXIII. t.-cz. 533. §-a rendelkezéseinek megfelelő alkalmazása mellett — az ezen törvény 22. §-a szerint kiadandó eljárási szabályzat állapítja meg.

A büntető pa-
rancs kézbesítése

A büntető parancsot az ezen törvény 26. §-ában megjelölt kézbesítő hivatalok vagy közegek kézbesítik. A kézbe-

sító köteles a büntető parancsot a terheltnek saját kezébe adni, előtte felolvasni, megmagyarázni, különösen őt ama jogára figyelmeztetni, hogy tárgyalás megtartását kérheti (19. §.), vagy felebbezéssel élhet (20. §.), és mindezeknek megtörténtét a kézbesítési íven bizonyítani.

19. §.

Ha a terhelt a büntető parancs kézbesítése alkalmával, vagy az ezt követő naptól számított 15 nap alatt az ügy tárgyalását szóval vagy írásban nem kéri meg, vagy a 20. §. értelmében felebbezéssel nem él: a büntető parancs végrehajtandó. Ha azonban a fél a büntető parancs mellőzését és a tárgyalás megtartását kéri, a tárgyalást szabályszerűen kell megtartani.

A büntető parancs elleni kérelem és felebbezés.

Az ítélet rendelkezése eltérhet a büntető parancs tartalmától.

20. §.

Ha a fél a cselekmény elkövetését, mely a büntető parancs kibocsátására okul szolgált, nem tagadja, hanem csupán a büntetést vagy ennek nagyságát kifogásolja, a büntető parancs ellen felebbezéssel élhet. A büntető parancs ebben az esetben elsőfokú kihágási ítélet jellegével bír.

21. §.

A közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt összes kihágási ügyekben felebbviteli határidő a kihirdetést vagy kézbesítést követő naptól számított 15 nap.

Felebbviteli határidő kihágási ügyekben.

22. §.

A rendőri büntető eljárás egyéb részleteit, különös figyelemmel a felebbvitel korlátozására, az 1897: XXXIV. t.-cikk 28. §-ában nyert felhatalmazás alapján a bel- és igazságügyministerek által kiadandó és tekintet nélkül az egyes törvényekben szabályozott eljárási módokra, — a közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt összes kihágási

Egységes eljárási szabályok alkotása.

ügyekre kiterjedő egységes eljárási szabályzat állapítja meg, melynek keretén belül a tiszti ügyész közreműködése a közérdek szempontjából igénybe vehető.

A kibocsátott rendeletek, valamint azoknak esetleges későbbi változtatását tárgyzó pótrendeletek a törvényhozásnak bejelentendők.

III. Kihágási büntetéspénzek.

Közigazgatásunknak egyik közismeretű hibája, hogy a kellő munkaerőt sok helyen úgy is nélkülöző hatóságok oly felesleges nyilvántartási és írásmunkával vannak elhalmozva, mely a felügyelet és ellenőrzés szempontjából sem indokolható.

Különösen tapasztalható ez a közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt kihágási ügyeknek és büntetéspénzeknek céltalanul elágazott kezelésénél, mely oly súlyos teherként nehezedik főleg az elsőfokú — tudomás szerint a legkevesebb munkaerővel rendelkező — hatóságokra, hogy e miatt az ügyeknek kellő időben való lelkiismeretes elintézése nehezítették meg.

Ennek a szövevényes kezelési rendszernek, helyesebben rendszertelenségnek egyik legfőbb okozója a kihágási büntetéspénzek olyféle rendeltetése, aminek további következménye az, hogy ma a büntetéspénzek — elaprózott voltak miatt — a különböző célok között szétforgácsolódnak.

E bajon segít az 1901. évi XX. t.-cz. III. fejezete, a mely a 23. és 24. §-okban egységes alapon rendezi a büntetéspénzek rendeltetését és kezelését, következőleg rendelkezvén :

23. §.

A közigazgatási hatóságok (13—16. §§.) által hozott kihágási ítéletek alapján befolyó összes büntetéspénzeknek, valamint az elkobzott és gazdátlan jószágok értékesítéséből befolyó összegeknek felerésze a községet illeti, másik felerésze pedig a pénzügyminister kezelése alá tartozik.

A kihágási büntetéspénzek rendeltetése.

A véderő-kihágási büntetéspénzek felerésze az illetőségi községet, a többi kihágási büntetéspénzek, valamint az elkobzott és gazdátlan jószágok értékesítéséből befolyó összegek felerésze pedig azt a községet illeti, melynek területén a kihágás elkövetett, vagy a gazdátlan jószág találtatott.

A községeket illető összegek a községek szegényügyi ezéljaira fordítandók.

A pénzügyminister kezelése alá tartozó összegek az állami költségvetésben, a rendes bevételek között irányoztatnak elő és az utolsó 3 év (1899—1901) átlagának megfelelő arány szerint az igazságügyi, földművelésügyi és kereskedelemügyi ministeri tárca javára fordítandók.

24. §.

A közigazgatási hatóságok által kiszabott kihágási büntetéspénzek kezelését, nyilvántartását és elszámolását a belügyminister a pénzügyministerrel egyetértőleg kiadandó rendeletben egységesen szabályozza.

A kihágási büntetéspénzek kezelése, nyilvántartása és elszámolása.

IV. Kézbesítés.

A kézbesítés a hatósági eljárás egyik lényeges mozzanata s annak gyors és pontos teljesítése mellőzhetlenül szükséges.

A kézbesítési ügy nálunk idáig nagy fontossága mellett sem részesült a kellő figyelemben.

E kérdést az egész közigazgatási területen lényegileg egységes alapelvek és egységes szempontok szerint szabályozza az 1901. évi XX. t.-cz. IV. fejezete a következő §§-okban:

25. §.

A közigazgatási hatóságok által magánfelekhez intézett hivatalos iratok kézbesítése rendszerint postai úton történik.

A kézbesítés módja.

A hatóságokat megillető portomentesség a helyi forgalomra is kiterjed.

26. §.

A törvények és rendeletek szerint megmagyarázást igénylő, valamint a kényszer-kézbesítéseket:

a) Budapest székesfővárosban, továbbá azokban a városokban, a hol az 1879: XXVIII. t.-cz. 23. §-a szerint bejelentési intézmény van szervezve, a bejelentési hivatal mint egyúttal központi kézbesítő hivatal teljesíti;

b) más városokban és községekben pedig a hatósági közegek (e czélból külön megbízott városi vagy községi közegek, községi és körjegyzők) teljesítik.

A feladó hatóság a kézbesítő hivatalt és közegeket közvetlenül keresi meg.

A helybeli kézbesítéseket a hatóságok külön közegei is teljesíthetik.

27. §.

A katonai vagy katonailag megszállott épületekben nem postai úton történő kézbesítések csak az épület parancsnokának értesítése után, s az általa kirendelt katonai személy jelenlétében fogatosíthatók.

28. §.

Magánfelek részére, tértí vevény nélkül postára adott hivatalos iratok a feladást követő 8-ik napon szabályszerűen kézbesítetteknek tekintetnek, a mennyiben ez időn belül mint kézbesíthetetlenek a feladó hatóságokhoz vissza nem érkeztek, vagy e hatóság a kézbesítés akadályáról értesítést nem kap. vagy a címzett fél nem igazolja, hogy a kézbesítés más napon történt.

29. §.

A kézbesítési eljárás részleteit, valamint a községek hozzájárulását a faluzó levélhordói intézmény általánosításával járó költségekhez, a ministerium rendeleti úton szabályozza.

A községi hozzájárulások nem haladhatják meg azt az összeget, melyet a községek 1901. évben postaküldönczük tartására fordítottak.

Mikor tekintetik a kézbesítés megtörténtnek.

A kézbesítési eljárás szabályozása.

30. §.

A 26. §. a) pontjában említett helyeken a bejelentési hivatal az igazságügyi hatóságok határozatainak kézbesítésénél is igénybe veendő.

V. Ügyvitel.

A közigazgatási eljárás egyszerűsítése teljes és igazán eredményes csak akkor lehet, ha az egységes szempontok vezérelte actio a közigazgatás egész vonalára kiterjed s a rendeleti jog terén is egyöntetűség jön létre.

E czélból az 1901. évi XX. t.-cz. 31. §-a utasítja a ministeriumot, hogy mindazokat az általános és állandó jellegű rendeleteket (szabályzatokat), melyek az általános közigazgatási hatóságok (vármegyei, városi és községi közegek) közreműködését teszik szükségessé, a közigazgatási eljárás egyszerűsítése szempontjából átvizsgálja, megfelelően módosítsa és a fenmaradó, valamint a módosított rendeleteket szakonként gyűjteménybe foglalva kiadja.

Az általános érdekelű és állandó jellegű rendeletek gyűjteménye.

Hasonló rendeletek a jövőre a belügyministerium hozzájárulásával bocsáthatók ki.

Az idézett törvény 32. §-a felhatalmazza a belügy-ministert, hogy — a törvényes hatáskörök épségben tartása mellett — a vármegyei központi és járási, továbbá a községi (kör-) jegyzői, valamint a közigazgatási bizottsági és a gyámügyi ügyvitelt, az eljárásban a szóbeliség és közvetlenség lehető érvényesítésével, a távbeszélő-hálózatnak minél kiterjedtebb mértékben való igénybevételeivel, az időszaki jelentések, kimutatások, nyilvántartások kevesbítésével és egyszerűsítésével, megfelelő íromány- (nyomtatvány-) minták megállapításával rendeleti úton egységesen szabályozza.

Egyöntetűség a rendeleti jog terén.

33. §.

Az ügyviteli szabályzatban megállapítandó módon minden vármegyében vármegyei hivatalos lap létesíttetik.

A vármegyei hivatalos lap.

A vármegyei szabályrendeletek és közérdekű határozatok a vármegyei hivatalos lap útján közlendők, s az illető

lappéldány megjelenését követő 8-ik napon kihirdetetteknek tekintendők.

Rendszerint a vármegyei hivatalos lapban tételnek közzé a középfokú hatóságok általános jellegű rendelkezései és közleményei is.

34. §.

A városok és
községek ügy-
vitelének egy-
öntetű szabá-
lyozása.

Felhatalmaztatik a belügyminister, hogy a törvényhatósági joggal felruházott és a rendezett tanácsú városok, valamint a községek ügyvitelére vonatkozó, lehetőleg egységes alapelveket rendeleti úton megállapíthassa.

35. §.

A szabályrende-
letek átvizsgálá-
sa.

A vármegyék, törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú városok, valamint a községek szabályrendeleteiket a közigazgatási eljárás egyszerűsítése szempontjából átvizsgálni és megfelelően átalakítani kötelesek.

VI. Pénzkezelés és számvitel.

Közpénzek keze-
lése postataka-
rékpénztár útján.

A közpénzek továbbításának mai módja nemcsak rendkívül sok és e mellett indokolatlan munkapazarlással és idővesztéssel jár, hanem ellenkezik a modern kor követelményeivel és a pénzforgalom óriási arányaival.

A fizetési és elszámolási műveletek igazi egyszerűsítése lép életbe azzal, hogy az 1901. évi XX. t.-cz. VI. fejezete a postatakarékpénztárt, a cheque- és clearing-forgalmat a közpénzek kezelésére kijelöli és a 36. §-ban elrendeli, hogy a közigazgatási hatóságok a közpénzeket rendszerint postatakarékpénztári úton, a cheque- és clearing-forgalom igénybevételével továbbítják.

A vármegyei központi és járási pénzkezelést és számvitelt a belügyminister a pénzügyministerrel egyetértőleg — e törvény 36. §-ára is tekintettel — rendeleti úton egységesen újból fogja szabályozni.

Az 1886 : XXI. t.-cz. 68. §. b) pontjának az a rendelkezése, mely szerint a pénz- és értékküldeményeket az

alispán veszi át, valamint ugyanezen szakasznak a vármegyei pénztárak havi megvizsgálásáról szóló *q)* pontja hatályon kívül helyeztetik.

A 38. §. felhatalmazza a belügyministert, hogy a törvényhatósági joggal felruházott és a rendezett tanácsú városok, valamint a községek pénzkézelésére és számvitelére vonatkozó, lehetőleg egységes alapelveket rendeleti úton megállapíthassa.

Városok és községek egységes pénzkézelése és számvitele.

Az 1886 : XXI. t.-cz. 73. §. *c)* pontjának az a rendelkezése, mely szerint a pénz- és értékküldeményeket a polgármester veszi át, hatályon kívül helyeztetik.

1851

1866

TARTALOMJEGYZÉK.

	Lapszám
Előszó	1
Bevezetés	3
A mezőgazdasági igazgatás fogalma	3
A mezőgazdasági igazgatás szervei	4
Jogforrások	5
Mezőgazdasági törvények	5
Mezőgazdaság, mezőrendőrség	7
I. A földbirtok gazdasági használatáról	8
II. A legeltetésről	40
III. Állattenyésztés	54
A lótenyésztés	56
A m. kir. állami lótenyésztézetek szervezete és tenyész- iránya	56
Kerületi állattenyésztési kir. felügyelőség	57
Törvényhatósági lótenyész-bizottságok	58
Állami fedezettő állomások	58
Állami bérmenek	59
Az állami méntelepek állományából kor folytán kisorolt mének	59
A földművelésügyi miniszter által kedvezményes áron rész- letfizetés mellett, avagy teljesen díjtalanul engedélyezett községi mének	60
Köztényésztésre szánt magánmének	61
Állami segélyek	69
Az állam mén- és méncsikó-vásárlásai	69
A hadsereg lóbeszerzése	70
Törvényhozási intézkedések a lótenyésztés érdekében...	71
Lovaknak hazai tenyésztőink részéről igényelhető kedvez- ményes vasuti szállítása	72
A szarvasmarhatenyésztés	72
A) Törvényhozási rendelkezések	73
B) Kormányozási intézkedések, állami támogatás	75
A sertésenyésztés	78
A juhtenyésztés	78
A baromfitenyésztés	79

	Lapszám
A havasi gazdaság	80
A tejegzaság	80
IV. A birtokhatár megjelöléséről	81
V. A mezei közös dűlő-utakról	86
VI. Fatenyészítés, gyümölcstermelés	93
A fatenyészítés és gyümölcstermelés fontossága	93
Községi faiskolák	94
Községi faiskolák felügyelete	100
A faiskolák és gyümölcstermelés támogatására szolgáló kormány-intézkedések	104
VII. A kártékony állatok és növények irtásáról s a hasznos állatok oltalmazásáról	106
VIII. A hegyközségekről	129
IX. A mezei rendőrségről	149
X. Kihágások és büntetések	173
XI. Hatóságok és eljárás	198
XII. Zárhatózatok	210
Eljárási szabályok	210
I. A kis- és nagyközség előljáróság eljárása mezőrendőri kihágási ügyekben	211
II. A járási főszolgabírák, székesfővárosi kerületi előljárók, törvényhatósági városi rendörkapitányok vagy a tanács által megbízott tisztviselők és rendezett tanácsú városi polgármesterek eljárása mezőrendőri kihágási ügyekben	226
Mezőgazdasági termények és cikkek védelme	232
Erdőgazdaság	249
Általános rész	249
II. Az 1879. évi XXXI. törvénycikk. Erdőtörvény	256
I. czím. Az erdők föntartásáról	258
II. czím. Az erdei kihágásokról	277
III. czím. A kopár területek beerdősítéséről	285
IV. czím. Az erdei termékek szállításáról	291
V. czím. Az országos erdészeti alapról	295
VI. czím. Záró határozatok	296
III. Az 1898. évi XIX. törvénycikk. A községi és némely más erdők és kopár területek állami kezeléséről, továbbá a közbirtokosságok és a volt úrbéreszek osztatlan tulajdonában levő, közösen használt erdők és kopár területek gazdasági ügyvitelének szabályozásáról	296
I. czím. Az erdők állami kezeléséről	299
II. czím. A közbirtokosságok és a volt úrbéreszek osztatlan tulajdonában levő, közösen használt erdők és kopár területek gazdasági ügyvitelének szabályozásáról	315
III. czím. Záróhatározatok	325

Állategészségügy	328
Állategészségügyi rendészet és igazgatás	329
Állategészségügyi rendészetünk és igazgatásunk forrásai	330
A) Állategészségügyi igazgatás	332
Az állategészségügyi igazgatás tényezői	332
Állategészségügyi hatóságok	333
A község állategészségügyi feladata	338
Állatorvosok	340
A m. kir. állatorvosok magángyakorlatának és díjazásának szabályzata	348
B) Állategészségügyi rendészet	351
I. Állandó egészségügyi intézményekre vonatkozó rendszabályok	352
Marhalevél	352
A szarvasmarhák törzskönyvezése	361
Állatvásárok	365
Mészárosok, marhakereskedők és marhahízalók ellenőrzése	367
Közvágóhíd, vágatási szemle	369
Közös legeltetés, pásztorok, tavaszi állatvizsgálat	375
Vendégfogadók, megállóhelyek stb.	381
Marhahajtás, hajtóutak	382
Elhullott állatok eltakarítása	384
Állatok forgalma és szállítása	387
Vasúton vagy hajón szállított állatok állatorvosi vizsgálata	389
Állatoknak a külfölddel való forgalma	393
Ausztriával való állatforgalom	395
II. Intézkedések ragadós állati betegségek fellépése esetén	398
Ragadós állati betegségek és járványok	398
Állatok betegségének és elhullásának bejelentése	399
A községi előljárásság teendői állatbetegülés vagy elhullás esetén	402
A betegség nemeinek megállapítása	405
Ragadós állati betegségek elleni óvintézkedések	406
Állatoknak hatósági rendeletre való kiirtása s az ily állatok után járó kártalanítás	409
A községi előljárásság teendői a betegség tartama alatt	411
Fertőtlenítés	413
Zárlat feloldása	417
Állati betegségek elleni óvintézkedések költségei	418
Vadászat	421
I. Általános rész	421
II. Az 1883. évi XX. törvényzikk: A vadászatról	423
I. fejezet. A vadászati jogról	425
II. „ A vadak által tett károk megtérítéséről	428

III. fejezet. A vadászati tilalmakról	429
IV. « A hivatalból való vadászatról	431
V. « Vadászati kihágások és azok büntetéséről	431
VI. « Az eljárásról	433
A halászatról	437
Méhészet	451
Selyemtenyésztés	453
Selyemtenyésztési intézmények	456
Szőlőművelés és borászat	460
A szőlőművelés közgazdasági fontossága	460
A filloxera terjedése elleni óvintézkedések	464
Nemzetközi filloxeraegyezmény	464
A filloxera terjedése ellen teendő óvintézkedésekről szóló 1883: XVII. t.-cz. s az ennek alapján kiadott rendeletek	468
Szőlőveszteszűforgalom szabályozása a belföldön	471
Kihágások büntetése	476
A filloxera ellen való védekezés	476
Szénkénegezés	479
Amerikai szőlőfajtákkal való védekezés	484
Szőlőveszteszű- és szőlőoltvány-üzleti szokások	492
Szőlőfelújítási kölcsönök	497
Homok-szőlőművelés	505
A szőlőkre vonatkozó adókedvezmények	507
A szőlődézsma megváltására s a dézsmaváltási tartozások lerová- sára vonatkozó törvények és rendeletek	511
A borértékesítés előmozdítására szolgáló intézmények	517
Pinczeszövetkezetek	517
A m. kir. orsz. központi mintapincze	519
A mesterséges borok készítésének és forgalombahozatalának tilal- mazásáról szóló törvény	520
A vízjogról	538
Gazdasági munkásügyek	557
I. Általános tudnivalók	557
II. A munkásokkal való foglalkozás	560
a) Hivatalos és magánérintkezés	560
b) Népies felolvasások	563
c) Népkönyvtárak	564
d) Népies lapok és röpiratok	565
e) A munkások kiténtetése	565
f) Az ifjuság vezetése	567
g) A társadalmi együttműködés	567
III. A munkások anyagi dolgai	568
a) Munkásközvetítés	568
b) A munkaadók és munkások közötti közbenjárás	570

	Lapszám
c) A munkástgyi törvényekről általában...	571
d) A munkásigazolvány ...	571
e) A munkásszerződések alakszerűségei ...	572
f) A munkásszerződések lényeges tartalma ...	574
g) Gazdasági munkás- és cselédségélpénztár...	577
h) Parcellázás. A munkás otthona. Gazdasági mellékfoglal- kozások ...	582
A birtokos és a gazdatiszt közötti jogviszonyok szabályozásáról ...	584
Szövetkezeti és biztosítási ügyek ...	591
Magyarország gazdasági oktatása ...	598
A budapesti m. kir. állatorvosi főiskola ...	599
M. kir. gazdasági tanintézetek ...	602
Lelkészek és tanítók gazdasági kiképzése ...	605
M. kir. földmivesiskolák ...	605
A m. kir. földmivesiskolák szervezete ...	605
A m. kir. földmivesiskolák szervezeti alapszabályai ...	606
A téli gazdasági iskolák ...	607
Tanítók gazdasági kiképzése ...	607
Gazdasági vándortanárok ...	608
Gazdasági vándorszaktanárok ...	608
Népies gazdasági előadások ...	609
Mezőgazdasági háziipar ...	610
Patkoló tanfolyamok ...	610
Kisgazdák tanulmányutja ...	610
Tejgazdasági szakoktatás ...	611
M. kir. erdészeti akadémia Selmeczbányán ...	612
A m. kir. erdőőri szakiskolák ...	614
Kertészeti szakoktatás... ..	615
A budapesti m. kir. kertészeti tanintézet ...	616
Kertészképző hároméves tanfolyam ...	617
Kertész-segédék egyéves tanfolyama ...	618
Az állami kertész-munkás-iskolák szervezete ...	618
A kassai m. kir. vízmester-iskola szervezeti szabályzata ...	619
Méhészeti szakoktatás	620
Szőlészeti és borászati szakoktatás	623
Felsőbb szőlő- és borgazdasági tanfolyam... ..	623
Vinczellériskolák... ..	635
Pinczemesteri tanfolyam	627
Szőlészeti és borászati felügyelők	628
Szőlészeti munkavezetők	630
Rendszeres szőlőmunkás-tanfolyamok	631
Időleges tanfolyamok	631
Szőlő- és borgazdasági tanfolyamok a néptanítók részére... ..	632

Mezőgazdasági kísérletügy	634
M. kir. országos chemiai intézet és központi vegykísérleti állomás: Budapest (II., Oszlop-utca)	634
M. kir. vegykísérleti állomások: Debreczen, Fiume, Kassa, Keszthely, M.-Óvár	635
« « vetőmagvizsgáló állomások: Budapest, Debreczen, Kassa, Keszthely, Kaposvár, M.-Óvár	635
« « gépkísérleti állomás: M.-Óvár	635
« « növénytermelési kísérleti állomás: M.-Óvár	636
« « dohánytermelési kísérleti állomás, központ: Debreczen, fiókállomás: B.-Csaba	636
« « állatelteltani és takarmányozási kísérleti állomás: Budapest, (II., Oszlop-utca)	636
« « rovarfajta állomás: Budapest (II., Oszlop-utca)	636
« « növényélet- és kórtani állomás: M.-Óvár	637
« « szesztermelési kísérleti állomás: Kassa	637
« « tejgazdasági kísérleti állomás: M.-Óvár	637
Központi szőlészeti kísérleti állomás és ampelológiai intézet: Budapest (I., Attila-utca 10.)	638
M. kir. gyapjuminősítő intézet: Budapest (V., Klotild-utca 22.)	638
« « bakteriológiai intézet: Budapest (VII., Hungária-körút 244.)	638
Nyilvános vegyvizsgáló állomások	639
Általános érdekű tudományos intézetek	641
M. kir. mezőgazdasági muzeum Budapesten (VII., Kerepesi-út 72.)	641
« « országos meteorológiai és földmágnességi intézet Buda- pesten (II., Fő-utca 4.)	641
« « földtani intézet Budapesten (Stefánia-út)	642
A mezőgazdaság különböző ágait szolgáló intéz- kedések	643
A mintaparasztgazdaságok	643
Vetőmagvak terjesztése	644
Védekezés a jégverés ellen	644
Marhasó-árusítás	645
A gazdasági iparágaknak adandó állami kedvezmények	646
Mezőgazdasági szeszgyártás	651
1. Engedély, a kisebbik adótétel melletti termelésre (Szesz- contingens)	652
2. A mezőgazdasági szeszfőzdeknek adandó jutalom	655
3. Állami kedvezmények	656
Mezőgazdasági érdekképviselő	660
A hegyvidéki ministeri kirendeltség	665

FÜGGELÉK.

	Lapszám
I. A közigazgatási eljárás egyszerűsítéséről	667
Felelbezés	670
Feltűlvizsgálat	671
A felelbevíteli jog terjedelme	672
A felelbevétel előkészítésének helye; a meg nem engedett vagy elkészített felelbevétel visszautasítása	674
Felelbevíteli határidő	676
A felelbevétel előterjesztésének módja	679
A határozat végrehajthatósága	681
Igazolás	683
Újrafelvétel	686
Hatósági felelbevétel	689
Közigazgatási bírósági ügyek	693
II. Rendőri büntető bíraskodás	695
III. Kihágási büntetéspénzek	700
IV. Kézbetét	701
V. Ügyvitel	703
VI. Pénzkezelés és számvitel	704

1851

/1866/

BETŰSOROS TÁRGYMUTATÓ.

Lapszám

Abraktakarmányok a mezőg. termények hamisításának tilalmáról szóló törvény oltalma alatt	247
Adó-elengedés szőlőket ért elemi csapás esetén	509
— és illetékmentesség állami kedvezményben részesülő mezőgazd. gyárak és ipartelek részére	648
— — — — — mezőg. szeszfőzdéknek	656
Adómentesség immunis homokterületeken ültetett új szőlőkre	507
Ajánlható európai szőlőfajták	490
Alaki képesítése a gazdatisztnek	588
Alakuló közgyűlés összehívása hegyközségek alakulásánál	132
Alakulás módja a szövethozatnak	595
Alsó fokú gazdasági oktatás	598
— — — — — kertészeti szakoktatás	615
— — — — — vinczellériskolák	626
Almaborkészítő gépek és pálinkafőző üstök kiosztása használatra	106
Amerikai szőlőfajták művelése	477, 485
Angol telivérlovak kedvezményes vasúti szállítása	72
Anyakanczák eladása állami ménesekben	57
Apaállatnak köztenyésztésre használásánál elkövetett kihágás	177, 181
Aranka irtása	108
Arankás luczerna- és lóheremagvak forgalombahozatalának büntetése	177, 182
— — — — — forgalombahozatala mint kettős kihágás	246
Áruk elkobzása vagy tisztítása mezőg. terményhamisítás miatt folyó kihágási ügyben	242
Aszalókemenczék adományozása	106
Ausztriába kivételes állapotbevitel	396
— — — — — irányított marhalevelek egészségi záradéka	357
Állam beavatkozása az erdőgazdaságba	255
— — — — — erdeinek kezelése	265
Állami amerikai szőlőtelepek	486
— — — — — bérének	59
— — — — — díjak a szarvasmarhatenyésztés emelésére	77
— — — — — erdőhivatalok és járási erdőgondnokságok	305
— — — — — kerületi beosztása	306

	Lapszám
Állami fedezettő állomások	58
— gazdaságban okleveles gazdatiszt alkalmazandó	588
— gazdasági ménések polgári szervezettel	57
— kedvezmények előzetes biztosítása	657
— — hatálya	650
— — iránti kérvények	650
— — mezőg. szeszföldékre	656
— kedvezményekben részesülő gazdasági iparágak	646
— kezelés erdőknél	297, 300
— — földadata erdők és kopár területeknél... ..	309
— — föltételei erdőkezelésnél általában	301
— — intézményének alaptételei a községi és némely más erdők és kopár területek állami kezelésénél	299
— — kérelmezése véderőre, kopárra	304
— — költségei véderdők és kopár területeknél	312
— — megszüntetése erdőknél	305
— közvetítéssel történt homokszőlő-ültetések	506
— lótenyészintézetek szervezete és tenyésziránya	56
— magvizsgáló állomások	625
— — állomás által megvizsgált és plombozott here- féle magvak felismerése	111
— ménések katonai szervezettel	56
— — rendeltetése	57
— ménetelek	57
— — állományából kisorsolt ménék eladása tenyész- tőknek	59
— segélyek kiszáradt lótenyészítésének emelésére... ..	69
— szakközégek feladata a szőlőkölesönöknél	500
— támogatás a halászat fejlesztésére	448
— — módozatai kopár területek beerdősítésénél	288
— telepeken termett szőlővesszők eladása, ára	487
Állategészségügyi egyezmények	331
— Értesítő	389
— felügyelő, magyar királyi	345
— hivatalok, m. kir.	337
— igazgatás fogalma	330
— rendszet, célja	329
— — különböző részei	351
— rendszetünk és igazgatásunk forrásai	330
— törvényeink	330
Állatleltani és takarmányozási kísérleti állomás	636
Állatforgalmi szabályok alkalmazása	387
Állatforgalom állategészségügyi jelentősége	387
Állati hullák megsemmisítésének szabályai	385

	Lapszám
Állatok áthajtásának tilalma ragadós állatbetegség esetén	406
— felügyelet nélkül hagyása	184, 187
— hajtása a gazdasági használat körében	382
— kiirtása ragadós állatbetegség esetén	407
Állatorvosi főiskola feladata	599
— magánygyakorlat díjazása	349
— — fogalma és szabályai	348
— szervezet	340
— vizsgálat alól kivételek állatszállításnál	389
— — díjazása és szabályai állatszállításnál	391
— — közfogyasztásra szánt állatok levágásánál	368
Állatorvosok m. kir., hivatalos működésének díjazása	345
Állatszámllálási adatok, az állomány gyarapodása	54
Állattartási díjak mezei kártétel miatt zálogba vett marha után ...	201
Állattenyésztés és állategészségügy összefüggése	328
— közgazdasági fontossága	54
Állattenyésztési felügyelők feladata	76
— kerületi kir. felügyelőségek jegyzéke	75
— szabályrendeletek, törvényhatóságok	74
Állatvásárok állategészségügyi fontossága	364
— — rendje	365
Általános állategészségrendőri felügyelet	338
— érdekl. és állandó jellegű rendeletek gyűjteménye	703
— érdekl. tudományos intézetek	641
— meghatározások a vadászati kihágásokra nézve	431
— szabály az Ausztriával való állatforgalomban	395
— szabályok állatoknak a külfölddel való forgalmában	393
— — alól engedélyezhető kivételek a belföldi szőlő- vesszőforgalomban	475
— vadászati tilalom s az ettől eltérő rendelkezések	429
Bakteriológiai intézet	638
Barázda nem határjel	176
Baromfikereskedők telepeinek állatorvosi felügyelete	367
Baromfitenyésztés méltatása	79
Beeslési eljárás állatoknak hatósági rendeletre történő kitiltásakor	410
— jegyzőkönyv mezei kárról	161
Beerősítendő kopárok meghatározása	286
Befásítás költségei utakon	103
Behajthatlan pénzbüntetést helyettesítő elzárásról mezőrendőri ki- hágásban	208
Bejelentés kötelezettsége erdészeti áthágásoknál	275
— módja, fontossága állatbetegülésnél	400
Belső betegülés állatoknál	399
Belterjesen művelt vagy elszigetelt területek mint vadászterületek	425

Beosztott m. kir. állatorvosok... ..	345
Beteg állatok s azok testrészei fogyasztásának és forgalombahozatalának tilalma	407
Betegség és elhullás bejelentése, előzetes intézkedések	338, 399
— megszüntének bejelentése	412
Betiltott mezei út használata	184, 186
Beruházások erdőkbe... ..	254
Bélyeg- és illetékmentesség szőlőkölcsongyekben	504
— — a véderdő és kopárterületek állami kezelésbe vételéről szóló 1898 : XIX. t. czikkben szabályozott eljárással kapcsolatos beadványokra	326
Békés-csabai m. kir. dohánykísérleti állomásfiók	668
Bérletkezelési véleményező bizottság	161
Bérlők zálogolási joga mezei kártételeknél	77
Bikabeszerzés állami közvetítéssel	282, 283
Birói hatóság erdei kihágásoknál	196
Bíróságok által kirótt mezőrendőri pénzbüntetések kezelése	8
Birtok használatának szabadsága, okszerű korlátozása	81
Birtokhatárjelzés általános szabályai	85
— felügyelete	82
Birtokhatárjelzési szabályrendelet különös kellei	584
Birtokos és gazdatiszt közötti jogviszonyok szabályozása	312
Birtokosok és az állami közegek közötti viszony véderdők és kopárterületek kezelésénél	310
— kötelezettségei állami kezelésbe vett erdők és kopárterületeknél	320
Birtokosság jövedelmeinek hováfordítása közös erdők után	13
— ügyvitelének megállapítása	28
— szervezkedési joga és annak módja	29
— szervezési szabályai	318
Birtokossági gyűlés hivatása közös erdők kezelésénél	11
— közgyűlés elnöke	18
— — hatásköre, ha az érdekeltég nem szervez- kedik, nyomásos gazdálkodásnál	14
— — határozatának jóváhagyása	26
— — — fölülvizsgálására rendelt ható- ságok	27
— — határozatait a községi előljárással hajtja végre	25
— — illetékességi köre	10
— — összehívása	12
— — (az első) rendje	12
— közgyűlésen a szavazatok megállapítási módja	31
— szervezési szabályzat jóváhagyása	

Birtokossági tanács	28
— — választása	13
Birtokrendezés a vadászati jog érvényesítésénél	426
Bitang jószág, lásd gazdátlan jószág alatt.	
Bizományi szénkénegraktárak felállításának feltételei	479
Bizonyítási eljárás mezőrendőri kihágásokban	219
Bizonyítóképessége a felesketett mezőőrnek	158, 159
Biztosítás víz- és jégkár ellen	596
Borbeküldés a m. kir. országos mintapinczébe	519
— -ellenőrző bizottságok	536
— -értékesítés előmozdítására szolgáló intézmények	517
— -kezelésnél megengedett és tiltott eljárások	521
— -seprű felhasználása	530
— -szóló behozatala, kivetele	465
— -vidékek beosztása	531
— — védelme	531
— -vizsgáló szakértő-bizottságok	535
Böngészés, jogosulatlanul	184, 186
Budapesti m. kir. állatleltani és takarmányozási kísérleti állomás	636
— állatorvosi főiskola	599
— bakteriologiai intézet	638
— földtani intézet	641
— gyapjúminősítő intézet	638
— kertészeti tanintézet	616
— központi szőlészeti kísérleti állomás és ampelologiai intézet	638
— meteorologiai és földmágnességi intézet	641
— mezőg. muzeum	641
— rovarani állomás	636
Büntetések állatbetegülés bejelentésének elmulasztásáért	400
— állatoknak vasúton vagy hajón való forgalmában elkövetett kihágásokért	393
— állatvásárok tartása körül elkövetett mulasztásokért	366
— börtörvény ellen elkövetett kihágások eseteiben	535
— elhullott állatok eltakarítása körül elkövetett kihágásokért	386
— erdei kártételeknél	280
— — lopásnál	279
— filloxera ellen való védekezés érdekében elrendelt intézkedések megsértéséért	476
— halászati kihágásokért	445
— húsvágásnál elkövetett kihágásokért	372
— igazolvánnyal el nem látott méneknek köztenyésztésre való használata esetében	68

Büntetések közös legelőre hajtott állatokért, melyeket a község meg-	
nem vizsgálta és állatorvos számba nem vett	381
— marhahajtás körül elkövetett kihágásokért... ..	372
— marhalevel körül elkövetett kihágásokért	
— mészárosok, marhakereskedők és marhahizlalók által	
állataik bejelentése, legeltetése stb. körül elkövetett	
kihágásokért	367
— mezőrendőri kihágásnál	173
— — — visszaesés esetén... ..	189
— szarvasmarhatörzskönyvezés körül elkövetett kihágá-	
sokért... ..	363
— vadászati kihágásokért	432
— vendéglős, csárdás stb. által istállók, jászlak, istállóvályúk	
stb. tisztántartása körül elkövetett mulasztásokért ...	382
— vízrendőri kihágásokért	552
Büntető parancs	698, 699
Büntető törvénykönyv 336. §-a a lopás minősített eseteiről ...	175
Családtagok, családfők felelőssége mezei károkért	207
Csárdák állatorvosi felügyelete	381
Csemegeszlő, borszlő és szőlőtörköly behozatala, kivitele ...	465
Csemeték és oltóvesszők díjtalan adományozása községi faiskolák	
részére	104
Csendőrök idézése mezőrendőri kihágási ügyekben... ..	214
Debreczeni m. kir. dohánytermelési kísérleti állomás	636
Dohánytermelési kísérleti állomás	636
Döglött állat eláztatlanul hagyása	184
Dögtér, gyepmesteri telep	384
Egészségi bizonyítvány a marhalevelén	356
Egészségügyi kihágás címén megindított eljárás mezőg. termény-,	
termék- vagy czikkhamisításért	243
Egyéves pinzemesteri tanfolyamok	627
— évnél idősebb méncsikók elkülönített helyen való legeltetése ...	71
— községben több hegyközség alakítása... ..	130
Egyes borvidékekre ajánlható európai szőlőfajták	490
Egyesek felügyelete és ellenőrzése állatjárvány tartama alatt ...	412
Egyetemleges felelősség erdei kihágásoknál... ..	279
Egyezség mezei kártételeknél	217
Egyéb szabályok mészárosok, marhakereskedők és marhahizlalók	
állataira vonatkozólag... ..	367
Egyházi testületek és személyek erdőterületeinek kezelése	303
Egyöntetőség a rendeleti jog terén	703
Egységes eljárási szabályok alkotása a közig. hatóságok hatáskörébe	
utalt kihágási ügyekben	699
— felelbiteli határidő közigazg. ügyekben	678

Elárasztása a filloxeralepett szőlőknek	477
Elásott döglött állat jogosulatlan kiásása	184, 187
Elemi károk erdőkben	261
Elévtelési idő mezei kár érvényesítésénél... ..	208
— — vadászati kihágásokban	434
Elfoglalt vagy áthelyezett mezei közös dűlő-utak helyreállítása	88
Elhalt gazdatiszt családjának végkielégítése	586
Elháríthatlan akadály mérlegelése közíg. ügyekben beadott igazolási kérelemnél	684
Elhullás bejelentése	384
Elidegenítés (lopás) erdőből	278
Eljárás erdei termék szállításából eredő károk megtérítésénél	292
— — — vízi úton való szállításának engedélyezésénél... ..	294
— kopár (beerdősítendő) területek kijelölésénél	287
— ügyvitel erdei kihágások tárgyalásánál	285
— vadászati kihágások eseteiben	433, 434
— vitás birtokhatárjelzés ügyben	82
— zárlatfeloldás körül ragadós állati betegség esetén	417
Eljárási költségek fedezése a börtörvény alapján indított kihágási ügyekben	535
— — — megítélése mezőrendőri kihágási ügyekben	225
Elkösett felelővitel közíg. ügyekben	674, 680
Elkülönítés ragadós állati betegség esetén	406
Ellátásért fizetendő díjak állami vinczellériskolákban	626
Ellenőrzési szemlék a mezőg. termények, termékek és cikkek forgalmában	235
Elnök hivatása erdőbirtokossági gyűlésen	318
— és végrehajtóközegek választása erdőbirtokossági gyűlésen	322
Előljárók hivatása a munkásügyi igazgatásban	557
Előmunkálati engedély vízi munkáknál	548
Elővezetés, letartóztatás erdei kihágások eseteiben	284
Előzetes biztosítása állami kedvezményeknek	657
— letartóztatás erdei kihágások eseteiben	216
Első birtokossági közgyűlés elnöke	11
— — — rendje	12
Elsőfokú állateg. hatóságok	333
— — — feladata	334
— — — felelőssége	335
— — — szakközege	334
— — — teendői állatbetegség fellépésekor	405
— büntető bíraskodás büntető parancs útján közíg. ügyekben	698
— erdei kihágási bíróság illetékessége	283
— erdőrendészeti ítélet felelőssége	277
Elszigetelt (elzárt) területek a vadászati tilalomnál	431

	Lapszám
Eltérés az erdőgazdasági tervtől... ..	274
— a községi eljáráság eljárási szabályaitól mezőrendőri kihágásoknál	226
Elveszett marhalevelek... ..	359
Elzárás végrehajtása mezőrend, kihágásért... ..	224, 228
Engedély érvényesítése erdei termék vízi úton szállításánál	295
— feltételei erdei termék vizen szállításánál	294
— kisebbik adótétel melletti szesztermelésre	651
— nélkül vert mezei utak tilalmazása	92
— — végezhető vízi munkálatok	541
Engedélyezett vízművek átalakítása	549
Engedélyezési eljárás vízi munkára	547
— hatóságok vízhasználati ügyekben	556
— kérvények tárgyalása vízi munkáknál	548
— okirat vízi munkára	549
Erdei érték- és árszabály	279
— főhaszonvételek	250
— károsítások esetei	280
— kihágások	278
— — csak a sértett fél panaszára üldözendők; kivételek	279
— — megtorlásának alapelvei	282
— lopás esetei	279
— rovatos napló	271
— termékek lerakása közutakon	293
— — szállítása	291
Erdészeti akadémia	612
— államvizsga	613
Erdőbirtokos felelőssége	275
Erdőfelügyelet gyakorlása... ..	269
Erdőfelügyelő, királyi	267
Erdőfelügyelőségi kerületek beosztása	268
Erdőgazdálkodás szabályozása	254
Erdők jelentősége	249
— főtartásának biztosítása	259
— jövedelmezése	251
— nyilvántartási törzskönyve	258
— szabályozása talajminőség szerint	258
— vagyonbiztonságánál való gondoskodás	277
Erdőmérnöki képzés	612
— -őri szakiskolák	614
— -őrizet szervezése	311
— -őrök jelvénye... ..	271
— — fegyverviselési, fegyverhasználati és fegyelmi szabályai	271
— -rendészet alapfelvelei	272

Erdőrendészeti áthágások	273
— — — főalakjai	274
— — — hivatalból üldözendők	275
— — — megtorlása; gazdasági hibák orvoslása	275
— — — eljárás	276
— — — hatóságok	267
— -tisztek és erdőőrök hatósági esküje	270
— — — — törvényes minősítése	269
— -tőke	251
— -törvény alapelvei	256
— — — kopár területek beerdősítésénél	286
— -törvény 21. §-ának alkalmazása	303
Eskübizonyítvány, erdőtiszti	270
Etető-, itatóhelyek állatorvosi felügyelete	381
Éjjeli legeltetés tilalmazására a községi előjáróság nem illetékes	182
Érdekek összeegyeztetése erdei termék vízen szállításánál	293
Érdekelt fél fogalma a felelkezési jog tekintetében közíg. ügyekben	673
Érdekképviselési (mezőgazdasági) szervek	660
Értékesítés a m. kir. orsz. közp. mintapince útján	520
Értékesítési szabályok közös birtokossági erdők fatermékénél	320
Érvényét veszített marhalevelek	359
Éves méncsikók vásárlása az állam számára	70
Évi járulék véderdők és kopár területek állami kezeléséhez	312
Feladási igazolvány	281
Faiskola-kezelő teendői	97
— — — kertté nem engedhető át	96
— — — költségvetése	96
Faiskolákban nevelt fák felhasználása	102
Faiskolák és gyümölcsstermelés támogatására szolgáló kormány- intézkedések	104
Fatenyésztés fontossága	93
Fatóke erdőkben	253
Fákültetési távolsága	252
Fedezettő állomások	104
Fegyelmi ügyek a vitás közigazgatási ügyek közé tartoznak	687
Fegyver- és vadászati adó mentessége az erdőtiszteknek és erdőőröknek	58
Fekbér és kezelési költség a m. kir. orsz. közp. mintapincénél	270
Felelkezés bejelentése mezőrendőri kihágási ügyekben	520
— — — erdei kihágásban hozott I. fokú ítélet ellen	221
— — — erdőbirtokossági gyűlés határozata ellen	284
— — — felterjesztése mezőrendőri kihágási ügyekben	324
— — — hatálya " " "	222
— — — határideje " " "	209
— — — korlátozása " " "	209

Felelősség közg. bizottság és a miniszter határozatai ellen közös erdők kezelésénél	325
— közgazgatási ügyekben	670
— — — mikor függeszti fel a végrehajtást	681
— mesterséges bor készítésével vagy forgalombahozatalával elkövetett kihágási ügyekben	534
— ményvizsgálatok eredménye fölött hozott határozatok ellen	65
Felelősség előterjesztésének határideje közg. ügyekben	676
— — — helye	674
— — — módja	679
— felszerelése és felterjesztése	680
— helytelen elnevezése visszautasítási jogot nem képez	675
— hivatalból visszautasítására jogosult hatóságok	676
— különböző nemeinek különböző hatása a végrehajtás szempontjából közg. ügyekben	680
— visszautasításának alakja közg. ügyekben	676
Felelősségi határidő a közg. hatóságok hatáskörébe utalt kihágási ügyekben	699
— — — illetéktelen helyen előterjesztett felelősségeknél közg. ügyekben	677
— — — számítása posta útján való kézbesítéseknél közg. ügyekben	677
— hatóság megjelölése közg. ügyekben	674
— jog terjedelme közg. ügyekben	672
Felek idézése mezőrendőri kihágási ügyekben	214
Felelősség erdei legeltetés okozta kihágásért	280
Felesketett mezőőr bizonyító képessége	158, 159
Felfolyamodás közg. ügyekben	674
Felhatalmazás a mezőgazd. és mezőrendőrségről szóló törvény életbe léptetésére	210
Felmondási idő birtokos és gazdatiszt között	587
Felolvasók munkásoknak	563
Felsőbb gazdasági szakoktatási intézmények	591
Felsőbb kertészeti szakoktatás	615
— szőlő- és borgazdasági tanfolyam	623
Felzólamlások a községi mezőgazdálkodási költségek kivetése ellen	154
Felújított szőlőterületeket terhelő szőlődézmaváltási tartozások leírása	54
Felügyelet legeltetésnél	40
— nélkül való legeltetés	183, 185
Felülvizsgálat és felelősség között mi a különbség?	672
Felülvizsgálati kérelem közg. ügyekben	671
Felvételi feltételek a felsőbb szőlő- és borgazdasági tanfolyamra	623
— kérvények benyújtása állami vinczellériskolákba	627

Felvételi kérvények benyújtása a néptanítók szőlő- és borgazdasági tanfolyamára	631
Fertőtlenítés célja, eljárás ragadós állapotbetegségeknél	413
— enyhébb állapotbetegségeknél	415
Filoxera ellen való védekezés	476
— terjedése elleni óvintézkedések	464
Fiumei m. kir. állatorvos	345
Fiumében a véderdő- és kopár-területek állami kezelésbe vételéről szőlő törvény hatályba léptetése	326
Fogyasztó szövetkezet	593
Folyammérnöki hivatalok, m. kir.	556
Fontosabb elvi határozatok és rendeletek vadászati kihágások eseteire — rendelkezések a vadászatról szőlő törvényben általában	433 426
Forgalomba-hozatal módozatai mezőgazd. termények, termékek és ezikkéknél	235
Forgalomba kertülő állatok hajtása	382
— felelkezési és felterjesztési joga közíg. ügyekben	689
Főispán feladata az állateg. igazgatásban	337
— felelkezési és felterjesztési joga közíg. ügyekben	689
Föld alatt levő vizek használata	540
Földbirtok gazd. használatáról	8
Földbirtokos és bérlő zálogolási joga mezei kártételeknél	161
Földművelési értesítő	389
Földmives-iskolák szervezeti szabályzata	605
— székhelyei	605
Földtani intézet	641
— muzeum	641
Futóhomokon álló és föltétlenül föntartandó erdők	258
Fuvar- és munkadíj, mely állatszállításnál a marharakodókhoz kirendelt állatorvosi szakértőket megilleti	392
Fűmagvak a mezőg. termények hamisításának tilalmáról szóló törvény oltalma alatt	246
Fűztelep, községi, létesítése	99
Gabona, liszt, tésztaemlék a mezőg. termékek hamisításának tilalmáról szóló törvény oltalma alatt	245
Gaz és gyom irtása aratás után	112
Gazda felelőssége mezei károkért	207
Gazda választása erdőbirtokossági gyűlésen	322
Gazdasági akadémia feladata	601
— cselédek összeírása	580
— czélra szolgáló megfigyelő eszközök, hatósági jelek rongálása, elvitele, áttétele	177, 178
— egyesítettek és körök	663
— háziipar	582

Hallgatók fõlvétele a m.-óvári gazdasági fõiskolára	601
Hamisítás fogalma mezõg. termény és czikk utánzásánál vagy meg- változtatásánál	234
Hamisítások és tiltott elárúítási módok felismerése hereféle magvaknál ...	111
Harmadfoku állateg. hatóság	333
— — — feladatai	336
Használatok korlátozása a futóhomoki és véderdõkben... ..	259
Hasznos állatok elfogása és szállítása hatósági engedélylyel	123
— — oltalmazása érdekében kiadott miniszteri rendelet ...	114
— madarak oltalmazása	114
— — pusztítása, engedély nélkül forgalomba hozása kihá- gást képez... ..	184, 187
Haszonállatok összeírása, úrlapminta	51
Haszonbérlok és bérbeadók egyetemleges erdõrendészeti felelõssége ...	274
Határjelek évenként megvizsgálása	85
Határok õrzése és mezõõrök alkalmazása	149
Határozat fogalma közíg. ügyekben	669
— a költségek és kártérítés érdemében mezõrendõri kihágá- gási ügyekben	204
— végrehajthatósága közíg. ügyekben	681
Hatásköri összeütközések eldöntése mezõrendõri kihágási ügyekben az eljáró elõjárósági tanács illetékessége tekintetében... ..	227
Hatósági állatorvosok hivatalos eljárásának díjai	419
— engedély erdei termék vizen szállítására	293
— felelõsítel közíg. ügyekben	689
— felügyelet alatt álló kerti telepek... ..	467
— felülvizsgálata a vízimunkának... ..	549
— fokozatok mezõgazd. és mezõrendõrségi ügyekben	198
— — mezõrendõri kihágási ügyekben	200
— rendelkezés alatt álló vizek	540
Hatóságok és állami közegek eljárása a hegyközségek alakításánál ...	132
— állategészségrendõri ügyekben	333
— állatorvosok a közõség állateg. feladatai általában	332
— börtörvény elleni kihágások ügyeiben	534
— erdei termékek szállításából eredõ károk eseteiben	272
— feladata és az eljárása mesterséges készítésének és for- galombahozatalának megrgátlása érdekében... ..	534
— halászati ügyekben	447
— hegyközségi ügyekben	149
— munkástügyekben	579
Hatóságok selyemtenyésztségi kihágási ügyekben... ..	459
— vízjogi ügyekben... ..	554
Hátrahagyott mezõg. eszközök jogosulatlan használata	183, 185
Havasi gazdaság	80

	Lapszám
Háziipar fogalma	647
Házkutatás erdei kihágások felderítésénél	283
Hegybíró	145
Hegyörököt lásd a mezőörök rovatán	
Helyszini szemle mezőg. termés-, termék- vagy czikk-hamisítás miatt megindított kihágási eljárásban	241
— ményvizsgálatok a méntulajdonos kívánságára	64
Hegyközség alakítása	129
— feladata	135
— feloslása	148
— működése, költségvetése	144
— területén való kintlakás	135
Hegyközségből való kilépés	147
Hegyközséggé alakulás tényének elbírálása	131
Hegyközségi járulék, kivetése, beszédése	145, 146
— rendtartás	135
— tagoknak törvényeinkben biztosított előnyök	149
— ügyekben való eljárásra hivatott hatóság	148
Hegyvidéki m. kir. ministeri kirendeltség	665
Helytelen elnevezése a felebbvitelnek nem ok a visszautásra	675
Heremagvak ólomzárólása	246
Hernyóirtás	107
— erdőben	113
Hirdetményminta birtokossági közgyűlés összehívására a nyomásos gazdálkodási rendszer fentartása kérdésében	10
Hirdetményminta birtokossági közgyűlés összehívására osztatlan közös legelő rendtartásának megállapítása	22
Hirdetményminta marharakodó állomásokon kifüggesztendő	391
Hitelszövetkezet	516
Hivatalból jelentendő állati betegségek	398
Hivatalos érintkezés a munkásokkal	560
Hivatalosan rendezett vadászatok	431
Hol kell a mezőőri esküt letenni?	156
Homokszőlők ültetésének terjedése	507
Homokszőlőművelés fontossága	505
Honvédlovasság lóbeszerzése	70
Horvát-Szlavonországgal való állatforgalom	394
Hová ültethetők a fák utak befásításánál?	103
Húsvágás köz- és állategészségügyi jelentősége	368
Idegen területen jogosulatlan átjárás	183, 185
— területéről fű, trágyázó vagy fűtőanyag jogosulatlan szedése	183, 185
Ideiglenes adómentesség szőlőterületekre	508
— gazdasági terv véderdők használatára	296
Idézés kifüggesztése mezőrendőri kihágási ügyekben	214

Időjelzés	641
Időleges szőlőműveletanfolyamok	631
Időtartama az erdei termékek vízi úton való szállítására adott engedélynek	234
Ifjúság vezetése, ifjúsági egyletek, daloskör alakítása	567
Igazolás elmulasztott felebbezés vagy igazolási kérelem esetében közig. ügyekben	683
— hatálya a végrehajtás szempontjából közig. ügyekben	684
— lényege	684
— tárgyalásról elmaradt egyén részéről, mezőrendőri kihágás ügyben	225
Igazolási kérelem elbírálása közig. ügyekben	685
— — előterjesztésének határideje közig. ügyekben	685
— — — helye és módja közig. ügyekben	685
Igazolvány köztenyésztésre alkalmasnak talált ménéről	66
Immunis homoktalajban való szőlőművelés	477
Ingyen esemete, annak kérelmezése kopár terület befásítására	289
Intézkedések ellenőrzése állatbetegségek esetén	338
Irányítás marhalevelen állatszállításnál	357
Irtás a filloxera ellen való védekezésben	476
Irtási tilalom, újraerdősítési kötelezettség	259
Ismeretlen, ragadós vagy gyanús állatbetegség esetén a községi előjáróság teendői	403
Istálló-, udvar-, községi zárlat ragadós állati betegség esetén	406
— és udvarzárlat költségei	418
Ítélet, annak kellékei mezőrendőri kihágási ügyekben	220, 221
— ha vádlott nem jelent meg, mezőrendőri kihágási ügyekben	215
— jogerőre emelkedése mezőrendőri kihágási ügyekben	222
— mezőgazd. termény-, termék- vagy cikk-hamisítás miatt folyó kihágási ügyben	242
Ítéletben megállapított teljesítések biztosítása mezőrendőri kihágási ügyekben	223
Itélő tanács tagjai nagy- és kisközségekben mezőrendőri kihágási ügyek elbírálására	211
— — tagjainak érdekeltsége mezőrendőri kihágási ügyekben	215
Járási és városi m. kir. állatorvos és teendő	340
— — — kivételes intézkedési joga	343
— — — teendői állatbetegségek felmerülésekor	405
— faiskola felügyelőkről, azok teendői	100, 101
— főszolgabírák felügyeleti kötelessége a községi előjáróságok eljárása felett mezőrendőri kihágási ügyekben	227
— mérvizsgáló bizottságok	61
— — — határozata elleni felebbezések	61

Járási méntvzsgáló bizottságok megalakítása	63
— mezőgazd. bizottság	660
— — — kiegészítése a lótenyésztesben jártas 2 taggal	63
— — — — mint apaállatvizsgáló	75
— — — — teendője a haszonállatösszeírás alapján	52
Járulék elengedése véderdők és kopár területek állami kezelésénél	314
— kivetése közös birtokossági erdők kezelésénél	320
Járványtábla	412
Jelző karók jogosulatlan eltávolítása	178
Jegyző felelőssége a munkaszerződés alakszerűségeért	573
— választása erdőbirtokossági gyűlésen	322
Jegyzője a birtokossági közgyűlésnek	11
Jegyzőkönyvek fölterjesztése félevenkint a járási főszolgabíróhoz mezőrendőri kihágásokról	219
Jégverés ellen védekezés	643
Jogorvoslatok közíg. ügyekben	669
Jogosulatlan zálogolás mezei kártételnél	177, 178
Juhtenyésztés előmozdítása	77
K assai szesztermelési kísérleti állomás... ..	637
— vízmester-iskola	619
Katonák idézése mezőrendőri kihágási ügyben	214
Kár értékelése erdei kártételnél	280
— értékhatára mezőrendőri kihágások eseteiben	188
Kárbecslés vadkárok esetében	428
Kárdíj állapotok okozta kártételnél	204, 205
Káros állatok megnevezése, melyek irtására utasítások vannak ...	107
— — — és növények irtása közérővel vagy államsegélylyel	113
— — — — irtásának elmulasztása	184, 187
— rovarok föllépése az erdőben	261
Károsítása az erdővagyonnak	278
Károsult megkérdezése a mezőrendőri kihágásoknál	220
Kártalanítás állatoknak hatósági rendeletre való kiirtásakor	409
Kártékony állatok és növények irtása az utak mentén	112
Kártérítés erdei termék szállításából eredő károkért... ..	292
— — — usztatás vagy tutajozás okozta károkért	295
— — — vadászati kihágás közben okozott kárért	432
— — — vadkárokért	428
Keeskeméti «Miklós»-telep... ..	505
Kedvezmény munkás vasúti utazásánál	572
Kedvezményes vasúti lószállításra vonatkozó űrlapok	72
— — — — szállítás erdei vetőmag, tölgyemakkra	291
Keleti marhavész	404
Kellő időben előterjesztett felülvizsgálati kérelem közíg. ügyekben vissza nem utasítható	675

Kisajátítás iránti kérvény felszerelése mezei közös dűlőút létesítésénél	91
Kisajátítási jog erdei termékek vízi úton való szállításánál	294
— — megszerzése mezei közös dűlőút létesítéséhez	91
Kisebbség alkalmazkodása forduló gazdasági rendszernél	8
Kisérletügyi intézmények feladata	633
— — igénybevétele	639
— közlemények	639
Kisgazdák tanulmányi kirándulása	610
Kivételek állatbetegülés-bejelentés alól	399
— marhalevel-kötelezettség alól	352
— a termények védelmét célzó intézkedések alól	233
— vadászati tilalom alól	430
Kivételes esetek erdőbirtokossági gyűlésen elnök és végrehajtó közeg választásánál	322
— — a vadászterületek meghatározásában	425
Kóbor ebek és macskák pusztítása	430
Kopár beerdősítő társulatok	287
Kopár-erdősítés állami támogatása	287
— — előmozdítása	297
— erdősítéshez szükséges mag- és esemete-kiosztás	288
— erdősítési jutalmak	290
— területek köteles befásítása	8
Kopárok keletkezésének okai	285
Korábbi állami kezelés sikerei erdőkezelésnél	301
— — szerződéses viszonya véderdőknél és kopároknál	325
— közös erdőtisztítási-intézmények megszűnése	326
— törvények erdőkre vonatkozólag	296
— vadászati törvények hatályon kívül helyezése	434
— vármegyei kezelés hiányai erdőkezelésnél	300
Korlátolt forgalmu birtokon a kopár területek befásítása	35
Kormányintézkedések, állami támogatás a szarvasmarhatenyésztés emelésére	75
— a faiskolák és gyümölcsstermelés támogatására	104
Kölesön (szőlő-) kifizetése	501
— — visszafizetése, törlesztése	502
— -kérvények benyújtása szőlőkölesönért	500
Költségek elszámolási módja birtokossági közgyűlések határozatainak végrehajtása alkalmából	27
Költségvetési hitel kopár erdősítések pénzsegélyezésére	290
Költségviselés az erdőbirtokossági gyűlésre közigazg. közég kiküldetése után	324
Kötelezettségek erdei termékek vízi úton való szállításánál	294
— a fausztatás gyakorlásánál	295
Kötött forgalmu birtokhoz tartozó kopárok állami kezelésbe adása	303

Köz- és magánalapítványok erdőterületeinek kezelése	303
— — — — — érdekek összeegyeztetése és védelme erdőknél	257
— — — — — vadtenyésztésnél	424
— — — — — vágóhid	369
Közbeeső határozatok közg. ügyekben	673
Közbenjárás a munkaadók és a munkások között	570
Közbirtokosságok erdeinek gazdasági ügyvitele	298
— — — — — erdővagyonkezelése	315
Középfoku gazdasági szakoktatási intézmények	591
— — — — — kertészeti szakoktatás	615
Középfoku kiképzést nyújtó vinczellériskolák	625
Közérdekű amerikai szőlőtelepek	484
Közgyűlés hegyközségi	144
Közigazgatás körében felmerülő erdészeti teendők	310
Közigazgatási ágak főnökeinek és képviselőinek felelősségi és fel- terjesztési joga	690
— — — — — bíróság hatásköre, mezőgazd. és mezőrendőri ügyekben	199
— — — — — hatáskörébe tartozó ügyekben való felelősséggel	693
— — — — — bizottság az állategészségügyi igazgatásban	337
— — — — — elsőfokú erdőrendészeti hatóság	267
— — — — — illetékessége több törvényhatóság terü- létére kiterjedő véderdők és kopár területeknél	325
— — — — — eljárás egyszerűsítése	667
— — — — — erdészeti bizottság	267, 326
— — — — — hatóságok feladata a selyemtenyésztés körül	455
— — — — — felügyeleti joga közös erdőbirtokok kezelésénél	318
— — — — — kiküldöttek az erdőbirtokossági gyűlésen	324
Közös csikólegelők és kifutók segélyezése	69
— — — — — erdőben közbirtokos által elkövetett lopás vagy károsítás	278
— — — — — erdőőrök alkalmazása	266
— — — — — erdőtiszták alkalmazása	266
— — — — — tartásának korábbi módzatai	297
— — — — — hadsereg lóbeszerzése	70
— — — — — kezelésének szüksége erdőknél	300
— — — — — kiadások fődőzése közös erdőbirtok után	230
— — — — — legelők és nyomásba eső területek legeltetése	45
— — — — — legeltetés állategészségügyi jelentősége	374
— — — — — szabályai	374
— — — — — szabályozása	47
— — — — — munka birtokossági erdők kezelésénél	320
Közmunka kiszabása elzárás helyett mezőrendőri kihágásért	208
— — — — — teljesítése mezőrendőri kihágásban hozott ítélet alapján	224
Közpénzek kezelése postatakarékpénztár útján	704
Község fedeztető állomást miként kaphat	58

	Lapszám
Község felmentése faiskolatartás alól	95
— határa és az illetékesség mezőrendőri kihágási ügyben ...	214
— mint jogi személy szavazatának gyakorlása birtokossági közgyűlésen	13
— kötelező ménbeszerzése	71
— korlátlan tulajdonába átment, állami felügyelet alatt állott ménnek elbírálása	69
— kötelessége a mezőőrök alkalmazása körül	149
— ménbeszerzése állami lótenyészintézetek állományából ...	60
— — magánosoktól	68
— pénzkezelése és számvitele	704
— ügyvitelének egyöntetű szabályozása	705
Községi állatorvos	339
— — teendői, díjazása	346, 347
— bíró, mint I-foku hatóság erdei kihágások elbírálásánál ...	282
— előljárási büntetőbíráskodási joga mezőrendőri, erdei valamint cselédügyi kihágások esetében	696
— előljárási feladata a szőlődezmaváltságra kötelezett szőlőbirtokosokat megillető kedvezmények megadásánál	517
— — feladata zálogba vett és megőrzés végett átadott állatok elhelyezése körül	201
— — felügyeleti jogának gyakorlása mezői közös dűlőutak felett	87
— — hivatása a munkásügyi igazgatásban	557
— — a szövetkezek terén	592
— — kötelessége az arankairtas körül	109
— — a mezőőr által bekísért egyénnel szemben	160
— — mezőrendőri kihágási ügyekben milyen esetekben ítélt	211
— — szerepe az állategy igazgatásban	338
— — teendői állatbetegülés vagy elhullás esetén	402
— erdőterületek kezelése	302
— és némely más erdők és kopár-területek állami kezeléséről szóló törvény	296, 227
— feladatok erdőből	
— faiskolák csoportosítása	
— — felügyelete	
— — területe	
— feladatok fertőtlenítés körül állati betegségek esetén ...	416
— — fontossága állatbetegségek tartama alatt	411
— felügyeleti állati hullák megsemmisítése körül	385
— fűztelep létesítése	99

Községi lakosságnak figyelmeztetés kártékony állatok és növények irtására	112
— mezőőrtartási kötelezettség alól való mentesség esetei	152
— munkásközvetítő feladatai	569
— teendők a marhahajtás körül	383
— vadászterületek	425
— zárlat ragadós állati betegség esetén	406
Községre vonatkozó fontosabb rendelkezések a vadászatról szóló törvényben	427
Közszolgálatban állók idézésére mezőrendőri kihágási ügyekben	214
Köztenyésztésre alkalmasnak talált ménék igazolványa	66
— használható, a ménvizsgáló-bizottság hatáskörébe nem tartozó ménék	62
— szánt magánménék igazolványa	61
— — ménék	61, 62, 66, 68
Közvetlenebb erdőkezelési teendők állami ellátása	310
Kulturmérnöki hivatalok	556
Kulturmérnökök kiképzése	602
Kút bekerítésének elmulasztása	184, 187
Külföldi borokra vonatkozó rendelkezések	533
— marhalevel	360
— szőlővesszők behozatalának tilalma	470
Külön díjazás tilalma véderdők és kopár-területek állami kezelésénél	313
— legeltetés engedélyezésére illetékes hatóságok	46
— — engedély nélkül	183, 185
— — feltételei	46
Különbség az erdőrendészeti áthágás és erdészeti kihágás között	
közös erdőben	273
— feltülvizsgálat és felebezés között	672
Különleges birtoklási viszonyok a vadászati jog érvényesítésénél	426
Különös feladatok állati betegségek esetén	343
— községi tennivalók keleti marhavésznél	404
Külső határban való építkezés nem korlátozható	9
Lefoglalása erdei kihágásnál használt eszközöknek	284
Legelő-rendtartás megállapítása oszlatlan közös tulajdont képező legelőknél	22
Legeltetés, alom és fűhasználat mint erdei haszonvétel	250
— gazdasági fontossága	40
— kőutakon	42
— vasutak mentén	41
Legeltetési érdekek kielégítése, véderdők és kopárok gazdasági tüzemében	305
Legeltetési kihágások erdőben	280
— — feltételei	182

	Lapszám
Legeltetési társulatok	48
Legeltetésnél mi a kellő felügyelet?	42
Leírás a marhalevéltre jegyzett állatok dárabszámából	356
Legkisebb méretek a halászatnál	439
Lelekések gazdasági kiképzése	605
Leszámolás a gazdatiszt és a birtokos között	588
Lódíjazások segélyezése	69
Lóhere és luczerna arankamentes termelésének biztosítása	110
— — magvak arankamentesítése	109
— — — árultatása körül előforduló visszaélések meggátlása	110
— — — forgalomba hozatala	108
Lopás erdőből	278
— minősített eseteiről szóló B. K. T.: 336. §-a nem alkalmazható mezei lopások eseteiben	176
Lótenyésztő-bizottságok feladata	58
Lótenyésztés feladata, vezetése	56
Lovaknak hazai tenyésztőink részéről igényelhető kedvezményes vasuti szállítása	72
Magán alapítványok erdeinek kezelése	303
— birtokosok véderdejének s kopárainak kezelése	298
— dülő-úton való jogosulatlan szekerezés vagy marhahajtás	177, 182
— érintkezés a munkásokkal	561
— határ- és tilalmi jelek rongálása	174, 176
— jog érintetlen hagyása közös erdőbirtok állami kezelésénél	317
Magánosok által történő mintavétel mezőg. termény-, termék vagy czikkból megvizsgálatás céljából	237
Magánosoktól beszerzett községi mének	68
Magántulajdont képező erdőterületek állami kezelésbe vétele	304
Magvizsgáló állomások	635
Magyar-óvári m. kir. gazdasági akadémia	601
— — — gépkísérleti állomás	635
— — — növényélet és kórtani állomás	637
— — — növénytermelési kísérleti állomás	636
— — — tejgazdasági kísérleti állomás	637
Margarin, Margarin-sajtok	244
Marhahajtó-utak kijelölése	91
— -hízlalók állatainak bejelentése	367
— -kereskedők „ „	367
Marhalevél bevonása gyanus vagy ragadós állati betegségnél	404
— érvényességi ideje	358
— fontossága	353
— -iktató	355
— kiállításának feltételei —	355
— lényege és használatának kötelezettsége	352

Marhalevél német záradék	397
— — -kezelés	353
— — — díjai	359
— — — községi feladat	339
— — — különös tekintettel az állatszállításra	388
— -levélre vonatkozó szabályok	353
— -levélürlapok	354
— -só-árulás	645
— -tenyésztés	72
— -vész	404
Más élő növények nemzetközi forgalmánál követendő eljárás	465
— gazdasági művelésre is alkalmas erdők	258
— területén jogosulatlan legeltetés	259
— vadászterületbe átvett vadász-területek	177, 180
Másnak földjére gondatlanságból állatok beengedése	184, 186
— — szemét stb. hordás, gödörásás stb.	184, 186
Másodfokú állateg. hatóságok	425
— erdei kihágási bíróság illetékessége	333
Meder és part tulajdona	539
Megalakult hegyközségek bejelentése	134
Meghatalmazottakról mezőrendőri ügyek tárgyalásánál	215
Meghiúsítása a jogos zálogolásnak mezei kártételnél	177, 178
Meg nem engedett felelővétel elintézése (szóbelileg beadottnak) közig.	
ügyekben	680
— — — meghatározása közig. ügyekben	675
— — — visszautasítása közig. ügyekben	674
Mellékhasználatok, erdeiek	250
Mely esetekben hajtható végre a felelővétel megtagadott, tehát	
nem jogerős határozat közig. ügyekben	683
— följelentéseket köteles az előjáróság a járási főszolgabíróhoz	
földerjeszteni mezőrendőri kihágási ügyekben	212
— község menthető fel faiskolatartás alól	95
— területek tulajdonosai nem kötelezhetők a nyomásos gazdál-	
kodás rendszerének elfogadására	18
— törvények, rendeletek és szabályok vannak hatályon kívül	
helyezve az 1894. XII. t. cz. által?	210
Melyik az I. fokú hatóság közig. ügyekben a felelővétel előterjesztése	
tekintetében?	673
Mesterséges bor fogalmának meghatározása	522
— — készítésének és forgalombahozatalának tilalmazása	521
— — zsír	244
Meteorologiai intézet	641
Mezei kár érvényesítése iránti jog elévülése	208
— — megbeszélése	161

	Lapszám
Mezei kártételekkel kapcsolatos pénzek kezelése	202
— közös dűlő-utak felügyelete és fentartási kötelezettsége ...	86
— — — — — létesítése	86
— — — — — létesítéséhez szükséges területek megszerzése kérdésében illetékes hatóságok	90
— — — — — rendeltetése	86
— — — — — -útra vonatkozólag elkövetett kihágás... ..	177, 180
— lopás	175, 175
— vagyon védelméről... ..	173
Mezőgazdasági érdekképviselő	662
— háziipar	610
— kísérletügyi intézmények	633
— — — — — központi bizottság	639
— köztes művelés mint erdei haszonvétel	251
— muzeum	641
— rendészetünk keletkezése és fejlődése	7
— szeszfőzdeknek adandó jutalom	655
— — — — — megadható kedvezmények	651
— szeszgyártás	651
— termények és cikkek forgalombahozatalára vonat- kozó szabályok... ..	243
— termények és cikkek mintavétele	236
Mezőőr esküje	158
— eskübizonyítványa	156
— fegyelmi ügyeiben eljáró hatóságok... ..	172
— — — — — vétsége	171
— fegyverviselése és fegyverhasználása	164
— fölfegyverzése	166
— kárbejelentési kötelezettsége	160
— képesítése	155
— kötelességei	167
— közbiztonsági közeg	159
— nyilvántartása	157
— szolgál., fegyelmi, fegyverviselési és fegyverhasználási szabály	162
— szolgálati jelvénye	157
— tisztje, magaviselete és jogai	163
— vadgondozással megbízatása	172
— zálogolási és letartóztatási joga	160
Mezőőrtartási költségek kivetése ellen felszólalások	154
Mezőrendőri kihágások	173
— — — — — elbírálásánál az 1879: XL. t.-cz. figyelembe veendő általános határozmányai... ..	189
— — — — — eseteit súlyosbító körülmények	189
— — — — — magyarázata	175—188

Mezőrendőri kihágásokból befolyó pénzbüntetések hova fordítása ...	191
— pénzbüntetésekből befolyt pénzek elszámolása ...	197
Méhesben előforduló költés rothadás ...	128
Méhészet közigazdasági méltatása ...	450
— védelmére vonatkozó törvényes határozmányok ...	451
Méhészeti egyesületek ...	623
— felügyelő ...	620
— statistika ...	450
— tanfolyamok ...	622
— vándortanítók székhelyei és kerületei ...	621
Ménésikók és bikaborjúk elkülönített helyen való legeltetése ...	50, 71
Ménések, méntelepek, államiak ...	56
Ménéskarbeli tiszt illetményei ménvizsgálatoknál ...	65
Ménvásárlás az állam számára ...	69
Ménvizsgálati jegyzőkönyv ...	67
Ménvizsgálatok eredménye fölött hozott határozat ellen felebbezés ...	65
— határnapja, helye ...	64
Ménvizsgálatokért fizetendő díjak ...	64
Ménvizsgálaton résztvevő ménéskarbeli tiszt illetményei ...	65
Ménvizsgáló bizottságok működésére vonatkozó kibocsátott ministeri körrendelet ...	61
Mérnöki jelvények jogosulatlan eltávolítása ...	178
Mérgezése a ragadozó vadaknak ...	431
Mészárosok állatainak bejelentése ...	367
Mész-, kő-, kavics- és homokbányászat mint erdei haszonvétel ...	251
Méz a mezőgazdasági termékek hamisításának tilalmáról szóló tör- vény oltalma alatt ...	245
Mi a kellő felügyelet legeltetésnél? ...	40
— különbség a felülvizsgálat és a felebbezés között? ...	672
— véghatározat közíg. ügyekben ...	673
Miként kaphatnak községek fedezettető állomást? ...	58
«Miklós-telep» ...	487, 505
Mikor kell a büntetés végrehajtását elhalasztani mezőrendőri ki- hágási ügyekben? ...	224
— marasztalható a mezőőr az eljárási költségekben? ...	221
— tekintetik a kézbesítés megtörténtnek? ...	702
— van helye igazolási kérelemnek, hol terjesztendő elő, közíg. ügyekben ...	683
— van az újrafelvételnek helye mezőrend. kihágási ügyekben? ...	229
— vesztí el a mezőőr bizonyítási képességét? ...	159
Milyen esetekre vonatkozik az egységes felebbeviteli határidő közíg. ügyekben ...	678
— közös legelők felosztásához nem kell a minister engedélyét kikérni? ...	33

Milyen összeg erejéig büntethet a községi előljáróság mezőrendőri kihágásért	209
— ügyekben, mikor és hol kérhető újrafelvétel közig. ügyekben ?	685
Ministeri rendeletek állateg. rendészetinkre vonatkozólag	331
Minő feltételek mellett lehet állami telepekről szőlővesszót kapni ?	488
Mire figyeljen különösen az előljárósági ítélő tanács mezőrendőri kihágási ügyekben ?	212
Mívelési terv szőlőkölcsönöknél	502
Mintaparasztagazdaságok	643
Mintapincze, m. kir. országos	519
Minta megvizsgálataása mezőg. termés, termék vagy czikkból	238
Mintavétel gyanus borból	235
— — — — — mezőg. termés, termék vagy czikkból	236
Munkaadók hozzájárulása a cselédségélypénztárhoz	578
Munkaszerződés alakszerűségei	572
— tartalma	574
Munkavezetők (szőlészeti-) igénybevétele és díjazása	630
Munkás- és cselédségélypénztár	577
— igazolvány	571
— -kitüntetések	565
— -közvetítés	568
— otthona	582
Munkásmozgalom	526
Munkásokkal való foglalkozás	560
Munkástügyi törvények	571
Működési terve és költségvetése a hegyközségnek	144
Műtrágyagyár meghatározása	647
Nagybirtokos községek kivételes joga erdő és kopárterületek külön erdőtiszt által való kezelésére	326
Naszódvidéki községek erdei	327
Negyven évi szolgálati díszérem	566
Nem állami nyilvános vegyvizsgáló állomások	639
— — — — — vinczellériskolák	627
— illetékes helyen előterjesztett felebbviteli kérelmek elintézése közig. ügyekben	676
— ragadós betegség folytán való elhullás esetén a községi előljáróság teendői	403
Nemzetközi filloxeraegyezményhez hozzájárult államok	464
Németországgal való állatforgalom	395
Népkönyvtárak	564
Néplap	565
Népies felolvasások munkásoknak	563
— gazdasági előadások	609
Néptanítók kiképzése	611

Néptanítók általánya szőlő- és borgazdasági tanfolyamra felvételénél	632
Névjegyzék a birtokossági gyűlésen a szavazásra jogosult közös birtokosokról	319, 324
Növényélet és kórtani állomás	637
Növényi betegségek elleni védekezés	637
Növénytermelési kísérleti állomás	636
Nyílt vizek a halászat szempontjából	438
Nyilvános árverés közös birtokossági erdők fatermékeinek eladásánál	320
— vegyvizsgáló állomások	639
Nyilvántartás és pénztári napló félévenkénti való felterjesztése mezőrendőri pénzbüntetésekről	195
Nyilvántartási könyv mezőrendőri pénzbüntetésekről	192
Nyomások gazdálkodás megszüntetése	20
— — rendjére vonatkozó minta	15
— — rendszerének elfogadására mely területek tulajdonosai nem kötelezhetők?	18
— gazdálkodási rendszer	9
Nyomozás erdei kihágások felderítésénél	283
Okleveles gazdasztiszt	588
Olajok a mezőg. termékek hamisítását tiltó törvény oltalma alatt	243
Oltóvesszők díjtalan adományozása a községi faiskolák részére	104
Országos chemiai intézet	633
— erdei alap	295
— halászati felügyelőség	448
— központi m. kir. mintapincze	519
— pomológiai törzskert	616
— s rendkívüli zárlatok költségei	419
— szarvasmarhatenyésztési alap	77
— vízépítési igazgatóság	555
Orvvadászat meggátlása	432
Osztatlan közös legelők felosztása	31
Öntöző csatornák	545
Ösztöndíjak állami vinczellériskolákban	61
— felsőbb szőlő- és borgazdasági tanfolyamon	623
Panaszjog véderdők és kopár területek évi kezelési költségének kivetése ellen	314
Panasztétel erdei kihágások eseteiben	283
Paprika a mezőg. termények hamisítását tiltó törvény oltalma alatt	246
Parcellázás	581
Patkoló-tanfolyamok	610
Pásztorok fogadalma	42
Pásztorokról szóló szabályrendelet mintája	43
Petekiosztás és a selyemtenyésztők kioktatása	454
Pezsgőre vonatkozó rendelkezések	524

Pénzbüntetés átváltoztatása elzárásra vagy közmunkára mezőrendőri kihágásért	222
— és eljárási költségek behajtása mezőrendőri kihágási ügyekben	222, 223, 227
— kezelése mezőrendőri kihágások után	191, 195
— kirovásának szabályai erdei kihágásoknál	279
Pénzkezelés és számvitel a közigazgatásban	704
Pénzkölcsön kopár-erdősítésre	289
Pénztári napló mezőrendőri pénzbüntetésekről	194
Pénztáros választása erdőbirtokossági gyűlésen	322
Pénzügyőrök idézése mezőrendőri kihágási ügyekben	214
Pinczmesteri tanfolyam	627
Pinczeszövetkezetek	517
Postai késedelem a félnek nem okoz joghátrányt a közig. ügyekben való felelősséggel kapcsolatban	677
Pótlóvak átlagára	70
Pótvizsgálat erdei kihágási ügyben	284
Ragadós állati betegségek	398
Ragadozók és káros vadak pusztítása	430, 431
Rákospalota községben a rendőri büntető bíraskodás	697
Rendbírságolási joga a tárgyalásvezetőnek mezőrendőri kihágási ügyekben	220
Rendelet, elvi határozatok, döntvények gyűjteménye a vadászatról	426
Rendelet, elvi határozatok, döntvények gyűjteménye közig. ügyekben	703
Rendkívüli zárlatok költségei	419
Rendőri büntető bíraskodás Budapest székesfővárosban	697
— — — közigazgatási ügyekben	695, 696
— — — Ujpest és Rákospalota községekben	697
— közegek közreműködése erdei kihágások felderítésénél	283
Rendőrök idézése mezőrendőri kihágási ügyekben	214
Rendszeres gazdálkodás kötelezettsége véderdőkben és kopárokon	304
— gazdálkodási tüzemterv szerint való kezelése a kötött forgalmú erdőknél	262
— szőlőmunkás-tanfolyamok	631
Rendszeresen kezelt erdők kiváltsága a közigazgatási költségek kivetésénél	261
Rendtartás, hegyközségi	135
Régi gazdálkodási hibák erdőknél	255
— vízművek	550
Régibb törvények a vadászatról	424
Részletfizetések mezőrendőri kihágásért kiszabott pénzbüntetésből	223
Réthasználat módozata nyomásos gazdálkodási rendszerrel	9
Részvénytársulatok erdeinek kezelése	301
Rézgálicz	248

Romlásnak kitett tárgyak értékesítése, mezei kártétel miatt zálogba véve	203
Rothadásos méhtörzs megsemmisítésének elmulasztása	184, 187
Rovarkárok az erdőben	262
Rovarkártudósítók	636
Rovartani állomás	107, 636
Röpiratok a munkások részére	565
Sárvári tejgazd. szakiskola	611
Segélyek a munkás- és cselédszegélypénztárból	579
Selmeczbányai m. kir. erdészeti akadémia	612
Selyemfonódák	456
— -tenyésztés	453
Selymérpete előállítása	456
Sertések kivételes szállítása	396
Sertéstenyésztés előmozdítása	78
Soronkívüli fahasználat erdőkből	266
Sorozatos előadások a gazd. ismeretek népszerű terjesztésénél	609
Sóvásárlási kedvezmény mezőg. iparvállalatok részére	649
Súlyosbító körülmények mezőrendőri kihágások eseteiben	189
Szabad kikötő- és rakodó-helyek	543
— rendelkezés alatt álló vizek	539
— rendelkezési jog korlátozása vizeknél	539
— vízhasználat	540
Szabályrendeletek állateg. rendészetünkben	332
— átvizsgálása a közig. eljárás egyszerűsítése szempontjából	704
Szabályrendeletminta a járási mezőg. bizottságokról	661
— a pásztorokról	43
Szakértő, erdőtisztai és segédszemélyzet alkalmazása	263
Szakközveg kiküldése jég elleni védekezéshez	645
Szakkoktatás a faiskolában	95
— gazdasági	598
Szarvasmarhatenyésztés	72
— -törzskönyvezés	361
Szavazás a hegyközségi alakuló közgyűlésen	133
Szavazásra jogosult közös erdőbirtokosok nyilvántartása	319
Szavazati jog gyakorlása erdőbirtokossági gyűlésen	319
— — meghatalmazással, birtokossági gyűlésen	26
Szavazatok megállapítása birtokossági gyűlésen	12
Szállítás bejelentése a vasúti állatorvosi szakértőknél	391
Szállítási engedély mintája mezőg. hasznos állatra, madárfészekre	124
— eszközök erdőben	254
— kedvezmények mezőgazd. iparvállalatok létesítéséhez	649
— módozatok erdei termékeknél	291
Szederfatermelés a községi faiskolákban	455

	Lapszám
Szederfa védelmére vonatkozó törvényes határozmányok... ..	459
Szederfákról a lombszedés jogosulatlan megakadályozása	183, 185
Szedett sertések forgalma Magyarország és Horvát-Szlavon országok között	394
Szedési engedély mintája mezóg. hasznos állat elfogására	127
Szegzárdi orsz. selyemtenyésztési felügyelőség	456
Szerb tövis irtási kötelezettség	108
Szerbiával való állatforgalom	395
Szervezési szabályzat jóváhagyása nyomásos gazdálkodási rendszernél	31
Szervezkedés erdőbirtokossági gyűlésre	323
— kötelezettségének hatálya közös erdőbirtokosokra	325
Szeszcontingens	652
Szeszfnomítók kedvezményezése	658
Szeszfűzői tanfolyam	603
Szesztermelési kísérleti állomás	637
Székelyvidéki actio	667
Szénkéneg ára	480
— -fecskendők, szénkéneghordók ára	481
— -fogyasztás	484
— -gyártás	479
— -raktárak	479
— — kimutatása	482
Szénkénegezés hatása	477
Szigorlatok az állatorvosi főiskolán	600
Szolgabíró mint I. fokú hatóság erdei kihágások elbírálásánál	282
Szolgáltatból elbocsátott vagy kilépő mezőőr eskübizonyítványának és szolgálati jelvényének visszatartása	188
Szolgálati és fegyelmi szabályzat erdőőr és segédszemélyzete részére	311
— szerződése, bizonyítványa gazdatisztnek	586, 587
Szóbeli felelbitel jegyzőkönyvbe foglalása, a jegyzőkönyv kellékei 672, 673	
Szólészeti és borászati felügyelői kerületek felosztása	622
— — — felügyelők feladata	621
— — — szakoktatás... ..	616
— kísérleti állomás	631
— munkavezetők	623
Szóló állandó felügyelet alatt tartása	468
— és borgazdasági tanfolyamok a néptanítók részére	625
— -dézsma megszüntetése, illetőleg megváltása... ..	511
— — váltáság lerovásának megkönnyítése	512
Szólófelujtás különböző módjai	499
Szólófelujtási kölcsönök	497
Szólóhegyen való állandó lakás	9
— -kölcsönök kamatja és kezelési díja	500
— -mívelés közgazd. fontossága	461

	Lapszám
Szőlő-törköly behozatala, kivitele	465
— — — — — összeírása	530
Szőlőben vagy közelében való méhészkedés	452
Szőlőre vonatkozó adókedvezmények	507
Szőlővessző-behozatali tilalom	465
— — — — — forgalom szabályozása a belföldön	471
— — — — — helyes megválasztása	490
— — — — — kivitele	465
Szőlővessző és szőlőajtvány üzleti szokások	492
Szövetkezetek erkölcsi hatása	595
— — — — — gazdasági célja	591
Tagok belépése a munkás- és cselédségélypénztárba	579
Talajerő erdőkben	253
Tanítók gazdasági kiképzése	607
Tantárgyak a felsőbb szőlő- és borgazdasági tanfolyamon	624
Tanúk idézése mezőrendőri kihágási ügyekben	217
— — — — — megesketeése « « «	219
Tanulók létszáma a vinezellériskolában	627
Tarlólegettetés a nyomásos gazdálkodási rendszerben	9
Tarlózás, böngészés, jogosulatlanul	184, 186
Tartalékalap a szőlőkölcsönök biztosítására	504
Tartós és egyenletes jövedelmezés erdők után	253
Tavaszi állatvizsgálat	374
Tárgyalás erdei kihágásoknál	283
— — — — — mezőrendőri kihágási ügyekben	214, 217, 118
— — — — — vezető rendbírságotlasi joga mezőrendőri kihágásokban	220
Társadalmi együttműködés a munkásnép ismereteinek fejlesztésére	567
Társulás ménbcszerzés érdekében	71
Tejgazdaság fontossága	80
Tejgazdasági kísérleti állomás	637
— — — — — munkásokat képző iskolák	612
— — — — — oktatás	611
Tej és tejtermék a mezőg. termékek hamisítását tiltó törvény oltalma alatt	243
Telekkönyvi biztosítása a szőlőkölcsönnek	503
Teljes korú mének vásárlása a lótenyészintézetek számára	69
Tenyészigazolványnyal el nem látott apaállatoknak tenyésztésre használása	177, 181
Tenyészlovak kedvezményes vasúti szállítása	72
Tenyészto által saját vagy alkalmazottjai kanczáira tartott mén kihasználása	71
Termelő szövetkezet	594
Termények védelme érdekében tiltott cselekmények	232

Természetben szolgáltatások véderdők és kopárterületek állami kezelésének költségeire	312
Téli gazdasági iskolák	607
Tilalmi időszakok a halászatban	439
Tiltott fogási módok, halászati eszközök	442
Tiszti ügyész felelősségi joga közig. ügyekben	692
Tisztviselők illetményei mérvizsgálatoknál	65
Tíz éves koron felüli anyakaneczkák eladása állami ménesekben	57
Tolvajszövetség erdei lopásnál	279
További teendők a nyomásos gazdálkodás ügyvitele és a közgyűlési határozat jóváhagyása érdekében	14
Több birtokos közös erdőtiszt tartása	303
— — szőlőkölcsöne egyetemleges kötelezettség mellett	498
— községben egy közös hegyközség alakítása	131
— község, járás vagy vármegye közös határpontján a határjelzés	84
Többség megállapításának módja birtokossági közgyűlésen	13
Törkölybor készítése és forgalombahozatala	524, 525
Törvény oltalma alá helyezett mezőg. termények és cikkek	232
Törvényben nem említett káros állatok és növények irtása	125
Törvényes beavatkozás esetei erdei termékek szállításánál	292
— — hiányai a korábbi időben a közbirt. és volt úrbéri erdők kezelésénél	316
— rendelkezések a korábbi időkben a vadászatról	423
— szervezkedés szüksége közös erdőbirtokok kezelésénél	316
Törvényhatóság állattenyésztési szabályrendelete	74
— birtokhatárjelzési szabályrendelete	81
— erdőterületeinek kezelése	303
Törvényhatósági m. kir. állatorvos	344
— közgyűlés az állategészségügyi igazgatásban	337
— lótenyésztőbizottságok feladata	58
— tisztviselők útiköltségei és napidíjai hegyközség alakításánál	134
Törvényhozási intézkedések az erdőgazdaság ügyében	255
— — a lótenyésztés érdekében	71
— — a szarvasmarhatenyésztés emelésére	73
Törvénysértés megtorlása erdei termék vízi szállításánál	295
Törvényszerű $\frac{2}{3}$ többség megállapítása birtokossági közgyűlésen	13
Törzskönyvezés, erdőkről	258, 259
— szarvasmarhára vonatkozólag	361
Trágya stb. kivitele ragadós állatbetegség esetén	407
— -félék a mezőgazd. termékek hamisítását tiltó törvény oltalma alatt	248
Tulajdon-átruházás a marhalevél hátlapján	356

Tulajdon és használati joga az állami kezelésbe vett véderdőknek és kopárokknak	305
Tűz az erdőben	261
Tűzgyújtás felügyelet nélkül, mezei területen	177, 180
Udvarzárlat költségei állatbetegségeknél	418
— ragadós állati betegség esetén	406
Ugar- és rétlegettetés módozata nyomásos gazdálkodási rendszernél	9
Új mezei közös dűlő-utak létesítése egyezség vagy kisajátítás útján	89
Újpest községben a rendőri büntető bíraskodás	697
Újraerdősítési kötelezettség	259
Újra felvett eljárás mezőrendőri kihágási ügyekben	229
Újrafelvétel közigazgatási ügyekben	686
— bizonyítékaik	687
— csak egyszer kérhető	689
— — írásban kérhető	688
— — kérhetésének határideje	688
— — nem bír halasztó hatálylyal	689
Útadómentesség kedvezményezett mezőgazd. iparvállalatoknak	649
Útak befásítása	102
Útmutatás pinczeszövetkezetek alakítására	518
Ügyvédi képviselő költségei meg nem ítélték mezőrendőri kihágási ügyekben	215
Ügyvitel nyomásos gazdálkodási rendszernél	14
Ügyviteli szabályzat módosítása, kiterjesztése közös birtokossági erdők kezelésénél	324
Ürlapminta használatösszeíráshoz	51
Ürmös készítése és forgalomba hozatala	524, 525, 530
Üzemterv készítése községi faiskola kezelésére	98
Vadászat gazdasági jelentőségét szemléltető adatok	422
— gyakorlásának egyéb előnyei	421
— haszna	420
— közben okozott gazdasági károk	430
— községek jelentősége	420
— mint erdei haszonvétel	251
Vadászati gazdaság kifejlődése	420
— jog meghatározása	425
— — megsértése	432
— kihágások és azok büntetése	431
— tilalmak alapelvei	429
— törvény végrehajtása tekintetében kifejtett gyakorlat	426
Vadászattal összekötött hátrányok és károk	421
Vadászbérlők jogai	426
Vadászterületek megkülönböztetése	425
Vadbehozatali tilalom	429

	Lapszám
Vadértékesítési igazolvány	432
Vadkárók meghatározása	428
Vadóri vizsgák	434
Vagyonfelügyeleti ellenőrzés erdőkezelésnél	266
Vasúti állatorvosi szakértők kirendelése	391
— és hajószállítás általános szabályai az állatforgalomban	387
Vágóhidak	369
Vágatási biztos	370
Választmány hegyközségi	145
Vármegyei gazdasági bizottságok	660
— hegyvidéki véleményező bizottság	666
— hivatalos lap	703
— erdőkezelés	297
Városok egységes pénzkezelése és számvitele	705
— tulajdonát képező birtokok kezelése és ellenőrzése	37
— ügyvitelének egyöntetű szabályozása	704
Vegykisérletli állomások	634
Vendégfogadók stb. állatorvosi felügyelete	381
Veszélyes cselekmények és mulasztások erdővagyon ellen	281
Vetésforgók megállapítása nyomásos gazdálkodásnál	9
Vető- és fűmagvak a mezőg. termények hamisítását tiltó törvény oltalma alatt	246
Vetőmagbeszerzés, terjesztés állami gazdaságokból	644
Védekezés jégverés ellen	644
— különféle módja filloxera ellen	476
Védelemben részesítendő hasznos emlősök és madarak	114
Véderdők adókedvezménye	260
— fogalma	258
— kezelésének állami szabályozása	260
— és kopárok állami kezelésbe vétele	304
Véghatározat fogalma közíg. ügyekben	669, 673
Végleges szervezkedés erdőbirtokossági gyűlésre	324
Végrehajtás felfüggesztésének esetei és az erre vonatkozó kérelem előterjesztése közigazg. ügyekben	682
Végrehajtási rendelet közbirtokossági erdők állami kezelésbe vételéről	318
Vértetű kötelező irtásáról	125
Végzés felebbezés vagy felfülvizsgálati kérelem visszautasításakor	670
— fogalma közíg. ügyekben	669
Vétségek, büntettek erdővagyon ellen elkövetve	278
Viharagyűzés	643
Vinczellériskolák	625
Viszonvád mezőrendőri kihágásokban	220
Visszalépés a birtokos és a gazdatiszt között kötött szerződéstől	585
Vítás határjelzés	82

Vitás közigazgatási ügyek meghatározása	687
Vizek nemei a vízjog tekintetében	539
Vizen való erdei termékszállítás szabályozásának alapelvei	293
Vízhasználati engedélyek érvénye	550
Vízhez férés... ..	544
Vízi könyv	550
— munkálatok	540
— szolgalmak	541
— társulatok	544
Vízjog	538
Vízjogi engedélyezési ügyekben hozott, az elsővel érdemben egybehangzó másodfoku határozat felebbezhetősége	671
Vízmosásos helyek bejelentése és az annak folytán szükséges hatósági intézkedések	34
— — legeltetésének és szabad használatának korlátozása	33
— — köteles befásítása	8
Vízrendőri hatóságok	555
— intézkedések	551
Vízszabályozási és rendezési befektetések erdei termékek vízen szállításánál	294
Vízügyi szakközegek	555
Vizsgálati díj marharakodó állomásokon megvizsgált állatok után	392
— fogság erdei kihágások eseteiben	284
— módszerek és díjak mezőg. termény-, termék- vagy cikkmintákra	240
Vizsgáló állomások kerületi beosztása mezőg. termény-, termék- vagy cikkmegvizsgálására	239
Vontató víziútak	542
Volt úrbérések erdeinek gazdasági ügyvitele	298
— — erdő-illetősége	301
— — — vagyonkezelése	315
— — legelő-illetősége	302
Zálogba vett állat eladása mezei kártételnél	202
Zárlat elrendelése mezőg. termény-, termék- vagy cikkminták miatt folyó kihágási eljárásban	241
Zárt és nyílt vizek a halászatban	438
Zsirok, zsiradék, olajok a mezőg. termékek hamisítását tiltó törvény oltalma alatt	243

